

BAKİ DÖVLƏT UNIVERSİTETİ ŞƏRQŞÜNASLIQ FAKÜLTƏSİ

Mənzərə Həsən qızı
Məmmədova

**NİZAMİ GƏNCƏVİ
DİLİNİN LÜĞƏTİ**

II hissə

— ۱ —

4459

Bakı - 2010

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
işlər idarəsi
PREZİDENT KİTABXANASI

Redaktorları: filologiya elmləri doktoru,
professor **Mirzə Rəhimov**

filologiya elmləri doktoru,
professor **Mehdi Kazımov**

Rəyçilər: filologiya elmləri namizədi,
dosent **Əsmət xanım Məmmədova**

filologiya elmləri namizədi,
dosent **Tofiq Cahangirov**

Məmmədova M.H. Nizami Gəncəvi dilinin lüğəti, II hissə, («Şərəf-
namə» əsəri üzrə), "Nafta-Press" nəşriyyatı, Bakı – 2010

ISBN 978-9952-437-38-6

Oxuculara təqdim olunan bu əsərdə Nizami Gəncəvinin «Şərəfnamə» poemasının leksik tərkibinin lüğətini yazmaq məqsədi qarşıya qoyulmuş və məsnəvidəki sözlər, müxtəlif sözbirləşmələri, frazeoloji ifadələr, məcazlar, bədii obrazlar və s. dil vahidlərinin mənalarının müqabili azərbaycanca verilmişdir.

Lüğətin hazırlanması əsasən iki mərhələdən ibarət olmuşdur. Birinci mərhələdə «Şərəfnamə» əsərinin dil vahidlərinin tezlik sözlüyü fars əlifbasına uyğun tərtib olunmuş, ikinci onların azərbaycanca mənaları müəyyənləşdirilmişdir.

Növünə görə «Farsca-azərbaycanca» olan bu ikidilli lüğət Nizami Gəncəvi əsərlərinin dil və üslub məsələləri ilə məşğul olan mütəxəssislər, şairin irsini öyrənən mətnşünaslar, klassik və müasir fars dili tədqiqatçıları, tələbələr, habelə geniş oxucu kütləsi üçün əvəzsiz mənbədir.

M $\frac{4603020000 - 2}{071 - 2010}$ Qrifli nəşr

ر (re) - Fars əlifbasının on ikinci hərfi

را (ra) - təsirlik halı bildirən sonqoşma.

خردراتورون بصر کرده چراغ هدایت تویر کرده (۶, ۳)

را (ra) - yiyəlik halı bildirir.

خدایاجهان پادشاهی تراست زماخدمت آیدخدائی تراست (۱, ۳)

را (ra) - yönlük halı bildirir.

جواهرتوبخشی دل سنگ را تودرروی جوهرکشی رنگ را (۱۰, ۳)

را (ra) - yerlik halı bildirir.

سپهر آن بساط کهن درنوشت بساطی دگرملک راتازه گشت (۴۸, ۱۳۲)

را (ra) - çıxışlıq halı bildirir.

ده ودوده را برگرفتم خراج نه ساوازولایت ستانم نه باج (۳۵, ۲۲۸)

را (ra) - ilə, birgəlik bildirir.

هر آن کان کاقبال رادرخورست باهن چو آهن بزرچون زرست (۴۲, ۷۷)

را (ra) - üstünə

فرس را برافکندبرگستوان بزین اندرآمدچوکوهی روان (۱۷۴, ۴۲۳)

را (ra) - adlıq halı bildirir.

یکی رابلنگرگه خویش ماند یکی رابقدرسن پیش راند (۶۷, ۵۸)

را (ra) - üçün

جهان رابدين مزده نوروزبود که بيداددار اجهانسوزبود (۱۶, ۱۴۴)

راح (rah) - şərab

بياساقی آن راح ريحان سرشت بمن ده که بايامم آمدبهبشت (۱, ۶۹)

راحت (rahət) - salamat

چوکارزراجه زراحت برید یکی محنت دیگر آمدید (۲۱۴, ۹۸)

راحت (rahət) - rahatlıq

بهرجاکه ميرفت ميریخت گنج بامید راحت همی بردرنج (۱۲, ۴۰۴)

(be- rahət rəsidən) - rahatlanmaq, rahatlığa çatmaq

مگرزآفت آن بیابانیان راحت رسدکارخزرانیان (۱۳۱, ۲۹۸)

راحت انگیز (rahətəngiz) - rahatlıq gətirən

راحت انگیزروح (rahətəngiz-e ruh) - şərab

بده تا صبوحي کنم درصباح (۱, ۵۳)

راز (raz) - sirt

مهندس بسی جویدازراشان ندانکه چون کردی آغازشان (۱۵, ۴)
 raz qoşadən - söz demək, sirr açmaq. رازگشادن
 جو دیدندراز شه رارعی نواز زبیداد دارا گشادندراز (۱۷۵, ۲۰۳)
 sirr demək, söz demək - raz bər qoşadən) رازبرگشادن
 بگوش ملک برگشادند راز (۱۴۴, ۲۹۸)
 dünyaya sırlərini bilmək - raz-e cəhan daştən) رازجهان داشتن
 نصیحت چرازونهان داشتی (۸۰, ۱۹۶)
 raz) - mənə راز
 بدن تعبیه شددل شاه خوش (۷۷, ۱۴۴)
 sirr saxlayan, sirr bilən. رازدار
 دل را که شدبردت رازدار زدریوزده هردری باز دار (۴۲, ۱۲)
 doğru, düzgün - rast) راست
 جهان داشتن زیرکتر است (۲۰۳, ۲۰۵)
 həqiqi, həqiqət - rast) راست
 نشاید در آرایش نظم خواست (۲۵, ۵۵)
 öhdəsindən gəlmək, işə yaramaq - rast budən) راست بودن
 جزاین مذهبی را نیاراستند (۳۱۸, ۴۳۴)
 yoluna düşmək, qaydaya düşmək - rast şodən) راست شدن
 بری تا شودکارآن ملک راست (۲۳, ۲۳۵)
 düzəltək - rast kərdən) راست کردن
 بزوروزریک بیک کرد راست (۵۴, ۴۰۱)
 təyin etmək, müəyyənləşdirmək - rast kərdən) راست کردن
 ترازوی تدبیراو کرد راست (۷۲, ۵۸)
 aydın, düzgün. - rast) راست
 درویبکر خود ندیدند راست (۱۵, ۱۲۷)
 sağ (tərəf) - rast) راست
 بفرمود رفتن سوی دست راست (۴۸, ۱۷۸)
 lap, düz - rast) راست
 شکر خنده راست چون نیشکر لطیف و خوش و سیزوشیرین وتر (۵۹, ۳۳۷)
 doğru-düzgün adamlar, ədalətliilər - rastan) راستان
 سخن راندر سنت راستان (۱۰, ۱۷۵)
 sənəti başa düşənlər - rastan) راستان

ازین آشناروی تر داستان خنیده نیامدبر راستان (۱۱۲, ۳۹)
 səlis, hamar - rastrou) راسترو
 سخن راست رو بود و ره بیچ بیچ (۱۶, ۱۶)
 doğru ad çıxarmış - rastnam) راستنام
 از آن شدکه بیرون نیاید ز کام (۱۶۰, ۱۵۷)
 doğruluq, düzgünlük - راستی
 سخن را سرزلف بر تاقتم (۲۴, ۵۵)
 həqiqətperəst olmaq, - راستی پیشه کردن
 ədalətli olmaq, düzgünlüyü özünə peşə bilmək.
 تونیزاز چنین روزی اندیشه کن (۱۶۲, ۱۸۶)
 razı, məmnun. - راضی
 خداراضی خلق خشنود ازو (۸۸, ۳۴۶)
 çöl - rağ) راغ
 زمین لرزه افتاد در کوه و راغ (۵۷, ۱۷۹)
 tabe, tabe olan - ram) رام
 سزاوار می خوردن جام تست (۱۱۱, ۲۱۴)
 ram etmək, tabe etmək - ram kərdən) رام کردن
 در آن رام کردن کم آرام کرد (۱۰۳, ۲۳۳)
 ram olmaq, tabe olmaq - ram şodən) رام شدن
 بر آیدبمردانگی نام او (۳۴, ۸۱)
 özünə ram etmək, - ram-e xiş kərdən) رام خویش کردن
 بر آن قسمت افتاده دان نام خویش (۴۷, ۲۳۶)
 şadlıq, şənlik, əyləncə. - rameş) رامش
 برامش در بارگه برگشاد (۱۱۷, ۳۸۹)
 şənlənmək, əylənmək. - rameş kərdən) رامش کردن
 باین پرستیش رامش کنیم (۶۳, ۲۱۹)
 musiqi aləti, çalğı - rameş) رامش
 برامش نشستندومی خواستند (۱۰۱, ۲۹۵)
 şənlənən, əylənən - rameşforuz) رامش فروز
 رامش فروز بودن - rameşforuz budən)
 بر خشنده می بودرامش فروز (۶۲, ۳۸۰)

خیال نظر خالی از راه تو زگردندگی دور درگاه تو (۲۷, ۵)

rah bəstən - yolunu kəsmək, yol bağlamaq. راه بستن

چودشمن در آرد بتاراج دست بدین چاره باید بدوراه بست (۶۴, ۲۳۸)

rah peymudən - yol getmək, yol keçmək راه پیمودن

ز خشکی بهر جاکه زد بارگاه زمزل بمنزل پیمود راه (۶۴, ۵۸)

rah costən - yol axtarmaq راه جستن

سوی چشمهء زندگی راه جست کنون یافت آن چشمه کانگاہ جست (۴۷, ۶۳)

rah dadən - yol vermək راه دادن

وگرد دفتر داوری در نوشت ندادند راهش بر آن کوه ودشت (۳۴, ۲۹۰)

rah zədən - yolunu kəsmək, hücum etmək راه زدن

زنددیوراهت چو اسفندیار که بارستم آنی سوی کارزار (۵۸, ۱۶۴)

rah kərdən - yollanmaq, yola çıxmaq راه کردن

چو بیگردش در راه را کرد راه در آمد بیزین شاه گیتی پناه (۲۰, ۱۱۴)

rah kərdən - yolunu birtərəfə salmaq, gəlmək راه کردن

نیایشکنان گفت گربخت شاه کند بر سر تخت این بنده راه (۲۸, ۳۸۳)

rah qozaştən - yol vermək, icazə vermək راه گذاشتن

در آن دزنتی چند راه داشتند که کس را بران راه نگذاشتند (۲۹, ۲۹۰)

rah gereftən - yolu tutmaq, yolu bağlamaq راه گرفتن

گراز گریزنده را پی گرفت شبیخون ز دوراه بروی گرفت (۸۲, ۳۲۲)

rah nomudən - yol göstərmək راه نمودن

چو دستور اینگونه بنمود راه سخن کارگر شد پذیرفت شاه (۷۲, ۲۳۸)

rah neveştən - yol getmək راه نوشتن

بصیدافکنی می نوشتند راه که هم صیدخوش بود هم صیدگاه (۵۷, ۳۲۰)

rah yaftən - yol tapmaq راه یافتن

در آن کوش کین از دهای سیاه بازرم یابددین بوم راه (۱۱۸, ۳۶۲)

rah bər bəstən - yol bağlamaq راه بر بستن

باقبال شه راه بر بستمش همه نام و ناموس بشکستمش (۱۰۷, ۲۱۴)

rah bər daştən - getmək, yola düşmək, yollanmaq راه برداشتن

بفرمان شه جای نگذاشتند بیونان زمین راه برداشتند (۸۱, ۲۳۹)

rah bər daştən - buyurmaq راه برداشتن

ز شاه جهان راه برداشتن ز ما خدمت شاه بگذاشتن (۳۹, ۲۸۴)

rah bər gereftən - yollanmaq, yola çıxmaq راه برگرفتن

rameşgər - çalğıçı رامشگر

دماغ نیوشنده راسرگران ز نوش می ورود رامشگران (۱۹, ۱۳۰)

rameşgər - müğənni-çalğıçı رامشگر

دگر باره با آن پری پیکران خوردی باو از رامشگران (۶۸, ۲۵۳)

rameşgəri - musiqi, müğənnilik رامشگری

شکر ریخت مطرب بر امشگری کمر بست ساقی بجان پروری (۱۴۵, ۲۲۵)

rameşgəh - musiqi məclisi رامشگه

بفرمودگان بندی بیزبان بیاید بر امشگه مرزبان (۴۴۲, ۴۴۲)

ran - bud ران

دوشیر گرسنت ویکران گور کباب آنکسی راست کوراست زور (۳۸, ۱۶۲)

— (əz-ran-e xod kəbab xordən) از ران خود کباب خوردن

— öz əməyi ilə çörək yemək.

چو از ران خود خورد باید کباب چه کردم بدریوزه چون آفتاب (۶۵, ۳۴)

randən - qovmaq راندن

مران چون نظر بر من انداختی مزن مفرعه چونکه بنواختی (۳۸, ۱۲)

randən - demək, qoşmaq راندن

— söz demək, şeir qoşmaq. سخن راندن

شنیدم که در نامه خسروان سخن راند خواهی چو آب روان (۶, ۴۰)

randən - vurmaq راندن

— bıçaq vurmaq. ناچرخ راندن

برونیز شه ناچخی راند زود بزخمی بر آورد از و نیز دود (۲۳, ۱۰۸)

randən - sürmək, çapmaq راندن

— at çapmaq. مرکب برون راندن

زخونگر چه مرکب برون رانده ام براه تودرنیمه ره مانده ام (۳۲, ۱۲)

randən - hücum etmək راندن

سواری سرافراز ترزان گروه بران کوهکن رانمانند کوه (۹۳, ۴۱۸)

randən - vermək راندن

— hökm vermək, əmr vermək. حکم راندن

ز حکمی که آن در ازل رانده ای نگر دد قلم ز آنچه گردانده ای (۷۵, ۸)

şərab - ravəğ راقی

بیاساقی آن راقی روح بخش بکام دلم در فشان چون درفش (۱, ۱۳۷)

rah - yol راه

زمین بوسه دادند بر شکرشاه بخرم دلی برگرفتند راه (۲۸۱, ۸۲)
 - (rah-e bəxt-(e kəsi-ra) gereftən) راه بخت (کسی را) گرفتن
 bəxtini bağlamaq
 زسوزندگی راه بختش گرفت بدان آهن چفته سختش گرفت (۴۳۸, ۳۷۵)
 - (rah-e canha zədən) - can almaq, öldürmək
 همه روز و شب کاروانها زنند زبندگوهری راه جاتها زنند (۲۹۵, ۹۲)
 - (rah-e çəng zədən) - çəngi xəcil etmək
 دهانی و چشمی باندازه تنگ یکی راه دل زدیکی راه چنگ (۴۶۵, ۴۸)
 - (rah-(e çizi-ra) gereftən) - bir şeyi məqsəd
 götürmək
 ره خانه خاص دارا گرفت همه خانه رادرم دارا گرفت (۲۱۷, ۳۶)
 - (rah-e doşvar daştən) - yolu çətin olmaq,
 yolu çətin getmək
 زبس گنج و گوهر که دربار داشت بهر جاکه شد راه دشوار داشت (۲۸۴, ۴۵)
 - (rah-e del zədən) - ürəyi ovlamaq
 دهانی و چشمی باندازه تنگ یکی راه دل زدیکی راه چنگ (۴۶۵, ۴۸)
 - (rah-e dur) - uzaq
 اگر راهیم بینداز راه دور بردسجده چون هیرید پیش نور (۴۶۸, ۸۹)
 - (rah-e fərman sepordən) - əmrə tabe olmaq.
 ولیکن ز فرمان اونگنریم بجز راه فرمان اونسپریم (۱۴۰, ۴۵)
 - (rah-ra əz gəbr xali kərdən) - kafirlərdən
 azad olmaq, yolu kafirlərdən təmizləmək.
 نصیحت موافق بود شاه را گرازگیر خالی کند راه را (۱۵۲, ۱۳۰)
 - (rah-ra enan dadən) - sürətlə getmək
 ملک بارگه سوی صحرا کشید عنان راه رادادومنزلی برید (۲۹۸, ۱۳۸)
 - (əz-rah amədən) - səfərdən qayıtmaq
 بدان چو آینداز راه دور زهرتیره چاهی بر آرنند نور (۲۸۶, ۶۶)
 - (əz-rah bər daştən) - aradan qaldırmaq,
 yoldan götürmək.
 بجز صرصریاد پایان شاه کس این گردر ایرندار دز راه (۳۱۹, ۴۳)
 - (əz-rah-e tiz) - tələsərək, tələsik, düşünmədən
 خردمندران نیست کز راه تیز کند با خداوند قوت ستیز (۳۵۸, ۶۶)

ههچ راه - heç cür - از هیچ راه
 کندی نیازی بمشتی گیاه (۲۹۲, ۵۷)
 - (əz-rah gəştən) - yoldan qayıtmaq, geri çəkilmək
 همان به که گردیم ازین راه تنگ گریوه نور دیم و سانیم سنگ (۲۹۲, ۳۰)
 - (əz-rah bər gereftən (çizi-ra) -
 aradan qaldırmaq
 بدین اعتماد آمدم نزد شاه (۳۶۶, ۱۸۲)
 - (ze-rah dər amədən) - yaxınlaşmaq, yaxın gəlmək
 چونوشابه دانست کاورنگ شاه بقال همایون درآمد ز راه (۲۵۴, ۷۵)
 - (be-rah amədən) - yola çıxmaq, gəlmək.
 روان کرد مرکب بمیعادگاه پذیره که دشمن کی آید راه (۱۰۷, ۱۶)
 - (be-rah amədən) - yola gəlmək, inanmaq
 چومانیز ازین پرده آگه شدیم بر راه آمدیم ارچه از ره شدیم (۲۹۷, ۱۲۰)
 - (be-rah amədən) - yola gəlmək, yolundan dönmək
 هزاران مرده از عدل شاه شود زنده و خصم ناید بر راه (۴۸, ۳۴)
 - (be-rah avərdən) - yola gətirmək, düzgün yol göstərmək
 زهر داد و بیدادی آگه شود بر راه آرد آنرا که از ره شود (۲۸۵, ۵۰)
 - (be-rah budən) - yoldaş olmaq, birlikdə olmaq
 کسانى که بودند با او بر راه شدند آب در دیده نزدیک شاه (۸۶, ۴۳)
 - (ze-rah-e fərxondəgi) - müvəffəqiyyət, xeyirliklə
 چوشه دید کز راه فرخندگی بر ایرانیان فرض شد بندگی (۱۹۵, ۵۶)
 راه - səfər
 ره آورد من بس بود خوی خوش (۳۲, ۲۶)
 راه - yol (həqiqət)
 چنان به که به بینی از هر دور راه (۳۰۹, ۱۳)
 راه - sirr, həqiqət
 برو راه روشن نمیشد درست (۳۱۳, ۶۱)
 راه - müharibə, döyüş.
 فرومانندی بخت بدخواه او (۴۲۲, ۱۵۱)
 راهب - rahib
 اگر راهیم بینداز راه دور بردسجده چون هیرید پیش نور (۴۶۸, ۸۹)
 - (rah-sənc) - uzaq yoldan gələn, yol ölçən (məc.)
 راهسنج

شبی رای آن زنگه فرداز جای چو باد آورد پای در باد پای (۳۹۳, ۱۰)
 رای کردن (ray kərdən) - qərar vermək
 چو آمدز مانچه کردیم رای تونیز آنچه گفتی بیاور بجای (۱۸۲, ۹۷)
 رای (ray) - bayraq
 زد ریاسوی خشکی آورد رای دلپیش سوی مصرش در هنامی (۸۱, ۳۸)
 رای (rayət) - bayraq
 بر آن دز که اورایت انگیخته سر کو توال از دز آویخته (۴۷, ۲۹)
 رای (rayət əfraštən) - bayraq qaldırmaq, döyüşə qalxmaq
 بشارت جهان قصه برداشتند که ترکان چین رایت افراشتند (۳۴۸, ۱۲۰)
 رای (rayət borun bordən) - qoşun çəkmək
 سکندر بدستوری رهنمون ز مقدونیه برد رایت برون (۸۱, ۳۶)
 رای (rayət ze-rayət kinexah bovəd) -
 bayraq bayraqa düşmən olar.
 وزان رایت آن بود مقصود شاه که رایت ز رایت بود کینه خواه (۳۲۳, ۹۶)
 رایزن (rəyzən) - məsləhətçi, fikir söyləyən
 نکردی یکی مرغ بر بابزن کار سطنوبودی بر آن رای زن (۷۳, ۵۷)
 رای زن (rəyzən) - vəzir
 چنین گفت بارای زن ترجمان که در سایه شاه دایم بمان (۲۱۸, ۵۴)
 رایگان (rayqan) - boş, hədər yerə
 وگرنی بهاری بدین خرمی چرار ایگان اوفتبر زمی (۴۵۰, ۵۴۶)
 رایگان (ray(e)qan) - zəhmətsiz, əziyyətsiz.
 مگر مار برگنج از آن رونشست که تار ایگان مهره ناید بدست (۳۱, ۲۰)
 رایگان خواره (ray(e)qanxare) - müftəxor
 بیچم سراز رایگان خوارگان مگر بیزبانان و بیچارگان (۲۲۸, ۳۹)
 رایب (robab) - rübab
 زتری که میرفت رود رویب هوس راهمی بر دچون رود آب (۲۲۵, ۱۴۶)
 رایب خواره (rebaxare) - sələmçi
 گزیت رایب خوارگان چون دهم بخود بر چنین خواریی چون نهم (۱۲۲, ۶۹)
 رایبیدن (robaidən) - oğurlamaq, çalıb aparmaq
 قراضه قراضه رایب نخست رایب از او چون که گرد در دست (۸۳, ۶)
 رایبیدن (robaidən) - almaq

چو آمد فرستاده راهسنج بدار اسپرد آن گرانمایه گنج (۱۱۷, ۶۵)
 راهواری (rahvari) - çapma(ati)
 راهواری کردن (rahvari kərdən) - çapmaq, yolu çaparaq getmək
 تهی دست کومایه داری کند چو لنگیست کوراهواری کند (۱۴۹, ۴۳)
 راه یابنده (rahyabənde) - yol bilən
 بهر زیر برگی شتابندت ایست بهر منزلی راه یابنده ایست (۱۶۳, ۴۳)
 رای (rəy) - rəy, fikir, ağıl, nöqtəyi-nəzər
 چنان گرم کن عزم رایم بتو که خرم دل آیم چو آیم بتو (۷, ۶۹)
 رای (rəy amədən) - ağıllı görünmək
 نه رای آمدش روی از و تافتن ز فرمان سوی فتنه بشتافتن (۳۲۸, ۵۰)
 رای (rəy avərdən) - başlamaq, düşünüb bir işə başlamaq.
 بهر شغل کامروز رای آوری ره آورد فدای جای آوری (۳۰۹, ۱۴)
 رای (rəy piçidən (əz-çizi)) - boyun qaçırmaq
 وگرنی بیچی از امرن رای و هوش بیچاندت چرخ گردنده گوش (۳۵۰, ۲۱)
 رای (rəy costən) - məsləhət istəmək
 چو دار ادر آن داوری رای جست دل رای زن بود در رای سست (۱۷۶, ۲۳)
 رای (rəy zədən) - məsləhətləşmək
 رای زدن دار ابا خاصگان خویش (ص. ۱۴۳)
 رای (rəy nomudən) - məsləhət görmək, razı olmaq.
 سوی آستی کس تشدر همنون نمودند رایش بشمشیر و خون (۱۷۷, ۲۴)
 رای (rəy-e tərş zədən) - qorxmaq, qorxu izhar etmək
 بترسید خاقان وز درای ترس که بود از چنان دشمنی جای ترس (۳۴۵, ۷۴)
 رای (əz-rəy-e xiş didən) - öz ağılına əsasən
 ولیکن چو میبینم از رای خویش سخنها توهست بر جای خویش (۲۶۸, ۲۷۷)
 رای (rəy) - qərar
 چو دستور دانا چنین دید رای کمر بست و آورد فرمان بجای (۲۱۷, ۳۵)
 رای (ray avərdən) - qərarə gəlmək
 بازردن کس نیاورد رای برون از خط عدل ننه پای (۷۶, ۳۵)
 رای (rəy daştən) - qərarə gəlmək, qərarə almaq
 اگر رای دار دکه کم گیردم بیایم چه درد شکم گیردم (۳۲۹, ۶۴)
 رای (rəy zədən) - qərarə gəlmək

کلاه ربائیدن (kolah robaidən) - tac almaq, məğlub etmək.
 چوارفورقوران ربایم کلاه سوی خان خانان گرایم سپاه (۲۰, ۳۲۶)
 ربع (rob) - dördü bir
 ربع مسکون (rob'-e məskun) - yaşayış yerlərinin dördü biri
 همان ربع مسکون از او شدیدی بدان مسکن از ماکه داند رسید (۷۳, ۵۸)
 ربودن (robudən) - alıb aparmaq
 چو هندوی دزدش ز گنجینه برد زرومی ربودش بروسی سپرد (۳۸۰, ۴۲۸)
 ربودن (robudən) - qoparıb aparmaq
 ز گنجینهء ماتهی کردخت دراز درج بر بودی باز تخت (۳۰, ۳۹۴)
 ربودن (robudən) - sovurub aparmaq
 چو باد آمد و خاکشان را ربود بزربزدن قفل آهن چه سود (۱۲۰, ۳۲۵)
 ربودن (robudən) - götürmək
 اگر تاج خواهی ربود از سرم یکی لحظه بگذار تا بگذرم (۱۳۰, ۱۸۴)
 ربودن (robudən) - qoparmak, vurmaq
 درآمد بدوزنگی جنگ سود بیک ضربت از تن سرش را ربود (۱۸۱, ۹۶)
 ربودن (robudən) - yerdən götürmək, yerdən qoparmaq
 ربودندش آن دیوساران ز جای چوکه برگ را مهرهء کهربای (۴۰, ۸۶)
 ربودن (robudən) - öyrənmək, əldə etmək
 ربود از دلیران توانتری سرزیرکان شد بداناتری (۲۴, ۷۶)
 ربع (rəbi) - qəməri ilinin üçüncü və dördüncü aylarının adı
 ربع از ربیعی نماید سرشت تموز از تموز آورد سر نوشت (۷۹, ۳۵۹)
 ربعی (rəbi'i) - rəbi ayına məxsus (təbiət)
 ربع از ربیعی نماید سرشت تموز از تموز آورد سر نوشت (۷۹, ۳۵۹)
 رحمت (rəhmət) - bərəkət
 فروریخت باران رحمت زمیع فروشت زنگار زنگی ز تیغ (۵۷, ۱۱۰)
 رحمت کردن (rəhmət kərdən) - rəhm etmək
 نوازنده ترزان شد انصاف شاه که رحمت کند خاصه بر بی گناه (۱۸۳, ۳۶۶)
 ریحی (rəhiğ) - şərab, ... nəğmə
 ریحیم برقص آورد آبر را عقیقم مفرح دهد خواب را (۸۱, ۴۶۸)
 رحیل (rəhil) - hərəkət, yollanma
 ز دریای افرنجه تارودنیل بجوش آمد از بانگ طبل رحیل (۲۲, ۱۱۴)
 رحیل (rəhil) - hücum

رحیل آوردن (rəhil avərdən) - hücum etmək, həmlə etmək
 چو در لشکر دشمن آری رحیل بمرغان کشی قیل و اصحاب قیل (۳۴, ۵)
 رحیل کردن (rəhil kərdən) - yollanmaq
 بفرموده کز لب رودنیل کند لشکرش سوی صحرا رحیل (۴۰, ۸۱)
 رحیل - qaçmaq (rəhil piş gereftən)
 ز پر خاش او پیش گیرم رحیل نیندازم این دبه دریای پیل (۶۲, ۳۲۹)
 رخ (rox) - üz
 رخی چون گل و برگل آورده خوی بمن داد جای پراز شیرومی (۲۲, ۶۲)
 رخ پوشیدن (rox puşidən) - üzünü gizlətmək
 نپوشم نگر رخ چو بیگانگان نگیرم ره و رسم دیوانگان (۲۲۶, ۲۶۵)
 رخ زدن (bər-rox zədən) - başına vurmaq, ümitsiz olmaq
 مبارک بود فال فرخ زدن نه بر رخ بلکه شه رخ زدن (۳, ۲۴۰)
 رخ خویس بر خاک راه مالیدن (rox-e xiş bər xak-e rah malidən) - torpağa üzünü sürtmək, şükür etmək
 بلیناس بر شکر تسلیم شاه رخ خویس مالید بر خاک راه (۱۱۴, ۲۱۴)
 رخ در نقاب آوردن (rox dər neqab avərdən) - üzünü örtmək
 که فردا چو رخ در نقاب آورم زگیله بگیلان شتاب آورم (۱۴, ۳۵۵)
 رخ (rox) - şahmat topu
 فرس بفرکنند جوش من قیل را رخ من پیاده نه پیل را (۱۶۹, ۹۵)
 رخ افکندن (rox əfkəndən) - məğlub etmək (şah.)
 رخ افکند پیل افکن خویس را رخ افکند پیل بداندیش را (۲۵۸, ۳۷۲)
 رخام (roxam) - mərmər
 دگر خانه دارد ز سنگ رخام شب آنجا رود ماه تنها خرام (۶۵, ۲۵۳)
 رخ آراسته (roxaraste) - üzü bəzənmiş
 رخ آراسته دستهای نگر بشادی دویندی از هر کنار (۲۳, ۲۰۸)
 رخ بر افروخته (rox bərəfruxte) - üzü parlaq, sevincək
 سوی کعبه شد رخ بر افروخته حساب مناسک در آموخته (۵۱, ۲۴۴)
 رخت (rəxt) - örtük
 همان به که با این چنین باد سخت برون ناورم چون گل از گوشه رخت (۴۰, ۳۴)
 رخت (rəxt) - yük
 رخت آوردن (rəxt avərdən) - qayıtmaq, gəlmək
 چو روسی بشهر خود آورد رخت دگر باره خرم شد از تاج و تخت (۷۹, ۴۶۱)

برومند بادآن همایون درخت که در سایه او توان بردرخت (rəxt bordən) - köç salmaq, yaşamaq
 بریدن رخت بردن (rəxt bordən) - xilas olmaq, can qurtarmaq
 زسختی بسختی توان رخت برد بگوگردونفط آتش کس نمرد (۹, ۳۱۷)
 بردن رخت بردن (rəxt bordən) - hərəkət etmək, irəliləmək, keçmək
 بدلهیزه رهگذرهای سخت زشروان چوشیران همی بردرخت (۲۶, ۲۹۰)
 رخت بستن (rəxt bəstən) - yükünü bağlamaq
 نشسته یکی روزبالای تخت بانیشه کوچ بیست رخت (۱۲, ۳۱۷)
 رخت اندر آوردن (rəxt əndər avərdən) - daxil olmaq
 بتدریج از آن رهگذرهای سخت بدلهیزه غار اندر آورد رخت (۵۲, ۳۱۲)
 رخت بر آوردن (rəxt bər avərdən) - köçmək
 درین جای سختی نگیریم سخت ازین چاه بی بن برآریم رخت (۱۰, ۴۶۲)
 رخت برون بردن (rəxt borun bordən) - çıxmaq
 که چون شه زدار استنتاج و تحت زیرگار موصل برون بردرخت (۵۵, ۲۱۰)
 رخت کشیدن (rəxt kəşidən) - köç etmək
 دلیران بصحرا کشیدند رخت بکین خواه زنگی کمر کرده سخت (۴۲, ۸۱)
 رخت بردار افکندن (rəxt bər dər əfkəndən) - bayıra tullamaq
 چراخون نگیرم بر آن تاج و تخت که دارنده رابر در افکندرخت (۱۴۷, ۱۸۵)
 رخت از خانه بردن نهادن (rəxt əz xane bər dər nəhadən) - evdən ölü çıxarmaq
 کرارخت از خانه بردن نهاد کر اتاج اقبال بر سر نهند (۷, ۱۴۷)
 بیشت خرخویش رخت بر بستن (be-poşt-e xər-e xiş rəxt bər bəstən) - yığılıb getmək
 جوقاصدجوابی چنین دید سخت بیشت خرخویش بر بست رخت (۱۰۳, ۱۳۶)
 رخت (rəxt) - var-yox, mal-dövlət
 بداندیش گیر دسترخت ما بتاراج دشمن شودرخت ما (۲۹, ۲۳۵)
 رخت تهی کردن (rəxt tohi kərdən) - boşaltmaq
 زگنجینه ماتهی کردرخت درازدرج بر بوددیاز تخت (۳۰, ۳۹۴)
 رخت ستاندن (rəxt setəndən) - var-dövlətini əlindən almaq
 یکی آنکه سیران نکوشند سخت که ترسنداز ایشان ستاندن رخت (۵۶, ۲۸۵)
 رخت (rəxt) - varlıq, bədən
 بجنبش گر اینده شد رخت من سرزین من بس بود تخت من (۷۱, ۳۹۷)

رخت سوز (rəxtsuz) - külə döndərən, güclü
 بدین غافلی میگذاریم روز که درمازند آتش رخت سوز (۱۰۶, ۳۰۷)
 رختکش (rəxtkəş) - yük daşıyan
 رختکش شدن (rəxtkəş şodən) - yük daşımaq
 راهی که خواه شدن رخت کش ره آوردن بس بودخوی خوش (۲۶, ۵۲)
 رخسار (roxsar) - üz, sifət
 تروخشکی اشک و رخسار من بکهگل براندودیوار من (۸۵, ۳۶)
 رخساره (rox sare) - üz
 بنال ای کهن بلبل سالخورد که رخساره سرخ گل گشت زرد (۲۷, ۲۷)
 رخساره پر شرم کردن (rox sare por şərm kərdən) - utanmaq, həya etmək
 رخش (rəxş) - İskəndərin atının adı, at
 رخش راندن (rəxş randən) - at çapmaq
 چنان داند آن خسرو دادبخش که چون مادرین بوم راندم رخش (۱۱, ۳۴۹)
 رخش روان کردن (rəxş rəvan kərdən) - at sürmək
 برزم الانی روان کردرخش برافروخت از تیغ رخشان درخش (۱۵۷, ۴۲۲)
 رخشان (rəxşan) - parlaq
 سرخسته رابر سرران نهاد شب تیره بر روز رخشان نهاد (۱۱۴, ۱۸۳)
 رخشنده (rəxşənde) - parlaq
 بیاساقی از خود هانیم ده زرخشنده می روشنانیم ده (۱, ۷۴)
 رخشنده ماه (rəxşəndemah) - parlaq ay
 چورخشنده ماهی که در وقت شام بر آید مشرق چو گرد تمام (۲۹۵, ۳۷۰)
 رخصت (rox sət) - qərar
 چنانست رخصت برای صواب که شه بر مخالف نیاور دشتاب (۸۶, ۱۲۳)
 رخنه (rəxne) - uçuq, yarıq
 درین پاسگه رخنهائی که هست عمارت کندتاشود سنگ بست (۱۳۰, ۲۹۷)
 رخنه (rəxne) - ziyan
 نگه دارم از رخنه رهزنان مکن شاد بر من دل دشمنان (۸۲, ۹)
 رخنه زدن (rəxne zədən) - ziyan vurmaq, zərbə vurmaq
 مزین رخنه درخاندان کهن تودر رخنه باشی دلیری مکن (۳۷, ۱۵۷)
 رز (rəz) - üzüm tənəyi
 فروریخت شاهانه برگی فراخ چوبرگ رزاز برگ ریزان شاخ (۴۰, ۳۸۴)

برستم رکابی روان کرده رخس هم اورنگ پیرای وهم تاج بخش (۱۴, ۴۶)
 Rus cəngavəri Tərtus - rostəm-e rus) رستم روس
 مرامادرمن که طرطوس خواند بروسی زبان رستم روس خواند (۲۱۸, ۴۲۷)
 rəstən) - xilas olmaq رستن
 کسی کامداز پای پیلان نرست (۸۴, ۴۱۷)
 rostən) - cücərmək, bitmək رستن
 ولیکن درخت من از گوشه رست زجاگر بجنبدشود بیخ سست (۵۷, ۳۴)
 rostan) - yaranmaq, əmələ gəlmək رستن
 از آیینه پیل و زنگ شتر صدف را شبه رست بر جای در (۱۶, ۸۴)
 rostəni) - bitgi رستنی
 سر رستنی زیر زیبابود سر آدمی به که بالا بود (۸۹, ۲۳۲)
 rəste) - xilas olmuş رسته
 در طعنه بر رومیان بسته شد همان رومی از بددلی رسته شد (۷۴, ۱۱۷)
 roste) - böyümüş رسته
 rostetər şodən) - böyümək رسته تر شدن
 چو شد رسته تر کار شمشیر کرد ز شیر افکنی جنگ باشیر کرد (۶۸, ۶۸)
 rəsm) - rəsm, adət, qayda رسم
 چوبازار من بی من آراستی بان رسم و آیین که میخواستی (۳۵, ۱۲)
 təzim adətiylə) - be-rəsm-e pərəsteş) برسم پرستش
 بازارم در پیش خسرو نهاد برسم پرستش زمین بوسه داد (۴۶۲, ۴۴۴)
 rəsm-e (çizi-ra) be-cay avərdən) - adətə riayət etmək, rəsmi yerinə yetirmək
 که این کار دان مرد آهسته رای چارسم خدمت نیار بجای (۱۱۱, ۲۵۷)
 qayda-qanun) - rəsm-o- bonyad nəhadən) رسم و بنیاد نهادن
 بخوبی نهد رسم و بنیادها ز دولت بنیکی کنیادها (۴, ۱۲۷)
 rəsm-o-rah) - adət, qayda-qanun رسم و راه
 بر آن رسم و راه آفرین خوان شدند جهاتجوی رابنده فرمان شدند (۶۸, ۱۹۶)
 qayda-qanun) - rəsm-o- rəy) رسم و رای
 دگر زنگیان پیش خسرو بیای فرو مانده عاجز در آن رسم و رای (۱۱۶, ۹۱)
 rəsən) - ip رسن

رسن بسته اندازه پیدا شده مقادیر منزل هویداشده (۶۳, ۵۷)
 ip boyu sürmək) - rəsən taxtən) رسن تاختن
 گه آنرا گه این را رسن تاختی خطر بین کزینسان رسن باختی (۶۹, ۵۸)
 ip əyirmək) - rəsən taftən) رسن تاقتن
 ز بهر پلاسی رسن تافته بجای پلاس اطلسی یافته (۳۹, ۲۷۸)
 sarımaq) - rəsən kərdən) رسن کردن
 دو گیسو کشان دید در دامتش رسن کرده گیسوش در گردنش (۳۷۹, ۴۳۸)
 bağlamaq) - rəsən kərdən) رسن کردن
 سر زلفش از چنبر مشک ناب رسن کرده در گردن افتاب (۱۰۶, ۲۱۴)
 əl-qolu bağlanmış, məhbus) - rəsən bəste) رسن بسته
 شنیدم رسن بسته سوی دار پروتازگی رفت چون نوبهار (۲۳۰, ۲۶۵)
 boynunda ip) - rəsən bəste dər gərdən) رسن بسته در گردن
 چو گردن دزد لولابه تاک سیر رسن بسته در گردن آید زیر (۱۳۹, ۱۵۳)
 ip kimi) - rəsən var) رسنوار
 رسنوار در عطف دامن کشان (۴۹, ۴۶۵)
 rüs vayçılıq) - ros vai) رسوانی
 بر رسوانی از سر برونش کنند (۱۰, ۲۵)
 elçi) - rəsul) رسول
 پیام آوری چون فرشته خموش (۹۴, ۲۵۵)
 çatmaq) - rəsiden) رسیدن
 سوی خوابگاه نظامی خرام (۶۷, ۲۹)
 gəlib çatmaq) - rəsiden) رسیدن
 دلی داشت از تشنگی ناصبور (۵۱, ۳۷۹)
 gəlmək) - rəsiden) رسیدن
 که شد در بیابان گذرگاه تنگ (۱۹, ۸۰)
 hücum etmək) - rəsiden) رسیدن
 بدانسان که لرزد بیزیرش زمین (۲۴۲, ۳۷۰)
 vurulmaq) - rəsiden) رسیدن
 ز زنگی رگ زندگانی برید (۱۹, ۱۰۷)
 bitmək, göyərmək) - rəsiden) رسیدن
 بهر کوشکی شاخ عنبر سرشت (۴۲, ۴۸)
 yetişmək, yaranmaq) - rəsiden) رسیدن

دروهردمی نوبری میرسد یکی میروددیگری میرسد (۷۴, ۶۵)
 که داندکه فرداچه خواهدرسید رسیدن (baş vermək) - rəsīdən رسیدن
 سپه راکه فیروزمندی رسد زیاران یکدل بلندی رسد (۱۲۲, ۷۴)
 زبس رودخیزان که از می رسید لب مامشان رودرامی گزید (۲۲۰, ۸۰)
 بمن میرسدبازوی بهمنی که اسفندیارم برونین تئی (۱۵۸, ۵۶)
 مباداکه شه رارسدپای لغز که گرددسرملک شوریده مغز (۷۸, ۵۲)
 بمیوه رسیده بهاری چنین زرونق میقتادکاری چنین (۱۱۳, ۵)
 ازین پیکرآنکه گشایم پرند که باشد رسیده چونخل بلند (۳۷, ۱۰۰)
 درین پرده یکرشته بیکار نیست سررشته برماپدیدار نیست (۱۶۷, ۵)
 باندیشه پاک و رای درست سررشته کار خود باز جست (۳۵۵, ۲۲)
 چو عزم جهان گشتن آغاز کرد برشته زدن رشتها ساز کرد (۵۷, ۶۰)
 چو عزم جهان گشتن آغاز کرد برشته زدن رشته ساز کرد (۵۷, ۶۰)
 گلوی ستم رابدانسان فشرد که دارابدان داوری رشک برد (۶۴, ۹)
 از رشک سوختن (əz rəşk suxtən) - qısqanmaq, paxıllıqdan yanmaq. رشک (rəşk) - qısqanclıq, paxıllıq, həsəd
 رشک بردن (rəşk bordən) - qısqanmaq, paxıllıq etmək

درو آتشی چون گل افروخته گل از رشک آن گلستان سوخته (۲۷۶, ۲۵)
 کلاهی ز پولادچین بر سرش که گوهر بر رشک آمداز گوهرش (۱۰۷, ۱۳)
 بدن آمدم سوی درگاه تو که بینم رضای تو راه تو (۳۶۷, ۱۹۱)
 شه روم رابودرایی درست رضاجست و با او خصومت نجست (۶۴, ۱۱)
 بکابین خسرو رضاداده ام که از تخمه خسروان زاده ام (۲۱۹, ۶۱)
 بهشتی رخی دوزخش تافته زمالک برضوان گذریافته (۴۴۴, ۴۷۰)
 گذشت از خورشهای چینی سرشت که رضوان ندید آنچنان در بهشت (۳۸۳, ۲۱)
 کران باغ رنگین رطب چیدمی وزودادمی هر که رادیدمی (۲۱, ۱۹)
 رطب چین در آمدن نوشینه خواب دماغی پر آتش دهانی پر آب (۲۱, ۲۰)
 بنال ای دل رعد چون کوس شاه بخندای لب برق چون صبحگاه (۴۶, ۴)
 چو آن بندی آگاه گردد ز کار خروشدن خروشین رعدوار (۴۳۵, ۳۳۴)
 دگر زیر کی گفت کای شهریار خردمند ابار عونت چکار (۲۳۲, ۹۱)
 چودانست کز سوک چیزی نماند رعدوار عونت بعدر آستین بر فشاندن رعدوار (be-ozr astin bər feşandən-e rounət) - yasin şənliyə çevrilməsi.
 رعد (rəd) - ildırım
 رعدوار (rədvar) - zərf. ildırım kimi, ildırım sayağı
 رعدونت (rounət) - bəzək
 رعدونت کز سوک چیزی نماند رعدوار عونت بعدر آستین بر فشاندن (۲۱۷, ۲۷)
 رعیت (rəiyyət) - rəiyyət, xalq kütləsi

بداندیش تو هست بیدادگر	بیچدر عیت زبیداسر (۱۴۰)
چو دیدندشه رار عیت نواز	زبیداددار اگشادندراز (۱۷۵, ۲۰۳)
چوان شب صفتهای آن دز شنید	بزدیدنش ر عیت آمدیدید (۱۵۷, ۲۹۹)
همان گفت کزوی گریزش نبود	همان گفت کزوی گریزش نبود (۱۲۰, ۳۹)
همان گفت پذیرش نبود	همان گفت کزوی گریزش نبود (۱۲۰, ۳۹)
بدان موم چون رغبتش خاستی	بکردی ازوهرچه میخواستی (۴۳, ۱۱۵)
مروتابخون سرخ رویت کنم	مسلسل تراز جعدمویت کنم (۲۰۰, ۹۷)
درآمدیر آورده لختی بدوش	که از دیدنش مغز رارفت هوش (۱۴۸, ۴۲۱)
چوشه رفت گوخت بشکن تمام	چومی ریخت گوبر زمین افت جام (۹۶, ۳۰۷)
نفیر دلیران بر آمدبواج	زهر گوشه میرفت خون موجوج (۱۴۲, ۴۲۱)
بسی ضربشان رفت بریکدیگر	زکار آگهیشان نشنکارگر (۱۹۱, ۴۲۵)
ندانم که دور از چه سان میرود	چه نیک وجه بد درجهان میرود (۶۹, ۳۵)
شه از جمله آن زیانهاکه رفت	گناهی ندارد در آنهاکه رفت (۴۳, ۲۱۸)
درفشان یکی تیغ چون چشم گور	پلارک درورفته چون پای مور (۲۷۹, ۱۰۳)
بجای شماهر یکی بی سپاس	نواز شگر بیهار و دبیقیاس (۴۱, ۱۹۴)
زتری که میرفت رودرباب	هوس راهمی برد چون رود آب (۱۴۶, ۲۲۵)

چوکوسه همه پیر کودک سرشت	بخوبی روندار چه هستند زشت (۲۲, ۸۰)
دگره بمردی فشر دندپای	نرفتن چون کوه آهن ز جای (۹۰, ۱۷۲)
دگر رومی رفت وهم خاک دید	که بر طاس رابخت چالاک دید (۶۱, ۴۱۵)
چوپایان رفتن فراز آیدش	سوی بازگشتن نیاز آمدش (۴۳, ۲۳۶)
بمولانیش حلقه درگوش کرد	برو کین رفته فراموش کرد (۶۵, ۴۶۰)
بچنگ و بدنان رهش رفته گیر	چو کیخسرو آنجا فروخته گیر (۴۷, ۳۱۲)
وگرفت از آن رفته درنگذیریم	چنان به که بر یاد اومی خوریم (۴۴۰, ۴۴۲)
نظامی بدین بارگاه رفیع	نیار دبجز مصطفی راشفیع (۴۴, ۱۲)
چه سازیم چون سازگاران شدند	رفیقان گذشتند و یاران شدند (۹, ۲۳۴)
زبس شورش رق وروینه طاس	بگردون گردان در آمدهراس (۲۴۹, ۱۰۱)
جهاندار در موبک خاص خویش	خرامنده بر یکب رفاص خویش (۲۶, ۱۱۴)
رفاق تنگ گرده گردروی	زگرددسر پرده تاگردکوی (۲۴۴, ۲۶۶)
همان پای کوبان کشمیر زاد	معلق زن ازرقص چون دیوباد (۴۹, ۳۸۵)
زموزونی ضربهای سنان	برقص آمده اسب زیر عنان (۲۵۸, ۱۰۲)
رک رستنی در زمین گشته سخت	برقص آمده برگهای درخت (۶۱, ۳۲۱)
رحیق برقص آورد آب را	عقیق مغزح دهد خواب را (۸۱, ۴۶۸)

گرایدون که یاقوت او کانیتست مرالب چویاقوت رمانیتست (۷۴, ۴۶۷)

رمز (rəmz) - müəmma, rəmz نگویم که رمزی نهایتست آن (۶۸, ۴۰۲)

ریمیدن (rəmidən) - qorxmaq, qorxub qaçmaq رمیدندگراگان وروباه رست (۹۶, ۴۱۰)

رنج (rənc) - zəhmət, əmək شودروزی دشمنان گنج او (۵۴, ۲۸۵)

رنج (rənc) - əzab, əziyyət درین عالم آبادگرددبگنج در آن عالم آزادگردد رنج (۵۲, ۶)

رنج (rənc) - zəhmət çəkmək (şəkil üçün) کسی کویردبر تر و خشک رنج زماهی درم یابداز گاوگنج (۱۹, ۴۱)

رنج (rənc) - zəhmət vermək, incitmək چوره یافتندان حریفان بگنج بسی بومها رارساند رنج (۴۴, ۳۹۵)

رنج (rənc) - dincəlmək, əzabdan xilas olmaq بهرمی که میخوردمیر یخت رنج بخواهنده میداددیبواگنج (۴۳۵, ۴۴۲)

رنج (rənc) - əzab çəkmək نه آنکس گنه کردکان رنج یافت نه سعی نمودانکه آن گنج یافت (۸, ۱۵۵)

رنج (rənc) - fikri, narahətçılığı, əzabı təzələmək رنج رانوکردن

رنج (rənc) - əzab, əziyyət نبینی دوشاهست شطرنج را که برهرنلی نوکندرنج را (۲۱۰, ۲۶۳)

رنج (rənc) - əzab çəkmək چنان نیزیکسرمیرداز گنج که آیی زیبهوده خواری برنج (۹, ۳۸۲)

رنج (rənc) - ağırmaq چنان دیددر قاصدراه سنج که از جوش دل مغزش آمدبرنج (۳۳, ۱۳۱)

رنج (rənc) - əzab, əziyyət شکیبانی آرم درین رنج وتاب خیالیست گونی که بینم بخواب (۲۲۹, ۲۶۵)

رنجور (rəncur) - incimiş جواتمردی شیراز و دور نیست (۱۷۵, ۳۶۶)

رنجه (rənce) - incik زمن چون دل شاه رنجور نیست

رنجه (rənce) - əziyyət çəkmək, zəhmət çəkib gəlmək بنیک اختری رنجه شدشهریار (۸۳, ۲۹۴)

رنجیدن (rəncidən) - əzab çəkmək, incimək سبب چیست کامشب درین کنج غار

hərəkətə gəlmək, rəqs etmək (be-rəqs dər amədən) - بیرقص در آمدن

تبییره بغریدچون تندشیر در آمدبرقص ازدهای دلیر (۵۳, ۱۷۹)

rəqsə gətirmək, oynatmaq (be-rəqs dər avərdən) - برقص در آوردن

سراینده کن نالهءچنگ را در آوربرقص این دل تنگ را (۱۹, ۶۱)

rəğəm - naxış رقم رقمهای رومی نشدزاب و رنگ بر آئینه چینی افتاد زنگ (۳۶, ۳۷۸)

rəğəm - xətt چودانانظر کرد در جام ژرف رقمهای او خواندحرفابحرف (۲۸, ۳۱۰)

xətlər çəkmək (şəkil üçün) - rəğəm zədən رقم زد بر آن حوض مانی قریب (۵۵, ۳۷۹)

رقیب (rəğib) - gözətçi, qoruqçu رقیبان شب گشته سرمست خواب فروبرده سر صبح صادق باب (۴, ۲۰)

رقیبان بارش گشادند بار در آمدینوبتگه شهریار (۳۰۴, ۲۷۱)

رقیب (rəğib) - peyğəmbər, vəli رقیب راز

رقیبان راز که تار از سلطان نگویند باز (۴۰, ۶)

rekab) - at خرامان شده خسرو خسروان طرفدار چین در رکابش روان (۱۳۸, ۳۹۱)

ata minmək (dər rekab istadən) - در رکاب ایستادن

جوگفت این سخن در رکاب ایستاد بر آورد باز و عنان برگشاد (۲۰۹, ۹۸)

damar) - rəg رگ چوالماس و آهن رگ وتن مرا چه حاجت بالماس و آهن مرا (۱۷۱, ۹۵)

xilas damarı (rəg-e rostəni) - رگ رستی

بجنبش در آمدبرگ رستی (۴۷, ۶۷)

həyat damarı (rəg-e zəndeqani) - رگ زندگانی

بیک ناچخ شه که بروی رسید ز زندگی رگ زندگانی برید (۱۹, ۱۰۷)

canı xilas etmək (rəg-e can ostovar kərdən) - رگ جان استوار کردن

canı möhkəmlətmək بکوشیم کوشیدنی مردوار رگ جان بکوشش کنیم استوار (۳۲, ۱۷۷)

kök) - rəg رگ برقص آمده برگهای درخت (۴۱, ۳۲۱)

rommani) - nar rəngli, xalis رقمهای رومی

مرالب چویاقوت رمانیتست (۷۴, ۴۶۷)

رمز (rəmz) - müəmma, rəmz نگویم که رمزی نهایتست آن (۶۸, ۴۰۲)

ریمیدن (rəmidən) - qorxmaq, qorxub qaçmaq رمیدندگراگان وروباه رست (۹۶, ۴۱۰)

رنج (rənc) - zəhmət, əmək شودروزی دشمنان گنج او (۵۴, ۲۸۵)

رنج (rənc) - əzab, əziyyət درین عالم آبادگرددبگنج در آن عالم آزادگردد رنج (۵۲, ۶)

رنج (rənc) - zəhmət çəkmək (şəkil üçün) کسی کویردبر تر و خشک رنج زماهی درم یابداز گاوگنج (۱۹, ۴۱)

رنج (rənc) - zəhmət vermək, incitmək چوره یافتندان حریفان بگنج بسی بومها رارساند رنج (۴۴, ۳۹۵)

رنج (rənc) - dincəlmək, əzabdan xilas olmaq بهرمی که میخوردمیر یخت رنج بخواهنده میداددیبواگنج (۴۳۵, ۴۴۲)

رنج (rənc) - əzab çəkmək نه آنکس گنه کردکان رنج یافت نه سعی نمودانکه آن گنج یافت (۸, ۱۵۵)

رنج (rənc) - fikri, narahətçılığı, əzabı təzələmək رنج رانوکردن

رنج (rənc) - əzab, əziyyət نبینی دوشاهست شطرنج را که برهرنلی نوکندرنج را (۲۱۰, ۲۶۳)

رنج (rənc) - əzab çəkmək چنان نیزیکسرمیرداز گنج که آیی زیبهوده خواری برنج (۹, ۳۸۲)

رنج (rənc) - ağırmaq چنان دیددر قاصدراه سنج که از جوش دل مغزش آمدبرنج (۳۳, ۱۳۱)

رنج (rənc) - əzab, əziyyət شکیبانی آرم درین رنج وتاب خیالیست گونی که بینم بخواب (۲۲۹, ۲۶۵)

رنجور (rəncur) - incimiş جواتمردی شیراز و دور نیست (۱۷۵, ۳۶۶)

رنجه (rənce) - incik زمن چون دل شاه رنجور نیست

رنجه (rənce) - əziyyət çəkmək, zəhmət çəkib gəlmək بنیک اختری رنجه شدشهریار (۸۳, ۲۹۴)

رنجیدن (rəncidən) - əzab çəkmək, incimək سبب چیست کامشب درین کنج غار

برنجیدن نازک از دردوداغ (چه خویشی بودبادر ابا چراغ (۱۸۲, ۹۲)
 ترابای دولت فرود شد بگنج زبیدولتیهایی دشمن مرنج (۱۹۷, ۹۴)
 زمین خسته از خون انجیدگان هوا بسته از آه رنجیدگان (۱۰۲, ۲۶۰)
 شنیدم که رندی جگر تافته درستی کهن داشت نویافته (۲۲, ۱)
 چومی خوردی از لطف اندام وی ز حلقش پدید آمدی رنگ می (۲۸۸, ۹۳)
 بر آسودیک هفته برجای جنگ بیاقوت می رنگ را داد رنگ (۱۱۳, ۱۷)
 سهیلی بر اوج عرب تافته ادیم یمن رنگ از ویافته (۱۵, ۱۱)
 می و مجلس شه را بر آواز جنگ بر خساره گیتی بر آورد رنگ (۲۲۵, ۱۴۰)
 چو سلطان شب چتر بر سر گرفت سواد جهان رنگ عنبر گرفت (۳۷۰, ۲۳۳)
 شه از شرم آن ماهی چون نهنگ چو زرافه از رنگ میشد رنگ (۲۶۴, ۲۱۳)
 بنقاشی نوک تیر خدنگ تهی کرده صحرای چین را ز رنگ (۳۴۳, ۵۴)
 در ای جگر تاب و فریاد زنگ ز سر مغز میبرد از روی رنگ (۴۱۷, ۷۹)
 کند هر زمان صلح و جنگی دگر خیالی نماید برنگی دگر (۲۳۳, ۴)
 چگونه خورد آدمی سنگ را طبیعت کجا خواهد این رنگ را (۲۴۷, ۲۶۰)
 ولیکن مباح ایمن از رنگ او مشوغافل از مکرونی رنگ او (۲۱۴, ۱۱۲)

رنگ آمیختن (rəng amixtən) - kələk işlətmək.
 دلا چندازین بازی انگیختن بهر دست رنگی بر آمیختن (۳۱۷, ۳)
 رنگ (rəng) - parılı تو در روی جوهر کشی رنگ را (۱۰, ۳)
 رنگ (rəng) - işıq, ziya جهان برابر افروز داز رنگ خویش بلندی در آرد باور رنگ خویش (۳۹۳, ۱۳)
 رنگ (rəng) - kimi, sayağı خود آرای باشد بر رنگ عروس (۲۵, ۵)
 رنگین (rəngin) - al, qırmızı در افکن بمغزم جواتش بخز (۱۹۱, ۱)
 رنگین (rəngin) - bəzəkli خود آرای باشد بر رنگ عروس (۲۵, ۵)
 رنگین (rəngin) - rəngli, rəngarəng وزود آدمی هر که را دیدمی (۲۱, ۱۹)
 رو (ru) - üst, üz تو روی جوهر کشی رنگ را (۱۰, ۳)
 رو (ru) - üz, surət تو خاکی گرت گنج باید رواست که بیخواست خاک را کس نخواست (۱۹۳, ۳۲)
 رو (ru) - fikirləşmək, düşünmək شمار اچه رو سیمایید درین که بی نیکمردان میداد زمین (۲۹۶, ۱۱۵)
 رو (ru) - əz an ru - ona görə مگر ما بر گنج از آن رو نشست که تاریگان مهره ناید بدست (۳۱, ۲۰)
 روا (rəva) - rəva, münasib روا باشد از رو مابپوشیم روی زبیداد بیگانه و شرم شوی (۴۰۲, ۶۷)
 روا (rəvarou) - həyəcan səsi, ura زمین از سر گنج بگشاد بند روا بر آمد بچرخ بلند (۳۸۳, ۳۲)
 روا (rəvarou) - vırmıxma, ora-bura qaçma روا بر آمدن راه نبرد هزاهز در آمدن مرد (۱۶۸, ۲۴)
 روا (rəvarouzən) - qoşun gözətçiləri روا روزان تیر پولادسای در اندام شیران پولادسای (۹۳, ۱۲۸)
 روان (rəvan) - səslənən

سکندر زمستی شده نیمخواب   روان آب درچنگ وچنگی چوآب (۶۴, ۲۸۰)

روان (rəvan) - axar (su)

شندیم که درنامه خسروان   سخن رانندخواهی چوآب روان (۴, ۴۰)

روان (rəvan) - gedən, yeriyən

یکی مرده شخصم بمردی روان   نه از کاروانیان ودرکاروان (۷۰, ۳۵)

getmək, hərəkətdə olmaq - (rəvan budən) روان بودن

ره از شب چوروز بداندیش بود   وشاقی وشمعی روان پیش بود (۶۰, ۲۹۲)

getmək, süzüb sönmək - (rəvan şodən) روان شدن

چوآن کوبک از برج خودشروان   توئی کوبک دار آن خسروان (۵, ۳۰۸)

atılmaq - (rəvan şodən) روان شدن

بهرتیرکز شست او شدروان   بپهلودر آمدیکی پهلوان (۲۷۱, ۴۳۱)

-yollanmaq - (rəvan şodən) روان شدن

از آنجاریوان شد بدریاکنار   پذیرفت یکچندی آنجاقرار (۳۳, ۱۱۵)

demək - (rəvan kərdən) روان کردن

چوکرد آفرین برجهان پهلوان   شنیده سخن کرد با او روان (۲۶, ۱۳۱)

- işə salmaq - (rəvan kərdən) روان کردن

روان کرد کلک شبه رنگ را   ببرد آب مانی و ارژنگ را (۱۵۷۹, ۱۵۴)

- içmək, badə qaldırmaq - (rəvan kərdən) روان کردن

نشست از گه شام تا صبحدم   روان کرد بدریا دم جام جم (۲۳۶, ۳۷۰)

- sürmək, çapmaq - (rəvan kərdən) روان کردن

روان کرد درخش عنان تاب را   برانگیخت چون آتش آن آب را (۲۳۹, ۱۰۰)

- yüksəltmək, qaldırmaq - (rəvan kərdən) روان کردن

که دارنده تاج و شمشیر و تخت   روان کرد رایت بنیروی بخت (۳۰, ۸۵)

- yollamaq, göndərmək - (rəvan kərdən) روان کردن

چونزلی چنین خوب و آراسته   روان کرد با او بیسی خواسته (۲۴, ۳۰۱)

- yürütmək, çıxarmaq - (rəvan kərdən) روان کردن

چو آتش فروگشت از آنجایگاه   روان کرد سوی سپاهان سپاه (۶۵, ۲۱۱)

- axıtmaq - (rəvan kərdən) روان کردن

سمن رادرودی ده از ارغوان   روان کن سوی گلبن آب روان (۱۳, ۶۱)

- üz tutmaq, gəlmək - (rəvan gəştən) روان گشتن

زیرگار چین تاخط قیروان   بدرگاه او گشت پیکی روان (۲۷, ۲۴۲)

- minmək, oturmaq, səvar olmaq - (rəvan gəştən) روان گشتن

چوکوهی روان گشته بر پشت باد   عجب بین که بر بادکوه ایستاد (۴۸, ۴۱۴)

getmək, yollanmaq - (rəvan-e bəxt kərdən) روان بخت کردن

گره بردوال کمر سخت کرد   بجنگ دوالی روان بخت کردن (۱۸۹, ۴۲۵)

روانه (rəvane) - gedən, hərəkət edən

چوکوه روانه چهل ژنده پیل   که نگذشتی از نافشان رودنیل (۳۱, ۳۳۵)

- yollanmaq, gəlmək - (rəvane şodən) روانه شدن

فرستاد تا لشگر از هر دیار   روانه شود بر در شهریار (۲۵, ۱۳۹)

- axmaq (çay) - (rəvane şodən) روانه شدن

بهر پنج گامی در آن مر غزار   روانه شده چشمه خوشگوار (۲۸, ۳۴۱)

رویه (rubah) - tülkü

شندیم که رویه رنگین بروس   خود آرای باشد برنگ عروس (۵, ۲۵)

- Günəş - (rubah-e zərd) رویه زرد

چوشنگرف سوئند بر لاجورد   سمورسیه زادرویه زرد (۳۴۶, ۲۷۴)

- (rubah-e zərd zadən-e səmur-e siyəh) - Günəşin çıxması (qara samurun gecənin) sarı tülkü balalaması

چوشنگرف سوئند بر لاجورد   سمورسیه زادرویه زرد (۳۴۶, ۲۷۴)

- xüsusi tülkü növünün dərisi - (rubah-e ləl) رویه لعل

فروزنده سنجاب و رویه لعل   همان کره اسبان نادیده نعل (۲۴, ۴۵۷)

- tülkü şirə - (se-rubah peyğam-e şir nayəd) ز رویه پیغام شیرناید

elçilik edə bilməz.

جوابش چنین داد شاه دلیر   که ناید ز رویه پیغام شیر (۱۵۷, ۲۶۰)

rubahgir - tülkü tutan

شندیم که از گرگ رویه گیر   بیبانگ سگان رست رویه پیر (۹۱, ۴۱۰)

- daha qorxaq, daha zəif - (rubəhtər) رویه تر

وگر گرگ بر طاس رانشکرم   ز بر طاس روس رویه تر (۴۰, ۳۹۶)

- tülkü papaqlı - (rubəhkolah) رویه کلاه

ز روسی برون شد باوردگاه   یکی شیر بر طاس رویه کلاه (۴۷, ۴۱۴)

روح (ruh) - ruh

از وهر زمان روح رامایه   خرد را در گونه پیرایه (۵, ۱۵۵)

- ruhani - (ruhani) روحانی

بهر ناوک غمزه کانداختی   شکاری ز روحانیان ساختی (۴۷۲, ۴۴۴)

- ruhverən - (ruhbəxş) روحبخش

بیاساقی آن راوق روح بحش	بکام دلم درفشان چون درخش (۱۳۷, ۱)
زسرچشمه نیل تارودکنگ	ز شوراب چین تابلیخ آب زنگ (۲۲۷, ۲۰)
هم آورد اوگر بود زنده پیل	کم از قطره باشد بر رود نیل (۳۴۷, ۱۰۶)
نبودی زشه دور تا وقت خواب	مغنی وساقی و رود شراب (۱۱۹, ۱۵)
ز رود خوش و باده خوشگوار	در آمد ببخشش چو ابر بهار (۴۵۹, ۴۷)
زیس رود خیزان لب رودبار	نشانه زرخسار گیتی غبار (۳۲۰, ۵۹)
زیس رود خیزان که از می رسید	لب مامشان رود را می گزید (۲۲۰, ۸۰)
بسار و دکرزخم خوردن شکست	که تاز خمه رودی آمد بدست (۱۵۳, ۱۵۰)
بروزی که از روز ها افتاب	بهی جلوه تر بود بر خاک و آب (۳۶۰, ۹۳)
اگر دخل خاقان چین آن تست	مکن خرج را روز بازار سست (۳۸۲, ۵)
ز خاک ره آن طفل را بر گرفت	فرمانداز آن روز بازی شگفت (۶۶, ۳۱)
ره از شب چوروز بداندیش بود	وشاقی و شمعی روان پیش بود (۲۹۲, ۶۰)
چو شاهان مکن خوبخوشخوارگی	هر اسان شوا روز بیچارگی (۳۱۷, ۷)
دبیران نگر تا بر وز سپید	قلم چون تر اشند ازین مشک بید (۲۴, ۲۱)
چو روز سپید از شب زاغ رنگ	بر آمد چو کافور از اقصای زنگ (۳۰۰, ۳)
روزگار	روز عذر از زمانی (ruz-e ozrazmai) - hesabat günü, qiyamət günü, mähşər günü

بیر هیزم از روز عذر آوری	بیر هیزکاری کنم داوری (۲۲۸, ۳۱)
بر آسود روزی دودرلهووناز	زمشکوی دار اخبرجست باز (۲۱۶, ۱۲)
شکبیانی آورد روزی سه چار	که تابش کفد غنچه نوبهار (۲۱۶, ۲۴)
ره راستی گیرم امروز پیش	که آگام از روز فردای خویش (۲۲۸, ۳۰)
علم برکشیدند گرنکشان	پدید آمد از روز محشر نشان (۳۹۰, ۱۲۷)
علم برکشیدند گرنکشان	پدید آمد از روز محشر نشان (۳۹۰, ۱۲۷)
سرسال کز گنبد تیز رو	شمار جهان راشدی روز نو (۲۰۸, ۳۰)
چو شب دیز رانعل زریست روز	در آمد بزین شاه گیتی فروز (۲۵۵, ۸۸)
بدین غافل میگذاریم روز	که در مان نند آتش رخت سوز (۳۰۷, ۱۰۶)
شب و روز در شام و در بامداد	تو بریادی از هر چه دارم بیاد (۴, ۴۵)
بروز جوانی و نواز انگی	زدم لاف پیرو افتانگی (۲۸, ۴۳)
بین تاز شمیر من روز جنگ	چه دریای خون شد بصحرای زنگ (۳۵۰, ۲۵)
سپاه از دوسو جنبش انگیختند	شب و روز در هم آمیختند (۱۰۹, ۳۹)
بین روز من راستی پیشه کن	تونیز از چنین روزی اندیشه کن (۱۸۶, ۱۶۲)
نیاشم عاجز و روز کور	ز جوشنده درین ایام ستوه (۳۷۳, ۲۸۰)
روزگار	روزگار (ruzeqar) - allah

مرادی که آرندلش در شمار دهدروزگارش بکم روزگار (۱۱۶, ۳۴۷)

روزگار (ruzeqar) - həyat بهنگام گل خوش بود روزگار بخنددجهان چون بخنددبهار (۵۲, ۴۴۶)

روزگار (ruzeqar) - dövran, zaman, dövr زشش پادشاه ماندشش یادگار (۵۹, ۴۹)

چو برگشت گردجهان روزگار زشش پادشاه ماندشش یادگار (۵۹, ۴۹)

چو برملک آفاق شد کامگار (bər kam-e(kəsi) gəştən-e ruzeqar) - dövrünün birinin arzusunca keçməsi همی گشتت بر کام اوروزگار (۱۶, ۲۳۴)

روزگار (ruzeqar) - tale کمندعدوبندر اشهر یار در انداخت چون چنبر روزگار (۴۱۷, ۴۴۱)

روزن (rouzən) - yanıq در آمدن بحران سربید برک گشاده بروروزن درع و ترک (۵۸, ۱۷۹)

روزوشب (ruz-o-şəb) - gecə-gündüz, bütün günü توانگر که باشد زرش زیر خاک زردان بود روزوشب ترسناک (۷, ۲۸۲)

روزوشب (ruz-o-şəb) - sutka فلک ناچه رازان سبک رو کند که هر روزوشب بازی نو کند (۳, ۲۳۳)

روزه (ruze) - oruc چو خضر از چنین روزی روزه گیر چو هست آب حیوان مه خرمامه شیر (۲۱۱, ۱۹۰)

روزی (ruzi) - ruzi گرم نیست روزی زمهر کسان خدایست رزاق و روزی رسان (۷۵, ۳۵)

روزی (ruzi) - qismət چو در دولتش دل فروزی نبود زکار توجز خاک روزی نبود (۱۲۴, ۲۰۰)

روزی (ruzi) - qismət olmaq نباید که ضایع شود رنج او شود روزی دشمنان گنج او (۵۴, ۲۸۵)

روزی ده (ruzidəh) - ruzi verən خداوند روزی ده دستگیر پناهنده راز درش ناگزیر (۲, ۱۵۵)

روزی رسان (ruzi rəsan) - allah, ruzi verən گرم نیست روزی زمهر کسان خدایست رزاق و روزی رسان (۷۵, ۳۵)

روش (rəveş) - keçid کزان ره روش بودیر داشته بخار از بخارش بر انباشته (۴۳, ۳۱۲)

روش (rəveş) - hərəkət

hərəkətdən qalmaq - əz rəveş baz mandən) از روش باز ماندن

نجویندکین تازه دارندمهر مگر کز روش باز ماند سپهر (۲۲۹, ۳۶۹)

روش بخش (rəveşbəxş) - hərəkət verən

روش بخش پرگار جنبش پذیر (rəveşbəxş-e pərqar-e conbeşpəzir) - fırlanan göylərə hərəkət verən, allah

روش بخش پرگار جنبش پذیر سکونت ده نقطه جای گیر (۳۵, ۲۵۶)

روشن (rouşən) - parlaq, işıqlı

بروشن رخس چشم روشن کند بدان سرخ گل خانه گلشن کند (۴۹, ۲۱۸)

روشن شدن (rouşən şodən) - parlaması, işıq saçmaq

زسیمای سیزه فروشوی گرد که روشن بشستن شود لاجورد (۹, ۶۰)

روشن (rouşən) - aydın, ağıllı

چنان بینم از رای روشن صواب که چون من کنم گردگیتی شتاب (۲۶, ۲۳۵)

روشن کردن (roşən kərdən) - işıqlandırmaq, ziyalandırmaq

چنان گوید این نامه نغز را که روشن کند خواندنش مغز را (۶۴, ۴۴)

روشن (rouşən) - etibarlı, sayılan

بخواری مبین اندرین خشک پوست که روشنترین نقادین کشور اوست (۳۴, ۴۵۸)

روشناس (ruşenas) - tanış, tanınan

ندانم کس از مردم روشناس کزان مردمی نیست بروی سیاس (۳۱, ۴۷)

روشنایی (rouşənai) - işıq

دل و دیده را روشنایی بدوست مرا و ترا پادشاهی بدوست (۱۴, ۱۶۱)

روشنایی دادن (roşənai dadən) - işıqlandırmaq

بیاساقی از خودر هائیم ده زرخشده می روشناییم ده (۱, ۷۴)

روشنایی کردن (əz-rouşənai qoriz kərdən) - qaralmaq

ز جوشیدن سربسرسام تیز جهان کرده از روشنایی گریز (۴۳, ۱۰۹)

روشن چراغ (rouşən çerağ) - işıqlı çaraq, yanar çaraq

دگر باره بلبل بیباغ آمدست پری پیش روشن چراغ آمدست (۳, ۴۰۳)

روشن درخش (rouşənderəxş) - şimşək

گشاده دودستش چو روشن درخش یکی تیغزن شد یکی تاج بخش (۴۰, ۷۷)

روشن دل (rouşəndel) - savadlı, ağıllı

ز دار اندر آمدن فرستاده سخنگوی و روشن دل آزاده (۲۴, ۱۳۱)

روشن دل (rouşəndel) - açıq ürəkli, mehriban

قوی رای و روشن دل و نغزگوی فرشته منش بلکه فرزانه خوی (۲۵, ۲۵۰)

روان (rouşən rəvan) - parlaq fikirli
 چنین گفت باروشنک مادرش (۹۸, ۲۲۱) زروشن روان شاه اسکندرش

روشن زر (rouşənzər) - söz
 (əz- tirekan rouşənzər avərdən) - zülmət
 هزار آفرین بادبر زیرکان که روشن زر آرندازین تیره کان (۶, ۴۰۴)
 (fikir) mädənindən söz çıxarmaq, söz demək

روشنک (rouşənək) - xüsusi ad, Daranın qızının adı
 همان روشنک راکه دخت منست بدان تازگی دست پخت منست (۱۷۴, ۱۸۷)

روشنی (rouşəni) - işıq
 چراغی که تالونینفر وخت نور ز چشم جهان روشنی بوندور (۸, ۱۳)
 چراغ دلم یافت بی روغنی بمی ده چراغ مرا روشنی (۲, ۳۰۰)
 (rouşəni dadən) - işıq vermək, işıqlandırmaq
 روشن دادن
 (rouşəni çıxmaq, yanmaq, işıq gəlmək) - işıq
 نشان جست از آن آتش تابناک که چون میدهدروزی زان مغاک (۶۳, ۳۱۲)
 (dər-e rouşəni baz kərdən-e giti) - səhərin
 در روشنی باز کردن گیتی
 açılması
 چو گیتی در روشنی باز کرد جهان بازی دیگر آغاز کرد (۳۶, ۱۷۷)

روشنی یافته (rouşəniyafte) - parlaq
 مه روشن از تیره شب نافته چو آینه روشنی یافته (۹۳, ۱۷۳)

روفتن (ruftən) - süpürmək, təmizləmək
 بچوب ولگد راه را کوفتند بنیرنگه ابرف را روفتند (۷۵, ۳۱۴)

روفراخ (rufərax) - rəngli, naxışlı
 چو آمدحجابی میان دو کاخ یکی تنگدل شدیکی روفراخ (۳۵, ۳۷۸)

روغن (rouğən) - yağ
 چو ایست گفتارین رهنمون چوروغن که از کنجد آید بیرون (۹۹, ۱۳۵)

روغن زبانی (rouğənzəbani) - şirindillik
 نیوشنده از گرمی شاه روم بروغن زبانی بر افروخت موم (۸۲, ۱۹۷)
 (be-rouğənzəbani mum əfruxtən) - şirin
 بروغن زبانی موم افروختن
 dillə mum əritmək (yandırmaq), şirin dilini işə salmaq
 نیوشنده از گرمی شاه روم بروغن زبانی بر افروخت موم (۸۲, ۱۹۷)

روم (rum) - Yunanistan
 خراجش فرستاده کسراوکی (۱۳, ۱۴) خراج اورش حاکم روم وری

rumlu - əhl-e rum) اهل روم
 نمائی بمن مردی اهل روم ره کوه آتش بر آری بموم (۶۷, ۱۴۸)

rum cəngavəri, rum sərvəri - rumsalar) روم سالار
 من آن رومسالارتازی هشم که چون دشنه صبح زنگی کشم (۲۰۶, ۹۸)

rumi) - rumlu رومی
 بیکی جای هم روم وهم زنگبار فرو مانده زنگی ورومی زکار (۶۰, ۸۲)

rumi) - rum(sif.) رومی
 زمصری ورومی وچینی پرند بر آراست پیرایه آرمند (۱۴, ۲۱۶)

rumi qanı tökmək) - ətləs-e rumi baz əfkəndən) اطللس رومی باز افکندن
 زبس خون رومی در آن ترکتاز هزار اطللس رومی افکند باز (۵۶, ۱۷۰)

İskəndər) - rumi) رومی
 برو باز گسترده رومی بساط همیکرد باتازه رویان نشاط (۱۰, ۴۵۶)

parca növü) (çəmən, yaşıllıq) - rumi) رومی
 صبا چون در آید بدیباگری زمین رومی آرد هوا ششتری (۵۵, ۴۶۶)

rumirox) - ağüzlü, rumiüz) رومی رخ
 زرومی رخ هندوی گوی او شه رومیان گشته هندوی او (۵۸, ۳۳۷)

ruminejad) - rum nəsilli, yunanlı (İskəndər) رومی نژاد
 مبادا که این مرد رومی نژاد در آن قالب افتد که هرگز مباد (۳۹, ۱۴۵)

rumivəş) - rumisifət, rumivəş) رومی وش
 بیا ساقی آن می که رومی وشست بمن ده که طبعم چوزنگی خوشست (۱, ۸۳)

gedən, hərəkət edən) - rəvənde) رونده
 ریشم دمی بلکه لولو سمی رونده چولولوبر ابریشمی (۱۲, ۱۵)

axar, axan) - rəvənde) رونده
 رونده درو آبهای زلال گوارا جومی گر بودی می حلال (۶, ۴۵۶)

gözəllik, yaraşıq, rəvnəğ) - rounəğ) رونق
 چنان کز بسی رونق و نور و تاب شده چشم بیننده راز هر آب (۳۰۷, ۲۷۱)

ze-rounəğ bordən) - yaraşıqdan salmaq, gözəllikdən məhrum etmək, rəvnəqdən salmaq.
 زرونق میر نقش آرایش نصیبی ده از گنج بخشایشم (۳۶, ۱۲)

rəvnəqdən düşmək, gözəlliyini itirmək) - ze-rounəğ oftadən) زرونق افتادن
 بمیوه رسیده بهاری چنین زرونق میفتاد کاری چنین (۵, ۱۱۳)

روئق انگیزکار (rounəgəngizkar) - dəbdəbə sevən
 بهر جایگه روئق انگیزکار بجز در شبستان و جز در شکار (۹۶, ۳۴۴)

رونمای (runomay) - əks etdirən
 عروسی که این سنت آرد بجای دهد بوسه آینه رارونمای (۳۰, ۱۲۸)

روی (ruy) - üz, surət
 بتندی بسی داستان یادکرد کزان شدنیوشنده راروی زرد (۷۰, ۱۳۳)
 بهر جا که روی آری از کوه ودشت بهی بادت از چرخ پیروز گشت (۸۴, ۸۹)
 ولی روی بستن زمیثاق نیست که این خصلت قیچاق نیست (۲۵, ۴۰۰)
 که این خوب رویان زنجیر موی دریغست کز کس نیوشند روی (۴۷, ۴۰۱)
 کمر چون نیستی بدرگاه من جراروی پیچیدی از راه من (۱۲۹, ۲۵۸)
 هر برزبان کی شود صید گور سیه مارکی روی تابد ز مور (۱۱۸, ۱۲۵)
 نه رای آورش روی از و تافتن ز فرمان سوی فتنه بشتافتن (۵۰, ۳۲۸)
 جوی زر ز جوینده روی تافت فرودید ز رجست و گنجینه یافت (۱۷۳, ۲۰۳)
 سکندر ز گفتار او روی تافت پیاده سوی غار خسرو شتافت (۵۰, ۳۱۲)
 در آن گردوسردی سلامت مجوی که گرداند از عادت خویش روی (۷۷, ۳۵۹)
 سعادت بیماروی بنمود باز نوازنده ساز بنواخت ساز (۳, ۳۳۹)
 بکس روی ننماید از هیچ راه کند بی نیازی بمشتی گیاه (۵۷, ۲۹۲)
 در آن خشمناکی بفرزانه گفت که دولت زمن روی خواهده نرفت (۳۹۳, ۴۳۹)
 گر آیین تو روی بستن است در آیین ما چشم در بستن است (۳۶, ۴۰۰)

روی بر تافتن (ruy bər taftən) - üz çevirmək, qələmə almamaq.
 بلی هر چه ناباورش یافتم ز تمکین او روی بر تافتم (۸۰, ۵۹)
 روی بر تافتن (ruy bər taftən) - əl üzmək, əl götürmək
 زمهر کسان روی بر تافتم کس خویش هم خویش رایافتم (۷۳, ۲۵)
 گوزنی کز روی بر خاک داشت بچشمش جهان چشم تریاک داشت (۴۷, ۳۴۳)
 روی بر خاک سودن (ruy bər xak sudən) - səcdə etmək, üzünü yerə sürtmək
 بشکر خداروی بر خاک سود که فتح از خدا آمد او خاک بود (۵۶, ۴۵۵)
 روی در آشتی داشتن (ruy dər aştı daştən) - barışıq istəmək, sülhə meyl etmək
 چوتو روی در آشتی داشتن عنان بر نیچیدم از آشتی (۱۱, ۳۳۳)
 روی در آوردن (ruy dər avərdən) - hücum etmək
 چولشگر بلشگر در آورد روی مبارز برون آمد از هردوسوی (۴۳, ۸۸)
 روی خود شستن (ru-ye xod şostən) - üzünü yumaq
 هوا صافی از دودو گیتی ز گرد فلک روی خود شسته چون لاجورد (۵, ۳۰۰)
 روی خورشید بگل پوشیدن (ru-ye xorşid be-gel puşidən) - bihudə iş görmək
 که بامن چه سودست کوشیدنت بگل روی خورشید پوشیدنت (۱۶۸, ۲۶۱)
 روی خندیدن (dər ru-ye (kəsi) xəndidən) - üzünə gülmək
 بخندید نوشابه در روی شاه که چون سنگ را در گلو نیست راه (۲۶۲, ۲۶۸)
 از روی کرم (əz-ru-ye kərəm) - insafla, kərəmlə
 همان پنجم از مجرم عنر خواه ز روی کرم عفو کردن گناه (۷۰, ۵۰)
 ازین روی کی خسرو و کی قباد به پیری زشاهی تکر دندیاد (۱۰۳, ۱۹۸)
 روی آهنین (ruyahənin) - dəmirüzlü
 یکی ترک روی آهنین بر سرش که بیگار میریخت از پیکرش (۱۶۴, ۴۲۳)
 روی بند (ruybənd) - rübənd
 پیامردی این طلسم بلند بران رویها بسته شد روی بند (۶۹, ۴۰۲)
 روی پوشیده (ruy puşide) - üzünü örtmək
 پیران قیچاق پوشیده گفت که زن روی پوشیده به در نهفت (۲۹, ۴۰۰)
 روی پوشیده شدن (ruy puşide şodən) - üzünü örtmək

هران زن که دیدی درآزم او شدی روی پوشیده از شرم او (۵۸, ۴۰۱)

شسته روی شسته (ruyşoste) - üzünü yumuş

دگر روز روی شسته ترنج چور یحانیان سربرون زدکنج (۹۷, ۱۷۳)

دگر روز روی شسته ترنج چور یحانیان سربرون زدکنج (۹۷, ۱۷۳)

که تاسبزه روینده باشدیباغ گل سرخ تابدچوروشن چراغ (۱۵۵, ۳۶۵)

که تاسبزه روینده باشدیباغ گل سرخ تابدچوروشن چراغ (۱۵۵, ۳۶۵)

بیازوی بهمن برآمده مار زروین در افتاده اسفندیار (۱۰۷, ۱۸۳)

بیازوی بهمن برآمده مار زروین در افتاده اسفندیار (۱۰۷, ۱۸۳)

یکی تن شدارزانکه روین تنست توان کردن از جایش ارز آهنت (۴۰۶, ۴۴۰)

یکی تن شدارزانکه روین تنست توان کردن از جایش ارز آهنت (۴۰۶, ۴۴۰)

بمن میرسدبازوی بهمنی که اسفندیارم بروین تنی (۵۶, ۱۵۸)

بمن میرسدبازوی بهمنی که اسفندیارم بروین تنی (۵۶, ۱۵۸)

چویرمیمنه سازو ارگشت کار همان میسر ه شدچورونین حصار (۴۲, ۱۷۸)

چویرمیمنه سازو ارگشت کار همان میسر ه شدچورونین حصار (۴۲, ۱۷۸)

زفریادروین خم از پشت پیل نفیر نهنگان برآمدنیل (۵۵, ۱۷۹)

زفریادروین خم از پشت پیل نفیر نهنگان برآمدنیل (۵۵, ۱۷۹)

زروین دزودرع اسفندیار براورنگ زرین منم یادگار (۹۵, ۱۵۰)

زروین دزودرع اسفندیار براورنگ زرین منم یادگار (۹۵, ۱۵۰)

زروین دزکوس تندرخروش بذرهای روین در افتادجوش (۲۵۱, ۱۰۱)

زروین دزکوس تندرخروش بذرهای روین در افتادجوش (۲۵۱, ۱۰۱)

زبس شورش رق ورویننه طاس بگردون گردان در آمدهراس (۲۴۹, ۱۰۱)

زبس شورش رق ورویننه طاس بگردون گردان در آمدهراس (۲۴۹, ۱۰۱)

خروشیدن کوس رویننه کاس نیوشنده رادادیرجان هراس (۶۱, ۱۷۹)

خروشیدن کوس رویننه کاس نیوشنده رادادیرجان هراس (۶۱, ۱۷۹)

زفریادخرمهره وگاودم علی الله برآمدرویننه خم (۳۵۳, ۴۳۶)

زفریادخرمهره وگاودم علی الله برآمدرویننه خم (۳۵۳, ۴۳۶)

زره گر پیاده رسد گرسوار بر سنتش کنندش پرستنده وار (۷۴, ۴۰۳)

زره گر پیاده رسد گرسوار بر سنتش کنندش پرستنده وار (۷۴, ۴۰۳)

سرایندگان ره پهلوی زبس نغمه داد نوارانوی (۴۸, ۳۸۵)

سرایندگان ره پهلوی زبس نغمه داد نوارانوی (۴۸, ۳۸۵)

ره یافتن (rəh yaftən) - yol tapmaq دران تختگه لختی آرام یافت (۳۴, ۳۱۱)

ره یافتن (rəh yaftən) - yol tapmaq دران تختگه لختی آرام یافت (۳۴, ۳۱۱)

ره اندرگرفتن (rəh əndər gereftən) - yollanmaq, getmək, biryerə üz tutmaq

رخوار هاگنج زبرگرفت بعزم بیابان ره اندرگرفت (۳۷, ۲۴۳)

رخوار هاگنج زبرگرفت بعزم بیابان ره اندرگرفت (۳۷, ۲۴۳)

ره بردن (rəh bordən) - yoldan çıxarmaq, azdırmaq

ره بردن (rəh bordən) - yoldan çıxarmaq, azdırmaq

ره بردن (rəh bordən) - yol tapmaq

زهس نوبتیهای زرین نگار نمیردره بر در شهریار (۳۰۰, ۲۷۱)

زهس نوبتیهای زرین نگار نمیردره بر در شهریار (۳۰۰, ۲۷۱)

ره بستن (rəh bəstən) - yolunu bağlamaq

ره بستن (rəh bəstən) - yolunu bağlamaq

چپ وراست پیرامن آن حصار زیولاد بستندره بر غبار (۱۳, ۴۵۲)

چپ وراست پیرامن آن حصار زیولاد بستندره بر غبار (۱۳, ۴۵۲)

ره داشتن (rəh daştən) - yol qorumaq

ره داشتن (rəh daştən) - yol qorumaq

دران دزتنی چندره داشتند که کس را بران راه نگذاشتند (۲۹, ۲۹۰)

دران دزتنی چندره داشتند که کس را بران راه نگذاشتند (۲۹, ۲۹۰)

ره ساختن (rəh saxtən) - səfər etmək

ره ساختن (rəh saxtən) - səfər etmək

چوره بدین مملکت ساختم بروسایه دولت انداختم (۱۲۸, ۲۵۸)

چوره بدین مملکت ساختم بروسایه دولت انداختم (۱۲۸, ۲۵۸)

ره نمودن (rəh nomudən) - yol göstərmək

ره نمودن (rəh nomudən) - yol göstərmək

براه نیاخلق راره نمود تف ودود آتش زدلهاز دود (۵۹, ۲۱۰)

براه نیاخلق راره نمود تف ودود آتش زدلهاز دود (۵۹, ۲۱۰)

ره بر آوردن (rəh bər avərdən) - sədd çəkmək

ره بر آوردن (rəh bər avərdən) - sədd çəkmək

نمانی بمن مردی اهل روم ره کوه آتش بر آری بموم (۶۷, ۱۴۸)

نمانی بمن مردی اهل روم ره کوه آتش بر آری بموم (۶۷, ۱۴۸)

ره باز نوردیدن (rəh baz nəvərdidən) - geri qayıtmaq

ره باز نوردیدن (rəh baz nəvərdidən) - geri qayıtmaq

جوایم بفرمای گفتن بر از که تاره نوردم سوی خانه باز (۱۶۵, ۲۵۸)

جوایم بفرمای گفتن بر از که تاره نوردم سوی خانه باز (۱۶۵, ۲۵۸)

ره بگوش ندادن (rəh be-quş dadən) - eşitməmək, yol verməmək

ره بگوش ندادن (rəh be-quş dadən) - eşitməmək, yol verməmək

همه ساله شهزاده تیز هوش بجز علم راره ندادی بگوش (۲۱, ۷۱)

همه ساله شهزاده تیز هوش بجز علم راره ندادی بگوش (۲۱, ۷۱)

ره بمنزل بردن (rəh be-mənzəl bordən) - mənzil başına aparmaq

ره بمنزل بردن (rəh be-mənzəl bordən) - mənzil başına aparmaq

میی کومراره بمنزل برد همه دل بر نداوغم دل برد (۲, ۱۷۵)

میی کومراره بمنزل برد همه دل بر نداوغم دل برد (۲, ۱۷۵)

ره بیا کردن (rəh-e bey' rəha kərdər) - beh qəbul etməmək, satmamaq

ره بیا کردن (rəh-e bey' rəha kərdər) - beh qəbul etməmək, satmamaq

خریدار چون بر در آربها نشاید ره بیع کردن رها (۳۱, ۴۲)

خریدار چون بر در آربها نشاید ره بیع کردن رها (۳۱, ۴۲)

ره دشمنانگی برداشتن (rəh-e xəşmnaki bər daştən) - düşmənçilik etmək

ره دشمنانگی برداشتن (rəh-e xəşmnaki bər daştən) - düşmənçilik etmək

وگر نه پس از آنچنان آشتی ره خشمناکی چه برداشتی (۲۶۳, ۳۷۲)

وگر نه پس از آنچنان آشتی ره خشمناکی چه برداشتی (۲۶۳, ۳۷۲)

ره دور کوتاه کردن (rəh-e dur kutah kərdən) - uzaq yolu yaxın etmək

ره دور کوتاه کردن (rəh-e dur kutah kərdən) - uzaq yolu yaxın etmək

مر او شما راسبک راه کرد بمابرر ه دور کوتاه کرد (۱۲۳, ۳۴۸)

مر او شما راسبک راه کرد بمابرر ه دور کوتاه کرد (۱۲۳, ۳۴۸)

ره دوستی بر میان آوردن (rəh-e dusti bər meyan avərdən) - dostluq etmək, barışiq etmək

ره دوستی بر میان آوردن (rəh-e dusti bər meyan avərdən) - dostluq etmək, barışiq etmək

دو خسرو عنان در عنان آورند ره دوستی در میان آورند (۱۷۶, ۲۱)
 ره را بسیجیدن (rəh-ra bəsicidən) - yola tədarük görmək, yola
 hazırlaşmaq.
 بسیجید ره راباهستگی گشاده از خزینه در بستگی (۲۸۴, ۴۱)
 ره راستی گیرم امروز پیش (rəh-e rasti piş gereftən) - doğru yol tutmaq
 ره راستی گیرم امروز پیش گه آگاهم از روز فردای خویش (۲۲۸, ۳۰)
 چواسکندری شاه کشورگشای چوخضر از ره افتاده (əz- rəh oftade) - yoldan qalmış, əldən düşmüş
 چواسکندری شاه کشورگشای چوخضر از ره افتاده رارهنمای (۴۹, ۵۰)
 من اینجانشینم بفرمان شاه چوشاه از ره آیدکنم عزم راه (əz-rəh amədən) - səfərdən qayıtmaq
 زهر داد و بیدادی آگه شود براه آرد آنرا که از ره شود (əz-rəh şodən) - yoldan çıxmaq, səhv yola düşmək
 درین ره فرشته زره میرود که آیدیکی دیووده میرود (ze-rəh rəftən) - yoldan çıxmaq, yolunu azmaq
 که آیدیکی دیووده میرود (۸۳, ۴)
 پرستنده کز ره بندگی کند چون تونی راپرستندگی (ze-rəh-e bəndəgi) - qul kimi
 پرستنده کز ره بندگی کند چون تونی راپرستندگی (۶, ۵۱)
 ره رستکاری در افکنندگیست (rəh-e rəstqari dər əfkəndegist) - xilas yolu
 təvazökarlıqdadır.
 ره رستکاری در افکنندگیست که خورشید جمع از پراکنندگیست (۳۲۶, ۶)

رها (reha) - azad

رها کردن (reha kərdən) - azad etmək
 بیازارگان رها کرد باج نجست از مقیمان شهری خراج (۷۷, ۳۶)
 رها کردن (reha kərdən) - rahat buraxmaq
 تو بآنکه داری چنان توشه رها کن مرادر چنین گوشه (۱۳۲, ۵۳)
 رها کردن (reha kərdən) - vermək, tapşırmaq
 جهان بر جوانان جنگ آزمای رها کن فروکش تو پیرانه پای (۱۵۱, ۱۱۲)
 رها کردن (reha kərdən) - əl çəkmək, buraxmaq
 درشتی رها کن بنرمی گرای ز جایم مبرتابمائی بجای (۱۵۹, ۶۲)
 رها کردن (reha kərdən) - icazə vermək, yol vermək
 رها کن که آیند جویندگان ببینند در شاه گویندگان (۳۵۵, ۱۲)
 رها کردن (reha kərdən) - tərək etmək, əl çəkmək
 غله چون بود کاسدو کم بها کند بر زگر کار کردن رها (۳۸, ۱۰۷)

رها کردن (reha kərdən) - yola salmaq
 شه روس رانیز باطوق وتاج رها کرد و بنهاد بروی خراج (۴۶۱, ۷۸)
 رها کردن (reha kərdən) - tullamaq
 رها کرد حربه سوار دلیر پس پشت آن پشت بر کرده شیر (۴۱۹, ۱۱۵)
 رها کردن (reha kərdən) - bağıqlamaq
 جز آتش دگر داد بسیار چیز رها کرد آن دخل یکساله نیز (۳۷۴, ۲۸۹)
 رها کردن (reha kərdən) - azad buraxmaq (ölüm ayağında)
 رها کن که در من رهائی نماند چراغ مراروشنایی نماند (۱۸۳, ۱۱۶)
 رها کردن (rehakərdən) - azad olmalı, əl çəkməli
 شب آمد شبیخون رها کرد نیست بمیعاد فردا و فکر دنیست (۱۰۵, ۳۰۱)
 رها کننده (rehanənde) - azad edən, çıxaran
 چو در طاس رخشنده افتاده مور رها کننده راجاره باینده زور (۲۶۵, ۲۲۸)
 رها کننده (rehanənde şo ta şəvi rəstqar) - nə əkərsən
 رها کننده شوتا شوی رستگار
 onu biçərsən
 منه خارتا در نیفتی بخار رها کننده شو تا شوی رستگار (۲۶۲, ۱۸۷)
 رها کردن (rehanidən) - xilas etmək, qurtarmaq
 فروشید از دور بیدار را رها کند خون خلق آزاد را (۲۸۵, ۵۱)
 ره آورد (rəhavərd) - yol azuqəsi, yol tədarükü
 براهی که خواهم شدن رخت کش ره آورد من بس بود خوی خوش (۳۲, ۲۶)
 ره آورد (rəhavərd-e fərda) - sonraki günün tədarükü
 بهر شغل که امروز راه آوری ره آورد فردا بجای آوری (۳۰۹, ۱۴)
 ره آورد (rəhavərd) - Bolinas
 چو لختی سخن راند بر جای خویش ره آورد آورده آورد پیش (۳۳۴, ۲۲)
 رهائی (rehai) - azadlıq
 گریزندگان را در آن رستخیز نه روی رهائی نه راه گریز (۱۸۰, ۷۲)
 رهائی دادن (rehai dadən) - azad etmək, xilas etmək.
 بر آن شد که از خصم تابد عنان رهائی دهسینه را از سنان (۱۷۲, ۸۳)
 رهائی یافتن (rehai yaftən) - xilas olmaq
 رهائی یافتن نوشابه از روسیان (۴۵۶)
 رهائی بچنگ آوردن (rehai be-çəng avərdən) - azad olmaq, xilas
 olmaq
 جهان چیست بگذر نیرنگ او رهائی بچنگ آواز چنگ او (۷۳, ۶۱)

میخشدایزدان بر آن رهنمون که بخشایش آرد بمن بر بخون (۴۱۵, ۵۷)
 - yol göstərmək (rəhnəmun amədən) رهنمون آمدن
 ببینم که تا عزم چون آیدم زمانه کجار رهنمون آیدم (۲۸۴, ۳۳)
 - razi olmaq, tərəfdar olmaq (rəhnəmun şodən) رهنمون شدن
 سوی آشتی کس نشد رهنمون نمودند رایش بشمشیر و خون (۱۷۷, ۲۴)
 - yar olmaq (rəhnəmun şodən) رهنمون شدن
 قوی دست رافتح شد رهنمون بز نهار خواهی در آمدن بون (۱۱۰, ۵۲)
 - yol göstərmək (rəhnəmun şodən) رهنمون شدن
 شود فکرت اندازه رارهنمون سراز حد و اندازه نارد برون (۱۱, ۱۸)
 رهنمونی (rəhnəmun) - məsləhət
 رهنمونی کردن (rəhnəmun kərdən) - yol göstərmək,
 məsləhət vermək
 بزنگی زبان رهنمونی کند که آهن در آتش زبونی کند (۸۵, ۲۸)
 رهنورد (rəhnəvərd) - iti gedən, sürətlə gedən
 نشست از برباره رهنورد بر آراست لشکر بر رسم نبرد (۳۷۰, ۲۴۹)
 رهوار (rəhvar) - at
 چور رهوار گیلیم ازین پل گذشت بگیلان ندارم سرباز گشت (۲۸, ۵۵)
 ره و رسم (rəh-o-rəsm) - adət-ənənə, qayda-qanun
 ره و رسم شاهان چنان تازه کرد که هندوستان را بر آوازه کرد (۳۳۹, ۹۳)
 - (rəh-o-rəsm-e divaneqan-ra gereftən) ره و رسم دیوانگان را گرفتن
 - ağılsız işlər görmək.
 نپوشم دگر رخ چو بیگانهگان نگیرم ره و رسم دیوانگان (۲۶۵, ۲۲۶)
 رهی (rəhi) - qul
 ولیکن ترا بخت یاری گریست زمینت رهی آسمان چاکریست (۳۷۳, ۲۸۲)
 - qul olmaq, kölə olmaq (rəhi şodən) رهی شدن
 چو شد شاه را خان خانان رهی خصومت شد از خاندانهای (۳۷۴, ۲۹۰)
 ری (rey) - Rey
 خراج آورش حاکم روم وری خراجش فرستاده کسرا وکی (۱۴, ۱۳)
 ریاضت (reyazət) - riyaziyyat
 بصدسال کور ریاضت زدود یکی صورت آخر تواند نمود (۲۹۳, ۷۳)
 ریچار (riçar) - riçal
 مصوص سرانی و ریچار نغز زبادام ویسته بر آورده مغز (۲۶۷, ۲۴۹)

özündən azad etmək (əz-xod rehai dadən) از خود رهائی دادن
 بیاساقی از خود رهائیم ده زرخشده می روشنائیم ده (۷۵, ۱)
 - mənə çarə yoxdur. (dər- mən rehai nəmand) درمن رهائی نماند
 رهاکن که درمن رهائی نماند چراغ مراروشنائی نماند (۱۸۳, ۱۱۶)
 رهبر (rəhbər) - bələdçi
 دوان رهبر از پیش و فرزانه پس غلامی دوبا و دگر هیچ کس (۳۱۲, ۵۱۹)
 ره توشه (rəhtuşə) - yol tədarükü
 زساقی بمی دادنی دل نهاد که ره توشه از بهر منزل نهاد (۴۵۰, ۵۵۳)
 ره روی (rəhroy) - bazarçı, qapançı
 بمعیار این چاسور رهروی نسنجد دو جوتاند ز دجوی (۸۳, ۵)
 رهرو (rəhrou) - yolçu
 دگر رهروان کین کمر بسته اند بخوی بد از رهزان رسته اند (۳۲, ۲۴)
 رهن (rəhzən) - quldur, yol kəsən
 ز رهن شود راه پرداخته شود توشه رهروان ساخته (۲۹۵, ۹۵)
 رهنی (rəhzəni) - quldurluq
 - quldurluq etmək (rəhzəni kərdən) رهنی کردن
 کیانراکی از ملک بیرون کنم من این رهنی باکیان چون کنم (۱۳۹, ۳۶)
 رهسودگی (rəhsudegi) - yol ağırlığı, yol əziyyəti
 شه و لشکر از رنج ره سودگی رسیدند لختی با سودگی (۲۹۸, ۱۴۱)
 رهشناس (rəhşenas) - yola bələd, yolu bilən
 نه عراده برگردا و رهشناس نه از گردش منجیقش هراس (۲۹۱, ۴۱)
 رهگذر (rəhqəzər) - keçid, yol
 در آن ره گذر های اندیشناک پراکنده شد بر سرم مغز پاک (۲۱, ۱۷)
 رهنمای (rəhnəmay) - bələdçi
 دگر گنج را در زمین کرد جای نمونش نگهداشت بار رهنمای (۳۳۹, ۸۹)
 رهنمای (rəhnəmay) - köməkçi, işlər üzrə sərəncam verən.
 نشیننده را چون دل آمد بجای اشارت چنان رفت بار رهنمای (۲۷۲, ۳۱۴)
 - yol göstərmək (rəhnəmay amədən) رهنمای آمدن
 اگر دولتش نامدی رهنمای نسودی سر خصم را زیر پای (۱۹۲, ۱۵)
 - yol göstərmək (rəşnəmay şodən) رهنمای شدن
 ز دریاسوی خشکی آورد رای دلایش سوی مصر شد رهنمای (۸۱, ۳۸)
 رهنمون (rəhnəmun) - yol göstərən, rəhbər

ریحان (reyhan) - reyhan
 همه ساله ریحان اوسبزشاخ همیشه درونازونعمت فراخ (۲۴۹, ۹)
 ریحان زرد (reyhan-e zərd) - Günəşin şüası
 بیاراست این برکهءلاجورد سفال زمین رابریحان زرد (۲۱۵, ۸۴)
 ریحان سرشت (reyhansereşt) - reyhan ətirli
 بیاساقی آن ریحان سرشت بمن ده که بایادم آمدبهبشت (۶۹, ۱)
 ریحانی (reyhani) - badə
 بریحان وریحانی دلفروز بسربردخسروان چند روز (۲۸۲, ۱۵)
 ریحانی (reyhani) - reyhan satan, gül satan
 دگرروزکان روی شسته ترنج چوریحانیان سربرون زدکنج (۱۷۳, ۹۷)
 ریختن (rixtən) - tökmək
 خشک برگذراگه کین ریختند نقیبان خروشین انگیختند (۱۶۷, ۱۱)
 خوی ریختن (xey rixtən) - tər tökmək
 زروسی بسی خون و خوی ریختند گرفتند و کشتند و آویختند (۴۵۵, ۴۷)
 خون ریختن (xun rixtən) - qan tökmək, öldürmək
 بخون ریختن شددل انگیخته زخون چنان بی گنه ریخته (۸۶, ۴۶)
 ریختن (rixtən) - süzmək, tökmək
 دران جام فیروزه ریزندمی بفیروزی آرنندزبیک وی (۳۰۴, ۵۵)
 ریختن (rixtən) - səpmək, tökmək
 بهرشورکزاب برانگیختی نمک بردل خسته ریختی (۲۲۳, ۱۲۴)
 ریختن (rixtən) - dərmək
 بشاخى چه بایددر آویختن که نتوان ازومیوه ریختن (۱۶۴, ۵۴)
 ریختن (rixtən) - tökülmək
 جوشه رفت گوتخت بشکن تمام چومی ریخت گوبرزمین افت جام (۳۰۷, ۹۶)
 ریختن (rixtən) - yağdırmaq
 نشسته بگردار سروجوان گه لاله ریزد گهی ارغوان (۴۶۵, ۴۱)
 ریختن (rixtən) - dağılmaq
 گرش منجنیق توکردی خراب بذره کجاریختی آفتاب (۲۹۶, ۱۰۸)
 ریخته (rixte) - tökülmüş, yığılmış
 مگرگردان زربرین ریخته خوداین زربدان زرشد آمیخته (۲۳, ۱۳)
 ریزان (rizan) - tökülən
 فروریخت شاهانه برگی فراخ چوبرگ زرازیبرگ ریزان شاخ (۳۸۴, ۴۰)

ریزان شدن (rizan şodən) - tökülmək
 شودبرگ ریزان زشاخ بلند دل باغبانان شوددرمندن (۲۷, ۲۵)
 ریزریز (rizriz) - qırıq-qırıq
 از آن پیش کین هفت پرگارتیز کندخط عمرمراریزریز (۲۸, ۵۲)
 ریزریز شدن (rizriz şodən) - qırıq-qırıq olmaq, parçalanmaq
 زبس زخم کویال خاراستیز زمین را شده استخوان ریزریز (۱۸۰, ۶۹)
 ریزریز کردن (rizriz kərdən) - parçalamaq, qırıq-qırıq etmək
 سکندر بودگفت یک تیغ تیز کندپیه صدگاوراریزریز (۱۳۸, ۲۰)
 ریزش (rizeş) - yağmur
 ریزش خون (rizeş-e xun) - müharibə, qan tökmək
 که چون درجهان ریزش خون بود سرانجام اقبال او چون بود (۱۲۲, ۵۰)
 ریزنده (rizənde) - tökən
 ارسطوساغر فلاتون بجام می خام ریزنده برخون خام (۱۱۹, ۱۹)
 ریش (riş) - yara
 خرازی پای زنجیده و پشت ریش بیفکندهان نعل و پالان به پیش (۷۴, ۷۰)
 ریش شدن (riş şodən) - yaralanmaq
 شده آهن و سنگ راروی ریش (۱۰۲, ۲۵۹)
 ریش کردن (riş kərdən) - yaralamaq
 جوزنبوره تیز زنبورنیش بزنبوره زنبورکردنریش (۱۷۲, ۷۵)
 ریگ (rig) - qum
 بران ریگ چون ریگ میریخت گنج (۱۱۵, ۳۶)
 ریگ بوم (rigbum) - qumsallıq
 بگنج و بفرمان دران ریگ بوم عمارت بسی کردبر رسم روم (۱۱۵, ۳۵)
 ریگ و سنگ (rig-o-səng) - qum və daş (rəml)
 کلیدآردازریگ و سنگی بچنگ که آهن بسی خیزدازریگ و سنگ (۲۴۰, ۷)
 روس (rus) - Rusiya
 شنیدم که روباه رنگین بروس خودارای باشدبرنگ عروس (۲۵, ۵)
 روس (rus) - rus(sif.)
 وگرگرگ برطاس رانشکرم زیرطاسی روس روبه ترم (۳۹۶, ۶۰)
 روسی (rusi) - Rusiya
 بروسی خبر شد که دارای روم درآورد لشگردرین مرزوبوم (۴۰۴, ۱۹)
 روسی (rusi) - rus(rus döyüşçüsü Kintal nəzrdə tutulur)

ز (ze) - Fars əlifbasının on üçüncü hərfi

چوروسی سپه رادلی گرم دید	ز نیروی خودکوه رانرم دید(۴۰۸, ۶۶)
ز دیگر طرف روسی سرفراز	بر آراست لشگریابین وساز(۴۵۲, ۱۴)
همان روسی افکن سوار دلیر	بیرون آماز پره چون نر شیر(۴۳۰, ۲۵۶)
دو پروانه بینم درین طرف گاه	یکی روسپیدست و دیگر سیاه(۳۹۸, ۳)
ستیزنده چون روستائی بود	شکستن به ازمومیانی بود(۱۵۰, ۱۰۰)
غقویت مکن عذر خواه آمدم	بدرگاه توروسیه آمدم(۱۰, ۷)
زبس زنگی کشته بر راه خاک	زمین گشته در آسمان روسیه(۱۰۹, ۴۴)

z (ze) - ön qoşmasının qısa forması. İsmiñ çıxışlıq

halını bildirir.

خدایا جهان پاد شائی تراست ز ماخدمت آید خدائی تراست(۳, ۱)

ze-həm baz kərdən) - açmaq, qatını açmaq

سکندر فرمان اوساز کرد حریر نوشته زهم باز کرد(۲۴۱, ۱۷۳)

ze-həm bər qoşadən) - dağıtmaq, xaraba qoymaq

اگر بوم وشهری زهم برگشاد از ان به یکی شهر دیگر نهاد(۲۴۲, ۲۴)

ze-hendustan çini aməd pədid) -

Hindistandan Çin ipəyi çıxdı. Gözlədiyindən də yaxşı oldu,

doşab almışdı bal çıxdı.

چونوبت بدان گنج پنهان رسید ز هندوستان چینی آمد پدید(۳۳۶, ۴۴)

z (ze) - İsmiñ yiyəlik halını bildirir

ز جنگی سواران چابک رکاب بنهصد هزار اندر آمد حساب(۱۳۶, ۱۱۰)

z (ze) - İsmiñ yönlük halını bildirir

جهاندار چون دید کان آب و خاک ز پوینده اسپان بر آورد هلاک(۳۴۰, ۱۶)

z (ze) - İsmiñ təsirlük halını bildirir.

همه خاک فرش مرابره باد نکرده زمن هیچ هم عهدیاد(۲۹, ۵۹)

z (ze) - İsmiñ yerlik halını bildirir

که صدنوک زوپین نبینی در ان(۴۱, ۲۳)

z (ze) - ilə

شترباشتر خانه هاگشت پر(۴۵۵, ۵۳)

z (ze) - vasitəsiylə

وزو آب ونانی فراهم کنند(۴۳۵, ۳۳۷)

z (ze) - haqqında

سخن راندن اندازه کار خویش ز پیروزی صلح و بیگار خویش(۱۲۲, ۶۷)

z (ze) - əşyanın nədən hazırlandığını bildirir.

زبلور تختی بر انگیخته بخروار گوهر برور ریخته(۲۵۲, ۵۷)

z (ze) - üçün

بخود کم شوم خلق رارهنمای همایون ز کم دیدن آمد همای(۳۴, ۶۱)

z (ze) - tərəfindən

ملک کبک بشکست و آمدیتاب (۱۲۱, ۵۲)	چوبشکست کبک دری زان عقاب
ز (ze) - yanından	هرآن زن که درروی اوینگرند
بجزروی پوشیده زونگذرد (۴۰۱, ۵۲)	
زاد (zad) - xatirə	بچاره گری چون ندارم توان
کنم نوحه برزادسروجوان (۱۸۵, ۱۵۰)	
نسیلبناسیل (zadbərzad) - زادبرزاد	جهان ایمن ازدانش و داداو
ملک برملک زادبرزاداو (۳۴۴, ۳۷)	
زادن (zadən) - balalamaq	زنوزادن آهوان سره
جهانده جهان یک یک آهوبره (۳۲۱, ۷۰)	
زادن (zadən) - doğulmaq	بکابین خسرورضاداده ایم
که از تخمه خسروان زاده ایم (۲۱۹, ۶۱)	
زادن (zadən) - yaratmaq, demək	بدین دلقربی سخنها یکر
بسختی توان زادن ازراه فکر (۳۷, ۹۱)	
زادن (zadən) - yaranmaq, əldə olunmaq	یکی روسیش پاسخی دادنغز
کزین پوست میزایدآنجمله مغز (۴۵۸, ۲۳)	
زادوبوم (zad-o-bum) - ölkə, yer	نداند کسی اصل ایشان درست
که چون بودشان زادوبوم نخست (۴۳۴, ۳۱۴)	
زاده (zade) - doğulmuş	
زاده بودن (zade budən) - doğulmaq	هر آهوکه باداغ اوزاده بود
زناقه کشی نافش افتاده بود (۳۴۲, ۴۶)	
زار (zar) - yanıqlı, həzin	چوزاواز خودبرکشدزیروزار
بخسبدر اواز او مرغ و مار (۳۸۹, ۱۰۶)	
زار (zar) - məkan bildirən sözdüzəldici şəklī	هر آنچه اونموده گه کارزار
نه رستم نموده نه اسفندیار (۴۷, ۲۴)	
زاری (zari) - ağlar	بزاری نمودازی زرخروش
بنالیدر پیش جوهر فروش (۲۳, ۹)	
زاری کردن (zari kərdən) - ağlamaq, ah-fəğan etmək	ببینم که آن تخت خسرویناه
چه زاری کندبامن از مرگ شاه (۳۰۳, ۴۵)	
زاغ (zağ) - qarğa	چوبادخرانی درآیدبیباغ
زمانه دهدجای بلبل بزاع (۲۴, ۲۴)	
زاغ رنگ (zağrəng) - qara	چوروزسپیدازشب زاغ رنگ
برآمدچو کافور از اقصای زنگ (۳۰۰, ۳)	

زال (zal) - Zal (Şahnamənin qəhrəmanı)	کجارستم وزال و سیمرغ و سام
فریدون و فرهنگ و جمشید و جام (۲۰۱, ۱۴۸)	
زان (zan) - ın qısa forması. Ona görə	بدین بارگه زان گرفتم پناه
که بی زینهار ی ندیدم ز شاه (۳۴۴, ۷۱)	
زانو (zanu) - diz	سرم بر سر زانو آورده جای
زمین زیر سر آسمان زیر پای (۲۱, ۹)	
دیزی üstə oturmaq - (be-zanu neşəstən) بزانو نشستن	دگر تاجداران بفرمان شاه
بزانو نشستند در پیشگاه (۳۸۴, ۳۸)	
دیزی çökmək - (be-zanu neşəstən) بزانو نشستن	شه از مهربانی بدو داد دست
درون رفت و پیشش بزانو نشست (۲۹۳, ۶۶)	
زاهد (zahed) - zahid	وگر زاهدی باشد از خاره سنگ
در آرم برقصش بیک بانگ بیک بانگ چنگ (۴۴۸, ۹۰)	
زاهد زن (zahedzən) - zahid qadın	چنین آمد از هوشیاران روم
که زاهد زنی بود از آن مرزوبوم (۴۵, ۱۸)	
زاهد نواز (zahednəvaz) - zahedə qayğı göstərən, zahidə hörmət bəsləyən	ترافتح و پیروزی از لشکرست
توزاهد نوازی سخن دیگرست (۲۸۹, ۱۹)	
زبان (zəban) - tərəzinin gözü	زبان تراز و که شدر است نام
از آن شد که بیرون نیاید ز کام (۱۵۲, ۱۲۱)	
زبان (zəban) - dil	هنوزم زبان از سخن سیر نیست
چوباز و بود بباک شمشیر نیست (۶۲, ۳۶)	
زبان (zəban) - qəzəbli - (be-gərmi səburi kərdən-e zəban) بگر می صبوری کردن زبان	زبان کو بگر می صبوری کند
زوری کن خویش دوری کند (۳۷, ۱۳۱)	
زبان (zəban) - nitq, dil, ünsüyyət vasitəsi	زهریک زبان هر که آگه بود
زبانش ز بیغاره کوتاه بود (۵۵, ۲۳)	
زبان (zəban bər zəban) - dildən dilə	زبس مردمیها که آن زن نمود
زبان بر زبان هر کسش می ستود (۲۵۵, ۲۵۹)	
از زبانی بدیگر زبان نوشتن (əz-zəbani be-digər zəban neveştən) - tərçümə etmək.	بیونان فرستاد با ترجمان
نوشت از زبانی بدیگر زبان (۲۳۹, ۷۸)	
زبان (zəban əz- soxən səxt bonyadtər) -	زبان از سخن سخت بنیاد تر

dili sözlərindən kəsərli
 سخنهای از تیغ پولاد تر زبان از سخن سخت بنیاد تر (۱۵۴, ۱۵۹)
 dil sözdən - dil əz-soxən sir nist) زبان از سخن سیر نیست
 doymamışdır.
 هنوزم زبان از سخن سیر نیست چویازوبودباک شم شیر نیست (۶۲, ۳۶)
 dil açmaq, söyləmək - zəban bər qoşadən) زبان برگشادن
 بنفرین ترکان زبان برگشاد که بی فتنه ترکی زما در نژاد (۳۷۲, ۲۵۹)
 susmaq, danışmamaq - zəban bəstən) زبان بستن
 که بیدار و باشم و آهسته بود زناگفتنیها زبان بسته بود (۲۲۴, ۱۳۳)
 cavab vermək - zəban be-pasox qoşadən) زبان بی پاسخ گشادن
 بی پاسخ گشادند یکسر زبان دعائازه کردند بر مرزبان (۱۴۰, ۴۱)
 susmaq - zəban bənd kərdən) زبان بند کردن
 زبان بندکن تا سر بر آری بسر زبان خشک به باگلوگاه تر (۱۵۱, ۱۱۷)
 hirsə danışmaq - zəban tiz kərdən) زبان تیز کردن
 محابا رها کرد و شد گرم خیز زبان کرد بر پاسخ شاه تیز (۲۶۱, ۱۶۷)
 iti dilini işə salmaq - zəban-e tiğ pulad kərdən) زبان تیغ پولاد کردن
 چوقا صد زبان تیغ پولاد کرد خراج کهن گشته رایاد کرد (۱۳۲, ۴۵)
 zəban-e xoşk beh ba gəlugah-e tər) - susmaq ölməkdən yaxşıdır.
 زبان بند کن تا سر آری بسر زبان خشک به باگلوگاه تر (۱۵۱, ۱۱۷)
 zəban xod əməldar-e divan-e tost) - زبان خود عملدار دیوان تست
 dil sənin əmrinin ağasıdır.
 عمل خانه دل بفرمان تست زبان خود عملدار دیوان تست (۲۲۶, ۷)
 şükr etmək - zəban-ra be-şokr azmayeş nəmudən) زبان را بشکر آزمایش نمودن
 بطاعتگه آمدن بایش نمود زبان را بشکر آزمایش نمود (۴۵۲, ۷)
 zəban-ra dər-kam-e xiş negəh daştən) - زبان را در کام خویش نگه داشتن
 dilini saxlamaq, susmaq
 زبان را نگه دارد در کام خویش نفس بر مزن جز بهنگام خویش (۱۵۱, ۱۱۹)
 xalqın dilini bağlamaq - zəban-ekəsan-ra bəstən) زبان کسان را بستن
 زبان کسان بست ازین گفت و گوی بیای خود آمد بدین جست و جوی (۲۱۸, ۵۲)

şirindilli, natiq) - زبان آور

زرومی نئی بود بس مهربان زبان آوری آگه از هر زبان (۸۴, ۲۰)
 şair, söz sahibi - zəbanavər) زبان آور
 که بامشعله گنج را کار نیست (۳۹, ۶)
 danışiq, söhbət - zəbanavəri) زبان آوری
 زبون شد زبانش دران داوری (۴۰, ۴۴)
 susma - zəbanbəstəgi) زبان بستگی
 شفیعیه نه بیش از زبان بستگی (۴۴۳, ۴۴۵)
 susmuş - zəbanbəste) زبان بسته
 که پروازه پارینه را بازده (۶۱, ۱۸)
 dil bağlayan sözlər, ifadələr, tərkiblər - zəbanbənd) زبان بند
 دری در تواضع دری درستیز (۳۵۶, ۳۰)
 itiüclü, nazik dilli - zəbantiz) زبان تیز
 گیاهش ز سوسن زبان تیز تر (۴۵۶, ۵)
 dilbilən - zəbandan) زبان دان
 طلب کرد کسی ندارد در اس (۳۵۳, ۷۲)
 müxtəlif dillərdən - zəbandərzəban) زبان در زبان
 وزان جمله سر جمله ساختم (۵۵, ۲۲)
 əzab və cəhənnəm mələyi - zəbani) زیاتی
 که با آن زبانی شود رزم ساز (۹۶, ۱۸۴)
 xrizolit - zəbərəcəd) زیر جرد
 در قهای زرد در عهای سفن (۴۵۷, ۱۹)
 zəif, məğlub - zəbun) زیون
 جهان را زیون دید در دست خویش (۷۶, ۲۷)
 lal olmaq, susmaq - zəbun şodən) زیون شدن
 زیون شد زبانش دران داوری (۴۰, ۴۴)
 məğlub olmaq, zəlib olmaq - zəbun şodən) زیون شدن
 بخود بیدارین رزم ساختن (۱۰۳, ۲۶۹)
 məğlub olmaq, uduzmaq - zəbun gəştən) زیون گشتن
 زیون گشتن از کار دور آیدت (۳۶۱, ۱۰۵)
 məğlub etmək - zəbun kərdən) زیون کردن
 نیامد بناورد او کس بر او (۹۶, ۱۸۶)
 alçaqlıq, nöqsan - zəbuni) زیونی

زیرگستوانهای گوهرنگار همان چرم زرافه آبدار (۱۱۱, ۷۶)
 زرنانود (zərəndud) - qızıla çəkilmış
 سخن سنجی آمدنتر از ویدست درست زرنانود ایشکست (۷۵, ۳)
 زرنانود کردن (zərəndud kərdən) - qızılı rənglə rəngləmək
 لب نارون رامی آلودکن بخیری زمین رازرنانودکن (۶۱, ۱۲)
 زرد (zərd) - sarı
 حریرتنش درقزاکند زرد کلاهی ز پولادچون لاجورد (۴۱۹, ۱۰۸)
 زرد شدن (zərd şodən) - saralmaq, qorxmaq
 بتندی بسی داستان یادکرد کزان شدنیوشنده راروی زرد (۱۳۳, ۷۰)
 زرد کردن (sərd kərdən) - saraltmaq
 که رویت کندکهرباوارزد کیودت کندجامه چون لاجورد (۱۸۸, ۱۹۵)
 زردگشتن (zərd gəştən) - saralmaq, solmaq
 بنال ای کهن بلبل سالخورد که رخسارهء سرخ گل گشت زرد (۲۷, ۲۷)
 زردشت (zərdəşt) - Zərdüşt (zərdüştilərini peyğəmbərinin adı)
 بجزرسم زردشت آتش پرست نداداندگر رسمهار از دست (۵۵, ۳۱)
 زردشتی (zərdəşti) - sif. zərdüşt
 بايران زمین از چنان پشتی نماند آتش هیچ زردشتی (۲۰۹, ۴۰)
 زردی (zərđi) - sarılıq
 زردی گرفتن (zərđi gereftən) - saralmaq, solmaq
 تتم گونهء لاجوردی گرفت گلم سرخی انداخت زردی گرفت (۲۷, ۳۲)
 زرفشان (zərfəšan) - qızıl səpən
 گزارندهء عقدگوهرکشان خبرداداز آن گوهرزرفشان (۲۸۲, ۱۳)
 زرق (zərg) - kələk, hiylə
 اگرچه بزرق وفسون ساختن نشایدچین نوشه پرداختن (۲۵۸, ۶۲)
 زرکش (zərkəş) - qızilla işlənmiş
 قباهای خاص از پی هرکسی قباپادلیهای زرکش بسی (۳۱۶, ۹۸)
 زرگر (zərgər) - zərgər

بفرمان اوزرگرچیره دست طلی های زربس نقره بست (۵۵, ۳۳)
 زره (zereh) - zireh
 بتن بریکی آسمان گون زره چومرغول زنگی گره برگره (۹۷, ۱۹۰)
 زره درنوردیدن (zereh dər nəvərdidən) - zerehi əynindən çıxarmaq,
 müharibədən əl çəkmək
 کمان بشکنی بربریزی زتیر زره درنوردی بپوشی حریر (۱۵۷, ۲۸)
 زره پوشی از ساقهء قلب شاه در آمدچوشیری باوردگاه (۴۳۷, ۳۵۷)
 زره پوش (zerehpuş) - zirehli, zireh geymiş
 زرین (zərrin) - sif. qızıl, qızıldan hazırlanmış
 زفرمان اوسر نیابندکشید کجاری او هست زرین کنید (۲۱۹, ۵۹)
 همه کوه گشتن همه دشت باغ جهان چشم روشن بزین چراغ (۳۰۰, ۷)
 زرین ستام (zərrinsetam) - qızıl yüyənli
 همه گوهرین ساز وزرین ستام بلورین طبق بلکه بیجاده جام (۴۰۶, ۳۸)
 زرین ستون (zərrinsotun) - qızıl sütunlu
 نگهبان آن تخت زرین ستون زکان سخن ریخت گوهربرون (۳۰۵, ۷۳)
 زریں کمر (zərrinkəmə) - qızıl kəmərlı
 عماری واستر بهرای زر عماری کشان جمله زرین کمر (۲۸۰, ۷۶)
 زریں نگار (zərrinneqar) - qızilla işlənmiş
 زبس نوبتیهای زرین نگار نمیبدره بر در شهریار (۲۷۱, ۳۰۰)
 زرینه (zərrine) - sif. qızıl.
 شتربار زرینه بیش از هزار (۱۹۳, ۲۴)
 زرینه تخت (zərrinetəxt) - qızıl taxt
 جواهر بخروارودیباخت پلنگینه خرگاه وزرینه تخت (۳۳۷, ۶۵)
 زرینه طشت (zərrinetəşt) - qızıl teşt
 خم نقره خواهی زرینه طشت زخاک عراقت نباید گذشت (۴۱, ۲۰)
 زرینه کفش (zərrinekəfş) - qızıl ayaqqabılı, Firidun

شه ارشدفريدون زرينه كفش بفتخس منم كاوياني درفش (۴۶۶, ۶۰)

زريوند (zərivənd) - Zərivənd, Mazandəran cəngavərinin adı.
سرانجام كوشش زريوندگرد بيك زخم جان ستيزنده برد (۴۲۰, ۱۲۴)

زشت (zešt) - çirkin
چوكوسه همه پيركودك سرشت بخوبي روندارچه هستندزشت (۸۰, ۲۲)
kifir, eybəcər - zəştruy) زشت روی
برآشفته شدشاه ازآن زشت روی چوتیغ ازتنش سربرآوردموی (۱۰۵, ۲۹۶)

زعفران (zəfəran) - zəfəran
زرآن میوه زعفران ریزشد که چون زعفران شادی انگیزشد (۱۹۳, ۳۴)
zəfəran rəngli torpaq - zəfəranqunexak) زعفران گونه خاک
نمودندکین زعفران گونه خاک کندبی سبب مردراخنده ناک (۳۴۰, ۲۰)

زکال (zokal) - kömür
بمشگین زکال آتش لاله رنگ درافتاده چون عکس گوهر بسنگ (۲۷۷, ۲۷)
kömürə çevirmək - zokal kərdən) زکال کردن
بفرمودکان آتش دیرسال بگشتندوکردندیکسر زکال (۲۱۱, ۶۴)

زال (zəlal) - duru
رونده دروآبهای زال گواراچومی گریبومی حلال (۴۵۶, ۶)

زلزله (zelzele) - zəlzələ
بجنیبیدجنیبیدی باشکوه چوازلزله کالندهای کوه (۱۶۶, ۹۰)

زلف (zolf) - saç, zülf
سرزلف معشوق راطوق ساز درافکن بدین گردن طوق باز (۶۱, ۲۰)
əz-həlğə-ye ənbəri) از حلقه عنبیری برطاق نیلوفری سمن ریختن زلف شب
bər tağ-e nilufəri səmən rixtən-e zolf-e şəb) - gecənin zülfünün
ənbər halqalardan nilufər tağa səmən səpməsi, gecənin düşməsi.
چوزلف شب از حلقه عنبیری سمن ریخت برطاق نیلوفری (۲۹۸, ۱۴۰)

زلفین (zolfeyn) - iki hörük
گراولختی از زربرآردبوش دولختیست زلفین من گردگوش (۴۶۷, ۷۱)

زله (zele) - pay
زله کردن (zele kərdən) - pay saxlamaq
دگرازی دوستان زله کرد که حلوا ببنهانشایست خورد (۳۹, ۱۲۱)

زام (zemam) - nəfs
zemam-e xod-ra gereftən) زمام خودرا گرفتن
öz nəfsini saxlamaq) چهل روز خودرا گرفتم زمام
کادیم ازچهل روز گرددمام (۳۶, ۸۱)

زمان (zəman) - zaman, vaxt
چنان آفریدی زمین وزمان همان گردش انجم وآسمان (۴, ۱۸)

زمان (zəman) - vaxt-əcəl
زمان من اینک رسدبگمان رهاکن بخواب خوشم یکزمان (۱۸۴, ۱۲۹)
məhlət istəmək, vaxt istəmək) زمان خواستن
فرستاده کاردانرا نواخت زمان خواست یکهفته و کار ساخت (۳۳۴, ۲۵)

زمان (zəman) - aman, macal
گراگردش چرخ باشدزمان بخواهیم کین خوداز بدگمان (۳۹۶, ۶۱)
getdikcə, anbaan) زمان تازمان
غرض با تمنای اوخویش باد (۲۳۶, ۲۵)

زمانه (zəmane) - zaman, dövran
چویادخزانی درآید بیاغ زمانه دهدجای بلبل بزاع (۲۶, ۲۴)
zəmani ke) - zaman bildirən qeyri-müstəqil cümlə üzvü
زمانیکه برفتح یابی نخست دلی بایداز ترس دشمن درست (۱۹۹, ۱۱۹)

زمررد (zomorrod) - zümrüd
زمرردنگینهای باب و رنگ درولعل وفیروزه بی وزن و سنگ (۲۸۰, ۷۳)
zomorrod şodən) - yaşllaşmaq) زمرردشدن
زمررسبزی گنبدتابناک زمرردشده لوح طفلان خاک (۴۶۲, ۴۹)

زمرردنگار (zomorrodneqar) - zümrüdlə bəzənmiş
یکی تاج زرین زمرردنگار برآموده از لولوی شاهوار (۲۸۰, ۷۴)

زمستان (zemestan) - qış

سپاهی چوزنبوربانیشتَر ز غوغای زنبور هم بیشتر (۱۴۱, ۶۷)

مرزیت وزنبوره درکیش هست چوزنبور هم نوش و هم نیش هست (۲۷۴, ۳۷۳)

خر از پای زنجیده و پشت ریش بیفکندشان نعل و پالان به پیش (۷۴, ۷۰)

من از شغل گیتی بر افشاندن دست بزنجیر فکرت شده پای بست (۲۰, ۵)

zəncirləmək, zəncirlə bağlamaq کشیدند در زیر زنجیر زر (۳۶۴, ۱۴۹)

همان ساعدش را بر زمین کمر کشیدند در زیر زنجیر اسیر آوردن (dər zir-e zəncir əsir avərdən) - zəncirləmək, əsir almaq

چوزیر زنجیرش آری اسیر بروخواه شمشیر زن خواه تیر (۴۴۰, ۴۱۰)

بریندن زنجیر شیران من دلیر ندیر خون دلیران من (۳۵۱, ۴۴)

که این خوب رویان زنجیر موی دریغست کز کس نپوشند روی (۴۰۱, ۴۷)

زنخ (zənaḥ) - çəna گلابی زهر چشمی انگیخته (۲۲۳, ۱۲۲)

زند (zənd) - Avestanın şərhi بخورشید روشن بچرخ بلند (۱۵۶, ۲۰)

زند (zəndan) - zindan بزند (۳۰۷, ۹۸)

زندانسرای (zendansəray) - zindan همی بود چون سایه در زیر چاه (۳۹۰, ۱۲۳)

زندانی (zendani) - əsir بزندانیان بردلش گشت نرم (۴۴۲, ۴۴۱)

زمین بوس (zəminbus) - səcdə edən درودرگهی دید بر آسمان زمین بوس او هم زمین هم زمان (۲۵۵, ۹۱)

تəzim (zəminbuse) - təzim زمین بوسه دادن زمین بوسه داد آفرین برگرفت درومانده آن شیر مردان شگفت (۲۷۱, ۳۱۰)

yer (zəminca) - yer منم شاه خاقان سپهدار چین که در خدمت شاه بوسم زمین (۳۶۵, ۱۶۱)

zəminxiz (zəminxiz) - məhsul, torpağın neməti زمین خیزهانی کزان بوم رست برنگ و برونق دلاویز و چست (۲۵۴, ۷۹)

zəmindərzəmin (zəmindərzəmin) - ölkəbəölkə زمین در زمین بجوشید در یابلر زید بوم (۱۳۶, ۱۱۴)

zəminlərze (zəminlərze) - zəlzələ زغریدن کوس خالی دماغ زمین لرزه افتاد در کوه و راغ (۱۷۹, ۵۷)

zəlzələ baş vermək (nəbər avərdən-e zəminlərze) نبرد آوردن زمین لرزه چو آرد زمین لرزه ناگه نبرد بر آرد باسانی از کوه گرد (۱۶۵, ۷۷)

zən (zən) - qadın زن آن به که در پرده پنهان بود که آهنگ بی پرده افغان بود (۲۶۴, ۲۱۸)

Nüşabə nəzərdə tutulur (an zən) - an zən زبس مردمیها که آن زن نمود زبان بر زبان هر کسش می ستود (۲۵۵, ۸۴)

İncə kəlamlı o qadın (Nüşabə) - an zən-e nəğzquy آن زن نغزگوی زیبغاره آن زن نغزگوی زناخورده خوان کردشه دست شوی (۲۶۸, ۲۶۹)

arvad-uşaq (zən-o-bəcce) - arvad-uşaq من اینجا بخدمت شده سر بلند زن و بچه آنجا بندان و بند (۳۹۴, ۳۱)

arı (zənbur) - arı

سپاهی چوزنبوربانیشتَر ز غوغای زنبور هم بیشتر (۱۴۱, ۶۷)

مرزیت وزنبوره درکیش هست چوزنبور هم نوش و هم نیش هست (۲۷۴, ۳۷۳)

خر از پای زنجیده و پشت ریش بیفکندشان نعل و پالان به پیش (۷۴, ۷۰)

من از شغل گیتی بر افشاندن دست بزنجیر فکرت شده پای بست (۲۰, ۵)

zəncirləmək, zəncirlə bağlamaq کشیدند در زیر زنجیر زر (۳۶۴, ۱۴۹)

همان ساعدش را بر زمین کمر کشیدند در زیر زنجیر اسیر آوردن (dər zir-e zəncir əsir avərdən) - zəncirləmək, əsir almaq

چوزیر زنجیرش آری اسیر بروخواه شمشیر زن خواه تیر (۴۴۰, ۴۱۰)

بریندن زنجیر شیران من دلیر ندیر خون دلیران من (۳۵۱, ۴۴)

که این خوب رویان زنجیر موی دریغست کز کس نپوشند روی (۴۰۱, ۴۷)

زنخ (zənaḥ) - çəna گلابی زهر چشمی انگیخته (۲۲۳, ۱۲۲)

زند (zənd) - Avestanın şərhi بخورشید روشن بچرخ بلند (۱۵۶, ۲۰)

زند (zəndan) - zindan بزند (۳۰۷, ۹۸)

زندانسرای (zendansəray) - zindan همی بود چون سایه در زیر چاه (۳۹۰, ۱۲۳)

زندانی (zendani) - əsir بزندانیان بردلش گشت نرم (۴۴۲, ۴۴۱)

چو شد مغزش از خوردن باده گرم

زندباف (zendbaf) - bülbul زمین زنده گشت از نوای سرود (۲۲۰, ۷۹)
 زگلبنام شبابه زندباف دریده صباشعرگل تابناف (۳۲۱, ۶۲)
 زندگانى (zendeqani) - həyat جوانی شود زندگانی نماند جهان گومان چون جوانی نماند (۲۶, ۱۹)
 زندگانى دادن (zendeqani dadən) - həyat vermək بخوانندگان ارمغانی دهد جهانرازندگانی دهد (۳۹۹, ۱۷)
 زندگانى کن (zendeqanikon) - yaşama, həyat sürmə سریری که جز آسمانی بود بزندان کن زندگانی بود (۳۱۰, ۲۵)
 زندگى (zendeği) - həyat چوسوسن سرازیندگی تافته نم از چشمه زندگی یافته (۴۰, ۵)
 زنده (zende) - canlı, diri خداوندمانی وماپنده ایم بنیروی تویک بیک زنده ایم (۱۰, ۱۱)
 زنده شدن (zende şodən) - dirilmək چوصبح سعادت برآمدبگاه شدم زنده چون باندن صبحگاه (۲۱, ۲۳)
 زنده کردن (zende kərdən) - diriltmək پس از دور هانی که بگذشت پیش کنم زنده ش از آب حیوان خویش (۶۳, ۴۴)
 زندگانى (zende gəştən) - canlanmaq, dirilmək زخوزان طرف تالب زنده رود زمین زنده گشت از نوای سرود (۲۲۰, ۷۹)
 زنده (zende) - döyüşkən زغریدن زنده پیلان مست گره درگلی هزیران شکست (۱۶۹, ۴۶)
 زنده پیل (zende pil) - filgüclü هم آورد اوگر بود زنده پیل کم از قطره باشد برود نیل (۳۴۷, ۱۰۶)
 زنده دار (zendedar) - yaradılan, canlanan زمین زنده دار آسمان زنده کن جهانگیر دشمن پراکنده کن (۴۶, ۹)
 زنده دار کردن (zendedar kərdən) - canlandırmaq, həyat vermək پرندی چنین زنده دارش کنم زگرد زمین رستگارش کنم (۴۳, ۵۴)
 زنده رود (zenderud) - İsfəhanda axan çay adıdır.

زخوزان طرف تالب زنده رود زمین زنده گشت از نوای سرود (۲۲۰, ۷۹)
 زنده کن (zende kon) - yaşadan, allah تومیرانی وزنده کن هم تونی (۷, ۵۳)
 زنده کن سیر (zənsəyər) - qadın təbiətli اگرچه زنم زن سیر نیستم زحال جهان بیخبر نیستم (۲۶۱, ۱۸۲)
 زنگ (zəng) - zəng دل شاه روم از بی آن عروس بشورش در افتاد چون زنگ روس (۲۲۱, ۹۰)
 زنگ چالماق (zəng çalmaq) - zəng conbandən زنگ جنبانند چو نوبت زن شاه زد کوس جنگ جرسدار زنگی بجنبانند زنگ (۱۰۰, ۲۴۴)
 زنگ (zəng) - sözüünün qısa forması. Zəngibar که ابری سیاه آمداز کوه زنگ نبارد مکر از دها و نهنگ (۹۹, ۲۲۲)
 زنگ (zəng) - zıncırov از آینه پیل وزنگ شتر صدف راشبه رست بر جای در (۸۴, ۱۶)
 زنگ (zəng) - həbəş, zənci بریداز جهان شورش زنگ را زدار استنتاج و اورنگ را (۵۶, ۳۷)
 زنگ (zəng) - pas برون آی ازین پرده هفت رنگ که زنگی بود آینه زیر زنگ (۲۶, ۱۳)
 زنگ افتادن (zəng oftadən) - pas düşmək, paslanmaq فتد زنگ بر تیغ آینه رنگ من آینه ام کز من افتاد زنگ (۹۷, ۲۰۱)
 زنگ (zəng) - kimyavi maddə (Cam) شد آینه جان من زنگ خورد زدایم بدان زنگ از آینه گرد (۳۰۳, ۴۷)
 زنگار (zəngar) - pas فرو ریخت باران رحمت زمیغ فروشت زنگار زنگی ز تیغ (۱۱۰, ۵۷)
 زنگار خوردن (zəngar xordən) - paslanmaq چنان زد بر تیغ زنگار خورد که زنگی زگردش در آمد بگرد (۹۹, ۲۲۹)
 زنگار از آینه شستن (zəngar əz aine şostən) - ürekdən kını təmizləmək نوازده زنگه راباز جست طلب کردوزنگار از آینه شست (۱۹۶, ۷۶)

زنگارگون (zəngarqun) - qara
 برآمدیکی ابرزنگارگون فروریخت از دیده دریای خون (۱۰۶، ۵)

زنگانه رود (zənganerud) - çay adıdır.
 مغلوب olmaq (be-zənganerud dər amədən) - بزنگانه رود در آمدن
 جزو زنگی در آمدن زنگانه رود زشهر و درومی بر آمد سرود (۱۱۰، ۵۵)

زنگبار (zəngbar) - Zəngibar
 بیجای هم روم وهم زنگبار فروماتده زنگی و رومی زکار (۸۲، ۴۰)

زنگ خورد (zəngxord) - paslanmış
 زنگ خورد شدن (zəngxord şodən) - paslanmaq
 شد آیینه جان من زنگ خورد زدایم بدان زنگ از آیینه گرد (۳۰۳، ۴۷)

زنگه (zənge) - xüs. ad. Zənge
 نوازده زنگه راباز جست طلب کردوزنگار از آیینه شست (۱۹۶، ۷۶)

زنگه شاوران (zənge-ye şavoran) - Şavoran oğlu Zənge, İranın mifik qəhrəmanı
 بتخمه دراز زنگه شاوران سری بوند نامی ز نام اوران (۱۴۵، ۲۸)

زنگی (zəngi) - zənci
 بر آواز اوزنگی قیرگون گشاده زد زهره وز دیده خون (۲۷۷، ۳۶)

زنگی (zəngi) - paslı
 برون ای ازین پرده هفت رنگ که زنگی بود آیینه زیر زنگ (۲۶، ۱۳)

زنگی زبان (zəngizəban) - zənci dili
 بزنگی زبان رهنمونی کند که آهن در آتش زبونی کند (۸۵، ۲۸)

زنگی سرشت (zəngisereşt) - zəncisifət (vəhşi, qəddar)
 چگونگی سیاهان زنگی سرشت که بودند چون دیود زخم زشت (۱۲۵، ۱۱۴)

زنگی کش (zəngikoş) - zənci öldürən, zənci qatili
 من آن روم سالارتازی هشم که چون دشنه صبح زنگی کشم (۹۸، ۴۰۶)

زنگی کشی (zəngikoşi) - zənci qırğını
 بر آراست بر جنگ زنگی بسیج بزنگی کشی نیزه راداد بیج (۹۶، ۱۸۸)

زنگی وش (zəngivəş) - zəncisifət
 سیاهان مغرب که زنگی و شند بصفرای آن زعفران دلخوشند (۱۹۳، ۳۵)

زننده (zənənde) - ox atan
 زننده شد از تیر خود دشمنانک (۴۲۷، ۳۶۵)

زنهار (zenhar) - aman, nicat
 سپردم بزنها اسکندری تو دانی و فردا آن داوری (۲۲۳، ۱۱۴)

زنهار خواستن (zenhar xastən) - kömək istəmək, dad istəmək
 بیایش افتادوزنها خواست بازرم شاه جهان یار خواست (۲۱۳، ۹۷)

زنهار دادن (zenhar dadən) - Aman vermək, azad etmək
 ببخشود بر سختی کارشان زشمشیر خود داد زنهاشان (۱۱۰، ۴۶)

زنهار در آمدن (be-zenhar dər amədən) - yalvarmaq, kömək istəmək.
 زبون شد در آمدن زنها من سزدگر کند خسروش یار من (۲۱۴، ۱۰۸)

زنهار خویش استواری دادن (be-zenhar-e xiş ostovari dadən) - rəhm etmək, kömək etmək.
 بزنها خویش استواریش داد زجاد و کشان رستگاریش داد (۲۱۳، ۹۹)

زنهار خوار (zenharxar) - əhdi pozan
 زنهار خوار گشتن (zenharxar gəştən) - əhdini pozmaq, boyun qaçırmaq
 چو دادم کسی رابخود زینهار نگشتم بر آن گفته زنها خوار (۳۵۱، ۳۱)

زنهار خواهی (zenharxahi) - yalvarış, kömək
 قوی دست رافتح شد رهنمون بزنها خواهی در آمدن بون (۱۱۰، ۵۲)

زنهار ی (zenhari) - yazıq, məzlum.
 کسی کارمغانی دهد طوق و تاج چوزنها ریان چون فرستد خراج (۱۳۳، ۵۸)

زوال (zəval) - zaval, müsibət
 که این ازدها خوی مردم خیال نهنگیست کلور دبر مازوال (۹۲، ۱۲۶)

زود (zud) - tez, cəld
 برو نیز شه ناچخی راند زود بزخمی بر آورد از و نیز دود (۱۰۸، ۲۳)

زود (zud) - tezliliklə

که در طالع زودماتانه دیر فرود آید اختر زبالا بزیر (۱۴۵، ۳۵)
 زودخیز (zudxiz) - sif., cəld, çevik
 بفرمود تاخازن زودخیز کند پیل بالابرو گنج ریز (۲۴۴، ۸۷)
 زودگرد (zudgərd) - sürətlə fırlanan
 دوپره چوپرگار مرکز نورد یکی دیر جنبش یکی زودگرد (۴۲۰، ۱۳۱)
 زور (zur) - güc, qüvvə
 اسد بود طالع خداوند زور کز و دیده دشمنان گشت کور (۶۷، ۵۲)
 زور در آوردن (zur dər avərdən) - qüvvət vermək
 همان نای ترکی بر آورده شور ببازوی ترکان در آورده زور (۴۱۳، ۳۰)
 زور تهی کردن (zur tohi kərdən) - gücünü almaq
 نهیب بلارک بپره های مور زبال عقابان تهی کرده زور (۴۵۳، ۲۰)
 زور کردن (zur kərdən) - müqavimət göstərmək, həmlə etmək
 گروهی که بر پیل کردند زور فتادند چون پیله دریای موی (۱۱۰، ۶۲)
 زور (zur) - güclü
 زرومی کجاخیزد آن دست زور که کشتی برون راندا آب شور (۱۴۹، ۷۷)
 زور (zur) - döyüş
 فرس رارخ افکند در وقت شور فکنده فرس پیل را وقت زور (۳۸۶، ۷۱)
 زور آزمای (zurazmay) - döyüşlərdə sınıanmış
 درشت و تنومند زور آزمای بتنها عدو بندولشکر گشای (۴۲۴، ۱۸۷)
 زور بازو (zurbazu) - qolu güclü
 جهاندار کین زور بازو شنید سپه راز با بل بار من کشید (۲۴۵، ۷۳)
 زور دست (zurdəst) - güclü
 همش هوش دل بود هم زور دست بدین هر دو بر تخت شاید نشست (۷۶، ۲۸)
 زورق (zourəğ) - qayıq (Günəş)
 زساحل بر آب زورق بر افکندن زورق کش آفتاب (ze-sahel bər ab zourəğ bər əfkəndən-e zourəğkəş-e aftab) - Günəşin çıxması.
 سحرگه که زورق کش آفتاب زساحل بر افکند زورق بر آب (۳۶۳، ۱۲۷)

زورق (zourəğ) - işıq saçağı
 زورق بر آب افکندن (zourəğ bər ab əfkəndən) - suya işıq salmaq
 بر آن دجله خون بلند آفتاب چونیلو فر افکنده زورق بر آب (۱۸۱، ۸۱)
 زورق کش (zourəğkəş) - qayıqçı, yədəkçi
 سحرگه که زورق کش آفتاب زساحل بر افکند زورق بر آب (۳۶۳، ۱۲۷)
 زورمند (zurmənd) - güclü
 کجا بستدی فرخ آیین دزی چه از زورمندی چه از عاجزی (۲۹۹، ۱۵۳)
 زورمندی (zurməndi) - güc, güclülük
 دوم زورمندی که وقت نبرد نیچد عنان راز مردان مرد (۳۸۹، ۱۰۴)
 زهازه (zehazeh) - alqış, tərif
 سخن گرچه باد اوز هازه بود نگفتن هم از گفتنش به بود (۱۳۱، ۳۸)
 زهد (zohd) - zöhd
 زهد بردوختن (dər-e zohd bər duxtən) - zahidlikdən uzaqlaşmaq
 توانم در زهد بردوختن ببزم آمدن مجلس افر وختن (۳۴، ۵۶)
 زهر (zəhr) - zəhər
 نه آبی دروسر دجز زهر نای نه مهری درو گرم جز آفتاب (۸۲، ۵۲)
 زهر نوشیدن (zəhr nuşidən) - zəhər içmək, əzab çəkmək, çətin yol keçmək
 ره من همه زهر نوشیدنت هنر جستن و عیب پوشیدنت (۷۵، ۸)
 زهر خوردن (zəhr xordən) - zəhər içmək, zəhərlənmək
 پوشیدن و خوردن نیک بهر شدند ایمن از خوردن تیغ وزهر (۱۹۸، ۱۰۵)
 زهر آبجوش (zəhrabcuş) - zəhərli
 یمانی یکی تیغ زهر آبجوش حمایل فرو هشته از طرف دوش (۹۷، ۱۹۱)
 زهر آبدار (zəhrəbdar) - zəhərli, zəhər çəkilmiş
 حمایل یکی تیغ زهر آبدار کمندی چوزلف بتان تابدار (۴۲۳، ۱۷۳)
 زهراب خورد (zəhrəbxord) - zəhərlənmiş
 هم از تیغ چون آب زهراب خورد (۲۴۳، ۴۴)

زهرخند (zəhrxənd) - zəhərli gülüş, acı gülüş
 بخندید وگفت اندران زهرخند که افسوس بر کار چرخ بلند (۱۳۴, ۷۱)

زهردار (zəhrdar) - zəhərli
 بر آویخته ناچخی زهردار بوقت زدن تلخ چون زهرمار (۱۰۷, ۱۴)

زهره (zəhre) - cəsarət
 کرازهره آنکه از بیم تو گشاید زبان جز بتسلیم تو (۳۸, ۴)

زهره بودن (zəhre budən) - cəsarətli olmaq
 تمنای شه راکه بر هم زند کرازهره باشد که این دم زند (۱۴۱, ۵۸)

زهره (zəhre) - öd kisəsi, bağı
 زهره دریدن (zəhre dəridən) - bağı yarılmaq, qorxmaq
 زبس بانگ شیپور زهره شکاف بدرید زهره بیچید ناف (۱۷۹, ۵۶)

زهره چشم (ab şodən-e zəhre-ye çeşm) - gözü qamaşmaq
 چنان کزبسی رونق و نور و تاب شده چشم بیننده را زهره آب (۲۷۱, ۳۰۷)

زهره (zohre) - Zöhrə ulduzu
 از زهره دل بردن (əz-zohre del bordən) - Zöhrəni əfsunlamaq
 بهاروتی از زهره دل برده بود چوهاروت صدپیش او مرده بود (۲۱۱, ۷۴)

زهره شکاف (zəhreşekaf) - bağı yaran, ürək salan, qorxunc
 زبس بانگ شیپور زهره شکاف بدرید زهره بیچید ناف (۱۷۹, ۵۶)

زهی (zəhi) - yaşasın, var olsun
 ازینجام گفت آن خداوند هوش زهی دولت مرد گوهر فروش (۱۹۲, ۱۲)

زهی (zəhi) - yay
 کمان را زهی برزد از چرم خام بشست اندر آورد یک تیر تام (۴۳۰, ۲۵۷)

زهی (zəhi) - uzaq olsun
 چنین طالعی کامدان نورازو چگویم زهی چشم بد دورازو (۶۷, ۵۷)

زی (zi) - canlı
 کزین تا زیم شکر ایزد بسیج کزین به ندار دخر دمند هیچ (۳۵۸, ۵۴)

زیادت (ziyadət) - çox
 زیادت ز تاریخهای نوی یهودی و نصرانی و پهلوی (۵۴, ۲۰)

زیارت (ziyarət) - ziyarət
 رفتن سکندر بملک عرب و زیارت کعبه (۲۴۰)

زیارتگاه (ziyarətgəh) - ziyarətgah
 زیارتگاه اصل داران پاک ولی نعمت ارع خواران خاک (۱۳, ۷)

زیان (ziyan) - təhlükə
 در آیین شاهان و رسم کیان پیام آوران ایمنند از زیان (۲۶۰, ۱۶۳)

زیان (ziyan) - zərər, ziyan
 چوشه دید کان یادگار کیان خبردار داز کار سودوزیان (۱۹۸, ۱۰۶)

زیان افکندن (ziyan əfkəndən) - ziyan vurmaq, zərər yetirmək
 زخاکی که بر آسمان افکنی سروچشم خود را زیان افکنی (۱۵۸, ۴۴)

زیان آمدن (ziyan amədən) - ziyan gəlmək, zərər gəlmək
 چنان تاخت بر کشور تا زیان کز و تازیان را نیامد زیان (۲۴۳, ۴۰)

زیان آوردن (ziyan avərdən) - ziyan gətirmək
 دوم آنکه بر تاج و تخت کیان چو حاکم تو باشی نیاری زیان (۱۸۷, ۲۰۲)

زیان داشتن (ziyan daştən) - ziyan olmaq, eybi olmaq
 زیانی ندارد که در ملک شاه زیادت شود بندهء نیکخواه (۳۶۸, ۲۰۲)

زیان رساندن (ziyan rəsəndən) - ziyan yetirmək
 سهیل زمین سنبهء تاربان ب ماهی رسانده زمین رازیان (۴۱۳, ۳۱)

زیان رسیدن (ziyan rəsədən) - ziyan çatmaq
 ازین روی ما را زیانها رسد زنان تنگی بجانها رسد (۲۹۷, ۱۲۸)

زیان کردن (ziyan kərdən) - ziyan vurmaq, xələl gətirmək
 رها کردش آن شاه آزاد مرد بر آزد مردی زیان کس نکرد (۴۴۳, ۴۴۸)

زیب (zib) - gözəllik
 گزارندهء بیت غرای من که شد زیب اوزیور آرای من (۲۴۱, ۱۴)

زیب (zib) - bəzək, yaraşiq
 ترانولت از بهر آن خواند بخت که آرایش تاجی و زیب تخت (۱۹۱, ۵)

زیب (zib) - daş-qaş

چوشه دیند خساران دلقریب برآراسته ماهی از روززیب (۱۱۰, ۲۱۴)

زیب (zib) - tələ yemi

زیب دادن (zib dadən) - aldatmaq, şirnikdirmək

بمیخانه ومیوه زیبم دهی بنقل وبریحان فریبم دهی (۱۲۰, ۲۵۸)

زیبا (ziba) - gözəl

بچندین سخنهای زیباونغز که پالووم از چشمه مخون ومغز (۳۵, ۶۲)

زیباسرشت (zibaserešt) - gözəltəbiətli, xoşxasiyyətli

بجای چنین دلبرمهربان که زیباسرشتست وشیرین زبان (۲۲۳, ۲۶۵)

زیبایی (zibai) - gözəllik

یکی سنگ مینای مینوسرشت بزیبایی وخرمی چون بهشت (۱۴۶, ۲۹۹)

زیب (zibəd) - yaraşıq

مرازیبیدازخسروان عجم سرتخت کاوس واکلیل جم (۴۹, ۱۵۸)

زیب (zibəğ) - civə

زیب تافته (zibəğ-e tafte) - parlaq şarab

بیاساقی آن زیب تافته بشنگرف کاری عمل یافته (۱, ۴۱۱)

زیب (zibəği) - civə kimi parlaq

زرکانی ونقره زیبی که مهتاب راداد بی رونقی (۱۸, ۴۵۷)

زیبندگی (zibəndegi) - gözəllik

یکی خوبروئی وزیبندگی که هست آیتی در فریبندگی (۱۰۳, ۳۸۹)

زیبند (zibənde) - gözəl, yaraşıqlı

بهشتی پراز حورزیبند دید فریبند شد چون فریبند دید (۳۸, ۲۱۷)

زیت (zeyt) - yağ

مرازیت وزنبوره درکیش هست جوزنبور هم نوش وهم نیش هست (۲۷۴, ۳۷۳)

زیر (zir) - aşağı

که در طالع زودمانه دیر فرود آید اختر زیلا زیر (۳۵, ۱۴۵)

زیر افتادن (be-zir oftadən) - qopub düşmək

یکایک ورقهای مازین درخت زیر افتد چون شود باد سخت (۶۳, ۷۳)

بزیر آمدن (be-zir amədən) - aşağı düşmək

جوگرددز دولابه تاک سیر رسن بسته در گردن آید زیر (۱۳۹, ۱۵۳)

بزیر آوردن (be-zir avərdən) - yerə tökmək

اگر سهم شیری بیفتد شیر حرون استری مغزش آرد زیر (۴۶, ۱۴۶)

بزیر آوردن (be-zir avərdən) - altına almaq, ovlamaq

شه از خشمناکی چوغرنده شیر که آردگوزن گران رابزیر (۱۱۲, ۹۱)

بزیر آوردن (be-zir dər avərdən) - yerə salmaq, kəməndə salmaq

کمند افکنای که چون تندشیر در آرد سرهای پیلان زیر (۲۲, ۴۰۵)

بزیر آمدن (ze-aseman bər zəmin be-zir amədən) - göydən yerə düşmək

بزیر آمدن ز آسمان بر زمین بسی بهتر از ملک ایران بچین (۳۵, ۳۵۱)

زیر (zir) - alt(ında)

براقی شتابنده زیرش چوبرق ستامش چو خورشید در نور غرق (۱۰, ۱۵)

زیر بند (zir-e bənd) - əsarətdə, əsarət altında

نمانیم نوشابه رازیر بند چو وقت آید ازنی بر آریم قند (۶۳, ۳۹۶)

زیر چرخ کبود (zir-çərx-e kəbud) - yer üzündə, göy çarxın altında

شب و روزیاباده وبانگ رود تماشا کنان زیر چرخ کبود (۶۱, ۲۵۲)

زیر بند آوردن (zir-e bənd avərdən) - kəməndə salmaq, kəndirə keçirmək

گرانی تننت در پرند آورم وگرنی سرت زیر بند آورم (۴۶, ۳۵۳)

زیر بند آوردن (zir-e bənd dər avərdən) - əsir almaq, tora salmaq

شه پیل پیکریخم کمند در آورد قنطالر ازیر بند (۴۶, ۴۵۴)

زیر پای آوردن (zir-e pay avərdən) - ayaq altına salmaq

همه برده راباز جای آوریم ستاننده رازیر پای آوریم (۴۲, ۳۹۶)

زیر پای سپردن (zir-e pay sepərdən) - ayaq altına salmaq

نه بر طاس ماتم نه روسی بجای سر هر دو رابسپرم زیر پای (۵۵, ۳۹۶)

زیر پولاد غرق (zir-e pulad gərg) - silaha bürünmüş, polada bürünmüş

درآمدبشمشیربازی چوبرق زسرتاقدم زیرپولادغرق (۲۶۲, ۴۳۰)
 جهان خسروازیر هفت آسمان طرفدار پنجم تونی بیگمان (۱, ۵۱)
 زسرتاقدم زیر آهن نهران (zir-e ahən nəhan) - silahlı, dəmir geyimli, silah
 altında gizli.
 کسی راکه زیر علم تاختند بفرمان خسرو سیر انداختند (۶۰, ۱۱۰)
 جوزاواز خودبر کشد زیروزار بخشیدبر آواز او مرغ ومار (۱۰۶, ۳۸۹)
 بزندان سرای کنیزان شاه همی بودچون سایه در زیر چاه (۱۲۳, ۳۹۰)
 همه زیر دستیم و فرمان پذیر تونی باوری ده تونی دستگیر (۳۰, ۵)
 نکوداستانی زدان شیر مرد که بازیردستان مشوزیر دست (۱۴, ۱۵۶)
 زرآن زوروز هره کی آرد دست که دارای دین راکند زیر دست (۵, ۲۸۲)
 بزیرین سخن گوهر آرم بچنگ سرزیردستان در آرم بسنگ (۴, ۲۸۲)
 بارمن در آتش پرستی کنند دگر شاه رازیردستی کنند (۶۷, ۲۴۵)
 حصارای گشم در شبستان او بر آرم سرزیردستان او (۳۱, ۲۱۷)

زیر (zir) - tərəf
 زیر (zir) - aşığı (səs)
 زیر (zir) - dib
 زیر دست (zirdəst) - tabe, kölə
 زیر دست شدن (zirdəst şodən) - tabe olmaq
 زیر دست کردن (zirdəst kərdən) - əsir etmək
 زیر دست (zirdəst) - kəviz, qadın, zövce
 زیر دست (zirdəst) - rəqib
 زیر دستی (zirdəsti) - itaət
 زیر زار (zirzar) - nalə
 زیر زار زدن (zirzar zədən) - nalə çəkmək

اگر پای بط بر سر ارد چنار برو سینه بط زدن زیر زار (۵۲, ۲۷۹)
 بیاور دخوان زیرک هوشمند برولفجهای سرگوسفند (۱۱۸, ۹۱)
 شنیدم نه از زیرکی زابلهی که زرزر کشد چون برابر نهی (۱۱, ۲۳)
 هم او همتی زیرک اندیش داشت هم اندیشه زیرکان بیش داشت (۵۳, ۷۳)
 از ان هیبتش در دل آمد هراس که زیرک منش بود وزیر کشناس (۷۵, ۳۵۴)
 از ان هیبتش در دل آمد هراس که زیرک منش بود وزیر کشناس (۷۵, ۳۵۴)
 نمودند بسیار مردانگی هم از زیرکی هم زدیانگی (۲۶۵, ۱۰۲)
 برینگونه می زیست بارای وهوش زهر دانش آورده دیگی بجوش (۵۲, ۷۳)
 خراز زین زریه که پالان کشد که تارخت خربنده آسان کسد (۱۰۱, ۱۵۰)
 که چون شاه چین زین برابرش نهاد فلک نعل زنگی بر آتش نهاد (۱۳, ۸۴)
 که چون شاه چین زین برابرش نهاد (zin bər əbrəş nəhadən) - əbrəş atı yəhərləmək
 (zin bər əbrəş nəhadən-e şah-e çin) - زین برابرش نهادن شاه چین
 گنəşin çıxması
 که چون شاه چین برابرش نهاد فلک نعل زنگی بر آتش نهاد (۱۳, ۸۴)
 سیاهی دگر زین برادهم نهاد بزخمی دگر دیده برهم نهاد (۲۳۰, ۳۹)
 فرس رابر افکند برگستان بزین اندر آمدچوکوهی روان (۱۷۴, ۴۲۳)
 بزین در آمدن (be-zin dər amədən) - səvar olmaq, minmək
 زیرک (zirək) - tez, cəld
 زیرک (zirək) - zirək, ağıllı, çoxbilən
 زیرک (zirəkəndiş) - işgüzar, işbilən, iti ağıllı
 زیرک (zirəkşenas) - təcrübəli, müdrək
 زیرک (zirək mənəş) - dərrakəli, ağıllı
 زیرکی (zirəki) - cəldlik, fərasət
 زیستن (zistən) - yaşamaq, həyat sürmək
 زین (zin) - yəhər
 زین (zin bər ədhəm nəhadən) - atlanmaq, ata minmək
 زین (be-zin əndər amədən) - ata minmək, minmək

لحیفی برافکنده برپشت یور در آمدبیزین آن تن پیل زور (۹۷, ۱۹۳)
 yəhərləmək - (dər zin kəşidən) درزین کشیدن
 که چون رومی از زنگی آن کین کشید سکندر کجارخش درزین کشید (۱۱۳, ۱۳)
 atdan salmaq - (ze-zin dər avərdən) ززین در آوردن
 ززینش در آورد چون تندشیر زتارک بیفتادترکش بزیر (۴۳۸, ۳۷۶)
 zin (zin) - minik
 برون از بسی چار پای گزین چه از بهر مطبخ چه از بهر زین (۲۵۴, ۷۸)
 zinət, bəzək - (zinət) زینت
 زدیباو گوهر و شمشیر و جام دهن زینت پادشاهی تمام (۲۴۶, ۸۹)
 zin (zin) - minik
 zinsan (zinsan) زینسان
 بهندوستان اسب و درپارس پیل بچین گریه زینسان نماید دلیل (۳۴۰, ۱۵)
 zin səbəb (zin səbəb) زین سبب
 بزین سبب داغ در آتشند (۱۱۱, ۶۷)
 zin (zin) - minik
 zin (zin) - minik
 زینگونه بازاری آرستند بخون از سکندر امان خواستند (۱۷۳, ۱۰۴)
 zinhar (zinhar) - aman, kömək
 سپهدار چین گفت کای شهر یار نیبچیده ام گردن از زینهار (۳۷۳, ۲۷۵)
 kömək istəmək, aman istəmək - (zinhar xastən) زینهار خواستن
 اگر خود شود غرقه در زهر مار نخواهد نهنگ از وزغ زینهار (۱۴۹, ۷۶)
 aman vermək, azad etmək - (zinhar dadən) زینهار دادن
 zinhar (zinhar) - sakın, agah ol, bil
 بخرگوش خفته مبین زینهار که چندانکه خسبید و وقت کار (۱۵۷, ۳۱)
 zinhari (zinhari) - aman istəyən
 مراب چین زینهاری نخست خطی باید از دست خسرو درست (۳۶۹, ۲۲۴)
 aman istəmək - (zinhari şodən) زینهاری شدن
 چو خصمان گرفتار خواری شدند حبش در میان زینهاری شدند (۱۱۰, ۶۴)
 zin (zin) - minik

زور زور خود فرستم بروم که هست استواری در آن مرزوبوم (۲۳۵, ۲۷)
 bəzək - (zivər arastən) زیور آراستن
 شبی چون سحر زیور آراسته بچندین دعای سحر خواسته (۲۰, ۱)
 bəzək - (zivər əfruxtən) زیور افروختن
 قباى دو عالم بهم دوختند وزان هر دو یک زیور افروختند (۱۴, ۱۸)
 bəzək vermək, bəzək - (zivər dadən) زیور دادن
 هموداد زیور سمرقند را سمرقند نی کانچنان جند را (۵۶, ۴۷)
 zərgərliyin əsasını qoymaq - (zivər nəhadən) زیور نهادن
 نخستین کس اوشد که زیور نهاد بروم اندرون سکه زرنهاد (۵۵, ۳۲)
 işıqdan məhrum olmaq - (zivər-e roşənai nəhadən) زیور روشنائی نهادن
 شب از ناف خود عطرسائی گشاد جهان زیور روشنائی نهاد (۸۲, ۵۷)
 İskəndərə bəzəyi (zivər-e tac-o-təxt) - tac-taxtın زیور تاج و تخت
 گزارشکن زیور تاج و تخت چنین گفت کان شاه پیروز بخت (۱۳۰, ۱۲)
 bəzək verən, bəzəyən - (zivərara) زیور آرا
 گزارنده بیت غرای من که شد زیب او زیور آرای من (۲۴۱, ۱۴)
 zinət şeyləri daşıyan - (zivər keş) زیور کش
 چنین زیور نغزگو هر فشان بنوشابه دادند زیور کشان (۲۸۱, ۷۷)
 bəzək taxma, bəzək gəzdirmə - (zivərkeşi) زیور کشی
 عروسان بزور کشی خوکنند سرفرق رانغز و نیکوکنند (۲۱۷, ۲۵)
 rəvnəq - (zivəri) زیوری
 rəvnəqləndirmək, rəvnəq vermək - (zivəri bəxşidən) زیوری بخشیدن
 بلی گرفتار بود شاه را ز نوزیوری بخشد آن گاه را (۲۵۰, ۱۸)

ژ (je) - Fars əlifbasının on dördüncü hərfi

ژرف (jərf) - dərin	کرا بودچون من حریفی شگرف (۴۹, ۳۳)	ز شاهان گیتی درین غار ژرف
ژرف (jərf) - dərinlik	گشادن بشمشیر دریای خون (۷۰, ۱۶۴)	سپه راندن از ژرف دریابرون
ژرف (jərf) - diqqət	رقمهای او خواندحرف (۲۸, ۳۱۰)	چو دانان نظر کرد در جام ژرف
ژرف دریا (jərfdərya) - dərin dəniz	چو از ژرف دریابرایدنهنگ (۲۸۲, ۴۳۱)	کهن پوستینی درآمد بچنگ
ژرف دریا (jərfdərya) - dərin dəniz (İskəndər nəzərdə tutulur)	ندارد در آن داوری کوه پای (۷۳, ۳۴۴)	گران ژرف دریادرایدز جای
ژنده پوش (jendepuş) - cıraq paltarlı	که دیبای نوراکندژنده پوش (۴۹, ۲۰۹)	برار آن کهن پنبه هار از گوش
ژنده پیل (jendepil) - yırtıcı fil	ز خون بیخ روین برارم زنیل (۹, ۳۳۳)	کمندافکنم بر سر ژنده پیل
ژیان (jiyan) - yırtıcı	سپه مارکی روی تابدمور (۱۱۸, ۱۰۵)	هزبرژیان کی شودصیدگور

س (sin) - Fars əlifbasının on beşinci hərfi

سابقه (sabeğə) - tarix	در سابقه نظم کتاب (ص. ۲۰)	
ساحل (sahel) - sahil	ز ساحل بساحل گرفت قیاس (۷۰, ۵۸)	بدین گونه مساح منزل شناس
ساختن (saxtən) - tikmək	که سازندطاقی چو ابروی طاق (۱۷, ۳۷۶)	بران شدسرانجام کار اتفاق
ساختن (saxtən) - düzəltmək	بر آیین آن جام شاهانه ساخت (۳۳, ۲۱۱)	سطلاب دوری که فرزانه ساخت
ساختن (saxtən) - pul kəsdirmək	همه سکه برنام او ساختند (۱۸, ۲۳۴)	بهر کشوری قاصدان تاختند
ساختن (saxtən) - oxumaq, araşdırmaq	درو نکتهای نو انداختم (۳۷, ۶۳)	بسی گنجهای کهن ساختم
ساختن (saxtən) - etmək	زیبگانه پوشیده رونی کنند (۴۹, ۴۰۱)	چه سازیم تانرم خونی کنند
ساختن (saxtən) - ad qoymaq	سکندر ملک نام او ساختند (۵۹, ۶۸)	ز تقویم طالع چو پرداختند
ساختن (saxtən) - düzəltmək, təşkil etmək	بتزویر مردمخوری ساختن (۹۲, ۹۰)	یکی چاره باید انداختن
ساختن (saxtən) - məşğul olmaq (şəkil çəkmək)	میانہ حجایی بر افراختند (۴۰, ۳۷۸)	در آن وقت کان شغل میساختند
ساختن (saxtən) - nəzakətli olmaq, deyilənlərə əməl etmək	بسازند باشاه پیروز بخت (۵۲, ۳۰۳)	اشارت کندتا رقیبان تخت
ساختن (saxtən) - qaydaya qoymaq, qayda-qanun yaratmaq, idarə etmək	بایین خودکار آتشهر ساخت (۳۲, ۱۱۴)	بمصر آمدو مصریان رانواخت
ساختن (saxtən) - bişirmək		

بمطبخ سپردندکین رابگیر بساز آنچه شه رابودنلگیر (۹۱, ۱۱۴)

ovlamaq - saxtən) ساختن

شکارش همه کرگدن ساختن (۳۸۷, ۷۸)

düz gəlmək, barışmaq, ünsiyyətdə olmaq) - saxtən) ساختن

منه دل برین دلفریبان بمهر که با مهربانان نساژدسپهر (۳۰۹, ۸)

heç kəsə ünsiyyətdə olmamaq) - (ba-kəs nəsxatən) با کس نساختن

نواژنده خویشتن را شناخت (۴۴۳, ۴۵۲)

hazırlamaq) - saxtən) ساختن

بپرخاش داراسرافراخته همه آلت داوری ساخته (۱۴۴, ۱۵)

həll etmək, başa çatdırmaq) - saxtən) ساختن

چولشگرزیون شددرین تاختن بخود بایداین رزم را ساختن (۱۰۳, ۲۶۹)

yemək, qidalanmaq) - saxtən) ساختن

تن اینجا بیست جوین ساخته دل آنجا بگنجینه پرداخته (۳۶, ۸۶)

çəkmək, örtmək) - saxtən) ساختن

بفرمود تادرمیان تاختند حجابی دگر در میان ساختند (۳۷۸, ۳۴)

mürəkkəb felin tərkib hissəsi) - saxtən) ساختن

çarə tapmaq, çarə eləmək) - çarə saxtən) چاره ساختن

سرم پیچیداز خفتن و تاختن ندانم جزاین چاره ساختن (۳۴, ۶۲)

yenidən bəzəmək) - (arayeş-e nou saxtən) آرایش نوساختن

علمها بگردون برافراختند جهانرا نواریشی ساختند (۲۲۰, ۷۵)

vermək, təqdim etmək) - saxtən) ساختن

ملک چون چنان دیدنواختش سزاوار خودخلعتی ساختش (۴۱۶, ۷۴)

yerinə yetirmək, icra etmək) - saxtən) ساختن

حسابی که خاقان بر انداختی بفرمان او کارا ساختی (۲۶۰, ۹۶)

düzəlmiş, düzəldilmiş) - saxte) ساخته

ترا بینم از هرچه پرداختست که هستی توسازنده و اوساختست (۱۱, ۱۴)

hazır olmaq) - (saxte şodən) ساخته شدن

چوشدخانه گنج پرداخته بدانگونه مهمانیی ساخته (۲۸۳, ۱۵۵)

baş a çatmaq, yerinə yetirilmək) - (saxte şodən) ساخته شدن

چو آیین پیگار شدساخته منشهانداز مهر پرداخته (۹۴, ۱۵۵)

qaydaya düşmək, təmin olunmaq) - (saxte şodən) ساخته شدن

زرهزن شودراه پرداخته شودتوشه ر هروان ساخته (۲۹۵, ۹۵)

vurulmaq (möhür) - (saxte şodən) ساخته شدن

چوشدنامه نغز پرداخته برومهر شاهانه شدساخته (۱۵۴, ۱۶۰)

kiçik) - (sade) ساده

گلایبی زهرچشمی انگیکته (۲۲۳, ۱۲۲)

düz) - (sade) ساده

از و آمدن هم بدوبازگشت (۱۶۱, ۱۳)

sadə, sadə ürəkli) - (sadədel) ساده دل

نواکز مزن تانمانی خجل (۲۶۷, ۲۵۸)

söz düzəldici şəkli) - (sar) سار

چوکه برگ رامهره کهریای (۸۶, ۴۰)

felinin kökü) - (saz) ساز

طرب ساز و داد جوانی بده (۱۱۹, ۲۳)

bəzəmək, rəvnəqləndirmək) - (saz dadən) ساز دادن

بکیخسرو مرده جان باز داد (۳۰۶, ۸۲)

kökləmək) - (saz kərdən) ساز کردن

در درج گوهر زلب باز کرد (۴۶۶, ۵۱)

hazırlamaq) - (saz kərdən) ساز کردن

برشته زدن رشتها ساز کرد (۵۷, ۶۰)

qanun, qayda) - (saz) ساز

برار است لشکر باین و ساز (۴۵۲, ۱۴)

vəziyyət) - (saz) ساز

ببینددر آن مملکت ساز او (۲۵۵, ۸۶)

ساز (saz) - cadu
 بلیناس داندچنین رازها که صاحب طلسمست بر سازها (۸۲, ۲۱۲)

ساز (saz) - geyim və başqa şeylər
 نپذیرفت یعنی که باگنج وساز بیاباتیانر انباشد نیاز (۵۵, ۴۵۹)

ساز (saz) - hərbi qüvvə, silah
 چوبر جنگ شد ساخته سازشان گریزنده شد دیواز آواز شان (۴۹, ۸۲)

ساز (saz) - təchizat, ləvazimat
 همه ساز لشگر بترتیب جنگ بر آراست از جعبه تیر خدنگ (۴۰, ۱۷۸)

ساز (saz) - saz, musiqi aləti
 نخست آنچنان کردم آغاز او که سوز آور دنگمه ساز او (۹, ۵۴)
 ساز çalmaq - (saz nəvaxtən) ساز نواختن
 سعادت بیماروی بنمود باز نوازنده ساز بنواخت ساز (۳, ۳۳۹)
 ساز yaftən) - çalmaq ساز یافتن
 مشونایسندیده رابیش باز که در پردهی کز نیابند ساز (۴۰, ۷)

ساز (saz) - qayda-qanun, dövlət qurumu
 جهانرا نبوداز بنه هیچ ساز بفرمان اونقش بست این طراز (۶, ۳۴۹)

ساز (saz) - musiqi
 مشونایسندیده رابیش باز که در پرده کز نیابند ساز (۷, ۴۰)
 ساز əhəng) - musiqi səsi ساز آهنگ
 همه ساز آهنگهانرم خیز بجز ساز کاهنگ اوبودتیز (۶۲, ۲۷۹)

ساز (saz) - münəccim aləti
 شناسندگان برگرفتند ساز ز دور فلک باز جستند راز (۵۰, ۶۷)

سازکاری (sazkari) - uyğunluq, müvafiq
 (əz-sazkari dur budən) - uyğunlaşmamaq از سازکاری دور بودن
 خصوصتگی ساخت تانفخ صور که از سازکاری شد آن شهر دور (۹۸, ۳۲۳)

سازگار (sazqar) - işbilən
 چه سازیم چون سازگاران شدند رفیقان گذشتندویاران شدند (۹, ۲۳۴)

سازگاری (sazqari) - musiqi ifaçılığ
 سازگاری کردن (sazqari kərdən) - musiqi çalmaq
 درین پرده گرسازگاری کنی هماهنگ را به که یاری کنی (۱۲۲, ۳۶۲)

سازمند (sazmənd) - müvafiq, münasib, xoş
 بفصلی چنین فرخ وسازمند بیستان شدم زیر سر ویلند (۲۸, ۶۲)

سازنده (sazənde) - yaradan, düzəldən, Allah
 ترا بینم از هر چه پرداختست که هستی تو سازنده و اوساختست (۱۴, ۱۱)
 سازنده بودن (sazənde budən) - uğurlu olmaq, münasib olmaq
 بوقتی که آن وقت سازنده بود فلک دوستانرا نوازنده بود (۶۹, ۱۴۱)

سازور (sazvər) - uyğun olan, uyğun gələn
 سازور گشتن (sazvər gəştən) - uyğun olmaq, uyğun gəlmək,
 qaydaya düşmək
 چوبر میمنه سازور گشت کار همان میسر شد چورونین حصار (۴۲, ۱۷۸)

ساعت (saət) - saat
 بساخته کز هیبت پیل مست سراسیمه هر ساعت از خواب مست (۱۵, ۱۷۶)

ساعتی (saəti) - bir müddət, bir qədər, bir saat
 مکن ترکی ای ترک چینی نگار بیاساعتی چین در ابرومیار (۳, ۳۸۲)

ساعده (saəd) - əl, bilək
 همان ساعدهش رابزرین کمر کشیدند در زیر زنجیر زر (۱۴۹, ۳۶۴)

ساعده (sağər) - piyalə
 ارسطویساعده فلاطون بجام می خام ریزنده بر خون خام (۱۹, ۱۱۹)
 ساعده gereftən) - şərab içmək (sağər)
 بهر جاکه شهشیر و ساعده گرفت بنیک اختر ی فال اختر گرفت (۱۲۶, ۱۲۹)

ساعده کشان (sağərkeşan) - badə tutan
 شهنشه بیک دست ساعده کشان بدست دگر زلف دلبر کشان (۵۵۷, ۴۵۰)

ساق (sağ) - gövdə, budaq
 کدونست اوگردن افراخته ز ساق گیاهی رسن ساخته (۱۴۰, ۱۵۳)

جهان کاروان شاه سالار بود در آن کاروان باریسیار بود (۲۲۰, ۵۱)

ساق (sağ) - bud همه ساق زنگی خورم در شراب کزین خوش نمکتر نیایم کباب (۹۲, ۱۲۲)

ساقه (sağe) - qoşun hissəsi زره پوشی از ساقه قلب شاه در آمد چوشیری باوردگاه (۴۳۷, ۳۵۷)

ساقه (sağe) - topuq سر اهنک تاساقه از تیرو تیغ فرو آورد کوهی ز دریای میخ (۳۷۰, ۲۵۳)

ساقی (saği) - saqi عتاب عروسان نیاید بگوش صراحی تهی گشت و ساقی خموش (۲۷, ۳۸)

ساکنی (sakeni) - ağırılıq من از ساکنی هستم آنکوه سنگ که در جنبش آهسته دارم درنگ (۱۵۹, ۶۴)

سال (sal) - il بسی سالها در جهان زیستی ز کار جهان بیخبر نیستی (۱۹۶, ۷۸)

سال (sal) - bir neçə il بینی که روسی درین سال چند بروم و بار من رساند گزند (۳۹۵, ۳۸)

سال (sal) - həmişə, daima چه بندیم دل در جهان سال و ماه که هم دیو خانه ست و هم غول راه (۱۲۹, ۴)

سال (sal) - həmişə, daima همه ساله شهزاده تیز هوش بجز علم راه ندادی بگوش (۷۱, ۲۱)

سالها (salha) - illərlə, uzun vaxt هنر نامه های عرب خوانده بود در آن آرزو سالها مانده بود (۲۴۲, ۳۳)

سالیان (saleyan) - uzun illər چنان زی کزان زیستن سالیان ترا سودوکس را نیاشد ز یان (۶۹, ۸)

سال (sal) - yaş چوتاریخ پنجه آمد بسال دگر گونه شد بر شتابنده حال (۲۷, ۲۹)

سالار (salar) - sahıb میدان گلستان که سالار او بدین خستگی باشد از خار او (۱۸۵, ۱۴۸)

سالار (salar) - sarvan, karvana başçılıq edən

بفرمودتاتارد درنگ شتابان شود سوی سالار زنگ (۸۵, ۲۶)

Çin xaqanı - سالار ترکان چو سالار ترکان ز سالار دهر بدان خرمی گشت پیروز بهر (۳۶۹, ۲۲۱)

baş aşbaz - سالار خوان خورد که سالار خوان خورد خورشهای خوش در میان آورد (۲۷۲, ۳۱۵)

dünya şahı (İskəndər) - سالار دهر چو سالار ترکان ز سالار دهر بدان خرمی گشت پیروز بهر (۳۶۹, ۲۲۱)

dünyanı işüqləndirən şah (salar-e gitiforuz) - سالار گیتی فروز (İskəndər)

سپه رابیین پیشینه روز بر آراست سالار گیتی فروز (۴۵۲, ۱۱)

Gilək sərkərdəsi (Zərivənd) - سالار گیلی جهاندار از ان کار شد تنگدل که سالار گیلی در آمد بگل (۴۲۱, ۱۳۷)

yaşlı, dünya görmüş (salazmay) - سال آزمای بپرسینکای پیر سال آزمای فکنده سرت سایه بر پشت پای (۱۹۶, ۷۷)

yaşlı, qoca (salxord) - سال خورد بنال ای کهن بلبل سال خورد که رخساره سرخ گل گشت زرد (۲۷, ۲۷)

Sam (Şahnamənin qəhrəmanı) - سال فریدون و فر هنگ و جمشید و جام (۲۰۱, ۱۴۸)

oxşarlıq bildirən ədat, kimi (san) - سال بنا کرد شهری چو شهر هری کز آنسان کند شهر کردن کری (۵۶, ۴۸)

o cür ki, elə ki, ... (əz-an san ke...) - سال از آنسانکه چو زینگونه برگنج ره یافتند شتابند از آنسان که بشتافتند (۳۹۵, ۳۹)

elə (bedansan) - سالان گلوی ستم را بدانسان فشرد که دار ابدان داوری رشک برد (۶۴, ۹)

bedan san ke həst) - olduğu kimi (bedan san ke həst) - سالان بدانسانکه هست

همه پیکری رابدانسان که هست درویدرسام گوهرپرست (۱۲۸, ۱۹)

bir cür, eyni cür - (bər yeke san) بریکی سان

که چون کرده انداین دوصورت نگار دو ارتنگ رابریکی سان گزار (۳۷۷)

necə - (əz çe san) ازچه سان

ندانم که دورازچه سان میرود چه نیک وچه بددرجهان میرود (۳۵, ۶۹)

belə - (əzinsan) ازینسان

مگرداددولت مر اپایرنج که پایم فرورفت ازینسان بگنج (۲۸۷, ۸۵)

bu qədər, bu sayda - (bedinsan) بدینسان

که شه گرکشد لشگری زان قیاس سپاه مر اهم بدینسان شناس (۱۳۶, ۱۰۲)

belə - (bedinsan) بدینسان

ببایستگی خوردوجنباندرسر که خوردی ندیدم بدینسان دگر (۹۲, ۱۲۰)

bac - (sav) ساو

رسولان رسیدند باساو وباج همایون کنان شاه راتخت وتاج (۲۲۷, ۲۱)

kölgə - (saye) سایه

زبوی گل وسایه سروین ببلبل در آمدنشط سخن (۶۲, ۲۹)

hami olmaq, kömək olmaq - (saye əndaxtən) سایه انداختن

چومن ره بدین مملکت ساختم بروسایه دولت انداختم (۲۵۸, ۱۲۸)

kölgə salmaq - (saye zədən) سایه زدن

شکن گیرگیسویش از مشگ ناب زده سایه بر چشمه آفتاب (۲۲۴, ۱۲۷)

qiymətləndirmək, kölgə salmaq - (saye qəstərəndən) سایه گستراندن

گرافسانه ببینداز کار دور نه سایه برو گستراندن نور (۵۱, ۱۰)

qaranlıq, zülmət - (saye) سایه

شب از ماه بر بست پیرایه شگفتی بود نور در سایه (۱۷۶, ۱۲)

himayə - (saye) سایه

چنین گفت بارای زن ترجمان که در سایه شاه دایم بمان (۲۱۸, ۵۴)

yonmaq - (saidən) سانیدن

daş yonmaq, daş qırmaq - (səng saidən) سنگ سانیدن

همان به که گردیم ازین راه تتگ گریوه نوردیم وسائیم سنگ (۲۹۲, ۳۰)

səbəb - (səbəb) سبب

بنیک اختری رنجه شد شهریار (۲۹۴, ۸۳)

yaşıl - (səbz) سبز

بقمری خبرده که سبزست شاخ (۶۰, ۷)

cavan - (səbz) سبز

اطیف وخوش وسبزو شیرین وتر (۳۳۷, ۵۹)

yaşıl axur - (səbzaxor) سبز آخر

که اوراشه چینیان داده بود ز سبز آخر چینیان زاده بود (۴۴۱, ۴۱۳)

yaşıl bağ - (səbzbağ) سبز باغ

چنین بر فرورد چراغ از چراغ (۳۹۸, ۶)

yaşıl ipək - (səbz diba) سبز دیا

چوبر سبز دیا خط مشگ سای (۳۴۲, ۳۳)

yaşıl budaqlı, yaşıl - (səbzşax) سبز شاخ

همیشه دروناز ونعمت فراخ (۲۴۹, ۹)

göy, asiman - (səbz tavus) سبز طاوس

از همای سپید استخوان ربودن سبز طاوس (əz- homay səpid ostoxan robudən-e səbz tavus) - göyün buluddan təmizlənməsi.

چو این سبز طاوس جلوه نمای سپید استخوانی ربوداز همای (۳۱۴, ۷۷)

yaşıl geyimli, mələk - (səbzpuş) سبز پوش

که خواندسر اینده اور اسروش (۱۱۳, ۱۱)

beheştin huri və mələkləri - (səbzpuşan-e beheşt) سبز پوشان بهشت

سر سبز پوشان باغ بهشت بسر سبزی آراسته کار و کشت (۱۵, ۳)

asiman, göy - (səbz mil) سبز میل

از سبز میل سر بر زدن خورشید (əz səbz mil sər bər zədən-e xorşid) - günəşin çıxması, günəşin görünməsi.

چو خورشید بر ز دسر از سبز میل فرو شست گردون قبار از نیل (۴۲۶, ۲۰۰)

بصحرا از مرغان سبک خیزتر بدریاد از ماهیان تیزتر (۶۷, ۳۸۶)

سبوی (səbu) - qab, səhəng, çanaq
 بموم و سریشم نگر ددرست (۱۵۹, ۱۸۶)
 – (səbu əz-ab dayem dorost nemiyayəd) سیوا ز آب دایم درست نمیاید
 çanaq sudan həmişə bütöv çıxmaz, su çanağı suda sınar
 نیاید که مار اشود کار سست سیوانیاد از آب دایم درست (۲۸, ۲۳۵)

سپاردن (separdən) - vermək
 بیاساقی آن آب حیوان گوار بدولت سرای سکندر سپار (۱, ۶۴)

سپارنده (separənde) - allah(verən, tapşırən)
 سپارنده پادشاهی بتو سپرد از جهان هر چه خواهی بتو (۵, ۵۱)

سپاس (sepas) - şükr, səna, təşəkkür
 ندانم کس از مردم روشناس کزان مردمی نیست بروی سپاس (۳۱, ۴۷)
 (sepas amədən) - təşəkkür olunmaq
 پذیرفت گنجینه بی قیاس پذیرفته را نامد از وی سپاس (۶۷, ۱۱۷)
 (sepas bordən) - təşəkkür etmək
 چه باید درین هفت چشمه خراس ز بهر جوی چند بردن سپاس (۲۱۰, ۱۹۰)
 (sepas pəziroftən) - şükr etmək, minnətdar olmaq
 چنین داد پاسخ فراست شناس که فرمان شه را پذیرم سپاس (۵۰, ۴۰۱)
 (sepas kərdən) - təşəkkür etmək
 از آن فرخی مرد اختر شناس خبر داد تا کرد خسر و شناس (۶۱, ۶۸)
 (sepas nəmudən) - şükr etmək
 چو ایزد بمن نعمتی بر فرود سپاس ایزدم چون نباید نمود (۵۳, ۳۵۷)
 (sepas nəhadən) - razılaşdırmaq, sülhə gətirmək
 بلی گرز ماداشتندی هراس میانجی بر ایشان نهادی سپاس (۹۰, ۹۰)
 (sepaşi bər arastən) - dua etmək
 جهان آفرین را سپاسی تمام بر آراست و آنگاه درخواست جام (۴۶, ۴۵۹)

سپاه (sepah) - qoşun, ordu

سبزه (səbze) - yaşillıq, çəmənlilik
 خرامنده بر سبزه آن زمی خیالی نبیند بجز خر می (۱۲, ۲۴۹)

سبزه (səbze) - göyərti, bitgi
 بسرسبزی از عشق چون من کسان سلامی بهر سبزه میرسان (۱۵, ۶۱)

سبزی (səbzi) - yaşıl rəng
 همان سبزه کو بر لب حوض رست بسبزی بر آن حوض بستند چست (۵۰, ۳۷۹)

سبغ (səbəğ) - üstünlük
 (səbəğ bordən) - üstünlük göstərmək, üstün olmaq
 سبغ بر دیروی بشمشیر و تاج فرستاد کس تا فرستد خراج (۱۰, ۶۴)

سبک (səbok) - yüngül
 (səbok şodən) - qiymətsiz olmaq
 سبک شد شبیه گشت گوهر گران چنین است خود رسم گوهر گران (۴۶, ۱۰۹)

سبک (səbok) - cəld, tələsik
 سبک قاصدی را بدرگاه او فرستاد و شد چشم در راه او (۷۵, ۱۳۴)
 (səbok budən) - cəld olmaq, tələsmək
 نظامی سبک باش یاران شدند توماندی و غم غمگساران شدند (۸۷, ۵۹)
 (səbokrah kərdən) - yolu asanlaşdırmaq
 مراوشمار اسبک راه کرد بمابریه دور کوتاه کرد (۱۲۳, ۳۴۸)

سبک سنگ (səboksəng) - yüngül
 (səboksəng şodən) - yüngülləşmək
 تونیز ار نه عمر دسنگ آزمای سبک سنگ شوز آنچه مانی بجای (۲۶۸, ۲۶۸)

سبک سنگی (səboksəngi) - artıq- əskiklik, çatışmazlıq
 جز این هر چه در خارش آرد قلم سبک سنگی دارد از بیش و کم (۷۷, ۵۹)
 (səboksəngi kərdən) - ölçüb biçmək, götür-qoy
 eləmək
 ترازوی همت روان میکنم سبک سنگی خسروان میکنم (۲۰۵, ۲۶۳)

سبک خیز (səbokxiz) - cəld, iti (uçan, hərəkət edən)

که در لشکر چون توشاهی بود بفر تو یکتن سپاهی بود (۱۹۹, ۱۱۱)
 سپاه آوردن (sepah avərdən) - qoşun çıxarmaq
 شه دادگر داور دین پناه چودانست کاور دزنگی سپاه (۸۰, ۲۸)
 سپاه راندن (sepah randən) - qoşun yeritmək
 سپاهی چو آتش سوی روم راند کجالو شد آن بوم رابوم خواند (۱۳۶, ۱۱۲)
 سپاه کشیدن (sepah kəşidən) - qoşun çıxarmaq, qoşun çəkmək
 من آن آفتابم که اینک ز راه زمغرب بمشرق کشیدم سپاه (۳۴۹, ۱۵)
 سپاه گرانیدن (sepah geraidən) - qoşun aparmaq, qoşun yeritmək
 چو از فور فوران ربایم کلاه سوی خان خانان گرایم سپاه (۳۲۶, ۲۰)
 سپاه برون کشیدن (sepah borun kəşidən) - qoşun çıxarmaq
 که گر جنگ رانی برون کش سپاه که اینک رسیدم چو ابر سپاه (۳۲۷, ۳۰)
 سپاه زدن (bər sepah zədən) - özüni qoşuna vurmaq, həmlə etmək
 کجالو ببتهازدی برسپاه گریز او فتادی در آن رزمگاه (۲۰۰, ۱۲۷)
 سپاه راندن صبح (sepah randən-e sobh) - səhərin açılması
 بشرطی که چون صبح راند سپاه ترانیز چون صبح بینم بگاه (۱۰۵, ۳۰۴)
 - səhərin açılması (ələm bər kəşidən-e sepah-e səhər) علم بر کشیدن سپاه سحر
 سپاه سحر چون علم بر کشید جهان حرف شب راقم در کشید (۲۵۱, ۳)
 سپاهان (sepahan) - İsfəhan
 روان کردسوی سپاهان سپاه (۲۱۱, ۶۵)
 سپاهی (sepahi) - hərbi
 که از ملک ما هستستان ناگزیر (۳۳۸, ۶۳)
 سپهر (sepər) - qalxan, sipər
 سنان در سنان رست چون نوک خار سپهر سپهر بسته چون لاله زار (۱۸۰, ۷۱)
 سپهر آب افکندن (sepər bər ab əfkəndən) - məğlub etmək, məhv etmək
 فلک و اربا هر که بندد کمر بر آب افکند چون زمینش سپهر (۴۷, ۲۲)

سپهر باب انداختن (sepər be-ab əndaxtən) - məğlub olmaq
 ز کاغذ نشاید سپهر ساختن پس آنگه باب اندر انداختن (۳۸۹, ۱۱۲)
 سپهر برکتف دوختن (sepər be-kətf duxtən) - məğlub olmaq
 فرجه چو دید آنچنان دست زور سپهر برکتف دوخت چون پر مور (۴۲۲, ۱۵۸)
 سپهر در سپهر (sepər-dər-sepər) - sipər sipər yanında
 سنان در سنان رسته چون نوک خار سپهر سپهر بسته چون لاله زار (۱۸۰, ۷۱)
 سپهر دادن (sepərdən) - tapşırmaq
 سپهر دم بتو مایه خویش را تودانی حساب کم و بیش را (۹, ۹۵)
 سپهر دادن (sepərdən) - vermək, bağışlamaq
 بدار همان گنج زر می سپرد بر آن عهدیشینه پی میفرد (۷۵, ۱۷)
 سپهر دادن (sepərdən) - əldən vermək, əl çəkmək
 جهان کام و ناکام خواهی سپرد بخود کامگی پی چه خواهی فشرد (۷۴, ۶۶)
 سپهر دادن (sepərdən) - keçirmək, başa vurmaq
 نمی راکه سرمایه از زندگیت بتلخی سپردن نه فرخندگیت (۴۶۴, ۳۱)
 سپهر دادن (sepərdən) - köməkçi fel
 جان سپردن (can sepərdən) - canını tapşırmaq, ölmək
 بوی رانه بارینه ادمرد غم طفل می خورد و جان می سپرد (۶۵, ۲۱)
 زندان سپردن (be-zəndan sepərdən) - zindana salmaq, həbs etmək
 نشاندش بروز دگر دشمنان سپردش بزندان اهرمان (۴۴۱, ۴۲۶)
 سپنجاب (sepəncab) - İsfəncan (Çində yer adı olmuşdur)
 سپاه سپنجاب و فرغانه را دگر مرزداران فرزانه را (۳۴۵, ۷۷)
 سپنج (sepənc) - dünya, həyat
 سپنج کردن (sepənc kərdən) - yaşamaq
 بزندان بدم تابا کنون چو گنج بشادی کنون کرد خواه سپنج (۴۴۸, ۵۲۱)
 سپند (sepənd) - üzərlik
 سپندی بیارای جهان دیده پیر بر آتش فشان در شبستان میر (۲۰۶, ۳)
 سپندان (sepəndan) - üzərlik

پس آنکه قیزی سپندان خرد بیاداش کنجدبقاصدسپرد (۱۳۶, ۱۰۱)

زیبش سپه زنگی قیرگون جناحی بر آورده چون بیستون (۹۴, ۱۴۸)

گر آردسپه پای من لنگ نیست دگر سوگریزم جهان تنگ نیست (۲۲۹, ۶۵)

همان کنجدناشمرده فشانده کزین بیش خواهم سپه برتوراند (۱۲۵, ۹۰)

جهاندارکین زوربازوشنید سپه رازبایل بارمن کشید (۲۴۵, ۷۳)

سپهدار جنگی چوبیجنگ مانند تکاور سوی لشکرزنگ راند (۱۰۳, ۲۷۳)

بنزل سپهدار هندوستان بساطی بر آراست چون بوستان (۳۳۷, ۶۴)

درخانه راجون سپهر بلند زدم بر جهان قفل ویرخلق بند (۲۵, ۶۸)

ندارند زیر سپهر کبود رفیقی بجز باده و بانگ رود (۲۵۲, ۵۲)

بهنگام سختی مشونا امید کز ابرسپه بار دآب سپید (۱۲۸, ۶)

ضمنان دار عالم سپه تاسپید شفاعت کن روزیم وامید (۱۳, ۵)

دهانی فراخ وسیه چون لوید کز و چشم بیننده گشتی سپید (۹۴, ۱۵۹)

سپیده چوسر بر زرد از باختر سیاهی بخاور فرور بدر (۴۳۶, ۳۴۳)

سپیده (sepəh) - سپاه - sözüünün qısa forması, qoşun

qoşun çıxarmaq - سپه آوردن (sepəh avərdən)

qoşun çəkmək - سپه راندن (sepəh randən)

qoşun çıxarmaq, qoşun çəkmək - سپه کشیدن (sepəh kəşidən)

qoşun başçısı, sərkərdə - سپهدار (sepəhdar)

Keyd - سپهدار (sepəhdar-e hendustan)

göy, fələk - سپهر (sepehr)

asiman - سپهر (sepehr-e kəbud)

şəffaf - سپید (sepid)

ağ - سپید (sepid)

şəhərin - سپیده (səpide) - səhər

az-baxtər sər bər zədən-e səpide) - ازباختر سر بر زدن سپیده

açılması

سیاهه چوسر بر زرد از باختر سیاهی بخاور فرور بدر (۴۳۶, ۳۴۳)

سیاهی ده خال عباسیان سپیده بر چشم شماسیان (۱۳, ۹)

چوروز جوانی بپایان رسید سپیده دم از مشرق آمدید (۲۸, ۴۹)

رسانید خورشید شه را درود (۲۴۸, ۱۲۵)

بر آمیخته لشکر روم و روس سرخ و سپیدی چوروم و روس (۴۵۳, ۳۰)

سیاهی گرفتگی سپیدی بگیر چنین ابلقی بایدت ناگزیر (۱۲۰, ۲۷)

خطرهاست در کار شاهان بسی که باشاه خویشی ندارد کسی (۱۵۲, ۱۲۷)

نهان مرا آشکارا برند ز گنجه ست اگر تابخار ابرند (۲۴, ۲۲)

که دیدست بر هیچ رنگین گلی زمن عالی آوازه تربللی (۳۳, ۵۰)

ستانی زبان ازرقیبان راز که تار از سلطان نگویند باز (۶, ۴۰)

بر آفاق شد گاوگردون دلیر بر آمدستاره چو دندان شیر (۸۲, ۵۶)

شب تیره پهلو بیستر نبرد بطالع پژوهی ستاره شمرد (۴۱۲, ۸)

زمانه بنیک و بدآبستست ستاره گهی دوست گه دشمنست (۳۱۸, ۲۲)

ستازن بر آورده بانگ سرود سرودی نوآیین تراز صدردود (۲۷۹, ۵۵)

سیاهه چوسر بر زرد از باختر سیاهی بخاور فرور بدر (۴۳۶, ۳۴۳)

سپیده (səpide) - ışık

səhər - سپیده (səpidedəm)

səhər tezdən - سپیده دمان (səpidedəman)

rumlu - سپیدی (səpidi)

İran - سپیدی (səpidi)

in qısa forması, vardır. - هست (st) ست

III ş. t. xəbər şəkilçisi (əst) است - ست (st)

III ş. t. şəxs sonluğu (əst), amst - ست (st)

almaz - ستادن (setadən)

ulduz - ستاره (setare)

şomaq, yatmamaq - ستاره شمردن (setare şomordən)

ulduz, tale - ستاره (setare)

setazan - ستازن (setazan)

cilov - ستام (setam)

براقی شتابنده زیرش چوبرق	ستامش چوخورشید درنور غرق (۱۵، ۱۰)
شیخون توتاییبان زنگ	تماشای اوتاشبستان تنگ (۱۲۳، ۹۲)
زمانه چنین پیشه‌پردهد	یکی درستاندیکی دردهد (۳۱، ۱۸)
ستانی زبی برگی آن بوم را	چوآتش که عاجز کندموم را (۳۵۸، ۶۰)
چودریا بتلخی جوابش دهم	زخاکش ستانم بابش دهم (۱۵۰، ۹۸)
همه برده راباز جای آوریم	ستاننده رازیرپای آوریم (۳۹۶، ۶۲)
گهی دل برفتن گرایش کند	گهی خواب راسر ستایش کند (۲۷، ۳۷)
شتابندگان دربارگاه	ستایش گرفتندبربزم شاه (۲۰۴، ۱۷۰)
که فریاد شاهها زبیدادروس	که از مهد ابخاز بستدعروس (۳۹۳، ۲۲)
سیم دل بشفقت برآراستن	ستم دیده رادادل خواستن (۵۰، ۶۸)
ازوبوم وکشور بیکیارگی	ستوه آمدنداز ستمکارگی (۱۴۴، ۱۷)
سیاهی دگرزان ستمکاره تر	بحرب آمداز شیر خونخواره تر (۱۰۸، ۲۴)

دعاکرد زاهد که دلشادباش	زیندستمکاری آزادباش (۲۹۳، ۶۹)
ستم راز خوددوردارم بهش	ستمکش نوازم ستمکاره کش (۲۲۹، ۴۷)
ستمگر سیاهی ز راجه بنام	ز لشگرگه زنگ بگزاردگام (۹۴، ۱۵۶)
زبیران دوچیزست بازیب و ساز	یکی درستودان یکی در نماز (۱۵۱، ۱۱۱)
بسی خویشتن رابزنگی ستود	که سوزان تراز آتشم زیردود (۹۵، ۱۶۴)
زچین وزخوارزم و غزنین و غور	زمین آهنین شدز نعل ستور (۱۳۴، ۱۰۷)
زرومی چه برخیزد و لشگرش	بپای ستوران برم کشورش (۱۵۶، ۲۴)
سپاهش زمه برده رایت برون	ستونی برآورده تابستون (۳۲۰، ۵۶)
ستودان این طاق آراسته	ستونی تهی دارداز خواسته (۲۰۲، ۱۶۱)
ز صحر اغنیمت برآورده کوه	ز گوهر کشیدن هیوانان ستوه (۱۱۴، ۲۹)
ازوبوم وکشور بیکیارگی	ستوه آمدنداز ستمکارگی (۱۴۴، ۱۷)
جرم نامی ازکوه لگزان چوکوه	درآمدکز و عالم آمدستوه (۴۲۲، ۱۶۳)
تر خودنیک دانی که بالاین شکوه	زیک طفل رومی نیایم ستوه (۱۴۹، ۸۴)

چه گویندگفتادریں بندکوه که آوردان اندیشه مار استوه (۲۹۱, ۴۴)
 yorulmaq, təngə gəlmək - sotuh şodən) ستوه شدن
 بدوگفت خورشیدشدهسوی کوه (۱۰۵, ۳۰۰)
 qorxmaq - sotuh şodən) ستوه شدن
 دگر دیوی آمدچویکپاره کوه کزو چشم بینندگان شد ستوه (۱۰۷, ۲۰)
 sözlünün qısa forması, vuruşan, həmlə edən) (setizənde) ستیزنده - (setiz) ستیز
 نماینده روسی بهر سوستیز بر آورده ازرومیان رستخیز (۴۵۳, ۲۹)
 döyüş, müharibə) (setiz) ستیز - (setiz) ستیز
 چولشکر هر اسان شوددر ستیز سگالش نساژدمگر در گریز (۸۸, ۷۱)
 düşmənçilik etmək, çəkişmək - setiz daştən) ستیز داشتن
 چومن باسکندر ندارم ستیز کجادارم اندیشه تیغ تیز (۳۶۶, ۱۷۷)
 vuruşmaq - setiz kərdən) ستیز کردن
 خردمندرنیست کز راه تیز کندبا خداوند قوت ستیز (۳۵۸, ۶۶)
 döyüş axtarmaq, müharibə) (dər setiz şodən) در ستیز شدن
 tərəfdarı olmaq
 چوپیروزباشی مشودر ستیز مکن بسته برخصم راه گریز (۱۹۹, ۱۱۷)
 dikbaşlıq etmək, düşmənçilik etmək - dər sər setiz avərdən) در سر ستیز آوردن
 وگربامن اودر سر آر دستیز من وگرن کیدوشمشیر تیز (۳۲۶, ۱۷)
 çəkişmə) (setizəndəgi) ستیزندگی
 ستیزندگی با خداوند بخت ستیزنده راسر بر دیر درخت (۳۷۳, ۲۸۳)
 vuruşan) - (setizənde) ستیزنده
 ستیزنده را دار دازرم سست خراز زیر پالان بر آیدر ست (۹۶, ۱۷۶)
 vuruşmaq, üsyan etmək - setizənde budən) ستیزنده بودن
 ستیزنده چون روستانی بود شکستن به از مومیانی بود (۱۵۰, ۱۰۰)
 inad) - (setize) ستیزه
 ستیزه در آن کار نامد صواب فروماندیکبارگی در جواب (۲۶۳, ۱۷۵)

inad etmək - (setize avərdən) ستیزه آوردن
 ستیزه میاوردریں داوری که بیداست نامت بنام آوری (۲۵۹, ۱۵۲)
 vuruşmaq, çarpışmaq - (setize kərdən) ستیزه کردن
 بخوناب لعلی که آر دچنگ ستیزه کندبادل خاره سنگ (۷۹, ۷)
 vuruşmaq, qarşı-qarşıya gəlmək, toqquşmaq - (setizidən) ستیزیدن
 همان شیشه می که داری بچنگ نگهدار و مستیز با خاره سنگ (۱۶۳, ۴۹)
 sitayiş) - (səcdə) سجده
 səcdə etmək - (səcdə bordən) سجده بردن
 بفرمانبری شاه را سجده برد پذیرفتها ر ابقاصد سپرد (۳۳۴, ۲۷)
 səcdə etmək, sitayiş etmək - (səcdə kərdən) سجده کردن
 بفرمان شاه آن سخنگوی مرد نشست و نشاننده ر اسجده کرد (۳۶۳, ۱۳۵)
 sitayiş, səcdə) - (socud) سجود
 səcdə etmək - (socud bordən) سجود بردن
 که مهدفلک بردی اورا سجود (۲۳۵, ۲۴)
 sehr) - (sehr) سحر
 زنی رنگ آن سحر بگشاد بند (۲۱۳, ۹۶)
 səhər) - (səhər) سحر
 بچندین دعای سحر خواسته (۲۰, ۱)
 səhər çağı, səhər) - (səhərgəh) سحرگه
 گل سرخ بر طاق نیلوفری (۱۰۰, ۲۳۷)
 səxavət) - (səxa) سخا
 سخی ر امدبخشم از خواسته (۲۲۹, ۴۶)
 səxavət göstərmək, səxavət göstərməyə başlamaq - (səxa-ra sərağaz kərdən) سخا راسر آغاز کردن
 اسکندر سخا راسر آغاز کرد در گنج اسکندری باز کرد (۲۲۵, ۱۴۷)
 ağır, kəskin) - (səxt) سخت
 چو گوید خداوند شمشیر و تخت (۱۳۱, ۳۵)

سخت (səxt) - güclü
 گریوه بلندست و سیلاب سخت میبچان عنان من از راه بخت (۵, ۱۰)

سخت (səxt) - çətin, ağır
 سکندر در آن داور یگانه سخت پی افشرد مانند بیخ درخت (۷۶, ۱۷۲)

سخت (səxt) - çox, böyük
 که سر سبز باد این همایون درخت که نامش بلندست و نیروش سخت (۴۲, ۱۴۰)
 سخت شدن (səxt şodən) - ağırlaşmaq, çoxalmaq, bərkimək
 چوتنگ آمدش وقت بار افکنی بروسخت شد در آبستنی (۲۰, ۶۵)
 سخت گرفتن (səxt gereftən) - ağır rəftar etmək, düşmənçilik etmək
 نه تاج از تو خواهم نه کشور نه تخت نگیرم درین کار هابا تو سخت (۲۱۲, ۳۶۸)

سخت (səxt) - möhkəm, ürəkdən, ciddu-cəhdlə
 بفرمان فرمانده تاج و تخت بجوشید لشگر بکوشید سخت (۴۸, ۱۷۱)
 سخت گرفتن (səxt gereftən) - möhkəm yapışmaq
 درین جای سختی نگیریم سخت ازین چاه بی بن بر آریم رخت (۱۰, ۴۴۲)
 سخت گرفتن (səxt gereftən) - müvəffəqiyyətsizliyə uğratmaq, kəc rəftar etmək
 جهان گیر در سایه تاج و تخت نگیرد جهان باتو این کار سخت (۲۶, ۱۲۰)

سخت (səxt) - bərk, möhkəm, dözümlü
 بسختی کشی سخت چون آهنم که از پشت شاهان رونین تنم (۵۰, ۱۵۸)
 سخت گشتن (səxt gəştən) - bərkimək, möhkəmlənmək
 رگ رستنی در زمین گشته سخت برقص آمده بر گهای درخت (۴۱, ۳۲۱)

سخت (səxt) - keçilməz, sıldırımılı
 صدائی شنیدندی از کوه سخت بدانسان که بودی نمودار بخت (۵۸, ۱۲۱)

سخت (səxt) - əyilməz, möhkəm
 بساگردن سخت کیمخت چرم که شد چون دوال از رکاب تونرم (۵۶, ۴۹)

سخت (bərk) - bərk
 همه چیزی اربنگری لخت لخت بسختی برون آید از جای سخت (۱۷, ۴۱)

سخت استخوان (səxtostoxan) - möhkəm sümüklü, güclü
 چهل پیل باتخت و برگستوان بلند قوی مغز و سخت استخوان (۶۰, ۳۸۵)

سخت پاکیزه (səxtpakize) - çox gözəl, çox yaxşı
 سخنگو سخن سخت پاکیزه راند که مرگ بانبوه راجش خواند (۷۷, ۱۸۱)

سخت پشت (səxtpoşt) - bərk, bərk arxalı
 جوان گرد روی آهن سخت پشت بنرمی در آمد ز خوی درشت (۲۷, ۱۲۸)

سخت رونی (səxtrui) - sərt üzlülük
 چو پی سست و پوسیده گشت استخوان دگر قصهء سخت رونی مخوان (۲۱, ۲۶)

سخت کوش (səxtkuş) - mübariz, ürəkdən vuruşan
 همان تیغزن زنگی سخت کوش بر آورده چون زنگ روسی خروش (۲۶۲, ۱۰۲)
 سخت کوش آمدن (səxtkuş amədən) - mübarizə aparmaq, ürəkdən vuruşmaq
 ز تاب جوانی بجوش آمدند در آن داوری سخت کوش آمدند (۲۲, ۳۹۹)
 سخت کوش بودن (səxtkuş budən) - ciddi-cəhdlə vuruşmaq
 ازین آتشین خانهء سخت جوش کسی جان بر دکو بود سخت کوش (۸, ۳۱۷)
 سخت کوش شدن (səxtkuş şodən) - ürəkdən vuruşmaq, səylə döyüşmək
 ملکزاده هندی چو شد سخت کوش بر آورد شمیر هندی بدوش (۶۵, ۴۱۶)

سختگیر (səxtgir) - dünyapərəst
 در حساب جهان سختگیر شدن (dər hesab-e cəhan səxtgir şodən) - dünyapərəst olmaq
 مشور در حساب جهان سختگیر همه سختگیری بود سخت میر (۳۵, ۴۶۴)

سخت مغز (səxtməğz) - möhkəm fikirli, inamlı, inadkar
 جو روسان سختی کش سخت مغز فریبی شنیدند از ینگونه نغز (۶۱, ۴۰۸)

سخت میر (səxtmir) - əzablı ölüm
 سخت میر بودن (səxtmir budən) - əzabla ölmək
 مشور در حساب جهان سخت گیر همه سخت گیری بود سخت میر (۳۵, ۴۶۴)

مشوردر حساب جهان سخت گیر مشوردر حساب جهان سخت گیر (səxtgiri) - dünyapərəstlik سخت گیری همه سخت گیری بود سخت میر (۳۵, ۴۶۴)

سریر و سراپرده و تاج و تخت نچندانکه آن بر توانند سخت (۲۰, ۱۹۲) (səxtən) - saymaq, hesablamaq سختن

سخن به که با صاحب تاج و تخت بگویند ساخته نگویند سخت (۱۲۵, ۱۵۲) (səxte) - ölçüb-biçilmiş, düşünülmüş ساخته

زسرتا قدم زیر آهن نهان سختی و آهن دلی چون جهان (۸۳, ۴۱۷) (səxti) - zülmkarlıq, qəddarlıq سختی

قوی رای و روشن دل و سرفراز بهنگام سختی رعیت نواز (۳۹, ۲۵۱) (səxti) - çətinlik سختی

زسختی که ز دیر سرش گرز را بر افتاد تب لرزه البرز را (۲۱۱, ۹۸) (səxti) - zərbə سختی

زسختی که تن را بهم بر فشرد بران خار شد خشت پولاد خرد (۳۶۸, ۴۳۸) (səxti) - güc سختی

زسختی که کبکان در آویختند ز نظاره شاه نگریختند (۴۳, ۱۲۰) (səxti) - çox, möhkəm, bərk سختی

ببخشود بر سختی کارشان ز شمشیر خود داد ز نهارشان (۶۶, ۱۱۰) (səxtikar) - günah iş, pis iş سختی کار

چوروسان سختی کش سخت مغز فریبی شنیدند از ینگونه نغز (۶۱, ۴۰۸) (səxtikeş) - zəhmətkeş, əzabkeş سختی کش

بیا تابگردیم میدان خوشست ببینیم کز ماکه سختی کشست (۲۹۲, ۱۰۴) (səxtikeş) - məğlub olan سختی کش

نه ایم آمده از پی دلخشی مگر کز پی رنج و سختی کشی (۸, ۱۷۵) (səxtikeşi) - əzab, əziyyət سختی کشی

ولیکن بخواش من حکم کش کم زین سخنها دل خویش خوش (۷۶, ۸) (soxən) - söz سخن

سخن را سرفزلف بر تافتیم (soxən randən) - danışmaq, söz demək سخن راندن

شاه از کار دارا و پیگار او سخن راند و پیچید در کار او (۳۱, ۱۳۹) (soxən randən) - yazmaq سخن راندن

سخن رانده در پوزش شهریار که باد آفرین بر تو از گردگار (۴۰, ۳۵۷) (soxən randən) - söz qoşmaq, şeir demək سخن راندن

شنیدم که در نامه خسروان سخن راند خواهی چو آب روان (۴, ۴۰) (soxən rəftən) - söhbət getmək, danışılmaq سخن رفتن

شاه از هر چه رفت آشکار و نهفت سخن گوش میکرد و چیزی نگفت (۴۵۹, ۴۴۴) (soxən qostəridən) - söz demək, danışmaq سخن گستریدن

باندازه باید سخن گسترید گزافه سخن را نباید شنید (۸۴, ۲۳۲) (soxən qoftən) - şeir demək, söz qoşmaq سخن گفتن

سخن گفتن بکر جان سفتن است نه هر کس سزای سخن گفتن است (۹۲, ۳۷) (soxən qoftən) - danışmaq سخن گفتن

سخن گفتن آنکه بود سودمند کزان گفتن آوازه گردیدند (۸, ۳۱) (soxən qoftən) - demək سخن گفتن

سخن خوب گفتی که جوهر پرست ز جوهر بجز سنگ نار دبدست (۲۷۱, ۲۶۸) (soxən dər gereftən) - sözə başlamaq سخن در گرفتن

دبیر قلمزن قلم برگرفت نخستین سخن ز آفرین در گرفت (۱, ۳۴۸) (soxən-e do nim saxtən) - iki tərəfli söz yazmaq سخن ساختن

سخن ساخته در گزارش دونیم یکی نیمه ز امید و دیگری بیم (۱۲۸, ۳۴۸) (soxən-ra beəndazei pas daşdən) - sözün həddini bilmək سخن راندن

سخن را باندازه دار پاس که باور توان کردنش در قیاس (۸۴, ۵۹) (soxən-ra degər qune bonyad kərdən) - sözün yönümünü dəyişmək سخن راندن

سخن را دیگر گونه بنیاد کرد بشیرین زبان شاه را یاد کرد (۱۳۳, ۱۵۲) (soxən-ra sər-e zolf bər taftən) - şeir demək سخن راندن

در آن پرده کز راستی یافتیم سخن را سرفزلف بر تافتیم (۲۴, ۵۵) سخن راندن

سخن را عيار نمودن (soxən-ra eyar nomudən) - demək, söyləmək
 نژاده ملک نایب شهریار سخن را چنین مینماید عیار (۱۶, ۳۱۷)
 – سخن بر بدیهه نیاید صواب (soxən bər bədihe nəyayəd səvab) -
 bədahətən söz demək məsləhət deyil.
 سخن بر بدیهه نیاید صواب بوقت خودش دادباید جواب (۲۴, ۲۸۹)
 سخن چرب و شیرین بر آمیختن (soxən-e çərb-o-şirin bər amixtən) - yağlı
 və şirin dillə yazmaq
 بدین شرط پیمانی انگیزته سخن چرب و شیرین بر آمیخته (۷۹, ۳۲۰)
 سخن در سخن برآمده (soxən-dər-soxən bər amudə) - yanyana
 düzülmüş sözlər
 فروخواندنامه زسرتابین برآمده چون در سخن در سخن (۷۲, ۱۵۹)
 سخنها پیش آوردن (soxənha piş avərdən) - danışmaq, söz demək
 شه از قصه آرزوهای خویش سخنهاز هر دستی آورد پیش (۲۰, ۲۸۳)
 سخن یاد داشتن (soxən yad daştən) - sö z öyrənmək, sözü unutmamaq
 زچندین سخنگو سخن یاددار سخن را منم در جهان یادگار (۲۹, ۳۲)
 سخن یاد کردن (soxən yad kərdən) - danışmaq
 نپرسیده هر کوسخن یاد کرد همه گفته خویش را یاد کرد (۶, ۳۱)
 سخن یاوه کردن (soxən yave kərdən) - bihudə danışmaq
 چو در خورد گوینده ناید جواب سخن یاوه کردن نیاید صواب (۹, ۳۱)
 سخن کزدل آید بود دلپذیر (soxən kəz del ayəd bəvəd dəlpəzir) - ürəkdən
 deyilən söz ürəyə yatar
 پذیرا سخن بود سجای گیر سخن کزدل آید بود دلپذیر (۳۶, ۴۲)
 سخن بر افراختن (sər-e soxən bər əfraxtən) - sözü yonəmini
 dəyişmək, mövzunu dəyişmək, sözü başqa məqamda ucaltmaq
 سخن را کجا سر بر افراختم (۶۱, ۳۸۰)
 سخن (soxən) - danışmaq
 بیاسخ چنین بگفت پیر کهن که گردنده باشد زبان در سخن (۱۲۹, ۲۰۰)

سخن پرور (soxənpərvər) - şair
 که بر سازد از هر جوی جوهری (۸۴, ۳۶) هزار آفرین بر سخن پروری
 سخن پرور (soxənpərvər) - natiq
 سخن پروری طوطیانوش نام (۲۲, ۸۴) کشیده دمش طوطیان را بدام
 سخن پروری (soxənpərvəri) - şairlik
 چو هاروت وز هره بافسونگری (۲۵, ۲۲) دلم بازبان در سخن پروری
 سخن سنج (soxənsənc) - söz ustası, söz bilən
 سخن سنجی آمدت از و بدست درست ز راندود رامیشکست (۳, ۷۵)
 سخن سنج یافتن (soxənsənc yaftən) - söz qiymətləndirmək
 بنا سفته دری که در گنج یافت ترا زوی خود را سخن سنج یافت (۱۲۳, ۳۹)
 سخنگو (soxənqu) - gözəl danışan, dilli-dilavər
 خردمند و آهسته و تیز هوش بخلوت سخنگو بزم حمت خموش (۸۶, ۳۴۵)
 سخنگوی شیردلی (soxənqu-ye şəhd) - şirindilli
 سخنگوی شهدی شکر باره بشهدوشکر بر ستمگاره (۸۸, ۳۸۷)
 سخنگوی مرد (soxənquymərd) - gözəl danışan (Çin xaqanı)
 بفرمان شاه آن سخنگوی مرد نشست و نشاننده را سجده کرد (۱۳۵, ۳۶۳)
 سخنگو (soxənqu) - şair
 سخن را گزارش بیاری رسید سخنگو با میدواری رسید (۴, ۳۳۹)
 سخن (səxa) - səxavətli
 جهان از سخن دارم آراسته سخن را آمد بدبخشم از خواسته (۴۶, ۲۲۹)
 سد (sədd) - sədd, hasar
 همان سد یا جوج از و شد بلند که بست آن چنان کوه تا کوه بند (۵۱, ۵۷)
 سد بر آوردن (səddi bər avərdən) - məsləhət vermək, yol göstərmək
 زبهر توستدی بر آرد درست (۱۱۲, ۱۹۹) جو فرمان چنینست کین خاک سست
 سداب (sodab) - bitgi növüdür, tıbdə işlənilir
 بر آن از دهازد چو بر آتش آب (۹۴, ۲۱۳) بفرمود کار ندلختی سداب
 سده (səde) - səde (bayram adı)

بنوروز جمشید و جشن سده که نوگشتی آیین آتشکده (۲۰۸, ۲۱) سر - baş (sər)

چوسر بابت سرمتاب از خراج و گرنی نه سرباتوماندنه تاج (۳۲۸, ۴۳) üz qoymaq, üz tutmaq, yollanmaq (sər nəhadən) - سرنهادن

نخیره چوزان شهرگردد تهی تو چون ازدها سربدانجا نهی (۳۵۸, ۵۹) baş qoymaq, başından keçmək, başını vermək (sər nəşadən) - سرنهادن

من آنگه عنان باز پیچم ز راه که یا سرنهم یاستانم کلاه (۱۶۳, ۴۱) baş əymək, itaət etmək (sər nəhadən) - سرنهادن

بدرگاه ما یکسره سرنهید هلاک سرخویش بر در نهید (۱۹۴, ۴۰) tabeçilikdən boyun qaçırmaq (sər əz-bəndegi taftən) - سراز بندگی تافتن

چوسوسن سراز بندگی تافته نم از چشمهء زندگی یافتنه (۴۰, ۵) tülü etmək (sər əz pərənd bər kəşidən) - سراز پرند برکشیدن

دگر روز چون آفتاب بلند عروسانه سربکشید از پرند (۲۲۱, ۸۹) - çıxmaq (bir yerdən) (sər əz (cai) bər avərdən) - سراز (جائی) بر آوردن

که چون وارث ملک افراسیاب سراز چین بر آورد چون آفتاب (۳۵۵, ۱۹) - boyun əymək, tabe olmaq, baş aparmamaq (sər əz-çənbər-e sərkeşi taftən) - سراز چنبر سرکشی تافتن

جو ایرانیان آن دهش یافتند سراز چنبر سرکشی تافتند (۱۹۵, ۵۰) - barışıqdan üz çevirmək (sər əz- costən-e mehr bər taftən) - سراز جستن مهر بر تافتن

از آن پس که بر کینه ره یافتند سراز جستن مهر بر تافتند (۱۶۸, ۱۸) - həddini aşmaq, ölçüdən çıxmaq, ölçüyə riayət etməmək (sər əz-hədd-o-əndaze borun avərdən) - سراز حد و اندازه برون آوردن

شود شکرت اندازه را رهنمون سراز حد و اندازه نارد برون (۱۱, ۱۸) - əmrədən boyun qaçırmaq, boyun əyməmək, itaətsizlik göstərmək (sər əz-hokm taftən) - سراز حکم تافتن

نشاید سراز حکم او تافتن جز او حاکمی کی توان یافتن (۱۵۵, ۱۰) cücərmək, torpaqdan baş qaldırmaq (sər əz-xak borun zədən) - سراز خاک برون زدن

بعنبر بری نرگس خوابناک چوکافور تر سر برون زد ز خاک (۱۱۳, ۹) - həddini aşmaq (sər əz- xətt borun avərdən) - سراز خط برون آوردن

درین مندل خاکی از بیم خون نیارم سر آوردن از خط برون (۳۶, ۷۸) itaətdən imtina etmək, itaətsizlik göstərmək, itaət etməmək (sər əz- xətt-e pərqar bordən) - سراز خط پرگار بردن

زبونی چه دیدی تودر کار ما که بردی سراز خط پرگار ما (۱۳۱, ۲۹) əhd və peymandan boyun qaçırmaq (sər əz- əhd-o-peyman borun bordən) - سراز عهد و پیمان برون بردن

زیاتم چو پیر عهد شد رهنمون نبردم سراز عهد و پیمان برون (۳۵۱, ۳۲) yuxudan durmaq, oyanmaq (sər əz- xab bər- avərdən) - سراز خواب بر آوردن

سراز خواب نوشین بر آورد شاه یکی مجلس آراست چون صبحگاه (۲۷۰, ۲۹۲) gözdən axmaq, gözdən çıxmaq (sər əz- dide bər kərdən) - سراز دیده بر کردن

بخوناب پرورده چون جگر سراز دیده بر کرده چون بصر (۲۲۳, ۱۲۳) - söz və peymanı danmaq (sər əz-rəy-o-peyman taftən) - سراز رای و پیمان تافتن

نتابم سراز رای و پیمان او نبندم کمر جز بفرمان او (۷۲, ۷۳) başlamaq (sər ağaz kərdən) - سراز آغاز کردن

نخستین گره کز سخن باز کرد سخن را بچربی سراز آغاز کرد (۱۲۴, ۸۱) - cəsarət göstərmək, cəsarət etmək, qalxmaq (sər əfraxtən) - سراز افرختن

بپرخاش دارا سراز افرخته همه آلت داوری ساخته (۱۴۴, ۱۵) - şücaət göstərmək (sər əfraxtən) - سراز افرختن

سر انجام کار آن سر انداختن غروریش داداز سرافراختن (۹۵, ۴۱۸)
 سرافراختن (sər əfraxtən) - böyümək, baş ucaltmaq, yüksəlmək
 بزرگان بدو تهنیت ساختند بدان سر بزرگی سرافراختند (۱۸, ۲۲۷)
 سرافراختن (sər əfkəndən) - baş əymək, təzim etmək
 کشیدند سرها که تازه ایم بدین عهد و پیمان سرافراخته ایم (۴۲, ۴۰۸)
 سرافراختن (sər əndaxtən) - baş vurmaq, öldürmək
 فلک را سر انداختن شد سرشت نشاید کشیدن سراز سر نوشت (۸۲, ۱۱۲)
 سرافراختن (sər avərdən) - baş qaldırmaq, canlı olmaq
 زنی دیده مرده بدان رهگذر بیالین اوطغلی آورده سر (۲۸, ۶۶)
 سرافراختن (sər be-təslim piş əfkəndən) - baş əymək, itaət etmək
 شکیندی گی دید درمان خویش بتسلیم دولت سرافراختد پیش (۲۳۹, ۲۶۶)
 سرافراختن (sər be-zir-e təslim nəhadən) - təslim olmaq
 چوتو بی شیبخون شم شیر من نهادی بتسلیم سر زیر من (۲۱۰, ۳۶۸)
 سرافراختن (sər-e(kəsi-ra) be-xak dər avərdən) - başını yerə soxmaq, öldürmək
 بداندیش را سر در آرم بخاک کنم گیتی از کیش بیگانه پاک (۲۰۸, ۳۶۸)
 سرافراختن (sər be-xab avərdən) - yatmaq
 بمقداران سر در آرد بخواب که مرغی برون آورد سر ز آب (۴۷, ۲۵۳)
 سرافراختن (sər be-xəm-e kəmənd əndər kəşidən) - başını kəməndə salmaq
 بخم کمندش سر اندر کشید کشان همچنان سوی لشکر کشید (۴۲۰, ۴۴۰)
 سرافراختن (sər-e mənəş su-ye xabqah avərdən) - yatmağa meyl etmək
 چو شب خواست کز غم سپاه آورد منش سر سوی خوابگاه آورد (۳۲۸, ۲۷۳)
 سرافراختن (sər-e(kəsi-ra) əz xab bər kəşidən) - yuxudan oyatmaq

ز جعد بنفشه بر انگیز تاب سر نرگس مست برکش ز خواب (۵, ۶۰)
 سرافراختن (sər-e(kəsi-ra) bər əfraxtən) - başını ucaltmaq
 پس از آنک شاهانه بنواختشان بتشریف خود سر بر افراختشان (۲۸, ۳۸۹)
 سرافراختن (sər-e(kəsi-ra) be-səng dər avərdən) - başını daşa vurmaq
 بزیرین سخن گوهر آرم بچنگ سر زیرستان در آرم بسنگ (۴, ۲۸۲)
 سرافراختن (sər-e(kəsi-ra) bolənd bər avərdən) - başını ucaltmaq
 هنرمند را سر بر آرم بلند کشم پای دیوانه را زیر بند (۳۸, ۲۲۸)
 سرافراختن (sər-e(kəsi-ra) be-əncəm rəsanidən) - başını göylərə ucaltmaq
 به ارملک عالم بیخشد بمن بانجم رساند سرم زانجمن (۸۱, ۲۳۱)
 سرافراختن (sər-e(kəsi) bər avərdən) - başını ucaltmaq, hörmət etmək
 حصاری کشم در شبستان او بر آرم سر زیرستان از (۳۱, ۲۱۷)
 سرافراختن (sər bər əfraxtən) - sağalmaq, ayağa durmaq
 اگر تاجور سر بر افراختی کمربند او چاکری ساختی (۱۳۵, ۱۸۴)
 سرافراختن (sər bər avərdən) - ucaltmaq, yüksəlmək, kamala çatmaq
 که چون سر بر آری بچرخ بلند زمکتب بمیدان جهانی سمند (۳۰, ۷۱)
 سرافراختن (sər bər avərdən) - cücərmək
 زمستان برون رفت و آمد بهار بر آورد سبزه سراز جو بیار (۷, ۱۱۳)
 سرافراختن (sər bər avərdən) - dirilmək
 اگر مرده سر بر آرد زگور بگردد همه شهر و بازار شور (۳۳, ۴۸)
 سرافراختن (sər bər avərdən (ze-kəsi) - deyilmək, səslənmək)
 ز ما سر بر آری و یاما نه نمائی بمانقش و پیدا نه (۶, ۲۲۶)
 سرافراختن (sər bər avərdən) - tülu etmək
 چو خاتون یغما بخلخال زر ز خرگاه خلخ بر آورد سر (۶۰, ۳۴۴)

سرپیش افکندن (sər piş əfkəndən) - başını aşağı salmaq
 شهشه چوبگزارد پیغام خویش بامید پاسخ سرافکند پیش (۲۵۸, ۱۳۴)
 سرپیش داشتن (sər piş daştən) - baş əymək, məğlub olmaq
 بیندیش از آن پشهء نیش دار که نمرود راگفت سرپیش دار (۱۴۶, ۵۲)
 سرپیش کشیدن (sər piş kəşidən) - baş əymək
 سران سپه سرکشیدند پیش که ریزیم دریای توخون خویش (۴۱۰, ۱۰۰)
 سر به راه آوردن (sər be-rah avərdən) - yola çıxmaq, yola üz qoymaq
 بران عزم شد کاورد سر به راه بر رسم رسولان شود نزد شاه (۳۶۳, ۱۲۵)
 سر بر زمین نهادن (sər bər-zəmin nəhadən) - baş əymək, səcdə etmək
 نهادند سر بر زمین یکزمان کله گوشه بردند بر آسمان (۱۹۵, ۵۱)
 سر بر زمین زدن آسمان (sər bər zəmin zədən-e aseman) - göyün yerin başına fırlanması, vaxtın keçməsi
 از آن پس که چندی برآمد برین سری چند زد آسمان بر زمین (۲۴۲, ۳۱)
 سر بر سپهر بر افراختن (sər bər sepehr bər əfraxtən) - başını göylərə ucaltmaq, başını uca tutmaq
 سکندر بر افراخت سر بر سپهر روان کرد مرکب چورخشنده مهر (۳۲۷, ۲۴)
 سر بر کمر زدن (sər bər kəmər zədən) - başını itirmək, başını daşa vurmaq
 جزا هر که اوباتو سرمی زند جوزلف توسر بر کمر می زند (۲۲۲, ۱۰۵)
 سر بر گردانیدن (sər bər gərdanidən) - üz çevirmək, razılaşmamaq
 جز آن نیستم چارهء درس نوشت که سر بر نگردانم از سر نیست (۱۱, ۲۴)
 سر بر برون آوردن (sər borun avərdən) - bayıra çıxmaq
 برون آنگه آرد سر از کنج کاخ که آرد برون سرش کوفه ز شاخ (۲۱۵, ۴)
 سر بر برون آوردن (sər borun avərdən) - açılmaq, çiçəklənmək
 برون آنگه آرد سر از کنج کاخ که آرد برون سرش کوفه ز شاخ (۲۱۵, ۴)
 سر بر برون آوردن (sər borun avərdən) - başı çıxmaq, dərk etmək
 که چندانکه اندیشه گردد بلند سر خود برون ناورد زین کمند (۴, ۱۹)

سر برون زدن (sər borun zədən) - üzə çıxmaq, görünmək, aşkar olmaq
 دل زنگیان را درآمد هراس که از بر نیان سر برون زد پلاس (۹۲, ۱۲۹)
 سر برون زدن (sər borun zədən) - çıxmaq, tülü etmək
 دگر روز کاورد گردون شتاب برون زد سر از کنج کوه آفتاب (۸۷, ۵۵)
 سر بریدن (sər boridən) - baş qoymaq, baş vermək, ölmək
 گرت دشمن کینه و ریافتی بجز سر بریدن چه بر تافتی (۲۶۵, ۲۲۴)
 سر بگردون کشیدن (sər be-gərdun kəşidən) - başını ucaltmaq
 جو فرقی سر خصم در خون کشید از آن سر کشی سر بگردون کشید (۴۲۲, ۱۵۳)
 سر بیچانیدن (sər piçanidən) - məhrum etmək
 از آن آب و آتش میچان سرم بمن ده کز آن آب و آتش ترم (۲۱۵, ۲)
 سر بیچانیدن (sər-e (çizi-ra) piçanidən) - başını budamaq
 درخت هوا رسته شد بر درت بیچان سرش تا نیچد سرت (۳۱۷, ۴)
 سر بیچانیدن (sər-e(kəsi-ra) piçidən) - azdırmaq, yoldan çıxarmaq
 درخت هوا رسته شد بر درت بیچان سرش تا نیچد سرت (۳۱۷, ۴)
 سر بیچانیدن (sər-e(kəsi-ra) ze-xak bər avərdən) - başını ucaltmaq
 سر حق شناسان بر آرم ز خاک بیاطل پرستان در آرم هلاک (۲۳۰, ۴۱)
 سر بیچانیدن (sər(əz kəsi) piçidən) - boyun qaçırmaq, üz döndərmək
 بداندیش تو هست بیدادگر بیچد رعیت زبیداد سر (۱۴۰, ۵۷)
 سر بیچانیدن (sər(əz çizi) piçidən) - başı ayılmaq
 سرم بیچید از خفتن و تاختن ندانم جز این چارهء ساختن (۳۴, ۴۲)
 سر جنبانیدن (sər conbandən) - baş tərpətmək, baş dulamaq (ləzzətdən)
 بیایستگی خورد و جنباند سر که خوردی ندیدم بدینسان دگر (۹۲, ۱۲۰)

سرخاریدن (sər xaridən) - baş qaşmaq, öldürmək
 نه من به زیهنم شدم کاژدها بخاریدن سرنکردش رها (۱۶۴, ۱۸۶)
 سر گرانیدن (sər geraidən) - hücum etmək
 اگر سرگرانی ربایم کلاه وگروپوزش آری پذیرم گناه (۲۷۳, ۳۷۳)
 سرگردانیدن (sər gərdanidən) - baş qaçırmaq
 چو من سرگردانم از رزم او شود باطل از خون من عزم او (۶۹, ۳۲۹)
 سر در انداختن (sər dər əndaxtən) - baş vurmaq
 سرتیغ برگردن افراختش در آن یافه گفتن سر انداختش (۲۲۷, ۹۹)
 سر در آوردن (sər dər avərdən) - razı olmaq, baş qoşmaq
 اگر سر در آرد بدین شغل شاه سرروشنک را رساند بماه (۶۰, ۲۱۹)
 سر در جهان داشتن (sər dər cəhan daştən) - dünyanı bürümək, dünyaya
 yağmaq, dünyanı başına götürmək
 از آن برف سر در جهان داشته دره تاگریوه شد انباشته (۷۲, ۳۱۴)
 سر ز آب برون آوردن مرغ (sər ze-ab borun avərdən-e morğ) - quşun su
 içimi qədər, az vaxt ərzində
 بمقدار آن سر در آرد بخواب که مرغی برون آورد سر ز آب (۶۷, ۲۵۳)
 سر ز خواب بر آوردن (sər ze-xab bər avərdən) - yuxudan oyanmaq
 چو در نیم شب سر بر آرم ز خواب تراخوانم وریزم از دیده آب (۴۷, ۶)
 سر زدن (sər zədən) - baş çəkmək
 درین ره که سر بر دری می زخم بامید تاجی سری می زخم (۷۳, ۸)
 سر ز طیرگی بر آوردن (sər ze-tirəgi bər avərdən) - fikirdən ayılmaq
 فروبرد سر طیره و خشم ساز وزان طیرگی سر بر آورد باز (۴۹, ۳۹۵)
 سر فرو بردن (sər foru bordən) - başını aşağı salmaq, fikrə getmək
 فروبرد سر طیره و خشم ساز وزان طیرگی سر بر آورد باز (۴۹, ۳۹۵)
 سر افکندن (sər fekəndən) - in qısa forması, baş vurmaq,
 baş kəsmək
 بموئی تن شاه رست از گزند بزد تیغ وید خواه راسر فکند (۸۱, ۱۷۲)

سر کردن (sər kərdən) - başını qurban etmək
 بگوش کسی کاید آواز شان سر خود کند در سرناز شان (۴۹, ۲۵۲)
 سر کشیدن (sər kəşidən) - başı dik tutmaq
 کشیدند سرها که تا زنده ایم بدین عهد و پیمان سر افکنده ایم (۶۲, ۴۰۸)
 سر کشیدن (sər kəşidən) - bərabər olmaq, boy vermək
 تو سر و نوی خصم بید کهن کجاسر کشد بید با سروین (۴۹, ۱۴۰)
 سر کشیدن (sər kəşidən) - üz tutmaq, getmək
 چو شه زان خورش خورد و شربت چشید سوی تخت کیخسروی سر کشید (۶۸, ۳۰۵)
 سر کشیدن (sər kəşidən) - boyun qaçırmaq, baş qaçırmaq
 فلک را سر انداختن شد سرشت نشاید کشیدن سر از سر نوشت (۸۲, ۱۱۲)
 سر کشیدن (sər-e (kəsi və cizi-ra) gereftən) - başının
 üstünü almaq, hazır olmaq
 بداندیش گیرد سر تخت ما بتاراج دشمن شود رخت ما (۲۹, ۲۳۵)
 سر بارگاه بگردون بر زدن (sər-e barqah be-gərdun bər zədən) - şahlığı
 ucaltmaq
 خبر میدهد کان جهانگیر شاه چو بر زد بگردون سر بارگاه (۱۵, ۲۴۱)
 سر بارگی رها کردن (sər-e barəgi reha kərdən) - atın cilovunu
 buraxmaq
 درآمد بزین چون یکی ازدها سر بارگی کرد بروی رها (۱۲۸, ۴۲۰)
 سر تاج بست سپهر بر زدن (sər-tac be-soft-e sepehr bər zədən) - tacı
 başına qoydu, tacın başını göylərə qaldırdı, tacı şərəfləndirdi
 سر تاج بر زد بست سپهر بر افراخت رایت بر افروخت چهر (۱۰, ۳۰۱)
 سر تخت گرفتن (sər-e təxt gereftən) - taxta sahib olmaq
 شه ارماه اودر نیارد بمیغ سر تخت خواهد گرفتن بتیغ (۳۸, ۳۱۹)
 سر جوانی کردن (sər-e cəvani kərdən) - cavanlıq etmək
 کنون گریغم شادمانی کنم بیپیرانه سر چون جوانی کنم (۴۴, ۲۸)
 سر (چیزی) داشتن (sər-e (çizi) daştən) - meyli olmaq, arzulamaq

بارامگه تافت هندی عنان بخون وخوی آلوده سرتامیان (۷۳, ۴۱۶)

سر (sər) - başçı, sərver همه مردمی سرفرازی کند سر آن شدکه مردم نوازی کند (۱۰۴, ۱۲۴)

سرتاجداران (sər-e tacdaran) - şahlar şahı (İskəndər) سرتاجداران برآمد بتخت چوسیمرغ برشاخ زرین درخت (۷۲, ۳۰۵)

سرتیزهوشان (sər-e tizhuşan) - ağıllılar ağıllısı گرقتم سرتیزهوشان منم شخهنشاه گوهر فروشان منم (۳۱, ۲۲)

سر سپه (sər-e sepəh) - qoşun başçısı سران سپه درولایت کمند بدرگاه شاهنشاه عالمند (۴۱, ۳۱۹)

سرتخت جمشید جای تویاد سریر سران خاک پای تویاد (۵۳, ۱۹۵)

سرتخت جمشید جای تویاد سریر سران خاک پای تویاد (۵۳, ۱۹۵)

سر (sər) - yan بیادآورای تازه کبک دری که چون بر سر خاک من بگذری (۵۷, ۲۹)

سر (sər) - uc بریزد در آشوب چون میخ او سرتیغ کوه از سرتیغ او (۲۳, ۴۷)

سر (sər) - başlangıç, əvvəl, giriş سرنامه نام جهاندار پاک برارنده رستنیهاز خاک (۱, ۱۶۰)

سر (sər) - məktubun əvvəli, məktubun girişi چوکلک از سرنامه پرداختند سخن بر زبان شه انداختند (۸, ۳۴۹)

سر (sər) - üst بفرمود شاه از سر بارگی که لشگر بجنبدیبیکبارگی (۳۸, ۱۰۹)

سر (sər) - dizinin üstünə سرخسته رابر سران نهاد شب تیره برروز رخشان نهاد (۱۱۴, ۱۸۳)

سر (sər) - bənd, qat دبیر آمدونامه راسرگشاد زهر نکته صدگنج رادرگشاد (۷۱, ۱۵۹)

سر (sər) - qapaq, ağız سران عرب راز افشان او سر آورد برخط فرمان او (۳۸, ۲۴۳)

سر (sər) - fəxr etmək, başın ucalması ز پیروزی شه در آوردگاه سرم بر فلک شد ز نیروی شاه (۴۴۷, ۵۰۶)

سر (sər) - başdan belədek سر تا میان

– (bər poşt-e pay saye fekəndən-e sər) - bər poşt-e pay saye fekəndən-e sər
 qocalmaq
 بپرسید کای پیرسال آزمای فکنده سرت سایه بر پشت پای (۷۷, ۱۹۶)
 fələyin - fələk (bər sərəş moşksay şodən-e fələk) - bər sərəş moşksay şodən-e fələk
 بر سرش مشگسای شدن فلک
 başına qara müşg çəkməsi, gecənin düşməsi
 فلک تانشد بر سرش مشگسای نیامد ز آوردگه باز جای (۲۴۰, ۴۲۸)
 ucalmaq, başı ycalmaq (bər-sər əfsər nəhadən) - bər-sər əfsər nəhadən
 بر سر افسر نهادن
 کجا اونهد پای ماسر نهیم ز فرمان او بر سر افسر نهیم (۳۶, ۲۸۴)
 başdan ağıl aparmaq (ze-sər məğz bordən) - ze-sər məğz bordən
 ز سرمغز بردن
 درای جگرتاب و فریاد زنگ ز سرمغز میبرد و از روی رنگ (۷۹, ۴۱۷)
 ze- pay dər nəyamədən-e sər-e bəxt-e kəs) - ze- pay dər nəyamədən-e sər-e bəxt-e kəs)
 heç kəsin məğlub olmaması
 بسی حمله کردند دست آزمای سربخت کس در نیامد ز پای (۶۴, ۴۱۶)
 dağın sivrəsi, dağın şiş ucu (sər-e tiğ-e kuh) - sər-e tiğ-e kuh
 سرتیغ کوه
 بریزد در آشوب چون میخ او سرتیغ کوه از سرتیغ او (۲۳, ۴۷)
 başdan ayağa, başdan başa (ze-sər ta kəfəl) - ze-sər ta kəfəl
 ز سرتاکفل
 بهر ایکی مرکبش در کشید ز سرتاکفل زیر ز ناپدید (۲۸۷, ۳۷۴)
 əvvəldən axıra (ze-sər ta be-bon) - ze-sər ta be-bon
 ز سرتابین
 فروخواند نامه ز سرتابین برآمده چون در سخن در سخن (۷۲, ۱۵۹)
 başdan ayağa (ze-sər ta qədəm) - ze-sər ta qədəm
 ز سرتاقدم
 سر و گردن و سینه و پای و دست ز سرتاقدم خرد در هم شکست (۲۱۳, ۹۸)
 bər xətt-e fərman-e (kəsi) sər avərdən) - bər xətt-e fərman-e (kəsi) sər avərdən)
 بر خط فرمان (کسی) سر آوردن
 fərmana tabe olmaq
 سران عرب راز افشان او سر آورد بر خط فرمان او (۳۸, ۲۴۳)
 başın ucalması (bər fələk şodən-e sər) - bər fələk şodən-e sər)
 بر فلک شدن سر
 ز پیروزی شه در آوردگاه سرم بر فلک شد ز نیروی شاه (۴۴۷, ۵۰۶)
 başdan belədek (sər ta-miyan) - sər ta-miyan
 سر تا میان

سرنافهء مشگ راباز کردن شب (sər-e nafe-ye moşg-ra baz kərdən-e şəb) - gecənin müşg kisəsinin ağzını acması, gecənin başlanması
 چو شب زیور عنبرین ساز کرد سرنافهء مشگ را باز کرد (۲۳۸, ۲۷۳)
 (sər-e(çizi-ra) baz kərdən) - ağzını açmaq, qapağını açmaq
 گلاب سپاهان و مشگ طراز سرنافهء وشیشه کردند باز (۸۱, ۲۲۰)
 سرآپای (sərapay) - başdan ayağa
 سرآپای در زیور خسروی نه پای رونده نه دست قوی (۵۵, ۴۰۷)
 سرآپرده (sərapərde) - göyün üzü
 سرآپرده هفت سلطان سریر برآمده گوهر بچینی حریر (۲, ۱۵)
 سرآپرده (sərapərde) - baş çadır, şah çadır
 چو هندو سرآپرده شاه دید همه خیمه بر خیمهء ماه دید (۸۲, ۳۳۱)
 سرآپرده زدن (sərapərde zədən) - çadır qurmaq
 چوشه را سرآپرده آنجا زدند رقیبان در خیمه بالا زدند (۳۰, ۲۹۰)
 سرآپرده بیرون زدن (sərapərde birun zədən) - başqa yerə köç etmək (başqa əsəri yazmağa başlamaq)
 وزانجا سرآپرده بیرون زدم در عشق لیلی و مجنون زدم (۴۰, ۶۳)
 سرآپرده بر تریا کشیدن (sər-e sərapərde bər sorəyya kəşidəl) - çadırın başını Sürəyyaya qaldırmaq, çadır qurmaq
 سکندر چو لشکر ب صحرا کشید سرآپرده سر بر تریا کشید (۵۴, ۲۵۱)
 سرآسیمگی (sərasimegi) - tələsik, təlaşla
 سرآسیمگی در منش تاخته زرخند خردخانه پرداخته (۴۸, ۱۰۹)
 سرآسیمه (sərasime) - sərsəm, tez, təlaş içində
 بسا خفته کز هیبت پیل مست سرآسیمه هر ساعت از خواب جست (۱۵, ۱۷۶)
 سرآسیمه وار (sərasimevar) - tez, tələsik
 فکنده سرین راسرآسیمه وار چوبالین گوران بگوران نگار (۸, ۲۰)
 سرآغاز (sərağaz) - başlangıç, əvvəl
 سرآغاز آن از دعا در فکند (۱۵۴, ۳۶۵)

سرآغاز کردن (sərağaz kərdən) - başlamaq
 نخستین گره کز سخن باز کرد سخن را بچربی سرآغاز کرد (۸۱, ۱۳۴)
 سرآغوش و گیسوی عنبر فشان رسن وارد در عطف دامن کشان (۴۹, ۴۶۵)
 سرآغوش (sərağuş) - sac salınan kisə
 سرآفران (sərafraz) - təkəbbürlü, başı uca
 سواری سرآفران ترزان گروه بران کوهکن راند مانند کوه (۹۳, ۴۱۸)
 سرآفران گشتن (sərafraz gəştən) - ucalmaq, yüksəlmək
 شتابنده ترشد در آن بندگی سرآفران گشت از سر افکنده (۹۴, ۲۴۷)
 سرآفشانی (sərafşani) - baş vurma, öldürmə
 سرآفشانی تیغ گردن گزار برآورده از جوی خون لاله زار (۲۵, ۴۵۳)
 سرآفکنده (sərafkəndegi) - başısağılıq, alçalma, əyilmə, bükülmə
 مبین سرورادر سرآفکنده چنان شاه رادر چنین بندگی (۱۲۴, ۱۸۴)
 سرآفکنده (sərafkəndegi) - qorxu, hürkü
 دلیر است هنجار لشکر کشی سرآفکنده نیست در سر کشی (۱۱۴, ۱۹۹)
 سرآفکنده (sərafkənde) - başısağılıq
 سرآفکنده و برکشیده کلاه در آمدن پانین آن تختگاه (۶۹, ۳۰۵)
 سرآفکنده (sərafkənde) - başı vurulmuş
 سرآفکنده شدن (sərafkənde şodən) - başı vurulmaq, başı kəsilmək
 بزخمی دگر هم سرآفکنده شد چنین تاسری چند برکنده شد (۲۳۱, ۴۲۸)
 سرآفیل (serafil) - sözü'nün qısa forması, İsrafil
 شغیهای شیپور از آهنگ تیر چو صور سرآفیل در رستخیز (۱۳۳, ۹۲)
 سرآفیل (serafil-o- sur aməd) - qiyamət oldu, qiyamət qopdu
 زناى دمیده بر آهنگ دور گمان بود کامد سرآفیل و صور (۲۵۲, ۱۰۱)
 سرآماس (səramas) - yekəbaş
 سیه ماری افسون گرگی درو سرآماسی از سر بزرگی درو (۱۵۸, ۹۴)
 سرآمد (səraməd) - başçı, ustad

فلکوار دور از فسوس همه سرآمدولی پای بوس همه (۳۲, ۳۲)
 سرانجام (sərəncam) - sonda, nəhayət
 سرانجام کاشفته شد راه او دم اژدها شد وطنگاه او (۱۳۸, ۲۰۰)
 سرانجام کار (sərəncam-e kar) - axırda, sonda
 برآورده گیر این چنین صد نگار فروبرده خاکش سرانجام کار (۸۹, ۲۳۹)
 سرانجام (sərəncam) - tale
 یکی رانشان کرد بر نام خویش برویست فال سرانجام خویش (۴۵, ۱۲۱)
 سرانجام (sərəncam) - gələcək
 بهر بیمگاهی حصارى کند ز بهر سرانجام کارى کند (۵۲, ۲۸۵)
 سرآهنگ (sərahəng) - qoşun başçısı (İskəndər)
 سرآهنگ تاساقه از تیرو تیغ برآورده کوهی ز دریا بیغ (۲۵۳, ۳۷۱)
 سرای (saray) - saray
 فروریخت کنجد ب صحن سرای طلب کرد مرغان کنجد ربای (۹۷, ۱۳۵)
 سرای (saray) - tağ, divar
 بصورتگری بود رومی بیای مصقل همی کرد چینی سرای (۴۱, ۳۷۸)
 سراینده (sərayənde) - oxuyan, söz qoşan
 مغنی سراینده بر بانگ رود بنوروزی شه نوآیین سرود (۲۰, ۱۱۹)
 سراینده (sərayənde kərdən) - dinlətmək, səsləndirmək
 سراینده کن ناله چنگ را در آور بر قص این دل تنگ را (۱۹, ۶۱)
 سراینده (sərayənde) - şah
 بود سالهاکز سرایندهگان ندیدم کسی جز توز آینهگان (۸۲, ۲۹۴)
 سراینده (sərayənde) - şair (Nizami)
 وگربیند از در دروموج موج سراینده راسر بر آرد باوج (۱۱, ۵۲)
 سراینده (sərayənde) - bəstəkar - müğənni
 سرایندهگان ره پهلوی زبس نغمه داده نوارا نوی (۴۸, ۳۸۵)
 سربخش (sərbəxş) - hissə, pay
 چونوبت بسربخش دارا رسید شتر بار زر تابخار ارسید (۵۱, ۱۱۶)

سربخش (sərbəxş) - qurban, fəda
 سربخش کردن (sərbəxş kərdən) - qurban etmək, fəda etmək
 سری کوه سربخش دارا کنی بهار پیش دارا کنی (۲۷, ۱۵۶)
 سربختم (sərbəxəm) - başı əyri
 آهن سربختم (ahən-e sərbəxəm) - silah növü, dəmir qarmaq
 سلاحش نه جز آهنی سربختم کزو کوه رادر کشیدی بهم (۲۸۹, ۴۳۲)
 سربزده (sər bər zədə) - baş qaldırmış
 خردمند شدسوی آتشکده سیاه اژدها دید سربزده (۸۷, ۲۱۲)
 سربزرگ (sərbəzorq) - qalib, böyük
 سربزرگ آمدن (sərbəzorq amədən) - qalib olmaq, üstün olmaq
 درین هم نبردی چوروباه وگرگ توسر کوچک آنی من سربزرگ (۱۹۰, ۲۶۲)
 سربزرگی (sərbəzorqi) - qələbə, üstünlük, başı ucalılıq, əzəmətlilik, müzəffərlik
 بزرگان بدو تهنیت ساختند بدان سربزرگی سرافراختند (۱۸, ۲۲۷)
 سربست (sərbəst) - qapalı, daxili
 پژوهنده حال سربست من نهاد تهمت نیست بر هست من (۶۵, ۷)
 سربسته (sərbəste) - bağlı, qapalı
 بلیناس رابادگر مهتران فرستاد و سربسته گنجی گران (۸۹, ۳۳۱)
 سربسته شدن (sərbəste şodən) - bağlanmaq
 چوسربسته شد نامه دلنواز رساننده راداد تابد باز (۷۰, ۱۵۹)
 سربسته (sərbəste) - bağlama
 ز سربستهانی که دربار بود جواهر بمن زریخوار بود (۹۷, ۳۱۶)
 سربسته (sərbəste) - çətin anlaşılan
 سخنهایی سربسته از هر دری زهر حکمتی ساخته دفترى (۷۸, ۲۳۹)
 سربسر (sərbəsər) - başdan ayağa
 چنین لشگر خوب نادیده رنج همه سربسر کاروانهای گنج (۳۶, ۴۰۶)
 سربولند (sərbələnd) - başıuca. əzəmətli

بخار از برشعله آذری چوبر سرخ گل شعر نیلوفری (۲۷۸, ۴۲)

خندگی همه سرخ گل بار او گلی خون تر اویده از خار او (۴۱۴, ۳۹)

سرخ وزرد (sorx-o-zərd) - qırmızı və sarı

سرخ وزرد (sorx-o-zərd) - qırmızı və sarı (xəz-o- diba(ye) sorx-o-zərd) - خزودیبا(ی)

خزودیبا(ی) سرخ وزرد (xəz və ipək(rumlu və çinlilər)

همه خزدیبا بود سرخ وزرد (۴۰۶, ۳۲)

سرخ (sorxi) - qırmızı rəng(sağlamlıq)

گلم سرخی انداخت زردی گرفت (۲۷, ۳۲)

سرد (sərd) - soyuq, sərin

نه آبی دروسرد جز زهر ناپ نه مهری دروگرم جز آفتاب (۸۲, ۵۲)

سرد گشتن (sərd gəştən) - soyumaq

بگرمای گرم و بسرمای سرد (۷۶۳۵۹)

سرد مهر (sərdmehr) - insafsız, şəfqətsiz, qəddar

چه بد دید از آن زنگی سرد مهر (۸۶, ۷۴)

سرد مهری (sərdmehri) - düşmənçilik

زداز سرد مهری بیخ بر نشان (۴۲۳, ۱۶۹)

سردی (sərdi) - soyuqluq

که گرداند از عادت خویش روی (۳۵۹, ۷۷)

سردی (sərdi) - külək

سرشتی باندازه دریکدگر (۴, ۱۳)

سرزنش (sərzəneş) - tənə, baş qaxısı, məzəmmət

دل روشنست چشمه نور باد (۴۴۹, ۵۲۴)

سرزنش از سرزنش دور باد

سرسام (sərsam) - beyin və rəmləməsi (xəs.)

بسرسام سودا درآمد ز خواب (۴۵۲, ۴)

دماغ زمین از تف آفتاب

سرسام تیر (sərsamtir) - zəhərli ox

بسوزاد مغزش بسرسام تیر (۱۴۹, ۸۸)

پلنگی که ترسد ز روباه پیر

ucalmaq, başıuca olmaq - sərbələnd şodən) سربلند شدن

چو از تاج او شد فلک سربلند سرش باد از آن تاج فیروزمند (۴۹, ۴۸)

tanınmaq - sərbələnd şodən) سربلند شدن

که فرخ بود گوهر ارجمند (۷۰, ۱۱)

ucaltmaq, yüksəltmək - sərbələnd kərdən) سربلند کردن

که خوان گردد از نازکان ارجمند (۱۸۷, ۱۷۵)

əlbəyaxa - sərpənce) سرپنجه

بهنگام سرپنجه روباه لنگ چگونه نهد پای پیش پلنگ (۱۵۳, ۱۴۳)

baş cümlə - sərcomlə) سرجمله

وزان جمله سرجمله ساختم (۵۵, ۲۲)

çay - sərçəşmə) سرچشمه

چو آب فرات آشکارانواز چو سرچشمه نیل پنهان گداز (۴۴, ۱۷)

qırmızı - sorx) سرخ

نه کوگرد سرخی نه لعل سپید که جوینده باشد ز تونا امید (۲۶, ۱۵)

qana bulamaq, öldürmək - sorx kərdən) سرخ کردن

مروتابخون سرخ رویت کنم مسلسل تراز جعد مویت کنم (۹۷, ۲۰۰)

ba-sorx sorx, ba zərd zərd budən) - با سرخ سرخ و با زرد زرد بودن

yaxşı ilə yaxşı, pislə pis olmaq, hər rəngə uyğunlaşmaq

qırmızı (ruslar) - sorx) سرخ

بر آمیخته لشگر روم و روس سرخ و سپیدی چوروی عروس (۴۵۳, ۳۰)

qırmızı tüklü - sorxtiğ) سرخ تیغ

همان قاقم و قندز بیدریغ (۳۰۱, ۲۰)

qırmızı üz - sorxru) سرخ رو

زدیگر طرف سرخ رویان روس فروزنده چون قبله گاه مجوس (۴۱۲, ۲۳)

nizəbaşlı - sərxaşt) سرخشت

برون رفته از فلکاه پشت ناف (۸۷, ۶۰)

سنان سرخشت خفتان شکاف

qızıl gül - sorxqol) سرخ گل

۱۲۱

beyin və rəmləməsinə tutulmuş (sərsami) - سرسامی
 بر آورد مرغ سحرگه غریو چوسر سامی از نور و صرعی زدییو (۵, ۴۵۲)
 yaşıl (sərsəbz) سرسبز
 yaşllaşmaq (sərsəbz şodən) - سرسبز شدن
 دگر باره سرسبز شد خاک خشک بپفشه بر آمیخت عنبریمشگ (۸, ۱۱۳)
 cavan baş (sərsəbz) - سرسبز
 سرسبزی از سر زنش دور باد دل روشنت چشمهء نور باد (۵۳۴, ۴۴۹)
 cavan olmaq (sərsəbz şodən) - سرسبز شدن
 توسر سبزیادی بشاهنشهی که من کردم از سبزه بالین تهی (۱۶۷, ۱۸۶)
 cavanlıq (sərsəbzi) - سرسبزی
 رخت باد چون گل بر افروخته جهان از تو سرسبزی آموخته (۱۵۶, ۳۶۵)
 aydınlıq, yaşillıq, tərəvət (sərsəbzi) - سرسبزی
 ز سرسبزی گنبد تابناک ز مرد شده لوح طفلان خاک (۴, ۴۶۲)
 yaşllaşmaq (sərsəbzi yaftən) - سرسبزی یافتن
 کجاگام زد خنگ بدرام او زمین یافت سرسبزی از گام او (۲۶, ۴۷)
 laqeyd, ötəri (sərsəri) - سرسری
 مبین سرسری سوی آن شهریار که هم تیغ زن بود وهم تاجدار (۴۱, ۴۳)
 boş yaraşiq (sərsəri) - سرسری
 مپندار کز بهربازی گریست سر پردهء اینچنین سرسریست (۴, ۱۶۷)
 yersiz, namünasib (sərsəri) - سرسری
 فرستاده آن پاسخ سرسری نیوشید بر رای اسکندری (۶۹, ۱۱۷)
 əsas, yaranış, təbiət (sereşt) - سرشت
 سرشت مرا کافریدی ز خاک سرشته تو کردی بنا پاک و پاک (۹, ۱۰)
 oxşamaq (sereşt daştən) - سرشت داشتن
 گوا خواهم آن نقش رادر نوشت زهرکس که این از که دارد سرشت (۱۹۹, ۲۶۳)
 bədən (sereşt) - سرشت
 اگر باسرونشان نباشد سرشت چه ایشان بصورت چه روسان زشت (۳۲۵, ۴۳۴)

yaratmaq, yoğurmaq (sereştən) - سرشتن
 ز گرمی و سردی و از خشک و تر سرشتی باندازه دریکنگر (۱۳, ۴)
 yoğrulmaq (sereştən) - سرشتن
 که در مرز ما خاک باخون سرشت (۷۵, ۳۴۵)
 yoğrulmuş (sereşte) - سرشته
 yaratmaq, yoğurmaq (sereşte kərdən) - سرشته کردن
 سرشت مرا کافریدی ز خاک سرشته تو کردی بنا پاک و پاک (۹, ۱۰)
 göz yaşı (sereşk) - سرشک
 فشانای تو بر من سرشکی زدور فشانم من از آسمان بر تو نور (۶۱, ۲۹)
 başdan yaralanmaq (sərşekəstən) - سرشکستن
 دل شاه از آن سرشکستن شکست (۱۹۵, ۴۲۵)
 başyuma (sərşuy) - سرشوی
 زمین راجرعه معنیر کنیم بسرشوی شادی گلی تر کنیم (۳۳۵, ۲۷۳)
 başı uca, başçı (sərəfraz) - سرفراز
 شد از سرفرازان و گردنکشان (۹۲, ۲۴۷)
 başıucalıq (sərəfrazi) - سرفرازی
 ucaltmaq, şərəfləndirmək (sərəfrazi kərdən) - سرفرازی کردن
 ولیکن چوشه تیغ بازی کند سرتیغ او سرفرازی کند (۱۴۰, ۲۵۹)
 özünü öyərək, qürrələnərək (sərəfrazikonan) - سرفرازی کنان
 بجولان زدن سرفرازی کنان بشمشیر چون برق بازی کنان (۲۲۶, ۴۲۸)
 ram olunmaz (sərkeş) - سرکش
 چو آواز بریبل سرکش زدی زدی آتش ار خود بر آتش زدی (۱۵۲, ۹۴)
 mübariz, döyüşkən (sərkeş) - سرکش
 برون رفت از ایلاقیان سرکشی سواری شتابنده چون آتشی (۸۲, ۴۱۷)
 dikbaş (sərkeş) - سرکش
 شوم بر درم ریز خود در فشان کنم سرکشی لیک با سرکشان (۴۷, ۲۳)
 şücaət, igidlik (sərkeşi) - سرکشی

چو فرق سرخصم درخون کشید از ان سرکشی سربگردون کشید (۱۵۳, ۴۲۲)
 چو باتیغ توسرکشی ساختند بجز سرچه درپایت انداختند (۱۱۵, ۱۲۵)
 سرکشی (sərkeşi) - sərkerdəlik
 دلیریت هنجار لشکرکشی سرافکنندگی نیست درسرکشی (۱۱۴, ۱۹۹)
 سرکشی (sərkeşi) - dikbaşlıq
 شوم بردم ریز خود درفشان کنم سرکشی لیک با سرکشان (۴۷, ۳۳)
 سرکوچک (sərkuçek) - məğlub
 درین هم نیردی چوروباه وگرگ توسرکوچک آنی من سربزرگ (۱۹۰, ۲۶۲)
 سرکوچکی (sərkuçeki) - kiçiklik, əskiklik
 ولیکن نکشت آتش گرم را بسرکوچکی داشت آزرم را (۶۲, ۱۴۷)
 سرگذشت (sərqəzəşt) - sərgüzəşt, faciə
 نوشته برین هر دو الوده طشت چوخون سیاوش بسی سرگذشت (۸۰, ۱۴۲)
 سرگذشت (sərqəzəşt) - sərgüzəşt, əhvalat
 گزارنده سرگذشت نخست باندیشه نغزورای درست (۱۳, ۲۲۷)
 سرگذشت (sərqəzəşt) - tale, sərgüzəşt
 زتست اولین نقش راسرگذشت بتست آخرین حرف رابازگشت (۵۷ع۷)
 سرگران (sərgeran) - məst
 دماغ نیوشنده راسرگران زنوش می ورود رامشگران (۱۹, ۱۳۰)
 بفرماندهی سرندارد گران جهانرا سپارد بفرمانیران (۴۴, ۲۳۶)
 سرگرد (sərgerd) - yumurubaş
 دهن تنگ وسرگرد و ابرو فراخ رخی چون گل سرخ برسبزشاخ (۴۸, ۳۳۶)

سرگشته (sərgəşte) - öztünü itirmiş
 سکندر در آن برف سرگشته ماند چو برف از مژه قطره ها میفشاند (۷۳, ۳۱۴)
 سرما (sərma) - soyuq
 میفکن کول گرچه خوار آیدت که هنگام سرما بکار آیدت (۷, ۱۳۷)
 سرمایه (sərmaye) - sərmayə, əsas, mayə
 می راکه سرمایه از زندگیست بتلخی سپردن نه فرخندگیست (۳۱, ۴۶۴)
 سرمایه (sərmaye) - kapital, var-dövlət
 چه بیچیم در عالم بیچ بیچ که هیچست از سود وسرمایه هیچ (۱۷, ۴۶۳)
 چو دریا بسرمایه خویش باش هم از بود خود سود خود بر تراش (۹, ۱۴۳)
 سرمایه (sərməst) - hirsli, qəzəbli
 چو دید ازدها پیل سرمست را گشاد اندران خیرگی دست را (۳۸۸, ۴۳۹)
 سرمست (sərməst) - məst, xumar
 رقیبان شب گشته سرمست خواب فری برده سر صبح صادق باب (۴, ۲۰)
 سرمست (sərməst gəştən) - məst olmaq, xumar olmaq
 چو سرمست گشت از گوارنده می گل از آب گلگون بر آورد خوی (۶۲, ۴۶۰)
 سرمه (sərmebeşt) - tale
 جز آن نیستم چاره در سرشت که سربگردانم از سرمه (۲۴, ۱۱)
 سرنگون (sərnequn) - əksinə çevrilmiş
 سر نیزه از طاسک سرنگون بپرچم فروریخته طاس خون (۲۱, ۴۵۳)
 سرنگون (sərnequn budən) - çevrilmək
 گرانجا بود طاسکی سرنگون دو دیده برود و طاس خون (۱۶۳, ۹۵)
 سرنگون (sərnequn şodən) - çevrilmək, düşmək
 تن مرزبان دید در خاک و خون کلاه کیانی شده سرنگون (۱۰۵, ۱۸۲)
 سرنوبتی (sərnoubəti) - baş çadır, şaha məxsus çadır

نشان جست و آمد بدرگاه شاه   سرنویتی دید بر اوج ماه (۲۷۱, ۳۰۱)

tale - (sərnevešt) سرنوشت

taledən baş - (sər əz sərnevešt kəşidən) سراز سرنوشت کشیدن

qaçırmaq

فلک را سر انداختن شد سرشت   نشاید کشیدن سراز سرنوشت (۱۱۲, ۸۲)

əhvalat - (sərnevešt) سرنوشت

گزارش چنین کرد از آن سرنوشت (۱۳۲, ۴۱)

təbiət, xüsusiyyət - (sərnevešt) سرنوشت

təbiətini göstərmək, (sərnevešt avərdən) سرنوشت آوردن

xüsusiyyətini aşkar etmək

ربیع از ربیعی نماید سرشت   تموز از تموز آورد سرنوشت (۳۵۹, ۷۹)

sərv - (sərv) سرو

چمن بازنو شد بشمشاد سرو   خرامش درآمد بکبک و تندر (۲۷۴, ۳۴۸)

İskəndər - (sərv-e azad) سرو آزاد

İskəndərin - (sərv-e azad-ra dər zin çəşidən) سرو آزاد را در زین کشیدن

ata minməsi

چو در زین کشد سرو آزاد را   براسی که پیل افکند باد را (۳۴۷, ۱۰۵)

Çin xaqanı - (sərv-e bələnd) سرو بلند

بفرمود کز زریکی پای بند   نهادند بر پای سرو بلند (۳۶۴, ۱۴۸)

söz bağının bəzəyi - (sərv-e pira-ye bağ-e soxən) سرو پیرای باغ سخن

(olan) sərv (Nizami)

منم سرو پیرای باغ سخن   بخدمت میان بسته چون سرو بن (۳۲, ۳۱)

sərv ağacı - (sərvbon) سرو بن

زبوی گل و سایه سرو بن   ببلبل درآمد نشاط سخن (۶۲, ۲۹)

sərvboylu - (sərvbon) سرو بن

جو انمرد گلچهره چون سرو بن   زرومی بزنگی رساند این سخن (۸۵, ۲۹)

şeir - (sorud) سرود

نوائی غریب آورم در سرود   دهم جان پیشینگان را درود (۲۲, ۲۷)

musiqi, melodiya, nəğmə - (sorud) سرود

ستازن بر آورده بانگ سرود   سرودی نو آیین تر از صد درود (۲۷۹, ۵۵)

səs salmaq, oxumaq - (sorud bər avərdən) سرود بر آوردن

نوائی چکاوک به از بانگ رود   بر آورده با دشتبانان سرود (۳۲۱, ۶۶)

nəğmə oxumaq - (sorud qoftən) سرود گفتن

مغنی چو بیبرده گوید سرود   زند خنده بر بانگ اوبانگ رود (۲۶۴, ۲۳۷)

qoşmaq, bəstələmək - (sorudən) سرودن

مغنی سر اینده بر بانگ رود   بنوروزی شه نو آیین سرود (۱۱۹, ۲۰)

başçı, hakim - (sərvər) سرور

منم سر دگر سروران پای و دست   سرخویشتن را چه باید شکست (۱۵۸, ۴۵)

hakimlik, şahlıq - (sərvəri) سروری

درین مرزوبوم از پی سروری   زرومی مده هیچکس را سری (۲۳۷, ۵۳)

şahlıq etmək - (sərvəri kərdən) سروری کردن

برون ارش از دعوی همسری   گر این پایه دارد کند سروری (۱۴۶, ۴۸۹)

görmək, görünüş - (sərv-o-saye) سرو سایه

چنان آیدم در دل ای پهلوان   که با این سرو سایه خسروان (۲۵۸, ۱۲۷)

mələk (Hatif) - (soruş) سروش

نهان پیکران هاتف سبز پوش   که خواند سر اینده اورا سروش (۱۱۳, ۱۱)

baş-ayaq - (sərv-o-ləfçə) سرو لَفچه

سر و لَفچشان را که آرد ببند   خورد چون سرو لَفچه گوسفند (۹۲, ۱۲۸)

buynuz - (sorun) سرون

ز پیشانی هر یک از مرد وزن   سرو نیست بر رسته چون کرگدن (۴۳۴, ۳۲۴)

əla növ - (səre) سره

بدینسان گرانمایهای سره   فرستاد با قاصدی یکسر (۱۱۷, ۶۴)

dəqiq, sərrast - (səre) سره

یکی چابکی کرد با جودره   نمی رفت بر کار زخمی سره (۴۲۶, ۲۰۶)

سری کوسز او ار باشد بتاج سرین گاه اومشگ باید نه عاج (۵۱, ۲۸)

سری کوسز او ار باشد بتاج سرین گاه اومشگ باید نه عاج (۵۱, ۲۸)

بخور کاختر فرخت یاریاد بدین جام دستت سز او ار باد (۸۹, ۳۰۶)

جو برسختم اندیشه کار خویش همین گوشه دیدم سز او ار خویش (۷۸, ۲۹۳)

علمهای هر کس پدیدار کرد همه کار عالم سز او ار کرد (۲۰۱, ۲۰۵)

سخن گفتن بکرجان سفتن است نه هر کس سزای سخن گفتن است (۹۲, ۳۷)

سکندر بفرمود کار دشتاب سزای نوشته نویسد جواب (۶۷, ۱۵۹)

کلاه کیان هم کیان اسزد درین خزتن رومیان کی خزد (۹۳, ۱۵۰)

سبونی که در ابر دارد شتاب سبونی که در ابر دارد شتاب (۱۵۹, ۱۸۶)

ستیزنده را دارد از رم سست خراز زیر پالان بر آید درست (۹۶, ۱۷۶)

مرا و تراگر شود پای سست تن شاه باید که ماند درست (۵۱, ۷۸)

چوبی سست و پوسیده گشت استخوان دگر قصه سخت رونی مخوان (۲۱, ۲۶)

همه چیز اصل باید نخست که باشد خلل در بناهای سست (۷۰, ۳۵۹)

زمینی که دارد برویوم سست اساسی برویست نتوان درست (۱۰۴, ۳۸)

سرهنگ (sərhəng) - qoşun başçısı
بنویتگه شاه بردند شاه بسرهنگ نوبت سپردند شان (۱۱۰, ۹۱)

سری (səri) - başçılıq
درین مرزویوم ازپی سروری زرومی مده هیچکس را سری (۵۳, ۲۳۷)

سری کردن مردم از مردمیست وگر نه همه آدمی آدمیست (۱۰۳, ۱۲۴)

سریر (sərir) - taxt
سریر بزرگان بخردان سپرد ببین تاسرانجام چون گشت خرد (۱۸۲, ۲۰۴)

سریر (sərir) - sərir (qala adı)
سریر سرافر از شد نام او دروخت کیخسرو وجام او (۱۴۷, ۲۹۹)

سریری (sərir) - Sərir (qalanın hakimi)
سریری خیریافت کان تاجدار بر آن تختگه کردخواهد گذار (۱۳, ۳۰۱)

Şah Sərir - səririməlek) سریری ملک
سریری ملک پاسخش داد باز که ای ختم شاهان گردن فراز (۳۰, ۳۰۲)

سریشم (serişm) - yapışqan
سبونی که در ابر دارد شتاب بموم و سریشم نگرده درست (۱۵۹, ۱۸۶)

سورین (sorin) - gövdə
گیا بینی از خاکم انگیخته سرین سوده بالین فروریخته (۵۸, ۲۹)

سورین (sorin) - bud
سرین خوردن گور و پشت گوزن ندار دیر شیر درنده وزن (۵۶, ۳۵۲)

سورین (sorin) - ayaq
فکنده سرین راسراسیمه وار چوبالین گوران بگوران نگار (۸, ۲۰)

انیم گوزنان سرین تابسر زیکان زرگشته چون کان زر (۵۲, ۳۴۳)

سورینگاه (sorinqah) - baş, tac yeri

سری کوسز او ار باشد بتاج سرین گاه اومشگ باید نه عاج (۵۱, ۲۸)

سری کوسز او ار باشد بتاج سرین گاه اومشگ باید نه عاج (۵۱, ۲۸)

بخور کاختر فرخت یاریاد بدین جام دستت سز او ار باد (۸۹, ۳۰۶)

جو برسختم اندیشه کار خویش همین گوشه دیدم سز او ار خویش (۷۸, ۲۹۳)

علمهای هر کس پدیدار کرد همه کار عالم سز او ار کرد (۲۰۱, ۲۰۵)

سخن گفتن بکرجان سفتن است نه هر کس سزای سخن گفتن است (۹۲, ۳۷)

سکندر بفرمود کار دشتاب سزای نوشته نویسد جواب (۶۷, ۱۵۹)

کلاه کیان هم کیان اسزد درین خزتن رومیان کی خزد (۹۳, ۱۵۰)

سبونی که در ابر دارد شتاب سبونی که در ابر دارد شتاب (۱۵۹, ۱۸۶)

ستیزنده را دارد از رم سست خراز زیر پالان بر آید درست (۹۶, ۱۷۶)

مرا و تراگر شود پای سست تن شاه باید که ماند درست (۵۱, ۷۸)

چوبی سست و پوسیده گشت استخوان دگر قصه سخت رونی مخوان (۲۱, ۲۶)

همه چیز اصل باید نخست که باشد خلل در بناهای سست (۷۰, ۳۵۹)

زمینی که دارد برویوم سست اساسی برویست نتوان درست (۱۰۴, ۳۸)

سرین گاه اومشگ باید نه عاج (۵۱, ۲۸)

سرین گاه اومشگ باید نه عاج (۵۱, ۲۸)

بدین جام دستت سز او ار باد (۸۹, ۳۰۶)

همین گوشه دیدم سز او ار خویش (۷۸, ۲۹۳)

همه کار عالم سز او ار کرد (۲۰۱, ۲۰۵)

نه هر کس سزای سخن گفتن است (۹۲, ۳۷)

سزای نوشته نویسد جواب (۶۷, ۱۵۹)

درین خزتن رومیان کی خزد (۹۳, ۱۵۰)

سست (sost) - zəif, süst

سست داشتن (sost daştən) - süstləşdirmək

سست شدن (sost şodən) - zəifləmək, süstləşmək

سست گشتن (sost gəştən) - zəifləmək, süstləşmək

سست (sost) - laxlayan, qeyri-möhkəm, süst

سست داشتن (bər-o- bəm-e sost daştəl) - süst yerə malik olmaq

همان جودره سوی میدان شتافت که درخود یکی نره سستی نیافت (۲۰۴, ۴۲۴)

سستی (sosti) - tənbellik, lənglik
 سستی کردن (sosti kərdən) - tənbellik etmək, ləngimək, bezikmək
 سوی مخزن آوردن اول بسیج که سستی نکردم در آن کار هیچ (۲۸, ۶۳)

سستی اندام (sostiəndam) - yorulmuş, əldən düşmüş
 از آن سستی اندام زخم آزمای عنان دزدیی کرد و شد باز جای (۱۹۴, ۴۲۵)

سطلاب (sotorlab) - (ostorlab) sözünün qısa forması, teleskop
 سطلاب دوری که فرزانه ساخت بر آیین آن جام شاهانه ساخت (۳۳, ۳۱۱)

سعادت (sə'adət) - səadət, xoşbəxtlik
 چوسیاره چرخ شبذیز راند بهر برج کامد سعادت رساند (۱۳۹, ۲۹۸)

سعی (sə'y) - səy, çalış-vuruş
 سعی نمودن (sə'y nəmudən) - çalışmaq
 نه آنکس گنه کرد کان رنج یافت نه سعی نمود آنکس آن گنج یافت (۸, ۱۵۵)

Sə'īd Nəsrət-əd-din əbu Bəkr) - Atabəylər
 sülaləsindən 4-cü hakimdir ki, Azərbaycanda 1101-1210-cu illərdə hökumətə başçılıq etmişdir.
 در مدح پادشاه سعید نصره الدین ابوبکر (ص. ۴۵)

سغدی سرور (soğdisorud) - soğdi musiqisi
 بریشم نوازان سغدی سرود بگردون بر آورده آواز رود (۴۷, ۳۸۴)

سفال (sefal) - torpaq, palçıq
 سفال زمین رابریحان زرد (۸۴, ۳۱۵)

سفال (sefal) - boş söhbət
 سفالی که ماراست ناسفتنیست چو گونی بگو اندکی گفتنیست (۴۹۲, ۴۴۶)

سفال (sefal) - saxsı
 سفالینه جامی که می جان اوست سفال زمین خاک ریحان اوست (۲, ۴۵)

سفال (sefali) - sif. saxsı
 سفالی بریحان برار استه بریحانی از بیثمه هاخاسته (۴۳, ۲۷۸)

سست (sost) - laqeyd, etinasız
 چرا کارار من فروهشت سست نکرد آن برووم را باز جست (۶۵, ۲۴۵)
 سست گرفتن (sost gereftən) - laqeyd olmaq, etinasız olmaq
 سخن نشنود کان نباشد درست نگیرد پذیرفتهء خویش سست (۹۴, ۳۴۶)

سست (sost) - yorğun, ölgün
 چه خواهی زمن باچنین بود سست همان گیر نابود بودم نخست (۳۷, ۱۲)
 سست آمدن (sost amədən) - ləngimək
 فرستاد ویرجنگ تعجیل جست سکندر نیامد در آن کار سست (۸۷, ۱۶۶)

سست (sost) - kəsərsiz, səthi, zəif
 سست بودن (dər-rəy sost budən) - kəsərsiz fikirdə olmaq, səthi fikirdə olmaq
 چودارا در آن داوری رای جست دل رای زن بود در رای سست (۲۳, ۱۷۶)

سست (sost) - uğursuz
 سست گشتن (sost gəştən) - uğursuz olmaq
 نباید که مارا شود کار سست صیوناید از آب دایم درست (۲۸, ۲۳۵)

سست پای (sostpa(y) - ləngayaq, ağır tərpanən
 بدان سست پایان پیچیده دست سکندر چه لشگر تواند شکست (۵۶, ۴۰۷)
 سست پای کردن (sostpa(y) kərdən) - zəiflətmək
 سپه را چه تدبیر دارد بجای چه سختی کند مرد راست پای (۱۰۹, ۱۹۸)

سست پی (sostpəy) - ləngayaq, ağır tərpanən
 من از تخمهء بهمن و پشت کی کجا ترسم از رومی سست پی (۹۴, ۱۵۰)

سست رای (sostrəy) - ağılsız fikir, düşüncəsiz fikir, əsassız fikir
 نه بس داوری باشد آن سست رای که سختی رساند بخلق خدای (۸۳, ۲۰۴)

سست کوش (sostkuş) - ləng vuruşan
 سست کوش بودن (sostkuş budən) - ləng vuruşmaq
 نبودیم ازین پیشتر سست کوش کنون گرمتر زان بر آریم جوش (۱۰۱, ۴۱۰)

سستی (sosti) - qorxaqlıq, zəiflik, nöqsan

131

سفالین (sefalın) - sif. saxsı
 چوکوزه بر حوضه سنگ بست   سفالین بد آن کوزه حالی شکست (۵۳, ۳۷۹)

سفالینه (sefaline) - sif. saxsı
 بدری سفالینه سفته گیر   سرودی بگرامبه گفته گیر (۹۳, ۳۷)

سفت (seft) - çiyin
 نماند از سپه سفت محمل کشی   که بروی زدیبا نبد مفرشی (۵۰, ۴۵۹)

سفت (soft) - zirvə
 حصاربست برسفت این تیغ کوه   درو رهزنانند چندین گروه (۹۱, ۲۹۵)

سفتن (softən) - deşmək
 در سفتن (dorr softən) - dürr deşmək, söz demək
 مگوی آنچه دانای پیشینه گفت   که در درن شاید دوسوراخ سفت (۱۱, ۴۰)

گهر سفتن (qohər softən) - inci deşmək, söz demək
 نشاط از تودارد گهر سفتتم   سزاوار تست آفرین گفتتم (۱۶, ۵۲)

çərxin - çərxin (yağut-e nasofte- ra softən-e çərx) - یاقوت ناسفته را سفتن چرخ
 چویاقوت ناسفته را چرخ سفت   جهان گشت باتاج یاقوت جفت (۲۴۰, ۳۷۰)

سفتن (softən) - qoparmaq
 بچندین سرتیغ الماس رنگ   نسفتند جوسنگ از این خاره سنگ (۱۱۳, ۲۹۶)

سفته (softe) - düzəldilmiş, tökülmüş
 بتارک بر آورد روی آهنین   یکی ترک سفته زپولاد چین (۱۷۲, ۴۲۳)

deşilmək (softe şodanı) - سفته شدن
 چنان زد بروناچخ نه گره   که هم کالبد سفته شد هم زره (۳۶, ۱۰۸)

سفته گوش (softequş) - qul
 دوشخص ایمنند از توکایی بجوش   یکی نرم گردن یکی سفته گوش (۵۷, ۴۹)

سفته گیر (softegir) - deşən
 بدری سفالینه سفته گیر   سرودی بگرامبه گفته گیر (۹۳, ۳۷)

سفته لعل (softelə'l) - al şərab

گهی سفته لعلی بیمانه خورد   گهی گوش بر لعل ناسفته کرد (۴۳۴, ۴۴۲)

سفر (səfər) - səfər
 سفر در سفر ساختن (səfərdərsəfər saxtən) - səfər ardınca səfər etmək
 جهان گردد ادر جهان تاختن   خوش آید سفر در سفر ساختن (۳, ۳۹۲)

سفلگانه (sofleqane) - alçaqcasına
 دروسفلگانه چه آریم چنگ (۲۶۵, ۲۶۸)

سفله سنگ (soflesəng) - qiymətsiz daş
 چونا خوردنی آمد این سفله سنگ   دروسفلگانه چه آریم چنگ (۲۶۵, ۲۶۸)

سفن (səfən) - sif. səfən, nəhəng (timsah) dərisindən (tikilmiş)
 زبرجد بخروارومینا بمن   در قهای زردر عهای سفن (۱۹, ۴۵۷)

سفن بستن (səfən bəstən) - qına çevrilmək
 زسختی که بد خلقت خام او   سفن بسته کیمخت اندام او (۲۹۱, ۴۳۲)

سفید (sefid) - ağ
 شه پیلتن با هزاران امید   کمر بسته بر پشت پیل سفید (۲۲, ۴۱۲)

سقا (səqqa) - suçu
 ز دند آب و رفتند ره بامداد (۱۸, ۱۱۳)

سقلاب (seqlab) - rus, slavyan
 در آن تاختن دیده بیخواب کرد   گذر بر بیابان سقلاب کرد (۱۶, ۳۹۸)

سقلابی (seqlabi) - sif. slavyan, rus
 کتم دست بیچی بسنجاییان   ز نم سکه برسیم سقلابیان (۲۶, ۲۸۳)

سقلابی (seqlabi) - seqlabi (közərmiş od)
 Odun (be-çin torktaz kərdən-e seqlabi) - بچین ترکتاز کردن سقلابی
 çinə (kömürə at çapması, kömürün oddan qızarması)
 بچین کرده سقلابی ترکتاز   سموری بپرطاسیی کرده باز (۳۴, ۲۷۷)

سکاهن (sekahən) - sirkə və dəmirdən düzələn qara boya
 خمی از خماین برانگیخته   بخمها سکاهن برور ریخته (۱۶۰, ۹۴)

سکندر (sekəndər) - sözlünün qısa forması

تو گوهر کن از کان اسکندری   سکندر خود آید بگوهر خری (۲۹, ۴۲)

İskəndər gəzdirən - (sekəndərkəş) سکندرکش

سمندی نگویم سمندر فشی   سمندر فشی نه سکندر کشی (۷۳, ۳۸۶)

İskəndərpərəst - (sekəndərpərəst) سکندرپرست

که این نامه ز اسکندر چیره دست   بخاقان که بادا سکندر پرست (۹, ۳۴۹)

İskəndər şah - (sekəndərmələk) سکندر ملک

ز تقویم طالع چوپر داختند   سکندر ملک نام او ساختند (۵۹, ۶۸)

sükunət verən - (sokunətdeh) سکونت ده

allah - (sokunətdeh-e noqte-ye caygir) سکونت ده نقطه جای گیر

روشن بخش پرگار جنبش پذیر   سکونت ده نقطه جای گیر (۳۵, ۳۵۶)

sikkə - (sekke) سکه

چو بر سکه شاه زرمیزی   چنان زن که گریش کند نشکنی (۹۵, ۳۷)

sikkə vurmaq - (sekke zədən) سکه زدن

کنم دست بیچی بسنجاییان   زنم سکه برسیم سقلاییان (۲۶, ۲۸۳)

iş - (degərquon şodən-e sekke-ye karha) دگرگون شدن سکه کارها

qaydasının dəyişməsi

هزار کله شد کوی و بازارها   دگرگونه شد سکه کارها (۷۶, ۲۲۰)

– (dər sekke-ye nam-e (kəsi) budən) در سکه نام (کسی) بودن

– hakimiyyəti altında olmaq (birinin)

جهان گرچه در سکه نام تست   زمین گرچه فرخ بارام تست (۷, ۳۰۹)

çiçək - (sekke) سکه

از آن سیمگون سکه نوبهار   درم ریزکن بر سر جویبار (۲۲, ۶۱)

it - (sæg) سگ

itin ulaması - (be- qoftən dər amədən-e səg) بگفتن در آمدن سگ

چو صبح از دم گرگ برزد زبان   بگفتن در آمد سگ پاسیان (۳, ۷۹)

it yiyəsini - (sæg xodavənd-ra va nəyabəd) سگ خداوند را و انیابد

tanımır

که سگ و انیابد خداوند را (۱۷۷, ۲۰۳)

zəxq Ançənan bərdə bəyondə ra   که سگ و انیابد خداوند را (۱۷۷, ۲۰۳)

it(rus) - (sæg) سگ

بر آرم سگان راز شور افکنی   که با شیر باز یست گور افکنی (۵۴, ۳۹۶)

fikir, ideya - (seqələş) سگالش

که ریزند صفرای جوشنده را (۱۸, ۱۷۶)

fikirləşmək, düşünmək - (seqələş saxtən) سگالش ساختن

چو لشکر هر اسان شود در ستیز   سگالش نسا زد مگر برگریز (۷۱, ۸۸)

düşmənçilik edən, pisniyyətli - (seqələşgər) سگالشگر

در چاره راد رکف آرد کلید (۶۰, ۱۴۷)

seqələşgəri - (seqələşgəri) سگالشگری

سگالشگری کونصیحت شنید

çarə axtarma, tədbir tökmə - (seqələşgəri) سگالشگری

سگالشگری کردن

çarə axtarmaq, tədbir tökmək - (seqələşgəri kərdən) سگالشگری کردن

سپهدار چین از سر هوش و رای   سگالشگری کرد بار هنمای (۹۴, ۳۶۰)

düşünmək - (seqalidən) سگالیدن

سگالیدن کار دان وقت کار   زدشمن بدشمن شود رستگار (۹۷, ۴۱۰)

pisürəkli, qəddar - (səgdəl) سگدل

نخوانندمان عاقلان عاقلان (۸۸, ۸۹)

silah - (selah) سلاح

سلاح از تنم رسته چون شیر نر   ز پولاد دارم سلاحی دگر (۱۷۰, ۹۵)

söz deməyə hazıllaşmaq - (selah-e soxən bəstən) سلاح سخن بستن

سلاح سخن بست ترکش گشاد   ز جعبه کمان تیر آرش گشادن (۸۴, ۱۹۷)

döyüş - (selahazmai) سلاح آزمائی

döyüş öyrənmək - (selahazmai dər amuxtən) سلاح آزمائی در آموختن

سلاح آزمائی در آموخته   بسی درع راپاره در دوخته (۲۶۱, ۴۳۰)

salam - (səlam) سلام

salam demək, salam çatdırmaq - (səlam rəsanidən) سلام رسانیدن

بسر سبزی از عشق چون من کسان   سلامی بهر سبزه میرسان (۱۵, ۶۱)

səlamətlik, sağlamlıq - (səlamət) سلامت

شه این رای را عالم آرای دید سپه راسلامت درین رای دید (۲۸۶, ۶۸)

سلب (sələb) - hərbi geyim, üst paltar növü
سلیح و سلب داد خواهند را قوی کرد پشت پناهنده را (۱۶۹, ۳۷)

سلسله (selsele) - zəncir
یکی سلسله بسته بر پای او دراز و قوی هم ببالای او (۴۳۲, ۲۸۶)

سلطان (soltan) - sultan, şah
ستانی زیان از رقیبان راز که تاراز سلطان نگویند باز (۶, ۴۰)

سلطان شب (soltan-e şəb) - ay
چو سلطان شب چتر بر سر گرفت سواد جهان رنگ عنبر گرفت (۳۷۰, ۲۳۳)

سلطانی (soltani) - şahlıq
طغان شاه مرغان و طغزل بنام بسطانی اندر چو طغزل تمام (۳۷۸, ۸۰)

سلم (sələm) - salam
فی نعت خاتم النبیین علیه الصلوة والسلام (ص. ۱۳)

سله (sele) - sələ
خریده مرا تابدانم شمار که در سله مارست یامهره مار (۳۵۱, ۴۱)

سله (selle) - yuva
از سلهء مار سرافکندن (əz-selle-ye mar sər əfkəndən) - ilanı yuvasından
oynatmaq, araya ədavət salmaq
نه من بستم اول بدین کین کمر توافکندی سلهء مار سر (۱۶۴, ۶۶)

سلیح (səlih) - silah
تن ناتوان کی سواری کند سلیح شکسته چه یاری کند (۱۵۱, ۱۱۳)

سلیمان (soleyman) - Süleyman
شه ار چون سلیمان شود دیوبند مراد در جهان هست دیوانه چند (۴۶۴, ۶۳)

سم (som) - ayaq
بریشم نمی بلکه لولو سمی رونده چولولو برابریشمی (۱۵, ۱۲)
atının tapdağı etmək (be-som-e sotur peymudən) - بسم ستور بيمودن
خراسان و کرمان و غزنین و غور بيمود هر یک بسم ستور (۳۲۴, ۱۱۴)

سماط (semat) - süfrə
دورویه سماطینی آراسته نشینندگان جمله برخاسته (۱۹۶, ۷۰)

سماع (səma) - eşitmə
که نزدیک شد کوچگه راوداع (۲۷, ۳۹)

سماع آور (səmaavər) - musiqi çalib oxuyan
سماع خرگهی (səma'-e xərgəhi) - musiqi adı
ز نامحرمان کرد خرگه تهی سماع و سماع آور خرگهی (۴۶۵, ۴۵)

سمرقند (səmərqənd) - Səmərqənd
همو داد زیور سمرقند را سمرقند نی کاتچنان جند را (۵۶, ۴۷)

سمن (səməən) - gül növü, yasəməən
ز گنجش زمین کیسه بردوخته سمن سیم و خیری ز راندوخته (۴۸, ۴۶)

سمنبرگ (səmənbərg) - yasəməən yarpağı
اسیر سمنبرگ شد مشگ بید غراب سیه صید باز سپید (۱۰۹, ۴۷)

سمند (səmənd) - Səmənb (at cinsi)
ز تاج مرصع بیاقوت و لعل ز تازی سمندان پولاد نعل (۳۳۷, ۶۶)
at çapmaq (səmənd cəhandən) - سمند جهانندن
که چون سر بر آری بچرخ بلند ز مکتب بمیدان جهانی سمند (۷۱, ۳۰)

سمندر (səməndər) - əfsanəvi quş, səməndər
سمندر چوپروانه آتسروست ولیک این کهن لنگ و آن خوشروست (۱۸۹, ۱۹۹)

سمندر فاش (səməndərfəş) - səməndər kimi
سمندری نگویم سمندر فاشی سمندر فاشی نه سکندر کاشی (۳۸۶, ۷۲)

سمن ساق (səmənsaq) - simin ayaq
بیابان همه خیل قیچاق دید در ولعبتان سمن ساق دید (۳۹۸, ۱۷)

سمن سینه (səmənsinə) - səməən sinə
زنان سمن سینه سیم ساق بهر کار باو کنند اتفاق (۲۵۱, ۴۳)

سمور (səmur) - samur (qiymətli və nadir, qara dərili heyvan)
نخیزد ز جانی جز آن جایگاه (۴۳۴, ۳۲۳)

ترازوی گردون گردش بسیج نماند و نماند سنجیده هیچ (۲۴, ۲۷)

سنگ (səng) - daş

سنان چشمه خون گشاده ز سنگ برورسته صدبیشه تیر خدنگ (۳۸, ۴۱۴)

senan (senan) - süngü, nizənin ucu سنان چشمه خون گشاده ز سنگ برورسته صدبیشه تیر خدنگ (۳۸, ۴۱۴)

möhkəm - səng-e xod-ra dər ab əfkəndən) - سنگ خود را در آب افکندن

dayanmaq, zəiflik göstərməmək

گرم سنگ و آبی نهی در جواب چوکوه افکنم سنگ خود را در آب (۸۲, ۱۶۵)

daşı qızıla çevirmək - səng-ra zər kərdən) - سنگ را زر کردن

گیا پوشم و قوت من هم گیا کنم سنگ رازربین کیمیا (۸۱, ۲۹۴)

daş yeyilməz - səng-ra dər gəlu rah nist) - سنگ را در گلو راه نیست

بخندید نوشابه در روی شاه که چون سنگ را در گلو نیست راه (۲۶۲, ۲۶۸)

daşları yonmaq, daşlı yolla getmək - səng saidən) - سنگ سائیدن

همان به که گردیم ازین راه تنگ گریوه نوردیم و سائیم سنگ (۳۰, ۲۹۲)

birisinin - ba səng-e(kəsi) tərəzu nəhadən) - با سنگ (کسی) ترازو نهادن

fikriylə hərəkət etmək

بزرگان ایران ز فرهنگ او ترازو نهادند با سنگ او (۱۶۹, ۲۰۳)

daşdan yol açmaq, çətin həyat sürmək - əz səng rəh qoşadən) - از سنگ ره گشاده

daşı daş üstünə qoymaq - səng bər səng nəhadən) - سنگ بر سنگ نهادن

درین ره که از سنگ باید گشاد چراسنگ بر سنگ باید نهاد (۲۶۶, ۲۶۹)

tilsim qurmaq, möcüzə yaratmaq - əz- səng mum saxtən) - از سنگ موم ساختن

که چون شاه عالم بدانای روم بفرمود تا سازد از سنگ موم (۸, ۴۰۴)

daşa dəymək, yorulmaq, zəifləmək - be-səng dər amədən) - بسنگ در آمدن

چو شه شد بنزدیک آن غارتنگ درآمد پی بادپایان بسنگ (۴۲, ۳۱۲)

başı daşa dəymək, əyilmək - be-səng dər amədən-e sər) - بسنگ در آمدن سر

چوشنگرف سودند بر لاجورد سمور سیه زاد رویاه زرد (۲۷۴, ۳۴۶)

səmur dərısı - samur) - سمور سیه روبه سرخ تیغ همان قاقم و قندز بیدریغ (۲۰, ۳۰۱)

səmur dərısindən hazırlanmış kürk - səmuri) - سموری بپرسطاسی کرده باز (۲۴, ۲۷۷)

səmum) - səmum küləyi, ölüm küləyi سموم

ölüm ayağında) - dər səmum-e xəzan amədən) - در سموم خزان آمدن

olmaq

چه پرسی ز جانی بجان آمده گلی در سموم خزان آمده (۱۵۵, ۱۸۶)

senan) - süngü, nizənin ucu سنان

مژه چون سنان چشمها چون عقیق ز خرطوم تادم در آهن غریق (۱۵۰, ۹۴)

senankeş) - nizə سنان کش

سنان کش یکی نیزه سی ارش باب جگر یافته پرورش (۱۱, ۱۰۷)

sənbidən) - əzmək, deşmək سنبیدن

جو افتاد دشمن دران پای لغز بسم سمنش بسنید مغز (۱۶۸, ۴۲۳)

sonnət) - adət سنت

عروسی که این سنت آرد بجای دهد بوسه آینه رارونمای (۳۰, ۱۲۸)

səncab) - səncab, dələ (dərısı) سنجاب

فروزنده سنجاب و رویاه لعل همان کره ایبان نادیده نعل (۲۴, ۴۵۷)

səncabi) - səncablı سنجابی

کنم دست بیچی بسنجاییان ز نم سکه برسیم سقلاییان (۲۶, ۲۸۳)

səncəğ) - ələm, xüsusi işarəsi olan bayraq سنجق

هزار و چهل سنجق پهلوی روان در پی رایت خسروی (۱۳۴, ۳۹۰)

səncidən) - çəkmək, ölçmək سنجیدن

بمعیار این چارسوره روی نسنجد دو جوتا نزد د جوی (۵, ۸۳)

səncide) - ölçülmüş سنجیده

139

سراز بار سنگی در آمد بسنگ   جمازه بتنگ آمد از راه تنگ (۲۷, ۳۰)

(be-səng-o- sokunət nəfəs bər avərdən) – بسنگ و سکونت نفس بر آوردن

təmkinli olmaq, ağır olmaq, özündən tez çıxmamaq

بسنگ و سکونت بر آرد نفس   نکو شد بتعجیل در خون کس (۳۴۶, ۸۷)

(dər-səng caygir şodən) - əsarətdə olmaq   در سنگ جایگیر شدن

گران سیم در سنگ شده جایگیر   برون آوریمش چوموی از خمیر (۲۹۶, ۶۴)

(ze- səng yağut-e rəxşan   زسنگ یاقوت رخشان بر آوردن طاق پیروزه رنگ

bər avərdən-e tağ-e piruzerəng) -firuzərəngli tağın daşdan parlaq

yaqut çıxarması, Günəşin çıxması

دگر روزکین طاغ پیروزه رنگ   بر آورد یاقوت رخشان زسنگ (۴۲۹, ۲۵۱)

سنگ (səng) - çəki

ز عود گره پاره ها بسته تنگ   که هر پاره زو بود صدمن بسنگ (۱۱۶, ۵۷)

سنگ (səng) - təbiət, fiziki güc

زنان راترازو بود سنگ زن   بود سنگ مردان تر ازوشکن (۲۶۴, ۲۱۷)

سنگ (səng) - hörmət, etibar

کسی را که نزدیک او سنگ بود   ز چندین سپاه آن دوسر هنگ بود (۲۰۴, ۱۸۰)

سنگ بست (səngbəst) - daşla hörülmüş

مبین گنبد کوه راسنگ بست   مگوسنگ راکی در آید شکست (۱۶۵, ۷۶)

atəşqah - atəş-e səngbəst) - آتش سنگ بست

در آن خطه بود آتشی سنگ بست   که خواندی خودی سوزش آتشیست (۲۱۰, ۶۲)

سنگ بست (səngbəst) - qala, istehkam

درین پاسگه رخنهائی که هسد   عمارت کند تاشود سنگ بست (۲۹۷, ۱۳۰)

سنگ بسته (səng bəste) - daşla hörülmüş

daşla hörülmüş (səngbəste dez-e oucsay) - سنگ بسته دز اوج سای

göydələn qala

در آن سنگ بسته دز اوج سای   عمارتگری کرد بسیار جای (۲۹۷, ۱۲۳)

سنگ خارا (səngxara) - qranit, çaxmaq daşı

نه دولت نه دنیا نه دارا گذاشت   سنان راسراز سنگ خارا گذاشت (۶۵, ۱۶)

daş ürəkli tayfa, qırçaqlar (səngdelqoum) - سنگدل قوم

نگارنده را گفت شه کین نگار   درین سنگدل قوم چون کرد کار (۴۰۲, ۶۱)

daş yağışı, daş qalağı (səngriz) - سنگ ریز

چو در معرکه بر کشم تیغ تیز   بکوهه کنم کوه را سنگریز (۹۵, ۱۶۷)

daşqalağı etmək, daş yağıdırmaq (səngriz kərdən) - سنگ ریز کردن

گهی با چنان گوهر خانه خیز   چو بوطالبی را کنی سنگ ریز (۶, ۳۷)

daşürəkli (səngsar) - سنگسار

در آمد یکی ابرظلمات رنگ   بران سنگساران بیارید سنگ (۴۴۷, ۵۱۵)

daş yaran (səngfərsay) - سنگفرسای

سپاهی بهم کرد چون کوه قاف   همه سنگ فرسای و آهن شکاف (۱۳۶, ۱۰۸)

daşlıq (sənglax) - سنگلاخ

حضور تودر صوب این سنگلاخ   دیار مرا نعمتی شد فراخ (۳۵۷, ۵۱)

hərb (səngoabi) - سنگ و آبی

hərb istəmək (səngoabi dər cəvab nəhadən) - سنگ و آبی در جواب نهادن

گرم سنگ و آبی نهی در جواب   چوکوه افکنم سنگ خود را در آب (۱۶۵, ۸۲)

sif. daş (səngi) - سنگی

daş yükü, ağır yük (bar-e səngi) - بار سنگی

سراز بار سنگی در آمد بسنگ   جمازه بتنگ آمد از راه تنگ (۲۷, ۳۰)

sif. daş (səngin) - سنگین

daş məbəd (deyr-e səngin) - دیر سنگین

یکی دیر سنگین بر افراختند   بجمهور طاعتگهش ساختند (۲۸۷, ۷۸)

daşürəkli (səngindel) - سنگین دل

ببرگرچه سیمند سنگین دلند   بسنگین دلان زین سبب مایلند (۴۰۲, ۶۴)

yan (su) - سو

نوای پهلوان کامدی سوی من   نگهدار پهلو ز پهلوئی من (۱۸۳, ۱۱۸)

tərəf (su(y) - سوی

نگرره سوی جنگ پروازکرد به پیل افکنی جنگ راساز کرد (۴۴۶, ۵۰۴)
 su-ye rah sər avərdən) - yola çıxmaq, yollanmaq
 که از من بدانکس پناه آوری همان به که سرسوی راه آوری (۲۵۸, ۱۲۶)
 (su-ye rah şodən) - yola düşmək
 ز خدمت نیاسود چندانکه شاه ز خوردن برآسود و شد سوی راه (۲۴۹, ۲۸۳)
 (su-ye molk-e estəxr rəy avərdən) –
 İstəxrə yollanmaq, İstəxrə getməyə qərar vermək
 زمین عجم زیرپای آورد سوی ملک اصطخر رای آورد (۳۹۳, ۱۲)

(su) - səbəb bildirir

(su-ye xane-ye xiş bar bər bəstən) - öz
 نشص evinə getmək üçün yükünü bağla
 دگر گفت چون می دروکرد کار سوی خانه خویش بریست بار (۴۴۳, ۴۵۸)

(su) - yerlik halı bildirir

سپه چون پراکنده شد سوی جنگ فراخی درآمد بمیدان تنگ (۱۸۱, ۸۶)

(səvad) - yer, torpaq

سواد چنان دید دارای دهر برآسود و ازخرمی یافت بهر (۲۴۷, ۹۸)
 (səvad-e cəhan) - yer üzü
 سواد جهان رنگ عنبرگرفت (۳۷۰, ۲۳۳)

(səvadi) - qaralıq

زسوادى هندوزصفرای روس فروشت عالم چوبیت العروس (۵۶, ۳۸)

(səvar) - atlı döyüşçü

بلشگر توان کردن این کارزار بتنها چه برخیزد ازیک سوار (۸۸, ۷۴)

(səvar) - atlı

زره گر پیاده رسد گر سوار پرستش کنندش پرستنده وار (۴۰۳, ۷۴)

(səvari) - atlı

برآمد سیاه ازدهانی بزیر (۴۲۹, ۲۵۲)

(səvari) - atçapma, atminmə

طرفها بشاهان گرفتار کن بهرسویکی را طرفدار کن (۲۳۷, ۵۹)
 hər tərəfdən) - hər tərəfdən
 زهرسو عروسان نادیده شوی زخانه برون تاختندی بکوی (۲۰۸, ۲۲)
 (əz in su) - bu tərəfdən
 ازین سوکنم صید وبنوازمش وزان سویدریا دراندازمش (۴۶۸, ۸۷)
 (əz-do su) - iki tərəfdən
 سپاه ازدوسوصف برآاستند هزبران بنخجیربرخاستند (۱۷۳, ۹۸)
 (be-yek su şodən) - uzaqlaşmaq
 که چون شه بغزنین درآمد زبلخ بیکسو شد از آب دریای تلخ (۳۲۶, ۱۲)
 (be-yek su nəhadən) - bir tərəfə qoymaq
 نارد بمن عذرو غارتگری وزین دربیکسونهد داوری (۳۳۰, ۶۷)
 (su be-su) - hər tərəfdən
 یزک بریزک سو بسو درشتاب نه دردل سکونت نه در دیده خواب (۱۶۷, ۱۲)
 (su-ye kuh şodən kuh) - günəşin batması
 چوزنگی شد از جنگ خسرو ستوه بدو گفت خورشید شد سوی کوه (۱۰۵, ۳۰۰)

(su) - yönlük hal bildirir

یکی مژده ده سوی بلبل براز که مهد گل آمد بمیخانه باز (۶۰, ۸)
 (su-ye baz gəştən kar bəsicidən) –
 qayıtmağa hazırlaşmaq, qayıtmağa səfərbər olmaq
 سوی بازگشتن بسیچید کار بگردندگی گشت چون روزگار (۳۹۰, ۱۱۹)
 (su-ye peyqar kəşidən) - hər bə çəkmək,
 düşmənçiliyə sövq etmək
 زمهرم مکش سوی پیگار خویش گرفته مزین بر گرفتار خویش (۲۶۲, ۱۸۶)
 (su-ye cəng amədən) - döyüşə girmək
 من ازدوری شه بتنگ آمدم زتنگ آمدن سوی جنگ آمدم (۴۴۶, ۴۹۷)
 (su-ye cəng pərvaz kərdən) - döyüşə getmək,
 döyüşə atılmaq

atçapmanın nəşəsini (neşat-e səvari gereftən) - نشاط سواری گرفتن
duymaq

وزان پس نشاط سواری گرفت پی شاهی وشهریاری گرفت(۶۸, ۶۹)

at çapmaq - (səvari kərdən) سواری کردن

تن ناتوان کی سواری کند سلیح شکسته چه یاری کند(۱۵۱, ۱۱۳)

sahillərlə, sahil-sahil - (səvahel-səvahel) سواحل سواحل

برون رفت از آن کوچگه شهریار سواحل سواحل بدریا کنار(۳۲۰, ۵۵)

sual - (sual) سوال

soruşmaq - (sual kərdən) سوال کردن

دگر باره کردش سکندر سنوال که ای مهربان پیردیرینه سال(۲۰۰, ۱۲۵)

istəmək, xahiş etmək - (sual kərdən) سوال کردن

دگر باره شه گفت کای بدسگال باندازه خود نکردی سنوال(۲۳۲, ۸۲)

yanmaq - (suxtən) سوختن

که چون دین دهقان بر آتش شست بمرد آتش وسوخت آتش پرست(۲۰۷, ۱۰)

içəridən ürəyi - (əz-dərünsu cəgər suxtən) از درونسو جگر سوختن

yanmaq

چو شمع از درونسو جگر سوختن برونسوز شادی بر افروختن(۲۴۰, ۵)

içəridən yanmaq - (dərün suxtən-e sine) درون سوختن سینه

زبی آیم سینه سوزد درون قدم تا سرم غرق دریای خون(۱۸۶, ۱۵۷)

yandırmaq - (suxtən) سوختن

شکر ریزان عود افروخته عدو راجو عود وشکر سوخته(۲۲۰, ۷۸)

ərimək, yanmaq - (suxtən) سوختن

شب افروز شمعی بر افروختم وز اندیشه چون همع میسوختم(۲۲, ۲۴)

yanmaq, alışıb yanmaq - (suxte şodən) سوخته شدن

چولختی شدان آتش آمد پدید که شد سوخته هر چه آنجا رسید(۳۱۲, ۵۶)

fayda, xeyir - (sud) سود

ستم رازیان عدل راسود ازو خداراضی وخلق خشنودازو(۳۴۴, ۸۸)

-fayda vermək (sud avərdən) سود آوردن

دونوباوه هم تود وهم برگ تود زحلواوا بریشم آورده سود(۳۲۱, ۶۴)

faydalı olmaq - (sud daştən) سود داشتن

پشیمان کنون شوکه چون کار بود ندارد پشیمانی آنگاه سود(۱۵۹, ۶۰)

fayda vermək - (sud kərdən) سود کردن

بکوشید ومردانگیها نمود بشیری کجا کرد باشروه سود(۴۲۲, ۱۶۱)

faydalı, xeyirli - (sud) سود

faydalı iş - (kar-e sud) کار سود

چو شه دید کان یادگار کیان خیر دارد از کار سود وزیان(۱۹۸, ۱۰۶)

sevda, istək, fikir - (souda) سودا

چوماری که بیچدز سودای گنج(۹۶, ۱۷۸)

se-souda-ye(çizi) tohi şodən - bir şeyin

fikrini başından çıxarmaq

سکندر چو دید آن سواد بهی ز سودای هندوستان شد تهی(۳۴۲, ۲۵)

faydalı - (sudmənd) سودمند

faydalı olmaq - (sudmənd budən) سودمند بودن

سخن گفتن آنگه بود سودمند کزان گفتن آوازه گردد بلند(۳۱, ۸)

sürtmək, çəkmək - (sudən) سودن

مگر بر محک زر همی آزمود(۲۱۶, ۲۱)

əzmək - (sudən) سودن

نسودی سر خصم رازیر پای(۱۹۲, ۱۵)

solmuş - (sude) سوده

سرین سوده بالین فرو ریخته(۲۹, ۵۸)

-toy, ziyafət, bayram (sur) سور

طبق پرشکر کرد خورشید وماه(۲۲۰, ۸۲)

-yuva (surax) سوراخ

که اندر گریزی بسوراخ مار(۱۰۵, ۳۰۳)

be-surax dər şodən) - yuvaya çəkilmək, siçan
 بسوراخ در شدن
 yuvasını satın almaq
 چو دشمن خبر یافت کامد پلنگ
 بسوراخ در شد چوروباه لنگ (۲۲۲, ۷۹)
 (surax) - deşik
 سوراخ
 مگوی آنچه دانای پیشینه گفت
 که در درنشايد دوسوراخ سفت (۴۱, ۱۱)
 (suz) - dərd
 سوز
 سر آغاز کرد آنگهی راز خویش
 بزدسوز خویش اندر آساز خویش (۴۴۹, ۵۳۹)
 (suz avərdən) - yandırmaq, kədərləndirmək
 سوز آوردن
 نخست آنچنان کردم آغاز او
 که سوز آورد نغمه ساز او (۵۴, ۱۱)
 (suzan) - yandıran, yandırıcı
 سوزان
 بسی خویشتن را بزنگی ستود
 که سوزان ترا آتشم زیر دود (۹۵, ۱۶۴)
 (suzanidən) - yandırmaq
 سوزانیدن
 بسوزاد مغزش بسر سام تیر (۱۴۹, ۸۸)
 (suzən) - iynə
 سوزن
 چو رشته ز سوزن قوی تر کنی
 بسا چشم سوزن که در سر کنی (۳۸۲, ۱۱)
 (suzəndegi) - istilik, hərarət
 سوزندگی
 تنوره زتفسیدن آفتاب
 بسوزندگی چون تنوری بتاب (۱۰۹, ۴۲)
 (suzəndegi) - qızgınlıq, daxili fədakarlıq, əzmkarlıq
 سوزندگی
 چو دانسته بودند کوسرکشست
 بسوزندگی گرم چون آتشمست (۱۴۴, ۲۶)
 (suzəndegi) - yandırıcı zərbə
 سوزندگی
 ز سوزندگی راه بختش گرفت
 بدان آهن چفته سختش گرفت (۴۲۸, ۳۷۵)
 (suzənde) - isti, yandıran, yanar
 سوزنده
 جوان دولت و تیزوگردنکشست
 گه خشم سوزنده چون آتشمست (۸۵, ۳۱)
 (suzəndeətəş) - yanar od (Dara)
 سوزنده آتش
 بدان خرج خشنود شد شاه روم
 ز سوزنده آتش نگهداشت موم (۶۵, ۱۴)
 (susən) - süsən
 سوسن
 چو سوسن سر از بندگی تافته
 نم از چشمهء زندگی یافته (۴۰, ۵)

(suğe) - bağban, meyvə satan, rəiyyət
 سوقه
 کند سوقهء سیب را خانه رس
 ولی خوش نباشد بدنجان کس (۳۵۹, ۷۲)
 (suk) - yas, matəm
 سوک
 چو دانست کز سوک چیزی نماند
 رعونت بعد آستین برفشاند (۲۱۷, ۲۷)
 (suk daştən) - yas saxlamaq
 سوک داشتن
 ندارد کسی سوک در حریگاه
 نه کس جز قزاکند پوشد سیاه (۱۸۰, ۷۶)
 (souğənd) - and
 سوگند
 خیر داشتند از دل شهریار
 که هست او بسوگند و عهد استوار (۱۹۴, ۴۳)
 (souğənd-ra dər əfzudən) - and içdirmək
 سوگند را در افزودن
 بشهزاده بسپرد فرزند را
 بییمان در افزود سوگند را (۷۱, ۲۹)
 (sevvom) - üçüncü
 سوم
 سوم فیلسوفی نهانی گشای
 که باشد بر از فلک رهنمای (۳۳۰, ۷۱)
 (se) - üç
 سه
 من از هر سه دانه که دانا فشاند
 درختی برومند خواهد نشانند (۴۳, ۴۵)
 (senoubətzen) - gündə üç dəfə əzan verən
 سه نوبت زن
 خداوند شمشیر و تخت و کلاه
 سه نوبت زن پنج نوبت پناه (۴۶, ۱۳)
 (sepər) - üç qanadlı
 سه پر
 خدنگ سه پر کرده ز آهن گزار
 چو مرغ دو پر بر سر مر غزار (۴۱۳, ۳۴)
 (sedigər) - üçüncüsü
 سه دیگر
 یکی از زرو دیگر از لعل پر
 سه دیگر زیاقوت و چارم زدر (۲۶۷, ۲۵۵)
 (səhm) - səhm
 سهم
 سهم شیری
 (səhm-e şiri) - şirlik səhmi, şirlik azuqəsi
 اگر سهم شیری بیفتد ز شیر
 حرون استری مغزش آرد بزیر (۱۴۶, ۴۶)
 (səhmğən) - qorxulu, zəhmli
 سهمگن
 از آن سهمگن تر سیاهی قوی
 عنان راند بر چالش خسروی (۹۹, ۲۲۸)
 (səhmnaq) - qorxulu
 سهمناک
 شه از هول آن بازی سهمناک
 بترسید کافتد سپه در هلاک (۴۳۹, ۳۹۲)

سهمناک (səhmnaḵ) - güclü
 بسا شیر درنده سهمناک که از نوک خاری در آید بخاک (۵۰, ۱۴۶)

سهی (səhi) - düz, uca
 سهی سایه (səhisaye) - düz qamətli
 درختی سهی سایه در باغ شرع زمینی باصل آسمانی بفرع (۶۹, ۱۳)
 سهی سرو (səhisərv) - sərv ağacı
 سهی سرو محتاج بالای او شکر بنده و شهد مولای او (۸۶, ۳۸۷)
 سهی سرو (səhisərv) - gözəl, sərv qamətli, ucaboy
 چوسرو سهی دسته گل بدست سهی سرو زیبا بود گل پرست (۲۹, ۲۰۸)

سهیل (soheyl) - Süheyl ülduzu
 سهیلی بر اوج عرب تافته ادیم یمن رنگ ازو یافته (۱۱, ۱۵)

سهیل (soheyl) - kişnəmə
 سهیل زمین سنبهء تازیان بماهی رسانده زمین رازیان (۳۱, ۴۱۳)

سی (si) - otuz
 سی ارش (siərəş) - otuz arşınlıq
 سنان کش یکی نیزه سی ارش باب جگر یافته پرورش (۱۱, ۱۰۷)

سیاست (siyasət) - hakimlik, nüfuz
 سیاست نگر تاجه تعظیم کرد که چرمی چنین رابه ازسیم کرد (۴۱, ۴۵۸)

سیاست (siyasət) - cəza
 بفرزانه گفتا که در خسروی سیاست کند دست شه راقوی (۴۰, ۴۵۸)

سیاست (siyasət) - siyasət
 سیاست گره بسته بردست وپای زهر پیکری مانده نقشی بجای (۷۲, ۱۹۶)
 سیاست نمودن (siyasət nəmudən) - divan tutmaq
 بر آتش پرستان سیاست نمود بر آورد از ان دوده یکباره دود (۷۸, ۳۲۲)

سیاست (siyasət) - işin
 سیاست در آمد بگردن زنی در آمدن سیاست بگردن زنی در آمد بگردن زنی (be-gərdənzəni dər amədən-e siyasət)
 سیاست در آمد بگردن زنی ز چشم جهان دور شد روشنی (۴۱, ۱۶۹)

سیاوش (seyavuş) - Siyavuş
 میندار کز خون گردنکشان چوخون سیاوش نمائد نشان (۶۷, ۲۳۸)

سیاه (siyah) - qara (gecə)
 دو پروانه بینم درین طرفگاه یکی روسپید ست و دیگر سیاه (۳, ۳۹۸)

سیاه (siyah) - qara
 زده بر سر از جعد پرچم کلاه چوبر کلهء کوه ابر سیاه (۷۳, ۱۴۲)
 سیاه پوشیدن (siyah puşidən) - qara geymək, yas paltarı geymək
 ندارد کسی سوک در حر بگاه نه کس جز قز اکند پوشد سیاه (۷۶, ۱۸۰)

سیاه شدن (siyah şodən) - qaralmaq
 شیخون دارا درآمد ز راه زیولاد پوشان زمین شد سیاه (۱۳, ۱۳۸)

سیاه گشتن (siyah gəştən) - qaralmaq
 بدان تاگریزند طفلان راه جوزنگی چراگشت باید سیاه (۲۵, ۳۲)

سیاه (rusiyah) - günahkar, üzüqara
 عقوبت مکن عذر خواه امدم بدرگاه تورو سیاه امدم (۷, ۱۰)

سیاه (siyah) - günah
 سیاه مراهم توگردان ببید مگر دانم از در گهت نامید (۸, ۱۰)

سیاه (siyah) - zəngi
 سیاهان که تاراج ره میکنند بدزدی جهان راسیه میکنند (۱۹, ۲۴)

سیاه ازدهانی (siyahəjdəha) - qara əjdəha, döyüşçü
 سیاه ازدهانی که در هیچ بوم نیامد چو او بند شیری ز روم (۶۹, ۳۴۴)

سیاره (səyyare) - ulduz
 چوسیاره چرخ شبذیزراند بهر برج کامد سعادت رساند (۱۳۹, ۲۹۸)

سیاهی (siyahi) - qaralıq
 سوادى که دروى سیاہى نبود وگر بود جز پشت ماهى نبود (۳۴, ۳۴۲)
 سیاهی دادن (siyahi dadən) - qaralıq vermək, cavanlaşdırmaq
 سرنسترن رازموی سپید سیاهی ده از سایهء مشک ببید (۱۱, ۶۱)

سیاهی (siyahideh-e xal-e əbbasiyan) - əbbasilərin
 سیاهی ده خال عباسیان

xalına qaralıq verən, Allah
 سیاهی ده خال عباسیان سپیده برچشم شماسیان (۹, ۱۳)
 səhər in (be-xavər sər foru bordən-e siyahi) - بخاور سرفرو بردن سیاهی
 açılması
 سپیده چوسریزد از باختر سیاهی بخاور فرو برد سر (۳۴۶, ۳۴۵)
 siyahi) - qaralar ölkəsi, Zəngibar (siyahi) سیاهی
 سیاهی گرفتگی سپیدی بگیر چنین ابلقی بایدت ناگزیر (۱۲۰, ۲۷)
 – (əndər siyahi pədid şodən-e sepidi) اندر سیاهی پدید شدن سپیدی
 səhər in açılması
 بر آسود تا صبحدم بردمید سپیدی شد اندر سیاهی پدید (۲۷۰, ۲۹۱)
 sib) - alma (sib) سیب
 almaüzlü) - sibçeher (sibçeher) سیبچهر
 بدان سیبچهران مردم فریب همی کرد بازی چومردم بسیب (۲۱۷, ۳۹)
 seyr) - seyr, tamaşa, baxma (seyr) سیر
 بسیرسپهر انجمن ساختند ترازوی انجم بر افراختند (۶۷, ۵۱)
 sir) - tox (sir) سیر
 گرسنه چوبا سیرخاید کباب بفر به ترین زخمی آردشتاب (۱۴۷, ۵۴)
 doymaq, gözü doymaq) - (sir şodən) سیر شدن دل
 گرفتگی جهان جمله بالا وزیر هنوزت نشد دل زییگار سیر (۳۵۷, ۴۴)
 doymaq, bezmək) - (sir gəştən) سیر گشتن
 که بد دل شدند این سپاه دلیر ز شمشیر ناخورده گشتند سیر (۸۸, ۷۳)
 sirab) - sirab, suyla doymuş (sirab) سیراب
 چو در آب جام جهانتاب دید زیک شربتش خلق سیراب دید (۳۳۵, ۴۱)
 sirab) - təzə-tər (sirab) سیراب
 ریاحین سیراب را دسته بند بر افشان بیالای سرو بلند (۴۱, ۲۰)
 ad-san) - (seyrət-o-san) سیرت و سان
 زن زیرک از سیرت و سان او در آن داوری شد هراسان او (۲۵۷, ۱۱۰)

seyfur) - ipək növü سیفور
 ستاده زیر زرین درفش زسیفور برتن قباى بنفش (۱۱۰, ۵۸)
 seyfur) - ipək xalat (seyfur) سیفور
 دوالی ملک چون بنیک اختری بیوشید سیفور اسکندری (۲۴۶, ۹۱)
 seyl) - sel (seyl) سیل
 که از کوه در پستی آرد خروش (۴۲۷, ۲۱۲)
 seyl) - döyüş, müharibə, qanlı döyüşlər (seyl) سیل
 جوزان سیلها برنگشتی چوکوه ازین قطره هاهم نداری شکوه (۱۲۵, ۱۱۶)
 seyl) - qoşun (seyl) سیل
 در آمد یکی سیل از ایران زمین که نه چین گذارد نه خاقان چین (۳۴۴, ۶۶)
 seylab) - sel (seylab) سیلاب
 گریوه بلند ست و سیلاب سخت میبچان عنان من از راه بخت (۱۰, ۵)
 qan selində) - (be-seylab-e xun gərg kərdən) سیلاب خون غرق کردن
 boğmaq
 بخر سنگ غضبان خرابش کنند سیلاب خون غرق آبش کنند (۲۹۰, ۳۷)
 seylabriz) - selyağdıran (seylabriz) سیلاب ریز
 تغافل نسازی که سیلاب تیز بجوشست در ابر سیلاب ریز (۲۵۳, ۷۱)
 seylqah) - sellik yer (seylqah) سیلگاه
 ازین سیلگاهم چنان ده گذار که پل نشکند بر من رودبار (۱۰, ۶)
 sim) - gümüş (sim) سیم
 ز گنجش زمین کیسه بردوخته سمن سیم و خیری زر اندوخته (۴۸, ۴۶)
 yüksək əyarlı gümüş) - (sim-e nab) سیم ناب
 زده بارگاهی بریشم طناب ستونش زرو میخس از سیم ناب (۲۷۱, ۳۰۲)
 gümüş növü) - (sim-e abdar) سیم آبدار
 قبائی زره برتتش تابدار چوسیماب روشن چوسیم آبدار (۴۲۳, ۱۶۵)
 sim dər zər) - (qızıl tutulmuş gümüş, qəlp qızıl) سیم در زر
 تصرف در آن سکه نگذاشتم کزان سیم در زر خبر داشتم (۷۵, ۴)

زنان سمن سینه سیم ساق   بهر کار با او کنند اتفاق (۲۵۱, ۴۳)

از آن سیمگون سکه نوبهار   درم ریزکن بر سر جویبار (۶۱, ۲۲)

رسیمین زنج گونی انگیخته   برو طوقی از غیغب آویخته (۳۸۸, ۹۰)

سپند از خراسان و فوراز عراق   بریشاد از ارمن بدین اتفاق (۴۰۸, ۷۳)

نوازش کند سینه جسته را   گشایش دهد کار درسته را (۴۵, ۷۲)

تدروان رومی وزاغان زنگ   شد سینه بازیعی دورنگ (۱۰۶, ۳)

گشادند سر بسته گنجینه ها   کز وخیزد آسایش سینه ها (۴۵۷, ۱۶)

بیرداخت آن گنج دیرینه را   وزوداد مرهم بسی سینه را (۳۲۴, ۱۰۹)

بچالشگری سوی او راند رخس   برابر سیه خنده زد چون درخش (۱۰۸, ۳۵)

بسنگ سیه بر زرسرخ سود   مگر بر محک زر همی از مود (۲۱۶, ۲۱)

سیاهان که تاراج ره می کنند   بدزدی جهان راسیه می کنند (۲۴, ۱۹)

بفرسنگها بود پیدا زدور   عقابی سیه پروبالش ز نور (۱۴۲, ۷۴)

لب از باد عیسی پر از نوش تر   تن از آب حیوان سیه نوش تر (۱۳, ۱۰)

حبش داغ بر روی فرمان اوست   سیه پوش زنگ از افغان اوست (۳۴۴, ۷۰)

سیم (sim) - gümüş (bədən)

بهر کسی (bər sim-e (kəsi) sekke zədən) - qul etmək , ağ
bədənə damğa vurmaq

کنم دست پیچی بسنجاییان   ز نم سکه بر سیم سقلاییان (۲۸۳, ۲۶)

سیم (sim) - gümüş (Nüşabə)

گران سیم در سنگ شد جایگیر   برون آوریمش چوموی از خمیر (۳۹۶)

سیم (seyyom) - üçüncü

سیم دل بشفقت بر آراستن   ستم دیده را داد دل خواستن (۵۰, ۶۸)

سیم روز چون بخت یاری نکرد   گرفتار دشمن شدم در نبرد (۴۴۶, ۵۰۰)

سیمای سبزه فروشوی گرد   که روشن بشستن شود لاجورد (۶۰, ۹)

سیماب (simab) - civə

ستیزنده از تیغ سیماب ریز   چو سیماب کرده گریز اگر ریز (۱۸۰, ۶۶)

سیماب (simab) - civə (solğun üz)

بیا ساقی آن شیر شنگر فگون   که عکسش در آرد بسیماب خون (۲۸۱, ۱)

سیماب خون (simabxun) - zəiflik, qan azlığı

سیماب خون گشتن   zəifləmək, qan azlığına tutulmaq

بمن ده که سیماب خون گشته ام   بسیماب خون ناخنی رشته ام (۲۸۱, ۲)

سیماب ریز (simabriz) - döyüşçü yıxan, döyüşçü öldürən, iti

ستیزنده از تیغ سیماب ریز   چو سیماب کرده گریز اگر ریز (۱۸۰, ۶۶)

سیمتن (simtən) - gümüş bədən

زن سیمتن نی که روئین تنست   زمردی چه لافد که زن هم زنت (۳۸۹, ۱۱۰)

سیمرغ (simorğ) - Simurğ

نشینم چو سیمرغ در گوشهء   دهم گوش را از دهن توشهء (۳۵, ۶۶)

سیم ساغ (simsağ) - gümüş topuqlu

سیمگون (simqun) - gümüşü, ağ

سیمین (simin) - sif. gümüş

سپند (sepənd) - xorasanlı sərkerdə

سینه (sine) - sinə

سینه (sine) - sinə (dərddli, yaralı)

سیه (siyəh) - siyah

سیه (siyəh) - qara

سیه پر (siyəhpər) - qara qanadlı

سیه پوش (siyəhpüş) - qara geyimli, qara örtüklü

سیه پوشی (siyəhpüşü) - qarageymə

سیه تا سپیدی (siyəh-ta-səpīdi) - ağdan (İran) qaraya (zəngibar) qədər

سیه تا سپیدی گرفتیم بتیغ بدادم بخوانندگان بیدریغ (۱۶، ۳۴۹)

سیه جامه (siyəhcəme) - qara paltarlı, yaşlı

عقابین پولاد درچنگ او عقابان سیه جامه ز آهنگ او (۷۶، ۳۸۷)

سیه چشم (siyəhçəşm) - qara göz

کنیزی سیه چشم ویاکیزه روی گل اندام وشکرلب و مشگبوی (۸۱، ۳۸۷)

سیه روی (siyəhruy) - qara üz, üzü qara

سیه روی ازانی که از تیغ تیز درین حربگه کرد خواهی گریز (۱۹۹، ۹۷)

سی هزار (sihezər) - otuz min

برون از کنیزان چابک سوار غلامان شمشیرزن سی هزار (۲۷، ۲۵۰)

سیه شیر (siyəhşir) - qara şir

چو من زنگی آنکه که خندان بود سیه شیر ی الماس دندان بود (۱۷۷، ۹۶)

سیه کار (siyəhkar) - pis iş sahibi

سیه کارشب چون شود تخته سود برون آید آتش زگردنده بود (۳۰۲، ۱۰۵)

سیه کوله (siyəhkule) - qara qozbel, donqa

سیه کوله گردبازو منم گران کوه راهم ترازومنم (۲۲۳، ۹۹)

سیه مار (seyəhmar) - qara ilan

هزیر زیان کی شود صید گور سیه مارکی روی تابد ز مور (۱۱۸، ۱۲۵)

ش (şin) - Fars əlifbasının on altıncı hərfi

ش (eş) - sözdüzəldici şəkilçi. Fəli isim düzəldir.

بخندید صراف آزاد مرد وز آمیزش زربدو قصه کرد (۲۳، ۱۴)

ش (eş) - III ş. t. nisbət şəkilçisi

براقی شتابنده زیرش چویرق ستامش چوخورشید درنور غرق (۱۵، ۱۰)

ش (əş) - o

زپیروزی چرخ پیروزه رنگ نبوش بسی در سپاهان درنگ (۲۲۷، ۱۵)

ش (əş) - III ş. t. vasitəli təməlligini bildirən enklitika, ona

نشتنگهی سازمش زین سریر که باشد بروجوادان جای گیر (۴۴، ۵۶)

ش (əş) - III ş. t. vətəsiz təməlligini bildirən enklitika, onu

زبگوی بدگفته پنهان کنم بیاداش نیکش پشیمان کنم (۳۳، ۴۳)

ش (əş) - III ş. t. vasitəli təməlligini bildirən enklitika, onun üçün,

onun yanında

یکی روس بد نام او جودره که شیر نرش بود آهویره (۴۲۴، ۱۸۶)

ش (əş) - III ş. t. vasitəli təməlligini bildirən enklitika, ondan

لب غنچه را کایدش بوی شیر ز کام گل سرخ دردم عبیر (۶۰، ۶)

ش (əş) - III ş. t. vasitəli təməlligini bildirir, onunla

سکندر نه گر خود بود کوه قاف که باشد که من باشمش هم مصاف (۱۳۴، ۷۳)

شاخ (şax) - buynuz

چو بر شاخ آهوکشد چرم گور بدوزد سرمور بر پای مور (۸۵، ۳۲)

شاخ (şax) - budaq

شود برگ ریزان ز شاخ بلند دل باغبانان شود دردمند (۲۷، ۲۵)

شاخ در شاخ (şax-dər-şax) - sıx budaqlı

پیرامنش بیشه های خدنگ بهم در شده شاخ بر شاخ تنگ (۴۵۶، ۷)

شاخ برکشیدن (şax bər kəşidən) - baş qaldırmaq, açılmaq

بهار چمن شاخ از آن برکشید که شمشیر باد خزان را ندید (۳۰۷، ۱۰۲)

دل تاجور شادمانی گرفت بشادی بسی کامرانی گرفت (۲۱۱, ۶۷)

بیرسید و بس مهریاتی نمود بدان آمدن شادمانی نمود (۲۷۲, ۳۱۳)

بایدگی عمر نو کردمی جهان را بشادی گرو کردمی (۲۸, ۴۸)

تو شادی کن ارشادخواران شدند تو با تاجی ارتاجداران شدند (۳۰۹, ۱۶)

در ایندم که داری بشادی بسیج که آینده ورفته هیچست و هیچ (۱۷۵, ۷)

شاه روس شد چون گدازنده موم بشادی درآمد شهنشاه روم (۴۴۱, ۴۲۸)

جهان غم نیرزد بشادی گرای نه کز بهرغم کرده اند این سرای (۴۶۲, ۸)

چو شمع از درونسو جگر سوختن برونسو زشادی برافروختن (۲۴۰, ۵)

شادی انگیز (şadiəngiz) - şadlıq gətirən

شادی انگیز شدن (şadiəngiz şodən) - şadlıq gətirmək

زران میوه زعفران ریز شد که چون زعفران شادی انگیز شد (۱۹۳, ۳۴)

شادی نهاد (şadinəhade) - şadlıqla qoyulmuş, şadlıqla düzəldilmiş

می شادی آور بشادی نهیم زشادی نهاد بشادی دهیم (۴۶۳, ۱۱)

شام (şam) - axşam

شب و روز در شام و در بامداد تو بریادی از هر چه دارم بیاد (۴, ۴۵)

شام (şam) - Şam, şəhər adıdır.

بهم سنگی خویش در روم و شام نیامد کسش در قرازو تمام (۳۱, ۱۲۰)

شام (şam) - zülm

بصبح تو آن بوم نزدیکتر چراماند از شام تاریکتر (۴۶, ۲۴۵)

çat-çat olmaq, çatlamaq (şax şax gərdidən) - شاخ شاخ گردیدن
بیندیش از ان دشتهای فراخ کز آواز گردد گلو شاخ شاخ (۳۷, ۹۴)

şad, şən - شاد (şad)

نگهدارم از رخنه رهنان مکن شاد بر من دل دشمنان (۹, ۸۳)

şadlanmaq, sevinmək - şad şodən) - شاد شدن
همان کعبه را نیز ببند جمال شود شاد از آن نقش فیروزقال (۲۴۳, ۳۵)

şadlandırmaq, şənləndirmək - şad kərdən) - شاد کردن
بجامی که یک مست را شاد کرد بر آن جام داران چه بیداد کرد (۳۰۹, ۱۱)

sevinmək, şadlanmaq - şad gəştən) - شاد گشتن
چو از دیدن روی خود گشت شاد یکی بوسه بر پشت آینه داد (۱۲۸, ۲۹)

şən, şad - şadbəhr) - شاد بهر
یکی روز فارغ دل و شاد بهر بر آسوده بود از هوسهای دهر (۱۳۰, ۱۳)

şadlıq edən, badəpərəst - şadxar) - شاد خوار
تو شادی کن ارشادخواران شدند تو با تاجی ارتاجداران شدند (۳۰۹, ۱۶)

xoşbəxt - şadkam) - شاد کام
در آنجای آسوده بارود و جام بر آسود یکچند و شد شاد کام (۲۵۴, ۲۴)

xoşlanma, məmnun olma, xoşbəxtlik - şadkami) - شاد کامی
شاد کامی کردن (şadkami kərdən) - xoşbəxt olmaq, məmnun olmaq
تماشای گنج نظامی کند بیزم سخن شاد کامی کند (۳۵۵, ۷)

şən, şad - şadman) - شادمان
şad olmaq, şadlanmaq - şadman gəştən) - شادمان گشتن
بدان آمدن شادمان گشت شاه از آن پهلوانان لشکر پناه (۱۹۴, ۴۵)

şadlıq, sevinc - şadmani) - شادمانی
şadlıq etmək, şadlanmaq - şadmani kərdən) - شادمانی کردن
کنون گریغم شادمانی کنم ببیرانه سر چون جوانی کنم (۲۸, ۴۴)

şad olmaq, sevinmək - şadmani gəftən) - شادمانی گرفتن

157

بنویتگه شاه بردندشان بسرهنگ نوبت سپردندشان (۱۱۰, ۹۱) - III ş. t. vasitəsiz tamamlığı bildirən enklitika, onları şan (-e şan)

بهم بود رود و می و جامشان همان نزدیکدیگر آرمشان (۲۹۵, ۳۷۴) - III ş. t. vasitəli tamamlığı bildirən enklitika, onlarla şan (-e şan)

بفرمود تاداغان برکشند حبش زین سبب داغ درآتشند (۶۷, ۱۱۱) - III ş. c. vasitəli tamamlığı bildirən enklitika, onlara şan (-e şan)

مهندس بسی جوید ازراشان نداند که چون کردی آغازشان (۱۵, ۴) - III ş. c. nisbət şəkilçisi şan (-e şan)

شغیهای آیینه پیل مست همی شانه برپشت بیلان شکست (۲۰, ۱۶۸) - çiyin şane (-e şane)

ز شاهان گیتی درین غار ژرف کرا بود چون من حریفی شگرف (۴۹, ۳۳) - şah (-e şah) شاه

چه مقصود بدشاه آفاق را که نو کرد نقش این کهن طاق را (۳۷, ۳۰۲) - göylər şahı (İskəndər) - şah-e afağ) شاه آفاق

کز آمد شد شاه ایران وروم برومند باد اهمه مرزوبوم (۱۴۰, ۳۶۴) - İranın və Rumun şahı (İskəndər) - şah-e iran-o-rum) شاه ایران وروم

poladbədən şahlar (Bəhmən və İsfəndiyar) - şahən-e ruıntən) شاهان روئین تن

بسختی کشی سخت چون آهنم که از پشت شاهان روئین تنم (۵۰, ۱۵۸) - şah (-e şah) شاه جهان

ز شاه جهان روشنک بار داشت صدف در شکم در شهوار داشت (۸۲, ۲۳۹) - şah (-e şah) شاه چین

— (zin bər əbreş nəhadən-e şah-e çin) - Günəş - şah-e çin) شاه چین

Günəşin Əbreş atı yəhərləməsi, Günəşin tülüu که چون شاه چین زین بر ابرش نهاد فلک نعل زنگی بر آتش نهاد (۱۳, ۸۴)

Günəşin - şah-e çun) (sobh-ra bar dadən-e şah-e çun) صبح را بار دادن شاه چین tülüu که چون صبح را شاه چین بار داد عروس عدن در دینار داد (۱۶۷, ۹)

rusların şahı (Qəntal) - şah-e rus) شاه روس

هم آخریکی تیغ زد شاه روس بر آن شخص آراسته چون عروس (۱۳۴, ۴۲۱)

Rum şahı (İskəndər) - şah-e rum) شاه روم

چه بی هیبتی دیدی از شاه روم که پولاد نرم دانی چوموم (۱۶۷, ۳۶۵)

dünya şahı (İskəndər) - şah-e aləm) شاه عالم

بسی داد بر شاه عالم درود (۱۱۶, ۲۵۷)

müzəffər şah (İskəndər) - şah-e firuzmənd) شاه فیروزمند

ز لشکرگه شاه فیروزمند غریوی بر آمد بچرخ بلند (۴۲۳, ۴۴۱)

şairlər şahı (Nizami) - şah-e quyəndeqan) شاه گویندگان

رها کن که آیند جویندگان ببینند در شاه گویندگان (۱۳, ۳۵۵)

dünyanı işıqlandıran şah (Günəş) - şah-e gitiforuz) شاه گیتی فروز

چو شبذیرا نعل زربست روز درآمد بزین شاه گیتی فروز (۸۸, ۲۵۵)

dünyanı gəzən şah (İskəndər) - şah-e gitinəvərd) شاه گیتی نورد

عنان تافته شاه گیتی نورد ز صحرا بجیحون رسانید گرد (۱۴۲, ۳۹۱)

qoşun qıran şah (İskəndər) - şah-e ləşgərşəkən) شاه لشکرشکن

İskəndər - şah) شاه

بهر شهر کامدشادی فراز در شهر کردند بر شاه باز (۱۱۴, ۳۲۱)

Keyxosrov - şah) شاه

نگرنیز بینم که چون خفت شاه در آن غار چون ساخت آرمگاه (۴۲, ۳۰۳)

şahsınayan - şahazmay) شاه آزمای

şahı sınamaq - şahazmay gəştən) شاه آزمای گشتن

پژوهنده بود حجت نمای در آن انجمن گشت شاه آزمای (۷۷, ۲۳۱)

şahsınama - şahazmai) شاه آزمای

şahı sınağa - be-şahazmai nəfəs qoşade) بشاه آزمای نفس گشاده

ağız açmış, şahı sınağa hazırlaşmış در آن انجمن بود بسیار کس بشاه آزمای گشاده نفس (۷۵, ۲۳۱)

şahane, şahsayağı, şahlara layiq) شاهانه

پس از آنک شاهانه بنواختشان بتشریف خود سر بر افراختشان (۲۸, ۳۹۹)

Dara şah - (şah Dara) شاه دارا
 گه کینه با شاه دارا چه کرد زحد حبش تابخارا چه کرد (۳۲۸, ۴۹)
 şahututan (İskəndəri kəməndə salan) - شاهگیر
 گر اورا کمندی بود ماهگیر مر اهرم کمندی بود شاهگیر (۴۰۷, ۶۷)
 şahlar şahı (şahanşah) sözü'nün qısa forması, شاهانشاه - (şahənşah) شاهنشاه
 ملک فیلقوس از جهان رخت برد جهانرا بشاهنشاه نو سپرد (۷۳, ۶۰)
 şahlar şahına məxsus - (şahənşahi) شاهنشاهی
 می ناب در جام شاهنشاهی گهی پر همی کرد و گاهی تهی (۱۳۰, ۱۴)
 şahənşəh (şahanşah) sözü'nün qısa forması, شاهنشاه - (şahənşəh) شاهنشاه
 şahlar şahı (İskəndər) خبر گرم شد در خراسان و روم که شاهنشاه آمد زیگانه بوم (۳۹۱, ۱۵۰)
 İskəndər) - şahlar şahı (İskəndər) - şahənşəh-e piltən شاهنشاه پیلتن
 جو اقبال شاهنشاه پیلتن چوپیلی فکندش در انجمن (۴۴۷, ۵۰۵)
 İskəndər) - şahlar şahı (şahənşəh-e aləm) شاهنشاه عالم
 سران سپه در ولایت کمند بدرگاه شاهنشاه عالمند (۳۱۹, ۴۱)
 şahlar şahına məxsus - (şahənşəhi) شاهنشاهی
 گزارنده شرح شاهنشاهی چنین داد پرستنده را آگهی (۱۳۸, ۹)
 — be-şahənşəhi dəval bər dohol zədən) شاهنشاهی دوال بردهل زدن
 şahlar şahı olmaq چو عمرش ورق راند بر بیست سال شاهنشاهی بردها زد دوال (۵۶, ۴۰)
 şahlara layiq - (şahvar) شاهوار
 چنان از می و میوه خشگوار بر ار است مهمانی شاهوار (۳۸۳, ۱۹)
 şahı - (şahi) شاهلیق, hökmranlıq
 وزان پس نشاط سواری گرفت پی شاهی و شهر یاری گرفت (۶۸, ۶۹)
 şahlıq vermək - (şahi dadən) شاهی دادن
 هزیمت در افتاد بدخواه را جهان داد شاهی جهانشاه را (۴۵۴, ۴۵)
 şahlıq etmək, hökmranlıq etmək - (şahi kərdən) شاهی کردن
 بدان داد ملکت که شاهی کنی چوداورشوی داد خواهی کنی (۵۱, ۶)

şahin - (şahin) شاهین
 بیرو از ملکت دوشاهین بکار یکی در خزینه یکی در شکار (۵۰, ۷۳)
 şahini, nəhəng - (şahin bəhri) شاهین بحری
 دهد ماهیان را از مرغان شکار (۳۵۳, ۵۷)
 şahin kökü (şayestən) شایستن - (şay) شای
 نشاید ترا جز بتویافتن عنان باید از هر دری تافتن (۹, ۹۳)
 şahin - (şayəd) شاید
 ز قاقم نه چندان فرو بسته بند که تقدیر آن کرد شاید که چند (۴۵۷, ۲۳)
 şahin - (şayəd) - mümkindür, olar
 خورورشته یکبار شاید فروخت (۱۵۷, ۳۶)
 şahin - (şayəd) - layiqdir, dəyəər
 بدین هر دو بر تخت شاید نشست (۷۶, ۲۸)
 şahin - (şayestən) - yaramaq, lazım olmaq
 چه پیرایه را شاید از اصل وین (۴۵۸, ۳۲)
 şahin - (şayestən) - mümkün olmaq
 بسی منزل آمد زمن تابو نشاید ترا یافت اللابتو (۱۱, ۱۶)
 şahin - (şayestən) - felin bacarıq formasında işlənir
 سکندر بسی پای در کین فشرد ز کس مهر دارا نشایست برد (۳۲۳, ۹۳)
 şahin - (şayestəni) - layiqli, xüsusi
 بجز خوردنیهای بایستی همان گوسفندان شایستی (۲۴۳, ۴۲)
 şahin - (şayəste) - layiqli
 چو فرزند خود را خرد مند یافت شد ایمن که شایسته فرزند یافت (۷۰, ۱۲)
 şahin - (şəb) شب
 شب و روز در شام و در بامداد تو بریادی از هر چه دارم بیاد (۶, ۴۵)
 şahin - (əz- ruz quy bordən-e şəb) - gecənin düşməsi
 شب از روز خشنده چون گوی برد چراغی بر افروخت شمعی ببرد (۲۷۰, ۲۸۸)
 şahin - (şəb-e tire) - qaranlıq gecə
 شب تیره

شب تیره (şəb-e tîre) - Dara
 سرخسته رابرسرران نهاد شب تیره برروزرخشان نهاد (۱۸۳, ۱۱۵)
 شب تیره پهلو بیستر نبرد بطالع پژوهی ستاره شمرد (۴۱۲, ۸)
 – (be-ruz bang bər zədən-e şəb-e tîre) بروز بانگ برزدن شب تیره
 gecənin düşməsi, zülmət gecənin gündüzə üstün gəlməsi
 شب تیره چون بانگ برزد بروز سرافکنده شد مهرگیتی فروز (۴۲۲, ۳۰۴)
 bayram axşamı - (şəb-e cəşn) شب جشن
 شب جشن بود آن شب دلنواز پری پیکران چون پری جلوه ساز (۲۷۴, ۳۴۱)
 gecələmək - (şəb saxtən) شب ساختن
 سوار شیخون براز تاختن برآسود و آمد بشب ساختن (۴۲۹, ۲۴۴)
 gecənin qəm - (ze- ğəm sepah avərdən-e şəb) زغم سپاه آوردن شب
 qoşunu çəkməsi, decənin düşməsi
 چو شب خواست کز غم سپاه آورد منش سرسوی خوابگاه آورد (۲۷۳, ۳۲۸)
 – (zivər-e ənbərin saz kərdən-e şəb) زیور عنبرین ساز کردن شب
 gecənin ənbər bəzəyini hazırlayıb geyməsi, gecənin düşməsi
 چو شب زیور عنبرین ساز کرد سرنافهء مشک راباز کرد
 – (dər sər kəhəli pərənd avərdən-e şəb) درسر کحلی پرند آوردن شب
 gecənin başına qara ipək örtməsi, gecənin düşməsi
 چو شب درسر آورد کحلی پرند سرمه درآمد بمشگین کمند (۴۲۵, ۱۹۸)
 dünən gecə - (şəb-e duş) شب دوش
 بعدر شب دوش فرمود شاه که آتش فروزند در بزمگاه (۲۷۶, ۲۳)
 gecəni oyaq qalmaq - (şəb zende daştən) شب زنده داشتن
 صیوحی ملوکانه تا صبح راند همیداشت شب زنده تاشب نماند (۳۷۰, ۲۳۹)
 gecənu başa vurmaq - (şəb saxtən) شب ساختن
 سوار شیخون بر از تاختن برآسود و آمد بشب ساختن (۴۲۹, ۲۴۴)
 qaranlıq - (şəb) شب
 ره از شب چوروز بداندیش بود وشاقی وشمعی روان پیش بود (۲۹۲, ۶۰)

qara, zənci - (şəb) شب
 سپاه از دوسو جنبش انگیختند شب و روز را درهم آمیختند (۱۰۹, ۳۹)
 zəncini - (şəb-o-ruz-ra dər həm amixtən) شب و روز را درهم آمیختن
 rumlulara qarışdırmaq
 سپاه از دو سو جنبش انگیختند شب و روز را درهم آمیختند (۱۰۹, ۳۹)
 ney, tütək - (şəbbabə) شبابه
 ز گلابم شبابه زند باف دریده صبا شعر گل بناف (۳۲۱, ۶۲)
 gecəişiqlandırın - (şəbəfruz) شب افروز
 وز اندیشه چون شمع میسوختم (۲۲, ۲۴)
 gecə nağılı - (şəbəfsane) شب افسانه
 ز بهر شب افسانه بنشانند شاه (۲۹۸, ۱۴۲)
 çoban - (şəban) شبان
 بچوب شبانان شکستش دهم (۱۴۹, ۸۵)
 çobanlıq - (şəbani) شبانی
 çobanlıq etmək - (şəbani kərdən) شبانی کردن
 شبانی کند گرگ برگوسفند همان شیر برگورنارد گزند (۲۳۰, ۶۵)
 əmin-amanlığın bərqərar olması, qurdla qoyunun birlikdə otlaması - (bər qusfənd şəbani kərdən-e qorq) برگوسفند شبانی کردن گرگ
 شبانی کند گرگ برگوسفند همان شیر برگورنارد گزند (۲۳۰, ۶۵)
 gecə - sözlünün qısa forması, gecə - (şəbaneruz) شبانه روز - (şəbanruz) شبانروز
 بخسید شبانروزی از بیخودی که خوابست بنیاد نابخردی (۴۳۵, ۳۲۹)
 axşam - (şəbanqah) شبانگاه
 سکندر بدان شاه فرخ نژاد شبانگاه بگریست تا بامداد (۱۸۷, ۱۸۱)
 axşam - (şəbanqah) sözlünün qısa forması, şabanqah - (şəbangəh) شبانگاه
 شبانگه بیوی خوش انگیختن سحرگه بشریت برانگیختن (۴۰۶, ۴۰)
 axşam - (şəbahəng) شباهنگ

– (əz- kuh dud bər zədən-e şəbahəng) ازکوه دود برزیدن شباهنگ
axşamın düşməsi
شباهنگ چون برزد ازکوه دود برآهنگ شب مرغ دستان نمود (۵۱, ۸۶)
axşamçağı sözlünün qısa forması, şabanqah (şəbanqah) - شبانگاه - şəbangəh) شبانگه
جهاندار با فتح دمساز گشت شبانگه بارامگه باز گشت (۲۳۲, ۹۹)
kələk, oyun, tədbir - şəbbazi) شببازی
یکی روزکین چرخ چوگان پرست زشب بازی آورد گونی بدست (۱۲۴, ۳۹۰)
iş görmək, iş tədbir - şəbbazi be-kar avərdən) - شببازی بکار آوردن
qurmaq
شب وروز پرسیدی از شهریار که با اوچه شب بازی آرد بکار (۸۲, ۳۴۵)
qaragünlü - şəbtire) شبتیره
ستمیدده را دادبخشی کنم شب تیرگانرا درخشی کنم (۲۸, ۲۲۸)
çıraq, lampa - şəbçerağ) شب چراغ
زبس شبچراغ آن گرانمایه گاه بشب چون چراغست ورخشنده ماه (۵۸, ۲۵۳)
Şəbdiz (at növü), qara rəngli at - şəbdiz) شبدیز
چوسیاره چرخ شبدیز راند بهربرج که آمد سعادت رساند (۱۳۹, ۲۹۸)
Şəbrəng (at növü), qara rəngli at - şəbrəng) شبرنگ
بهر سوکه میراند شبرنگ را زخون لعل کرد آهنگ سنگ را (۲۳۳, ۴۲۸)
gecə yolçuları, oyaqlar - şəbrəvan) شبروان
سیه کرد بر شبروان راه را فرو برد چون ازدها ماه را (۲۴۳, ۴۲۹)
hərəmxana - şəbestan) شبستان
سیم آنکه برزیردستان من حرم نشکنی در شبستان من (۱۷۳, ۱۸۷)
yataq otağı - şəbestan) شبستان
بهر جایگه رونق انگیز کار بجز در شبستان وجز در شکار (۹۵, ۳۴۶)
yataq bəzəyən, ev işıqlandırın - şəbestanforuz) شبستان فروز
وشق نیفه های شبستان فروز چوخال شب افتاده بر روی روز (۲۵, ۴۵۷)
gecə-gündüz, həmişə - şəb-o-ruz) شب وروز
نظامی چودولت در ایوان او شب و روز باد آفرین خوان او (۲۵, ۵۳)

(şəbe) - şəvə (qara kəhrəba) شیه
از آیینه پیل وزنگ شتر صدف را شیه رست برجای در (۱۶, ۸۴)
qaranlıq - şəbe) شیه
qaranlığın düşməsi - (mandən-e şəbe) ماندن شیه
شیه ماند ویا قوت شد ناپدید (۱۸۰, ۱۸۷)
qara, şəvərəngli - şəberəng) شیه رنگ
روان کرد کلک شیه رنگ را ببرد آب مانی وارژنگ را (۱۵۷, ۱۵۴)
qara qələmi işə salmaq, yazmaq - (kelk-e şəberəng-ra rəvan kərdən) کلک شیه رنگ را روان کردن
روان کرد کلک شیه رنگ را ببرد آب مانی وارژنگ را (۱۵۷, ۱۵۴)
qəfil hücum, müharibə - şəbixun) شیخون
که چون شاه روم از شیخون زنگ بر آسود و آمد مرادش بچنگ (۱۲, ۱۱۹)
ölüm hücumu - şəbixun-e mərəg) شیخون مرگ
از انیم درجستن تاج وترک که فارغ دلیم از شیخون مرگ (۱۰۱, ۳۰۷)
qəfildən hücum etmək - şəbixun avərdən) شیخون آوردن
ستیزنده روسی ز لان وارک شیخونی آورد همچون تگرک (۲۴, ۳۹۴)
hücum etmək - şəbixun zədən) شیخون زدن
گرازگریزنده را پی گرفت شیخون زد و راه بروی گرفت (۸۲, ۳۲۲)
hücum etmək - şəbixun kərdən) شیخون کردن
وز آنجا شیخون بر ابخاز کرد در کین بر ابخازیان باز کرد (۷۶, ۲۴۵)
qəfil hücum edən - şəbixunbər) شیخون بر
سوار شیخون بر از تاختن بر آسود و آمد بشب ساختن (۲۴۴, ۴۲۹)
hücum edərək - şəbixunkonan) شیخون کنان
بخونریزی من لشگری ساختی شیخون کنان سوی من تاختی (۶۷, ۱۶۴)
şetaftən) felinin kökü, sürət - şetaftən) شتاب
şetafətən) şetafətən) شتاب آوردن
اگر شاه خواهد شتاب آورم سراژدها در طناب آورم (۸۵, ۲۱۲)

یزک بریزک سویسودر شتاب نه دردل سکونت نه در دیده خواب (۱۶۷, ۱۲) - *tələsmək* (dər şetab budən) در شتاب بودن

که باید بزودی نمودن شتاب ازین چاه کاتش برآید نه آب (۳۱۳, ۶۶) - *tələsmək* (şetab nəmədən) شتاب نمودن

سبق برده از آهوان در شتاب بگرمی چو آتش بنرمی چو آب (۳۸۶, ۶۶) - *şetab* (şetab) - iti qaçış شتاب

بفرمود تا هیچ نارد درنگ شتابان شود سوی سالار زنگ (۸۵, ۲۶) - *şetaban* (şetaban) - tələsik, sürətlə, tez, forən شتابان

جویرقی که در ابر دارد شتاب لب از آب خالی وتن غرق آب (۱۸۶, ۱۵۸) - *tələsmək, sürətlə hərəkət etmək* (şetab daştən) شتاب داشتن

سکندر چو فرمود کردن شتاب بران خانه تا خانه گردد خراب (۲۱۱, ۷۵) - *tələsmək* (şetab kərdən) شتاب کردن

بیرخاش زنگی شتابان شدند دواسپه بسوی بیابان شدند (۸۱, ۴۱) - *tələsən* (şetaban) شتابان

شتابندگی شتابان شدن (şetaban şodən) - *tələsmək* شتابان شدن

شتابندگان در بارگاه ستایش گرفتند بریزم شاه (۲۰۳, ۱۷۰) - *şetabəndeqan* (şetabəndeqan) - saray işçiləri, saray xadimləri, saray adamları شتابندگان

ستاره در آمد بتابندگی برآسود خلق از شتابندگی (۸۲, ۵۹) - *iş, çaliş-vuruş, zəhmət, əziyyət* (şetabəndegi) شتابندگی

شتابنده سلی که بر کوه ودشت زطوفان پیشینه خواهد گذشت (۳۴۴, ۶۷) - *şetabənde* (şetabənde) - iti axan شتابنده

شتابنده سلی که بر کوه ودشت زطوفان پیشینه خواهد گذشت (۳۴۴, ۶۷) - *şetabənde* (şetabənde) - yaşayan, insan شتابنده

چو تاریخ پنجه در آمد بسال دگرگونه شد بر شتابنده حال (۲۷, ۲۹) - *şetabənde* (şetabənde) - iti çapan شتابنده

براقی شتابنده زیرش چو برق ستامش چو خورشید در نور غرق (۱۵, ۱۰) - *şetabənde* (şetabənde) - tələsik, sürətlə, çaparaq شتابنده

سوی شاه شد داغ بردل کشان شتابنده چون برق آتش فشان (۱۳۳, ۶۶) - *şetabənde* (şetabənde) شتابنده

شتابنده (şetabənde) - çalışan, xidmət göstərən شتابنده

شتابنده تر شد در آن بندگی سرافراز گشت از سرافکنندگی (۲۴۷, ۹۴) - *şetabənde şodən* (şetabənde şodən) شتابنده شدن

چو درگردن دشمن آمد کمند شتابنده شد خسرو دیوبند (۴۴۱, ۴۱۹) - *tələsmək, cəldlik göstərmək* (şetabənde şodən) شتابنده شدن

شتابنده (şetabənde) - vəfadar, mayıl, tərəfdar شتابنده

بتسلیم گفتند ما بنده ایم بمیثاق خسرو شتابنده ایم (۴۰۰, ۳۴) - *can atmaq, meyl etmək* (şetabənde budən) شتابنده بودن

دگر باره این بسته رایای داد شتابنده را در سکون جای داد (۵۸, ۶۸) - *şetabənde* (şetabənde) - hərəkətdə olan, irəliləyən شتابنده

بهرزیر برگی شتابنده ایست بهر منزلی راه یابنده ایست (۱۶۳, ۴۳) - *şetabənde* (şetabənde) - canlı varlıq شتابنده

سکندر ز گفتار اوروی تافت پیاده سوی غار خسرو شتافت (۳۱۲, ۵۰) - *şetaftən* (şetaftən) - getmək شتافتن

پرستندگان ز و خبر یافتند بر بانوی خویش بشاقتند (۲۵۵, ۹۲) - *tələsik gəlmək* (şetaftən) - tələsik gəlmək شتافتن

بمغلوب و غالب چو شتافتیم در آن فتح غالب تر یافتیم (۱۲۶, ۱۲۶) - *şetaftən* (şetaftən) - fal açmaq, fala baxmaq شتافتن

بباریک بینی چو شتافتی سخنها ی باریک دریافتی (۷۱, ۲۲) - *diqqət yetirmək, meyl etmək, qiymət vermək* (şetaftən) شتافتن

از آن بردباری کز او یافتند بفرمان او پاک بشتافتند (۲۳۲, ۹۸) - *şetaftən* (şetaftən) - tabe olmaq شتافتن

در سنی طلب کرد و چندان شتافت کزان نقش سر رسته باز یافت (۳۷۷, ۳۳) - *şetaftən* (şetaftən) - çalışmaq, cəhd etmək شتافتن

از آینه پیل و زنگ شتر صدف را شبه رست بر جای در (۸۴, ۱۶) - *şotor* (şotor) - dəvə شتر

چونوبت بسربخش دار رسید شتر بار زرتا بخارا رسید (۱۱۶, ۵۱) - *şotorbar* (şotorbar) - dəvə yükü شتر بار

زسیم وزروقتدزولعل ودر شترباشترخانه ها گشت پر (۴۵۵, ۵۳) شترباشتر (şotorbaşotor) - dövələrle
 شتربان (şotorban) - dövəçi باب زر این نکته باید نوشت شتربان درود آنچه خربنده کشت (۲۱۸, ۵۶)
 اگر دزدبدره ندارد نفیر برد دست خود شحنة دزدگیر (۲۴, ۲۵) شحنة (şəhne) - polis, nəzarətçi, karaul
 درم بردم کیسه کوه و شیخ گره بسته چون پشت ماهی زیخ (۲۷۶, ۱۲) شیخ (şəx) - təpə
 بدوگفت شخصی بهی پیکری گماتم چنانست کاسکندری (۲۹۳, ۶۵) شخص (şəxs) - şəxs, adam
 من شخص خود را چو گلشن کنم شمارا بخود چشم روشن کنم (۲۳۲, ۳۴) شخص (şəxs) - bədən, görkəm
 امیدم چنان شد بنیروی بخت که بستانم از دشمنان تاج و تخت (۱۲۳, ۷۶) شد (şod) - IIIş. xəbər şəkilçisi, dır, dir, dur, dür
 وزان خشت زرین شداد عاد چه آمد بجز مردنی بیمراد (۱۲۹, ۱۰) شداد (şəddad) - xüs. ad, Şəddad
 شدند انجمن کاردانان دهر زفرهنگ شه برگرفتند بهر (۲۸۳, ۱۹) شدن (şodən) - mürəkkəb felin tərkib hissəsi
 چو لختی شد آن آتش آمد پدید که شد سوخته هر که آنجا رسید (۳۱۲, ۵۶) شدن (şodən) - felin məchul növündə işlənir
 چوبرجنگ شد ساخته سازشان گریزنده شد دیو از آوازشان (۸۲, ۴۹) شدن (şodən) - təsirli feildən təsirsiz feil əmələ gətirir
 جهانی چو هندوبدود افکنی چویغما و خلخ شد از روشنی (۳۴۴, ۶۱) شدن (şodən) - olmaq
 زبس خشت آهن که شد برهلاک لحد بسته برکشتگان خشت خاک (۴۵۳, ۲۴) شدن (şodən) - vurulmaq, atılmaq

مگر جام خشکم بدو ترشود که زنگارگو هر بگوهر شود (۴۵۶, ۲) شدن (şodən) - yox olmaq, təmizlənmək
 کسی را که آید تمنای خواب شود بر درختی چوپران عقاب (۴۲۴, ۳۲۶) شدن (şodən) - çıxmaq, dırmaşmaq
 همه ملک ایران مرشد تمام بهندوستان داد خواهم لگام (۳۲۶, ۱۴) شدن (şodən) - nəсіб olmaq
 نشد برتنی تا نپر داختش نزد بر سری تا نینداختش (۱۷۰, ۵۵) شدن (şodən) - hücum etmək
 گردست بردیم ماراست ملک وگر ماشدیم آن داراست ملک (۱۷۷, ۳۳) شدن (şodən) - məğlub olmaq
 دولشگر بیکجا گروه آمدند شدند از خصومت ستوه آمدند (۱۷۳, ۹۴) شدن (şodən) - yorulmaq
 تبیره چنان شد در آن خرمی که آمد برقص آسمان برزمی (۴۴۱, ۴۲۴) شدن (şodən) - gurlamaq, çalınmaq
 سبک قاصدی را بدرگاه او فرستاد و شد چشم در راه او (۱۳۴, ۷۵) شدن (şodən) - qalmaq (baxmaq)
 بایین جمشید هر روز شاه شدی بر سرگاه هر صبحگاه (۲۳۳, ۹۹) شدن (şodən) - oturmaq
 زبس کوفتن بر زمین گرزوتیغ شد از هر غباری غباری بمیغ (۱۰۱, ۲۵۳) شدن (şodən) - qalxmaq
 یکایک ورقهای ما زین درخت بزیر افتد چون باد سخت (۷۳, ۶۳) شدن (şodən) - əsmək
 چو شد هفته و کار شد ساخته بسیچیده از کار پرداخته (۳۳۴, ۲۶) شدن (şodən) - keçmək, başa çatmaq
 پس آنکه شد پیشکشهای نغز که بینندگانرا بر افروخت مغز (۲۲۲, ۱۰۹) شدن (şodən) - verilmək, bağışlanmaq
 شدن (şodən) - çatmaq, yetişmək

خبر شد بخاقان که صحرا وکوه شد از نعل پولاد پوشان ستوه (۳۴۴, ۶۵)
 سخن میشد از کارکار آنگهان که زیرکترین کیستند از جهان (۳۷۵, ۸)
 چوباران که یک یک مهیا شود شود سیل وانگه بدریا شود (۱۲۹, ۶)
 نظامی سبک باش یاران شدند تو ماندی و غم غمگساران شدند (۵۹, ۸۷)
 بازار شد تا بزرز رکشد بیک مغربی مغربی درکشد (۲۲, ۳)
 زتیزی که شد مرکب باد پای رساند آن تن سفته راباز جای (۴۱۹, ۱۱۷)
 زمانی شد و دیده برهم نزد بنیک و بد خویشتن دم نزد (۳۶۳, ۱۳۶)
 بیا ساقی آن ارغوانی شراب بمن ده که تا مست گردم خراب (۴۰, ۱)
 نخندم بر اندوه کس برق وار که از برق من درمن افتد شرار (۳۲, ۳۵)
 شراره که اکسیر زرساخته زهر سویدامن ز رانداخته (۲۷۸, ۴۱)
 همه کارشان شرب و مالشگری نگشته شبی گرد چالشگری (۴۰۶, ۳۹)
 جوشه زان خورش خورد و شربت چشید سوی تخت کبخسروی سرکشید (۳۰۵, ۶۸)
 چو دولاب کوشربت تردهد ازین سرستاند بدان سردهد (۲۲۹, ۵۳)
 بیا ساقی آن شربت جانفزای بمن ده که دارم غمی جانگزای (۷۸, ۱)

شربت دلفریب (şərbət-e delfərib) - mey
 بتشنه ده آن شربت دلفریب که تشنه ز شربت ندارد شکیب (۲۰۶, ۲)
 شربت (şərbət) - öldürücü zərbə
 همان شربت یار پیشینه خورد همان کار پیشینه کرد (۱۰۸, ۲۵)
 شربت تیغ پهلو شکاف خوردن (şərbət-e tiğ-e pəhlüşekaf xordən) - qılınc
 زərbəsi almaq, ölüm şərbəti içmək
 چو فردا علم برکشد در مصاف خورد شربت تیغ پهلو شکاف (۱۷۳, ۱۰۹)
 شرح (şərh) - şərh, izah
 گزارنده شرح شاهنشهی چنین داد پرستنده را آگهی (۱۳۸, ۹)
 شرزه (şərze) - yırtıcı
 دلیری کند بامن این نا دلیر چو گورگورازنده باشرزه شیر (۱۴۸, ۷۰)
 شرط (şərt) - şərt
 بشرطی که مشتق فرومایگان نذرند کالای همسایگان (۲۲, ۳۰)
 شرط (şərt) - qayda, qanun, adət
 چو شرط پرستش بجای آورید ادیم یمن زیر پای آورید (۲۴۴, ۶۰)
 شرع (şər') - şəriyyət
 درختی سهی سایه درباغ شرع زمینی باصل آسمانی بفرع (۱۳, ۶)
 شرف (şərəf) - şərəf
 بنیروی نوک چنین خامه ها شرف دارد این بردگر نامه ها (۳۹, ۱۱۵)
 شرف یافتن (şərəf یافتən) - şöhrət əxz etmək, şöhrətlənmək
 شرف یافته آفتاب از حمل گر اینده از علم سوی عمل (۶۷, ۵۳)
 شرفنامه (şərəfname) - Şərəfnamə
 شرفنامه را فرخ آوازه کرد حدیث کهن را بدو تازه کرد (۳۹, ۱۳۴)
 شرق (şərg) - Şərq
 رسد شرق تا غرب از احسان او بهر خانه نعمت خوان او (۴۸, ۴۳)
 شرم (şərm) - xəcalət

نه برهیچکس مهر و آرمشان (۸۰, ۲۳)	نه رونی که پیدا کند شرمشان
utanmaq - şərm budən) شرم بودن	کنیم از پی دیگری جای گرم
که مارا زجانی چنین باد شرم (۳۰۸, ۱۰۸)	
abır, həya) - şərm) شرم	
گذارد شکوه من و شرم خویش (۱۴۸, ۷۴)	باول قدح دردی آرد ببیش
xəcalətli) - şərmsar) شرمسار	
utandırmaq, peşiman etmək) - şərmsar kərdən) شرمسار کردن	چوخواهم ز تو روز و شب یآوری
مکن شرمسارم درین داوری (۴, ۴۹)	
utancaq) - şərmmnak) شرمناک	
پری و ارم شاد و هم شرمناک (۲۷۳, ۳۳۶)	پریزادگان بوسه دادند خاک
Şorvə) - xüsusi ad. şorve) شروه	
بهنگام جنگ ازمانی تمام (۴۲۲, ۱۵۵)	ز شیران سبق برده شروه بنام
Şirvan) - şervan) شروان	
ز شروان چوشیران همی برد رخت (۲۹۰, ۲۶)	بدهلیزه رهگذرهای سخت
əl, əlin baş barmağı) - şəst) شست	
همان تیردور افتد از شست من (۳۶۷, ۱۹۴)	گران کام نگشاید از دست من
ox atmaq) - şəst gereftən) شست گرفتن	
ز تیری رسد لشگری را شکست (۳۵۲, ۴۷)	غلامان ترکم چوگیرند شست
güclü) - şəst) شست	
هم آماج این شستگیران بود (۳۵۲, ۴۸)	اگر خسرو شست امیران بود
ox atan) - şəstgir) شستگیر	
هم آماج این شستگیران بود (۳۵۲, ۴۸)	اگر خسرو شست امیران بود
yumaq) - şostən) شستن	
ز تن زخم شستند و از روی گرد (۱۷۳, ۹۵)	بارامگاه آمدند از نبرد
təmizləmək) - şostən) شستن	
نگهداشت بر خلق دین درست (۲۰۹, ۳۹)	جهان را ز دینهای آلوده شست
yox etmək) - şostən) شستن	

هم آتش فروگشت و هم زند شست (۲۱۰, ۶۱)	بهرجا که آتشی دید چست
altı) - şeş) شش	
ز شش پادشاه مانند شش یادگار (۴۹, ۵۹)	چویرگشت گرد جهان روزگار
altı tərəfli) - şeşpəhlu) شش پهلو	
تنی چند رابسته بر چارمیخ (۷۳, ۶۲)	درختیست شش پهلو و چهار بیخ
şüştəri (parça növü) - şoştəri) ششتری	
زمین رومی آرد هوا ششتری (۴۶۶, ۵۵)	صبا چون در آید بدیباگری
altı illik) - şeşsale) شش ساله	
بپامزد تو دادم ای هوشیار (۳۶۹, ۲۱۹)	بدو گفت شش ساله دخل دیار
altı yüz min) - şeşsəd hezar) ششصد هزار	
بر آمد دلیران مفرد سوار (۱۳۹, ۲۸)	خبر داد عارض که ششصد هزار
şahmat) - şətrənc) شطرنج	
فرس در تک و پیل در تاختن (۱۵۳, ۱۴۹)	نه نیکوست شطرنج بد باختن
oyun, kələk, hiylə) - şo'bədə) شعبده	
فرود آمد از تخت شاهنشهی (۳۷۱, ۲۴۸)	چوزین شعبده یافت شاه آگهی
sehr, fokus) - şo'bədə) شعبده	
تبه کرد نیرنگ سازیش را (۲۱۳, ۹۵)	بیک شعبده بست بازیش را
ipək (sap) - şər) شعر	
نه در دست نیزه نه در جعبه تیر (۴۰۷, ۵۲)	همه فرش دیبا و شعرو حریر
hörük, saçaq) - şər) شعر	
چو بر سرخ گل شعر نیلوفری (۲۷۸, ۴۲)	بخار از بر شعله آذری
şölə, alov) - şo'le) شعله	
چو بر سرخ گل شعر نیلوفری (۲۷۸, ۴۲)	بخار از بر شعله آذری
hirs, həyəcan) - şəğəb) شعب	
کنند از شعب جعبه را ریز ریز (۳۵۲, ۴۵)	پرتیر و منقار بیکان تیز
səs, küy) - şəğəb) شعب	
چو صور سرافیل در ستخیز (۹۲, ۱۳۳)	شعبهای شیپور از آهنگ تیز

چو صبح دوم سر بر افلاک زد شفق شیشهء بادیه بر خاک زد (۸۳، ۲۱۵)

نظامی بدین بارگاه رفیع نیارد بجز مصطفی راشفیع (۴۴، ۱۲)

کشیدند بر طرده کوی وبام شقایق نمطهای بیجاده فام (۷۴، ۲۲۰)

یکی گوشه از شقهء ان حریر بدو داد کین نقش بردست گیر (۱۷۰، ۲۶۱)

غلیو آژرا با کبوتر چه کار بیاز ملک در خورست این شکار (۶۲، ۴۴)

که چون بایدم مطرحی ساختن شکاری در آن مطرح انداختن (۷، ۲۰)

بهر ناوک غمزه کانداختی شکاری ز روحانیان ساختی (۴۷۲، ۴۴۴)

بنخجیر گه شیر کردی شکار ز گور و گوزنش نرفتی شمار (۲۳، ۷۶)

ملک فیلقوس از تماشای دشت شکار افکنان سوی آن زن گذشت (۲۷، ۶۶)

شکاری یکی مرغ شوریده سر ز خواب شب فتنه شوریده تر (۷۴، ۳۸۶)

شکافی کهن دید در ناف سنگ رهی سوی آن رخنه تاریک و تنگ (۵۴، ۳۱۲)

شکر ریز آن عود افروخته عدو را چو عود و شکر سوخته (۷۸، ۲۲۰)

شکر دانم از هر لب انگیختن گلابی ز هر دیده ریختن (۵۳، ۲۴)

شکر ریخت مطرب بر امشگری کمر بست ساقی بجان پروری (۱۴۵، ۲۲۵)

چهل روز لشگر شغب ساختند کزان در کلوخی نینداختند (۳۸، ۲۹۱)

من از شغل گیتی بر افشاندند دست بزنجیر فکرت شده پای بست (۵، ۲۰)

کشاورز شغل سپه ساز کرد سپاهی کشاورزی آغاز کرد (۱۹۱، ۲۰۵)

بمشغولی نغمهء این سرود شوم فارغ از شغل دریا ورود (۶، ۱۱۸)

جهاندار کاینجا عنان باز کرد تمنای این شغل را ساز کرد (۵۱، ۲۱۸)

در آن وقت کان شغل میساختند میانه حجابی بر افراختند (۴۰، ۳۷۸)

درین شغل بازیرکان رای زد که دولت مرا بوسه بر پای زد (۱۳، ۳۲۶)

بستوری اوشوی شغل سنج که دستور دانا به از تیغ و گنج (۳۶، ۷۱)

دگر باره گفت این چه کم بودگیست شفاعت درین پرده بیهودگیست (۲۲۱، ۲۶۴)

ضممان دار عالم سیه تا سپید شفاعت کن روزیم و امید (۵، ۱۳)

سرخ گل بستن شفق (sorrxqol bəstən-e şəfəğ) - şəfəğ

شفق سرخ گل بست بر سرور شاه طبق پرشکر کرد خورشید و ماه (۸۲، ۲۲۰)

شفق سرخ گل بست بر خاک زدن شفق (şişe-ye bade bər xak zədən-e şəfəğ) - şəfəğ

سرخ گل بستن شفق (şəfəğ) - şəfəğ

شفق سرخ گل بست بر سرور شاه طبق پرشکر کرد خورشید و ماه (۸۲، ۲۲۰)

شفق سرخ گل بست بر خاک زدن شفق (şişe-ye bade bər xak zədən-e şəfəğ) - şəfəğ

شفق سرخ گل بستن شفق (şəfəğ) - şəfəğ

چو صبح دوم سر بر افلاک زد شفق شیشهء بادیه بر خاک زد (۸۳، ۲۱۵)

نظامی بدین بارگاه رفیع نیارد بجز مصطفی راشفیع (۴۴، ۱۲)

کشیدند بر طرده کوی وبام شقایق نمطهای بیجاده فام (۷۴، ۲۲۰)

یکی گوشه از شقهء ان حریر بدو داد کین نقش بردست گیر (۱۷۰، ۲۶۱)

غلیو آژرا با کبوتر چه کار بیاز ملک در خورست این شکار (۶۲، ۴۴)

که چون بایدم مطرحی ساختن شکاری در آن مطرح انداختن (۷، ۲۰)

بهر ناوک غمزه کانداختی شکاری ز روحانیان ساختی (۴۷۲، ۴۴۴)

بنخجیر گه شیر کردی شکار ز گور و گوزنش نرفتی شمار (۲۳، ۷۶)

ملک فیلقوس از تماشای دشت شکار افکنان سوی آن زن گذشت (۲۷، ۶۶)

شکاری یکی مرغ شوریده سر ز خواب شب فتنه شوریده تر (۷۴، ۳۸۶)

شکافی کهن دید در ناف سنگ رهی سوی آن رخنه تاریک و تنگ (۵۴، ۳۱۲)

شکر ریز آن عود افروخته عدو را چو عود و شکر سوخته (۷۸، ۲۲۰)

شکر دانم از هر لب انگیختن گلابی ز هر دیده ریختن (۵۳، ۲۴)

شکر ریخت مطرب بر امشگری کمر بست ساقی بجان پروری (۱۴۵، ۲۲۵)

چهل روز لشگر شغب ساختند کزان در کلوخی نینداختند (۳۸، ۲۹۱)

من از شغل گیتی بر افشاندند دست بزنجیر فکرت شده پای بست (۵، ۲۰)

کشاورز شغل سپه ساز کرد سپاهی کشاورزی آغاز کرد (۱۹۱، ۲۰۵)

بمشغولی نغمهء این سرود شوم فارغ از شغل دریا ورود (۶، ۱۱۸)

جهاندار کاینجا عنان باز کرد تمنای این شغل را ساز کرد (۵۱، ۲۱۸)

در آن وقت کان شغل میساختند میانه حجابی بر افراختند (۴۰، ۳۷۸)

درین شغل بازیرکان رای زد که دولت مرا بوسه بر پای زد (۱۳، ۳۲۶)

بستوری اوشوی شغل سنج که دستور دانا به از تیغ و گنج (۳۶، ۷۱)

دگر باره گفت این چه کم بودگیست شفاعت درین پرده بیهودگیست (۲۲۱، ۲۶۴)

ضممان دار عالم سیه تا سپید شفاعت کن روزیم و امید (۵، ۱۳)

سرخ گل بستن شفق (sorrxqol bəstən-e şəfəğ) - şəfəğ

شفق سرخ گل بست بر سرور شاه طبق پرشکر کرد خورشید و ماه (۸۲، ۲۲۰)

شفق سرخ گل بست بر خاک زدن شفق (şişe-ye bade bər xak zədən-e şəfəğ) - şəfəğ

شفق سرخ گل بستن شفق (şəfəğ) - şəfəğ

وگرگرگ برطاس رانشکریم زبرطاس روسی رویه ترم (۶۰, ۳۹۶)

شکست (şəkəst) - xəstə, şikəst
 تونی کز شکستم رهانی دهی وگریشکنی مومیانی دهی (۸۱, ۸)

شکست دادن (şəkəst dadən) - şikəst etmək
 بدست غلامان مستش کنم بچوب شینان شکستش دهم (۸۵, ۱۴۹)

شکست (şəkəst) - məğlubiyyət
 شکست در آمدن (şəkəst dər amədən) - məğlub olmaq
 بر اور دپیروزی شاه دست بقنطال روسی درآمد شکست (۴۳, ۴۵۴)

شکست آوردن (şəkəst avərdən) - məğlub etmək
 گر این چاره سازی بدست آوریم بر آن چیره دستان شکست آوریم (۱۰۵, ۹۱)

شکست در آوردن (şəkəst dər avərdən) - məğlub etmək
 سکندر شود بر جهان چیره دست بدارای دارا در آمد شکست (۶۲, ۱۲۲)

شکست رسیدن (şəkəst rəsīdən) - məğlub olmaq, məğlubiyyətə düçar olmaq
 غلامان ترکم چوگیرند شست زبیری رسد لشگری را شکست (۴۷, ۳۵۲)

شکست (şəkəst) - xətər, ziyan
 شکست آمدن (şəkəst amədən) - ziyan gəlmək, xətər yetişmək
 بحمد الله از هیچ بالا وپست نیامد درین ملک مونی شکست (۲۰, ۳۱۸)

شکست آوردن (şəkəst avərdən) - ziyan etmək, xətər yetirmək
 بسا زهر کودرتن آرد شکست بزهری دگر بایدش باز بست (۹۰, ۴۱۰)

شکست آوردن (şəkəst avərdən) - xəcil etmək
 بتی نارپستان بدست آورد که در نارپستان شکست آورد (۴, ۲۱۵)

شکست در آمدن (şəkəst dər amədən) - xətər yetişmək, dağılmaq
 مبین گنبد کوه را سنگ بست مگوسنگ کی در آید شکست (۷۶, ۱۶۵)

شکست یافتن (şəkəst yaftən) - sınımaq
 بیارام وبتدی رهاکن زدست که الماس از ارز زیاد شکست (۴۸, ۱۶۳)

شکستن (şəkəstən) - sınımaq

شکر یافتن (şək(k)ər yaftən) - şirinləşmək, şəkərlə dolmaq
 ز شیرین گیاهای کوه ودره شکر یافته شیر آهوبره (۴۴, ۳۴۲)

شکر (şokr) - şükr
 بشکریم رسان اول آنگه بگنج نخست صیوری ده آنگاه رنج (۸۴, ۹)

شکر کردن (şokr kərdən) - şükr etmək
 گرانعام او بر شمارد کسی بدان تا کند شکر نعمت بسی (۲۰, ۴۷)

شکر افشان (şək(k)ərəfşan) - şirinlik səpən
 درختان شده می چوروشن درخت قدح شکر افشان ومی نوش بخش (۱۸, ۱۳۰)

شکر باره (şək(k)ərbare) - şirindil
 سخنگوی شهدی شکر باره و شکر بر ستمگاره (۸۸, ۳۸۷)

شکر بوره (şək(k)ərbure) - şəkərbora
 شکر بوره بانوک دندان بر از شکر خواره را کرده دندان دراز (۵۷, ۲۷۹)

شکر خنده (şək(k)ərxənde) - şiringülüşlü, şəkər gülüşlü
 شکر خنده راست چون نیشکر لطیف و خوش و سبز و شیرین وتر (۵۴, ۳۲۷)

شکر خواره (şək(k)ərxare) - şirinyeyən, şirniyyat yeyən
 شکر بوره بانوک دندان بر از شکر خواره را کرده دندان دراز (۵۷, ۲۷۹)

شکر ریز (şək(k)ərriz) - şirin nəğmələr oxuyan
 شکر ریز آن عود افروخته عود را چو عود و شکر سوخته (۷۸, ۲۲۰)

شکر ریز کردن (şək(k)ərriz kərdən) - şirinlik səpmək, sevinc yaymaq
 بهره خنده کز لب شکر ریز کرد شکر خنده رامنش تیز کرد (۱۲۵, ۲۲۴)

شکر ریز کردن (şək(k)ərriz kərdən) - danışdırmaq, dindirmək
 بگوهر کنی تیشه را تیز کن عروس سخنراشکر ریز کن (۲۸, ۴۲)

شکر افشان (şək(k)ərfeşan) - şəkərgülüşlü
 سر زلف در عطف دامن کشان ز چهره گل از خنده شکر افشان (۳۱, ۶۲)

شکر لب (şək(k)ərləb) - qənddodaq
 کنیزی سیه چشم و پاکیزه روی گل اندام و شکر لب و مشکبوی (۸۱, ۳۸۷)

شکریدن (şəkəridən) - ovlamaq

وگرگرگ برطاس رانشکریم زبرطاس روسی رویه ترم (۶۰, ۳۹۶)

شکست (şəkəst) - xəstə, şikəst
 تونی کز شکستم رهانی دهی وگریشکنی مومیانی دهی (۸۱, ۸)

شکست دادن (şəkəst dadən) - şikəst etmək
 بدست غلامان مستش کنم بچوب شینان شکستش دهم (۸۵, ۱۴۹)

شکست (şəkəst) - məğlubiyyət
 شکست در آمدن (şəkəst dər amədən) - məğlub olmaq
 بر اور دپیروزی شاه دست بقنطال روسی درآمد شکست (۴۳, ۴۵۴)

شکست آوردن (şəkəst avərdən) - məğlub etmək
 گر این چاره سازی بدست آوریم بر آن چیره دستان شکست آوریم (۱۰۵, ۹۱)

شکست در آوردن (şəkəst dər avərdən) - məğlub etmək
 سکندر شود بر جهان چیره دست بدارای دارا در آمد شکست (۶۲, ۱۲۲)

شکست رسیدن (şəkəst rəsīdən) - məğlub olmaq, məğlubiyyətə düçar olmaq
 غلامان ترکم چوگیرند شست زبیری رسد لشگری را شکست (۴۷, ۳۵۲)

شکست (şəkəst) - xətər, ziyan
 شکست آمدن (şəkəst amədən) - ziyan gəlmək, xətər yetişmək
 بحمد الله از هیچ بالا وپست نیامد درین ملک مونی شکست (۲۰, ۳۱۸)

شکست آوردن (şəkəst avərdən) - ziyan etmək, xətər yetirmək
 بسا زهر کودرتن آرد شکست بزهری دگر بایدش باز بست (۹۰, ۴۱۰)

شکست آوردن (şəkəst avərdən) - xəcil etmək
 بتی نارپستان بدست آورد که در نارپستان شکست آورد (۴, ۲۱۵)

شکست در آمدن (şəkəst dər amədən) - xətər yetişmək, dağılmaq
 مبین گنبد کوه را سنگ بست مگوسنگ کی در آید شکست (۷۶, ۱۶۵)

شکست یافتن (şəkəst yaftən) - sınımaq
 بیارام وبتدی رهاکن زدست که الماس از ارز زیاد شکست (۴۸, ۱۶۳)

شکستن (şəkəstən) - sınımaq

چو زدکوزه برحوض سنگ بست   سفالین بد آن کوزه حالی شکست (۳۷۹, ۵۳)

شکستن (şekəstən) - sındırmaq   گه این مغز آنرا بمنقارخست

شکستن (şekəstən) - qırmaq   گران بند را برتواند شکست

شکستن (şekəstən) - qorxmaq   بر آن دشمن دشمن افکن شکست (۴۲۷, ۴۴۱)

شکستن (şekəstən) - məğlub etmək   کسی کوبتنها سپاهی شکست

شکستن (şekəstən) - məğlub olunmaq   چو بشکست کبک دری زان عقاب

شکستن (şekəstən) - yox etmək, puç etmək, aradan qaldırmaq   باقیبال شه راه بر بستمش

شکستن (şekəstən) - vurulmaq (boynu)   خلافم نه تنها ترا کرد پست

شکستن (şekəstən) - qazmaq   بیایند و آن گنجدان بشکنند

شکستن (şekəstən) - yıxmaq, uçurmaq, dağıtmaq   دو درزی زدل بشکنند کوه را

شکستن (şekəstən) - ölmək   ستیزنده چون روستائی بود

شکستن (şekəstən) - dərdə qərq olmaq, narahat olmaq   بزیر آمد از اسپ و سرباز بست

شکستن (şekəstən) - ölmək   چو بشکست کبک دری زان عقاب

شکستن (şekəstən) - qiymətdən salmaq   سخن سنجی آمد ترازو بدست

شکستن (şekəstən) - qırıb tökmək   زلشگر گه شه بنیروی دست

شکستن (şekəstən) - yırtıb dağıtmaq   همای ناهه آهوان مشک بست

شکستن (şekəstən) - uçurmaq   ازین سیل گاهم چنان ده گذار

شکسته (şekəste) - sınımış   تن ناتوان کی سواری کند

شکسته (şekəste gəştən) - şikəst olmaq   شکسته چنان گشته ام بلکه خرد

شکسته (şekəste) - ölmüş   دروغ آمدش کاتچنان گردنی

شکسته (şekəste şodən) - ölmək   همه تن شکسته زنیروی شاه

شکسته (şekəste) - yaralı   چوباز از نشیمن گشاید دوال

شکسته (şekəste) - qırılmış   شکسته دل آمد بمیدان فراز

شکسته (şekəste şodən) - qırılmaq   درختان شکفتند بر طرف باغ

شکسته دل (şekəstedel) - qorxmış   پرچهره چون حال خود بازگفت

شکفتن (şekoftən) - açılmaq, çiçəklənmək   شکفته گلی خورد اوخارین

شکفتن (şekoftən) - gülmək   شکفته گلی خورد اوخارین

شکفته (şekofte) - açılmış   بدیدارتازه بگوهر کهن (۲۷۸, ۴۶)

شکل (şekl) - şəkil

از آن هندسی حرف شکلی کشید که مغلوب و غالب درو شد پدید (۴۶, ۷۲)

شکم (şekəm) - qarın زمین خورد و تا خوردشان دیر نیست هنوزش ز خوردن شکم سیر نیست (۱۴۹, ۲۰۱)

شکم کرده آهوی صحرا بزرگ پروتیز ترگشته دندان گرگ (۶۸, ۳۲۱) - (şekəm boz o r q kərdən) - kökəlmək شکم بزرگ کردن

شکن (şekən) - felinin kökü, dalğa, qırçın پرو هشته گیسوشکن در شکن یکی پایکوب و یکی دسترن (۲۸, ۲۰۸)

شکن بر شکن (şekən-bər-şekən) - dalğalı, qırçın-qırçın چو آبی که بادش کند بیقرار شکن بر شکن میدود برکنار (۴۹, ۳۷۹)

شکن در شکن (şekən-dər-şekən) - buruq-buruq, qıvrım-qıvrım فرو هشته گیسوشکن در شکن یکی پایکوب و یکی دسترن (۲۸, ۲۰۸)

شکن گیر (şekəngir) - qıvrım, buruq زده سایه بر چشمه آفتاب (۱۲۷, ۲۲۲)

شکنج (şekənc) - düyün در آن ترک خرگاهی آورد دست شکنج نقابش زرخ بر شکستن (۴۴۷, ۴۴۴)

شکنج (şekənc) - qıvrım کمند از دهانی مسلسل شکنج دهن باز کرده بتاراج گنج (۴۵, ۱۶۹)

شکوفیدن (şekufidən) - açılmaq بچاره گشاده شود کار سخت بمدت شکوفد بهار از درخت (۶۵, ۳۹۶)

شکوفه (şekufe) - çiçək شکوفه که بیگه نخندد ز شاخ کند میوه را بردرختان فراخ (۱۰۳, ۳۸)

شکوه (şokuh) - qorxu, dəhşət, heybət بجوشم بجوشد جهان از شکوه بجنبم بجنبد همه دشت و کوه (۳۴, ۳۲۷)

شکوه (şokuh) - qüvvətli, güclü پیاده بگردار یکپاره کوه زیانصد سوارش فروتنتر شکوه (۲۸۳, ۴۳۱)

شکوه (şokuh) - namus, abır-həya زنی کونماید بیگانه روی ندارد شکوه خود و شرم شوی (۳۰, ۴۰۰)

شکوه (şokuh) - dövlət, cah- cəlal

سکندر شکوهی که در جمله ساز شکوه سکندر بدو گشت باز (۸, ۴۶)

شکوه (şokuh) - əzəmət سکندر دروید از گروه زگوهر بگوهر درآمد شکوه (۲۸, ۱۲۸)

شکوه (şokuh) - rövneq, xeyir همه کار شاهان گیتی پژوه زرای وزیران پذیرد شکوه (۴۷, ۷۷)

شکوه (şokuh) - rövneqlənmək, rövneq almaq حقیقت شد اورا که با آن گروه نصیحت نمودن ندارد شکوه (۴۵, ۴۰۰)

شکوه (şekuh) - qorxu, sıxıntı چو زان سیلها برنگشتی چو کوه ازین قطره ها هم نداری شکوه (۱۱۶, ۱۲۵)

شکوه (şekuhəndegi) - şikayət, narazılıq شکوه (şekuhəndegi) - narazı olmaq, şikayətçi داشتن

شکوه (şekuhəndegi) - narazı olmaq, şikayətçi داشتن درو کرد باید پژوهندگی که از ما ندارد شکوه (۱۱۲, ۲۵۷)

شکوهیدن (şekuhidən) - qorxmaq شکوهید دارا ز نزلی چنان حسد را بروتیز تر شد عنان (۶۶, ۱۱۷)

شکوهیدن (şekuhidən) - fikirləşmək, düşünmək چو خاقان خبر یافت زان بخردی شکوهید از آن فره ایزدی (۱۱۷, ۳۴۷)

شکوب (şekib) - iradə, ixtiyar, səbr بشیرین سخنهای مردم فریب ر بوده نیوشندگان را شکوب (۲۳, ۸۴)

شکوب (şekib) - səbirli فراوان شکوبست و اندک سخن گه راستی راست چون سروین (۱۰۰, ۳۴۶)

شکوب دادن (şekib dadən) - ürək-dirək vermək, səbirli olmağa çəğırmaq بدین عشوه دادند شه را شکوب یکی بردلیری یکی بر فریب (۲۷, ۱۷۷)

شکوب داشتن (şekib daştən) - dözmək, səbr etmək

بتشنه ده آن شربت دلفریب   که تشنه ز شربت ندارد شکیب (۲۰۶, ۲)
 (şekib nəmudən) - təsir etmək   شکیب نمودن
 سخنهای پرورده دلفریب   که در مغز مردم نماید شکیب (۳۵۶, ۲۷)
 (dər amədən-e şekib) - səbrin tükənməsi   در آمدن شکیب
 بغوغای لشگرد آمد شکیب   که دست از عنان رفت و پای از رکیب (۱۷۳, ۱۰۰)
 (şekiba) - səbirli   شکیبیا
 (şekiba budən) - tələsməmək, səbirli olmaq   شکیبیا بودن
 بنخجیر کردن ندارد درنگ   شکیبیا بود چون رسد وقت جنگ (۳۴۶, ۹۶)
 (şekiba şodən) - rahat olmaq, sakit olmaq   شکیبیا شدن
 یکی ساعت از دیدن روی او   شکیبیا نشد تا نشد سوی او (۲۲۴, ۱۳۵)
 (şekibai) - dözümlü, səbr   شکیبیانی
 (şekibai avərdən) - dözmək, səbr etmək   شکیبیانی آوردن
 شکیبیانی آورد روزی سه چار   که تابشکند غنچه نوبهار (۲۱۶, ۲۴)
 (şekibəndegi) - dözümlü, səbr   شکیببندگی
 شکیببندگی دید درمان خویش   بتلسیم دولت سر افکند پیش (۲۳۹, ۲۶۶)
 (şekibənde) - qorxmuş   شکیببنده
 جرم چون آن فرزببند دید   دل از جنگ شیران شکیببند دید (۱۷۶, ۴۲۳)
 (şekibənde) - səbirli, səbr edən   شکیببنده
 شکیب آورد بندها را کلید   شکیببند را کسی پشیمان ندید (۱۷۸, ۱۵۳)
 (şekibənde şodən) - ləngimək, tələsməmək   شکیببند شدن
 چو بر خواند پاسخ شه شیرزور   شکیببند تر شد بنخجیرگور (۳۶۰, ۹۱)
 (şegərf) - yaxşı, dərinləndən, diqqətlə   شگرف
 اگر نقش مردم بخوانی شگرف   بگوید که مردم چنینست حرف (۲۱۷, ۱۹۰)
 (şegərf) - böyük, görkəmli   شگرف
 ز شاهان گیتی درین غار ژرف   کرا بود چون من حریمی شگرف (۴۹, ۳۳)
 (şegərf) - heyranedicı, valehedici   شگرف
 از آن کیمیا های پوشیده حرف   برانگیختم گنجدانی شگرف (۵۳, ۲۱۰)

(şegərf) - mahir   شگرف
 بقانون اوزان بر آورده حرف (۳۸۴, ۴۶)   نواساز خنیاگران شگرف
 (şegərf) - fayda, kömək   شگرف
 (şegərf gəştən) - fayda vermək, kömək olmaq   شگرف گشتن
 باهستگی کار گردد شگرف (۳۹۷, ۶۸)   زکوه گران تا بدریای ژرف
 (şegəft) - əcaib (məxluq)   شگفت
 چوبندش برینند صحرا گرفت (۴۴۳, ۴۵۷)   یکی گفت صحرائیست این شگفت
 (şegəft) - maraqlı, təəccüblü   شگفت
 فروماند از آن روزبازی شگفت (۶۶, ۳۱)   ز خاک ره آن طفل را برگرفت
 (şegəft mandən) - təəccüblənmək, mat qalmaq   شگفت ماندن
 در آن چابکی ماند خسرو شگفت (۲۸۲, ۲۶۹)   نخست از همه چاشنی برگرفت
 (şegəfti) - gözəl, cəlbədicı   شگفتی
 شگفتی بود نور در سایه (۱۲, ۱۷۶)   شب از ماه بریست پیرایه
 (şegəfti) - təəccüblü   شگفتی
 (şegəfti foru mandən) - təəccüblənmək, mat qalmaq   شگفتی فروماندن
 شگفتی فرو ماند از آن شهریار (۳۷۸, ۳۷)   چو شد صفه چینیان بی نگار
 (şom) - dəri   شم
 گهی شم گه ابریشم کشد (۶۳, ۱۱۰)   کری بنده کو بار مردم کشد
 (şoma) - siz   شما
 چه گویند چون باشد این داوری (۱۲۳, ۷۸)   شما زیرکان از سر یآوری
 (şoma) - Çin nəzərdə tutulur   شما
 ز مشرق کند سوی مغرب شتاب (۳۴۹, ۱۴)   بشهر شما گر بلند آفتاب
 (şomar) - hesab, miqdar   شمار
 نه چندان که داند کس آنرا شمار (۱۱۴, ۲۵)   بموکتب روان لشگر از هر کنار
 (şomar əfkəndən) - hesablamaq, saymaq   شمار افکندن
 بتیری دو پیکر شکار افکنی (۴۹, ۵۲)   چو صید شیران شمار افکنی
 (şomar bər gəftən) - hesaba almaq   شمار بر گرفتن

در آنخانه آن شمع گیتی فروز خدار ابرستش کند تا بروز (۶۴, ۲۵۳)

günəşin batması - (mordən-e şəm') مردن شمع

شب از روز رخسند چون گوی برد چراغی بر افروخت شمعی بمرد (۲۸۸, ۲۷۰)

şomus - qəzəbli, coşmuş شوموس

عروسکزنانی چودیوان شوموس خجل گشته زان قلعه چون عروس (۴۰, ۲۹۱)

şomus şodən - qəzəblənmək ز غوغا بر آوردن خیل روس تکاور شده زیر شیران شوموس (۴۲, ۴۱۴)

şomus şodən - həmrəy olmaq, razılaşmaq ز فرمانبران ملک فیلقوس نشد کس در آن کار با وی شوموس (۱۸, ۷۶)

şən - məkan bildirən sözdüzəldici şəkilçi شن همه کوه گلشن همه دشت باغ جهان چشم روشن بزیرین چراغ (۷, ۳۰۰)

şenaxtən - anlamaq, başa düşmək, dərk etmək شناختن تماشای آن خط بسی ساختند حسابی نمان بود بشناختند (۳۰, ۳۱۱)

şenaxtən - oxumaq شناختن دبیری که آن حرفها را شناخت درین غار با غول منزل ساخت (۶, ۴۶۲)

şenaxtən - bilmək شناختن که شه گر کشد لشگری زان قیاس سپاه مرا هم بدینسان شناس (۱۰۲, ۱۳۶)

şenaxtən - tanımaq شناختن بد و نیک هر صورتی از قیاس شناسم که هستم فراست شناس (۲۰۳, ۲۶۳)

şenaxtən - ayırmaq, fərqləndirmək شناختن نه بشناخت از یکدیگر بازشان نه پی برد بر پرده رازشان (۲۹, ۳۷۷)

şenaxtən felinin kökü - şenas شناختن شناس که شه گر کشد لشگری زان قیاس سپاه مرا هم بدینسان شناس (۱۰۲, ۱۳۶)

şenasənde - bilən شناختن شناسنده دعا تازه کردند بر شهریار (۸۰, ۱۲۳)

şenasənde - alim شناختن شناسنده ز دور فلک باز جستند راز (۵۰, ۶۷)

dər zir-e şəmşir daştən - qılinc altında در زیر شمشیر داشتن

saxlamaq, tabeçiliyində saxlamaq جهاندار اگر چه دل شیر داشت جهان جمله در زیر شمشیر داشت (۱۹, ۲۳۴)

baş qılıncla - ze- şəmşir be-sər tac dadən ز شمشیر بسر تاج دادن

vurmaq همه ملک و مالش بتاراج داد سرشرا بشمشیر تاج داد (۱۱, ۳۴۰)

müharibə, döyüş - şəmşir شمشیر

جو ترتیب شمشیر کردی تمام بر آرای مجلس بترکیب جام (۲۵, ۱۱۹)

şəmşirbazi - qılinc döyüşü, müharibə شمشیر بازی

درآمد بشمشیر بازی چو بربق ز سرتا قدم زیر پیولاد غرق (۲۶۲, ۴۳۰)

şəmşirzən - qılincvuran شمشیرزن

دلیران شمشیرزن بشمار بمردم گزائی چو بیچنده مار (۲۱, ۴۰۵)

şəmşirkəş - qılincvuran, qılincçəkən شمشیرکش

qılinc çəkmək, qılınca sarınmaq شمشیرکش گشتن

همان لشگرزنگ و خیل حبش بهر گوشه گشته شمشیرکش (۲۴۲, ۱۰۰)

qılinc çəkmək - şəmşir kəşidən شمشیر کشیدن

نهادند اورنگ بر پشت پیل کشیدند شمشیر گردش دومیل (۱۰, ۴۵۲)

qılinc vurmaq, vuruşmaq - şəmşir gereftən شمشیر گرفتن

بهر جا که شمشیر و ساغر گرفت بنیک اختری فال اختر گرفت (۱۲۹, ۱۲۶)

qılincvuran, vuruşan - şəmşirgir شمشیرگیر

تو شمشیرگیری و او جامگیر تو بر سر نشینی و او بر سر ریر (۹۴, ۱۲۳)

feli bağ. - şəmşir naraxorde - qılinc yarası dadmamış شمشیر نا خورده

که بددل شدند این سپاه دلیر ز شمشیر ناخورده گشتند سیر (۷۳, ۸۸)

şam - şəm' شمع

چو شمع آتش افتاده در باغ من شده باغ من آتشین داغ من (۱۴, ۲۱)

dünyanı işıqlandıran şam - şəm'-e gitiforuz شمع گیتی فروز

(Nüşabə)

۱۸۷

شنگرف (şengerf) - civədən alınan qırmızı maddə (2 sulfat)
 بده تا در ایوان بارش برم چوشنگرف سوده بکارش برم (۲, ۴۱۱)
 qırmızı rəngli - (çe-şengerfkari əməl yafte) بشنگرف کاری عمل یافته
 (mey)
 بیا ساقی آن زیبیق تافته بشنگرف کاری عمل یافته (۱, ۴۱۱)
 eşitmək, dinləmək - (şenidən) شنیدن
 سخن نشنود کان نباشد درست نگیرد پذیرفتهء خویش سست (۹۴, ۳۴۴)
 eşitmək - (şenidən) شنیدن
 شنیدم که رندی جگر تافته درستی کهن داشت نویافته (۱, ۲۲)
 eşidilmiş - (şenide) شنیده
 چو کرد آفرین بر جهان پهلوان شنیده سخن کرد با اوروان (۲۶, ۱۳۱)
 eşidilmək - (şenide şodən) شنیده شدن
 سمرقند را کادمی شاد ازوست شنیده چنین شد که بنیاد ازوست (۱۵۰, ۳۹۱)
 işvəli, -şux, şux (şux) شوخ
 پری پیکری شوخ ومست آمده پری وارد شب بدست آمده (۴۴۴, ۴۶۹)
 zarafat - (şuxi) شوخی
 همه کارشان شوخی و دلبری گه افسانه گوئی گه افسونگری (۲۶, ۲۰۸)
 həyəcan səsi - (şur) شور
 دهان جلاجل بهرای زر زشور جرس گوشها کرده کر (۲۴, ۱۱۴)
 həyəcan səsi salmaq - (şur bər avərdən) شور بر آوردن
 همان نای ترکی بر آورده شور بیازوی ترکان در آورده زور (۳۰, ۴۱۳)
 duzlu kəlam - (şur) شور
 بهر شور کز لب برانگیختی نمک بردل خسته ریختی (۱۲۴, ۲۲۳)
 həyəcan, döyüş - (şur) شور
 فرس را رخ افکند وقت شور فکنده فرس پیل را وقت زور (۷۱, ۳۸۴)
 coşmaq - (şur nəmudən) شور نمودن
 دگر باره شیران نمودند شور زگوران همه دشت کردند گور (۲۰۱, ۴۲۶)

söz-söhbət - (şur) شور
 لبی وجه لب شور بازارها در وقتند وشکر بخوارها (۴۷۳, ۴۴۵)
 duzlu, şor - (şur) شور
 زرومی کجا خیزد آن دست زور که کشتی برون راند از آب شور (۷۷, ۱۴۳)
 səs-küy, sensasiya - (şur) شور
 اگر مرده سر بر آرد زگور بگیرد همه شهر و بازار شور (۳۳, ۴۸)
 şoranlıq, duzlaq - (şurab) شوراب
 ز سر چشمه نیل تا رودکنگ ز شوراب چین تابنخ آب زنگ (۲۰, ۲۲۷)
 qızıdırmaq, həyəcanlandırmaq - (şurandən) شوراندن
 مشوران بخود کامی ایام را قلم در کش اندیشهء خام را (۶۳, ۱۳۳)
 qarabəxt - (şurbəxt) شوربخت
 یکی گفت بر مردم شوربخت زیابل رسد جادوئیهای سخت (۱۱, ۳۷۶)
 təhlükə, qorxu - (şureş) شورش
 برید از جهان شورش زنگ را زدارا سند تاج و اورنگ را (۳۷, ۵۶)
 həyəcan - (şureş) شورش
 həyəcanlanmaq, təlatümə düşmək, çırpınmaq - (be-şureş dər oftadən) بشورش در افتادن
 دل شاه روم از پی آن عروس بشورش در افتاد چون زنگ روس (۹۰, ۲۲۱)
 coşmaq, səslənmək - (be-şureş dər amədən) بشورش در آمدن
 درآمد بشورش دم گاودم بخنک زدن خام رونینه خم (۵۸, ۸۷)
 coşmaq, səslənmək - (şuridən) شوریدن
 ز شوریدن بانگ چون رستخیز بوخش بیابان درآمد گریز (۴۸, ۸۲)
 qəzəblənmək - (şuridən) شوریدن
 بشورید شاهنشاه از گفت او زبیداد برخانه وجفت او (۴۷, ۳۹۵)
 narahət - (şuride) شوریده
 درین پرده کژسودی مگوی درین خاک شوریده آبی مجوی (۸۵, ۱۱۲)
 yolazmış - (şuriderah) شوریده راه

چو آن دشتبانان شوریده راه شنیدند یک یک سخنهاى شاه (۳۲, ۴۰۰)

شوریده رای (şurideray) - üsyankar

کشنده دوسر هنگ شوریده رای بنزد سکندر گرفتند جای (۹۲, ۱۸۲)

شوریده سر (şuridesər) - həyəcanlı, döyüşə həris

شکاری یکی مرغ شوریده سر ز خواب شب فتنه شوریده تر (۷۴, ۳۸۶)

شوریده مغز (şurideməğz) - narahat

شوریده مغز گشتن (şurideməğz gəştən) - narahat olmaq

مبادا که شه رارسد پای لغز که گردد سر ملک شوریده مغز (۵۲, ۷۸)

شوریده مغز ماندن (şurideməğz mandən) - narahat olmaq, qorxuya düşmək

جهاندار در کاران پای لغز از ان داستان ماند شوریده مغز (۳۴۲, ۴۳۶)

شوریده وار (şuridevar) - dəlicəsinə, sərsəm

خود از جای جنبید شوریده وار (۱۱۲, ۱۸۳)

شوشه (şuşe) - külçə

چویر شوشه نقره زر خلاص (۱۳۵, ۳۹۱)

شوشه (şuşe) - qəbirdaşı

نهی دست بر شوشه خاک من بیاد آری از گوهر پاک من (۶۰, ۲۹)

شوشه (şuşe) - kisə

بدل کرده با شوشه زر خشک (۳۲, ۲۷۷)

شوشه (şuşe) - kömür

باتش بر آن شوشه مشگ سنج چومارسیه بر سر چاه گنج (۲۸, ۲۷۷)

شور (şouhər) - ər

ندانم گرمی ترین گوهری سپردم بنامی ترین شوهری (۱۱۲, ۲۲۳)

شوی (şuy) - ər

بابستنی روز بیچاره گشت ز شهر وز شوی خود آواره گشت (۱۹, ۶۵)

شاه (şah) sözü'nün qıca forması, şah - شاه (şəh) - شه

شهی کار زومند معراج تست زمین بوس اودرة التاج تست (۷, ۴۶)

شاه بانوان (şəh-e banovan) - xanımlar şahı, qadınlar şahı (Nüşabə)

بنوشابه گفت ای شه بانوان به از شیر مردان بتوش وتوان (۲۷۰, ۲۶۸)

شاه پیل پیکر (şəh-e pilpeykər) - filcüssəli şah (İskəndər)

شاه پیل پیکر بخم کمند در آورد قنطال را زیر بند (۴۶, ۴۵۴)

شاه پیلتن (şəh-e piltən) - filcüssəli şah (İskəndər)

بهم پنجاه پیل را بشکنم شه پیلتن بلکه پیل افکنم (۵۵, ۳۵۲)

شاه ترک (şəh-e tork) - türk şahı (Çin xaqanı)

شاه ترک با شهرگان د یار بخواشگری شد بر شهر یار (۲۶, ۳۸۳)

شاه چین (şəh-e çin) - Çin şahı (Günəş)

شاه چین (əz-təxt-e ac forud amədən-e şəh-e çin) از تخت عاج فرود آمدن شه چین

Çin şahının fil sümüyündən düzəldilmiş taxtdan düşməsi (Günəşin batması)

چو گوهر بر آمود زنگی بتاج شه چین فرود آمد از تخت عاج (۹۲, ۱۷۳)

شاه چین (şəh-e çiniyan) - Çin xaqanı

که اورا شه چینان داده بود ز سبز آخر چینان زنده بود (۴۱۳, ۴۴۱)

شاه روس (şəh-e rus) - rus şahı (Qəntal)

شاه روس شد چون گدازنده موم بشادی درآمد شهنشاه روم (۴۲۸, ۴۴۱)

شاه روم (şəh-e rum) - rum şahı (İskəndər)

شاه روم در قلب چون تند شیر چوکوهی روان خنگ ختلی بزیر (۳۴۹, ۴۳۶)

شاه رومیان (şəh-e rumiyan) - rumluların şahı (İskəndər)

شاه رومی رخ هندوی گوی او شه رومیان گشته هندوی او (۵۸, ۳۳۷)

شاه شیردل (şəh-e şirdel) - şirürəkli şah (İskəndər)

شاه شیردل خسرو پیلتن در آن داوری گفت با خویشتن (۴۴, ۳۲۰)

شاه (şəh) - şah (İskəndər)

شاه آن تخت را چون بخود ساز داد بکیخسرو مرده جان باز داد (۸۲, ۳۰۶)

شاهد (şəhd) - bal

بیا ساقی از خم دهقان پیر میی در قدح ریز چون شهد وشیر (۱, ۶۰)

شهر (şəhr) - saray
 سکندر چو زان شهر شد باز جای فریب از فلک دید و فتح از خدای (۲۸۶, ۲۶۹)

شهر (şəhr) - ölkə
 بشهر شما گر بلند آفتاب زمشرق کند سوی مغرب شتاب (۱۴, ۳۴۹)

شهر (şəhr) - şəhər
 اگر مردهء سر بر آرد زگور بگیرد همه شهر و بازار شور (۳۳, ۴۸)
 şəhərsalma - şəhərkərdənkəri) شهر کردن کری
 بنا کرد شهری چو شهر هری کز انسان کند شهر کردن کری (۵۸, ۵۶)

شهر بند (şəhrbənd) - ev, otaq, örtülü yer
 نظامی بیباغ آمد از شهر بند بیارای بستان بچینی پرند (۴, ۶۰)
 şəhrbənd kərdən) - həbs etmək) شهر بند کردن
 حصار فلک بر کشیدی بلند درو کردی اندیشه را شهر بند (۲۲, ۵)

شهر خ (şəhrox) - mat (şahmatda)
 mat etmək) - şəhrox zədən) شهر خ زدن
 مبارک بوده فال فرخ زدن نه بر رخ زدن بلکه شه رخ زدن (۳, ۲۴۰)

شهرود (şəhrud) - çalgı alətinin adı
 چو زنگی درآمد بزنگانه رود ز شهرود رومی برآمد سرود (۵۵, ۱۱۰)

شهره (şəhre) - tanınmış
 شه ترک با شهرگان دیار بخواشگری شد بر شهریار (۲۶, ۳۸۳)
 şəhərli, şəhər əhli) - şəhri) شهری
 نموده درین ملک بخشایشی نه در شهرود شهری آسایشی (۱۸۶, ۲۰۶)

شهریار (şəhriyar) - şah, şəhriyar (İskəndər)
 مبین سرسری سوی آن شهریار که هم تیغ زن بود وهم تاجدار (۴۱, ۴۳)
 şəhriyarlıq, şahlıq) - şəhriyari) شهر یاری
 وزان پس نشاط سواری گرفت بی شاهی و شهر یاری گرفت (۶۹, ۶۸)

شهزاده (şəhzadə) - şahzadə
 ز کشور خدایان و شهزادگان نظربیش کردی بافتادگان (۱۲, ۲۸۹)

شهبسوار (şəhsəvar) - şahsəvar
 بمیدان سر شهبسواران بود بمستی به از هوشیاران بود (۹۸, ۳۴۶)

شهنشاه (şəhənşah) sözlünün qısa forması, şahlar şahı
 گرفتم سرتیز هوشان منم شهنشاه گوهر فروشان منم (۳۱, ۲۲)

شهنشاه (şəhənşah) - İskəndər
 عروسانه بر کرسی زرنشست شهنشاه را گشت پایین پرست (۲۱۲, ۲۶۴)
 İskəndər) - (şəhənşah-e rum) شهنشاه روم
 شه روس شد چون گدازنده موم بشادی درآمد شهنشاه روم (۴۲۸, ۴۴۱)

شهنشاه (şəhənşəh) - şahənşah) sözlünün qısa forması, İskəndər
 شهنشاه چوبگر آرد پیغام خویش بامید پاسخ سر افکند پیش (۱۳۴, ۲۵۸)

شپیور (şeypur) - şeypur
 شغیهای شپیور از آهنگ تیر چو صور سرافیل در رستخیز (۱۳۳, ۹۲)

شهووار (şəhvar) - şahlara layiq
 ز شاه جهان روشنک بار داشت صد ف در شکم در شهوار داشت (۸۲, ۲۳۹)

شهوت (şəhvət) - şəhvət
 دوسوراخ چون روبه حيله ساز یکی سوی شهوت یکی سوی آز (۱۰, ۸۴)

شیر (şir) - şir
 چوشیران ز سر پنجه بگشای چنگ چو روبه میارای خود را برنگ (۴, ۲۵)
 şir(ra) dər çerm-e qorq nəhoffe kərdən) - özüni başqa cildə göstərmək) شیر (را) در چرم گرگ نهفته کردن
 پیامت بزرگست و نامت بزرگ نهفته مکن شیر در چرم گرگ (۱۵۳, ۲۶۰)
 igidlərə üstün gəlmiş) - (ze-şiran sebğ borde) ز شیران سبق برده
 ز شیران سبق برده شروه بنام بهنگام جنگ آزمائی تمام (۱۵۵, ۴۲۲)

شیر (şir) - əsgər, döyüşçü
 بریدند زنجیر شیران من دلیرند بر خون دلیران من (۴۴, ۳۵۱)

شیر (şir) - süd

بیا ساقی از خم دهقان پیر می در قدح ریز چون شهد و شیر (۱, ۴۰)

شیر خوردن (şir خوردən) - süd əmmək

همه نار پستان بیالا چوتیر زیستان هریک شکر خورده شیر (۴۴, ۲۵۱)

شیر شنگرفگون (şir-e şengərfqun) - qırmızı şərab, al şərab

بیا ساقی آن شیر شنگرفگون که عکسش در آرد بسیماب خون (۱, ۲۸۱)

شیر افکن (şirəfkən) - şir yıxan, igid

بترس ارچه شیری ز شیر افکنان دلیری مکن بادلیرافکنان (۲۸۸, ۱۰۴)

شیر افکنی (şirəfkəni) - vuruş, şir ovu

دگر باره در کارزار آمدند بشیر افکنی در شکار آمدند (۷۸, ۴۱۷)

شیر پیگر (şirpeykər) - şircüssəli

بر و حمله برد چون شیر مست یکی گرز ه شیر پیگر بدست (۹۸, ۲۱۰)

شیر دل (şirdel) - şirürəkli (İskəndər)

بر آشفته نوشابه زان شیر دل که پوشید خورشید را زیر گل (۱۶۶, ۲۶۰)

شیر زن (şirzən) - şir qadın

منم شیر زن گرتونی شیر مرد چه ماده چه نر شیر وقت نبرد (۱۸۲, ۲۶۲)

شیر زور (şirzur) - güclü, şirqüvvəli

شیر زور (şah-e şirzur) - şirqüvvəli şah (İskəndər)

شیر زور (شکینده تر شد بنخیر گور) (۹۱, ۳۶۰)

شیر گیر (şirgir) - şirtutan, şiryıxan

توان شیر گیری که در وقت جنگ ز شمشیر تو خون شود خار ه سنگ (۱۱۲, ۱۲۵)

شیر مرد (şirmərd) - igid, şiri-nər

بنوشابه گفت ای شه بانوان به از شیر مردان بتوش وتوان (۲۷۰, ۲۶۸)

شیر مردی (şirmərdi) - igidlik, şücaət

شه از شیر مردیش حیران شد بران دست وتبع آفرین خوان شد (۲۳۸, ۴۲۸)

شیری (şiri) - qəhrəmanlıq

بکشید و مردانگیها نمود بشیری کجا کرد باشروه سود (۱۶۱, ۴۲۲)

شیری کردن (şiri kərdən) - hünər göstərmək

بدل گفت آن به که شیری کنم درین ترسناکان دلیری کنم (۲۶۸, ۱۰۲)

شیرین (şirin) - Şirin(xüs ad)

یکی جوی از آن حوض نوشین گلاب نه خسرو که شیرین ندیده بخواب (۳۱۷, ۲۷۲)

Xosrov və Şirin poeması -Xosrov - شیرین و خسرو (şirin-o-xosrov)

وزو چرب و شیرینی انگیختم بشیرین و خسرو در آمیختم (۳۹, ۶۳)

شیرین (şirin) - şirin

شکر خند ه راست چون نیشکر لطیف و خوش و سبز و شیرین وتر (۵۹, ۳۲۷)

شیرین زبان (şirinzəban) - şirindil

بدستور شیرین زبان گفت خیز زبان و قدم هر دو بگشای تیز (۲۸, ۲۱۷)

شیرین زبانی (şirinzəbani) - şirindillilik

بپرسیدش اول باواز نرم بشیرین زبانی دلش کرد گرم (۸۶, ۲۴۶)

شیرین سخن (şirinsoxən) - şirindil, gözəlsöz

بشیرین سخنهای مردم فریب ر بوده نیوشندگان را شکیب (۲۳, ۸۴)

شیرین گزار (şiringozar) - natiq, şirin şərhcı

مهان چربگو مرد شیرین گزار چنین چربی انگیخت از مغز کار (۱۰, ۳۲۶)

شیرینی (şirini) - şirinlik

بشیرینی از گلشکر خوش تر بنرمی ز گل نازک اغوش تر (۴۹, ۳۳۶)

شیشه (şişe) - şüşə

ولیکن چویر شیشه افتاد سنگ کلید در چاره ناید بچنگ (۱۴۰, ۱۸۵)

شیشه (şişe) - bado

همان شیشه می که داری بچنگ نگهدار و مستیز با خار ه سنگ (۴۹, ۱۶۳)

شیشه (şişe) - şüşəqab(ətir və s.)

گلاب سپاهان و مشگ و طراز سر ناهه و شیشه کردند باز (۸۱, ۲۲۰)

شیون (şivən) - şivən, zarıma

شیون افکندن (şivən əfkəndən) - şivən salmaq, şivən qoparmaq,

səs salmaq, hay-küy qoparmaq

Fars dili əlifbasının on yeddinci hərfi - (sad) ص

صاحب (saheb) - sahib

کنیزی که صاحب غلامش بود بین تا چه دلها بدامش بود (۴۴۵, ۴۷۷)

صاحب آوازگی (saheb-e avazegu) - şöhrət

نظامی بس این صاحب آوازگی کهن گشتن و همچنان تازگی (۲۵, ۳)

صاحب تاج و تخت (saheb-e tac-o-təxt) - şah

سخن به که با صاحب تاج و تخت بگویند سخته نگویند سخت (۱۵۲, ۱۲۵)

صاحب تاج و تخت (saheb-e tac-o-təxt) - İskəndər

پس از آفرین پیر بیدار بخت چنین گفت با صاحب تاج و تخت (۲۰۱, ۱۴۵)

صاحب جهان (saheb-e cəhan) - dünyanın sahibi, allah

جهانرا بصاحب جهان نور باد وزین داوری چشم بد دور باد (۷۸, ۵۵)

صاحب خبر (sahebxəbər) - xəbərçi, xəbər yetirən

خبر برد صاحب خبر نزد شاه که مثنی ستم دیده داخواه (۸۰, ۱۷)

صاحب خرد (sahebxeɾəd) - ağıllı (İskəndər)

شگفتی فروماند صاحب خرد که نه آدمی بود نه دام و دد (۴۳۳, ۳۰۳)

صاحب زمان (sahebzəman) - hakim, şah

مر از کریمان صاحب زمان تونی مانده باقی که باقی بمان (۳۱۰, ۲۲)

صاحب سریر (sahebsərir) - taxt sahibi, şah

گروهیش خوانند صاحب سریر ولایت ستان بلکه آفاق گیر (۴۳, ۴۲)

صاحب سریر (sahebsərir) - İskəndər

سرسری ز گفتار صاحب سریر بدان داستان گشت فرمان پذیر (۳۰۳, ۴۹)

صاحب طلسم (sahebtəsem) - tilsimçi, tilsimbilən

بلیناس داند چنین رازها که صاحب طلسمت بر سازها (۲۱۲, ۸۲)

صاحب قیاس (sahebqeyas) - quymət verməyə qadir

همه انجم سای وانجم شناس بتدبیر هر شغل صاحب قیاس (۲۸۶, ۵۹)

صاحب کلاه (sahebkołah) - tac sahibi, şah

بر آورده گردن چو اهریمنی فکنده بهر شهر در شئون (۳۱۸, ۲۷)

شیوه (šive) - šivə, üsul

نهادم زهر شیوه هنگامهء مگر در سخن ترکم نامهء (۴۲, ۳۸)

شیر زهره (šurzəhre) - širürəklü

شاه شیر زهره (šəh-e šurzəhre) - širürəklü şah (İskəndər)

شاه شیر زهره بر آن پیلزور بجوشید چون شیر بر صید گور (۱۰۸, ۳۲)

پرستیش نمودش باین شاه که صاحب کمر بود و صاحب کلاه (۹۸، ۳۳۲) صاحب کلاهی (sahebkolahi) - şahlıq
 جهانرا بگیریم و شاهی کنیم همه ساله صاحب کلاهی کنیم (۴۷، ۴۰۶) صاحب کمر (sahebkmər) - şah
 پرستش نمودش باین شاه که صاحب کمر بود و صاحب کلاه (۹۸، ۳۳۲) رهی دارد از صاعقه سوخته زیچش کمر در کمر دوخته (۴۵، ۳۱۲) صاعقه (saeğe) - ildırım
 زبس صاف پالوده عطرسای بسا مغزیالوده کامد بجای (۲۵۰، ۲۶۷) صاف (saf) - saf, təmiz
 صبا (səba) - səhər küləyi بارمن درآمد چو دریای تند صبا را شدا ز گرد او پای کند (۱۱۳، ۱۳۶) صبا (səba) - səhər
 می کرخو دم پای لغزی دهد چو صبحم دماغ دو مغزی دهد (۲، ۱۹۱) صبح بام (səbh-e bəm) - səhər tezdən
 سپهدار ایران هم از صبح بام بر آراست لشگر بساز تمام (۳۱، ۱۶۸) صبح دوم (səbh-e dovvom) - ikinci səhər, həqiqi səhər
 - (səbh-e dovvom) - ikinci səhər, həqiqi səhər سر بر افلاک زدن صبح دوم (sər bər əflak zədən-e səbh-e dovvom) - ikinci səhərin açılması
 چو صبح دوم سر بر افلاک زد شفق شیشهء باد بر خاک زد (۸۲، ۳۱۵) صبح صادق (səbh-e sadeğ) - həqiqi səhər, ikinci səhər
 - (dəmidən-e səbh-e sadeğ) - ikinci səhərin açılması فروخت کاسایش آمد پدید شد آسوده تا صبح صادق دمید (۸۲، ۳۱۴) صبح صادق (səbh-e sadeğ) - ikinci səhər (Nüsrətəddin Əbu bəkr)
 (əz- mouled dəmidən-e səbh-e sadeğ) از مولد دمیدن صبح صادق (səbh-e sadeğ) - ikinci səhərin açılması (Nüsrətəddin Əbu Bəkrin dünyaya gəlməsi)
 صلاح جهان آن شب آمد پدید که از مولد این صبح صادق دمید (۲۵، ۴۷)

- (əz- dəm-e qorq zəban bər zədən-e sobh) از دم گرگ زبان بر زدن صبح (səhərin açılması)
 چو صبح از دم گرگ بر زد زبان بگفتن درآمد سگ پاسبان (۳، ۷۹) صبح از رخ روز برقع گشادن صبح (əz- rox-e ruz borğə qoşadən-e sobh) - səhərin açılması
 چو صبح از رخ روز برقع گشاد ختن بر حبش داغ جزیت نهاد (۱۳۷، ۲۲۴) صبح از رخ روز برقع گشاد (səhərin açılması) - səhərin açılması
 بشرطی که چون صبح راند سپاه ترا نیز چون صبح بینم پگاه (۳۰۴، ۱۰۵) صبح از رخ روز برقع گشاد (təvile borun zədən-e sobh-e əbləğsəvar) - səhərin açılması
 چو روز آخر صبح ابلق سوار طویله برون ز دبرین مرغزار (۱۸۳، ۱۸۸) صبح از رخ روز برقع گشاد (səbh-e sə'adət) - xoşbəxtlik səhəri
 چو صبح سعادت بر آمد بگاه شدم زنده چون باد در صبحگاه (۲۳، ۲۱) صبح (səbh) - işıq, ziya
 بصبح توان بوم نزدیکتر چرا ماند از شام تاریکتر (۶۶، ۲۴۵) صبح از رخ روز برقع گشاد (səbhəz) - səhər təzdən yuxudan duran
 بر آنم من ای همت صبح خیز که موج سخن را کنم ریز ریز (۳، ۲۸۲) صبح دوم (səbhdəm) - səhər
 نشست از گه شام تا صبحدم روان کرد بر یاد جم جام جم (۲۳۶، ۲۷۰) صبح از رخ روز برقع گشاد (bər dəmidən-e sobh) - səhərin açılması
 بر آسود تا صبحدم بر دمید سپیدی شد اندر سیاهی پدید (۲۹۱، ۲۷۰) صبحگاه (səbhqah) - səhər çağı
 چو صبح سعادت بر آمد بگاه شدم زنده چون باد در صبحگاه (۲۳، ۲۱) صبح (səbr) - səbr
 صبر کردن (səbr kərdən) - səbr etmək برون رفت روسی چو یکپاره کوم (۱۲۱، ۴۲۰) صبح (səbuh) - şərab

مرا ساقی آن وعده ایزدیست صبح از خرابی می ازیخود بست (۳۰, ۷۰)
 صبحی ملوکانه تا صبح راند همداشت شب زنده تا شب نماتد (۲۳۹, ۳۷۰)
 صبحی (səbuhi) - səhər içgisi
 صبحی کردن (səbuhi kərdən) - şərab içmək
 بیا ساقی آن راحت انگیز روح بده صبحی کنم در صبح (۱, ۵۳)
 صبوری (səburi) - səbr, dözümlük
 بشکرم رسان اول آنکه بگنج نخست صبوری ده آنگاه رنج (۳, ۸۴)
 صبوری بچوش آمدن (əz-səburi be-cuş amədən) - dözə bilməmək,
 səbr etməkdən hövsələdən çıxmaq
 سپاه از صبوری بچوش آمدند زتقصیر من درخروش آمدند (۳۵۱, ۴۲)
 صبوری کردن (səburi kərdən) - səbr etmək, tələsməmək
 بیا ساقی از می دلم تازه کن درین ره صبوری باندازه کن (۱, ۳۰۰)
 صبوری کردن (səburi kərdən) - gözləmək
 درین ره چو برداشتم برک و زاد صبوری کنم تا بر آید مرگ (۳۹۷, ۶۷)
 صحرا (səhra) - səhra
 بفرموده کز لب رود نیل کند لشکرش سوی صحرا رحیل (۴۰, ۸۱)
 صحرای جان (səhra-ye can) - fikir səhrası, ağıl səhrası
 صحرای جان توشه برداشتن (be-səhra-ye can tuşe bər daştən) - ağıl
 səhrasına yollanmaq, fikirləşmək
 تن خویش در گوشه بگذاشته بصرای جان توشه برداشته (۱۲, ۲۱)
 صحرا چیراغ بر افروختن (be-səhra çerağ bər əfruxtən) - səhrada çırağ
 yandırmaq, faydasız işlə məşğul olmaq
 چیراغی بصرای بر افروختن فلک را جهانداری آموختن (۱۰۵, ۱۵۰)
 صحرا گرفتن (səhra gerefən) - səhraya qaçmaq
 یکی گفت صحرانیست این شگفت چو بندش برینند صحرا گرفت (۴۴۳, ۴۵۷)
 صحرائورد (səhranəvərd) - səhrada çapan

هم از تازی اسپان صحرا نورد هم از تیغ چون آب زهراب خورد (۲۴۳, ۴۴)
 صحرائی (səhrai) - səhraya məxsus, vəhşi
 چو بندش برینند صحرا گرفت (۴۴۳, ۴۵۷)
 صحف (sohof) - kitablər
 گه از لوح نا خوانده عبرت پذیر گه از صحف پیشینگان درس گیر (۱۳, ۲۱)
 صحف بر اھیم (sohof-e berahim) - İbrahim (peyğəmbər)in kitabları
 بصحف بر اھیم ایزد شناس کزان دین کنم پیش یزدان سپاس (۲۹, ۱۶۲)
 صحن (səhn) - nimçə, səhən
 درین صحن یاقوت و خوان زرم همه سنگ شد سنگ را چون خورم (۲۵۹, ۲۶۷)
 صحن (səhn) - üz səth
 فروزنده شد چشم شه چون چراغ (۹۷, ۲۴۷)
 صحن (səhn) - döşəmə
 طلب کرد مرغان کنجد ربای (۹۷, ۱۳۵)
 صحن (səhn) - yüz
 گواھی درواز که از چاریار که صد آفرین باد بر هر چهار (۲۶, ۱۱)
 صد رنگ بصد دست بر آمدن (be-səd dəst bər amədən) - yüz rəng vermək
 شباتگه که صد رنگ بیند بکار بر آید بصد دست چون نوبهار (۲۲۲, ۱۹۱)
 صد (səd) - yüzünü, yüz döyüşçünü
 در آن حمله کان کوه آهسته کرد صد افکند و صد کشت و صد خسته کرد (۲۳۷, ۴۲۸)
 صد (səda) - sə
 صدائی شنیدندی از کوه سخت بدانسان که بودی نمودار بخت (۵۸, ۱۲۱)
 صدائی بر آوردن (sədai bər avərdən) - səslənmək
 صدائی بر آورد کوه از نهفت همانرا که او گفته بد بازگفت (۶۳, ۱۲۲)
 صدساله (sədsalə) - yüzillik
 چیرا کتج صد ساله داری نھان (۲۵, ۴۶۴)
 صدف (sədəf) - sədəf
 صدف را شبه رست بر جای در (۱۶, ۸۴)
 صدف از آینه پیل وزنگ شتر از آینه پیل وزنگ شتر
 صدف گونه (sədqune) - yüz cür, yüz növ

اباهای الوان زصدگونه بیش (ze- sədqune biş) - yüz növdən çox
 بخوانهای زرین نهادند بیش (۲۷۲, ۳۲۱)
 صد من (sədmən) - yüz batman
 سنان چشم در راه این دشمنست گرانجا منی گر ز ما صدمنست (۳۵۲, ۴۶)
 صد و سیزده (sədosizdəh) - yüz on üç
 زفرزبانگان آلهی پناه صد و سیزده بود با او برام (۲۸۵, ۵۸)
 صد هزار (səd hezar) - yüz min
 بلشگر بفرمود تا صد هزار در آیند پیرامن آن حصار (۲۹۰, ۳۶)
 صراحی (sorahi) - surahi, kuzə
 عتاب عروسان نیاید بگوش صراحی تهی گشت وساقی خموش (۲۷, ۳۸)
 صراف (sərraf) - sərraf
 چو دینارش از دست پرواز کرد سوی کنج صراف سرباز کرد (۲۳, ۷)
 صراف جوهر فروش (sərraf-e couhərforuş) - cəvahirsatan zərgər
 گزارنده صراف جوهر فروش سخن رابجوهر برآمد گوش (۴۱۱, ۶)
 صرف (sərf) - xərc
 نه بنلی که طوفان برآرد زمال نه صرفی که سختی درآرد بحال (۶۹, ۶)
 صرف کردن (sərf kərdən) - çalışmaq, həsr etmək
 شب و روز خاقان در آن کرد صرف که شه را دهد پایمزدی شگرف (۳۸۲, ۱۴)
 صرف کسی بودن (sərf-e kəsi budən) - birinə məxsus olmaq
 بدین گونه شش چیز در صرف تست گوی سخن نام شش حرف تست (۵۰, ۶۴)
 صرف پالودگی (əz sərf-e paludegi) - saflığıyla, təmizliyilə
 سرشکی که از صرف پالودگی فرو شوید از دامن آلودگی (۳۸۱, ۲)
 صرف (sərf) - şərab
 بیا ساقی آن صرف بیجاده رنگ بمن ده که پایم درآمد بسنگ (۲۳۳, ۱)
 صرف (sərsər) - tufan
 بجز صر صرباد پایان شاه کس این گرد را بر ندارد راه (۳۱۹, ۴۳)

صرع (sər') - tutmalı
 بر آورد مرغ سحرگه غریو چو سرسامی از نور صرعی زدییو (۴۵۲, ۵)
 صطرخر (setəxr) - İstəxr
 که بر آستان بوسی بارگاه ز تخت صطرخر آمدم نزد شاه (۳۱۷, ۱۵)
 صف (səf) - sıra
 صف زنده پیلان بیکجا گروه چو گرد گریوه کمرهای کوه (۹۴, ۱۴۹)
 صف آرستن (səf arastən) - sıraya düzülmək, nizamla durmaq
 سپاه از دو جانب صف آرسته زمین آسمان وار بر خاسته (۴۱۳, ۲۷)
 صف برارستن (səf bər arastən) - sıraya düzülmək
 سپاه از دو سو صف برآرستند هزیران بنخجیر برخواستند (۱۷۳, ۹۸)
 صف بر آوردن (səf bər avərdən) - sıraya düzmək, sıra yaratmaq
 زروم وزیران و از چین و زنگ سماطین صفها بر آورده تنگ (۳۷۴, ۵)
 صف اندر صف (səfəndərsəf) - sıra-sıra, cərgəbəcərgə
 پرچهرگان را صدگونه زیب صف اندر صف آرست آن دلفریب (۲۵۶, ۹۷)
 صف کشیدن (sıraya düzülmək)
 پرچهرگان سرانی چوماه همه صف کشیدند برگرد شاه (۳۰۴, ۶۶)
 صفت (səfət) - sifət, təsvir
 چو آن شب صفتهای آن دزشنید بدزدیدنش رغبت آمد پدید (۲۹۹, ۱۵۷)
 صفت کردن (səfət kərdən) - təsvir etmək
 صفت کرد از آن چار پیکر شاه که کسی را نبود آنچنان دستگاه (۳۳۱, ۸۵)
 صفت (səfət) - kimi
 ضمیرم نه زن بلکه آتش زنت که مریم صفت بکر آبستنت (۳۶, ۸۹)
 صفحه (səfhe) - üst, üzəri, səth
 (səfhe-ye ruy) - üz
 نقابی نه بر صفحه رویشان نه باک از برادر نه از شویشان (۳۹۹, ۲۰)
 صفرا (səfra) - qəzəb, kin
 سگالش چنان شد دو کوشنده را که ریزند صفرای جوشنده را (۱۷۶, ۹)

چوروسی درو دید و در پیکرش   زصفرا بگشتن درآمد سرش (۱۱۲, ۴۱۹)   صفرای (səfra) - qorxu

سیاهان مغرب که زنگی و شند   بصفرای آن زعفران دلخوشند (۱۹۳, ۳۵)   صفرای (səfra) - sarılıq, sarı rəng

چوشد صفهء چینیان بی نگار   شگفتی فروماند از آن شهریار (۳۷۸, ۳۷)   صفه (səfe) - şəkil

چودرطاق این صفه خواهیم خفت   چه باید شدن باسیه مار جفت (۱۶۲, ۲۰۲)   صفه (səfe) - göy

نداند چورومی کس نقش بست   گه صقل چینی بود چیره دست (۳۷۸, ۴۴)   صقل (seğəl) - sıǵal, pardax

بلالی برآورده آواز خوش   صلا داده در روم و خود در حبش (۲۷۷, ۳۵)   صلا (səla) - çağırış

مگر زان خرابی نوانی ز نم   خراباتیانرا صلائی ز نم (۴۰, ۲)   صلا (səla) - çağırmaq, səsləmək

صلاصلا جهان آن شب آمد پدید   که از مولد این صبح صادق دمید (۴۷, ۲۵)   صلاح (səlah) - xoşbəxtlik, səadət

صلاح جهان بست از آن داوری   جهان زین سبب دادش آن یآوری (۲۳۴, ۱۴)   صلاح (səlah) - əmin-amanlıq

بهر خار چون گل صلائی ز نم   بهر رخ چون نی نوانی ز نم (۳۳, ۳۶)   صلائی (səlai) - dəvət

زری کادمیرا کند بیمناک   چه در صلب آتش چه در ناف خاک (۳۲۵, ۱۱۸)   صلب (solb) - içəri (sində)

چو دیدند کان ازدهای نبرد   صلیبی کند صلب مردان مرد (۴۱۹, ۱۱۹)   صلب (solb) - kürək, bel

جهاتش گه صلح و جنگ آزمود   ز جنگش زیان دید و از صلح سود (۸۵, ۳۶)   صلح (solh) - sülh

همه ساله گوهر نخیزد ز سنگ   گهی صلح سازد جهان گاه جنگ (۱۳۲, ۴۹)   صلح ساختن (solh saxtən) - sülhə gəlmək, sülh yaratmaq

کند هر زمان صلح و جنگی دگر   خیالی نماید برنگی دگر (۲۳۳, ۴)   صلح کردن (solh kərdən) - sülhə gəlmək, barışığa gəlmək

صلح سازی (solhsazi) - barışıq, sülh

زره پوشم ارتیغ بازی کنی   کمر بنم ارض صلح سازی کنی (۱۶۵, ۸۲)   صلح سازی کردن (solhsazi kərdən) - barışığa gəlmək, sülh yaratmaq

صلیبی خطی در جهان برکشید   از آن پیش کامد صلیبی پدید (۵۷, ۵۴)   صلیبی (səlibi) - xaçpərəst

صلیبی خطی در جهان برکشید   از آن پیش کامد صلیبی پدید (۵۷, ۵۴)   صلیبی (səlibi) - xaçvarı

چو دیدند کان ازدهای نبرد   صلیبی کند صلب مردان مرد (۴۱۹, ۱۱۹)   صلیبی کردن (səlibi kərdən) - çarmixa (silah növü) çəkmək

بروخویش و بیگانه بشتافتند   صلیبی شده کشته یافتند (۴۱۹, ۱۱۸)   صلیبی شده (səlibişode) - çarmixa çəkilmiş (dördkünc nizə yemiş)

صنعتگری (sən'ətgəri) - əfsunkarlıq

جهامدیده دانا بنیک اختری   درآمد بتدبیر صنعتگری (۴۰۱, ۵۵)   صنعتگری (sən'ətgəri) - əfsunkarlıq

صنم (sənəm) - sənəm, gözəl

صنم بین که آن نقش پرداز کرد   که گاهی کره بست و گه باز کرد (۴۰۳, ۷۹)   صنم (sənəm) - sənəm, gözəl

صنمخانه (sənəmxane) - qadınlara məxsus ev

صنمخانها دارد از قصر و کاخ   بر آن لعبتان کرده درها فراخ (۲۵۲, ۵۴)   صنمخانه (sənəmxane) - qadınlara məxsus ev

صنمخانه (sənəmxane) - bütxana, məbədğah

کسانی که از راه خدمتگری   کنند آن صنمخانه را چاکری (۲۸۷, ۸۲)   صنمخانه (sənəmxane) - bütxana, məbədğah

صنوبرستونی بپناه ارش   بپراستن یافته پرورش (۱۴۲, ۷۱)   صنوبرستون (sənubərsotun) - sənubər gövdəli

چونامه بخوانی نسازی درنگ   نمائی بمن صورت صلح و جنگ (۳۵۳, ۷۰)

دها و دهش دارد و مردمی   سروشیت در صورت آدمی (۳۴۵, ۸۵)

ز سرتا قدم صورت بخردی   پدیدار ازو فرهه ایزدی (۲۵۶, ۹۵)

فرستاده ام سوی هر کشوری   فراستشناسی و صورتگری (۲۶۲, ۱۹۵)

شنیدم که مانی بصورتگری   زری سوی چین شد بیغمبری (۳۷۸, ۴۵)

بصورتگری بود رومی بیای   مصقل همی کرد چینی سرای (۳۷۸, ۴۱)

که چون کرده اند این دو صورت نگار   دوار تنگ را بر یکی سان گزار (۳۷۷, ۲۷)

چو در صید شیران شمار افکنی   بتیری دویبکر شکار افکنی (۴۹, ۵۲)

ازین سوکنم صید و بنوازش   وزان سویدریا در اندازمش (۴۶۸, ۸۷)

که چون شاه فارغ شد از کارکید   گهی رای می کرد گه رای صید (۳۴۰, ۸)

بغرید کای شیر صید آزمای   هماوردت آمد مشو باز جای (۱۰۳, ۲۸۱)

ددودام را شیراز آنست شاه   که مهماننوازست در صیدگاه (۱۲۴, ۱۰۵)

بران صیدگه چون گذر کرد شاه   معنبر شد از گرد او صیدگاه (۳۴۴, ۴۵)

چو پرداخت رسام آهنگرش   بصیقل فروزنده شد گوهرش (۱۲۸, ۱۸)

چنانست رخصت برای صواب   که شه بر مخالف نیارد شتاب (۱۲۳, ۸۶)

چو در خورد گوینده ناید جواب   سخن یاوه کردن نیاید صواب (۳۱, ۹)

چنان دید دارای دولت صواب   که لشگر بجنبید چو دریای آب (۱۷۱, ۶۶)

چو صور اسرافیل در رستخیز (۹۲, ۱۳۳)

شغبهای شیپور از آهنگ تیز   چو صور اسرافیل در رستخیز (۹۲, ۱۳۳)

شغبهای شیپور از آهنگ تیز   چو صور اسرافیل در رستخیز (۹۲, ۱۳۳)

تبییره هم آواز شد با درای   چو صور قیامت دمیدند نای (۴۳۶, ۳۵۱)

زمین گفتی از یکدگر بر درید   سرافیل صور قیامت دمید (۱۶۸, ۲۵)

چو آرند صورت بنزدیک من   دروینگرد رای باریک من (۲۶۳, ۱۹۸)

بدان تا ز شاهان اقلیم گیر   زند صورت هر کسی بر حریر (۲۶۲, ۱۹۶)

بسی راز از آن در نظر باز جست   نشد صورت حال بروی درست (۳۷۷, ۳۰)

بصد سال کورا ریاضت زدود   یکی صورت آخر تواند نمود (۲۹۳, ۷۳)

چونامه بخوانی نسازی درنگ   نمائی بمن صورت صلح و جنگ (۳۵۳, ۷۰)

دها و دهش دارد و مردمی   سروشیت در صورت آدمی (۳۴۵, ۸۵)

ز سرتا قدم صورت بخردی   پدیدار ازو فرهه ایزدی (۲۵۶, ۹۵)

فرستاده ام سوی هر کشوری   فراستشناسی و صورتگری (۲۶۲, ۱۹۵)

شنیدم که مانی بصورتگری   زری سوی چین شد بیغمبری (۳۷۸, ۴۵)

بصورتگری بود رومی بیای   مصقل همی کرد چینی سرای (۳۷۸, ۴۱)

که چون کرده اند این دو صورت نگار   دوار تنگ را بر یکی سان گزار (۳۷۷, ۲۷)

چو در صید شیران شمار افکنی   بتیری دویبکر شکار افکنی (۴۹, ۵۲)

ازین سوکنم صید و بنوازش   وزان سویدریا در اندازمش (۴۶۸, ۸۷)

که چون شاه فارغ شد از کارکید   گهی رای می کرد گه رای صید (۳۴۰, ۸)

بغرید کای شیر صید آزمای   هماوردت آمد مشو باز جای (۱۰۳, ۲۸۱)

ددودام را شیراز آنست شاه   که مهماننوازست در صیدگاه (۱۲۴, ۱۰۵)

بران صیدگه چون گذر کرد شاه   معنبر شد از گرد او صیدگاه (۳۴۴, ۴۵)

چو پرداخت رسام آهنگرش   بصیقل فروزنده شد گوهرش (۱۲۸, ۱۸)

ض (zad) - Fars əlifbasının on səkkizinci hərfi

ضایع (zayə') - zay, hədər

ضایع شدن (zayə'şodən) - zay olmaq, hədəərə getmək

نباید که ضایع شود رنج او شود روزی دشمنان گنج او (۲۸۵, ۵۴)

ضحاک (zohak) - Zöhak

به پیرانه سرگنبد لاجورد بضحاک و جمشید بین تا چه کرد (۱۹۸, ۹۷)

ضربت (zərbət) - zərbə

درآمد بدوزنگی جنگ سود بیک ضربت از تن سرش را بود (۹۶, ۱۸۱)

ضربه (zərbe) - zərbə

زموزنی ضربهای سنان برقص آمده اسب زیر سنان (۱۰۲, ۲۵۸)

ضرغام (zərgām) - şir

چو درزور پیچیدی اندام را گره برزدی گوش ضرغام را (۷۶, ۲۱)

ضرورت (zərurət) - vacib

ضرورت شدن (zərurət şodən) - vacib olmaq

ضرورت شد این شغل را ساختن چنین نامه نغزپر داختن (۳۸, ۱۰۹)

ضعیف (zəif) - gücsüz

نیندیشد از هیچ خونخواره مگرکز ضعیفی و بیچاره (۳۷۷, ۱۱۱)

ضعیفی (zəifi) - zəiflik, gücsüzlük

اگر پای بیست اکر پر مور بهریک تودادی ضعیفی وزور (۵, ۳۱)

ضمان دار (zəmandar) - hami, zamin

ضمان دار عالم سیه تا سپید شفاعت کن روز بیم و امید (۱۳, ۵)

ضمیر (zəmir) - fikir, ideya

شبی کاسمان طالعی داد چست کزان طالع آید ضمیری درست (۲۳۵, ۲۱)

ضمیر آوردن (dər zəmir avərdən) - düşünmək, hesablamaq

جواهر نچندانکه آنرا دبیر بیارد در انگشت یا در ضمیر (۱۹۲, ۲۱)

ضمیر (zəmir) - ürək, qəlb

ضمیرم نه زن بلکه آتش زن است که مریم صفت بکر آبستنت (۳۶, ۸۹)

ضیق النفس (ziğ-un-nəfəs) - tənğənəfəs, nəfəs yolunun tutulması

گلوی هوا در کشید ای شگفت بضیق النفس کام گیتی گرفت (۴۱۴, ۴۵)

ط (ta) - Fars əlifbasının on doqquzuncu hərfi

طاس (tas) - kasa, tas, çanaq
 گر آنجا بود طاسکی سرنگون دودیده بروهمچودو طاس خون (۱۶۳, ۹۵)
 birinə divan - (bər tas-e(kəsi) səng zədən) برطاس (کسی) سنگ زدن
 tutmaq
 سیه پوش چترش چو عباسیان زده سنگ برطاس برطاسیان (۲۵, ۴۵۴)
 طاسکی (tasək) - balaca tas (qoşun aksesuari), mahça
 گر آنجا بود طاسکی سرنگون دو دیده بروهمچودو طاس خون (۱۶۳, ۳۵)
 طاعت (ta'ət) - citayış, itaət
 زن کاردان با همه گاه و گنج زطاعت نهد برتن خویش رنج (۶۳, ۲۵۳)
 sitayış etmək - (ta'ət kərdən) طاعت کردن
 فریبی فرستش که طاعت کند بیک روم تنها طاعت کند (۴۲, ۱۴۵)
 طاعتگه (ta'ətğəh) - itaət yeri
 بطاعتگه آمد نیایش نمود زبائرا بشکر آرمایش نمود (۷, ۴۵۲)
 itaət yeri etmək, itaət yeri - (ta'ətğəh saxtən) طاعتگه ساختن
 düzəltmək
 یکی دیرسنگین بر افراختند بجمهور طاعتگهش ساختند (۷۸, ۲۸۷)
 طاغ (tağ) - tağ
 بران شد سرانجام کار اتفاق که سازند طاقی چو ابروی طاق (۱۷, ۳۷۶)
 göy, asiman - (tağ-e araste) طاق آراسته
 طراقی که از مقرعه خاسته برون رفته زین طاق آراسته (۲۳, ۱۶۸)
 göy, asiman - (tağ-e piruzefam) طاق پیروزه فام
 سحرگه که طاوس مشرق خرام برون زد سراز طاق پیروزه فام (۱۱۶, ۳۸۹)
 göy, asiman - (tağ-e nilufəri) طاق نیلوفری
 چنان بستی این طاق نیلوفری که اندیشه را نیست زو برتری (۲۳, ۵)
 طاغ (tağ) - dağ sütunu

مقرنس یکی طاق گردون شکوه (۵۶, ۱۲۱)
 طاغ (tağ) - iki qaşın ortası, qaşların tağı
 زچین دوربه طاق ابروی شاه (۲۰۵, ۳۶۸)
 طاغ (tağ) - çardağ
 چہ برطاق ایوان چہ زیرزمی (۱۸۹, ۱۸۸)
 طاغ جفت (tağcöft) - tağ tayı, cüt tağ
 درآن جفته طاق چون طاق جفت (۲۳, ۳۷۷)
 طاقت (tağət) - taqət, dözümlük
 tab gətirmək, dözmək - (tağət-e(çizi) daştən) طاقت(چیزی) داشتن
 نظر طاقت آن ندارد ز نور که بیند درایشان ز نزدیک و دور (۴۸, ۲۵۲)
 طالع (tale) - tale
 اسد بود طالع خداوند زور کزو دیده دشمنان گشت کور (۵۲, ۶۷)
 tale tapmaq, tale axtarmaq - (tale gerefən) طالع گرفتن
 سطرلاب فرزانه در آفتاب بطالع گرفتن چو مه در شتاب (۳۸, ۴۵۴)
 uğurlu tale göstərmək - (talei çost dadən) طالعی چست دادن
 شبی کاسمان طالعی داد چست کزان طالع آید ضمیری درست (۲۱, ۲۳۵)
 tale pəjuhi) - bəxti sına, taleni müəyyənləşdirmə
 طالع پژوهی
 شب تیره پهلو بیستر نبرد بطالع پژوهی ستاره شمرد (۸, ۴۱۲)
 طاوس (tavus) - tovus
 چو طاوس نر خاصه در نیکونی چواهووی ماده زبی آهوئی (۲۴, ۲۵۰)
 Günəş - (tavus-e məşreqoram) طاوس مشرق خرام
 سحرگه که طاوس مشرق خرام برون زد سراز طاق پیروزه فام (۱۱۶, ۳۸۹)
 əz- tağ-e piruzefam sər borun zədən-e tavus-e məşreqoram) - Günəşin çıxması,
 Günəşin tülulu
 سحرگه طاوس مشرق خرام برون زد سراز طاق پیروزه فام (۱۱۶, ۳۸۹)
 tavusdom) - tovusquyruqlu
 طاوس دم

Tartus(rus) - xüs. ad. طرطوس (törtus) - برمدی در آورده در روس نام (۲۱۰, ۴۲۶)
 یکی نامور بود طرطوس نام
 طرف (torf) - da, də درختان شکفتند بر طرف باغ بر افروخته هر گلی چون چراغ (۱۷, ۴۱)
 طرف (təraf) - tərəf دیگر طرف سرخ رویان روس فروزنده چون قبله گاه مجوس (۲۳, ۴۱۲)
 طرف تا طرف (təraf ta tərəf) - hər tərəf, ölkə-bə-ölkə طرفدار چون شد بفرمان تو طرف تا طرف ملک هست آن تو (۴۸, ۲۳۶)
 طرفدار (tərafdar) - hakim طرفدار مغرب بمردانگی قدرخان مشرق بفرزانگی (۱۰, ۴۶)
 Çin xaqanı - tərəfdar-e çin طرفدار چین بکوشش ندید از فلک یآوری (۱۲۳, ۳۶۳)
 طرفدار چون دران داوری طرفها بشاهان گرفتار کن (۵۹, ۲۳۷)
 طرفدار (tərafdar) - ətraf hakimlər طرفدار چون شد بفرمان تو طرف تا طرف ملک هست آن تو (۴۸, ۲۳۶)
 طرفگاه (tərafqah) - bu dünya دو پروانه بینم درین طرفگاه یکی روسپید ست و دیگر سیاه (۳, ۳۹۸)
 طرفها (tərafha) - ətraf ölkələr, ətraf şahlıqlar طرفها بشاهان گرفتار کن بهرسو یکی را طرفدار کن (۵۹, ۲۳۷)
 طره (torre) - baş, üst کشیدند بر طره کوی وبام شقایق نمطهای بیجاده قام (۷۴, ۲۲۰)
 طرید (tərid) - hücum طرید نمودن طریدی بناورد زنگی نمود که بر نقطه پرگار تنگی نمود (۳۴, ۱۰۸)
 طرید بآوردن (tərid bər avərdən) - hücum etmək طریدی بر آورد وباروس بگفت که خواهی همین لحظه در خاک خفت (۱۱۰, ۴۱۹)

طشت (təşt) - asiman زمین فرش سیفور چون درنوشت بر آورد سر صبح باتیغ و طشت (۹, ۴۱۲)
 طشت (təşt) - teşt چو پر خون شد آن طشت زرین چه کرد بخوردش جوآبی و آبی خورد (۴۲, ۸۶)
 فلك در بلندی زمین درمغاک یکی طشت خون شد یکی طشت خاک (۷۹, ۱۴۲)
 فلك در بلندی زمین درمغاک یکی طشت خون شد یکی طشت خاک (۷۹, ۱۴۲)
 طشت سیمین (təşt-e simin) - səhər چو گردون سر طشت سیمین گشاد غراب سیه خایه زرین نهاد (۷۳, ۲۳۸)
 – səhərin açılması چو گردون سر طشت سیمین گشاد غراب سیه خایه زرین نهاد (۷۳, ۲۳۸)
 سیه خایه (təşt-o-xaye) - səhər və günəş مگرموبد پیر در باستان بدین طشت و خایه زد آن داستان (۷۴, ۲۳۸)
 (do aludetəşt) - yer və göy نوشته برین هر دو آلوده طشت چو خون سیاوش بسی سرگذشت (۸۰, ۱۴۲)
 طشت (təşt) - fələk نیفتد برین طشت فریاد کس که بر بسته شد راه فریاد رس (۸۲, ۱۴۲)
 طعام (tə'am) - yemək, xörək طعامی بیاورد که خوردن توان بر غبت برودست کردن توان (۲۶۱, ۲۶۸)
 طعمه (to'me) - yem, qida بچیزی چه باید سر افراختن که نتوان ازو طعمه ساختن (۲۶۴, ۲۶۸)
 طعنه (tə'ne) - tənə در طعنه بر رومیان بسته شد همان رومی از بدلی رسته شد (۷۴, ۱۱۷)
 طغانشاه (toğānşah) - xüs. ad, Toğān şah (quş üçün təşbih obrazı) طغان شاه مرغان و طغرل بنام سلطانی اندر چو طغرل تمام (۸۰, ۳۸۷)
 طغرل (toğrol) - toğrul, quş növü

طغان شاه مرغان و طغرل بنام   بسطانی اندر چو طغرل تمام (۸۰, ۳۸۷)

اگر نخل خرما نباشد بلند   ز تاراج هر طفل یابد گزند (۲۱, ۳۱)

تو خود نیک دانی که بالین شکوه   زیک طفل رومی نیام ستوه (۸۴, ۱۴۹)

مزن پنجه در شیر جنگ آزما (۱۵, ۱۵۴)

ز سر سبزی گنبد تابناک   ز مرد شده لوح طفلان خاک (۴, ۴۴۲)

طلایه (təlaye) - qoşun bələdçisi

طلایه برون شد بره داشتن   یتاکی بنوبت نگه داشتن (۵۴, ۸۷)

طلا (təla) - qızıl

بمجان ز پیروزه بنشاند گرد   طلای زرافکند بر لاجورد (۲۰, ۲۱۶)

طلب (tələb) - istək, xahiş

اگر دیدمی در خود افزایشی   طلب کردمی جای آسایشی (۴۷, ۲۸)

فروریخت کنجد ب صحن سرای   طلب کرد مرغان کنجد رای (۹۷, ۱۳۵)

نوازاده زنگه را باز جست   طلب کرد وز نگار از آینه شست (۷۶, ۱۹۶)

بر اندیشه جنگ بر بست راه   بهانه طلب کرد بر صلح شاه (۱۱۹, ۳۴۷)

طلبکار (tələbkar) - istəyən, tələb edən

طلبکار گوهر که کانی کند   بپندار امید جانی کند (۶, ۷۹)

طلبکار (tələbkar) - arayan, soruşan, axtaran

نشان ده مرا کوی و بازار تو   که تا دانم آمد طلبکار تو (۹, ۱۹۲)

بپامردی این طلسم بلند   بران رویها بسته شد روی بند (۶۹, ۴۰۲)

طلسمی بر آن تخت فرزانه بست   که هر کوبران تخت سازد نشست (۳۶, ۳۱۱)

طلسمی بر انگیختن   طلسمی بر انگیختن (telsemi bər əngixtən) - tilsim düzəltmək, tilsimləmək

طلسمی بر انگیزم از ناف دشت   که افسانه سازند از آن سرگذشت (۵۱, ۴۰۱)

کسی کان کلید زر آرد بدست   طلسم بسی گنج داند شکست (۱۲, ۵۲)

بزیز زمین گنج را جای کرد   طلسمی بر آن گنج بر پای کرد (۶۹, ۲۸۶)

ز بهر گواهی بهر گنجدانی   طلسمی کند هر یک از خود نشان (۶۵, ۲۸۶)

طلی (teli) - sikkə, pul

بفرمان او زرگر چیره دست   طلای زر بر سر نقره بست (۳۳, ۵۵)

هر آن جانور گو خود آرای نیست   طمع را بازار آرای نیست (۱۲, ۲۶)

خلل چون دران مرزوبوم آوردند   طمع در خراسان و روم آوردند (۴۶, ۳۹۵)

ندارم طمع بر زروسیم کس   و گر چند یابم بران دسترس (۳۲, ۲۲۸)

طلماچی (təmgəçi) - Təmgəçli gözəl

کمندی چو ابروی طمغاچیان   بخرم چون کمان گوشه چاچیان (۱۹۲, ۹۷)

طناب (tənab) - ip, kəndir

طنابی ازین سوی مشرق کشید   طنابی دگرزو بمغرب رسید (۵۷, ۵۸)
 درطناب آوردن (dər tənab avərdən) - tər salmaq, kəməndə salmaq
 اگر شاه خواهد شتاب آورم   سرآزدها درطناب آورم (۲۱۲, ۸۵)
 طناب (tənab) - işıq
 طناب رساندن (tənab rəsəndən) - işıq salmaq
 زهی بارگاهی که چون آفتاب   زمشرق بمغرب رساند طناب (۴۱, ۴۸)
 طواف (təvaf) - dövr etmə (Kə'bədə)
 طواف برآوردن (təvaf bər avərdən) - dövr etmək, firlanmaq
 طوافی کزونیست کس را گزیر   برآورد وشد خانه راحلقه گیر (۵۴, ۲۴۴)
 طوبی (tuba) - ağac növüdür
 گرازنخل طوبی رسد دربهشت   بهرکوشکی شاخ عنبر سرشت (۴۸, ۴۲)
 طوس (tus) - Tus şəhəri
 سخن گوی پیشینه دانای طوس   که آراست روی سخن چون عروس (۱۱۷, ۳۹)
 طوطی (tuti) - tutu quşu
 کشیده دمش طوطیانرا بدام   سخن پروری طوطیانوش نام (۲۲, ۸۴)
 طوطیانوش (tutiyanuş) - xüs. ad. Tutiyanuş
 بفرمود تا طوطیانوش را   کشند وبردند از تنش هوش را (۳۹, ۸۶)
 طوف (tuf) - dövr
 طوف کردن (tuf kərdən) - dövr etmək, dolanmaq
 همه شب که مه طوف گردون کند   چراغ ترا روغن افزون کند (۵, ۵۱)
 طوفان (tufan) - tufan
 رسیدند زنهاریان خیل خیل   که طوفان بدریا در آورد سیل (۱۲, ۱۳۸)
 طوفان پیشینه (tufan-e pişine) - Nuhun tufanı
 شتابنده سیلی که برکوه ودشت   ز طوفان پیشینه خواهد گذشت (۶۷, ۳۴۴)
 طوفان برآوردن (ze-mal tufan bər avərdən) - var-dövlətini tufan
 kimi dağıtmaq, dövlətini tufan kimi göyə sovurmaq
 نه بئلی که طوفان برآرد زمال   نه صرفی که سختی درآرد بحال (۶, ۶۹)

طوفان (tufan) - zərbə, güc
 بطوفان شمشیر چون آب کشت (۱۰۲, ۳۲۴)
 بیلخ آمد و آتش زرد هشت
 طوق (touğ) - zəncir
 صدش هیبرید بود با طوق زر   باتشپرستی گره بر کمر (۶۳, ۲۱۱)
 طوق ساختن (touğ saxtən) - hörmək
 درافکن بدین گردن طوق باز (۲۰, ۶۱)
 سرزلف معشوق را طوق ساز
 طوق (touğ) - buxaq
 زمه طوق برده زخورشیدگوی (۹۱, ۳۸۸)
 بدان طوق وگوی آن بت مهرجوی
 طوق (touğ) - halə
 زمه طوق برده زخورشیدگوی (۹۱, ۳۸۸)
 بدان طوق وگوی آن بت مهرجوی
 طول (tul) - uzunluq
 کرا بود دیگر چنان بارگاه (۵۹, ۵۷)
 بدین طول و عرض اندین کارگاه
 طویل (təvilə) - tövlə
 بسبز آخران بر علف ریختند (۶۴, ۳۲۴)
 طویل زدند آخر انگیختند
 توایل فرو بستن (təvilə foru bəstən) - tovla düzəltmək
 دو منزل کم و بیش نزدیک شاه   طویل فرو بست وزد بارگاه (۸۱, ۳۴۵)
 طویل (təvilə) - bir tövlə (ölçü, qədar vahidi)
 خزینست بخشیدن گوهرش   طویل بود دادن استرش (۱۱۴, ۳۴۷)
 طیاره (təyyare) - uçan at
 در آمد بطیاره کوهکن   فرس پیل بالا و شه پیلتن (۱۲۶, ۳۹۰)
 طیب (tib) - ətriyyat
 زمکوب وجوهر زدیبا و طیب (۵۴, ۱۱۶)
 گر انمایه هانی که باشد غریب
 طیب (tibət) - yaxşılıq, xoşrəftarlıq, xoştəblilik
 طیب کردن (tibət kərdən) - yaxşılıq etmək
 چو خندد خیالی غریب آیدش   چو طیب کند بوی طیب آیدش (۹۹, ۳۴۶)
 طیرگی (tirəgi) - pis xəbər
 که حجت قوی بود بدخواه را (۱۰۵, ۱۳۶)
 برآشت از آن طیرگی شاه را

طیرگی (tirəgi) - pislik, rüsvayçılıq

از آن طیرگی شاه لشگر شکن بیچید چون مار بر خویشتن (۳۸۳, ۴۳۸)

طیره (tire) - pərişan, fikirli, dalgın

فرو برد سر طیره و خشم ساز وزان طیرگی سر بر آورد باز (۳۹۵, ۴۹)

ظ (za) - Fars əlifbasının iyirminci hərfi

ظرایف (zərayef) - qiymətli və zərif incilər

گزید از غنیمت ظرایف بسی کز آنسان نبیند ظرایف کسی (۵۳, ۱۱۶)

ظفر (zəfər) - qələbə, zəfər

که شاهها خرد رهنمون تو باد ظفر یار و دشمن زبون تو باد (۸۹, ۸۲)

ظفر یافتن (zəfər yaftən) - qələbə çalmaq

ملک را بوقت عنان تافتن بدزدی نشاید ظفر یافتن (۱۷, ۱۳۸)

ظفر یافته (zəfəryafte) - qələbə çalmış, qalib

خرامنده کبک ظفر یافته پرید از بر کبک بر تافته (۵۰, ۱۲۱)

ظلم (zolm) - zülm

خرابیش را یکسر آباد کرد دز ظلم را خانهء داد کرد (۱۲۴, ۲۹۷)

ظلم کردن (zolm kərdən) - zılm etmək

فلک بین چه ظلم آشکارا کند که اسکندر آهنگ دارا کند (۷۲, ۱۳۴)

ع (əyin) - Fars əlifbasının iyirmi birinci hərfi

عاج (ac) - fil sümüyü

سری کوسزاوار بائند بتاج سرین گاه او مشگ باید نه عاج (۵۱, ۲۸)

عاجز (acez) - aciz

نیاشم چنان عاجز روزکور که برگردم از جنگ بیست زور (۲۸۰, ۳۷۲)

عاجز شدن (acez şodən) - aciz olmaq, çarə tapa bilməmək

چو عاجز شود مرد چاره سگال زیبچارگی درگزیرد بفال (۶, ۲۴۰)

عاجز کردن (acez kərdən) - aciz etmək, gücsüz etmək

ستانی زبی برگی آن بوم را چو آتش که عاجز کند موم را (۶۰, ۳۳۸)

عاجز فروماندن (acez foru mandən) - aciz qalmaq, fəaliyyətsiz

olmaq

شهنشه چو دانست کان سروران فرومانده بودند و عاجز دران (۳۱, ۲۹۲)

عاجز رهاننده (acezrehanənde) - acizə yol göstərən, acizi dardan qurtaran, Allah

چو عاجز رهاننده دانم ترا درین عاجزی چون نخوانم ترا (۷۸, ۸)

عاجز نوازی (aceznəvazi) - zəiflərə qayğı, acizlərə kömək

عاجز نوازی کردن (aceznəvazi kərdən) - zəiflərə qayğı göstərmək,

acizlərə kömək etmək

زمانه چو عاجز نوازی کند بتند ازدها موریازی کند (۷۵, ۱۱۷)

عاجزی (acezi) - acizlik

چو عاجز رهاننده دانم ترا درین عاجزی چون نخوانم ترا (۷۸, ۸)

عاجزی کردن (acezi kərdən) - acizlik göstərmək

نهنگی که او پیل را پی کند از آهو بره عاجزی کی کند (۱۱۷, ۱۲۵)

عاد (ad) - sülalə adı

وزان خشت زرین شداد عاد چه آمد بجز مردنی بمراد (۱۰, ۱۲۹)

عادت (adət) - adət

دران گرم و سردی سلامت مجوی که گرداند از عادت خویش روی (۷۷, ۲۵۹)

عادل (adel) - adil, ədalətli

ترا ایزد از بهر عدل آفرید ستم ناید از شاه عادل پدید (۷۳, ۳۵۹)

عادی نژاد (adinejad) - ad nəsilli

که از رزم رستم نیارد بیاد (۷۸, ۲۴۵)

عارض (arez) - üz, sifət, çöhrə

چوسروی که پیدا کند در چمن زگیسو بنفشه ز عارض سمن (۴۱, ۶۷)

بعارض چو آب (be-arez ço ab) - üzü su kimi lətafətli

بچهره چو آتش بعارض چو آب فروز انتر از ماه و از افتاب (۱۸, ۳۹۹)

عارض (arez) - siyahı yazan, qoşundakı əsgərlərin sayını hesablayan

چو عارض شمار سپه بر گرفت فرو ماند عقل از شمردن شگفت (۱, ۱۳۶)

عاریت (ariyət) - borc

عاریت خواستن (ariyət xastən) - borc istəmək

چو سروی بسرسبزی آر استه وزوسرخ گل عاریت خواسته (۴۷۱, ۴۴۴)

عاشق (aşəğ) - aşiq

بر عاشقان گریدی بدشوم همان به که معشوق خود خود شوم (۷۴, ۳۵)

عاشق ناب (aşəğ-e nab) - mey aşiqi

بیا ساقی از سرینه خواب را می ناب ده عاشق ناب را (۱, ۳۰)

عاشق نواز (aşəğnəvaz) - aşiq əzizləyən, nəvazişli

بیا ساقی از شادی و نوش و ناز یکی شربت امیز عاشق نواز (۱, ۲۰۶)

عاصی (asi) - üsyankar

چو آن عاصیان خداوند کش خبر یافتند از خداوند هش (۱۱۷, ۱۷۴)

ابر عاصی (əbr-e asi) - dolmuş bulud, qara bulud

که نارد دگر دست بر افتاب (۹۹, ۱۵۰)

عاصی شدن (asi şodən) - üsyankar olmaq

مشو عاصی اندر خداوند خویش خداوند ملکم ببیوند خویش (۵۹, ۱۵۹)

عاقبت (ağəbət) - sonda, axırda

همان مرغ شد عاقبت کامگار که بر نام خود فال زد شهریار (۲۸, ۱۲۱)
 عقلم (ağel) - ağıllı
 گرازرم خواهیم ازین سگدلان نخوانند مان عاقلان (۸۸, ۸۹)
 عالم (aləm) - aləm, dünya
 بسا کس که از روی عالم گمست همانا که عالم همان عالمست (۸, ۲۳۴)
 (aləm gereftən) - dünyanı tutmaq
 شه از زانکه عالم گرفت ای شگفت من آنرا گرفتم که عالم گرفت (۶۴, ۴۶۶)
 (aləm (bər kəsi) siyah kərdən) - gününü
 عالم (برکسی) سیاه کردن
 qara etmək
 اگر برنتابی عنان را زراه کنم بر تو عالم چورویت سیاه (۱۹۸, ۹۷)
 عالم آرای (aləmaray) - dünyabəzəyi
 (aləmaray didən) - bəyənmək
 شه این رای را عالم آرای دید سپه را سلامت درین رای دید (۶۸, ۲۸۶)
 عالم آهنج (aləmahənc) - dünyaya can atan
 شه عالم آهنج گیتی نورد در آن خاک یکماه کرد آبخورد (۶۳, ۳۴۴)
 عالی (ali) - yüksək, uca, ali
 سخن بین چه عالیست بالای او کسادی میناد کالای او (۹, ۲۲۶)
 (aliavaze) - yaxşı səslı, gözəl nəğməkar
 که دیدست برهیچ رنگین گلی زمن عالی آوازه تر بلبلی (۵۰, ۳۳)
 عباسیان (əbbasilər) - Abbasilər
 سیاهی ده خال عباسیان سپیده برچشم شماسیان (۹, ۱۳)
 عبرت (ebrət) - ibrət
 (be-ibrət foru mandən) - ibrət almaq
 عجب مانند از آن کارنظارگی بعبرت فروماند یکبارگی (۲۶, ۳۷۷)
 (ibrətalan) - ebrətpəzir
 که از لوح نا خوانده عبرت پذیر گه از صحف پیشینگان درس گیر (۱۳, ۲۱)
 عبره (ebre) - vergi, bac
 جواری بمن عبره هفت سال دگر عبره ها بر تو باشد حلال (۲۱۴, ۳۶۸)

عتاب (etab) - məzəmmət
 حفاظی که امیدواری دهد عتابی که بر صلح یاری دهد (۲۸, ۳۵۶)
 عتاب (etab) - qəmzə
 عتاب عروسان نیاید بگوش صراحی تهی گشت وساقی خموش (۳۸, ۲۷)
 عجب (əcəb) - qəribə, təəccüblü
 اگر رومی اندیشد از جنگ زنگ عجب نیست کین ماهیست آن نهنگ (۸۶, ۸۹)
 (əcəb mandən) - təəccüb etmək, məəttəl qalmaq, mat
 qalmaq
 عجب ماند شه زان بهشتی سواد که چون آورد خنده بیمراد (۲۱, ۳۴۱)
 (əcəbtər mandən) - daha çox təəccüblənmək
 عجب ماند کز پرده بیرون فتاد عجبت که بازش بکف چون فتاد (۴۸۰, ۴۴۵)
 (əcəb bin ke...) - qəribədir ki, ... , təəccüblüdür ki, ...
 عجب بین که بر یاد کوه ایستاد (۴۸, ۴۱۴)
 عجب (əcəb) - əcəb, çox
 عجب مهربان بود بر مرزبان دل مرزبان هم بدو مهربان (۵۶, ۷۳)
 عجم (əcəm) - fars, İran
 مرازبید از خسروان عجم سر تخت کاوس و اکلیل جم (۴۹, ۱۵۸)
 عدد (ədəd) - say, miqdar
 جوانبوه شد لشگر بیگران عدد خواست از نام نام اوران (۲۷, ۱۳۹)
 عدد (ədəd) - ədəd, numerariv
 فرو ماند مرد از زر انگیختن وزان یک گیگی درصد آمیختن (۸, ۲۳)
 عدد (ədəd) - rəqəm
 بشاه و بفرزانه اوستاد عددهای خط را گرفتند یاد (۳۱, ۳۱۱)
 عدل (ədl) - ədalət
 هزاران دل مرده از عدل شاه شود زنده و خصم ناید بر او (۳۴, ۴۸)
 (əz- xətt-e ədl pay borun nəhadən) - ədalət
 xəttini aşmaq, ədalətsiz olmaq

بازردن کس نیاورد رای برون از خط عدل ننهاده پای (۳۵, ۷۶)
 ədalətin sayəsində - əz damən-e ədl rostən) ازدامن عدل رستن
 göyərmeək, ədalətin nəticəsi olmaq
 همانا که آن رستنیهای چست نه از دانه کزدامن عدل رست (۱۶, ۲۴۹)
 ədalətə kömək olmaq, ədalətli olmaq, ədaləti möhkəmləndirmək
 چو من زاهن تیغ گیتی فروز کنم یاری عدل درنیم روز (۸۸, ۲۹۴)
 ədalətin sərv - ço sərv səv bər avərdən-e ədl) چوسروسر بر آوردن عدل
 kimi ucalması, ədalətin geniş vüsət alması
 کجا عدل من سر بر آرد چوسرو زبیداد شاهین نترسد تدر و (۶۴, ۲۳۰)
 düşmən - ədu) عدو
 کسی کوبتنها سپاهی شکست بدین چاره شد بر عدو چیره دست (۱۳۲, ۲۰۰)
 düşmən cilovlayan - ədubənd) عدوبند
 درشت و تنومند و زور آزمای بتنها عدوبند و لشکر گشای (۱۸۷, ۴۲۴)
 üzr, xahiş - ozr) عذر
 بسی شرط بر عذر آرم او سرانگیخته با دل گرم او (۹۳, ۳۳۱)
 üzr istəmək - ozr aşkara kərdən) عذر آشکارا کردن
 چنان به که با او مدارا کنید بنالید و عذر آشکارا کنید (۳۳, ۸۵)
 üzr istəyən, üzrxah - ozrxah) عذر خواه
 üzr istəmək - ozrxah amədən) عذر خواه آمدن
 عقوبت مکن عذر خواه آمدم بدرگاه تورو سیاه آمدم (۷, ۱۰)
 üzr istəmək - ozrxah şodən) عذر خواه شدن
 جوزینگونه تندى بسی کرد شاه بشیمان شد آن بیرو شد عذر خواه (۱۲۶, ۱۵۲)
 üzrxahlıq - ozrxahi) عذر خواهی
 وگر نیز کردم گناهی بزرگ غریبی بود عذر خواهی بزرگ (۱۸۲, ۳۶۶)
 üzr istəyən, üzrxah - ozrsaz) عذر ساز
 üzrxahlığa gəlmək - ozrsaz amədən) عذر ساز آمدن

وگر پیش اقبال باز آمدی کجا عذر اگر عذر ساز آمدی (۴۰, ۳۵۱)
 müharibə aləti, mancanaq - errade) عراده
 نه عراده برگرد او ره شناس نه از گردش منجنیقش هراس (۴۱, ۲۹۱)
 İraq - eraq) عراق
 خم نقره خواهی وزرینه طشت ز خاک عراقت نباید گذشت (۲۰, ۴۱)
 ərəb - ərəb) عرب
 هنر نامه های عرب خوانده بود در آن آرزو سالها مانده بود (۳۳, ۲۴۲)
 Ərəbistan - ərəb) عرب
 که چون بر عجم دستگاهش بود عرب نیز هندوی راهش بود (۳۴, ۲۴۳)
 mələk - ərşi) عرشی
 زبند جهان داد خود را خلاص بمعشوقی عرشیان گشت خاص (۶, ۱۵)
 məsafə, ara - ərz) عرض
 بعرض دومیدان در آن تنگجای فشر دند چون کوه پولاد پای (۱۴, ۴۱۲)
 en - ərz) عرض
 بدین طول و عرض اندرین کارگاه کرا بود دیگر چنان بارگاه (۵۹, ۵۷)
 baxış, nəzər - ərz) عرض
 sayılmaq, - be-ərz-e şomar dəv amədən) بعرض شمار در آمدن
 nəzərdən keçirilmək, hesaba alınmaq
 سپه چون درآمد بعرض شمار گزیده درو بود پانصد هزار (۱۳۰, ۳۹۰)
 qənimətlərin qoyulduğu yer, nümyiş yeri - ərzqah) عرضگاه
 زبس غارت آوردن از بهر شاه غنیمت نگنجید در عرضگاه (۶۹, ۱۱۱)
 güləb - ərəğrize) عرق ریزه
 عرق ریزه در عراقست و بس (۲۶, ۴۲)
 tərləmiş - ərəğkərde) عرق کرده
 عرق کرده در زیر بارگران (۹۶, ۳۱۶)
 gəlin - ərus) عروس
 خود آرای باشد برنگ عروس (۵, ۲۵)
 شنیدم که روباه رنگین بروس

بگوهرکنی تیشه را تیز کن عروس سخن را شکرریزکن (۲۸، ۴۲)
 بدیباى این دولت تازه عهد عروس جهان را بر آرای مهد (۵۱، ۱۴۰)
 - (dər- hesar uftadən-e ərus-e cəhan) در حصار اوفتادن عروس جهان
 Günəşin batması
 چو ترک حصارى ز کار افتاد عروس جهان در حصار اوفتاد (۵۶، ۳۴۳)
 عروس حصارى چو دید آن حصار بلرزيد از آن درگه تنگبار (۳۰۹، ۲۷۱)
 - (ərus-e ədən) عروس عدن səhər
 - (dorr be-dinar dadən-e ərus-e ədən) در دینار دادن عروس عدن
 açılması
 که چون صبیح را شاه چین بار داد عروس عدن در دینار داد (۹، ۱۶۷)
 - (Pəridox) hind gözəli - (ərus-e geranmaye) عروس گر انمايه
 عروس گر انمايه را نیز کار بر آراست تا شد بیونان دیار (۸۶، ۳۲۸)
 - (ərus-e nadideşuy) bakirə qız عروس نا دیده شوی
 زهرسو عروسان نادیده شوی ز خانه برون تاختندی بکوی (۲۲، ۲۰۸)
 عروس (ərus) - qız-gəlin
 که فریاد شاهها زبیداد روس که از مهد ابخاز بستند عروس (۲۲، ۳۹۳)
 عروس (ərus) - şeir
 فرستم عروسی بدان بزمگاه کز چشم روشن شود بزم شاه (۲۰، ۵۲)
 عروس (ərus) - şeir pərisi
 بگل چین آمد عروسی بیاغ فروزنده روئی چوروشن چراغ (۳۰، ۶۲)
 عروس (ərus) - döyüş görməmiş, gəlin kimi gözəl geyinmiş gücsüz qoşun
 بشکر چنین گفت قنطال روس که مردافکنانرا چه باک از عروس (۳۵، ۴۰۶)
 عروسانه (ərusane) - gəlin kimi
 جلوه در آورد خورشید دست عروسانه بر کرسی زر نشست (۱۲، ۷۹)

از پرنده عروسانه سر بر کشیدن آفتاب بلند (əz- pərənd ərusane sər bər
 kəşidən-e aftab-e bolənd) - Günəşin ipək (buludlar) arasından
 gəlin kimi cilvələnməsi, Günəşin tülüü
 دگر روز چون آفتاب بلند عروسانه سر بر کشید از پرنده (۸۹، ۲۲۱)
 - (ərusəkzən) sapand atan عروسکزن
 عروسکزنای چودیوان شمس خجل گشته زان قلعه چون عروس (۴۰، ۲۹۱)
 - (ərusi) - toy خرانرا کسی در عروسی نخواند
 مگروقت آن کاب وهیزم نماند (۹، ۱۷۵)
 - (ərusi) - gəlinlik, gəlinə məxsus عروسی
 پس آنگه منش را بدوداد راه (۶۳، ۳۳۷)
 - (ərin) - vəhşi, yırtıcı عرین
 که باد ا بران شیر مرد آفرین (۲۵۰، ۴۲۹)
 - (əzəbpişe) - evsiz, arvadsız, əzab عذب پیشه
 چو دیدند روئی چنان بی نقاب (۲۱، ۳۹۹)
 - (ozlöt) - uzaqlaşmaq عزلت
 - (çe-ozlöt kəmər bəstən-e bad-e xəzan) بعزلت کمر بستن باد خزان
 payız küləyinin dayanması, payızın başa çatması
 بعزلت کمر بسته باد خزان نسیم بهاری زهرسو وزان (۶، ۳۰۰)
 عزم (əzm) - qəsd, məqsəd, qərar
 چو زابادی رخنه پرداختند بعزم شدن رایت افراختند (۱۳۶، ۲۹۸)
 - (əzm avərdən) - qərara almaq عزم آوردن
 بر آتم میاور که عزم آورم بهم پنجه با تورزم آورم (۵۴، ۱۳۲)
 - (əzm saxtən) - yollanmaq, səfər etmək عزم ساختن
 ز حد حبش عزم چین ساختم ز مغرب بمشرق زمین تاختم (۱۷، ۳۴۹)
 - (əzm-e rah kərdən) - yola düşmək, getmək عزم راه کردن
 من اینجا نشینم بفرمان شاه چوشاه از ره آید کنم عزم راه (۵۸، ۳۰۴)
 - (əzm-e səfər saxtən) - səfərə yollanmaq, səfərə
 çıxmaq

خدیو جهان درجهان تاختن بر آراست عزم سفر ساختن (۲۴۲, ۳۲)
 پذیرا شدن (be-əzm pəzira şodən) - qərarı qəbul etmək, razı olmaq
 دلیران لشکر بزرگان بزم پذیرا شدندش بدان رای و عزم (۳۲۷, ۲۲)
 fikrindən dönmək - (dər əzm derəng amədən) در عزم درنگ آمدن
 بران بود کارد عنان سوی جنگ دگر باره در عزمش آمد درنگ (۴۲۷, ۲۲۱)
 عزم (əzm) - meyl, istək
 بمهر توام بیشتر گشت عزم که دیبای بز می و زیبای رزم (۴۴۸, ۵۲۷)
 عزیز (əziz) - əziz
 که این مرغ و این بارگی وین کنیز عزیزند ویرشاه بادا عزیز (۳۸۸, ۹۸)
 عشرت (eşrət) - işrət, şənlik
 زنی حاکمه بود نوشابه نام همه ساله با عشرت و نوش و جام (۲۵۰, ۲۳)
 عشرت کردن (eşrət kərdən) - şənlənmək, şənlik etmək
 عشرت کردن اسکندریا نوشابه (ص. ۲۷۵)
 عشق (eşğ) - eşq, məhəbbət
 بسرسیزی از عشق چون من کسان سلامی بهر سبزه میرسان (۶۱, ۱۵)
 عشوه (eşve) - kələk, işvə
 بدین عشوه (bedin eşve) - bu yolla
 بدین عشوه دادند شه را شکیب یکی بردلیبری یکی بر فریب (۱۷۷, ۲۷)
 عسا (əsa) - əsa
 اگر پیر کهن گردد آزرده پشت ز نیزه عسا به که گیرد بمشت (۱۵۱, ۱۰۹)
 عصمت (esmət) - ismət
 جهان پادشاه را چنین است کام بعصمت سرانی چنین نیکنام (۲۱۸, ۴۷)
 عصمت (esmət) - təhlükəsizlik
 پشیمان شد از کرده پیمان خویش که برخاستش عصمت از جان خویش (۱۸۲, ۱۰۰)
 عطار (əttar) - əttar, ətir düzəldən
 صدف بود گفتی مگر ماه چرخ دروغالیه سوده عطار کرخ (۲۲۱, ۸۶)

عطارد (otarid) - Ütarid
 عطارد بجوزا برون تاخته مه وزهره در ثورد م ساخته (۶۷, ۵۳)
 Ütarid fikirli, Ütarid ağıllı - (otaredmənəş) عطارد منش
 دبیر عطارد منش را نشاند که بر مشتری زهره داند فشانند (۲۴۸, ۱۲۶)
 عطرد (ətr) - ətir, üzərrik
 برون رفت و عطری بر آتش فشانند (۳۱۳, ۶۹)
 عطرسای (ətrsay) - ətirli
 بسا مغز پالوده کامد بجای (۲۶۷, ۲۵۰)
 عطرسائی (ətrsay) - ətir
 عطرسائی گشادن (ətrsay qoşadən) - ətir saçmaq
 شب از ناف خود عطرسائی گشاد جهان زیور روشنائی نهاد (۸۲, ۵۷)
 عطسه (ətse) - səş, aşqırıq
 عطسه تیغ (ətse-ye tiğ) - qılınc səsi
 دماغ هوا پر شد از جان پاک (۱۶۸, ۳۰)
 عطف (ətf) - paltarın ətəyi
 ز چهره گل از خنده شکر فشان (۶۲, ۳۱)
 عظیم (əzim) - böyük
 بدان جانورداد نرلی عظیم (۴۵۹, ۵۴)
 عفريت (efrit) - ifritə, iblis
 فرستاد تا گوهر ارد بدست (۱۰۷, ۱۸)
 عفو (əfv) - əfv, bağışlama
 عفو کردن (əfv kərdən) - bağışlamaq
 همان پنجم از مجرم عذر خواه ز روی کرم عفو کردن گنه (۵۰, ۷۰)
 عقاب (oğab) - qartal
 چگونه جهد بر زمین آفتاب (۹۷, ۱۹۵)
 یکبک دری چون در اید عقاب (oğab-e cəvan) - İskəndər
 عقاب جوان
 بزد بانگ بروی که ای زاغ پیر عقاب جوان آمد آرام گیر (۹۷, ۱۹۷)

چنان پشه را بچنگ عقاب   چمن از قطره دان بیش دریای آب (۱۳۴, ۷۴) **عقاب** (oğab) - Dara

نهب بلارک بیرهای مور   زبال عقابان تهی کرده زور (۴۵۳, ۲۰) **عقاب** (oğab) - döyüşçü

زیرهای تیر عقاب افکنش   عقابان فروزند پیرامتش (۴۰۲, ۷۲) **عقاب افکن** (oğabəfkən) - qartal yıxan

بسی خون گرو کرده درگردنش   عقابین چنگ عقاب افکنش (۳۸۷, ۷۷) **عقابین چنگ** (oğabinçəng) - qartalcaynaqlı

چو عقد سپه برهم آمده شد   دل خان خانان برآسوده شد (۳۴۵, ۷۹) **عقد** (əqd) - düzüm, sıra

بدین عقد دولت پناهی کنیم   همان میری و پادشاهی کنیم (۲۲۲, ۱۰۰) **عقد** (əqd) - əqd, evlənmə, nikah

دوالی ملک را بدوداد دست   دوال دوالی برو عقد بست (۴۶۱, ۷۳) **عقد بستن** (əqd bəstən) - belini bağlamaq, evlənmək

بران جام عقدی زیاروی خویش   برافشانند و بنشست و بنهاد پیش (۳۰۶, ۹۱) **عقد** (əqd) - qolbağ, bazubənd

چو عارض شمار سپه برگرفت   فروماند عقل از شمردن شگفت (۱۳۴, ۱۰۹) **عقل** (əql) - ağıl

عقوبت کنم خلق را برگناه   نوازش کنم چون شود عذ رخوام (۲۲۹, ۴۹) **عقوبت** (oqubət) - cəza

عقوبت کردن (oqubət kərdən) - cəzalandırmaq

عقیق از شبه آتش افروخته   شبه گشته ز آتش سیه سوخته (۱۰۹, ۴۵) **عقیق** (əqiq) - əqiq, qiymətli cəvahirat növü

سم بادپایان ز خون چون عقیق   شده تانم زین بخون در غریق (۴۵۳, ۲۲) **عقیق** (əqiq) - əqiq (qırmızı)

رحیقم برقص آورد آبر را   عقیقم مفرح دهد خواب را (۴۶۸, ۸۱) **عقیق** (əqiq) - dodaq

عکس (əks) - əks

بیا ساقی آن شیر شنگرف گون   که عکسش درآرد بسیماب خون (۲۸۱, ۱)

علف (ələf) - ot, ələf

علف در زمین گشت چون گنج گم   ز نعل ستوران بیگانه سم (۱۳۶, ۱۱۵)

علفگاه (ələfqah) - otlağ, yem yeri

علفگاه مرغان این کشور اوست   گر شیر مرغت بباید در اوست (۲۴۹, ۱۰)

علم (elm) - elm, bilik

شرف یافته آفتاب از حمل   گراینده از علم سوی عمل (۶۷, ۵۳)

علم (ələm) - bayraq, ələm

ستون علم جامه در خون زده   نجات از جهان خیمه بیرون زده (۱۷۰, ۴۹)

علم برانداختن (ələm bər əndaxtən) - bayraq sancmaq, sahib olmaq

ز پرگار مغرب چو پرداختی   علم بر خط مشرق انداختی (۳۵۷, ۴۳)

علم بر آوردن (بجیزی) (ələm bər avərdən (be-çizi) - bayraq qaldırmaq, qərara gəlmək

بتاراج ایران برآرد علم   برد تخت کیخسرو و جام جم (۱۴۹, ۷۹)

علم برفراختن (ələm bər fəraxtən) - bayraq qaldırmaq

(yollanmaq üçün)

وز آنجا برفتن علم برفراخت   که آن خاک بآباد پایان نساخت (۳۴۰, ۱۳)

علم برفراختن (ələm bər fəraxtən) - icazə istəmək

شناسنده کان زمین را شناخت   بنمکین پاسخ علم برفراخت (۴۳۹, ۳۱۰)

علم بر کشیدن (ələm bər kəşidən) - bayraq qaldırmaq, döyüşə

başlamaq

علم بر کشیدند گردنکشان   پدید آمد از روز محشر نشان (۳۹۰, ۲۷)

علم بر کشیدن (ələm bər kəşidən) - qədəm qoymaq, hakim olmaq

بهر منزلی کو علم بر کشید   در آن منزل آمد عمارت پدید (۱۱۵, ۳۴)

علم بر کشیدن (ələm bər kəşidən) - gəzintiyə çıxmaq

گشادم من از قفل گنجینه بند   بصحرا علم بر کشیدم بلند (۱۱۳, ۱۰)

Günəşin çıxması - (ələm bər kəşidən-e aftab) علم برکشیدن آفتاب
 علم برکش ای آفتاب بلند خرامان شو ای ابرمشگین پرنده (۳, ۴۵)
 bayrağı göylərə ucaltmaq, - (ələm bər sorəyya zədən) علم برتریا زدن
 dövlət bayrağını uca tutmaq
 چهارم علم برتریا زدن چو خورشید لشگر بتنها زدن (۶۹, ۵۰)
 bayrağı göylərə ucaltmaq - (ələm bər fələk zədən) علم بر فلک زدن
 علم بر فلک زن که عالم تراست بدولت در آویزکان هم تراست (۲۸, ۱۲۰)
 göyləri - (ələm be-gərdun bər əfraxtən) علم بگردون بر افراختن
 bayraqlarla bəzəmək
 علمها بگردون بر افراختند جهان را نو آرایشی ساختند (۷۵, ۲۲۰)
 təslim olmaq - (zir-e ələm taxtən) زیر علم تاختن
 کسی را که زیر علم تاختند بفرمان خسرو سر انداختند (۶۰, ۱۱۰)
 yüksək nəsilli - (olvinejad) علوی نژاد
 Nizami - (peyk-e olvinejad) پیک علوی نژاد
 تو نیز آن به ای پیک علوی نژاد که گرد جهان برنگردی چو باد (۲۷, ۴۲)
 allaha pənah - (ələllah) علی الله
 زفریاد خرمهره و گاودم علی الله برآمد زروینه خم (۳۵۳, ۲۳۶)
 əleyh, əksinə - (əleyh) علیه
 فی نعت خاتم النبیین علیه الصلوٰة والسلام (ص. ۱۳)
 emarət - (bina, saray, imarət) عمارت
 بهر منزلی کو علم برکشید در آن منزل آمد عمارت پدید (۳۴, ۱۱۵)
 tikmək, inşa etmək - (emarət kərdən) عمارت کردن
 بسی حجت انگیخت برد ین پاک عمارت بسی کرد بر روی خاک (۴۴, ۵۶)
 abadlaşdırma - (emarət) عمارت
 از بهر عمارت در آن رخنه گاه بسی مالشان داد جز برک راه (۷۶, ۴۶۱)
 tikilmək, əsas qoyulmaq - (emarətpəzir şodən) عمارت پذیر شدن
 چنین گفت با پوردهقان پیر که تفلیس ازو شد عمارت پذیر (۹۹, ۲۴۷)

emarətpərəst) - quran, tikən, abadlaşdıran عمارت پرست
 اگر چه پس پرده دارد نشست همه روز باشد عمارت پرست (۵۵, ۲۵۲)
 abadlaşdırma, tikinti - (emarətgəri) عمارتگری
 qurmaq, tikmək, - (emarətgəri kərdən) عمارتگری کردن
 abadlaşdırmaq
 سکندر که کرد آن عمارتگری کجا تا کجا سدسکندری (۲۴, ۲۴۲)
 kecavə - (əməri) عماری
 عماری و استر بهرای زر عماری کشان جمله زرین کمر (۷۶, ۲۸۰)
 kecavə aparən - (əmarikəş) عماری کش
 عماری و استر بهرای زر عماری کشان جمله زرین کمر (۷۶, ۲۸۰)
 ömür - (omr) عمر
 ولیکن در آن دولت کامگار نباشد بسی عمر او پایدار (۵۵, ۱۲۱)
 yaşamaq - (omr kərdən) عمر کردن
 با سودگی عمر نو کردمی جهان را بشادی گرو کردمی (۴۸, ۲۸)
 ömrü qaytarmaq - (omr baz avər lən) عمر باز آوردن
 بیا ساقی آن می که ناز آورد جوانی دهد عمر باز آورد (۱, ۲۸۸)
 iş - (əməl) عمل
 شرف یافته آفتاب از حمل گراینده از علم سوی عمل (۵۳, ۶۷)
 işə bax, gör, təcəbblüdür ki, ... - (əməl bin) عمل بین
 بدرید خفتان زره پاره کرد عمل بین که پولاد با خار کرد (۷۹, ۱۷۲)
 emalatxana - (əməlxane) عمل خانه
 ürəyin arzusu, diləyi - (əməlxane-ye del) عمل خانه دل
 عمل خانه دل بفرمان تست زبان خود عمل دار دیوان تست (۷, ۲۲۶)
 xidmət göstərən. işçi - (əməldar) عمل دار
 عمل خانه دل بفرمان تست زبان خود عمل دار دیوان تست (۷, ۲۲۶)
 əmud, silah növü - (əməd) عمود
 بجز گوهرین جام وزرین عمود بخروار عنبر بانبان عود (۷۱, ۱۱۱)

عنان (enan) - cilov, yüyən

- زموزونی ضربهای سنان برقص آمده اسب زیر عنان (۲۵۸, ۱۰۲)
- at sürmək - عنان آوردن (enan avərdən)
- بگونید کارد عنان سوی من ندارد نهن روی از روی من (۲۵۶, ۳۷۱)
- məskən salmaq, dayanmaq - عنان باز کردن (enan baz kərdən)
- جهاندار کاینجا عنان باز کرد تمنای این شغل راساز کرد (۵۱, ۲۱۸)
- cilovu çəkmək, dayanmaq, geri dönmək - عنان باز کشیدن (enan baz kəşidən)
- عنان باز کش کاردها بر رهست فسانه درازست و شب کوتهست (۳۵۷, ۴۵)
- üz çevirmək, razı olmamaq - عنان برپیچیدن (enan bər piçidən)
- چوتوروی در آشتی داشتی عنان بر نیچیدم از آشتی (۱۱, ۳۳۳)
- yoldan çəkilmək, dönmək - عنان بر تافتن (enan bər taftən)
- گوزن جوان گرچه باشد دلیر عنان به که برتابد از راه شیر (۱۶۹, ۳۶۶)
- cilovu buraxmaq - عنان بر گشادن (enan bər qoşadən)
- چوگفت این سخن در رکاب ایستاد بر آورد بازو عنان برگشاد (۲۰۹, ۹۸)
- üz çevirmək, qaçmaq - عنان پیچیدن (enan piçidən)
- دوم زور مندی که وقت نبرد نیچد عنانرا از مردان مرد (۱۰۴, ۳۸۹)
- çaparaq getmək - عنان تافتن (enan taftən)
- بارامگه تافت هندی عنان بخون و خوی آلوده سر تامیان (۷۳, ۴۱۶)
- üz çevirmək, üz döndərmək - عنان تافتن (enan taftən)
- چه افتاد کز ما عنان تافتی سوی مایکی روز نشتافتی (۱۲۳, ۲۵۸)
- döyüşmək, vuruşmaq - عنان تافتن (enan taftən)
- ملک را بوقت عنان تافتن بدزدی نشاید ظفر یافتن (۱۷, ۱۳۸)
- enən taftən - uzaqlaşmaq, geri dönmək - عنان تافتن (enan taftən)
- بران شد که از خصم تابد عنان رهانی دهد سینه را از سنان (۸۳, ۱۷۲)
- dayanmaq, mənzil etmək - عنان خوش کردن (enan xoş kərdən)
- بهر منزلی که عنان کرد خوش همش نزل بردند وهم پیشکش (۴۱, ۲۴۳)

çaparaq getmək, yollanmaq - عنان دادن (enan dadən)

عنان سوی لشگرگه خویش داد هزیمت همی رفت چون تندباد (۱۱۴, ۴۱۳)

keçirmək, başa vurmaq - عنان داشتن (enan daştən)

شب و روز از اینگونه دارد عنان بروز اینچنین چون شب آید چنان (۶۹, ۲۵۳)

cilovu çəkmək, atı dayandırmaq - عنان در کشیدن (enan dər kəşidən)

فرس خوشترک ران که صحر اخوستت عنان در مکش بارگی دلکشت (۳, ۳۲۵)

yan-yana durmaq, bir yerdə irəliləmək - عنان در عنان آوردن (enan dər enan avərdən)

دو خسرو عنان در عنان آوردند (۲۱, ۱۷۶)

ره دوستی در میان آوردند (۲۱, ۱۷۶)

arxayın olmaq, cilovu buraxmaq - عنان را باز گذاشتن (enan-ra baz qozaştən)

چوملک تو شد خانه دشمنان بدویاز مگذار یکسر عنان (۴۹, ۲۳۶)

enan-ra be-çouqani-ye xod seporde - عنان را بچوگانی خود سپردن (enan-ra be-çouqani-ye xod seporde)

چو ملک تو شد خانه دشمنان بدویاز مگذار یکسر عنان (۴۹, ۲۳۶)

çövqan atına minmək, çövqan atını sürmək - عنان را بچوگانی خود سپردن (enan-ra be-çouqani-ye xod seporde)

سکند رکه از خسروان گوی برد عنانرا بچوگانی خود سپرد (۱۲۵, ۳۹۰)

yoldan çıxmaq, geri çəkilmək - عنان از راه بر تافتن (enan-ra ze-rah bər taftən)

اگر بر تنابی عنانرا از راه کنم بر تو عالم چور ویت سیاه (۱۹۸, ۹۷)

at sürmək, hücum etmək - عنان راندن (enan randən)

کنم بر تو عالم چور ویت سیاه (۱۹۸, ۹۷)

از آن سهمگن تر سیاهی قوی عنان راند بر چالش خسروی (۲۲۸, ۹۹)

yoldan çıxmaq, geri çəkilmək - عنان از راه باز پیچیدن (enan ze-rah baz piçidən)

من آنکه عنان باز پیچم ز راه که یا سرنهم یا ستانم کلاه (۴۱, ۱۶۳)

که یا سرنهم یا ستانم کلاه (۴۱, ۱۶۳)

cilovunu tutmaq, tərəfdan olmaq - عنان (کسی را) کشیدن (enan-e(kəsi-ra) kəşidən)

خراسانیاتش عنان میکشند بییگارشه در میان میکشند (۳۲, ۳۱۹)

خراسانیاتش عنان میکشند بییگارشه در میان میکشند (۳۲, ۳۱۹)

cilovu buraxmaq - عنان فرو بستن (enan foru bəstən)

عنانها فرو بسته شد پیش و پس زیر طاس و روسی نچنید کس (۱۲۰, ۴۲۰)
 birlikdə - enan yekrekabi bər əngixtən) عنان یکرکابی برانگیختن
 hücum etmək
 عنان یک رکابی برانگیختند دوستی بنیغ اندر آویختند (۱۷۱, ۶۹)
 cilovu buraxmaq, bir şeyin izinə - enan yələ kərdən) عنان یله کردن
 düşmək
 تماشای کنان رفت از آن مرحله عنان کرد بر صید صحرا یله (۱۰۲, ۲۴۷)
 sözüün cilovu, sözüün mahiyyəti - enan-e soxən) عنان سخن
 بسی در شگفتی نمودن طواف عنان سخن را کشد در گراف (۸۲, ۵۹)
 sürətlə gedən - enantab) عنان تاب
 روان کرد رخس عنان تاب را برانگیخت چون آتش آن آب را (۲۳۹, ۱۰۰)
 çapmaq, hərəkətə gəlmək - enantab şodən) عنان تاب شدن
 عنان تاب شد شاه فیروز جنگ میان بسته بر کین بد خواه تنگ (۱۴۱, ۶۵)
 çapmaq, hərəkətə gəlmək - enantab gəştən) عنان تاب گشتن
 شهنشاہ برخاست هم در زمان عنان تاب گشت از بر همدمان (۵۸, ۲۹۲)
 vuruşa girən, döyüşə girən - enantaz) عنان تاز
 جو زنگی نمود آنچه باز می زرومی نیامد عنان تازی (۴۹, ۸۸)
 çaparaq - enantafte) عنان تافته
 عنان تافته شاه گیتی نورد ز صحرا بجیحون رسانید گرد (۱۴۲, ۳۹۱)
 fərarilik, qaçış - enandozdi) عنان دزدی
 meydandan qaçmaq - enandozdi kərdən) عنان دزدی کردن
 عنان دزدی کرد و شد باز جای (۱۹۴, ۴۲۵)
 diqqətçil, lütfükar - enayətrəsan) عنایت رسان
 diqqətçil olmaq, diqqət yetirmək - enayətrəsan budən) عنایت رسان بودن
 گرآید بخدمت چو دیگر کسان نباتم بروجز عنایت رسان (۱۶, ۳۲۶)
 ənbər, ətir - ənbər) عنبر

بخروار عنبر بانبان عود (۷۱, ۱۱۱)
 ənbərə çevirmək - ənbər kərdən) عنبر کردن
 اگر کیمیا سنگ را زر کند نسیم من از خاک عنبر کند (۸۴, ۴۶۸)
 ənbərlə yoğrulmuş, ənbər ətirli - ənbərsereşt) عنبر سرشت
 اباهای نوشین عنبر سرشت خبر داده از خورد های بهشت (۲۴۶, ۲۶۷)
 ətir saçmaq - ənbərsereşt gəştən) عنبر سرشت گشتن
 پراز حور آسته آن بهشت بساط زمین گشته عنبر سرشت (۱۰۶, ۲۵۶)
 ətirsəçan, ətirli - ənbərfeşan) عنبر فشان
 کمندی بر راست عنبر فشان (۳۳۹, ۲۷۳)
 ənbər gərdənbəndlī - ənbərindar) عنبرین دار
 همه عنبرین دار و خلخال پوش سر زلف پیچیده بالای گوش (۵۴, ۴۰۷)
 onvan) - ad عنوان
 فرو خواست افتادن از اوج گاه (۷۴, ۳۵۴)
 adlandırmaq - onvan bəstən) عنوان بستن
 درو بست عنوان فرزند خویش (۲۷, ۷۱)
 ud - ud) عنود
 عدو راجو عود و شکر سوخته (۷۸, ۲۲۰)
 təmiz ud, xalis ud - ud-e xam) عود خام
 هم از مشک هم از عود خام (۳۳, ۳۳۵)
 quru ud - ud-e xoşk) عود خشک
 ز کافور تر بیشتر عود خشک (۵۶, ۳۸۵)
 ud, çalğı aləti - ud) عود
 عدو را عود و شکر سوخته (۷۸, ۲۲۰)
 ud, ağac növü - ud) عود
 که مهد فلک بردی او را سجود (۳۴, ۳۳۵)
 düyünlü ud - ud-e gereh) عود گره
 که هر پاره زو بود صد من بسنگ (۵۷, ۱۱۶)

عوض (əvəz) - əvəz

نوم مردمی کردن بی سپاس عوض باز ناجستن از حق شناس (۶۷, ۵۰)

عهد (əhd) - vaxt, zaman

گذشته نیای من از عهد پیش چنین گفت با من در اندرز خویش (۳۳, ۱۴۵)

عهد کهن (əhd-e kohən) - qədim keçmiş

تاریخ نوتا عهد کهن که ماند که با ما بگوید سخن (۱۴۷, ۲۰۱)

عهد پیش (əhd-e piş) - keçmiş

جهانرا زویرانی عهد پیش بابادی آورد در عهد خویش (۲۰۲, ۲۰۵)

عهد (əhd) - əhd, peyman

ششم عهد و پیمان نگهداشتن وفاداری از یاد نگذاشتن (۷۱, ۵۰)

عهد بستن (əhd bəstən) - əhd bağlamaq

ملکزاده با او بهم داد دست بپذیرفتگاری بر آن عهد بست (۴۱, ۷۲)

عهد کردن (əhd kərdən) - əhd etmək

بلی گر کند عهد یا من نخست بشرطی که آن عهد باشد درست (۶۴, ۳۳۰)

عهد برون آمدن (əz-ohde-ye əhd borun amədən) - vədunə

عهد برون آمدن əməl etmək, vədini yerinə yetirmək

چونقد پذیرفته آورد پیش برون آمد از عهده عهد خویش (۶۲, ۱۹۵)

عهد برون آمدن (be-əhd sərəfkənde budən) - əhdin əsiri olmaq

کشیدند سرها که تا زنده ایم بدین عهد و پیمان سرافکنده ایم (۶۲, ۴۰۸)

عهد زبان (bər əhd rəhnəmun şodən-e zəban) - əhd

عهد زبان etmək vəd etmək, söz vermək

زبانم چوبر عهد شد رهنمون نبردم سراز عهد و پیمان برون (۳۲, ۳۵۱)

عهد برون آمدن (bər əhd ostovari nəmudən) - əhdinə vəfa

عهد برون آمدن etmək, əhdində möhkəm olmaq

سرانجام کاقبال یاری نمود بر آن عهد شاه استواری نمود (۴۴, ۷۲)

عهد دیرینه بر جای داشتن (əhd-e dirine bər cay daştən) - keçmiş əhdini

unutmamaq

عهد دیرینه بر جای داشت علمهای پیشینه بر پای داشت (۱۶, ۷۵)

عهد پیشینه بر پای داشت (bər əhd-e pişine pəy feşordən) - keçmiş

عهد پیشینه بر پای داشت əhdində israrlı olmaq

بدارا همان گنج زرمیسپرد بر آن عهد پیشینه پی میفشد (۱۷, ۷۵)

عهد بستن (bəste-ye əhd kərdən) - əhdin əsiri etmək

مرا بسته عهد کردی چودیو بیدعهدی اکنون بر آری غریو (۲۶۸, ۳۷۲)

عهد برون بردن (sər əz-əhd-o-peyman borun bordən) -

عهد برون بردن əhdindən üz çevirmək, əhdindən qaçmaq

زبانم چوبر عهد شد رهنمون نبردم سراز عهد و پیمان برون (۳۲, ۳۵۱)

عهد (əhd) - vəsiyyət

عهد در پذیرفتن (از کسی) (əhd dər pəziroftən (əz-kəsi)) - vəsiyyət qəbul

عهد در پذیرفتن etmək

زدارا چنین در پذیرفت عهد بمه بردن اینک فرستاد مهد (۵۰, ۲۱۸)

عیار (əyyar) - əyyar, səraf

ز سر تا قدم دید در شهر یار زر پخته را بسر زد عیار (۱۱۳, ۲۵۷)

عیار (əyar) - əyar, keyfiyyət dərəcəsi, xalislik dərəcəsi

بگو ای سخن کیمیای تو چیست عیار ترا کیمیا ساز کیست (۳, ۲۲۶)

عیار نهادن (dər əyar nəhadən) - ölçmək, müqayisə etmək

مرا چون نهی در عیار کسی که باشد چو من پاسباش بسی (۱۴۶, ۲۵۹)

عیار (əyar) - həqiqət, etibarlılıq

عیار داشتن (əyar daştən) - inandırıcı olmaq, doğru-düzgün olmaq

دیگر گفتها چون عیاری نداشت سخنگو بر آن اختیاری نداشت (۳۷, ۶۶)

عیب (eyb) - eyib

ولیکن چو عیب اشکارا شود دل و دست تو بیمدارا شود (۲۴, ۲۴)

عیب جوی (eybçuy) - eybaxtaran

چو دریا شوم دشمنی عیب شوی نه چون آینه دوستی عیب جوی (۳۸, ۳۳)

عیب شوی (eybşuy) - eyb yuyan

جو دریا شوم دشمنی عیب شوی نه چون آینه دوستی عیب جوی (۳۸, ۳۳)

عیسی (isa) - İsa peyğəmbər

جو عیسی بسی مرده را زنده کرد بخلقى چنین خلق را بنده کرد (۳۵, ۴۸)

İsa nəfəsi (bad-e isa) - باد عیسی

تب از یاد عیسی پراز نوش تر تن از آب حیوان پوش تر (۱۰, ۱۳)

عیش (eyş) - eyş

ز عیش خوش آنگه نشانش دهی کزینش ستانی بدانش دهی (۱۰۷, ۱۲۴)

əylənmək, şənlənmək - (eyş kərdən) عیش کردن

شب و روز خسرو در آن مرغزار گهی عیش میکرد و گاهی شکار (۸۱, ۴۶۱)

xoş şənlənmək, xoş - (eyş-e xoş qozaridən) عیش خوش گذاریدن

əylənmək

باسودگی عیش خوش میگذار جهانجوی را با جزیت چکار (۵۱, ۱۶۳)

عیص (eys) - Eys, xüs. ad

نوابین ترین شاه آفاق بود نوازاده عیص اسحق بود (۷, ۶۴)

عیوق (əyyuğ) - ulduz adıdır

göyə yüksəlmək, - (be-əyyuğ bər şodən) بعیوق بر شدن

Əyyuğa yüksəlmək

ز لشگرگه روس باتگ جرس بعیوق بر میشد از پیش و بس (۲۸۰, ۴۳۱)

غار (ğar) - mağara

گوزن گرازنده در مرغزار ز مردم گریزد سوی کوه و غار (۲۱۴, ۱۹۰)

bu dünya - (in ġar-e jərf) این غار ژرف

ز شاهان گیتی درین غار ژرف کرا بود چون من حریفی شگرف (۴۹, ۳۳)

mağaraya getmək - (ahəng-e ġar kərdən) آهنگ غار کردن

که چون کرد کیخسرو آهنگ غار خبر داد از آن جام گوهرنگار (۳۴, ۱۴۵)

غارَت (ğarət) - qarət

ز بس غارت آوردن از بهر شاه غنیمت ننگجید در عرضگاه (۶۹, ۱۱۱)

qarət almaq, qarət etmək - (ğarət setədən) غارت ستدن

برو بانگ زد شهریار دلیر که نتوان ستد غارت از تند شیر (۴۶, ۱۳۲)

qarət aparmaq - (ğarət bordən) غارت بردن

جهان غارت از هر دری میبرد یکی آورد دیگری میبرد (۱۶۰, ۱۸۶)

qarət etmək - (ğarət kərdən) غارت کردن

اگر ترسی از رهزن و باج خواه که غارت کند آنچه بیند بر او (۲۱, ۴۶۳)

qarət etmək - (be-ğarət bordən) بغارت بردن

بغارت مبرگنج غاری چنین در اندیش لختی زکاری چنین (۴۶, ۳۱۲)

can almaq - (ğarət-e can kərdən) غارت جان کردن

بچشمی دم خسته بریان کنم بچشمی دیگر غارت جان کنم (۸۶, ۴۶۸)

qarətçilik - (ğarətgəri) غارتگری

talamaq, qarət etmək - (ğarətgəri avərdən (be-kəsi)) غارتگری آوردن (بکسی)

qarət etmək

که نارد بمن غدرو غارتگری وزین در بیکسو نهد داوری (۶۷, ۳۳۰)

qarət etmək, talamaq - (ğarətindən) غارتیدن

جهودی مسی را ز راندود کرد دکان غارتیدن بدان سود کرد (۹۶, ۳۷)

ğarğar - (yanıq-yanıq, göz-göz) غار غار

زمین کویساطی شد آراسته غباری شد از جای برخاسته (۱۷۹, ۶۴)

tozun yolunu kəsmək - راه بر غبار بستن (rəh bər ğobar bəstən)

چپ و راست پیرامن آن حصار زیولاد بستند ره بر غبار (۴۵۲, ۱۳)

külə çevrilmək - برآمدن غبار (bər amədən-e ğobar)

فرو ریخت آن تازه گلها زبار وزان نارونرگس برآمد غبار (۲۴۹, ۱۴)

غیب (ġəbgəb) - buxaq

زنج ساده و غیب آویخته گلابی زهرچشمی انگیخته (۲۲۳, ۱۲۲)

غدار (ġəddar) - qəddar

دو سرمنگ غدار چون بیل مست بران پیلتن برگشادند دست (۱۸۱, ۸۸)

غدر (ġədr) - satqınlıq

satqınlıq etmək, əhdini pozmaq - غدر (بکسی) آوردن (ġədr (be-kəsi) avərdən)

که نارد بمن غدر و غارتگری وزین در بیکسو نهد داوری (۲۳۰, ۶۷)

غراء (ġərra) - parlaq, ifadəli, mənali

گزارنده بیت غرای من که شد زیب اوزیور آرای من (۲۴۱, ۱۴)

غراب (ġorab) - qarğa

اسیر سمنبرگ شد مشگ بید غراب سیه صید باز سپید (۱۰۹, ۴۷)

gecə - (ġorab-e ciyəh) - غراب سیه

چو گردون سرطشت سیمین گشاد غراب سیه خایه زرین نهاد (۲۳۸, ۷۳)

(xaye-ye zərrin nəhadən-e ġorab-e siyəh) - خایه زرین نهادن غراب سیه

Günəşin çıxması, Günəşin tülü

چو گردون سر طشت سیمین گشاد غراب سیه خایه زرین نهاد (۲۳۸, ۷۳)

غران (ġorran) - nərildəyən, guruldayan

دماغش زگرمی برآمد بجوش بر آورد چون رعد غران خروش (۸۶, ۳۸)

غرب (ġərb) - Qərb

رسد شرق تا غرب از احسان او بهر خانه نعمت خوان او (۴۸, ۴۳)

غریبال (ġərbal) - xəlbir

غار غار کردن (ġarġar kərdən) - yarıq-yarıq etmək, göz-göz etmək

وگر هست کوه شما تیغ دار کند تیغ من کوه را غار غار (۳۲۸, ۳۷)

غافل (ġafel) - qafil, xəbərsiz

qafil olmaq, xəbərsiz olmaq - غافل شدن (ġafel şodən)

ولیکن مباش ایمن از رنگ او مشو غافل از مکرو نیرنگ او (۲۱۴, ۱۱۲)

qafil olmaq, xəbərsiz olmaq - غافل گشتن (ġafel gəştən)

درآمد ز در دیده بانای پگاه که غافل چرا گشت یکبار شاه (۳۷۰, ۲۴۱)

غافللی (ġafeli) - qafillik, avamlıq

بدین غافللی میگذاریم روز که در ما ز نند آتش رخت سوز (۳۰۷, ۱۰۶)

غالب (ġaleb) - qalib

از آن هندسی حرف شکلی کشید که مغلوب و غالب شد پدید (۷۲, ۴۶)

غالیه (ġaliye) - rəng

صدف بود گنتی مگر ماه چرخ دروغالیه سوده عطار کرخ (۲۲۱, ۸۶)

غایب (ġayeb) - qayıb, görünməyən, Nizami

ز غیب آن نمودارش آری بدست کزین غایب آگاه باشد که هست (۷, ۶۶)

غایت (ġayət) - hədd

həddən artıq, çox, çoxlu - ز غایت برون (ze-ġayət borun)

نهادند برکی ز غایت برون زهر پخته پخته از چند گون (۲۶۶, ۲۴۳)

غبار (ġobar) - toz-torpaq

مرا در غبار چنین تیره خاک تو دادی دل روشن وجان پلک (۶, ۴۱)

tozu yer üzündən yox etmək, yer üzünü tozdan təmizləmək - ز خسار گیتی غبار نشانندن (ze-roxsar-e giti ġobar neşandən)

زبس رود خیزان لب رودبار نشانده زرخسار گیتی غبار (۳۲۰, ۵۹)

tozun havanı bürüməsi - (be-həva rah bəstən-e ġobar) بهوا راه بستن غبار

غبار زمین بر هوا راه بست عنان سلامت برون شد زدست (۱۶۸, ۲۶)

tozun yox olması - (əz-cay bər xaste şodən-e ġobar) از جای برخاسته شدن غبار

245

جهانجوی میشد چو غرنده شیر جهنده هژبری شکاری بزیر (۳۴۳, ۴۸)
 guruldayan bulud - گورنده ابر (ğorrəndəabr)
 گرم شیر پیش آید گر هزیر پرو سیل بارم چو غرنده ابر (۹۵, ۱۶۸)
 Hindistan şahı Keydə işarədir - غرنده شیر (ğorrəndeşir)
 نوشت از سکندر بکید دلیر ز تند از دهانی بغرنده شیر (۳۳۱, ۹۱)
 - غرور (ğorur) - qürur
 غرور جوانی بران داردت که گردن بشمشیر من خار دت (۱۵۸, ۴۷)
 qürur vermək, qürrələndirmək - غرور دادن (ğorur dadən)
 سرانجام کار آن سرانداختن غروریش داد از سرانداختن (۴۱۸, ۹۵)
 - gürurunu yox etmək - غرور (از کسی) نشانند (ğorur(əz kəsi)
 چگونه ز دارا نشاندم غرور چه کردم بجای فرومایه فور (۳۵۰, ۲۶)
 - qürrələnmək - غروری بر آراستن (ğoruri bər arastən)
 چه باید غروری بر آراستن نه بر جای خویش آرزو خواستن (۱۶۴, ۵۶)
 غریب (ğərib) - özgə, yad
 چو خندد خیالی غریب آیدش چو طبیعت کند بوی طیب آیدش (۳۴۶, ۹۹)
 غریب (ğərib) - mahir
 نشستہ بر امش ز هر کشوری غریب اوستادی ورامشگری (۳۸۴, ۴۵)
 غریب (ğərib) - yeni, tanış olmayan
 نوانی غریب آورم در سرود دهم جان پیشینگان را درود (۲۲, ۲۷)
 غریب (ğərib) - ğərib
 خطا گفتم ای پی خجسته رقیب که شد دشمنی با غریبان غریب (۳۵۵, ۹)
 غریب (ğərib) - nadir
 گر اتمایه هانی که باشد غریب ز مرکوب و جوهر ز دنیا و طیب (۱۱۶, ۵۴)
 غریب (ğərib) - qəribə, təəccüblü
 وگرنیز کردم گناهی بزرگ غریبی بود عذر خواهی بزرگ (۳۶۶, ۱۸۲)
 - təəccüblü görünmək - غریب آمدن (ğərib amədən)

من آن خاک بیزم بغربال رای که بستانم و باز ریزم بجای (۲۲۹, ۵۲)

ölmüş, dünyasını dəyişmiş - غربت گرای (ğorbətgeray)

بیاد حریفان غربت گرای کزیشان نبینم یکی رابجای (۶۲, ۲۶)

istək, məqsəd - غرض (ğarəz)

چو افروختندش غرض بر نخاست درو پیکر خود ندیدند راست (۱۲۷, ۱۵)

(bəz ğarəz (kəsi-ra) kamqar kərdən) - بر غرض (کسی را) کامگار کردن

birini istədiyinə çatdırmaq

گرم دسترس باشد از روزگار کنم بر غرض شاه را کامگار (۳۶۷, ۱۹۳)

istədiyini - غرض با تمنای خویش اویاد (ğarəz ba təmənnə-ye xiş-e u bad)

həyata keçsin

زمان تا زمان قدر او بیش باد غرض با تمنای او خویش باد (۲۳۶, ۳۹)

qərq - غرق (ğərg)

براقی شتابنده زیرش چو برق ستامش چو خورشید در نور غرق (۱۵, ۱۰)

qərq olmaq - غرق شدن (ğərg şodən)

ز پولاد ترک اندر آمد بفرق ز دریای خون تن خسته شد غرق (۴۲۵, ۱۹۳)

qərq olmaq - غرق گشتن (ğərg gəştən)

در آن سیل کزیای شد تا بفرق یکی تشنه مانده یکی گشته غرق (۱۰۶, ۶)

batırmaq, qərq etmək - غرق آب کردن (ğərg-e ab kərdən)

بخرسنگ غضبان خرابش کنند بسیلاب خون غرق آبش کنند (۲۹۰, ۳۷)

batmış, qərq olmuş - غرقه (ğərgə)

qərq olmaq - غرقه گشتن (ğərgə gəştən)

مگر زان می آباد کشتی شوم وگر غرقه مردم بهشتی شوم (۶۹, ۲)

qana qərq olmaq - بخون غرقه شدن (be-xun ğərgə şodən)

بریدند در طشت زرین سرش بخون غرقه شد نازنین پیکرش (۸۶, ۴۱)

nəriləyən şir - غرنده شیر (ğorrəndeşir)

شه از خشمناکی چو غرنده شیر که آرد گوزن گران را بزیر (۹۱, ۱۱۲)

nəriləyən şirə dönmək - غرنده شیر شدن (ğorrəndeşir şodən)

غریب آیدم کز یکی تیغ تیز   چگونه رسد لشگری را گریز (۲۰۰, ۱۲۸)

غریدن (ğorridən) - nərə çəkmək
 نشد کارگریغ بر در ع شاه   بغرید زنگی چو ابر سیاه (۹۸, ۲۱۷)

غریدن (ğorridən) - guruldamaq
 بغرید کوس از در شهریار   جهان شد زیانگ جرس بیقرار (۸۷, ۵۶)

(be-ğorridən oftadən) - guruldamaq
 تبیره بغریدن افتاد باز   سر نیزه با آسمان گفت راز (۲۴۷, ۷۷)

(be-ğorridən dər amədən) - guruldamaq
 بغول سیه بانگ برزد خروس   درآمد بغریدن آواز کوس (۹۲, ۱۳۲)

غریق (ğəriğ) - qər q olmuş
 مژّه چون سنان چشمها چون عقیق   ز خرطوم تا دم در آهن غریق (۹۴, ۱۵۰)

(ğəriğ şodən) - qər q olmaq, batmaq
 چنان زد برو کوههء منجیق   که شد کوه دروی چو دریا غریق (۲۹۵, ۹۸)

غریو (ğəriv) - səs, qışqırtı
 چنان آمد از هر دولشگر غریو   کزان هول دیوانه شد مغز دیو (۱۰۰, ۲۴۶)

(ğəriv bər avərdən) - səslənmək, qışqırmaq, banlamaq
 بر آورد مرغ سحرگه غریو   چو سرسامی از نور و صرعی زد یو (۴۵۲, ۵)

(ğəriv bər avərdən) - dəm vurmaq, danışmaq
 مرا بستهء عهد کردی چو دیو   بید عهدی اکنون بر آری غریو (۳۷۲, ۲۶۸)

غریوان (ğərivən) - gurlayan
 بسا آسیا کو غریوان بود   چو بینند مزدور دیوان بود (۲۴, ۱۷)

غریویدن (ğərividən) - nəriidənmək, guruldamaq
 غریویدن کوس گردون شکاف   زمین را بر افکند بیچش بناف (۴۱۳, ۲۹)

غزنین (ğəznin) - Qəznin
 ز چین و خوارزم و غزنین و غور   زمین آهنین شد ز نعل ستور (۱۰۷, ۱۳۶)

غضببان (ğəzban) - mancañaq, sapand
 بخر سنگ غضبان خرابش کنند   بسیلاب خون غرق آیش کنند (۲۹۰, ۳۷)

غضب (ğəzəb) - qəzəb
 غضب ریختن (ğəzəb rixtən) - qəzəblənmək, qəzəbini tökmək
 چو بر آب دریا غضب ریختی   ز دریای آب آتش انگیختی (۱۷۱, ۶۱)

غضببانک (ğəzəbnak) - qəzəbli, hirsli
 غضببانک و خونریز و گستاخ چشم   خدای آفریدش ز بیداد و خشم (۳۸۷, ۷۹)

غلام (ğolam) - qulam, ox atan döyüşçü
 غلامان ترکم چو گیرند شست   ز تیری رسد لشگری را شکست (۳۵۲, ۴۷)

(ğolaman-e xas) - xüsusi ox atan döyüşçülər dəstəsi
 جناح از خدنگ غلامان خاص   زده پره بر کشتن بی قصاص (۴۱۲, ۲۰)

غلام (ğolam) - xidmətçi, nökar
 غلامان گلچهرهء دلربای   کمر در کمر گرد تختش بیای (۷۹, ۱۴)

(ğolam şodən) - qul olmaq
 پذیرندهء مهرانم شوم   درم ناخریدهء غلامت شوم (۳۶۸, ۲۰۱)

(dər ğolami kəmə r səxt kərdən) - qul olmaq, xidmətə bel bağlamaq
 بر آمد چو خورشید بالای تخت   فلک در غلامی کمر کرده سخت (۲۲۵, ۱۴۲)

غلتیدن (ğəltidən) - çabalamaq
 بغلتید آن شیرنجیر سوز   چو آهو بره زیر چنگال یوز (۴۴۱, ۴۲۱)

غلط (ğələt) - səhv
 حسابی که با خود بر انداختی   چنان نیست بازی غلط باختی (۱۶۴, ۶۱)

(ğələt budən) - səhv etmək
 در اندازه من غلط بودهء   تو بازوی بهم نپیمودهء (۱۵۹, ۵۸)

(ğələt kərdən) - səhv etmək
 چونظم گزارش بود راه گیر   غلط کردن ره بود ناگزیر (۵۹, ۷۸)

غلط کاری (ğələtkari) - düşmənçilik
 بترس از غلط کاری روزگار   که چون مابسی را غلط کرد کار (۱۶۴, ۶۰)

(ğələt kari kərdən) - səhv üzündən məhv etmək
 غلط کاری کردن

بترس از غلط کاری روزگار   که چون مایسی را غلط کردگار (۱۶۴, ۶۰)

مرا کار با نغزگفتاریست   همه کار من خود غلطکاریست (۵۹, ۷۹)

درخت کیانی در آمد بخاک   بغلطید درخون تن زخمناک (۱۸۲, ۹۱)

بغلغل در آمد جرس با درای   بجوشید خون از دم کره نای (۲۲۶, ۲۰۲)

غله چون بود کاسد و کم بها   کند برزگر کار کردن رها (۳۸, ۱۰۷)

غلیواژ را با کبوتر چه کار   بباز ملک در خورست این شکار (۴۴, ۶۲)

کنون گریغم شادمانی کنم   ببیرانه سر چون جوانی کنم (۲۸, ۴۴)

بویرانه بار بنهاد و مرد   غم طفل میخورد و جان می سپرد (۶۵, ۲۱)

میی کومرا ره بمنزل برد   همه دل برند او غم دل برد (۱۷۵, ۲)

جهاندار کرد از غم آزاد شان   بدلگرمی امیدها دادشان (۴۰۹, ۷۵)

جهانرا که از غم براحت کشید   بدین هندسه در مساحت کشید (۵۸, ۷۱)

بهار فریدون و گلزار جم   بباد خزان گشته تاراج غم (۱۸۳, ۱۰۸)

دلم را بدلداریی شاد کن   زبند غم امروزم آزاد کن (۳۸۲, ۴)

بیرس از غلط کاری روزگار   که چون مایسی را غلط کردگار (۱۶۴, ۶۰)

مرا کار با نغزگفتاریست   همه کار من خود غلطکاریست (۵۹, ۷۹)

درخت کیانی در آمد بخاک   بغلطید درخون تن زخمناک (۱۸۲, ۹۱)

بغلغل در آمد جرس با درای   بجوشید خون از دم کره نای (۲۲۶, ۲۰۲)

غله چون بود کاسد و کم بها   کند برزگر کار کردن رها (۳۸, ۱۰۷)

غلیواژ را با کبوتر چه کار   بباز ملک در خورست این شکار (۴۴, ۶۲)

کنون گریغم شادمانی کنم   ببیرانه سر چون جوانی کنم (۲۸, ۴۴)

بویرانه بار بنهاد و مرد   غم طفل میخورد و جان می سپرد (۶۵, ۲۱)

میی کومرا ره بمنزل برد   همه دل برند او غم دل برد (۱۷۵, ۲)

جهاندار کرد از غم آزاد شان   بدلگرمی امیدها دادشان (۴۰۹, ۷۵)

جهانرا که از غم براحت کشید   بدین هندسه در مساحت کشید (۵۸, ۷۱)

بهار فریدون و گلزار جم   بباد خزان گشته تاراج غم (۱۸۳, ۱۰۸)

دلم را بدلداریی شاد کن   زبند غم امروزم آزاد کن (۳۸۲, ۴)

دردین ددردینی یوآر اتمآک - dædlinin dærdini yox etmæk
 بیا ساقی آن لعل پالوده را   بیاور بشوی این غم آلوده را (۱۲۶, ۱)

غمخواره - qəmxar, dærdçəkən, munis
 نکردهش در آن کار چارهء   نخوردش غمی هیچ غمخوارهء (۱۴۴, ۲۵)

غمزه - qənzə, naz
 از ابرو کمان کرده وز غمزه تیر   بتیر و کمان کرده صد دل اسیر (۳۸۸, ۹۲)

غمزه انداختن - naz eləmək, naz satmaq
 بهر ناوک غمزه کانداختی   شکاری ز روحانیان ساختی (۴۴۴, ۴۷۲)

غمکش - qəmkəş - dærdli
 میی کوست حلواى هر غم کشی   ندیده بجز آفتاب آتشی (۱۱۸, ۲)

غمگسار - qəmqosar - təsginlik verən, dærd bilən, dost
 فسرده دلان را در آورد بکار   غم آلودگان را شود غمگسار (۴۵, ۷۱)

غنچه - qönçe
 لب غنچه را کایدش بوی شیر   ز کام گل سرخ در دم عبیر (۶۰, ۶)

غنودن - qonudən - yatmaq, dincəlmək
 غنوده تن مرد از رنج و تاب   نظر هر زمانی در آمد ز خواب (۱۷۶, ۱۶)

غنوده - qonude - yatmış
 خروس غنوده فرو کوفت بال   دهلزن بزد بر تیریه دوال (۷۹, ۴)

غنی - qəni - varlı
 جهانداریی کرد از غم آزاد کرد   غنی کرد (qəni kərdən) - varlandırmaq
 غنی کرد گردنکشان را ز گنج   ز گوهر کشی لشکر آمد برنج (۲۸۴, ۴۲)

غنیمت - qənimət
 زبس غارت آوردن از بهر شاه   غنیمت ننگجید در عرضگاه (۱۱۱, ۶۹)

غنیمت شمردن - sepas-e qənimət qənimət şomordən -
 غنیمت شمردن   سپاس غنیمت غنیمت شمردن
 غنیمت شمردن   سپاس غنیمت غنیمت شمردن (۴۵۹, ۴۵)

غنیمت کش - qənimət kəş
 غنیمت کش   غنیمت کش

ف (fe) - Fars əlifbasının iyirmi üçüncü hərfi

جهاندار چون دید کز گنج وزر	غنیمت کشان را گران گشت سر (۲۸۴, ۴۳)
که داند که این خاک دیرینه دور	بهر غاری اندر چه دارد ز غور (۱۸۹, ۲۰۲)
مگر تیرترکان یغمای من	مغوردی که تندى بغوغای من (۱۵۶, ۲۶)
سر رایت شاه بر شد بمه	ز غوغای زنگی تهی گشت راه (۱۱۰, ۵۶)
ز غوغا بر آوردن خیل روس	تکاور شده زیر شیران شمس (۴۱۴, ۴۲)
ز چین و ز خوارزم و غزنین و غور	زمین آهنین شد ز نعل ستور (۱۳۶, ۱۰۷)
ز تین بغور آمده غارها	درو فتنه را روزبازارها (۸۲, ۵۳)
در آن جای غولان وطن ساختند	چو غولان بهر گوشه می تاختند (۸۲, ۵۴)
رسن بسته چون غول بردست و پای	مرا در یکی خانه کردند جای (۴۴۷, ۵۱۲)
چو غول شب آیین بد ساز کرد	بره بردن مردم آغاز کرد (۴۴۷)
ز غیب آن نمودارش آری بدست	کزین غایب آگاه باشد که هست (۷, ۶۶)
دری را که در غیب شد نا پدید	بجز غیب دان کس نداند کلید (۲۴۰, ۸)

ز بسد چناری بر افراخته	برو کبک نالنده چون فاخته (۲۷۸, ۵۱)
خطرهای رهزن درین ره بسیست	کسی کین نداند چه فارغ کسیست (۲۰۶, ۶)
بمشغولی نغمه این سرود	شوم فارغ از شغل دریا ورود (۱۱۸, ۶)
یکی روز فارغ دل و شاد بهر	بر آسوده بود از هوسهای دهر (۱۳۰, ۱۳)
چو در خاک چین این خبر گشت فاش	که مانی بر آن آب زد دور باش (۳۸۰, ۵۹)
چنان برگشاید پروبال او	که نیک اختری خیزد از فال او (۴۵, ۶۹)
یکی را نشان کرد بر نام خویش	برو بست فال سر انجام خویش (۱۲۱, ۴۵)
بفرخندگی فال زن ماه و سال	که فرخ بود فال فرخ بفال (۱۲۶, ۱۳۰)
سر از کوی نیک اختری برزند	بنیک اختری فال اختر زند (۱۲۷, ۵)
بهر چاکه شمشیر و ساغر گرفت	بنیک اختری فال اختر گرفت (۱۲۶, ۱۲۹)
چو عاجز شود مرد چاره سگال	زیبچاگی در گریزد بفال (۲۴۰, ۶)

yaxşı fal hesab (be-fal-e mobarək gereftən) - بفال مبارک گرفتن
 etmək, yaxşılığa yozmaq
 شه از پاسخ پیر فرتوت سال گرفت آن سخن را مبارک بفال (۲۰۳, ۱۶۷)
 xeyirxahlıqla, yaxşı niyyətlə (be-fal-e homayun) - بفال همایون
 چو نوشابه دانست کاورنگ شاه بفال همایون درآمد ز راه (۲۵۴, ۲۵)
 oxşarlıq bildirən sözdüzəldici şəkilçi (fam) - فام
 یکی خود پولاد آینه فام نهاد اغز برفرق چون سیم خام (۱۰۳, ۲۷۸)
 ofladən) felinin qısa forması, düşmək (fetadən) - فتادن
 سرزنگی نخل بالا فتاد چوزنگی که از نخل خرما فتاد (۹۹, ۲۲۰)
 qələbə, fəth (fəth) - فتح
 چو فتح سکندر درآمد بکار دگرگونه شد گردش روزگار (۶۵, ۱۵)
 qələbənin müyəssər (rəhnəmun şodən-e fəth) - رهنمون شدن فتح
 olması
 قوی دست را فتح شد رهنمون بزهار خواهی درآمد زیون (۱۱۰, ۵۲)
 qələbə ilə cüt olmaq, (fəth-ra coft gəştən) - فتح را جفت گشتن
 qələbə çalmaq
 بفرخندگی فتح را گشت جفت بدان گونه که نغزگوینده گفت (۲۰۹, ۴۷)
 qələbə çalmaq (ba-fəth dəmsaz gəştən) - با فتح دمساز گشتن
 جهاندار با فتح دمساز گشت شبانگه بارامگه باز گشت (۹۹, ۲۳۲)
 üzəngi (fetrak) - فتراک
 بیک زخم کردیم کارش تباه سپردیم جانش بفتراک شاه (۱۸۲, ۹۵)
 zəiflik, süstlük (fetrət) - فترت
 ترا فترت پیری از جای برد کهن گشتگیت از سررای برد (۱۵۱, ۱۰۸)
 fitnə, hiylə, kələk (fetne) - فتنه
 چو با شه کند چشم بد بازیی کند دیو با فتنه دم سازیی (۷۸, ۵۳)
 fitnə yaratmaq, qarışıqlıq salmaq (fetne əngixtən) - فتنه انگیزتن
 مینگیز فتنه میفرود کین خرابی میاور در ایران زمین (۱۳۳, ۶۱)

fitnə (fetne-ra xun be-cuş avərdən) - فتنه را خون بجوش آوردن
 yaratmaq, fitnəni coşdurmaq
 بخونریزی شهریاران مکوش که تا فتنه را خون نیاری بجوش (۲۳۸, ۶۶)
 fitnənin qarşısını (fetne-ra dər bənd avərdən) - فتنه را در بند آوردن
 almaq
 چو یاری کند با تو بخت بلند چنین فتنه را صد در آری ببند (۴۴۰, ۴۰۱)
 fitnədən uzaq saxlamaq (əz fetne dur daştən) - از فتنه دور داشتن
 همان ملک را داری از فتنه دور که مه نایب مهرباشد بنور (۲۳۵, ۳۲)
 fitnə-fəsadın baş qaldırması (bər xastən-e fetne) - برخاستن فتنه
 جدا هر یکی بز می آراستی وزانجا بسی فتنه برخاستی (۲۰۸, ۳۲)
 fitnənin (muy be-sər bər bəstən-e fetne) - موی بسربستن فتنه
 hazırlaşib işə başlamasa
 بسر خیلی فتنه بر بست موی سوی تاجگاه تو آورد روی (۳۱۹, ۳۴)
 vurğun (fetne) - فتنه
 نسفته دری ناشکفته گلی همانی برو فتنه چون بلبل (۳۳۷, ۷۲)
 fitva, dini hökm (fetva) - فتوی
 qərara alınmaq, fitva verilmək (rəftən-e fetva) - رفتن فتوا
 بر آن رفت فتوی در آن داوری که هست از بصر هر دورا یاوری (۳۷۸, ۴۳)
 nər, erkək (fəhl) - فحل
 زگوران سرافرازگوری بود که فحلش دست زوری بود (۱۶۲, ۳۶)
 bu dünya (fəhl-e afaq) - فحل آفاق
 عروس چنین شاه را بنده باد بران فحل آفاق فرخنده باد (۵۲, ۲۱)
 şöhrət, şərəf (fəxravəri) - فخرآوری
 زرومی و چینی در آن داوری خلاقی برآمد بفخرآوری (۳۷۶, ۱۵)
 fəda, qurban (fəda) - فدا
 qurban etmək, bağışlamaq (fəda saxtən) - فدا ساختن
 اگر گنج خواهد فدا سازمش اگر افسر هم از سر بیندازمش (۳۲۹, ۵۶)

فدا کن درم خوشدلی را بسیج   فدا کردن (fəda kərdən) - qurban etmək
 (۴۶۴, ۳۳) که ارزان بود دل خریدن بهیچ

سخن رانم از فرو فرهنگ او   فر (fərr) - parlı, əzəmət, təmtəraq
 برافرازم اکلیل واورنگ او (۴۳, ۴۳)

فرو ماند حیران در آن فروزیب   فر (fərr) - cazibə
 که سیمای دوات بود دلفریب (۳۰۵, ۶۷)

جرم چون در آن فرزینده دید   فر (fərr) - sevinc, əzmkarlıq
 دل از جنگ شیران شکینده دید (۴۲۳, ۱۷۶)

متاعی که دربنگه خویش داشت   فرایش (fərapış) - qarşı, qabaq
 بیاورد ویک یک فرایش داشت (۱۳۵, ۸۶)

چو آب فرات آشکارا نواز   فرات (fərat) - Fərat çayı
 چو سرچشمه نیل پنهان گداز (۴۶, ۱۷)

گر انجیر خور مرغ بودی فراخ   فراخ (fərax) - çox, bol
 نبودی یک انجیر بر هیچ شاخ (۷۹, ۹)

حضور تو در صوب این سنگلاخ   فراخ شدن (fərax şodən) - bol olmaq, çoxalmaq
 دیار مرا نعمتی شد فراخ (۳۵۷, ۵۱)

شکوفه که بیگه نخندد ز شاخ   فراخ کردن (fərax kərdən) - çox etmək, çoxaltmaq
 کند میوه را بر درختان فراخ (۳۸, ۱۰۳)

دهانی فراخ و سیه چون لوبد   فراخ (fərax) - iri
 کزو چشم بیننده گشتی سپید (۹۴, ۱۵۹)

بیندیش از آن دشتهای فراخ   فراخ (fərax) - geniş, ucsuz-bucaqsız
 کز آواز گردد گلو شاخ شاخ (۳۷, ۹۴)

صنمخاها دارد از قصرو کاخ   فراخ کردن (fərax kərdən) - geniş açmaq, taybatay açmaq
 بران لعبتان کرده درها فراخ (۲۵۲, ۵۴)

سهی سرو را بال برکش فراخ   فراخ بر کشیدن (fərax bər kəşidən) - geniş açmaq, geniş yaymaq
 بقمری خبرده که سبز ست شاخ (۶۰, ۷)

فراخ ابرونی (fəraxəbrui) - səxavət

فراخ ابرونی نمودن (fəraxəbrui nomudən) - səxavət göstərmək
 چو بنمود شاه از سر نیکنوی   بدان تنگ چشمان فراخ ابرونی (۳۸۱, ۸۱)

فراخی (fəraxi) - genişürəklilik, genişbəsərlik

همه تنگ چشمی پسندیده اند   فراخی بچشم کسان دیده اند (۳۷۲, ۲۶۲)
 فراخی در آمدن (fəraxi dər amədən) - genişlənmək
 سپه چون پراکنده شد سوی جنگ   فراخی درآمد بمیدان تنگ (۱۸۱, ۸۶)
 فراخی گهی بود نزدیک آب   فراخی گه (fəraxigəh) - geniş düzənlik
 فرود آمد آنجا بهنگام خواب (۴۰۴, ۱۵)

فراز (fəraz) - düzəltmə fel əmələ gətirən prefiks

فراز آمدن (fəraz amədən) - yaxın gəlmək, yaxınlaşmaq
 بیالینگه خسته آمد فراز   زدرع کیانی گره کرد باز (۱۸۳, ۱۱۳)
 فراز آمدن (fəraz amədən) - piyadə olmaq, atdan düşmək
 چو آمد بدهلیر درگه فراز   زمانی بر آسود از آن ترکتاز (۲۵۵, ۹۰)
 فراز آمدن (fəraz amədən) - sona çatmaq
 چو پایان رفتن فراز آیدش   سوی بازگشتن نیاز آمدش (۲۳۶, ۴۳)
 فراز آمدن (fəraz amədən) - gəlib çatmaq
 بهر شهر کامد بشادی فراز   در شهر کردند بر شاه باز (۳۲۴, ۱۱۴)
 فراز آمدن (fəraz amədən) - aşağı enmək
 بساز انجمن کانجم آمد فراز   فرشته در آسمان کرد باز (۱۵۷, ۴۱)
 فراز آوردن (fəraz avərdən) - gətirmək
 بفرمود تا کاغذ وکلک و ساز   نویسنده چینی ارد فراز (۳۵۶, ۲۴)
 فراز آوردن (fəraz avərdən) - çıxarmaq (qoşun), yürütmək (qoşun)
 شنیدم ز چندین خداوند راز   که هر جا که آری تولشگر فراز (۳۵۸, ۵۵)
 فراز رسیدن (fəraz rəsیدən) - gəlib çatmaq
 رسیدند لشگر بلشگر فراز   زمانه در کینه بگشاد باز (۱۶۶, ۹۱)
 فراز شدن (fəraz şodən) - üstünə getmək

سوی حوض شد تشنه تشنه فراز سر کوزه خشک بگشاد باز (۳۷۹, ۵۲)
 یوللانماق, irəliləmək, yaxınlaşmaq - فراز شدن (fəraz şodən)
 پیاده بنزدیک او شد فراز (۲۸۶, ۳۷۴)
 təpə, yoxuş - فراز (fəraz)
 بگوش ملک برگشادند راز (۱۴۴, ۲۹۸)
 arxa, dal - فراز (fəraz)
 arxada, dalda - فراز سر (fəraz-e sər)
 عروس چنان را نشانند از سرش عروسان دیگر فراز سرش (۳۱۲, ۲۷۲)
 psixoloq - فراستشناس (fərasətşenas)
 فراستشناسی و صورتگری (۱۹۵, ۲۱۲)
 Bolinas - فراستشناس (fərasətşenas)
 چنین داد پاسخ فراستشناس که فرمان شه را پذیرم سپاس (۵۰, ۴۰۱)
 nökər - فراش (fərraş)
 چو سقای باران و فراش باد زدند آب و رفتند ره بامداد (۱۸, ۱۱۳)
 boş vaxta malik - فراغت (fəragət)
 boş olmaq, boş vaxta malik olmaq - فراغت بودن (fəragət budən)
 بلی گرافت بود شاه را ز نوزیوری بخشد آن گاه را (۱۸, ۲۵۰)
 boş vaxta malik olmaq - فراغت داشتن (fəragət daştən)
 ز مشغولی ملک خود هر کسی ندارد سوی ما فراغت بسی (۶۳, ۲۳۸)
 xüs. ad, Fəramorz - فرامرز (fəramorz)
 چنین گفت رستم فرامرز را که مشکن دل و بشکن الیرزرا (۱۲۰, ۱۹۹)
 unutma, unudulma - فراموش (fəramuş)
 گرایند حاضر میت نوش باد و گرنی حسابت فراموش باد (۹۰, ۵۹)
 unutmaq - فراموش دادن (fəramuş dadən)
 بتلخی در اندیشه را جوش ده در افتاده تن فراموش ده (۲۲۲, ۲۶۵)
 unutmaq - فراموش کردن (fəramuş kərdən)
 بیدرفتش حلقه در گوش کرد چو پذیرفت نامش فراموش کرد (۱۱۴, ۳۸۹)

çox - فراوان (fəravan)
 پس و پیش چون آفتابم یکیست فروغم فراوان فریب اندکیست (۴۱, ۳۳)
 hazır - فراهم (fərahəm)
 hazır olmaq - فراهم بودن (fərahəm budən)
 که هیچ آرزونی بعالم نبود که یک یک بران خوان فراهم نبود (۲۰, ۳۸۳)
 toplanmaq, bir yerə yığılmaq, cəmləşmək - فراهم شدن (fərahəm şodən)
 نه پرکنده تا فراهم شوی نه افزوده نیز تا کم شوی (۲۵, ۵)
 əldə etmək, tədarük etmək - فراهم کردن (fərahəm kərdən)
 برو بند و زنجیر محکم کنند و زوآب و نانی فراهم کنند (۳۲۷, ۴۳۵)
 yazmaq - فراهم کردن (fərahəm kərdən)
 گر آرایش نظم از و کم کنم بکم مایه بیتش فراهم کنم (۲۶, ۵۵)
 kök - فربه (fərbəh)
 کم آهوی فربه چنین دیده اند (۴۳, ۳۵۱)
 kökəlmək - فربه شدن (fərbəh şodən)
 مرنج ارزاری که فربه شوی جوگونی کزین به شوم به شوی (۱۰, ۲۴۱)
 iri, yağlı və ətli - فربه (fərbəh)
 بفر به ترین زخمی آرد شتاب (۵۴, ۱۴۷)
 qoca - فرتوت (fərtut) - əldən düşmüş
 بیا ساقی آن آب چون ارغوان کزو پیر فرتوت گردد جوان (۱, ۳۳۹)
 dünyə görmüş, təcrübəli - فرتوت سال (fərtutsal)
 شه از پاسخ پیر فرتوت سال گرفت آن سخن را مبارک بقال (۱۶۷, ۲۰۳)
 son - فرجام (fərcam)
 تو خوشنود باشی و من رستکار (۲۳, ۱۱)
 xoşbəxt, şad, uğurlu - فرخ (fərrux)
 بفصلی چنین فرخ و سازمند بیستان شدم زیر سرو بلند (۲۸, ۶۲)
 xoşbəxtlik ulduzu, tale ulduzu - اختر فرخ (əxtər-e fərrux)

بخور کاختر فرخت یار تو باد بدین جام دستت سزاوار باد (۸۹، ۳۰۶)
 فرخ (fərxox) - yaşıl, şən, abad
 بپرسید کین بوم فرخ کراست کدامین تهمتن بدو پادشاست (۳۶، ۲۵۱)
 فرخ آوازه (fərxoxavaze) - xoş səslı, xoş əks-sədalı
 فرخ آوازه کردن (fərxoxavaze kərdən) - xoşavaz etmək, xoşxəbər etmək
 شرفنامه را فرخ آوازه کرد حدیث کهن را بدو تازه کرد (۱۲۴، ۳۹)
 فرخاردیس (fərxardis) - Fərxar (şəhəri) kimi
 دران آرزوگاه فرخاردیس نکرد آرزو بامعامله مکیس (۴۱، ۳۸۴)
 فرخ آیین (fərxoxain) - xoşain
 کجا بستدی فرخ آیین دزی چه از زور مندی چه از عاجزی (۱۵۳، ۲۹۹)
 فرخ پی (fərxoxpəy) - sevinc-şadlıq gətirən, xoşqədəm
 بیا ساقی آن می که فرخ بیست بمن ده که داروی مردان میست (۱، ۱۱۸)
 فرخ سریر (fərxoxsərir) - uğurlu taxt sahibi
 سکندر جهانجوی فرخ سریر نشسته چو بر چرخ بدر منیر (۲۳، ۱۳۰)
 فرخ نبرد (fərxoxnəbər) - uğurlu vuruşan, İskəndər
 نبرده جهاندار فرخ نبرد خبرده که با فور فوران چه کرد (۶، ۳۴۰)
 فرخندگی (fərxondegi) - şadlıq, uğurluluq
 کمرکن سرزلف بر بندگیش که فرخ بود بر تو فرخندگیش (۱۰۲، ۲۲۲)
 فرخنده (fərxonde) - müdrük, ağıllı
 نوازش همی کرد بابندگان نگه داشت آیین فرخندگان (۱۰۰، ۲۳۳)
 فرخنده بودن (fərxonde budən) - parlaməq, şərəfə çatmaq
 عروسی چنین شاه را بنده باد بر آن فعل آفاق فرخنده باد (۲۱، ۵۲)
 فرخ نژاد (fərxoxnejad) - şərəfli nəslə malik
 شاه فرخ نژاد (şah-e fərxoxnejad) - Dara
 سکندر بدان شاه فرخ نژاد شبانگاه بگریست تا بامداد (۱۸۴، ۱۸۷)
 فرخ نیا (fərxoxniya) - xoşbəxtnəsilli

باین اسحاق فرخ نیا کزو یافت چشم خرد توتیا (۶۲، ۳۳۷)
 فرخ وزیر (fərxoxvəzir) - ağıllı vəzir (Çin xaqanının vəziri)
 بخاقان چین گفت فرخ وزیر که هست از نصیحت ترا ناگزیر (۱۰۳، ۳۶۱)
 فرخی (fərxoxi) - xoşbəxtlik, uğurluluq
 از آن فرخی مرد اخترشناس خبر داد تا کرد خسرو سپاس (۶۱، ۶۸)
 فرخی یافتن (fərxoxi yaftən) - xoşbəxt olmaq, xoşbəxtlik tapmaq
 نمودند کز درگه شاه روم کزو فرخی یافت این مرز و بوم (۹۳، ۲۵۵)
 فردا (fərda) - sabah, gələcək
 تو دانی و فردا و آن داوری (۱۱۴، ۲۲۳)
 فردا (fərda) - sabahı gün, sabah
 ببینی که فردا من پیل رور سرش چون سپارم بسم - تور (۸۹، ۱۶۹)
 فردوس (fərdous) - behişt
 شده روشن از روشک جن او رفردوس (روشنر نیوان او) (۱۳۰، ۲۲۴)
 فرزادگی (fərzadəgi) - ağıllı, fərasət, müdrüklük
 طرفدار مغرب مردانگی قدر خان مشرق بفرزادگی (۱۰، ۴۶)
 فرزانه (fərzane) - ağıllı, bilikli
 فرزانه فرزندان شد سر بلند که فرخ بود گوهر از منمند (۱۱، ۷)
 فرزانه (fərzane) - ağıllı vəzir, Bəlinas (dəstur-e fərzane) دستور فرزانه
 چو دستور فرزانه باسخ شنید سوی شاه شد بار گفت آنچه دید (۶۴، ۲۱۹)
 فرزانه (fərzane) - ağıllı Bəlinas, İskəndərin vəziri - بلیناس فرزانه
 از آنجمله در حضرت شهریار بلیناس فرزانه بود اختیار (۶۰، ۲۸۴)
 فرزانه (fərzane) - Bəlinas
 شهنشه پذیرا شد انخانه را بهمخاتگی برد فرزانه را (۵۶، ۳۰۲۹)
 فرزانه خوی (fərzane xuy) - alim təbiətli
 قوی رای و روشندل و نغزگوی فرشته منش بلکه فرزانه خوی (۲۵، ۲۵۰)
 فرزند (fərzənd) - evlad
 چو فرزند خود را خردمند یافت شد ایمن که شایسته فرزند یافت (۱۲، ۷۰)

فرزانه فرزنده (fərzane fərzənd) - ağıllı evlad, İskəndər
 بفرزانه فرزنده شد سریند که فرخ بود گوهر ارجمند (۷۰, ۱۱)
 – (honərpişə fərzənd-e ostad-e u) هنرپیشه فرزنده استاد او
 onun (İskəndərin) ustadının fərasətli evladı, Ərəstun
 هنرپیشه فرزنده استاد او که همدرس او بود و همزاد او (۷۳, ۵۵)
 فرس (fərəs) - at
 درآمد بطیاً ره کوهکن فرس پیل بالا وشه بیاتن (۳۹۰, ۱۲۶)
 at çapmaq (fərəs rəndən) فرس راندن
 برون جسته از کنده چاریند فرس رانده بر هفت چرخ بلند (۱۵, ۹)
 at çapmaq (fərəs taxtən) فرس تاختن
 وزین قصه چون باز پرداختم سوی هفت بیکر فرس تاختم (۶۳, ۴۱)
 sevinc atı çapmaq (fərəs-e xoşterək rəndən) فرس خوشترک راندن
 sevinmək
 فرس خوشترک ران که صحرا خوشست عنان در مکش بارگی دلکست (۳۰۵, ۲)
 şahmat atı (fərəs) - şahmat atı
 topun atı (fərəs-ra əfkəndən-e rox) فرس را افکندن رخ
 vurması (şahmatda)
 فرس را رخ افکند در وقت شور فکنده فرس پیل را وقت زور (۳۸۶, ۷۱)
 məğlub etmək (fərəs əfkəndən) فرس افکندن
 فرس بفنکنند جوش من نیل را رخ من پیاده نهاد پیل را (۹۵, ۱۶۹)
 göndərmək (fərestadən) فرستادن
 دگر رنگی را جو عفریت مست فرستاد تا گوهر ارد بدست (۱۰۷, ۱۸)
 elçilik (fərestadəgi) فرستادگی
 elçilik etmək (fərestadəgi kərdən) فرستادگی کردن
 بروی بیایی رساندش نخست فرستادگی کرد بر خود درست (۲۵۷, ۱۲۰)
 göndərilməli (adam, şey) (fərestadəni) فرستادنی
 فرستادنی را از آن مرزوبوم فرستاد با استوران بروم (۲۴۱, ۱۶)

peyğəmbər (fərestadə) فرستاده
 فرستاده خاص پروردگار رساننده حجت استوار (۱۳, ۱)
 elçi (Bəlinas) (fərestadə) فرستاده
 فرستاده چون نامه بر کید خواند درود فرستنده بروی رساند (۳۳۴, ۱۸)
 elçi (fərestadə) فرستاده
 چو آمد فرستاده راه سنج بدارا سپرد آن گرانمایه گنج (۱۱۷, ۶۵)
 Allahın (fərestadə-ye xas(s) - e pərvərdeqar) - Allahın
 xüsusi elçisi, Məhəmməd peyğəmbər(s.)
 elçi (Xaqan) (fərestadə) فرستاده
 فرستاده را گفت خالیست جای نهفته سخن را گره برگشای (۳۶۴, ۱۵۲)
 göndərilmiş, yollanmış (fərestadə) فرستاده
 چو شه دید گنج فرستاده را چهار ارزوی خدا داده را (۳۳۵, ۳۸)
 elçi kimi, elçi şəklində (fərestadəvar) فرستاده وار
 برسم رسولان برار است کار سوی نازنین شد فرستاده وار (۲۵۵, ۸۹)
 elçi (fərestənde) فرستنده
 Allah, (fərestənde-ye vəhi-ye peyğəmbəran) – Allah,
 peyğəmbərlərin vəhini göndərən
 خداوند فرمان و فرمانبران فرستنده وحی پیغمبران (۳۳۳, ۳)
 elçi göndərən (İskəndər) (fərestənde) فرستنده
 فرستاده چون نامه بر کید خواند درود فرستنده بروی رساند (۳۳۴, ۱۸)
 elçi göndərən (Xaqan) (fərestənde) فرستنده
 فرستنده من چنان دید رای که خالی کند شه زیبگانه جای (۳۶۲, ۱۴۳)
 fərsəng, uzunluq vahidi (fərsəng) فرسنگ
 ز فرسنگ واز میل واز مرحله بدستی زمین را نکردی یله (۵۷, ۶۱)
 yeyilmək, sürtünmək (fərcudən) فرسودن
 طبقاتی بلور وخوانهای لعل طرایف کسانرا بفرسود نعل (۱۹۳, ۲۲)
 fərş, döşəmə (fərş) فرش

همه فرش دیبا و شعر و حریر نه در دست نیزه نه در جعبه تیر (۴۰۷, ۵۳)

فرش کاشیدن (fərş kəşidən) - örtmək, döşəmək

همه بادیه فرش اطلس کشید زمین زیر یاقوت شد نا پدید (۲۴۴, ۵۰)

– فرش سیفور در نوشتن زمین (fərş-e seyfur dər nevestən-e zəmin) - səhərin açılması, yerin seyfur (üstü ağ xallı qara xəz- ulduzlu gecə) döşəməni keçməsi

زمین فرش سیفور چون در نوشت برآورده سر صبح با تیغ و طشت (۴۱۲, ۹)

mələk kimi - fəreştəsəfət) فرشته صفت

فرشته صفت گرد آن دیوچهر همی گشت چون گرد گیتی سپهر (۴۲۷, ۳۶۲)

mələk - fəreşte) فرشته

درین ره فرشته زره میروود که آید یکی دیوود (۸۳, ۴)

mələkqanadlı - fəreştəpər) فرشته پر

فرشته پران را برین ساده دشت ازوآمنن هم بدویازگشت (۱۴۱, ۱۳)

mələk öldürən - fəreştekoş) فرشته کش

درآمد چنان ازدها پاره فرشته کشی آدمی خواره (۴۳۲, ۲۹۳)

mələk düşüncəli - fəreştəmənəş) فرشته متش

قوی رای و روشندل و نغزگوی فرشته متش بلکه فرزانه خوی (۲۵۰, ۲۵)

mələksifət - fəreştəvəş) فرشته وش

فرشته وش دید چون آفتاب برآورده اقبال را سر ز خواب (۲۹۲, ۶۳)

mənsəb, çayın ağzı, çayın başlanğıcı - forze) فرضه

برآن فرضه جانی دل افروز دید نشستن بر آنجای فیروز دید (۳۹۱, ۱۴۴)

fər - qol-budaq, ətraf) فرع

درختی سهی سایه در باغ شرع زمینی باصل آسمانی بفرع (۱۳, ۶)

adam - fər'xar) فرع خوار

زیارتگه اصل داران پاک ولی نعمت فرع خواران خاک (۱۳, ۷)

Fərqanə - fərgəne) فرغانه

دگرمرزداران فرزانه را (۳۴۵, ۷۷)

fərg - fərg) فرق

جز آن نیست فرقی که ناموس و نام تو ز آینه بینی و خسرو ز جام (۳۰۲, ۳۴)

fərqləndirmək - fərg kərdən) فرق کردن

همانا کزان بود پیروز جنگ که فیروزه را فرق کردی ز سنگ (۲۸۹, ۱۶)

ib, tağ - fərg) فرق

عروسان بزبور کشی خوکنند سر و فرق را نغز و نیکو کنند (۲۱۷, ۲۵)

baş - fərg) فرق

یکی خود پولاد آینه فام نهاد از بر فرق چون سیم خام (۱۰۳, ۲۷۸)

başın ortası - fərg-e sər) فرق سر

از آن سر کشی سر بگردون کشید (۴۲۲, ۱۵۳)

hök, fərman - fərman) فرمان

چو فرمان چنین آمد از شهریار که بر نام ما نقش بند این نگار (۵۲, ۱۸)

vermək - fərman dadən) فرمان دادن

بروزی که فرمان دهد شهریار که پیوند را باشد آن اختیار (۲۱۹, ۶۲)

əməl etmək, yerinə yetirmək, tabe olmaq - fərman kərdən) فرمان کردن

بگوهر چه خواهی که فرمان کنم بچاره گری با تو بیمان کنم (۱۸۵, ۱۵۲)

yerinə yetirmək - fərman be-cay avərdən) فرمان بجای آوردن

چه فرمایم شاه فیروز رای که فرمان فرمانده آرم بجای (۱۳۴, ۸۳)

əməl etmək - fərmana əməl etmək - be-fərman saz kərdən) فرمان ساز کردن

سکندر بفرمان او ساز کرد حریر نوشته ز هم باز کرد (۲۶۱, ۱۷۳)

kəmə, bəstən - fərman-e(kəsi) be-fərman) فرمان کسی کمر بستن

tabe olmaq, fərmanına boyun əymək

نتابم سر از رای و بیمان او نیندم کمر جز بفرمان او (۷۲, ۴۳)

əz fərman sər kəşidən) - fərmana əməl etməmək, fərmandan baş qaçırmaq

از فرمان سر کشیدن

زفرمان او سر نیاید کشید کجا رای او هست زرین کلید (۲۱۹, ۵۹)
 fərmana əməl etməmək - əz-fərman qozəştən) از فرمان گزشتن
 ولیکن زفرمان او نگزیم بجز راه فرمان او نسپریم (۱۴۰, ۴۵)
 fərmandan boyun qaçırmaq - əz-fərman gərdən taftən) از فرمان گردن تافتن
 بهرچ آن خوش آید بندگان او نتابند گردن زفرمان او (۳۰۴, ۵۶)
 fərmanın qulu olmaq - bənde-ye fərman şodən) بنده فرمان شدن
 که فرماندهان حاکم جان شدند فرستادگان بنده فرمان شدند (۱۳۴, ۸۲)
 fərman) - göstəriş) فرمان
 نگرره بفرمان فرزنانگان نکرد آنچه آید زدیوانگان (۳۲۷, ۲۸)
 fərmana tabe) - fərmanbər) فرماتبر
 زفرمانبران ملک فیلقوس نشد کس در آن شغل باوی شمس (۷۶, ۱۸)
 fərmanbər gəştən) - tabe olmaq, tabelikdə olmaq) فرماتبر گزشتن
 جو دیدند پیروزی لشگرش عرب نیز گزشتند فرماتبرش (۲۴۳, ۳۹)
 fərmanbəri) - tabelilik) فرماتبری
 کیومرث از خیل توچاکری فریدون زملک تو فرماتبری (۳۰۲, ۳۱)
 itaətkarlıq) - be-fərmanbəri kəmə bəstən) بفرماتبری کمر بستن
 گمبست خاقان بفرماتبری بگوش اندرون حلقه چاکری (۳۸۰, ۷۱)
 itaətkarlıqla, sədaqətlə) - əz-rah-e fərmanbəri) از راه فرماتبری
 بدان دل که از راه فرماتبری کند میهمان را پرستشگری (۳۴۹, ۱۳)
 itaətkar, tabe) - fərmanpəzir) فرماتپزیر
 زفرمان اونیست کس راگزیر خدا اوست ما بنده فرمان پذیر (۱۶۱, ۱۵)
 əmırə tabe olmaq) - fərmanpəzir şodən) فرماتپزیر شدن
 شدند آن دلبران فرماتپزیر گرفتند از آن زنگی چند اسیر (۹۱, ۱۰۹)
 fərmanpəzir gəştən) - tabe olmaq, fərmana əməl etmək) فرماتپزیر گزشتن

اگر خواندشان داور دورگیر برفتن نگزشتند فرماتپزیر (۲۹۰, ۳۳)
 itaətkarlıq) - fərmanpəziri) فرماتپزیری
 بفرماتپزیری بهر کشوری نشانم جداگانه فرماتپزیری (۳۶۸, ۲۰۹)
 şah) - fərmandeh) فرماتده
 که فرماندهان حاکم جان شدند فرستادگان بنده فرمان شدند (۱۳۴, ۸۲)
 şahlıq, hökəmranlıq) - fərmandəhi) فرماتدهی
 بفرماتدهی سر ندارد گران جهاترا سپارد بفرماتپزیران (۲۳۶, ۴۴)
 hakim, əmr edən, fərman verən) - fərmanrəva) فرماتروا
 که فرمانروا پادشاه جهان بفرمان اورای کار آگهان (۲۳۶, ۳۸)
 buyruq sahibi, höl'm verən) - fərmanqozar) فرماتگزار
 چنان بود فرمان زفرمانگزار که بر تخت بنشیند آن تاجدار (۳۰۵, ۷۱)
 buyurmaq, əmr etmək) - fərmudən) فرمودن
 بفرمود تا چاکران تلختند ز کار زن مرده پرداختند (۴۶, ۳۰)
 fəramuş) sözünün qısa forması, unutma) فراموش - fəramuş) فرموش
 مبادا بهشیاری و بیبشی کسی را زفرمان او فرموشی (۱۶۱, ۲۰)
 deyilmiş, tapşırılmış) - fərmude) فرموده
 بفرمود شه تا نشیند زپار سخنها فرموده آرد بجای (۳۶۳, ۱۳۴)
 xüs. ad, Ference) - ference) فرنجه
 الانی سواری فرنجه بنام هنرها نموده بشمشیر و جام (۴۲۱, ۱۴۷)
 düzəltmə feil əmələ gətirən prefiks) - foru) فرو
 udmaq) - foru bordən) فرو بردن
 سیه کرد بر شیروان راه را فرو برد چون ازدها ماه را (۴۲۹, ۲۴۳)
 tökmək, salmaq) - foru bordən) فرو بردن
 چو با کوره مرد اکسیرگر فرو برده آهن برآورده زر (۲۷۸, ۴۰)
 bağlamaq) - foru bəstən) فرو بستن
 که اقبال شاهش فرو بست چنگ (۴۴۱, ۴۱۶)
 qurmaq, düzəltmək) - foru bəstən) فرو بستن

دو منزل کم و بیش نزدیک شاه   طویله فرو بست وزد بارگاه (۸۱, ۳۴۵)
 فرو پڑمیرد آتش انگیزشان   زگرمی نشست آتش تیزشان (۱۳۰, ۹۲)
 فرو هم رسته خفتگانی خموش   فرو خسب یا پنبه درنه بگوش (۲۲۰, ۱۹۰)
 فرو خفت کاسایش آمد پدید   شد آسوده تاصبح صادق دمید (۸۲, ۳۱۴)
 فرو خواند نامه ز سر تا بین   برآموده چون درسرخ درسرخ (۷۲, ۱۵۹)
 فرو خافتان فرو خواند عنوان شاه   فرو خواست افتادن از اوج گاه (۷۴, ۳۵۴)
 فرو دید ز رجوبنده روی تافت   فرو دید ز رجست و گنجینه یافت (۱۷۳, ۲۰۳)
 فرو ریختن   فرو ریختن زیر پایش سرش (۶۰, ۱۷۱)
 فرو ریختن   فرو ریختن ابر زنگارگون (۵, ۱۰۶)
 فرو ریختن   فرو ریختن کجج بصرن سرای (۹۷, ۱۳۵)
 فرو ریختن   فرو ریختن کف نوحه بر درع اسفندیار (۱۷۹, ۱۸۷)
 فرو ریختن   فرو ریختن کایه اندر شمار (۳۱۹, ۲۷۲)
 فرو ریختن   فرو ریختن از روسیان لشگری (۲۳۴, ۴۲۸)
 فرو ریختن   فرو ریختن از هردی (۲۳۴, ۴۲۸)
 فرو ریختن   فرو ریختن از هردی (۲۳۴, ۴۲۸)
 فرو ریختن   فرو ریختن از هردی (۲۳۴, ۴۲۸)

فرو شستن   فرو شستن (foru şostən) - yumaq, təmizləmək
 فرو شست عالم چوبیت العروس (۳۸, ۵۶)
 فرو کشتن   فرو کشتن (foru koştən) - söndürmək
 فرو کشت از آنجایگاه   روان کرد سوی سپاهان سپاه (۶۵, ۲۱۱)
 فرو گفتن   فرو گفتن (foru qoftən) - demək
 فرو گوید خداوند شمشیر و تخت (۳۵, ۱۳۱)
 فرو گفتن   فرو گفتن (foru mandən) - heyrlənmək
 فرو ماند شه را در آن دستگاه   که یک تخت را بر نتابد دو شاه (۲۰۹, ۲۶۳)
 فرو ماندن   فرو ماندن (foru mandən) - qalmaq
 فرو ماند گنج اندران مرزوبوم (۷۴, ۲۸۷)
 فرو ماندن   فرو ماندن (foru mandən) - aciz qalmaq
 فرو ماندن   فرو ماندن (foru mandən) - uzaqlaşmaq
 فرو ماندن   فرو ماندن (foru mandən) - mat qalmaq
 فرو ماند مرد از زران گویختن   وزان یک عدد درصد آمیختن (۸, ۲۳)
 فرو مردن   فرو مردن (foru mordən) - ölmək, yox olmaq
 فرو میرد امیدواری ز مرد   که همسال را سر در آید بگرد (۱۰۱, ۱۸۲)
 فرو هشتن   فرو هشتن (foru heştən) - vurmaq
 فرو هشت بر ترک شه تیغ را   ز برق آفتی کی رسد میغ را (۲۹۵, ۱۰۴)
 فرو هشتن   فرو هشتن (foru heştən) - başlı başına buraqmaq, maraqlanmamaq
 چرا کار ارمن فرو هشت سست   نکرد آن برو بوم را باز جست (۶۵, ۲۴۵)
 فرو هشتن   فرو هشتن (foru heştən) - asmaq
 فرو هشتن   فرو هشتن (foru heştən) - açıb tökmək
 فرو هشته گیسو شکن در شکن   یکی پایکوب و یکی دسترن (۲۸, ۲۰۸)
 فرو بستن   فرو بستن (forubəste) - bağlı, qandalaqlı (Çin xaqanı)

بفرمود شه تا رقیبان بار کنند آن فروسته را رستکار (۲۳۰, ۳۶۹)
 فرو بسته (forubəste) - qapalı
 فرو بسته داشتن (forubəste daštən) - qapamaq
 زن پاک پیوند فرمان روا برایشان فرو بسته دارد هوا (۵۳, ۲۵۲)
 چشم فرو بسته (çeşm forubəste) - gözü qapalı
 فرو بسته چشم آن تن خوابناک بدو گفت برخیز ازین خون و خاک (۱۱۵, ۱۸۳)
 فروبرز (fərr-o-borz) - boy-buxun
 فروبرز نامی که از فروبرز تن جوشنش بود و بازوی گرز (۲۹, ۱۴۵)
 فروجه (foruce) - cüce
 عقابی که نخجیر سازی کند بفروجگان دست بازی کند (۱۱۹, ۱۲۵)
 فروختن (foruxtən) - demək
 در فروختن (dorr foruxtən) - söz demək
 خریدار در چون صدف دیده دوخت بدین کاسدی در نشاید فروخت (۱۴, ۳۱)
 فروختن (foruxtən) - işıqlanmaq
 بگوهر فروزد دل تیره فام مگر شیچراغش ازینست نام (۲۹, ۱۹۳)
 فروختن (atəş foruxtən) - işıq yandırmaq, işıqlandırmaq
 بعذر شب دوش فرمود شاه که آتش فروزند در بز مگاه (۲۳, ۲۷۶)
 فروختن (foruxtən) - açılmaq, çiçəklənmək
 گل سرخ چون کله بندد بباغ فروزد زهر غنچه صد چراغ (۵۶, ۴۶۶)
 فروخته (foruxofte) - yatmış, ölmüş
 بچنگگ و بنددان رهش رفته گیر چو کیخسرو آنجا فروخته گیر (۴۶, ۳۱۲)
 فرود (forud) - düzəltmə fel əmələ gətirən prefiks
 فرود آمدن (forud amədən) - enmək, düşmək
 سکندر فرود آمد از پشت بور درآمد ببالین آن پیل زور (۱۱۰, ۱۸۳)
 فرود آمدن (forud amədən) - gəlib dayanmaq
 فرود آمدند از سر راه دور دوفر سنگی از لشگر شاه دور (۳۴, ۴۰۵)
 فرود آمدن (forud amədən) - deyilmək

نخستین حدیثی که آمد فرود ز شه داد پوشیدگانرا درود (۴۰, ۲۱۷)
 فرود آوردن (forud avərdən) - düşürmək, endirmək
 ز قعر زمین برکشد چاه را فرود آرد از آسمان ماه را (۱۰۳, ۲۱۳)
 فرود آوردن (forud avəridən) - düşürmək, endirmək
 مه و مشتری را بمشگین کمند فرود آورد از سپهر بلند (۳۴۰, ۲۷۴)
 فرود افتادن (forud uftadən) - düşmək, enmək
 زبس نعره کامد برون از کمین فرود افتاد آسمان بر زمین (۴۶, ۸۲)
 فرو ریخته (forurixte) - tökülmüş
 فرو ریخته زریک انبان چست قراضه قراضه درستش درست (۵, ۲۳)
 فروز (foruz) - əfruz - sözlünün qısa forması, parlaq
 ز ما گرشبی رفت روزی رسید گلی رفت و گلشن فروزی رسید (۱۷۲, ۲۰۳)
 فروزان (foruzan) - parlaq, parlayan
 فروزنده نوشابه در بزم شاه فروزان تر از زهره در صبحگاه (۳۳۷, ۲۷۳)
 فروزنده (foruzənde) - yanar, yanan
 فروزنده چاهی درو دید ژرف که میتافت زان چاه نوری شگرف (۵۹, ۳۱۳)
 فروزنده بودن (foruzənde budən) - parlamək
 چو بوسیده چوبی که در کنج باغ فروزنده باشد بشب چون چراغ (۴۵, ۲۸)
 فروزنده شدن (foruzənde şodən) - parlamək
 بسالار چین هر زمان بزم شاه فروزنده تر شد ز خورشید و ماه (۷۰, ۳۸۰)
 فروزنده شدن (foruzənde şodən) - işıqlanmaq
 بدان مرز روشنتر از صحن باغ فروزنده شد چشم شه چون چراغ (۹۷, ۲۴۷)
 فروزنده شدن (foruzənde şodən) - alovlanmaq, yanmaq
 زره چون درآمد بر شاه روم فروزنده شد همچو آتش ز موم (۷۹, ۱۳۴)
 فروزنده کردن (foruzənde kərdən) - sevindirmək
 فروزنده شان کرد از آن گرم داغ کز آتش فروزنده گردد چراغ (۶۸, ۱۱۱)
 فروزنده شدن (foruzənde gəştən) - yanmaq, parlamək
 فروزنده شان کرد از آن گرم داغ کز آتش فروزنده گردد چراغ (۶۸, ۱۱۱)

فروزنده رو (foruzənderü) - gözəl, parlaq üzlü

بگل چیدن آمد عروسی بباغ فروزنده روئی چو روشنچراغ (۴۲, ۳۰)

فروشنده (foruşənde) - satan

نبینی که باشد زمشگین حریر فروشنده پاک را ناگزیر (۲۸۸, ۹)

فروغ (foruğ) - işıq

پس و پیش چون آفتابم یکیست فروغم فراوان فریب اندکیست (۳۳, ۴۱)

فروغ از چراغی ده این خانه را که سازد کباب این دوپروانه را (۳۹۸, ۵)

ışıqlandırmaq

فروغ از چراغی ده این خانه را که سازد کباب این دوپروانه را (۳۹۸, ۵)

فروغ بر آوردن (foruğ bər avərdən) - parlamak

سخن گر چو گوهر بر آرد فروغ چو نابور افتد نماید دروغ (۵۹, ۸۵)

فرومایه (forumaye) - quru

بنزدیک ما این فرومایه چرم گرامی ترست از بسی موی نرم (۴۵۸, ۳۵)

فرومایه (forumaye) - alçaq

بشرطی که مشتى فرومایگان نذرند کالای همسایگان (۲۲, ۳۰)

فره (fərre) - nur, işıq

زسرتا قدم صورت بخردی پدیدار ازو فره ایزدی (۲۵۶, ۹۵)

فروه ایزدی (fərre-ye izədi) - ilahi nur, ilahi işıq, İskəndər

چوخاقان خبر یافت زان بخردی شکوهد از آن فره ایزدی (۳۴۷, ۱۱۷)

فرهنگ (fərhəng) - Fərhəng

کجا رستم وزال و سیمرغ و سام فریدون و فرهنگ و جمشید و جام (۲۰۱, ۱۴۸)

فرهنگ (fərhəng) - bilik, ədəb, ağıl

که ملک جهانرا بفرهنگ و رای شد از قاف تا قاف کشور گشای (۴۵, ۲۶)

فرهنگ را ساز دادن (fərhəng-ra saz dadən) - ağılım işə salmaq

نیوشنده فرهنگ را ساز داد جوابی پسندیده تریاز داد (۳۴۹, ۲۱۵)

فریاد (fəryad) - nalə, fəryad

قلم در کش آیین بیداد را کفایت کن از خلق فریاد را (۱۴۰, ۵۴)

فریاد (fəryad) - səs

درای جگرتاب و فریاد زنگ زسر مغز میبرد و از روی رنگ (۴۱۷, ۷۹)

فریاد (fəryad) - kömək, aman

که فریاد شاهها زبیداد روس که از مهد ابخاز بستد عروس (۳۹۳, ۲۲)

فریاد بر آوردن (fəryad bər avərdən) - səs salmaq, fəryad qoparmaq

بر آورد فریاد از باد پاک (۳۴۲, ۴۰)

فریاد خوان (fəryadxan) - köməyə çağırən (Dəvali)

مرا در دلست آنچه در جان تراست (۳۹۵, ۵۰)

فریادخواه (fəryadxah) - kömək istəyən

چو فریاد را در گلو بست راه گلو بسته به مرد فریادخواه (۱۴۲, ۸۳)

فریاد رس (fəryadrəs) - köməyə çatan

جهانپدیده دستور فریاد رس گشاد از سر کاردانی نفس (۸۹, ۸۱)

فریادرس گشتن (fəryadrəs gəştən) - kömək etmək

پناهنده را گشت فریاد رس (۲۲۰, ۵۳)

فریب (fərib) - yalan

فروغم فراوان فریب اندکیست (۳۸, ۴۱)

فریب دادن (fərib dadən) - aldatmaq

بنقل و بریحان فریبم دهی (۲۵۸, ۱۳۰)

فریب دیدن (fərib didən) - aldanmaq

فریب از فلک دید و فتح از خدای (۲۶۹, ۲۸۶)

فریب (fərib) - fitnə, gözəl

فریبی بصد آرزو خواسته (۳۸۷, ۸۲)

فریبورز (fəriborz) - Fəriborz

تن جوشنش بود و بازوی گرز (۱۴۵, ۲۹)

فریبندگی (fəribəndegi) - füsunkarlıq

که هست آینی در فریبندگی (۳۸۹, ۱۰۳)

فریبندگی (fəribəndegi) - məktubun yazılmasında istifadə olunan

katib üslubu

فریبندگیها درو بی شمار که آید نویسندهگانرا بکار (۹۲, ۳۳۱)

aldadan - (fəribənde) فریبنده
 نهانی در آن قصر زیبنده دید بهشتی سرانی فریبنده دید (۱۰۵, ۲۵۶)

aldanmaq - (fəribənde şodən) فریبنده شدن
 بهشتی پراز حورزیبنده دید فریبنده شد چون فریبنده دید (۳۸, ۲۱۷)

aldadıcı - (fəribənde) فریبنده
 فریبنده چشمی جفا جوی وتیز دوابخش بیمار و بیمار خیز (۱۲۰, ۲۲۳)

gözəl - (fəribənde) فریبنده
 بهشتی پراز حور زیبنده دید فریبنده شد چون فریبنده دید (۳۸, ۲۱۷)

aldadıcı yol - (fəribənderah) فریبنده راه
 فریبنده راهی شد این راه دور که بر چرخ هفتم توان دید نور (۳, ۸۳)

yalan - (fəribi) فریبی
 yalan xəbər göndərmək, aldatmaq - (fəribi ferestadən) فریبی فرستادن
 فریبی فرستش که طاعت کند بیک روم تنها قناعت کند (۴۲, ۱۴۵)

Firidun - (feridun) فریدون
 بهار فریدون و گلزار جم بیاد خزان گشته تاراج غم (۱۰۸, ۱۸۳)

Firidun nəşəbli, Dara - (feridunnəşəb) فریدون نسب
 فریدون نسب شاه بهمن نژاد چوبرخاست از اول بامداد (۳۹, ۱۷۸)

yürüş - (fəriş) فریش
 yürüş etmək - (fəriş avərdən) فریش آوردن
 گراز بهر گنج ارم آنجا فریش بمغرب زرمغربی هست بیش (۳۸, ۳۲۸)

şərəfli - (fərizə) فریضه
 بهر جاکه پیگار فرمود شاه فریضه ترین کاری آن بودشان (۳۳, ۲۵۱)

aldatmaq - (fərifdən) فریفتن
 منم کین کنم جزمین این کس نکرد (۸۸, ۴۴۸)

artırmaq felinin qısa forması - (əfzudən) افزودن - (fozudən) افزودن
 زمین دادبوسه بایین پیش فرود از زمین بوس او قدر خویش (۲۷, ۳۸۳)

çoxalmış - (fozude) فزوده
 çoxalmış - (fozude şodən) فزوده شدن
 بسی نافه مشگ و دیبای نغز کز ایشان فزوده شود هوش و مغز (۷۲, ۲۸۰)

çox - (fozun) افزون - (əfzun) افزون
 دولشگر نگویم دو دریای خون بیسیاری از ریگ دریا فزون (۱۲, ۴۱۲)

uzun, artıq - (fozun) فزون
 فزونتر درختش ز پنجاه ارش از آب و هوا یافته پرورش (۸, ۴۵۶)

yüyən - (əfsar) افسار - (fesar) فسار
 تکاورده اسب مرصع فسار همه زیر برای گوهر نگار (۹۵, ۳۱۵)

əfsanə - (əfsane) افسانه - (fesane) فسانه
 عنان بازکش کازدها بر هست فسانه درازست و شب کوتهست (۴۵, ۳۵۷)

əfsunçu, cadugər - (fesayənde) فساینده
 بچاره گری زیرک هوشمند فسون فساینده را کرد بند (۹۲, ۲۱۳)

əfsordedel - (əfsordedel) افسرده دل - (fesordedel) افسرده دل
 qəmli, kədərli
 افسرده دلان را در آرد بکار غم آلودگانرا شود غمگسار (۷۱, ۴۵)

kələk, yalan - (fosus) فسوس
 فلکوار دور از فسوس همه سرآمد ولی پای بوس همه (۳۲, ۳۲)

aldatmaq, kələk gəlmək - (fosus kərdən) فسوس کردن
 نوی رابشاهی بر آرد کوس که بروی توانند کردن فسوس (۱۰۲, ۱۹۸)

əfsun, fitnə-fəsad - (əfsun) افسون - (fosun) فسون
 چو گشت از فسون جهان بی هراس جهانرا بگشتن نگهداشت پاس (۱۷, ۲۴۱)

əfsunlamaq - (fosun saxtən) فسون ساختن
 اگر چه بزرق و فسون ساختن نشاید ز چین توشه پرداختن (۶۲, ۳۵۸)

əfsunedici şeir (söz) demək - (fosun foru dəmidən) فسون فرو دمیدن
 سخن ران از ان نامور خفتگان فسونی فرو دم به آشتگان (۱۲, ۲۲۷)

fosunname - (fosunname) فسوننامه

فسوننامه زند را ترکندند وگر نهیزندان دفترکنند(۵۸, ۲۱۰)

فش (fəş) - sözdüzəldici şəkilçi
نشست از بر بارهء کوه فش بدیدن همایون بر قنار خوش(۱۵, ۱۰۷)

فشافش (feşəfeş) - təqlidi söz, oxun fişiltısı
ترنگ کمان رفته در مغز کوه فشافش کنان تیر بر هر گروه(۱۷, ۴۵۲)

فشاندن (feşandən) - felinin qısa forması, içmək
بهر جرعه می که شه میفشاند مهندس درختی در او مینشانند(۱۷, ۱۳۰)

فشاندن (feşandən) - səpmək, tökmək
فشانی تو بر من سرشکی زدور فشانیم من از آسمان بر تونور(۶۱, ۲۹)

فشاندن (feşandən) - vermək, paylaşmaq
عمارت همیگرد وزرمیفشاند همه خار میکند وگل مینشانند(۲۸, ۷۷)

فشاندن (feşandən) - əkmək, səpmək
من از هر سه دانه که دانا فشاند درختی برومند خواهم فشاند(۴۵, ۴۳)

فشردن (feşordən) - köməkçi feil
ایاق دöymək, پی بر زمین فشردن (pəy bər zəmin feşordən) - ayaq vurmaq
زیویه که پی بر زمین میفشرد در اندام گاو استخوان گشت خرد(۱۷, ۸۴)

فشردن (feşordən) - zülmü yox etmək
گلوی ستم را بدانسان فشرد که دارا بدان داوری رشک برد(۹, ۶۴)

فصل (fəsl) - fəsl
بفصلی چنین فرخ و ساز مند بیستان شدم زیر سرو بلند(۲۸, ۶۲)

فضل (fəzl) - ağıl, bilik
در آن نیم شب کز توجویم پناه بمهتاب فضلم بر افروز راه(۸۲, ۸)

فغان (fəğan) - fəğan
فغان بر آوردن (fəğan bər avərdən) - fəğan qoparmaq

بیا ساقی آن شبچراغ مغان بیاور زمن بر میاور فغان(۱, ۲۲۶)

فغفور (fəğfur) - xüs. ad, Fəğfur
جهانجوی فغفور بردست راست بخدمت کمر بست و بر پای خاست(۷۳, ۳۸۴)

فغفوری (fəğfuri) - fəğfurlu
قدرخان و فغفور یان یکسره علم پر کشیدند بر میسره(۱۹, ۴۱۲)

فقاغ (foğa') - içgi növü, şərbət
فقاغ گلابی و گلشکری طبرزد فشان از دم عنبری(۲۵۲, ۲۶۷)

فکر (fekr) - düşüncə, ağıl
بدین دلفریبی سخنهای بکر بسختی توان زادن از راه فکر(۹۱, ۳۷)

فکر (fekr) - ağılla, ağıllı
بدین دلفریبی سخنهای بکر بسختی توان زادن از راه فکر(۹۱, ۳۷)

فکرت (fəkrət) - ağıl
اساسی که در آسمان وز میست باندازه فکرت آمیست(۱۷, ۱۱)

فکندن (fekəndən) - felinin qısa forması, yıxmaq
که بر جهد آن کز تو چیزی کند بکوشد بجان تا ترا بفکند(۱۹۲, ۳۶۲)

فکندن (fekəndən) - vurub öldürmək
چنان بود پر خاش رستن درست که لشگر کشان را فکندی نخست(۱۳۰, ۲۰۰)

فکندن (fekəndən) - saçmaq
شراری که شمشیر دارا فکند تبش در دل سنگ خارا فکند(۸۳, ۱۸۱)

فکندن (fekəndən) - atmaq
سر گوسفندی بر شه فکند نمودش که میبایدم گوسفند(۵۶, ۴۵۹)

فکندن (fekəndən) - vurub salmaq
هم آخر در ابرویکی چین فکند سر جودره بر سر زین فکند(۲۰۷, ۴۲۶)

فلاطون (fəlatun) - Əflatun
ارسطو بساغر فلاطون بجام می خام ریزنده بر خون خام(۱۹, ۱۱۹)

فلان (felan) - filan

جوگویند نقش فلان پادشا ست پنیرم که آن نقش نقشیست راست (۲۰۰, ۲۶۳)

فلک (fələk) - göy, fələk
 حصارفلک برکشیدی بلند دروکردی اندیشه راشهربند (۲۲, ۵)
 بər fələk şodən) - göyə qalxmaq, yuxarı qalxmaq
 چو این داستان گفت شه یک بیک نیوشنده را دست شد برفلک (۷۴, ۲۳۱)
 (bər dəhan-e dohol bus dadən-e fələk) -
 barabanın səslənməsi, baraban səsinin göyə qalxması
 در آمد بغزیدن آواز کوس فلک بردهان دهل داد بوس (۱۹, ۱۶۸)

فلک (fələk) - allah
 بهر کارکوچست نام آوری در آن کار دادش فلک یآوری (۲۹, ۷۶)
 (fələkpaygəh) - göy əzəmətli, fələk məqamli
 فلک پایگه مشتری پیکرا (۳, ۳۰۸)
 (fələke) - bədənin arxa hissəsi, bel
 سنان سر خشت خفتان شکاف برون رفته از فلکهء پشت ناف (۶۰, ۸۷)

فن (fənn) - elm, bilik
 پذیرفته از هر فنی روشنی جداگانه در هر فنی یک فنی (۵۲, ۳۴)

فن (fənn) - hiylə
 (fənn zədən) - hiylə işlətmək
 چه دانی که من خود چه غن میزنم دهل بربر خویشتن میزنم (۱۲, ۳۱)

Fur - xys. ad, İraq sərkərdəsi Fur
 چومرکب سوی راه دور اورم سرتیغ برفرق فور اورم (۱۹, ۳۲۶)

Furlar furu - furefuran
 چو از فورفوران ربایم کلاه سوی خان خانان گرایم سپاه (۲۰, ۳۲۶)

Furlar ölkəsi - furiyan
 چو فارغ شد از غارت فوریان کمر بست برکین فغفوریان (۷۲, ۲۴۴)

fuladkuh) - poladdağ
 بکوه رونده در آورد پای چو فولاد کوهی روان شد ز جای (۸۰, ۳۴۵)

fehrest) - xülasə
 فهرست

فهرست کارنامه و تاریخ جهانگیری سکندر (ص. ۵۳)

فی (fi) - ərəb dilində ismin yerlik halının göstəricisi, da, də, haqqında
 فی نعت خاتم النبیین علیه الصلوٰة والسلام (ص. ۱۲)

فیروز (firuz) - uğurlu, münasib, xoş
 بران فرضه جائی دل افروز دید نشستن برانجای فیروز دید (۱۴۴, ۳۹۱)
 (firuz gəştən) - uğurlu olmaq
 فیروز گشتن
 ملکز ادگانرا بر افروز چهر که تا برتوفیروز گردد سپهر (۵۷, ۲۲۷)

فیروز (firuz) - qalib
 در اینهم توان بود پیروز حال (۱۲۷, ۱۲۶)

فیروز بخت (firuzbəxt) - xoşbəxt, uğurlu
 مخالف شکن شاه فیروز بخت بغیروز فالی بر آمد بتخت (۴۷, ۱۱۵)

فیروز جنگ (firuzcəng) - döyüş qalibi
 میان بسته برکین بدخواه تنگ (۶۵, ۱۴۱)

فیروززای (firuzzəy) - qalibiyyətli
 چه فرمایم شاه فیروززای که فرمان فرمانده آرم بجای (۸۳, ۱۳۴)

فیروز فال (firuzfal) - uğurlu fal(sahibi), İskəndər
 همان کعبه را نیز ببیند جمال شود شاد از آن نقش فیروز فال (۳۵, ۲۴۳)

be-firuzfali be-təxt bər amədən) - xoş fallə taxta gəlmək
 مخالف شکن شاه فیروز بخت بغیروز فالی بر آمد بتخت بر آمدن (۴۷, ۱۱۵)

فیروز مند (firuzmənd) - qalib, müzəffər
 بدین فرخی شاه فیروز مند بر افراخته سر بجرح بلند (۳۱, ۱۱۴)

ucalmaq, yüksəlmək - firuzmənd budən)
 فیروز مند بودن
 چو از تاج او شد فلک سربلند سرش باد از آن تاج فیروز مند (۴۹, ۴۸)

sevinmək, şad olmaq - firuzmənd gəştən)
 فیروز مند گشتن
 بنوعی دلم گشت فیروز مند کزان گونه دیوی آمد ببند (۵۰۹, ۴۴۷)

qələbə, zəfər) - firuzməndi)
 فیروز مندی

ق (ğaf) - Fars əlifbasının iyirmi dördüncü hərfi

قاروره	(ğarure) - silah növü, qarura, neft bombası
قاروره یاسیج و بیید برک	قواره قواره شده درع وترک (۸۷, ۶۱)
قارون	(qarun) - xüs ad, Qarun
بر آن بقعه کویارکی تاخته	زمین گنج قارون انداخته (۴۷, ۲۸)
قاصد	(ğased) - qasid
بدینسان گر انمایهای سره	فرستاد با قاصدی یکسره (۱۱۷, ۶۴)
قاعده	(ğaede) - qayda
چو شه دید خوبان آن راه را	نه خوب آمد آن قاعده شاه را (۳۹۹, ۲۴)
قاف	(ğaf) - coğ. ad, Qaf
که ملک جهانرا بفرهنگ و رای	شداز قاف تا قاف کشور گشای (۶۵, ۲۶)
قافم	(ğağem) - sincab
بلورین تن وقاقمی پشت او	بشکل دم قافم انگشت او (۳۸۷, ۸۹)
قاقمی	(ğağemi) - sincab xəzi
کجا قاقمی یا حریر یست نرم	بلرزد بر اندام ایشان ز شرم (۲۵۲, ۴۵)
قالب	(ğaleb) - qəlib
نخستین عمل کاپنه ساختند	ز رونقره در قالب انداختند (۱۲۷, ۱۴)
مبادا که این مرد رومی نژاد	در آن قالب افتد که هرگز مباد (۱۴۵, ۳۹)
قامت	(ğamət) - boy, qamət
در آمد بدرگاه شاه جهان	دوتا کرد قامت چو کار آگهان (۳۰۲, ۲۶)
قانون	(ğanun) - qanun
نواساز خنیا گران شگرف	بقانون اوزان بر آورده حرف (۳۸۴, ۴۶)
قایم	(ğayem) - qayim, qayimməqam
باوارگی در خراسان گریخت	وزان قایم ری بقایم بریخت (۳۲۲, ۸۰)

به بینیم کز ما بلندی کراست درین کار فیروز مندی کراست (۲۸۳, ۱۰۴)

فیروزه - firuzə

ز مرد نگیهای با آب و رنگ دروعل و فیروزه بی وزن و سنگ (۲۸۰, ۷۳)

firuzəni - (firuze- ra ze- səng fərg kərdən) - فیروزه را ز سنگ فرق کردن

daşdan ayırmaq, yaxşını pisdən fərqləndirmək

همانا کز تن بود پیروز جنگ که فیروزه را فرق کردی ز سنگ (۲۸۹, ۱۶)

firuzətacılı - (firuzetac) - فیروزه تاج

شاه ار هست کاوس فیروزه تاج زمن بایش خواستن تخت عاج (۴۶۶, ۶۲)

فیروزی - firuzi) - qələbə, zəfər

وزیر خردمند پیروز رای بفیروزی شاه شد رهنمای (۸۱, ۳۱)

فیروزی - firuzi) - xoşbəxtlik, uğurluluq, müvəffəqiyyət

ز فیروزی دولت و جاه خویش نبودش سر کین بدخواه خویش (۱۱۷, ۷۱)

فیروزی - firuzi) - şadlıq

– (şəb-ra be-firuzi be-ruz avərdən) - شیرا بفیروزی بروز آوردن

gecəni şadlıqla başa vurmaq

نشسته جهاندار گیتی فروز بفیروزی آورده شب را بروز (۱۱۹, ۱۷)

فیل - fil

جو در لشکر دشمن آری رحیل بمرغان کشتی فیل و اصحاب فیل (۵, ۳۴)

فیل بند - filbənd) - filtutma, filyıxma

(filbənd dadən) - əsir etmək - فیل بند دادن

جو در جنگ پیلان گشانی کمند دهی شاه قنوج را فیل بند (۴۹, ۵۳)

فیلسوف - filosof) - filosof

ببیر امنش فیلسوفان دهر جهانرا ز داد ودهش داد بهر (۱۱۹, ۱۸)

فیلقوس - Filqus, İskəndərin atasının adı

شهی نامور نام او فیلقوس پذیرای فرمان روم و روس (۶۴, ۵)

بقایم ریختن (be-ğayem rixtən) - geri çəkilmək, məğlub olmaq
 که ایرانی از رومی بیش خورد بقایم کجا ریزد اندر نبرد (۱۷۷, ۲۵)
 mahir şahmatçı - (ğayeməndaz) قایم انداز
 من اربرتوچریم بهنگام کین بوم قایم انداز روی زمین (۱۸۹, ۲۶۲)
 قبا (ğəba) - qəba, əba
 قباهای خاص از پی هر کسی قبا بادلیهای زرکش بسی (۹۸, ۳۱۶)
 döyüş üçün paltar növü, ipəkdən və qəba-ye (qəba-ye) قبا قزاق
 qırçınlı hazırlanmış
 سکندر چو آواز چینی شنید قبا قزاق بچین در کشید (۲۵۷, ۳۷۱)
 düşmənçilik etmək - (qəbabəste-ye kin budən) قبا بسته کین بودن
 müharibə paltarı geymək
 بچین در قبا بسته کین میاد قبا ترا گوئی چین مباحش (۲۰۳, ۳۶۸)
 Qubad Setəxri - (ğobad-e setəxri) قباد صطخری
 دوالی زاباخز و هندی زری قباد صطخری ز خوششان کی (۷۱, ۴۰۸)
 dəstək - (ğəbze) قبضه
 زهر قبضه خنجری در شتاب بر آورده چون ازدها سر ز خواب (۲۷, ۴۵۳)
 əl - (ğəbze-ye dəct) قبضه دست
 سلاحی نه در قبضه دست او همه با سلاحان شده پست او (۳۰۷, ۴۳۳)
 qiblə - (ğəble) قبله
 باقبال هر جا که خواهی خرام تونی قبله هر جا که سازی مقام (۶۷, ۳۸۰)
 qiblə, səcdə olunan tərəf - (ğəbleqah) قبله گاه
 زد دیگر طرف سرخ رویان روس فروزنده چون قبله گاه مجوس (۲۳, ۴۱۲)
 Qırçaq - (ğepçaq) قیچاق
 رسیدن اسکندر بدشت قیچاق (ص. ۳۹۷)
 qırçaqlı - (ğepçaq) قیچاق
 خیرداد دانای بیدار بخت که قیچاق را دل چو سنگست سخت (۶۳, ۴۰۲)
 qədd - (ğədd) قد

əyninə boy vermək - (bər ğədd rast şodən) برقد راست شدن
 چو شد جامه برقد فرزند راست نباید دگر مهر فرزند خواست (۵۶, ۱۴۷)
 qədəh - (ğədəh) قدح
 بیا ساقی از خم دهقان پیر میی در قدح ریز چون شهد و شیر (۱, ۶۰)
 mey, şarab - (sereşk-e ğədəh) سرشک قدح
 سرشک قدح ناله ارغنون روان کرده از رودها رود خون (۲۰, ۱۳۰)
 mey - (ğədəh) قدح
 mey içmək - (ğədəh kərdən) قدح کردن
 چو در پیل پای قدح می کنم بیک پیل پا پیل را پی کنم (۱۶۶, ۹۵)
 qiymət - (ğədr) قدر
 تتومند را قدر چندان بود که در خانه کالبد جان بود (۱۸۷, ۱۸۸)
 qiymətini tapmaq, qiymətləndirilmək - (ğədr yaftən) قدر یافتن
 هنر هر کجا یافت قدری تمام بدولت خدانی بر آورد نام (۳۸, ۷۲)
 müvafiq, uyğun - (ğədr) قدر
 پس آنگاه با هر گر انمایه سخن گفت بر قدر هر پایه (۷۵, ۱۹۶)
 qədər - (ğədr) قدر
 بقدر بسندش یساری بود کند کاری از مرد کاری بود (۴, ۶۹)
 ixtiyar - (ğodrət) قدرت
 بشاهان چین دستگامی نمود که در قدرت هیچ شاهی نبود (۷۸, ۳۸۱)
 Qədər xan - (ğədərxan) قدرخان
 (Çin sərkərdəsi) قدرخان مشرق بغرزانگی (۱۰, ۴۶)
 bir qədər - (ğədərmaye) قدرمایه
 بود هر یکی را قدرمایه میش کزان میش بر سازد اسباب خویش (۳۲۰, ۴۳۴)
 az bir hissə - (ğədərmaye) قدرمایه
 قدرمایه رستند بی برک و ساز گریزان سوی روس رفتند باز (۵۱, ۴۵۵)
 qədəm - (ğədəm) قدم
 irəliləmək, getmək - (ğədəm daştən) قدم داشتن

بدان ره که خود را نمودم نخست قدم داشتم تا باخر درست (۷۵, ۹)

ayaq açmaq, getmək - gədam qoşadən) قدم گشادن

بدستور شیرین زبان گنت خیز زبان و قدم هر دو بگشای تیز (۲۸, ۲۱۷)

qədam qoymaq, ayaq basmaq - gədam bər nəhadən) قدم بر نهادن

قدم بر سر نافع عالم نهاد بسا نافع کز نافع عالم گشاد (۵۲, ۲۴۴)

ayağına əziyyət verib - gədam rənce daştən) قدم رنجه داشتن

bir yerə getmək

بدرگاه او پیش از آنست مرد که او را قدم رنجه بایست کرد (۱۴۹, ۲۵۹)

başdan ayağa - gədam ta sər) قدم تاسر

زبی آبییم سینه سوزد درون قدم تا سرم غرق دریای خون (۱۵۷, ۱۸۶)

şahlıq, ölkə, səltənət - gədamqah) قدمگاه

حکایت دروغست یا هست راست (۸۷, ۲۵۵)

sürahi, şərab qabı - gorabe) قرابه

syrahini sındırmaq, - gorabe-ra şəkəstən) قرابه را شکستن

sahmanı pozmaq

بتاراج بردند نوشابه را شکستند بر سنگ قرابه را (۳۲, ۳۹۴)

qərar, əmr, hökm - gərar) قرار

evləndirmək - gərar-e zənaşouhəri dadən) قرار زناشوهری دادن

چو پیرایه گوهری دادشان قرار زناشوهری دادشان (۷۴, ۴۶۱)

yer, məskən - gərar) قرار

اگر خانه خیزی قرار ت کجاست و راز در آنی دیارت کجاست (۵, ۲۲۶)

yerləşdirmək - gərar dadən) قرار دادن

بفرمود خسرو که بارش دهند بجای رسولان قرارش دهند (۱۳۲, ۳۶۳)

sükunət, qərar - gərar) قرار

rərar tutmaq, məskən salmaq - gərar pəziroftən) قرار پذیرفتن

وزانجا روان شد بدریا کنار پذیرفت یکچندی آنجا قرار (۳۳, ۱۱۵)

qərar tutmaq, məsgən salmaq - gərar gereftən) قرار گرفتن

بهر منزلی کو گرفتی قرار گران سنگ بودی ز گنجینه بار (۱۱۶, ۲۲۵)

sakit olmaq - gərar gereftən) قرار گرفتن

وزیری چنین شهر یاری چنان جهان چون نگیرد قرار ی چنان (۴۶, ۷۷)

qəranı gəlmirdi, ləngimirdi, - gərarəş nemibud) قرارش نمی بود

sakit olmurdu

بدان تا کند عالم از روس پاک قرارش نمی بود در آب و خاک (۱۵, ۳۹۸)

parça-parça, hissə-hissə - goraze-goraze) قراضه- قراضه

فرو ریخته زر یک اتبان چست قراضه قراضه درستش درست (۵, ۲۳)

qurban - gorban) قربان

گوزنی که با شیربازی کند زمینجای قربان نمازی کند (۸۹, ۱۲۳)

girdə, yumru - gorse) قرصه

çəkər çörəyi, - gorse-ye şəkkəramixte) قرصه شکر آمیخته

şirin çörək

همان قرصه شکر آمیخته چو کنجد بر آن گردها ریخته (۲۴۵, ۲۶۶)

püşk - gor'e) قرعه

püşk atmaq - gor'e əndaxtən) قرعه انداختن

زما قرعه بر کاری انداختن ز کار آفرین کارها ساختن (۱۱, ۱۱)

püşk atmaq - gor'e zədən) قرعه زدن

در آن حیرت آباد بیاوران زدم قرعه بر نام نام آوران (۳۹, ۴۲)

qırmızı - germezi) قرمزی

بساطی می قرمزی ساختند بساطی هم از قرمز انداختند (۴۴, ۳۸۴)

qərənfil - gərənfel) قرنفل

قرنفل بهندوستان خورده بود (۵۱, ۳۳۶)

چو آهو بچین مشگ پرورده بود

gəmi, qayıq - gervat) قرواط

بدر بند آن ناحیت راه یافت بقرواطها سوی دریا شتافت (۲۵, ۳۹۴)

hərbi geyim, sırtlı zireh - gəzakənd) قزاقند

نه کس جز قزاقند پوشد سیاه (۷۶, ۱۸۰)

ندارد کسی سوک در حریرگاه

چوبی سست و پوسیده گشت استخوان (۲۶, ۲۱) دگر قصه سخت رونی مخوان (۲۶, ۲۱)
 اگر نیکم و گریتم در سرشت قضای تو این نقش بر من نبشت (۱۰, ۱۰) **قضا** (ğəza) - alın yazısı, tale
 گذشت از قضا بر یکی کوهسار که بود از بسی گونه دروی شکار (۱۲۰, ۳۹) **تالین** (əz ğəza) - talenin hökmüylə, təsadüfən
قطب (ğotb) - qütb
 بقطب شمالی یکی میخ او بعرض جنوبی دگر بیخ او (۵۷, ۵۷)
قطران (ğətran) - qətran
 بیابانیاتی چوقطران سیاه از آن بیش کاند ریبابان گیاه (۸۰, ۲۱)
قطره (ğətre) - damcı, damla
 تونی که آفریدی ز یک قطره آب گوهرهای روشن تر از آفتاب (۳, ۸)
یاز (ğətre-ye nab) - yaz yağışı
 بیاری هوا قطرهء ناب را بگیرای صدف در کن آن آب را (۴۶, ۵)
چو (in ğətreha) - bu qətrələr (Daranın özü və qoşunu)
 چوزان سیلها برنگستی چو کوه ازین قطره ها هم نداری شکوه (۱۲۵, ۱۱۶)
شهل (əz-ğətre por) - şehli
 گیاهای نورسته از قطره پر چوبر شاخ مینا برآمده در (۳۴۱, ۳۱)
قتره (ğətre dozd) - qətrə oğurlayan
 چو دریا چرا ترسم از قطره دزد که ابرم دهد بیش از آن دست مزد (۲۲, ۳۵)
قعر (ğə'r) - dərinlik
 بر ای ای دراز قعر دریای خویش ز تاج سرشاه کن جای خویش (۴۶, ۶)
قفا (ğəfa) - baş
 در آورد شان نوبتی دارشاه قفای زخون سرخ و رونی سیاه (۹۱, ۱۱۱)
قفا (ğəfa) - zərbə
 درین باغ رنگین درختی نرست که ماند از قفای تبرزن درست (۱۳۰, ۱۱)
قفچاق (ğefçağ) - Qıpçaq
 که از بیم قفچاق وحشی سرشت درین مرز تخمی نیاریم کشت (۲۹۷, ۱۲۶)
قفچاق دشت (ğefçağ dəşt) - Qıpçaq çölü

قسمت (ğesmət) - hissə, pay
 اگر گنجی آرم ز دنیا بدست مهیا کنم قسمت هر که هست (۲۲۸, ۳۶)
өлکə (ğesmət-e molk) - قسمت ملک
 جهان قسمت ملک دارد بسی وزو هست هر قسمتی با کسی (۲۳۴, ۴۴)
allahın verdiyi hissə (ğesm-e xoda) - قسم خدا
 چوقسم خدا را کنی رام خویش بر آن قسمت افتاده دان نام خویش (۲۳۴, ۴۷)
قصب (ğəsəb) - ipək
 قصبهای زربفت و خزهای نرم که پوشندگاترا کند مهر گرم (۲۱۶, ۱۶)
قصد (ğəsd) - niyyət, istək
qərarə gəlmək (ğəsd kərdən) - قصد کردن
 گز او قصد شمشیر بازی کند زبانم بشمشیر بازی کند (۴۶۷, ۷۰)
müharibə fikrinə düşmək (ğəsd-e peykar saxtən) - قصد پیکار ساختن
 اگر قصد پیکار ما ساختی بخوری بر آتش بر انداختی (۳۵۱, ۳۹)
قصر (ğəsr) - qəsr, saray
 صنمخانها دارد از قصر و کاخ بر آن لعبتان کرده درها فراخ (۲۵۲, ۵۴)
قصه (ğesse) - dastan
 وزین قصه چون باز پرداختم سوی هفت پیکر فرس تاختم (۶۳, ۴۱)
قصه (ğesse) - əhvalat, hekayə
 شه از قصه آرزوهای خویش سخنها زهر دستی آورد پیش (۲۸۳, ۲۰)
danışmaq, demək, xəbər vermək (ğesse bər daştən) - قصه بر داشتن
 بشاه جهان قصه برداشتند که ترکان چین رایت افراشتند (۳۴۸, ۱۲۰)
əhvalat danışmaq (ğesse randən) - قصه راندن
 ارسطوی بیدار دلرا بخواند وزین در بسی قصه با او براند (۸۰, ۳۰)
danışmaq, nəql etmək (ğesse kərdən) - قصه کردن
 بخندید صراف آزاد مرد وز آمیزش زربدو قصه کرد (۲۳, ۱۴)
qürrelənmək, sərtlik etmək (ğesse-ye səxtrui xandən) - قصه ساختارونی خواندن

زایسو زمین تابققچاق دشت زمین را بتیغ وزره درنوشت (۳۱, ۴۰۵)
 قفس (ğəfəs) - qəfəs
 قفس عاج ودام ازبریشم کنند (۹۹, ۳۰۷)
 (əz-ğəfəs qoriz kərdən-e morğ-e can) - از قفس گریز کردن مرغ جان
 canın çıxması, ölmək
 چنان زد بری شروه شمشیرتیز که کرد از قفس مرغ جانش گریز (۱۵۹, ۴۲۲)
 قفل (ğofl) - qıfl
 کلید کرم بوده دربدوکار گشاده بدوقفل چندین حصار (۲۱, ۱۴)
 (ğofl vurmaq, qıfillamaq) - قفل زدن
 در خانه را چون سپهر بلند زدم برجها قفل و بر خلق بند (۶۸, ۳۵)
 (qıfl vurmaq, qıfillamaq) - قفل برزدن
 چو باد آمد و خاکشان را ربود بزربرزدن قفل آهن چه سود (۱۲۰, ۳۲۵)
 (qıfl vurmaq, qıfillamaq) - قفل و بند نهادن
 خلیق که ز در زمین مینهند برو قفل و بند آهنین مینهند (۱۱۹, ۳۲۵)
 (be- gənc ğofl-e piruze bər zədən-e şəb) - بگنج قفل پیروزه برزدن شب
 gecənin
 xəzinəyə firuzə qıfl vurması, gecənin düşməsi
 چو شب قفل پیروزه برزد بگنج ترازوی کافور شد مشگ سنج (۴۳۲, ۴۴۲)
 قفیز (ğəfız) - cam, ölçü vahidi kimi işlənir
 یکی گوی و چوگان بقاصد سپرد قفیزی پرازکنجد ناشمرد (۷۶, ۱۲۴)
 قلب (ğəlb) - ürək
 (əz ğəlb danestən) - از قلب دانستن
 شه از قلب دانست کان شیر مرد همانست کان جنگ پیشینه کرد (۳۵۹, ۴۳۷)
 قلب (ğəlb) - orta, mərkəz
 بقلب اندراسکندر فیلقوس جناحی بر آراسته چون عروس (۱۴۷, ۹۳)
 (qəlb-e sepah) - قلب سپاه
 جهانجوی دارا ز قلب سپاه بر آشفست چون شیره شیر سپاه (۵۲, ۱۷۰)

قلب نبرد (qəlb-e nəbərd) - müharibə meydanının mərkəzi
 بر آراسته قلب شاه از نبرد چو کوهیکه آنباشد از لاجورد (۲۶۱, ۱۰۲)
 (ğəlbdar) - qoşunun mərkəz döyüşçüsü
 کشیدند صف قلبداران روس وزان قلب آراسته چون عروس (۲۸۱, ۴۳۱)
 قلبگاه (ğəlbqah) - mərkəz
 برون آمد از موکب قلبگاه باواز گفتا کدامست شاه (۲۵۵, ۳۷۱)
 (ğəlbqah) - قلبگاه
 sözüünün qısa forması, mərkəz
 جهاندار در قلبگاه جای کرد درفش کیانیش بر پای کرد (۴۴, ۱۷۸)
 قلعه (ğəl'e) - qala
 ز قلبی که چون کوه پولاد بود پناهنده را قلعه آباد بود (۳۵, ۱۶۹)
 (ğəl'e-ye aseman) - göy
 یکی منجینق از نفس برگشاد که بر قلعه آسمان در گشاد (۹۷, ۲۹۵)
 (ğəl'e-ye kəhrobaqun) - torpaq
 مکن زیر این لاجوردی بساط بدین قلعه کهر با گون نشاط (۱۹۴, ۱۶۶)
 قلعه گاه (ğəl'eqah) - qala
 خبر کرد کامشب ز نیروی شاه خرابی در آمد بدین قلعه گاه (۱۰۵, ۲۹۵)
 قلم (ğələm) - qələm
 دبیران نگر تا بروز سپید قلم چون تراشند ازین مشگ بید (۲۱, ۲۴)
 (ğələm bər aftab randən) - saqqal çıxartmaq, böyümək
 چو خطش قلم راند بر آفتاب یکی جدول انگیخت از مشگ ناب (۲۵, ۷۶)
 (ğələm bər gereftən) - qələm çəkmək, ləğv etmək, əfv etmək
 ز دیوان دهقان قلم برگرفت ز بیمایگانان درم برگرفت (۳۶, ۷۷)
 (ğələm dər kəşidən) - qələm çəkmək, yazmamaq
 نظامی که در رشته گوهر کشید قلم دیدها را قلم در کشید (۱۲۲, ۳۹)
 (ğələm dər kəşidən) - yox etmək, aradan qaldırmaq
 قلم در کش آیین بیداد را کفایت کن از خلق فریاد را (۵۴, ۱۴۰)

قلم در کشیدن (ğələm dər kəşidən) - pozmaq (adət- ənənəni)
 بده جزیت از مایبیرکینه را قلم در مکش رسم دیرینه را (۱۵۷, ۳۵)
 قلم تیز (ğələm-e tiz) - iti qələm
 نباشد چنین نامه تزویر خیز نبشته بچندین قلم های تیز (۱۱۴, ۳۹)
 (dər xarəş avərdən-e ğələm) - yazmaq در خارش آوردن قلم
 جز این هر چه در خارش آرد قلم سبک سنگی دارد از بیش و کم (۷۷, ۵۹)
 (ğələmha-ye meşgin) - kömür قلمهای مشگین در انگشت او (۲۷۷, ۳۷)
 قلم رسته از پشت او قلمهای مشگین در انگشت او (۲۷۷, ۳۷)
 (naf-e ğələm) - qələmin couhəri ناف قلم
 ز ناف قلم بست چایک دبیر پراکند مشگ سیه بر حریر (۲۴, ۳۵۶)
 قلم (ğələm) - firça
 در ارژنگ این نقش چینی پرند قلم نیست برمانی نقشبند (۱۵, ۵۴)
 قلم درکش (ğələm dər kəş) - pozan, yox edən
 (ğələm dər kəş-e div-e tarikçehr) - qaranlığı قلم در کش دیو تاریک چهر
 yox edən, allah
 علم برکش روشن سپهر قلم در کش دیو تاریک چهر (۳۴, ۳۵۶)
 قلم دید (ğələmdid) - yazılmış, deyilmiş
 نظامی که در در رشته گوهر کشید قلم دیدها را قلم در کشید (۱۲۲, ۳۹)
 قلم رانده (ğələmrande) - yazmış
 (ze-daneş bər louh-e xak ğələmrande) - زدانش بر لوح خاک قلم رانده
 yer üzünə bilik yazmış, allah
 تونی برترین دانش آموز پاک زدانش قلم رانده بر لوح خاک (۴, ۳)
 قلمزن (ğələmzən) - qələm sahibi, təcrübəli
 دبیر قلمزن قلم برگرفت نخستین سخن ز آفرین در گرفت (۳۴۸, ۱)
 قمری (ğomri) - qumru
 سهی سرورا بال برکش فراخ بقمری خبرده که سبست شاخ (۷, ۶۰)
 قناعت (ğənaət) - qənaət

قناعت کردن (qənaət kərdən) - kifayətlənmək
 فریبی فرستش که طاعت کند بیک روم تنها قناعت کند (۴۲, ۱۴۵)
 قند (ğənd) - qənd
 لبی و چه لب شور بازارها درو قند و شکر بخروارها (۴۷۳, ۴۴۵)
 قند (ğənd) - dodaq
 ز قند ار نمک باید اینک لبم (۸۲, ۴۶۸)
 قندز (ğondoz) - qunduz dərisi
 سمور سیه رویه سرخ تیغ همان قاقم و قندز بیدریغ (۲۰, ۳۰۱)
 (ğondoz-e tiğdar) - tikantüklü qunduz dərisi قندز تیغدار
 بخروارها قندز تیغدار سمور سیه نیز بیش از شمار (۲۲, ۴۵۷)
 قندیل (ğəndil) - qəndil
 فروزنده لعلی که ریحان باغ ز قندیل او بر فروزد چراغ (۲, ۱۲۶)
 قنطار (ğəntar) - öküz dərindən tikilmiş kisə, çəki vahidi
 هم از زرکانی هم از لعل و در بسی چرم و قنطارها گرده پر (۷۲, ۱۱۱)
 قنطال (ğəntal) - Qəntal (Rus sərkərdəsi)
 جو قنطال روسی که سالار بود شداگه که گرون بدین کار بود (۲۸, ۴۰۵)
 قنوت (ğonut) - səcdə, sitayiş
 بر آورده مودن باول قنوت که سبحان حی الذی لا یموت (۲۱, ۲۱)
 قنوج (ğənnuc) - Qənnuc
 چو در جنگ پیلان گشایی کمند دهی شاه قنوج را فیل بند (۵۳, ۴۹)
 قواره قواره (ğovare-qovare) - parça-parça, cırıq-cırıq
 از قاروره یاسج و بید برگ قواره قواره شده درع و ترک (۶۱, ۸۷)
 قوت (ğut) - yemək, qida
 گیا پوشم و قوت من هم گیا کنم سنگ را زربدین کیمیا (۸۱, ۲۹۴)
 قوت (ğovvət) - güc, qüvvət
 فرید و ن بدان ازدها باره مرد هم از قوت ازدهانی چه کرد (۲۵, ۱۶۲)
 قوس (ğous) - Qövs (bürc adı)

برآراسته قوس را مشتری زحل در ترازو بیابریگری (۶۷, ۵۵)

قول (goul) - söz
درستی ونرمی نمودم ترا بدین هر دو قول آزمودم ترا (۳۵۳, ۶۷)

قول (gul) - yalan
مرا دل یکی بود و بیمان یکی درستی فراوان و قول اندکی (۳۷۲, ۲۶۵)

قوم (goum) - tayfa, icma
چه سودست کین قوم حق ناشناس کنند آفرین را بنفرین قیاس (۱۵۵, ۱۲)

قوی (gävi) - güclü
از آن سهمگن تر سیاهی قوی عنان راند بر چالش خسروی (۹۹, ۲۲۸)

قوی بودن (gävi budən) - güclənmək, güclü olmaq
قوی باد در ملک بازوی تو بقا باد نقد ترازوی تو (۲۹۷, ۱۱۸)

قوی شدن (gävi şodən) - möhkəmlənmək
طناب سرا پرده خسروی کشیدند و شد میخ مرکز قوی (۳۹۱, ۱۴۵)

قوی کردن (gävi kərdən) - gücləndirmək
سلیح و سلب داد خواهنده را قوی کرد پشت پناهنده را (۱۶۹, ۳۷)

قوی گشتن (gävi gəştən) - güclənmək
شد آراسته ملک ایران بدو قوی گشت پشت دلیران بدو (۲۸۷, ۱۷)

قوی (gävi) - möhkən, qalın, yoğun
یکی سلسله بسته بر پای او دراز و قوی هم بیالای او (۴۳۲, ۲۸۶)

قوی تر کردن (gəvitər kərdən) - daha qalın etmək, daha yoğun etmək
جو رشته زسوزن قوی ترکی بسا چشم سوزن در سر سرکنی (۳۸۲, ۱۱)

قوی بازونی (gəvibazui) - qolugüclülük
قوی بازونی کردن (gəvibazui kərdən) - qolugüclülük etmək, gücünü göstərmək
قوی بازونی کرد و خلقی بگشت چوبازوی خویش قوی کرد پشت (۴۲۹, ۲۴۹)

قویپشت (gəvipəşt) - güclü
ضد اشتر قویپشت مالیده ران عرق کرده در زیر بار گران (۳۱۶, ۹۶)

قوی حجت از هر چه گیری شمار قوی حجت از هر چه آید بکار (۱۶۰, ۸)

قوی دست (qəvidəst) - güclü, qüvvətli
قوی دست را فتح شد رهنمون بزنها خواهی درآمد زبون (۱۱۰, ۵۲)

قوی دل (gəvidel) - qəddar, bərkürək, möhkəmrəkli
قوی دل مشو گرچه دستت قویست که حکم خدا برتر از خسرویست (۶۵, ۳۵۸)

قوی رای (gəvirəy) - itidüştüncəli, ağıllı, zəkali
قوی رای و روشن دل و نغزگوی فرشته منش بلکه فرزانه خوی (۲۵۰, ۲۵)

قوی مغز (qəviməğz) - ağıllı, dərrakəli
چهل پیل با تخت و برگستوان بلند و قوی مغز و سخت استخوان (۳۸۵, ۶۰)

قهر (gəhr) - qəzəb
کسی را که قهر تو در سر فکند بیامردی کس نگردد بلند (۵, ۲۹)

قهقهه (gəhgəhe) - gültüş
قهقهه در دهان (gəhgəhedərdəhan) - gülər, gülən
شده بلبله بلبل انجمن چو کبک نری قهقهه در دهن (۲۷۶, ۲۱)

قیاس (gīyas) - məlumat, təsvir, analogiya
قیاس گرفتن (gīyas gereftən) - məlumat toplamaq
ز تاریخها چون گرفتم قیاس هم از نامه ایزد شناس (۶۶, ۳۴)

قیاس (gīyas) - doğruluq, dizgünlük, realıq
سخن را باندازه دار پاس که باور توان کردنش در قیاس (۵۹, ۸۴)

قیاس (gīyas) - ölçü, meyar, hədd
وگر زانکه ناغالبی در قیاس ز غالب تراز خویشتن در هراس (۷۲, ۴۹)

قیاس کردن (gīyas kərdən) - əvəz etmək, tay tutmaq, bir ölçüdə tutmaq
همان بیلزن مرد آلت شناس کند بیلکش را ببیلی قیاس (۳۱۸, ۲۶)

ayırmaq, fərqləndirmək (ğiyas kərdən) - قیاس کردن
 چه سودست کین قوم حق شناس کنند آفرین را بنفرین قیاس (۱۲, ۱۵۵)
 ölçmək - (ğiyas gereftən) قیاس گرفتن
 بدین گونه مساح منزل شناس ز ساحل بساحل گرفتی قیاس (۷۰, ۵۸)
 həddən artıq - (berun əz-ğiyas) برون از قیاس
 نگهبان لشکر برون از قیاس نشستند بر رهگذرهای پاس (۱۰۶, ۴۱۱)
 tay tutmaq, eyniləşdirmək(formada) - (dər ğiyas nəhadən) در قیاس نهادن
 همان گوی را مرد هیئت شناس بشکل زمین نهد در قیاس (۹۴, ۱۳۵)
 qədər, say - (ğiyas) قیاس
 که شه گر کشد لشگری زان قیاس سپاه مرا هم بدینسان شناس (۱۰۲, ۱۳۶)
 qədərini hesablaşmaq - (ğiyas kərdən) قیاس کردن
 جواهر نچندان که جوهر شناس کند نیم آنرا سالی قیاس (۲۴, ۳۸۳)
 - (be-əndaze-ye (çizi) ğiyas rəsandən) باندازه (چیزی) قیاس رساندن
 sayını hesablaşmaq
 سپاهی نه چندان که لشکر شناس باندازه آن رساند قیاس (۳۲, ۴۰۵)
 - (be-təri-yo xoşki ğiyas rəsandən) - suyun, qurunun hesabını aparmaq
 بتری و خشکی قیاس رساندن زمین را شود میل و منزل شناس بتری و خشکی رساند قیاس (۴۸, ۲۸۵)
 ad-san, qiymət, nüfuz - (ğiyas) قیاس
 qiymətini - (ğiyas-e(kəsi-ra) əfzun kərdən) قیاس (کسی را) افزون کردن
 artırmaq, nüfuzunu qaldırmaq
 تو شاهی قیاس تو افزون کنیم حساب تو یا دیگران چون کنیم (۱۵۱, ۱۵۳)
 istək, arzu - (ğiyas) قیاس
 arzu etmək, istəmək - (dər ğiyas avərdən) در قیاس آوردن
 بهر آرزو کالوری در قیاس بفرمان پذیری پذیرم سپاس (۸۸, ۳۶۰)
 təfəkkür, təsəvvür - (ğiyas) قیاس

ağlaşgan - (dər ğiyas budən) در قیاس بودن
 ز هردانشی که بود در قیاس وزو گردد اندیشه معنی شناس (۱۸, ۷۰)
 qiyamət, həqq-hesab günü - (ğiyamət) قیامت
 سخن چون گرفت استقامت بمن قیامت کند تا قیامت بمن (۳۰, ۳۲)
 qiyamət gətirmək - (ğiyamət avərdən) قیامت آوردن
 نبود آگه اسکندر از کار او که آرد قیامت بیکار او (۱۱, ۱۳۸)
 qiyamət qoparmaq - (ğiyamət bər əngixtən) قیامت برانگیختن
 چو لشکر باشگر در آمیختند قیامت ز گیتی برانگیختند (۸۴, ۱۸۱)
 xarüqə, möcüzə - (ğiyamət) قیامت
 -xarüqələr yaratmaq, möcüzə göstərmək - (ğiyamət kərdən) قیامت کردن
 سخن چون گرفت استقامت بمن قیامت کند تا قیامت بمن (۳۰, ۳۲)
 qır kimi qara - (ğirqun) قیرگون
 جناحی بر آورده چون بیستون (۱۴۸, ۹۴)
 Qeyrovan - (ğeyrovan) قیروان
 بدرگاه او گشت بیکی روان (۲۷, ۲۴۲)
 zəbirgə - (ğey) قی
 -ürək bulanması
 qusmaq - (ğey kərdən) قی کردن
 همه تن شد انگشت و قی کرد باز (۱۱, ۱۴۴)
 çobə - (ğey) قی
 -ürək bulanması

ک (kaf) - Fars əlifbasının iyirmi beşinci hərfi

- ک (k) - ke - nin qısa forması, mübtəda budaq cümləsində işlənən bağlayıcı
 چو من بلبلی را بود ناگزیر کزین گوشه گیران شوم گوشه گیر (۱۱۸, ۵)
- ک (k) - ke - nin qısa forması, təyin budaq cümləsində işlənən bağlayıcı
 گزید از غنیمت ظرایف بسی کز انسان نبیند ظرایف کسی (۱۱۶, ۵۳)
- ک (k) - ke - nin qısa forması, zaman budaq cümləsində işlənən bağlayıcı
 سرانجام کاهن درآمد بکار پذیرنده شد گوهرش را نگار (۱۲۷, ۱۷)
- ک (k) - ke - nin qısa forması, tamamlıq budaq cümləsində işlənən bağlayıcı
 سکندربدانست کان عذر خواه پیامی درشت آرد از نزد شاه (۱۳۴, ۸۴)
- ک (k) - ke - nin qısa forması, səbəb budaq cümləsində işlənən bağlayıcı
 علم برفلک زن که عالم تراست بدولت در آویز کان هم تراست (۱۲۰, ۲۸)
- ک (k) - ke - nin qısa forması, nəticə budaq cümləsində işlənən bağlayıcı
 درآمد بجنبش دولشگر چوکوه کزان جنبش آمد جهانرا ستوه (۱۷۷, ۳۸)
- ک (k) - ke - nin qısa forması, izahedici budaq cümləsində işlənən bağlayıcı
 چنان باد کاختر بکامت بود همه ملک عالم پناهت بود (۴۴۹, ۵۳۸)
- ک (k) - ke - nin qısa forması, təsdiq budaq cümləsində işlənən bağlayıcı, bəlkə
 همانا که آن رستنیهای چست نه از دانه کز دامن عدل رست (۲۴۹, ۱۶)
- ک (ə) - sözdüzəldici şəkilci

- بچشم اندرون مردمک را کلاه هم از مردن مردمی شد سیاه (۲۱۸, ۱۹۰)
- ک (ke) - ke - nin qısa forması, kim
 کرا در خرد رای باشد بلند نگوید سخنهای نا سود مند (۱۳۱, ۳۶)
- کابین (kabin) - kəbin
 بکابین خسرو رضا داده ایم که از تخمه خسروان زاده ایم (۲۱۹, ۶۱)
- کابین بستن (kabin bəstən) - kəbin kəsdirmək
 در آن بیعت از بهر تمکین او بملک عجم بست کابین او (۲۱۹, ۷۰)
- کاخ (kax) - saray
 بوقتی چنین کنج بهترز کاخ که دوران کند دست بازی فراخ (۲۷, ۴۰)
- کاخ (kax) - tağ
 چو آمد حجابی میان دو کاخ یکی تنگدل شد یکی رو فراخ (۳۷۸, ۳۵)
- کاخ (kax) - ev
 برون آنگه آرد سراز کنج کاخ که آرد برون سرشکوفه ز شاخ (۲۱۵, ۶)
- کار (kar) - iş
 بلی کار تو بنده پروردنست مرا کار با بندگی کردنست (۸, ۷۹)
- کار بر آراستن (kar bər arastən) - işi qurmaq, işi sahmana salmaq
 بر رسم رسولان بر آراست کار سوی نازنین شد فرستاده وار (۲۵۵, ۸۹)
- کار بستن (kar bəstən) - əməl etmək
 همان رسم دیرینه را کار بند مکن سرکشی تا نیابی گزند (۱۳۱, ۳۰)
- کار پرستشگری را بر آراستن (kar-e pərəsteşgəri-ra bər arastən) - pərəstiş etmək
 پرستشگری را بر آراست کار بر اندازه پایه شهریار (۲۵۴, ۷۶)
- کار داشتن (kar daştən) - məşğul olmaq
 بفرمود تا مردم روزگار جزا بدپرستی ندارند کار (۲۰۹, ۴۴)
- کار ساختن (kar saxtən) - işi qaydaya qoymaq
 فرستاده کار داترا نواخت زمان خواست یکهفته و کار ساخت (۳۳۴, ۲۵)
- کار کردن (kar kərdən) - işləmək

غله چون بود کاسد و کم بها کند برزگر کار کردن رها (۱۰۷, ۳۸)
 – کار را بخود بر آسان کردن (kar-ra be-xod bər asan kərdən)
 işi asanlaşdırmaq, işi sahmana salmaq
 بدان دیده دل را هراسان کنم بخود بر همه کاری آسان کنم (۴۸, ۳۰۳)
 کارشمشیر کردن (kar-e şəmşir kərdən) - qılınc vurmaq öyrənmək
 چو شد رسته تر کار شمشیر کرد ز شیرافکنی جنگ با شیر کرد (۶۸, ۶۸)
 دنیا işlərini idarə etmək (kar-e aləm bər avərdən) - کار عالم بر آوردن
 باهستگی کار عالم برار که در کار گرمی نیاید بکار (۱۴۵, ۱۵۳)
 کار فردا کردن (kar-e fərda kərdən) - sabahın işini (sabah) görmək,
 hər işi vaxtında görmək
 چو فردا رسد کار فردا کنیم (۱۳, ۴۶۳)
 کار (kəsi-ra) bər arastən (kar-e(kəsi-ra) bər arastən) - birinin
 işini qaydaya salmaq, birini nəyəsə hazırlamaq
 بر آراست تا شد بیونان دیار (۸۶, ۳۳۸)
 کار (kəsi-ra) təbah kərdən (kar-e(kəsi-ra) təbah kərdən) - işini bitirmək,
 öldürmək
 بیک زخم کردیم کارش تباہ سپردیم جانش بقتراک شاه (۹۵, ۱۸۲)
 کار کوتاه را بر خود دراز کردن (kar-e kutah-ra bər-xod deraz kərdən) –
 asan işini çətinləşdirmək, özünü çətinliyə salmaq
 چو آبی سوی کشور خویش باز مکن کار کوتاه بر خود دراز (۵۶, ۲۳۷)
 کاری بدست دادن (kari be-dəst dadən) - mənəbə çatdırmaq,
 şahlığa çatdırmaq
 جهان گر ترا داد کاری بدست مرانیز دستی درین کار هست (۷۳, ۱۶۵)
 کار برون آمدن (əz-kar borun amədən) - işin öhdəsindən gəlmək
 چه افسون در آموزد رهنمون که آید ز کار سکندر برون (۲۳, ۱۴۴)
 کار پرخداخته شدن (əz-kar pərdaxte şodən) - işdən qurtarmaq
 چو شد هفته و کار شد ساخته بسیچنده از کار پرخداخته (۲۶, ۳۳۴)

از کار دور آمدن (əz-kar dur amədən) - işdən uzaq görünmək, fikrinə
 gəlməmək, düşünməmək
 بزبون گشتن از کار دور آیدت (۱۰۵, ۳۶۱)
 از کار دور (əz-kar dur) - yalan
 گر افسانهء بیند از کار دور نه سایه بروگستراند نه نور (۱۰, ۵۱)
 اوقاتان کار در کار (uftadən-e kar dər kar) - işin işə qarışması,
 iş içindən işin çıxması
 زهر گوشهء بار می اوقات همان کار در کار می اوقات (۵۲, ۳۲۰)
 کار آمدن (be-kar amədən) - işə yaramaq, faydalı olmaq
 ز تاریخ آن خسرو تاجدار بکار آمد اینست کاید بکار (۷۶, ۵۸)
 کار آمدن (be-karaməde) - işə yarıyan, dəyərli
 بکار آمده عالمی چون خرد بحکم تو هر کاری از نیک و بد (۶۷, ۳۵۹)
 کار بردن (be-kar bordən) - işlətmək, istifadə etmək
 بده تا در ایوان بارش برم چو شنگرف سوده بکارش برم (۲, ۴۱۱)
 کار آمدن (be-kar dər amədən) - başa çatmaq, üz vermək,
 əldə olunmaq
 چو فتح سکندر درآمد بکار دگرگونه شد گردش روزگار (۱۵, ۶۵)
 کار آمدن (be-kar dər amədən) - işə düşmək, başlanmaq
 نخست از جواهر درآمد بکار ز دراعه و درع گوهر نگار (۵۳, ۳۸۵)
 کار آمدن (be-kar dər amədən) - başlamaq
 شه از ناز آن گوهر شاهوار بگوهر خریدن درآمد بکار (۱۱۷, ۲۲۳)
 کار آمدن (be-kar dər amədən) - ova çıxmaq, ov ovlamaq
 چو شاهین بحری در آید بکار دهد ماهیان را ز مرغان شکار (۵۷, ۳۵۳)
 کار آمدن آهن (be-kar dər amədən-e ahən) - dəmirin işlədilməsi,
 dəmirin (bir şeyə) qarışdırılması, dəmirin qatılması
 سرانجام کاهن درآمد بکار پذیرنده شد گوهرش را نگار (۱۷, ۱۲۷)
 کار آوردن (be-kar dər avərdən) - işlətmək, istifadə etmək

کاردار (kardar) - işbilən, məharətli usta
 بفرمود تا کارداران دهر در آرایش آرند بازار وشهر (۷۱, ۲۱۹)

کاردان (kardan) - işbilən, təcrübəli, mahir
 بانبوه می با جوانان گرفت بخلوت پی کاردانان گرفت (۳۳, ۷۶)
 شاه کاردان مجلسی نو نهاد سران را طلب کرد و ابروگشاد (۴۳, ۲۹۱)

کاردان (kardan) - işbilən (Xaqanın vəziri)
 دران کارازان کاردان رای جست که درکارها داشت رایبی درست (۹۷, ۳۶۱)

کاردان مرد (kardanmərd) - İşbilən adam (İskəndər)
 که این کاردان مرد آهسته رای چرا رسم خدمت نیارد بجای (۱۱۱, ۲۵۷)

کاردانست (kardanest) - işbilən, mahir
 زنی کاردانست و بسیار هوش فلک را بنیرنگ پیچیده گوش (۱۰۲, ۲۱۳)

کاردانی (kardani) - məharət
 جهانندیده دستور فریاد رس از سر کاردانی نفس گشادن (۸۱, ۸۹)
 دانیşmaq

کارزار (karzar) - döyüş, döyüş meydanı
 هر آنچه او نموده گه کارزار نه رستم نموده نه اسفندیار (۲۴, ۴۷)
 در اندیشه میگفت کان شهسوار که امروز کرد آنچه کارزار (۲۴۷, ۴۲۹)
 بکارزار آهنگ آوردن (bər- karzar ahəng avərdən) - vuruşmaq, döyüşə girmək
 چو آوردی آهنگ برکارزار نکردی بروتیغ پولاد کار (۲۹۲, ۴۳۲)
 بکارزار جستن کمر بستن (bər karzar costən kəmə bəstən) - müharibəyə əl atmaq
 کمر بست برجستن کارزار (۳۲, ۱۳۹)

دویوشون (gərm gəştən-e atəş-e karzar) - döyüşün
 coşması, döyüşün şiddətlənməsi, müharibə alovunun güclənməsi
 چنان گرم گشت آتش کارزار که از نعل اسپان برآمد شرار (۵۱, ۱۷۰)

دویوشه تاب (dər- karzar şəkibai avərdən) - döyüşə tab
 gətirmək, döyüşdən qaçmamaq
 دلش داد فرزانه کای شهریار شکیبائی آور درین کارزار (۳۹۸, ۴۴۰)

کارساز (karsaz) - köməkçi, işləri qaydaya salan
 بجز زن کسی کارسازش نبود بیدار مردان نیازش نبود (۲۹, ۲۵۰)

کارساز (davər-e karsaz) - allah
 چنان دارم ای داور کارساز کزین با نیازان شوم بی نیاز (۵۰, ۶)

کارسازی (karsazi) - yoluna qoyulması, qaydaya salınması, çarəli
 چه پنداشتی کاربازیست این همه نکته کار سازیست این (۱۰۸, ۳۶۱)

کارسازی کردن (karsazi kərdən) - kömək olmaq, yar olmaq
 زمانه کرا کارسازی کند ستاره بجان که بازی کند (۴۳, ۱۵۸)

کارسنج (karsənc) - işbilən
 ز دشواری راه و گنجی چنان سخن راند با کارسنجی چنان (۶۲, ۲۸۶)

کارفرما (karfərma(y)) - hakim, işbuyuran
 وزیراز هنرمندی رای خویش چنین گفتن با کارفرمای خویش (۳۷, ۲۳۶)

کارگاه (karqah) - dünya, aləm
 بدین طول و عرض اندرین کارگاه کرا بود دیگر چنان بارگاه (۵۹, ۵۷)

کارگاه (karqah) - emalatxana
 گذارشگر کارگاه سخن چنین گوید از موبدان کهن (۱۱, ۱۱۹)

کارگاه (karqah) - şəkil. tablo
 بدین تا نشان رخ کیست این درین کارگاه از پی چیست این (۱۷۱, ۲۶۱)

کارگر (kargər) - işlək, təsirli, kəsərli
 کارگر شدن (kargər şodən) - kəsərli olmaq, işlək olmaq

نشد کارگر هیچ در چاره ساز سوی جادوی خویشتن گشت باز (۹۰, ۲۱۲)
 کارگر شدن - yaralamaq, işləmək, yarıb keçmək (kargər şodən) کارگر شدن
 نشد کارگریغ بر درع شاه بغرید زنگی چو ابرسیاه (۲۱۷, ۹۸)
 کارگر شدن سخن - sözün təsir etməsi (kargər şodən-e soxən) کارگر شدن سخن
 چو دستور ازینگونه بنمود راه سخن کارگر شد پنیرفت شاه (۷۲, ۲۳۸)
 کارنامه (karnamə) - dastan, əsər
 فهرست کارنامه و تاریخ جهانگردی سکندر (ص. ۵۳)
 کاروان (karvan) - karvan
 جهان کاروان شاه سالار بود در آن کاروان بار بسیار بود (۵۱, ۳۲۰)
 کاروان زدن - karvan talamaq (karvan zədən) کاروان زدن
 همه روز و شب کاروانها زتند زبد گوهری راه جانها زتند (۹۲, ۲۹۵)
 کاروان-کاروان (karvan-karvan) - karvanlarla
 درم دادنش بود گنج روان شتر دادنش کاروان کاروان (۵۷, ۲۴۴)
 کاروکشت (kar-o-keşt) - əkin, tarla
 زمین دوزخی بود بی کاروکشت بابری چنین تازه شد چون بهشت (۳۷, ۴۸)
 کاری (kari) - öldürücü
 بسی حمله بر یکدیگر ساختند یکی زخم کاری نینداختند (۲۹۸, ۱۰۵)
 کاسد (kased) - az, kasad, qəhət
 غله چون بود کاسد و کم بها کند بر زگر کار کردن رها (۱۰۷, ۳۸)
 کاسد بودن - qiyəmətdən düşmək (kased budən) کاسد بودن
 متاع گرانمایه کاسد مباد و گر باد بر کام حاسد مباد (۱۰, ۲۲۴)
 کاسدی (kasedi) - kasadlıq, tələbatsızlıq
 خریدار در چون صدف دیده دوخت بدین کاسدی در نشاید فروخت (۱۴, ۳۱)
 کاسه (kase) - kasa
 نهاده یکی خوان خورشید تاب برو چار کاسه ز بلور ناب (۲۵۴, ۲۴۷)
 کاسه (kase) - təbīl
 شد از زخمهء کاسه و زخم کوس خدنگ اند رون بیشه ها اینوس (۱۲۷, ۲۹۸)

کاشتن (kaştən) - əkmək
 ز تخمی که کاری برومند باش (۸۴, ۱۲۳)
 کاشغر (kaşğər) - Kaşğər
 بسی پهلوان خواند زرین کمر (۷۸, ۳۴۵)
 کاشکی (kaşki) - kaş, arzu bildirən ədat
 که نگذار می حاجت کس بکس (۷۷, ۳۵)
 کاغذ (kağəz) - kağız
 همه کرده شاه گیتی خرام درین یک ورق کاغذ آرم تمام (۲۷, ۵۵)
 کاغذدان سپهر ساختن - kağızdan sipər saxtən (ze-kağəz sepər saxtən) ز کاغذ سپهر ساختن
 کاغذ ناساختن - faydasız işlə məşğul olmaq (düzəltmək) پس آنگه باب اندر انداختن (۱۱۲, ۳۸۹)
 کافور (kafur) - kafur, kamfara
 بعنبر خری نرگس خوابناک چو کافور ترس بر برون زد ز خاک (۹, ۱۱۳)
 کافور خوردن - kişiliyini itirmək (kafur xordən) کافور خوردن
 چوبالشگر فور کردم نبرد زمردانگی فور کافور خورد (۸۴, ۴۰۹)
 کافور ناساخته - təbii kamfara, xam və xalis kamfara (kafur-e nasaxte) کافور ناساخته
 یکی خرمن از سیم بگداخته یکی خانه کافور نا ساخته (۵۶, ۱۱۶)
 کافور (kafur) - mürəkkəb
 بکافور و عنبر سرشتن (be-kafur-o-ənbər sereştən) - yazmaq, kafuru
 (mürəkkəbi) ənbərlə (kağızla) yoğurmaq
 چونامه نویس این وثیقت نوشت مثالی بکافور و عنبر سرشت (۹۴, ۳۳۲)
 کافور بار (kafurbar) - kafuryağdırın, qaryağdırın
 ز کوه بر آمدن ابر کافور بار (ze-kuh bər amədən-e əbr-e kafuabar) - saçın ağarması
 بر آمد ز کوه ابر کافور بار مزاج زمین گشت کافور خوار (۳۶, ۲۷)
 کافور خوار (kafurxar) - qocalığa məxsus xəstəlik
 کافور خوار گشتن (kafurxar gəştən) - qocalma xəstəliyinə tutulmaq

برآمد زکوه ابر کافور یار   مزاج زمین گشت کافور خوار (۲۷, ۳۶)
کالا (kala) - mal
 بشرطی که مشتی فرومایگان   نذرند کالای همسایگان (۲۲, ۳۰)
کالبد (kalbod) - būnōvrə
 بجنید جنیندی با شکوه   جواز زلزله کالبدهای کوه (۱۶۶, ۹۰)
کالبد (kalbod) - bədən
 چنان زد بروناچ نه گره   که هم کالبد سفته شد هم زره (۱۰۸, ۳۶)
کام (kam) - arzu, istək
 بیا ساقی آن راوق روح بخش   بکام دلم درفشان چون درخش (۱۳۷, ۱)
arzusuna çatmaq - (kam xiş bər avərdən) کام خویش بر آوردن
 بر آورد از افکندنش کام خویش   سپردش بعل ره انجام خویش (۴۲۶, ۲۰۸)
arzusuna çatmaq - (kam-e del bər gereftən) کام دل برگرفتن
 بکام دلش تنگ در برگرفت   وز آن کام دل کام دل برگرفت (۲۲۴, ۱۳۰)
kam almaq - (kam yaftən) کام یافتن
 جهاندار چون از جهان کام یافت   در آن جنبش از دولت آرام یافت (۳۱۷, ۷۴)
arzuya çatmaq - (ba-kam coft budən) با کلم جفت بودن
 نخستین ثنای جهاندار گفت   که بادا جهاندار با کام جفت (۱۹۷, ۸۵)
arzuya çatmaq - (bər kam-e del dəstrəs yaftən) بر کام دل دسترس یافتن
 ملک یافت بر کام دل دسترس   بمشکوی مشکین فرستاد کس (۲۲۱, ۹۶)
کام (kam) - yer, ox, yay
 چو از کام خود گامی آید برون   بهرسوکه جنید شود سرنگون (۱۵۲, ۱۲۲)
yerindən tərpnəmək - (ze- kam birun amədən) ز کام بیرون آمدن
 زبان ترازوک شد راست نام   از آن شد که بیرون نیاید ز کام (۱۵۲, ۱۲۱)
کام (kam) - məqsəd
 کزین آمدن شاه را کام چیست   درین جنبش آغاز وانجام چیست (۳۶۷, ۱۹۲)
کام (kam) - ağız, damağ
 شود نرم از افشردن انجیر خام   ولی چون خوری خون برآرد ز کام (۳۸, ۱۰۲)

birinin əhvalını - (kam-e kəsi-ra təl x kərdən) کام (کسی را) تلخ کردن
 pozmaq, birinin kefini pozmaq, birinin qanını qaraltmaq
 زحد نشاپور تا خاک بلخ   کنند بصفرای ما کام تلخ (۳۱۹, ۳۳)
göy - (kam-e giti) کام گیتی
 گلوی هوا در کشید ای شگفت   بضیق النفس کام گیتی گرفت (۴۱۴, ۴۵)
demək, danışmaq - (əz- kam bənd qoşadən) از کام بند گشادن
 بیبغاره گفتا بیاور پیام   پیام آور از بند بگشاد کام (۱۳۵, ۸۵)
کام (kam) - qələbə, zəfər
qələbə çalmaq, müzəffər olmaq - (kam yaftən) کام یافتن
 کشنده چو بر خصم خود کام یافت   بشادی سوی لشگر خود شتافت (۴۲۱, ۱۳۶)
کامرانی (kamrani) - xoşbəxtlik
xoşbəxt etmək, xoşbəxtlik vermək - (kamrani dadən) کامرانی دادن
 چو بر بارگی کامرانی داد   بهم پهلوی پهلوانیش داد (۳۷۴, ۲۸۸)
کامداری (kamdari) - kamına çəkilmə, susma
susmaq - (kamdari kərdən) کامداری کردن
 زبان به که او کامداری کند   چو کامش رسد کامگاری کند (۱۵۱, ۱۲۰)
کامرانی (kamrani) - arzuya çatma, kamalma
 حسابی بجز کامرانی نداشت   از آن به کسی زندگانی نداشت (۱۱۹, ۱۶)
arzuya çatmaq, kam almaq - (kamrani gereftən) کامرانی گرفتن
 دل تاجور شادمانی گرفت   بشادی بسی کامرانی گرفت (۲۱۱, ۶۷)
کامگار (kamqar) - xoşbəxt, uğurlu, müzəffər
 ز پیروزی دولت کامگار   نشاط نو انگیخت در روزگار (۱۱۶, ۴۸)
qalib gəlmək, müzəffər olmaq - (kamqar şodən) کامگار شدن
 همان مرغ شد عاقبت کامگار   که بر نام خود فال زد شهریار (۱۲۱, ۴۸)
کامگاری (kamqari) - zəfər, qələbə, müvəffəqiyyət
 سکندر بدان کامگاری که بود   همه میل بر شهر خود مینمود (۳۹۳, ۸)
qələbə çaldırmaq, qələbə gətirmək - (kamqari dadən) کامگاری دادن
 بدانست کاقبال یاری دهد   بدارا برش کامگاری دهد (۱۲۱, ۵۴)

کامقاری کردن (kamqari kərdən) - xoşbəxt olmaq
 زبان به که او کامداری کند چو کامش رسد کامقاری کند (۱۲۰, ۱۵۱)
 کام و ناکام (kam-o-nakam) - istər-istəməz
 جهان کام و ناکام خواهی سپرد بخود کامگی پی چه خواهی فشردد (۷۴, ۶۶)
 کامیاب (kamyab) - arzusuna çatmış, xoşbəxt
 چنانم نما ید دل کامیاب که می بینم این کام دلرا بخواب (۵۲۳, ۴۴۸)
 کان (kan) - ke an) - in qısa forması, ki, o که آن -
 کسی کان کلید زر آرد بدست طلسم بسی گنج داند شکست (۱۳, ۵۲)
 کان (kan) - mädən
 تو گوهر کن از کان اسکندری سکندر خود آید بگوهر خری (۲۹, ۴۲)
 کان کندن (kan kəndən) - mädən qazmaq
 طلبکار گوهر که کانی کند بیندار امید جاتی کند (۶, ۷۹)
 کان تاریک اهرمنی (kan-e tarik-e əhrəmən) - əhrimənin qaranlıq torpağı, zülmət, təfəkkür
 ازین کان تاریک اهرمنی گهر بین که آرم بدین روشنی (۴۰۱, ۵)
 کان زر گشتن (kan-e zər gəştən) - qızıl mädəninə çevrilmək, qızıl mädəni olmaq
 انیم گوزنان سرین تا بسر ز پیکان زر گشته چون کان زر (۶, ۳۴۳)
 کان گوهر (kan-e qouhər) - inci mädəni, Nizami
 گر آید خریداری از دور دست که با کان گوهر شود هم نشست (۶, ۳۵۴)
 کان گوهر (kay-e qouhər) - ana bətni
 چو نه ماهه شد کان گوهر گشاد جهان برگهر گوهری نو نهاد (۸۴, ۲۳۹)
 کان (kan) - xəzinə
 از آن کان چو گوهر گرای آمدند چو گنجی روان باز جای آمدند (۸۳, ۲۸۱)
 کان (kan) - söz xəzinəsi, söz mädəni, təfəkkür
 بکارم بالماس اوکان خویش کنم بسته درجان او جان خویش (۱۷, ۳۱)
 زکان سخن گوهر برون ریختن (ze- kan-e soxən qouhər borun rixtən) -
 söz mädənindən gövhər çıxarmaq, söz demək
 نگهبان آن تخت زرین ستون زکان سخن ریخت گوهر برون (۷۳, ۳۰۵)

کانی (kani) - mädən (sif.)
 زر کانی و نقرهء زیبایی که مهتاب را داد بی رونقی (۴۵۷, ۱۸)
 کاورس وار (kavrəsvar) - kavrəs bitgisinin dənələri kimi kiçik
 باتش بدل گشت مشتى شرار کلیچه شد آن سیم کاورس وار (۳۷, ۱۷۷)
 کاوس (kavus) - xüs. ad, Kavus
 مرا زبید از خسروان عجم سرتخت کاوس واکلیل جم (۴۹, ۱۵۸)
 کاوس کی (kavus-e key) - Keykavus
 چو شد تخت من تخت کاوس کی همان خوردم از جام جمشید می (۴۰, ۳۰۲)
 کاویانی درفش (kavyaniderəfş) - Kavənin bayrağı
 بسی برتر از کاویانی درفش بمنجوق برزد پرندی بنفش (۷۰, ۱۴۲)
 کاویدن (kavidən) - qazmaq
 کاویدن (be-əlməs-e (kəsi) kan-e xiş (ra) بالماس (کسی) کان خویش (را) کاویدن
 کاویدن (kavidən) - birinin iti almazı (ağlı) ilə öz söz xəzinəsini qazıb
 ortaya tökmək, biri ilə fikir mübadiləsi aparmaq, şeirləşmək
 بکارم بالماس او کان خویش کنم بسته درجان او جان خویش (۱۷, ۳۱)
 کاه (kah) - saman
 ز گوش بریده شتر بارها ز سرهای پرکاه خروارها (۶۲, ۱۱۶)
 کاهلی (kəheli) - kahillik
 خری در گریوه ز سرما بمرد که از کاهلی جامه باخود نبرد (۸, ۱۳۷)
 کاینات (kainat) - kainat
 چو بایان پذیرد حد کاینات نماند در اندیشه دیگر حیات (۲۰, ۱۱)
 کباب (kəbab) - kəbab
 چو زنگی بخوردن چنین دلشک است کبابی دگر خوردنم ناخوش است (۱۲۱, ۹۲)
 کباب ساختن (kəbab saxtən) - yandıрмаq, yöx etmək
 فروغ از چراغی ده این خانه را که سازد کباب این دو پروانه را (۵, ۳۹۸)
 کبک (kəbk) - kəklük
 ز سختی که کبکان در آویختند ز نظاره شاه نگر یختند (۴۳, ۱۲۰)

کتابخانه (kotobxane) - kitabxana
 کتب خانه پارسی هر چه بود اشارت چنان شد که آرند زود (۲۳۹, ۷۶)

کتفگاه (kətfqah) - çiyin
 چنان کان ستمگر درآمد زیای (۴۳۸, ۳۷۳)

کجا (koca) - hara
 بفرزانه گفت این شرار از کجاست درین غار تنگ این بخار از کجاست (۳۱۲, ۵۷)
 O daş - (koca u nəhəd pay ma sər nəhim) کجا او نهد پای ما سر نهیم
 qoyan yerə biz baş qoyarıq, onun bütün əmrinə tabeyik
 کجا او نهد پای ما سر نهیم ز فرمان او بر سراسر نهیم (۲۸۴, ۳۶)

کجا (koca) - haraya
 کجا گام زد خنگ بدرام او زمین یافت سرسیزی از گام او (۴۷, ۲۶)

کجا (koca) - harada
 نشان جست کان کشور آرای کی کجا خوابگاه دارد از خون و خوی (۱۸۲, ۱۰۲)

کجا (koca) - çünki
 ز فرمان او سر نباید کشید کجا رایی او هست زرین کلید (۲۱۹, ۵۹)

کجا (koca) - necə, haradan
 ز رومی کجا خیزد آن دست زور که کشتی برون راند از آب شور (۱۴۹, ۷۷)

کجا (koca) - hanı?, haradadır?
 کجا گنجدانی پیشیزی درو که از گنج او نیست چیزی درو (۴۹, ۴۷)

کجا (koca) - nə üçün, nəyə görə
 چو من با سکندر رندلرم ستیز کجا دارم اندیشه تیغ تیز (۳۶۶, ۱۷۷)

کجاتاکجا (koca-ta- koca) - haradan haraya
 سکندر کرد آن عمارتگری کجا تا کجا سد اسکندری (۲۴۲, ۲۶)

کجاست (kocast) - hanı?, harada var?
 بدین خرمی گلستانی کجاست بدین فرخی گنجدانی کجاست (۲۵۰, ۲۱)

کدام (kodam) - hansı?
 بهر بوم و هر کشوری گزرمیست ببینم که خوشدل کدام آدمیست (۲۸۳, ۲۷)

کبک دری (kəbk-e dəri) - dağ kəkliyi
 دو کبک دری دید بر خاره سنگ باین کبکان جنگی بچنگ (۱۲۰, ۴۰)

کبک رقاص (kəbk-e rəğğas) - at
 جهاندار درموکب خاص خویش خرامنده برکبک رقاص خویش (۱۱۴, ۲۶)

کبوتر (kəbutər) - göyərçin
 غلیواژ را با کبوتر چه کار بیاز ملک درخورست این شکار (۴۴, ۶۲)

کبود (kəbud) - göy
 ز پیروزی هفت چرخ کبود بسی داد بر شاه عالم درود (۲۵۷, ۱۱۶)

کبودی (kəbudi) - göyərçmə, qaralma
 از خم نیل آب کبودی گرفتن گلنارگون کسوت آفتاب (əz- xom-e nil-e ab
 kəbudi gereftən-e qolnarqun kesvət-e atab) - suyun göy
 xumundan günəşin al rəngli paltarının göy rəng alması,
 Günəşin batması
 چو گلنارگون کسوت آفتاب کبودی گرفت از خم نیل اب (۱۰۰, ۲۳۳)

– (be-çərx dər amədən-e kəbudi-yo kuri) بچرخ درآمدن کبودی و کوری
 دنیایان qaralması
 کبودی و کوری درآمد بچرخ که بغداد را کرد بیکاخ و کرخ (۱۸۷, ۱۷۸)

کتاب (ketab) - kitab
 کتابین (dər sabəğə-ye nəzm-e ketab) در سابقهء نظم کتاب (ص. ۲۰)
 (Şərəfnamənin) nəzmə çəkilmə tarixi haqqında

کتابت (ketabət) - yazı, qələmə alma
 yazılmaq, (dər ketabət caygir şodən) در کتابت جای گیر شدن
 qələmə alınmaq
 که چون در کتابت شود جای گیر نیو شنده را زو بود ناگزیر (۳۸, ۱۱۰)

کتان (kətan) - kətan
 کتان متقالی (kətan-e mesğali) - kətanın çox nazuk və zərif növü
 ز کتان متقالی خانه باف زده کوهه بر کوهه چون کوه قاف (۴۵۷, ۲۰)

کدام (kodam) - kim
 برون آمد از موکب قلبگاه باواز گفتا کدامست شاه (۲۵۵, ۳۷۱)
 کدامین (kodamin) - hansı
 که گونی که پرورد خواهد ترا کدامین دده خورد خواهد ترا (۲۲, ۶۵)
 کد بانویی (kədfanui) - sahibəlik, ev sahibəsi
 زنان داشتی رای زن در سرای بکدبانوئی فارغ از کدخدای (۳۰, ۲۵۱)
 کدخدای (kədxoday) - ər, sahib
 زنان داشتی رای زن در سرای بکدبانوئی فارغ از نددخدای (۳۰, ۲۵۱)
 کدو (kədu) - balqabaq
 کدونیست او گردن افراخته زساق گیاهی رسن ساخته (۱۴۰, ۱۵۳)
 کده (kəde) - məkan bildirən sözdüzəldici şəkilçi
 برون آید از روم گردنکشی زند در هر آتشکده آتشی (۳۶, ۱۴۵)
 کد یور (kədivər) - əkinçi
 چو دردانه باشد تمنای سود کدیور در آید بکشت و درود (۱۰۶, ۳۸)
 کر (kər) - kar
 کر کردن (kər kərdən) - kar etmək, qulaq batırmaq
 دهان جلاجل بهرای زر زشور جرس گوشها کرده کر (۲۴, ۱۱۴)
 کر (kor) - Kür çayı
 بهشتی شده بیشه پیرامنش زکر کوثری بسته بر دامنش (۵, ۲۴۸)
 کرا (kera) - kimin
 در آید بتندی و خونخوارگی بجز شه کرا باشد این یارگی (۱۵۶, ۲۶۰)
 کران تا کران (keran-ta-keran) - başdan ayağa
 بنیروی رای شما مهتران جهانرا ببینم کران تا کران (۲۲, ۲۸۳)
 کرخ (kerx) - Kerx şəhəri
 صدف بود گفتی مگر ماه چرخ درو غالیه سوده عطارد کرخ (۸۶, ۲۲۱)
 کرد (kord) - kürd
 بخاری و خزری و گیلی و کرد بنانپاره هر چار هستند خرد (۲۲, ۴۱)

... kimi - (be-kerdar-e...) بکردار
 سیاهی بکردار نخل بلند هراسان از و دیده نخل بند (۲۱۵, ۹۸)
 یکی لشگرانگینت از هفت روس بکردار هر هفت کرده عروس (۲۹, ۴۰۵)
 کردار (kerdar) - iş, əməl
 نکو کن چو کردار خود کار من مکن کاریا من بکردار من (۴۳, ۱۲)
 کردگار (kerdgar) - allah
 مرا گر کند در جهان تاجدار عجب نیست از بخشش کردگار (۱۶, ۱۶۱)
 کردن (kərdən) - köməkçi feil
 خواب کردن (xab kərdən) - yatmaq
 می ناب ده عاشق نابرا بمستی توان کردن این خواب را (۲, ۳۱۶)
 چادیر قurmaq - (sərapərdə kərdən) سرابرده کردن
 جهان را زرایت چوطاوس کرد سرابرده را در سوی روس کرد (۱۸, ۴۰۴)
 کار کردن (kar kərdən) - işləmək
 بتدبیر پیران کند کارها جوانان برد سوی پیگارها (۱۰۳, ۳۴۷)
 کردن (kərdən) - etmək
 جهان بایدت شغل آن شاه کن همان کن که او کرد و کوتاه کن (۱۵, ۲۳۴)
 کردن (kərdən) - düzəltmək
 جز او کاهن تیغ روشن کند کلید از زر و گنج از آهن کند (۱۶, ۴۶)
 کردن (kərdən) - yazmaq
 نخست آنچنان کردم آغاز او که سوز آورد نغمه ساز او (۹, ۵۴)
 کردن (kərdən) - tikmək
 بسی حجت انگینت بر دین پاک عمارت بسی کرد بر روی خاک (۴۴, ۵۶)
 کرنی (kərdəni) - ediləsi, görülesi, iş
 زنی کین چنین کردنیها کند فرشته برو آفرینها کند (۲۱۵, ۲۶۴)
 کرده (kərde) - iş
 همه کرده شاه گیتی خرام درین یک ورق کاغذ ارم تمام (۲۷, ۵۵)

پشیمان شد از کرده پیمان خویش که برخاستش عصمت از جان خویش (۱۰۰, ۱۸۲) - etdiyi peyman (kərdepeyman) کرده پیمان

قراری نه در رقص اعضای من سرمن شده کرسی پای من (۱۰, ۲۱) - kürsü (korsi) کرسی

جمالی چو در نیمروز آفتاب کرشمه کنان نرگسی نیم خواب (۴۲, ۴۷) - nazlanan, nazlı (kereşmekonan) کرشمه کنان

در آن وادی از رنگیان کس نماند وگر ماند جز بخش کرکس نماند (۶۱, ۱۱۰) - kərkəs (kərkəs) کرکس

جگر سای سیمرغ در تاختن شکارش همه کرگدن ساختن (۷۸, ۳۸۷) - kərgədən (kərgədən) کرگدن

بپوشید خفتانی از کرگدن مکوکب بزرز آستین تا بدن (۲۷۷, ۱۰۳) - kərgədən - kərgədən dərīsi کرگدن

شب افروز گرمی که تابد زدور زبی نوری شب زند لاف نور (۴۴, ۲۸) - qurd (kərm) گرم

کلید گرم بوده در بدو کار گشاده بدو قفل چندین حصار (۲۱, ۱۴) - kərəm, mərhəmət (kərəm) گرم

خراسان و کرمان و غزنین و غور به پیمود هر یک بسم ستور (۱۱۳, ۳۲۴) - Kirman (kerman) کرمان

فروزنده سنجاب و روباه لعل همان کره اسپان نادیده نعل (۲۴, ۴۵۷) - kürük, dayça (korreəspan) کره اسپان

بغلغل درآمد جرس بادرای بجوشید خون از دم کره نای (۲۰۲, ۴۲۶) - gərnay, şeypur növü (kerrenay) کره نای

kerabənde) sözlünün müxəffəfi, کرابنده) کرابنده) کربنده (kəribənde) کربنده

hambal گهی شم کشد گه بریشم کشد (۶۳, ۱۱۰) کره نای

مرا از کریمان صاحب زمان تونی مانده باقی که باقی بمان (۲۲, ۳۱) - kərim, səxavətli (kərim) کریم

kəzan (kəzan) -... dan که از آن -in rısa forması, ki, o... dan

وزو دادمی هرکه را دیدمی (۱۹, ۲۱) - kəz (kəz) کز

سری کز توگردیدندی گرای بافکندن کس نیفتد زیای (۲۸, ۵) - ke əz u) -nun qısa forması, ki, ondan که از او - kəzu (kəzu) کزو

بساطی چه باید بر آراستن کزو ناگزیرست برخاستن (۱۱, ۲۶) - ke əz in) -nin qısa forması, ki, bu... dan که از این - kəzin (kəzin) کزین

چنان دارم ای داور کارساز کزین بانیازان شوم بی نیاز (۵۰, ۶) - əyri (kəj) کز

مشونا پسندیده را بیش باز که در پرده کز نیابند ساز (۷, ۴۰) - əyriqəş (kəjəbru) کزابرو

کمان کز ابرویمزگان تیر زیستان جوشن بر آورده شیر (۲۵۵, ۱۰۱) - əqrəb (kəjdom) کزدم

ولیکن چو کزدم بهنگام هوش نه سوراخ دیده نه سوراخ گوش (۱۱, ۸۴) - elçi (kəs) کس

سبق برد بروی بشمشیر و تاج فرستاد کس تا فرستد خراج (۱۰, ۶۴) - adam, insan (kəs) کس

بگفتار شه مغز را تر کنم بگفت کسان مغز در سر کنم (۱۹, ۵۲) - dost, yar (kəs) کس

زمهر کسان روی بر تافتم کس خویش هم خویش را یافتم (۷۳, ۳۵) - kimsəsizlərin kimsəsi, allah (kəs-e bikəsan) کس بیکسان

چو زن مرد و آن طفل بیکس ماند کس بیکسانش بجانی رساند (۲۵, ۶۵) - ailə başçısı (kəs-e xane) کس خانه

کس خانه هم خانه زادی شود بیاد آمده هم بیادی شود (۵۵, ۲۱۸) - kimsə (kəs) کس

مگر زنده و آن زنده نیز اندکی (۳۱۹, ۴۳۴) - hamı üçün vacib (kəs-ra qozir nist) کس را گزیر نیست

طوافی کزو نیست کس راگزیر بر آورد وشد خانه را حلقه گیر (۲۴۴, ۵۴)

kasadlıq - (kəsadi) کسادى

ucuzlaşmaq, qiymətdən düşmək (kəsadi didən) - کسادى دیدن

سخن بین چه عالیست بالای او کسادى مبیناد کالای او (۲۲۶, ۹)

xələl gətirmək, sarsıtmaq (kəsadi dər avərdən) - کسادى در آوردن

بیینی که روزی هم آزار او کسادى در آرد بیزار او (۱۲۴, ۹۸)

başqaları - (kəsan) کسان

بخور چیزی از مال و چیزی بده زبهر کسان نیز چیزی بده (۳۸۲, ۶)

özgə - (kəsan) کسان

فرماندن شهر خود با خسان به از شهر یاری بشهر کسان (۳۹۲, ۷)

Kəsra - (kəsra) کسرى

خراج آورش حاکم روم وری خراجش فرستاده کسرى وکی (۱۴, ۱۳)

paltar - (kesvət) کسوت

چو گلنارگون کسوت آفتاب کیودی گرفت از خم نیل آب (۱۰۰, ۲۳۳)

tərcümə - (kesvətgəri) کسوت گری

tərcümə etmək (kesvətgəri kərdən) - کسوت گری کردن

خرندامها را زلفظ دری بیونان زبان کرد کسوتگری (۵۵, ۳۴)

heç kəs - (kəsi) کسی

گزید از غنیمت ظرایف بسی کزانسان نبیند ظرایف کسی (۱۱۶, ۵۳)

heç kəs qərara gəlmədi, heç kəs cəsarət etmədi (kəsi-ra rəy nəyaməd) - کسی را رای نیامد

زیس کشتن مرد جنگ آزمای نیامد کسی را سوی جنگ رای (۴۱۸, ۱۰۲)

öldürmək, söndürmək feilinin kökü (koş) - کوش

چو کردی چراغ من نوردار زمن باد مشعل کشان دور دار (۱۰, ۳)

oxşayan, sıgallayan - (kaşan) کشان

شهنشه بیک دست ساغر کشان بدست دگر زلف دلبر کشان (۴۵۰, ۵۵۷)

çəkə-çəkə - (kaşan) کشان

بخم کمندش سر اندر کشید کشان همچنان سوی لشگر کشید (۴۴۱, ۴۲۰)

əkinci - (keşavərz) کشاورز

کشاورزیر گاو بندد لباد ز گاو آهن و گاو جوید مراد (۲۰۵, ۱۹۷)

əkincilik - (keşavərzi) کشاورزی

کشاورز شغل سپه ساز کرد سپاهی کشاورزی آغاز کرد (۲۰۵, ۱۹۱)

əkın, tarla - (keşt) کشت

سر سبز پوشان باغ بهشت برسبزی آراسته کار و کشت (۱۵, ۳)

dünyəvi işlər - (keşt-e cəhan) کشت جهان

تو نیز آن مکن تا نه بیینی همان (۲۰۲, ۱۶۵)

əkın-biçin - (keşt-o-dorud) کشت و درود

چو در دانه باشد تمنای سود کنیور در آید بکشت و درود (۳۸, ۱۰۶)

öldürmək - (koştən) کشتن

چرا کشت بهمن فرامرزا بخون غرقه کرد آن بروبرز را (۲۰۰, ۱۳۵)

ölüm - (koştən) کشتن

شه از کشتن هندی وزخم روس بیچید بر خود چو زلف عروس (۴۲۷, ۲۲۰)

gəlmək - (koştən amədən) کشتن آمدن

چو در نسل ما کشتن آمد نخست کشنده نسب کرد بر ما درست (۱۸۶, ۱۶۶)

söndürmək - (koştən) کشتن

بفرمود تا آتش موبدی کشتند از هنرمندی و بخردی (۲۱۰, ۵۷)

əkmək - (keştən) کشتن

زمینش باب زراعتش اند تو گونی در آن زعفران کشته اند (۲۴۹, ۱۱)

əkın, tarla - (keşte) کشته

مکن کشته چینیان را خراب که افتد ترا نیز کشتی در آب (۳۵۸, ۶۴)

ölüm - (koşte) کشته

بجانبرد خود هر کسی گشته شاد کس ار کشته خود نیلورد یاد (۱۸۰, ۷۵)

ölmüş, meyit - (koşte) کشته

بعبرت در آن کشتگان بنگریست بخندید پیدا و پنهان گریست (۱۱۱, ۷۹)

کشنده چو بر خصم خود کام یافت بشادی سوی لشگر خود شتافت (۱۳۶, ۴۲۱)
 کشور (keşvər) - ölkə
 سکندر شه هفت کشور نماند نماند کسی چون سکندر نماند (۵۳, ۸۸)
 کشورارا (keşvərara) - ölkəbəzəyən, şah
 نشان جست کان کشور آرای کی کجا خوابگه دارد از خون و خوی (۱۰۲, ۱۸۲)
 کشور آشوب (keşvərašub) - ölkəni həyəcana salan
 یکی دشت پر پیل و پر پیل تن همه کشور آشوب و لشگر شکن (۲۷, ۴۰۵)
 کشور خدا (keşvərxoda) - hakim, dövlət başçısı
 ز کشور خدایان و شهزادگان نظر بیش کردی بافتادگان (۱۳, ۲۸۹)
 کشور خدائی (keşvərxodai) - hökmranlıq
 نخستین در پادشاهی زخم دم از کار کشور خدائی زخم (۴۶, ۴۳)
 کشور خدائی کردن (keşvərxodai kərdən) - hökmranlıq etmək, şahlıq etmək
 بر آفاق کشور خدائی کنی جهان در جهان پادشاهی کنی (۳۳, ۷۱)
 کشورستانی (keşvərsətani) - fatehlik
 از آنجا که روز جوانیش بود تمنای کشورستانی بود (۳۳, ۱۲۰)
 کشورگشای (keşvərqoşay) - fateh, ölkələr zəbt edən
 چو اسکندری شاه کشورگشای چو خضر از ره افتاده را رهنمای (۵۰, ۴۹)
 کشورگشای شدن (keşvərqoşay şodən) - ölkələr fəth etmək
 که ملک جهان را بفرهنگ و رای شد از قاف تا قاف کشورگشای (۲۶, ۶۵)
 کشورگشائی (keşvərqoşai) - fatehlik
 ز شمشیر پولاد چون شیر مست بکشورگشائی کلیدی بدست (۶۶, ۱۴۱)
 کشی (kəşi) - xoşhallıq, məmnunluq
 کشی کردن (kəşi kərdən) - xoşhallıq yaratmaq, məmnun etmək
 ز خدمت کشی کرد و بنواختش بسی گنج زر پیشکش ساختش (۱۶۸, ۲۰۳)
 کشی نمودن (kəşi nəmudən) - şadlanmaq
 چو خوش دید دل را کشی مینمود بان دلخوشی دلخوشی میفرود (۸۳, ۴۶۱)

öldürülmək - košte şodən) کشته شدن
 ز پولاد درعان پولاد تیغ بسی کشتت وهم کشته شدای دریغ (۹۶, ۴۱۸)
 meyit meyit yanında) - košte bər-e košte) کشته بر کشته
 ز بس کشته بر کشته مردان مرد شده راه بر بسته برره نورد (۸۰, ۱۸۱)
 öldürüləsi) - köştəni) کشتنی
 دگر کشتنی انداختت پولاد تر بران کشتنی هم نشد کارگر (۳۶۹, ۴۳۸)
 gəmi) - keşti) کشتی
 دو کشتی بهم باز پیوسته داشت میان دو کشتی رسن بسته داشت (۶۶, ۵۸)
 qoşun çəkmək) - kəşti avərdən) کشتی آوردن
 و گر کشتی آرد بدریای من سری بیند افکنده دریای من (۹۷, ۱۵۰)
 gəmini) - kəşti əz- ab-e şur borun randən) کشتی از آب شور برون راندن
 şor sudan çıxarmaq, çətin işin öhdəsindən gəlmək
 ز رومی کجا خیزد آن دست زور که کشتی برون راند از آب شور (۷۷, ۱۴۹)
 birinin) - dər ab oftadən-e kəşti-ye(kəsi) در آب افتادن کشتی (کسی)
 gəmisinin batması, birinin müsibətə düşər olması
 مکن کشته چینی را خراب که افتد ترا نیز کشتی در آب (۶۴, ۳۵۸)
 tısbağa) - kəşəf) کشف
 کفیده دل و بر لب آورده کف دهن باز کرده چو پشت کشف (۲۶۳, ۱۰۲)
 vuruşma) - kəşməkaş) کشمکش
 شه آن وحشیان را که بود از حبش نفرمود کشتن در آن کشمکش (۶۵, ۱۱۰)
 kəşmirli) - kəşmirzad) کشمیرزاد
 همان پایکوبان کشمیرزاد معلق زن از رقص چون دیو باد (۴۹, ۳۸۵)
 öldürən (allah) - koşənde) کشنده
 چو در نسل ما کشتن آمد نخست کشنده نسب کرد بر ما درست (۱۶۶, ۱۸۶)
 öldürən, qatil) - koşənde) کشنده
 کشنده دو سرهنگ شوریده رای بنزد سکندر گرفتند جای (۹۳, ۱۸۲)
 öldürən (Qəntal) - koşənde) کشنده

کشیدن (kəşidən) - çəkmək, cəzb etmək
 شنید از دبیران دینار سنج که زر زرکشند در جهان گنج گنج (۲, ۲۲)

کشیدن (kəşidən) - çəkə-çəkə aparmaq
 کشندش بزنجیر چون اژدها نیارند کردن زبندش رها (۳۴۰, ۴۳۵)

کشیدن (kəşidən) - çəkib yerə salmaq
 برو چون مسلسل شود بند سخت کشندش بینجاه مرد از درخت (۳۳۳, ۴۳۵)

کشیدن (kəşidən) - daşımaq
 کری بنده کو بار مردم کشد گهی شم کشد گه بریشم کشد (۶۳, ۱۱۰)

کشیدن (kəşidən) - bağlamaq
 خرازین زر به که پالان کشد که تا رخت خربنده آسان کشد (۱۰۱, ۱۵۰)

کشیدن (kəşidən) - dartıb çəkmək, çəkib bərkitmək
 طناب سر ابرده خسروی کشیدند و شد میخ مرکز قوی (۱۴۵, ۳۹۱)

کشیدن (kəşidən) - döşəmək
 کشیدند بر طره کوی و بام شقایق نمطهای بیجاده فام (۷۴, ۲۲۰)

کشیدن (kəşidən) - çıxarmaq, yürütmək
 چو آینه چینی آمد پدید سکندر سپه را سوی چین کشید (۴۱, ۳۴۲)

کشیدن (kəşidən) - vurmaq
 ز راجه منم پیل پولاد خای بر پشت پیلان کشم پیل پای (۱۶۵, ۹۵)

کشیدن (kəşidən) - atmaq
 چو بر شاخ آهو کشد چرم گور بدوزد سرمور بر پای مور (۳۲, ۸۵)

کشیدن (kəşidən) - örtmək
 کسی کو کشند دیده را در نقاب نه در ماه بیند نه در آفتاب (۴۱, ۴۰۰)

کشیدن (kəşidən) - gətirmək, gətirib vermək
 ولیکن بشرطی که از ملک خویش کشی هفت ساله مرا دخل پیش (۲۱۳, ۳۶۸)

کشیده (kəşide) - döşənmiş
 سرائی ملوکانه دارد بلند بساطی کشیده درو ارجمند (۵۶, ۲۵۲)

کشیده (kəşide) - çəkilmış, yazılmış

بران جام از آنجا که پیوند بود مسلسل کشیده خطی چند بود (۲۹, ۳۱۱)

کعب (kə'b) - sümük
 کعب گرگ (kə'b-e qorq) - canavar sümüyü, kiçik və gərəksiz bir şey
 کعب گرگ در پای پیکان بود (kəb-e qorq dər pay peykan bovəd) - kiçik və gərəksiz görünən bir şey böyük fəsadlar yaradar
 ز خردان بسی فتنه آید بزرگ که در پای پیکان بود کعب گرگ (۳۶, ۳۱۹)

کعبه (kə'be) - Kəbə
 نخستین در کعبه را بوسه داد پناهنده خویش را کرد یاد (۵۵, ۲۴۴)

کف (kəf) - ovuc, əl
 پذیره شد آسایش و خواب را روان کرد بر کف می ناب را (۱۳, ۱۱۹)

کف پا (kəf-e pa) - daban
 کلاه مرصع بر افراشته قبا تا کف پای بگذاشته (۵۲, ۴۰۷)

— (ze-kəf möhre birun feşandən-e setare) ز کف مهره بیرون فشاندن ستاره
 uldizun əlindən muncuqların tökülməsi, ulduzların yox olması
 سپهر از کمین مهر بیرون جهانند ستاره ز کف مهره بیرون فشانند (۱۴, ۸۴)

ببخشش در آمد کف مرزبان در گنج بگشاد بر میزبان (۷۸, ۳۱۵)
 ببخشش در آمد کف مرزبان (۷۸, ۳۱۵)

بکف فتادن (be-kəf fetadən) - ələ düşmək
 عجب ماند کز پرده بیرون فتاد عجیتر که بازش بکف چون فتاد (۴۸۰, ۴۴۵)

بکف آوردن (be-kəf avərdən) - ələ keçirmək
 سپه زان کشیدم باقصای چین که آرم بکف ملک توران زمین (۲۰۷, ۳۶۸)

بکف بر نهادن (be-kəf bər nəhadən) - ələ almaq
 نویسنده شد ناله چنگ را بکف بر نهاد آب گلرنگ را (۴۳۰, ۴۴۲)

بکف آوردن (dər kəf avərdən) - ələ gətirmək, ələ keçirmək
 سگالش گری کونصیحت شنید در چاره را در کف آرد کلید (۶۰, ۱۴۷)

کف (kəf) - ovuc, bir ovuc qədər
 گرم بشکنی گر نهی در نورد کفی خاک خواهی زمین خواه گرد (۸۷, ۹)

کف (kəf) - köptük

کفیده دل و برلب آورده کف (bər ləb kəf avərde) - ağı köptüklənmiş, hirsələnmiş

کفیده دل و برلب آورده کف دهن باز کرده چو پشت کشف (۱۰۲, ۲۶۳)

کفایت (kefayət) - bəsdır, kifayətdır

ترا آن کفایت که شمشیر من نیارد سرتخت تو زیر من (۱۳۲, ۵۱)

کفایت شدن (kefayət şodən) - bəs olmaq

که درگه نشینان شه را تمام کفایت شد آن نزل در صبح و شام (۳۷۴, ۲۹۴)

کفایت کردن (kefayət kərdən) - son qoymaq

قلم در کش آیین بیداد را کفایت کن از خلق فریاد را (۱۴۰, ۵۴)

کفر (kofr) - küfr, kafirlik

تو آورده سوی من تاختن مرا با تو کفرست کین ساختن (۳۶۶, ۱۷۹)

کفش (kəfş) - ayaqqabı

کفش پیش آوردن (kəfş piş avərdən) - itaət etmək, qulluq göstərmək

چو مقبل کمر بست پیش آر کفش طیانچه نشاید زدن با درفش (۳۶۲, ۱۱۴)

کفل (kəfəl) - yanbız

کفل گرد کردن (kəfəl gerd kərdən) - kökəlmək

کفل گرد کردند گوران دشت مگر شیرازان گورگه در گذشت (۳۰۷, ۱۰۳)

کفلپوش (kəfəlpuş) - yəhəraltı, çul

همه زین زرین یاقوت کار کفلپوشهای جواهر نگار (۴۰۷, ۵۱)

کفلگاه (kəfəlgah) - yanbız

کفلگاه شیران در ارم بداغ زیبیه نهنگان فروزم چراغ (۲۶۲, ۱۸۵)

کفن (kəfən) - kəfən

درخت کینرا فروریخت بار کفن دوخت بر درع اسفندیار (۱۸۷, ۱۷۹)

کفن پوشیدن (kəfən puşidən) - kəfən geymək, ölmək

کسی کوزند بر من ابرو گره کفن به که پوشد بجای زره (۴۲۷, ۲۱۷)

کفه (kəfe) - tərəzinin gözü

ترازوی پولاد سنجان بمیل زکفه بکفه همی راند سیل (۸۷, ۵۹)

کفیده دل (kəfidedel) - ürəyi yaralı

کفیده دل و برلب آورده کف دهن باز کرده چو پشت کشف (۱۰۲, ۲۶۳)

کلاغ (kəlağ) - qarğa

کلاغی تک کبک در گوش کرد تک خویشتن را فراموش کرد (۱۵۷, ۴۰)

کلاه (kolah) - papaq

کلاهی زیولاد چین بر سرش که گوهر بر شک آمد از گوهرش (۱۰۷, ۱۳)

Günəşin çıxması - kolah dər avərdən-e xorşud) کلاه بر آوردن خورشید

چو خورشید روشن بر آرد کلاه پدیدار گردد سپید از سیاه (۱۷۴, ۲۰)

کلاه (kolah) - tac

خداوند شمشیر و تخت و کلاه سه نوبت زن پنج نوبت پناه (۴۶, ۱۳)

kolah bər çərx-e gərdan rəsanidən) - کلاه بر چرخ گردان رسانیدن

şahlıq və dövləti göylərə qaldırmaq, şahlıqını möhkəmləndirmək

که چون در سپاهان کمر بست شاه رسانید بر چرخ گردان کلاه (۲۱۶, ۱۱)

kolah bərkəşide) - başıacıq, tacsız) کلاه بر کشیده

سرافکنده و بر کشیده کلاه درآمد بیاین آن تختگاه (۳۰۵, ۶۹)

کلاه (kolah) - şah

dər saye-ye yek kolah sər əfkəndən) - کلاه سرافکنده

bir şaha (İskəndərə) baş əymək

سرافکنده در سپاه یک کلاه (۲۷۱, ۳۰۵)

کلک (kelk) - qələm

بفرمود تا کاغذ و کلک و ساز نویسنده چینی آرد فراز (۳۵۶, ۲۴)

kelk əz sər-e name pərdaxtən) - məktubun

başlığını yazıb qurtarmaq

چو کلک از سر نامه برداختند سخن بر زبان شه انداختند (۳۴۹, ۸)

kelk-e şəberəng-ra rəvan kərdən) - qara

mürəkkəbli qələmi işə salmaq, qara rəngli qələmlə yazmaq

روان کرد کلک شبه رنگ را ببرد آب مانی وارژنگ را (۱۵۴, ۱۵۷)

بر آورد کلکی پایین و زیب   رقم زد بر آن حوض مانی فریب (۳۷۹, ۵۵)   کلکی (kelk) - firça

یکی کاروان جمله شاهین و یاز   بجزر و کلنگ افکنی تیز تاز (۳۸۵, ۵۹)   کلنگ (koləng) - durna

کلوخی که با کوه سازد نبرد   بسنگی توان زو بر آورد گرد (۱۵۲, ۱۳۷)   کلوخ (kolux) - çiy kərpic, kəsək

– (ze-xəste koluxi gərd bər avərdən) زخسته کلوخی گرد بر آوردن
 əlsiz-ayaqsız, əlindən iş gəlməmək
 نه آن لشگرند این که روز نبرد   زخسته کلوخی بر آرند گرد (۴۰۷, ۵۹)

کلە (koləh) - kolaḥ) sözlünün qısa forması, papaq
 şadlanmaq, (koləhquşe bər aseman bərdən) کله گوشه بر آسمان بردن
 sevinmək
 نهادند سر بر زمین یکزمان   کله گوشه بردند بر آسمان (۱۹۵, ۵۱)

کلە (koləh) - çadır
 پراز کله شد کوی و یازارها   دگرگونه شد سکه کارها (۲۲۰, ۷۶)
 گل سرخ چون کله بندد بیباغ   فروزد زهر غنچه صد چراغ (۴۶۴, ۵۶)

کلە (kəlle) - kəllə, baş
 زده بر سر از جعد پرچم کلاه   چویر کله کوه ابر سیاه (۱۴۲, ۷۳)
 زبس کلاه سر که برکنده بود   یکی کوه از آن کله آکنده بود (۴۴۸, ۵۱۸)

کلە (kəlle) - boyun, başın kökü
 بجز سر ندیدم که از کله کند   همی کند ویر دیگری میفکند (۴۴۸, ۵۱۷)

کلە داری (koləhdari) - şahlıq, hömranlıq
 کله داریش هست و او بی کلاه   سپهدار و او را نبیند سپاه (۲۵۱, ۴۱)
 کلە داری (koləhdari kərdən) - şahlaq etmək, şah olmaq
 کمر بند و بیداری بخت بین   کله داری کن سر تخت بین (۱۲۴, ۱۰۱)

کلیچه (koliçe) - Günəş
 باتش بدل گشت مشتى شرار   کلیچه شد آن سیم کاورس وار (۱۷۷, ۳۷)

کلیچه پز (koliçepəz) - külçə bişirən, çörək bişirən
 نه آتش گل باغ جمشید بود   کلیچه پزخوان خورشید بود (۲۷۸, ۴۴)

کلید (kelid) - açar
 چویر شه دعا کرد از اندازه بیش   کلید در دز بینداخت پیش (۲۹۵, ۱۰۴)
 مکتوب (kelid-e xəzine) - کلید خزینه
 بیوسید برنامه و پیش برد   کلید خزینه بهندو سپرد (۳۳۲, ۹۹)
 köməklik etmək (kelid conbandən) - کلیدی بجنبان درین داوری (۲۹۴, ۸۹)
 تو در نیم شب نیز انگریاوری
 kömək etmək (kelid dadən) - کلید دادن
 تو آوردی از لطف جوهر پدید   جوهر فروشان تو دادی کلید (۳, ۹)
 açılmaq (kelid yaftən) - کلید یافتن
 بدان تا حق از باطل ارم پدید   زمن بند هر قفل یابد کلید (۲۳۰, ۶۰)

سیرت (sirri açmaq) - (pəre-ye qofl-ra bər kelid zədən) - پره قفل را بر کلید زدن
 چو پیغام شه باتو کردم پدید   مزن پره قفل را بر کلید (۲۶۰, ۱۶۴)

کم (kəm) - kiçik, aşağı
 دو حاجت نمودی نه برجای خویش   یکی کم زمن دیگری از تو بیش (۲۳۲, ۸۳)

کم (kəm) - pis
 بانگیزش از آسمان کم نبود   صبا مرد میدان او هم نبود (۳۸۶, ۶۹)

کم (kəm) - az
 نه پرکنده تا فراهم شوی   نه افزوده نیز تا کم شوی (۵, ۲۶)
 görünmək (kəm didən) - کم دیدن
 بخود کم شوم خلق را رهنمای   همایون ز کم دیدن آمد همای (۳۴, ۶۱)

danışmaq (kəm zədən (əz çiz)) - کم زدن
 چو در کوی نابخردان کم زنی   به از داستان خرد کم زنی (۱۴۳, ۶)

azalmaq (kəm şodən) - کم شدن

نه پرکنده تا فراهم شوی نه افزوده نیز تا کم شوی (۲۶, ۵)
 کم کردن (kəm kərdən) - azaltmaq
 نه جباری خویش را کم کند نه درپیش من پشت را خم کند (۱۵۵, ۲۶۰)
 کم کردن (kəm kərdən) - uzaqlaşdırmaq (bədiyyəti)
 گر آرایش نظم ازو کم کنم بکم مایه بیفش فراهم کنم (۲۶, ۵۵)
 کم گرفتن (kəm gereftən) - qiymətləndirməmək, alçaltmaq
 کم خود نخواهی کم کس مگیر ممیران کسی را و هرگز ممیر (۷۱, ۲۳۸)
 کم گرفتن (kəm gereftən) (pey-e çizi) - az düşünmək, az fikirləşmək (bir şey haqqında)
 سکندر که او ملک عالم گرفت پی جستن کام خود کم گرفت (۱۳, ۲۳۴)
 کم گشتن (kəm gəştən) - azalmaq, əskilmək
 نوم نوش جامی زیاقوت ناب کزوکم نگرده بخوردن شراب (۷۰, ۳۳۰)
 کم از قطره شدن (kəm əz- gətre şodən) - gücsüz olmaq
 هم آورد اوگر بود زنده پیل کم از قطره باشد بررود نیل (۱۰۶, ۳۴۷)
 کمترز هیچ (kəmtər ze- hiç) - heçdən də heç
 وگر نه چنانکه دهم گوش بیچ که دانی که هیچی و کمترز هیچ (۲۹, ۱۵۷)
 کم (kəm) - yoxluq
 کم خود خواستن (kəm-e xod xastən) - özünün yoxluğunu istəmək
 کم خود نخواهی کم کس مگیر ممیران کسی را و هرگز ممیر (۷۱, ۲۳۸)
 کم (kəm) - gödək, qıssa
 کم آمدن (kəm amədən) - gödək gəlmək, qıssa olmaq
 چو گشت آن ملمع قبا جای او بدستی کم آمد زبالای او (۱۹, ۱۴)
 کم آزار (kəmazar) - azincidən, zərərsiz
 کم آزار شدن (kəmazar şodən) - incitməmək, zərər verməmək
 کم آزار شوکزه همه داغ و درد کم آزار یابد کم آزار مرد (۷۰, ۲۳۸)
 کمال (kəmal) - kamal, yaxşı keyfiyyət
 وگر ماه نورا براتی دهد ز نقص کمالش نجاتی دهد (۱۹, ۴۷)

کمان (kəman) - kaman
 کمان خواست از دایه و چوب تیر گهی کاغذش بر هدف گه حریر (۶۷, ۶۸)
 کمان کز ابرو و چوب تیر (kəman kəzəbrü) - əyrikəmanqəşlı
 کمان کز ابرو و میزگان تیر زیستان جوشن بر آورده شیر (۲۵۵, ۱۰۱)
 کمان گوشه ابرو (kəmanquşə-ye-əbrü) - qaşın qırağı
 کمان گوشه ابرو خم گرفت ز تندیش گوینده را دم گرفت (۳۲, ۱۳۱)
 کمان خدنگی (kəman-e xədəngi) - xədəng ağacından düzəldilmiş kaman
 پرچهره برداشت و بناخت چنگ کمان خدنگی و تیر خدنگ (۵۳۱, ۴۴۹)
 کماندار (kəmandar) - kamandar, mahir oxatan
 چوبرجیس در جنگ هر بد گمان کمان دارم و برندارم کمان (۳۲, ۳۳)
 کمانگیر (kəmanğir) - kamangir
 بنیروی دست کمانگیر او بیفتاد الانی بیک تیر او (۲۵۸, ۴۳۰)
 کمانبدهگی (kəmbudegi) - kəmağıllıq, çatışmazlıq
 دگریاره گفت این چه کم بودگیست شفاعت درین پرده بیهودگیست (۲۲۱, ۲۴۴)
 کمبها (kəmbəha) - ucuz
 غله چون بود کاسد و کم بها کند برزگر کار کردن را (۱۰۷, ۳۸)
 کم بیش (kəm biş) - uzaq başı
 بیک ماه کم بیش با اوبساز که بیگانه اینجا نماند دراز (۱۱۵, ۳۶۲)
 کمر (kəmə) - bel, kəmə
 بر آویخت هندوی چرخ از کمر بهارونی شب جرسهای زر (۵۲, ۸۷)
 کمر (kəmə) - kəmə
 تشیننده بریزمگاه کیان منم تاج بر سر کمر بر میان (۹۱, ۱۵۰)
 کمر بستن (kəmə bəstən) - qulluq göstərmək
 کمر بندد و چرب دستی کند بصد مهر مهمان پرستی کند (۵۱, ۳۰۳)
 کمر بستن (kəmə bəstən) - karaul çəkmək, gözətçilik etmək
 برون شد یزک دار دشمن شناس یتاقی کمر بست بر جای پاس (۵۸, ۸۲)

چولختی بغلتید بر روی خاک کمر بست وزد دامن درع چاک (۹, ۴۵۲)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - şah olmaq, şahlıq kəməri bağlamaq, که چون در سپاهان کمر بست شاه رساتید بر چرخ گردان کلاه (۱۱, ۲۱۶)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - əzmini artırmaq, qarşıya məqsəd qoymaq, qəti qərara gəlmək, qəsd etmək

کمر بند ایرانیان سست کرد بایران گرفتن کمر چست کرد (۳۴, ۱۲۰)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - əzm etmək, qəsd etmək, xidmətə ürəkdən hazır olmaq

بر آمد چو خورشید بالای تخت فلک در غلامی کمر کرده سخت (۱۴۲, ۲۲۵)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - tərک etmək, əl üzmək, (kəməṛ qoşadən (əz-çizi) - از چیزی) چو من زین ولایت گشادم کمر تو خواه افسر از من ستان خواه سر (۱۳۱, ۱۸۴)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - Kəyan şahlarına məxsus kəməṛ həftə çeşmēkəməṛ) هفت چشمه کمر

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - istəmək, tələb etmək

ش هفت کشور برسم کیان یکی هفت چشمه کمر بر میان (۱۴۱, ۲۲۵)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - sıra ilə

کمر بر کمر تاجداران دهر ببیش جهانجوی پیروز بهر (۳۰۶, ۲۷۱)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - belə kəməṛ bağlamaq

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - kəməṛ bəṛ miyan avərdən) کمر بر میان آوردن

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - kəməṛ dər kəməṛ) - sıra ilə

کمر بستگان با کمر های چست کمر در کمر گفتمی از حلقه رست (۷۱, ۱۹۶)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - tabe

که دارم کمر بسته چون اوبسی (۶۹, ۱۴۸)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - döyüşçü

برون زد جنیبت چو تند آتشی (۱۶۰, ۴۲۲)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - xidmətçi, qulluqçu, nöqə

کمر بستگان با کمر های چست کمر در کمر گفتمی از حلقه رست (۷۱, ۱۹۶)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - qul

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - razılaşmaq

زره پوشم از تیغ بازی کنی کمر بندم از صلح سازی کنی (۸۳, ۱۶۵)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - bel bağlamaq

بهر جا که هستی کمر بسته ام بخدمتگری با تو پیوسته ام (۱۱, ۱۹۲)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - tabe olmaq

نتابم سرازرای و پیمان او نیندم کمر جز بفرمان او (۴۳, ۷۲)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - həmlə etmək

دوالی کمر بسته چون شیر نر زدش ضربتی بر دوال کمر (۱۸۱, ۴۲۴)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - düşmənçilik etmək

فلک و اربا هر که بندد کمر بر آب افکند چون زمینش سپر (۲۲, ۴۷)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - hazırlaşmaq

مرا نیز بایست برخاستن کمر بستن و لشگر آراستن (۶۹, ۱۶۴)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - istəmək, tələb etmək

چو مقبل کمر بست پیش آر کفش طپانچه نشاید زدن با درفش (۱۱۴, ۳۶۲)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - dövrə vurmaq

زمین را ب مردم بر آراست چهر کمر بست گردش ز گردان سپهر (۴, ۱۶۰)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - rahat olmaq, əzmlı olmaq

کمر بند و بیداری بخت بین کله داری کن سر تخت بین (۱۰۱, ۱۲۴)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - xidmət göstərmək, qul olmaq, səcdə etmək

همه روز خورشید با تاج وزر بیائین تخت تو بندد کمر (۴, ۵۱)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - boyun əymək, təzim etmək

کمر بست نوشابه چون چاکران بفرمود تا آن پری پیکران (۲۴۰, ۲۶۶)

کمر بستن (kəməṛ bəstən (be-çizi, be-kəsi)) - həmrəy olmaq qoşulmaq

بیرخاش خاقان کمر بست چست که نشمرد پیمان او را درست (۲۵۰, ۳۷۱)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - belinə kəməṛ bağlamaq, kəməṛ taxmaq

چولختی بغلتید بر روی خاک کمر بست وزد دامن درع چاک (۹, ۴۵۲)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - şah olmaq, şahlıq kəməri bağlamaq, که چون در سپاهان کمر بست شاه رساتید بر چرخ گردان کلاه (۱۱, ۲۱۶)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - əzmini artırmaq, qarşıya məqsəd qoymaq, qəti qərara gəlmək, qəsd etmək

کمر بند ایرانیان سست کرد بایران گرفتن کمر چست کرد (۳۴, ۱۲۰)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - əzm etmək, qəsd etmək, xidmətə ürəkdən hazır olmaq

بر آمد چو خورشید بالای تخت فلک در غلامی کمر کرده سخت (۱۴۲, ۲۲۵)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - tərک etmək, əl üzmək, (kəməṛ qoşadən (əz-çizi) - از چیزی) چو من زین ولایت گشادم کمر تو خواه افسر از من ستان خواه سر (۱۳۱, ۱۸۴)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - Kəyan şahlarına məxsus kəməṛ həftə çeşmēkəməṛ) هفت چشمه کمر

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - istəmək, tələb etmək

ش هفت کشور برسم کیان یکی هفت چشمه کمر بر میان (۱۴۱, ۲۲۵)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - sıra ilə

کمر بر کمر تاجداران دهر ببیش جهانجوی پیروز بهر (۳۰۶, ۲۷۱)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - belə kəməṛ bağlamaq

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - kəməṛ bəṛ miyan avərdən) کمر بر میان آوردن

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - kəməṛ dər kəməṛ) - sıra ilə

کمر بستگان با کمر های چست کمر در کمر گفتمی از حلقه رست (۷۱, ۱۹۶)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - tabe

که دارم کمر بسته چون اوبسی (۶۹, ۱۴۸)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - döyüşçü

برون زد جنیبت چو تند آتشی (۱۶۰, ۴۲۲)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - xidmətçi, qulluqçu, nöqə

کمر بستگان با کمر های چست کمر در کمر گفتمی از حلقه رست (۷۱, ۱۹۶)

کمر بستن (kəməṛ bəstən) - qul

چه دولت که دربند کار تو نیست   چه مقصود کان در کنار تو نیست (۴۹, ۵۵)

سیاهان چو شب رومیان چون چراغ   کم و بیش چون زاغ و چون چشم زاغ (۴, ۱۰۶)

بچشم وفا سازگار آمدش   دلش برد چون در کنار آمدش (۱۲۹, ۲۲۴)

کنج (konc) - künc

چه بندی دل خود در آن ملک و مال   که هستش کمی رنج و بیشی وبال (۱۵۷, ۲۰۲)

– (sər əz-konc-e kuh borun zədən-e aftab) سراز کنج کوه برون زدن آفتاب
Günəşin çıxması

دگر روز کاورد گردون شتاب   برون زد سراز کنج کوه آفتاب (۵۵, ۸۷)

کنجد (koncod) - küncüd

کنجیدن (koncidən) - mümkün olmaq, bir araya sığmaq

یکی گوی و چوگان بقاصد سپرد   قفیزی پراز کنجد ناشمرد (۷۶, ۱۳۴)

کمین بر بزمگاه زنگ آورند   تنی چند زنگی بچنگ آورند (۱۰۸, ۹۱)

اگر لشگر از کنجد انگیخت شاه   مرا مرغ کنجد خور آمد سپاه (۱۰۰, ۱۳۶)

کنج خور (koncodxor) - küncüdeyən

فروریخت کنجد بصحن سرای   طلب کرد مرغان کنجدربای (۹۷, ۱۳۵)

کنجدربای (koncodrobay) - küncüddənləyən

سپهر از کمین مهر بیرون جهانند   ستاره ز کف مهره بیرون فشانند (۱۴, ۸۴)

دو لشگر چو دریای آتش دمان   گشادند باز از کمینها کمان (۷۷, ۴۱۶)

دویüşə (əz-kəmin kəman baz qoşadən) - döyüşə

کمین ساختن (kəmin saxte) - pusquda duraraq

کمان شهنشه کمین ساخته   گوزنی بهر تیری انداخته (۵۳, ۳۴۳)

کن (kon) - könd

چنان گرم کن عزم رایم بتو   که خرم دل ایم چو ایم بتو (۶۹, ۷)

کنار (kenar) - tərəf

رخ آراسته دستها در نگار   بشادی دویدندی از هر کنار (۲۳, ۲۰۸)

کنار (kenar) - sahil

جوآبی که بادش کند بیقرار   شکن بر شکن میدود بر کنار (۴۹, ۳۷۹)

کنار (kenar) - yan

چه دولت که دربند کار تو نیست   چه مقصود کان در کنار تو نیست (۴۹, ۵۵)

سیاهان چو شب رومیان چون چراغ   کم و بیش چون زاغ و چون چشم زاغ (۴, ۱۰۶)

بچشم وفا سازگار آمدش   دلش برد چون در کنار آمدش (۱۲۹, ۲۲۴)

کنج (konc) - künc

– (sər əz-konc-e kuh borun zədən-e aftab) سراز کنج کوه برون زدن آفتاب
Günəşin çıxması

دگر روز کاورد گردون شتاب   برون زد سراز کنج کوه آفتاب (۵۵, ۸۷)

کنجد (koncod) - küncüd

کنجیدن (koncidən) - mümkün olmaq, bir araya sığmaq

یکی گوی و چوگان بقاصد سپرد   قفیزی پراز کنجد ناشمرد (۷۶, ۱۳۴)

کمین بر بزمگاه زنگ آورند   تنی چند زنگی بچنگ آورند (۱۰۸, ۹۱)

اگر لشگر از کنجد انگیخت شاه   مرا مرغ کنجد خور آمد سپاه (۱۰۰, ۱۳۶)

کنج خور (koncodxor) - küncüdeyən

فروریخت کنجد بصحن سرای   طلب کرد مرغان کنجدربای (۹۷, ۱۳۵)

کنجدربای (koncodrobay) - küncüddənləyən

سپهر از کمین مهر بیرون جهانند   ستاره ز کف مهره بیرون فشانند (۱۴, ۸۴)

دو لشگر چو دریای آتش دمان   گشادند باز از کمینها کمان (۷۷, ۴۱۶)

دویüşə (əz-kəmin kəman baz qoşadən) - döyüşə

کمین ساختن (kəmin saxte) - pusquda duraraq

کمان شهنشه کمین ساخته   گوزنی بهر تیری انداخته (۵۳, ۳۴۳)

کن (kon) - könd

چنان گرم کن عزم رایم بتو   که خرم دل ایم چو ایم بتو (۶۹, ۷)

کنار (kenar) - tərəf

رخ آراسته دستها در نگار   بشادی دویدندی از هر کنار (۲۳, ۲۰۸)

کنار (kenar) - sahil

جوآبی که بادش کند بیقرار   شکن بر شکن میدود بر کنار (۴۹, ۳۷۹)

کنار (kenar) - yan

کنده (konde) - qandalaq

نه تخت زرست اینکه اوجای ماست کز آهن یکی کنده برپای ماست (۳۰۸, ۱۱۰)

کنده-ye çarbənd) - dünya, yer üzü

برون جسته از کنده چار بند فرس رانده بر هفت چرخ بلند (۱۵, ۹)

کنگ (kəng) - Qanq çayı

ز سرچشمه نیل تا رود کنگ ز شوراب چین تا بتلخ آب زنگ (۲۲۷, ۲۰)

کنون (konun) - əknun) sözünün qısa forması

کنون گر بغم شادمانی کنم بیبرانه سرچون جوانی کنم (۲۸, ۴۴)

کنیت (koniyyət) - koniyə, ləğəb

بچابک روی بیکرش دیوزاد بگردندگی کنیتش دیو باد (۳۸۶, ۶۸)

کنیز (kəviz) - kəviz

کنیزان چابک غلامان چست بهنگام خدمتگری تندرست (۱۱۶, ۵۹)

کنیزک (kəvizək) - kəviz

عشرت کردن سکندر با کنیزک چینی (ص. ۴۶۲)

کو (ku) - hanı?

دلی کوکه بی جان خراشی بود کمندی که بی دورباشی بود (۳۱, ۱۹)

کواکب (kəvakeb) - ulduzlar

کواکب تو بر بستی افلاک را بمردم تو آراستی خاک را (۵, ۲۱)

کوفتن (kuftən) - döymək

بببغمبری کویم آنگه درش که خواند خدا نیز بببغمبرش (۴۳, ۴۸)

کوپال (kupal) - kürz

زبس زخم کوپال خارا ستیز زمین را شده استخوان ریز ریز (۱۸۰, ۶۹)

کوپال (kupal) - xüs. ad, Kupal (Rus döyüşçüsü)

زخویشان قنطال کوپال نام کو پیلتن کرد بروی خرام (۴۲۰, ۱۲۲)

کوپال گیر (kupalgir) - əlində kürz

زرومی یکی پیل کوپال گیر بر آهخته شمشیر و بر بسته تیر (۴۲۱, ۱۴۳)

کوتاه (kutah) - az

جهان بایدت شغل آن شاه کن همان کن که او کرد و کوتاه کن (۲۳۴, ۱۵)

کوتوال (kutval) - şəhər, qala gözətçisi

بر آن در که اورایت انگیخته سر کوتوال از در آویخته (۴۷, ۲۹)

کوتاه (kutah) - sözünün qısa forması, qısa

عنان بازکش ازدها بر رهست فسانه درازست و شب کوتهست (۳۵۷, ۴۵)

کوتاه (kutah) - sözünün qısa forması, gödək

ارش کوته وزلف و گردن دراز لبی چون شکر خال با او بر از (۲۲۳, ۱۲۱)

کوثر (kousər) - Kövsər (behışdə axan çay)

بهشتی شده بیشه پیرامنش زکر کوثری بسته بردامنش (۲۴۸, ۵)

کوچ (kuç) - köç

چومرغ از پی کوچ برکش جناح مشو مست راح اندرین مستراح (۱۸۹, ۱۹۷)

کوچگاه (kuçqah) - köçyeri

نخستین خرامش درین کوچگاه بالبرز خواهم برون برد راه (۲۸۳, ۲۹)

کوچگاه (kuçqah) - sözünün qısa forması, yaşayış

yeri, ev, mənzil

سرازلهو پیچید و گوش از سماع که نزدیک شد کوچگاه را و داح (۲۷, ۳۹)

کودک (kudək) - uşaq

کودک خردسال (İskəndər) - azyaşlı uşaq

که دانست کین کودک خردسال شود با بزرگان چنین بدسگال (۱۴۸, ۷۳)

کودک سرشت (kudəksereşt) - uşaq təbiətli

چو کوسه همه پیر کودک سرشت بخوبی روند ارچه هستند زشت (۸۰, ۲۲)

کور (kur) - kor

همه راه اگر نیست بیننده کور ادیم گوزنست و کیمخت گور (۱۱۲, ۸۷)

کور کردن (kur kərdən) - kor etmək

مرا لشگری نیست چندان بزور کزو چشم بد راتوان کرد کور (۳۱۹, ۴۰)

کور گشتن (kur gəştən) - kor olmaq

اسد بود طالع خداوند زور کزو دیده دشمنان گشت کور (۵۲, ۶۷)
 کورچشم (kurçeşm) - ariş və arğacı çox sıx toxunmuş parça növü
 کورچشم حریر (kurçeşmhərir) - çox sıx toxunmuş ipək
 قزاکندی از گورچشم حریر بیوشید و فارغ شد از تیغ و تیر (۹, ۱۰۷)
 کوره (kure) - küre
 دل از جای شد لشگر روم را چواز کوره آتشین موم را (۱۸۵, ۹۶)
 کوزه (kuze) - kuzə
 سوی حوض شد تشنه فراز سرکوزه خشک بگشاد باز (۵۲, ۳۷۹)
 کوس (kus) - təbil, baraban
 بنال ای دل رعد چون کوس شاه بخند ای لب برق چون صبحگاه (۴, ۴۶)
 کوس زدن (kus zədən) - təbil çalmaq
 شهنشه بزد کوس و لشگر براند سر رایت خود بگردون رساند (۱۰۱, ۳۱۶)
 کوس نواختن (kus nəvaxtən) - təbil çalmaq
 بفرمود تا کوس نواختند از آن مرحله سوی چین تاختند (۳۰, ۳۴۲)
 کوس خاریدن (xaridən-e kus) - təbilin guruldaması
 ز خاریدن کوس خارا شکاف پرافکند سیمرغ درکوه قاف (۳۵۲, ۴۳۶)
 کوس بهم برکشیدن (kus be-həm bər kəşidən) - bir-birinə müharibəyə hazır olmaq xəbəri vermək
 دو لشگر بهم برکشیدند کوس چو شطرنجی از عاج واز آبنوس (۲, ۱۰۶)
 کوسه (kuse) - kosa
 چو کوسه همه پیرکوک سرشت بخوبی روند ارچه هستند زشت (۲۲, ۸۰)
 کوشش (kuşəş) - vuruşma, döyüş
 طرفدار چین چون در آن داوری بکوشش ندید از فلک یآوری (۱۲۳, ۳۶۳)
 کوشش نگه داشتن (be-kuşəş cay negəh daştən) - vuruşmaq, vuruşmağı davam etdirmək, döyüşə dözmək
 یک امشب بکوشش نگهدار جای که فردا مخالف دراید زپای (۱۰۸, ۱۷۳)
 کوشک (koşk) - köşk, məhəllə, yer

گر از نخل طوبی رسد در بهشت بهر کوشکی شاخ عنبر سرشت (۴۲, ۴۸)
 کوشنده (kuşənde) - döyüşçü
 فریست کوشنده را دست ویای (۱۳, ۱۶۷)
 کوشنده (kuşənde) - qoşun
 سگالش چنان شد دوکوشنده را که ریزند صفرای جوشنده را (۱۹, ۱۷۶)
 کوشیدن (kuşidən) - vuruşmaq, döyüşmək
 بجوشید لشگر بکوشید سخت (۶۸, ۱۷۱)
 کوشیدن (kuşidən) - çalışmaq, cəy etmək, cəhd etmək
 بخونریزی شهریاران مکوش که تا فتنه را خون نیاری بجوش (۶۴, ۲۳۸)
 کوشیدنی (kuşidəni) - vuruş, döyüş
 رگ جان بکوشش کنیم استوار (۳۲, ۱۷۷)
 کوفتن (kuftən) - döymək
 بیبغمبری کویم آنگه درش که خواند خدا نیز بیبغمیرش (۴۸, ۴۳)
 کوفتن (kuftən) - vurmaq
 شداز هر غباری غباری بمیغ (۲۵۳, ۱۰۱)
 کوفتن (kuftən) - döyəcləmək
 بچوب ولگد راه را کوفتند بنیرنگها برف را روفتند (۷۵, ۳۱۴)
 کوکب (koukəb) - ulduz
 فروزنده کوکب تابناک بمردم کن مردم از تیره خاک (۳, ۱۵۵)
 کوکب افروختن (dər sepər koukəb əfruxtən) - qalxanda yarıq açmaq
 سنان در سپر کوکب افروخته سپر در سپر کوکبه دوخته (۲۳, ۴۵۳)
 کوکبه (koukəbe) - çadır
 کوکبه دوختن (sepər dər sepər koukəbe duxtən) - çadır qurmaq, çox ağır döyüşmək
 کوکبه دار (koukəbedar) - qüdrət sahibi, şöhrətli
 چو آن کوکب از برج خود شد روان تونی کوکبه دار آن خسروان (۵, ۳۰۸)

کوگرد (koqord) - kükürd
 نه کوگرد سرخی نه لعل سپید که جوینده باشد ز تونا امید (۱۵, ۲۶)

کول (kul) - kürk
 میفکن کول گرچه خوار آیدت که هنگام سرما بکار آیدت (۷, ۱۳۷)

کوه (kuh) - dağ
 همان سد یاجوج ازو شد بلند که بست آن چنان کوه تاکوه بلند (۵۱, ۵۷)
 در آن مسلخ آدمیزادگان زمین گشته کوه از بس افتادگان (۷۴, ۱۸۰)
 زکوه خزر تا بدریای چین همه ترک بر ترک بینم زمین (۸۷, ۴۰۹)
 سکندر نه گر خود بود کوه قاف که باشد که من باشمش هم مصاف (۷۳, ۱۳۴)
 بکوه رونده در آورد پای چو فولاد کوهی روان شد ز جای (۸۰, ۳۴۵)
 از کوه بخاک انداختن (əz-kuh be-xak əndaxtən) - ucadan alçağa salmaq, alçaltmaq
 گر اندازد از کوه مارا بخاک بیفتیم و دردل نداریم باک (۳۸, ۲۸۴)
 بکوه رونده در آورد پای چو فولاد کوهی روان شد ز جای (۸۰, ۳۴۵)
 sel nə qədər güclü (ze-kuh besyar silab rizəd) زکوه بسیار سیلاب ریزد
 olşa belə dağdan aşar, dağı yıxa bilməz
 هم از جنگ روم نباشد شکوه که بسیار سیلاب ریزد زکوه (۸۶, ۴۰۹)
 dağı titrətmək (dər sər-e kuh şur əfkəndən) درسرکوه شور افکندن
 dağı lərzəyə gətirmək
 زمین خسته کرد از خرام ستور گران کوه را درسرافکنندشور (۱۱, ۳۰۱)

کوه (kuh) - dağ ağırlığında

ز صحرا غنیمت بر آورده کوه ز گوهر کشیدن هیونان ستوه (۲۰, ۱۱۴)
 کوه (kuh) - ağır iş
 کوه را نرم دیدن (kuh-ra nərm didən) - ağır işi asan hesab etmək
 چو روسی سپه را دلی گرم دید ز نیروی خود کوه را نرم دید (۶۴, ۴۰۸)
 کوه (kuh) - dağ (Rus ordusundakı vəhşi döyüşçü)
 نه قاروره بر کوه شد کارگر نمیکرد حربه زد ریا گذر (۳۸۷, ۴۳۹)
 کوهپایه (kuhpaye) - dağ
 بشه گفت برخیز و شویاز جای که آن کوهپایه درآمد زیبای (۹۹, ۲۹۵)
 کوه پشت (kuhpoşt) - dağgövdəli
 فزون از چهل روسی کوه پشت باسانی آن شیر جنگی بکشت (۲۳۲, ۴۲۸)
 کوهسار (kuhsar) - dağlıq yer
 گنشت از قضا بر یکی کوهسار که بود از بسی گونه دروی شکار (۳۹, ۱۲۰)
 کوهساری (kuhsari) - dağ (sif.)
 گل کوهساری (qol-e kuhsari) - dağ çiçəyi
 تموزش گل کوهساری دهد زمستان نسیم بهاری دهد (۴, ۲۴۸)
 کوه سنج (kuhsənc) - ağırçəkili, dağla çəkilən
 یکی را بدست افکند کوه گنج نسنجیده هانی دهد کوه سنج (۷, ۱۵۵)
 کوه فش (kuhfəş) - dağ kimi, dağəzəmətli
 نشست از بر باره کوه فش بدیدن همایون بر رفتار خوش (۱۵, ۱۰۷)
 کوه کن (kuhkən) - dağyaran, güclü
 at (təyyare-ye kuhkən) طیاره کوه کن
 درآمد بطیاره کوهکن فرس پیل بالا وشه پیلتن (۱۲۶, ۳۹۰)
 کوه کوه (kuhkuh) - dağ-dağ, dağlar kimi yan-yana
 ز گنجی که آکنده شد کوه کوه ز روس وز بر طاس و دیگر گروه (۱۳, ۴۵۷)
 کوهه (kuhe) - dağ, təpə
 ز بس کوهه گاو و ماهی چوکوه شده در زمین گاو و ماهی ستوه (۲۴۷, ۲۶۷)
 کوهه زدن (kuhe zədən) - hücum etmək, həmlə etmək

تو نیز آن به ای بیک علوی نژاد که گرد جهان برنکردی چو باد (۲۷, ۴۲)

۴۵ (ke) - tamamlıq budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı
 ببینی که فردا من پیل زور سرش را چون سپارم بسم ستور (۸۹, ۱۴۹)

۴۵ (ke) - təyin budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı
 زرومی کجا خیزد آن دست زور که کشتی برون راند از آب شور (۷۷, ۱۴۹)

۴۵ (ke) - məqsəd budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı
 نیوشنده خواهی از روزگار که گویم بدور از آموزگار (۱۶, ۳۱)

۴۵ (ke) - səbəb budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı
 سگان ده آواز برداشتند که روباه را گرگ پنداشتند (۹۵, ۴۱۰)

۴۵ (ke) - nəticə budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı
 مبادا که شه را رسد پای لغز که گرد سرملک شوریده مغز (۵۲, ۷۸)

۴۵ (ke) - şərt budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı
 نختم شبی شاد بر بستری که نگشادم آن شب زدانش دری (۸۸, ۳۶)

۴۵ (ke) - izahedici budaq cümlələrdə işlənir
 سکندر چه گونی چنان بیگس است که حمال پیغام او او بس است (۱۴۸, ۲۵۹)

۴۵ (ke) - ki, vasitəli nitqdə işlənir
 بزد بانگ بروی که ای زاغ پیر عقاب جوان آمد آرام گیر (۱۹۷, ۹۷)

۴۵ (te) - baxmayaraq ki,
 نبینم ببخواهی اندر کسی که من نیز بدخواه دارم بسی (۷, ۷۵)

۴۵ (te) - olmaya, məbada
 بر اندیشم از تندی رای تو که تندی شود کار فرمای تو (۱۰۴, ۳۶۱)

۴۵ (ke) - belə ki,...

۴۵ (ke) - kim
 که باشد سکندر که آرد سپاه ز دارای دولت ستاند کلاه (۱۳۵, ۱۵۲)

۴۵ (ke) - zaman budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı
 بهرسو که میراند شیرنگ را ز خون لعل کرد آهش سنگ را (۲۳۳, ۴۲۸)

۴۵ (ke) - baxmayaraq
 بعینه بهرسو که بر داشتند نمایش یکی بود بگذاشتند (۲۴, ۱۲۸)

۴۵ (ke) - arzu bildirir
 بتاراج بردان برویوم را که ره بسته باد آن پی شوم را (۲۷, ۳۹۴)

۴۵ (ke) - necə
 ازین کان تاریک اهرمنی گهر بین که آرم بدین روشنی (۵, ۴۰۴)

۴۵ (ke) - necə ki, ..., müqayisə bildirir
 ز خردان بسی فتنه آید بزرگ که در پای بیگان بود کعب گرگ (۳۶, ۳۱۹)

۴۵ (ke) - mübtəda budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı
 چهل روز باشد که بیخورد و خواب ستیزم با ابرویا آفتاب (۴۷, ۲۹۱)

۴۵ (ke) - xəbər budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı

۴۵ (ke) - ev
 سوی دشمن آمد چنان تازه روی که طفل از دبستان در آید بکوی (۱۷۵, ۴۲۳)

۴۵ (ke) - yer, məhəllə, ünvan
 نشان ده مرا کوی و بازار تو که تاد انم آمد طلبکار تو (۹, ۱۹۲)

۴۵ (ke) - küçə, bayır
 زهرسو عروسان نادیده شوی ز خانه برون تاختندی بکوی (۲۲, ۲۰۸)

۴۵ (ke) - kim
 که باشد سکندر که آرد سپاه ز دارای دولت ستاند کلاه (۱۳۵, ۱۵۲)

۴۵ (ke) - zaman budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı
 بهرسو که میراند شیرنگ را ز خون لعل کرد آهش سنگ را (۲۳۳, ۴۲۸)

۴۵ (ke) - baxmayaraq
 بعینه بهرسو که بر داشتند نمایش یکی بود بگذاشتند (۲۴, ۱۲۸)

۴۵ (ke) - arzu bildirir
 بتاراج بردان برویوم را که ره بسته باد آن پی شوم را (۲۷, ۳۹۴)

۴۵ (ke) - necə
 ازین کان تاریک اهرمنی گهر بین که آرم بدین روشنی (۵, ۴۰۴)

۴۵ (ke) - necə ki, ..., müqayisə bildirir
 ز خردان بسی فتنه آید بزرگ که در پای بیگان بود کعب گرگ (۳۶, ۳۱۹)

۴۵ (ke) - mübtəda budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı
 چهل روز باشد که بیخورد و خواب ستیزم با ابرویا آفتاب (۴۷, ۲۹۱)

۴۵ (ke) - xəbər budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı

آن خستت اگر برزیدی برهیون تمام از دگر گوشه جستی برون (۳۶۷, ۴۳۷)
 ۴۵ (ke) - həm də, həmçinin
 کهن رفت و شاه نو ما تونی نه خسرو که کیخسرو ما تونی (۱۹۵, ۵۴)
 ۴۵ (ke) - məgər?
 چه پنداری ای مرد آسان نیوش که آسان پراز در توان کرد گوش (۸, ۷۹)
 ۴۵ (ke) - təsdiq bildirir
 ز روسی نجوید کسی مردمی که جز گوهری نیستش زانمی (۳۹۵, ۴۲)
 کاه برگ- (kahbörg) sözlünün qısa forması, saman çöpü که برگ ریوندش آن دیوساران زجای چو که برگ را مهره کهربا یی (۸۶, ۴۰)
 ۴۵ (ke ta) - məqsəd budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı
 بمن ده که تا زودوانی کنم مس خویش را کیمیائی کنم (۳۲۵, ۲)
 ۴۵ (ke ta) - zaman budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə işlənən bağlayıcı
 نسا رود کز زخم خوردن گسست که تا زخمه رودی آمد بدست (۱۵۳, ۱۵۰)
 ۴۵ (ke çun) - zaman budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlədə işlənən bağlayıcı
 بیاد اورای تازه کیک دری که چون بر سر خاک من بگذری (۲۹, ۵۷)
 کهربا دم (kahrobodom) sözlünün qısa forması, kəhrəbaquyruq
 مباحش ایمن از وی که کژدم بود (۱۱۳, ۲۱۴)
 کهرباگون (kəhrobaqun) - sarı, kəhrəbarəngli
 بیاساقی آن آب آتش خیال در افکن بدان کهرباگون سفال (۴۶۲, ۱)
 کهربا کیمی (kəhrəba kimi) - kəhrəbavar
 که رویت کند کهربا وارزرد کبودت کند جامه چون لاجورد (۱۸۸, ۱۹۵)
 کهربا (kəhrəba) - kəhrəbay
 ریوندش آن دیوساران زجای چو که برگ را مهره کهربا یی (۸۶, ۴۰)

ریوندش آن دیوساران زجای چو که برگ را مهره کهربا یی (۸۶, ۴۰)
 کهل (kəhgel) - suvaq
 تروخشگی اشک و رخسار من بکهل بر اندود دیوار من (۳۶, ۸۵)
 کهن (kohən) - köhnə
 چه پیرایه راشاید از اصل و بن (۴۵۸, ۳۲)
 کهن (kohən) - qədim, tarixi
 چوبافیلسوف آمد اندر سخن خیر یافت از کارهای کهن (۳۳۵, ۴۲)
 کهن (kohən) - qoca
 توسرو نوی خصم بید کهن کجا سر کشد بید با سرو بن (۱۴۰, ۴۹)
 کهن گشتن (kohən gəştən) - qocalmaq
 نظامی بس این صاحب آوازی کهن گشتن و همچنان تازگی (۲۵, ۳)
 کهن (kohən) - Dara
 کهن رفت و شاه نو ما تونی نه خسرو که کیخسرو ما تونی (۱۹۵, ۵۴)
 کهن باغ (kohənbağ) - köhnə bağ
 کهن باغ را وقت نو کرد نیست نوان در حساب درو کرد نیست (۱۴۰, ۵۰)
 کهن بلبل (kohənbolbol) - qoca bülbül
 بنال ای کهن بلبل سال خورد که رخساره سرخ گل گشت زرد (۲۷, ۲۷)
 کهن پوستین (kohənpustin) - kobud dərili
 کهن پوستینی در آمد بجنگ جواز ژرف دریا بر آید نهنگ (۴۳۱, ۲۸۲)
 کهن جام (kohəncam) - qədim cam
 مگر کز کهن جام کیخسروی دهد مجلس مملکت را نوی (۲۹۹, ۱۵۸)
 کهن طاق (kohəntağ) - asiman
 چه مقصود بد شاه آفاق را که نو کرد نقش این کهن طاق را (۳۰۲, ۳۷)
 کهن گشته (kohəngəşte) - köhnə, keçmiş
 چو قاصد زبان تیغ پولاد کرد خراج کهن گشته را یاد کرد (۱۲۲, ۴۵)
 کهن گشته (kohəngəşte) - köhnəlmiş
 کهن گشته و موی از او ریخته ز نیکوترین جانی آویخته (۴۵۸, ۳۰)
 کهن گشتگی (kohəngəştegi) - qocalma

چوزین تخت بازوی شه شد قوی کند کیقبادی وکیخسروی (۳۰۵, ۸۰)

چو برتخت کیخسروی تاختی سرازتخت گردون برافراختی (۳۰۵, ۷۸)

چو زان جام کیخسرواین شوم بدان جام روشن جهانبین شوم (۱۲۹, ۲)

من سر سوی کید هندو نهم ازو کینه وکید یکسونهم (۳۲۶, ۱۵)

دل کید هندوپیراز نور یافت زکیدی که هندو کند دوریافت (۳۳۲, ۹۷)

بگو ای سخن کیمیای تو چیست عیار ترا کیمیا ساز کیست (۲۲۶, ۳)

زرازکیسه نوبرارد خروش سبوی نوازتری آید بجوش (۱۸۹, ۲۰۴)

زگنجش زمین کیسه بر دوختن زمین - *ze-gənc kise bər duxtən-e zəmin* -
yerin xəzinəyə çevrilməsi, yerin xəzinə kisəsi tikməsi

مرازیب وزنبوره درکیش هست چوزنبور هم نوش وهم نیش هست (۳۷۳, ۲۷۴)

بد اندیش را سردرآرم بخاک کنم گیتی از کیش بیگانه پاک (۳۶۸, ۲۰۸)

زبس روسیان سرانداخته بقم کشتی کیش انداخته (۴۵۵, ۴۸)

سواری که راند فرس پیش او نهد تیری از جعبه درکیش او (۴۰۳, ۷۵)

کهن گشتگیت از سررای برد (۱۵۱, ۱۰۸)

سمندر چو پروانه آشروست و لیک این کهن لنگ و آن خوشروست (۱۸۹, ۱۹۹)

در این دم که داری بشادی بسیج که آینده ورفته هیچست هیچ (۱۷۵, ۷)

خراج آورش حاکم روم وری خراجش فرستاده کسری وکی (۱۴, ۱۳)

روان کرد مرکب بمیعدگاه پذیره که دشمن کی آید برام (۱۰۷, ۱۶)

بهرنیکی چون خرد پی برد جهان یاد نیک از جهان کی برد (۴۸, ۳۹)

شه روم رسم کیان تازه کرد ز نوبت جهان را پرآواز کرد (۸۴, ۱۸)

جهاندار در قلبگه جای کرد درفش کیانیش بریای کرد (۱۷۸, ۴۴)

درخت کیانی درآمد بخاک بغلطید درخون تن زخمناک (۱۸۲, ۹۱)

تن مرزبان دید در خاک و خون کلاه کیانی شده سرنگون (۱۸۲, ۱۰۵)

گزارنده پیر کیانی سرشت گزارش چنین کرد از ان سرنوشت (۱۳۲, ۴۱)

کجا بزم کیخسرو و رخت او سکندر که شد بر سر تخت او (۳۰۸, ۴)

لیا لب کن ازباده خوشگوار بنه پیش کیخسرو روزگار (۳۰۸, ۲)

Keyxosrov - Keyxosrov (Keyxosrov) کیخسرو

Keyxosrov - *Keyxosrovluq, Keyxosrova məxsus həyat tərzü* کیخسروی

Keyxosrov - *Keyxosrova məxsus həyat tərzü keyxosrovü kərdən* کیخسروی کردن

Keyxosrov - *Keyxosrovluq, Keyxosrova məxsus həyat tərzü keçirmək*

Keyxosrov (sif.) - keyxosrov (keyxosrovi) کیخسروی

Keyxosrov *ənənəli* - (keyxosrovain) کیخسرواین

Keyd, *hind şahı* - (keyd) کید

fitnə - (keyd) کید

qəddarlıq - (keyd) کید

kimdir? - (kist) کیست

kisə - (kise) کیسه

kiş - *adət, xasiyyət* کیش

kiş - *din, inam* کیش

kiş - *rəng* کیش

ox qabı - (kiş) کیش

cəza - (keyfər) کیفر

دگر کین مینگیزدرهیچ بوم سر کینه خواهان مکش سوی روم (۲۳۸, ۶۵)

دگر کین مینگیزدرهیچ بوم سر کینه خواهان مکش سوی روم (۲۳۸, ۶۵)

کین آوردن (kin avərdən) - düşmənçilik etmək

چو کین آوری کین ستانی کنم شوی مهربان مهربانی کنم (۳۵۳, ۶۱)

کین ساختن (kin saxtən) - düşmən olmaq

نجویند کین تازه دارند مهر مگر کز روش باز ماند سپهر (۳۶۹, ۲۲۹)

کین ساختن (kin saxtən) - düşmən olmaq

بمهرش روان باید آراستن مبارک نشد کین از خواستن (۸۵, ۳۵)

کین بر آراستن (ba kəsi) - biriylə düşmən olmaq

پدر با پسر کین بر آراسته محابا شده مهر برخاسته (۱۷۰, ۴۸)

کین خویش را آشکارا کردن (kin-e xiş-ra aşkara kərdən) - öz kinini aşkarlamaq

بران دل که خونریز دارا کنند برو کین خویش آشکارا کنند (۱۷۳, ۱۰۳)

کین رفته فراموش کردن (kin-e rəfte fəramuş kərdən) - keçmiş düşmənçiliyi unutmaq

بمولانیش حلقه در گوش کرد برو کین رفته فراموش کرد (۴۶۰, ۶۵)

کین کهن تازه کردن (kin-e kohən taze kərdən) - köhnə düşmənçiliyi təzələmək

خروجی نه بوجه اندازه کرد بران بقعه کین کهن تازه کرد (۳۹۴, ۲۶)

کین گرم کردن (kin gərm kərdən) - düşmənçiliyi artırmaq

دوالی و کردان ایران زمین سوی میمنه گرم کردند کین (۴۱۲, ۱۸)

کین کمربستن (be-kin kəmə bəstən) - düşmənçilik etmək, düşmənçilik əzmində olmaq

نه من بستم اول بدین کین کمر تو افکندی از سله مار سر (۱۶۴, ۶۶)

کین پوشیده را باز کردن (dər-e kin-e puşide-ra baz kərdən) - gizli düşmənçiliyi aşkar etmək

نه برجای خود پاسخی ساز کرد در کین پوشیده را ساز کرد (۱۱۷, ۶۸)

کین (kin) - müharibə

کیفر بردن (keyfər bordən) - cəza çəkmək, cəza almaq

که دیدی که او پای در خون فشرد کزان خون سر انجام کیفر نبرد (۲۰۰, ۱۴۰)

کیقباد (keyqubad) - Keyqubad

ازین روی کیخسرو و کیقباد به پیری زشاهی نکردند یاد (۱۹۸, ۱۰۳)

کیقبادی (keyqubadi) - keyqubada məxsus həyat tərzı, keyqubadlıq

کیقبادی کردن (keyqubadi kərdən) - keyqubadlıq etmək, Keyqubadsayağı vaxt keçirmək

بیا تا نشینیم و شادی کنیم شبی در جهان کیقبادی کنیم (۴۶۴, ۲۶)

کیمخت (kimox) - xüsusi tərzdə aşılanmış kobud dəri

بسا گردن سخت کیمخت چرم که شد چون دوال از رکاب تو نرم (۴۹, ۵۶)

کیمیا (kimiya) - kimya

شاه از آن کیمیای نهفت ز دستور پرسید و دستور گنت (۲۱۲, ۸۱)

کیمیا (kimiya) - hikmət, həqiqət

بگو ای سخن کیمیای تو چیست عیار ترا کیمیا ساز کیست (۲۲۶, ۳)

کیمیای سخن (kimiyahərf) - hikmətli sözlər

ارن کیمیای پوشیده حرف برانگیختم کنجدانی شگرف (۲۱۰, ۵۳)

کیمیا (kimiya) - sirt

خبر داشت آنکو درین غار خفت بگوگرد از آن کیمیا را نهفت (۳۱۳, ۶۸)

کیمیای سخن (kimiyagər, əfsungər) - kimiyasaz

بگو ای سخن کیمیای تو چیست عیار ترا کیمیا ساز کیست (۲۲۶, ۰۳)

کین (kin) - in qısa forması (ke in) که این - کین

بمطبخ سپردند کین را بگیر بساز آنچه شه را بود ناگزیر (۹۱, ۱۱۴)

کین (kin) - kin, düşmənçilik

کس از بندگان چون من آزاد نیست (۷۶, ۲۹۳)

کین افروختن (kin əfruxtən) - düşmənçilik yaymaq

مینگیز فتنه میفروز کین خرابی میاور در ایران زمین (۱۳۳, ۶۱)

کین انگیختن (kin əngixtən) - düşmənçilik yaymaq

دگر کین مینگیزدرهیچ بوم سر کینه خواهان مکش سوی روم (۲۳۸, ۶۵)

کین آوردن (kin avərdən) - düşmənçilik etmək

چو کین آوری کین ستانی کنم شوی مهربان مهربانی کنم (۳۵۳, ۶۱)

کین ساختن (kin saxtən) - düşmən olmaq

نجویند کین تازه دارند مهر مگر کز روش باز ماند سپهر (۳۶۹, ۲۲۹)

کین ساختن (kin saxtən) - düşmən olmaq

بمهرش روان باید آراستن مبارک نشد کین از خواستن (۸۵, ۳۵)

کین بر آراستن (ba kəsi) - biriylə düşmən olmaq

پدر با پسر کین بر آراسته محابا شده مهر برخاسته (۱۷۰, ۴۸)

کین خویش را آشکارا کردن (kin-e xiş-ra aşkara kərdən) - öz kinini aşkarlamaq

بران دل که خونریز دارا کنند برو کین خویش آشکارا کنند (۱۷۳, ۱۰۳)

کین رفته فراموش کردن (kin-e rəfte fəramuş kərdən) - keçmiş düşmənçiliyi unutmaq

بمولانیش حلقه در گوش کرد برو کین رفته فراموش کرد (۴۶۰, ۶۵)

کین کهن تازه کردن (kin-e kohən taze kərdən) - köhnə düşmənçiliyi təzələmək

خروجی نه بوجه اندازه کرد بران بقعه کین کهن تازه کرد (۳۹۴, ۲۶)

کین گرم کردن (kin gərm kərdən) - düşmənçiliyi artırmaq

دوالی و کردان ایران زمین سوی میمنه گرم کردند کین (۴۱۲, ۱۸)

کین کمربستن (be-kin kəmə bəstən) - düşmənçilik etmək, düşmənçilik əzmində olmaq

نه من بستم اول بدین کین کمر تو افکندی از سله مار سر (۱۶۴, ۶۶)

کین پوشیده را باز کردن (dər-e kin-e puşide-ra baz kərdən) - gizli düşmənçiliyi aşkar etmək

نه برجای خود پاسخی ساز کرد در کین پوشیده را ساز کرد (۱۱۷, ۶۸)

کین (kin) - müharibə

دلیران بصره کشینند رخت بکین خواه زنگی کمر کرده سخت (۴۲, ۸۱)

زکین خواهی کید پرداختم چو شد دوست با دوست در ساختم (۲۸, ۳۳۸)

دیاران بصره کشینند رخت بکین خواه زنگی کمر کرده سخت (۴۲, ۸۱)

کین خواهی (kinxahi) - düşmənçilik

کین ستانی (kinsetani) - düşmənçilik

کین ستانی کردن (kinsetani kərdən) - düşmənçilik etmək

چو کین آوری کین ستانی کنم شوی مهربان مهربانی کنم (۶۱, ۳۵۳)

کین کشی (kinkəşi) - müharibə

مدارا کن از کین کشی بازگرد که مردم نیازارد از نیکمرد (۶۵, ۱۶۴)

کین گستری (kinqostəri) - müharibə

بین تا بهنگام کین گستری چه خون رانم از زنگی وبربری (۶۴, ۱۶۴)

کینه (kine) - intiqam

نخسب نیاسایم از هیچ راه مگر کینه بستانم از کینه خواه (۷۸, ۳۹۷)

کینه ستانیدن (kine setanیدن) - intiqam almaq

نخسب نیاسایم از هیچ راه مگر کینه بستانم از کینه خواه (۷۲, ۳۹۷)

کینه (kine) - müharibə

که کینه باشاه دارا چه کرد زحد حبش تا بخارا چه کرد (۴۹, ۳۲۸)

کینه باشاه دارا چه کرد زحد حبش تا بخارا چه کرد (۴۹, ۳۲۸)

کینه ره یافتن (bər kine rəh یافتن) - müharibəyə başlamaq

از آن پس که برکینه ره یافتند سراز جستن مهر برتافتند (۱۸, ۱۶۸)

کینه باز کردن (dər-e kine baz kərdən) - müharibə etmək

رسیدند لشگر بلشگر فراز زمانه درکینه بگشاد باز (۹۱, ۱۶۶)

کینه (kine) - kin, düşmənçilik

کینه را بردن (kine-ra bordən) - düşmənçiliyi aradan qaldırmaq

بده جزیت از ما ببرکینه را قلم درمکش رسم دیرینه را (۳۵, ۱۵۷)

کینه از دل شستن (kine əz-del şostən) - kini irəyindən təmizləmək

دوال کمر بروفا کرد چست دل روشن از کینه شاه شست (۸۰, ۲۴۶)

کینه گرم را بجوش آوردن (kine-ye gərm-ra be-cuş avərdən) - qatı düşmənçiliyi coşdurmaq

من اربر توچربم بهنگام کین بوم قایم انداز روی زمین (۱۸۹, ۲۶۲)

müharibəyə hazırlaşmaq

چو منزل درآمد ببخواه تنگ هژبران بکین تیز کردند چنگ (۱۴, ۴۰۴)

بکین (be-kin çəng tiz kərdən) - müharibəyə hazırlaşmaq

بکین (bər kin-e(kəsi) kəmər bəstən) - biri ilə müharibə etmək qərarına gəlmək

چو فارغ شد از غارت فوریان کمر بست برکین فغفوریان (۷۲, ۳۴۴)

بکین (dər-e kin bər(kəsi) baz kərdən) - birinə müharibə elan etmək

وز آنجا شیخون براباز کرد درکین برابازیان باز کرد (۷۶, ۲۴۵)

کین (kin) - düşmən

خسک برگزگاه کین ریختند نقیبان خروشدین انگیختند (۱۱, ۱۶۷)

کین (kin) - intiqam

گر این کین نخواهم ز شیران روس سگم سگ نه اسکندر فیلقوس (۵۹, ۳۹۶)

کین خواستن (kin xastən) - intiqam almaq

گراز گردش چرخ باشد زمان بخوایم کین خود از بدگمان (۶۱, ۳۹۶)

کین یافتن (kin kəşidən) - intiqam almaq

که چون رومی از زنگی آن کین کشید سکندر کجا رخس درزین کشید (۱۳, ۱۱۳)

کین (be-kin-e(kəsi) miyan bəstən) - birinin intiqamını almaq əzmində olmaq

برادریکی داشت چون بیل مست بکین برادر میان را بیست (۱۸۳, ۴۲۴)

کین آوری (kinavəri) - düşmənçilik

کین آوری (be-kinavəri meyl daştən) - düşmənçilik etmək

وگر بازگونه بود داوری که شه میل دارد بکین آوری (۶۱, ۳۲۹)

کین پرورد (kinpərvər) - düşmənçilik yayan, müharibə tərəfdarı

تودین پروری خصم کین پرورست فرشته دگر اهرمن دیگرست (۹۳, ۱۲۳)

کین خواه (kinxah) - müharibə istəyən

دلیران بصره کشینند رخت بکین خواه زنگی کمر کرده سخت (۴۲, ۸۱)

زکین خواهی کید پرداختم چو شد دوست با دوست در ساختم (۲۸, ۳۳۸)

دیاران بصره کشینند رخت بکین خواه زنگی کمر کرده سخت (۴۲, ۸۱)

کین خواهی (kinxahi) - düşmənçilik

کین ستانی (kinsetani) - düşmənçilik

کین ستانی کردن (kinsetani kərdən) - düşmənçilik etmək

چو کین آوری کین ستانی کنم شوی مهربان مهربانی کنم (۶۱, ۳۵۳)

کین کشی (kinkəşi) - müharibə

مدارا کن از کین کشی بازگرد که مردم نیازارد از نیکمرد (۶۵, ۱۶۴)

کین گستری (kinqostəri) - müharibə

بین تا بهنگام کین گستری چه خون رانم از زنگی وبربری (۶۴, ۱۶۴)

کینه (kine) - intiqam

نخسب نیاسایم از هیچ راه مگر کینه بستانم از کینه خواه (۷۸, ۳۹۷)

کینه ستانیدن (kine setanیدن) - intiqam almaq

نخسب نیاسایم از هیچ راه مگر کینه بستانم از کینه خواه (۷۲, ۳۹۷)

کینه (kine) - müharibə

که کینه باشاه دارا چه کرد زحد حبش تا بخارا چه کرد (۴۹, ۳۲۸)

کینه باشاه دارا چه کرد زحد حبش تا بخارا چه کرد (۴۹, ۳۲۸)

کینه ره یافتن (bər kine rəh یافتن) - müharibəyə başlamaq

از آن پس که برکینه ره یافتند سراز جستن مهر برتافتند (۱۸, ۱۶۸)

کینه باز کردن (dər-e kine baz kərdən) - müharibə etmək

رسیدند لشگر بلشگر فراز زمانه درکینه بگشاد باز (۹۱, ۱۶۶)

کینه (kine) - kin, düşmənçilik

کینه را بردن (kine-ra bordən) - düşmənçiliyi aradan qaldırmaq

بده جزیت از ما ببرکینه را قلم درمکش رسم دیرینه را (۳۵, ۱۵۷)

کینه از دل شستن (kine əz-del şostən) - kini irəyindən təmizləmək

دوال کمر بروفا کرد چست دل روشن از کینه شاه شست (۸۰, ۲۴۶)

کینه گرم را بجوش آوردن (kine-ye gərm-ra be-cuş avərdən) - qatı düşmənçiliyi coşdurmaq

بیکسو نهم مهر و آزر را بجوش آورم کینه گرم را (۱۳۳, ۵۵)

دüşmən - کینه جوی (kinecu) - کینه جوی
 بقلب اندرون روسی کینه جوی زمهرسکندر شده سینه شوی (۴۱۳, ۲۶)

düşmən - کینه خواه (kinexah) - کینه خواه
 که چون کینه ور شد دل کینه خواه همه خاروحشت برآید ز راه (۱۴۰, ۴۷)

qisas almaq - کینه خواه (kinexah şodən) - کینه خواه شدن
 چپ و راست میدید تا از سپاه که خواهد شد از کینه ور کینه خواه (۴۲۷, ۲۲۲)

döyüşçü - کینه خواه (kinexah) - کینه خواه
 دگر کینه خواهی درآمد بجنگ فلک هم در آورد پایش بسنگ (۹۶, ۱۸۲)

kinli - کینه ساز (kinesaz) - کینه ساز
 سیه شیر چندان بود کینه ساز که از دور دندان نماید گراز (۳۶۶, ۱۷۳)

düşmən - کینه سنج (kinesənc) - کینه سنج
 düşmən olmaq - کینه سنج شدن (kinesənc şodən) - کینه سنج شدن
 بجای فرستادن نزل و گنج چرا با هژبران شدی کینه سنج (۳۵۱, ۳۷)

düşmənçiliyi yox edən - کینه سوز (kinesuz) - کینه سوز
 تو نیز آتش کینه را بر فروز که فرخ بود آتش کینه سوز (۱۴۰, ۴۸)

kinli, bədxah, qəzəbli (Dara) - کینه ور (kinevər) - کینه ور
 بسی پند گفت این جهان دیده پیر نشد در دل کینه ور جای گیر (۱۹۷, ۸۸)

qəzəblənmək - کینه ور شدن (kinevər şodən) - کینه ور شدن
 سیاست کند چون شود کینه ور ببخشاید آنگه که یابد ظفر (۳۴۶, ۱۰۱)

Kəyümərs - کیومرث (kəyümərs) - کیومرث
 کلاه از کیومرث آن تخت گیر ز جمشید تیغ از فریدون سریر (۴۹, ۶۰)

گ (qaf) - Fars əlifbasının iyirmi altıncı hərfi

g (q) - iki sait arasında işlənən bitişdirici samit
 گرانمایه تر تاج آزادگان گرامی تر آدمی زادگان (۱۳, ۲)

qar - söcdüzəldici şəkilçi - گار
 وزین بیخبر بد که پروردگار چگونه ورا پرورد وقت کار (۴۵, ۲۳)

qaz - qida, yemək - گاز
 qaz xordən - qidalanmaq - گاز خوردن
 چه پيله زبرگ کسان خورد گاز همه تن شد انگشت وقی کرد باز (۱۴۴, ۱۱)

qam - addım - گام
 qam avərdən - getmək, yollanmaq - گام آوردن
 برون آمد از دیدن تخت و جام سوی غار کبخسرو آورد گام (۳۱۱, ۴۰)

qam zədən - ayaq qoymaq, addım atmaq, qədəm basmaq - گام زدن
 کجا گام زد خنگ بدرام او زمین یافت سرسبزی از گام او (۴۷, ۲۶)

qam qozardən - irəli çıxmaq - گام گزاردن
 ستمگر سیاهی ز راجه بنام ز لشگر گه زنگ بگزارد گام (۳۴, ۱۵۶)

qan - peşə bildirən sözdüzəldici şəkilçi - گان
 بیزارگان را کرد باج نجست از مقیمان شهری خراج (۷۷, ۷)

qane - sözdüzəldici şəkilçi - گانه
 جداگانه نیز از پی مهتران فرستاد هر روز نزلی گران (۲۵۴, ۸۳)

qav - öküz - گاو
 کشاورز بر گاو بند د لباد ز گاو آهن و گاو جوید مراد (۲۰۵, ۱۹۷)

birinin dövlətə çatması - qav-e(kəsi) - e zadən - زادن گاو (کسی)
 بهندوستان پیری از خرفتا پدر مرده را بچین گاو زاد (۱۹۷, ۹۲)

qav - yer öküzü - گاو
 məhd-e zəmin bər-e gənc rəndən-e qav - مهد زمین بر گنج راندن گاو
 yerin nura qərq olması

ستاه چنان گنجی از زرفشانند که مهد زمین گاویرگنج راند (۲۳۴, ۳۷۰)

سکندر بدو گفت یک تیغ تیز کند پیهء صد گاورا ریزریز (۲۰, ۱۲۸)

کشاورز بر گاو بندد آباد زگاواهن و گاوجوید مراد (۱۹۷, ۲۰۵)

زنعره بر آوردن گاودم شده زآسمان زهرهء گاو گم (۱۳۴, ۹۳)

بلارک بگاورسه نقره گون زنقره برآورده گاورس خون (۳۳, ۴۱۳)

ثنا گفت بر گاه وبربزم شاه که آباد باد با تو این بزمگاه (۳۱, ۱۴۵)

بتیغ افسر وگاه خواهم گرفت بدین ازدها ماه خواهم گرفت (۲۳, ۱۶۱)

بلی گر فراغت بود شاه را ز نوزیوری بخشد آن گاه را (۲۵۰, ۱۸)

جو صبح سعادت برآمد بگاه شدم زنده چون باد در صبحگاه (۲۲, ۲۱)

ازین سیل گاهم چنان ده گذار که پل نشکند برمن این رود بار (۶, ۱۰)

فروزنده نوشابه دربزم شاه فروزان تر از زهره در صبحگاه (۳۲۷, ۲۷۳)

جو گردبجهان گاه گاه ازنورد بگرمای گرم و بصرمای سرد (۷۶, ۳۵۹)

جو برگ گل سرخ برشاخ سرو بروگاه دراج وگاهی تدر (۵۰, ۲۷۸)

صنم بین که آن نقش پرداز کرد که گاهی گره بست وگه باز کرد (۷۹, ۴۰۳)

گاه (qav) - igid, döyüşçü

گاه (qavahən) - kotan

گاه (qavdom) - şeypur növü, qavdom

گاه (qavrəse) - qılincın couhəri

گاه (qah) - saray, məqam

گاه (qah) - taxt

گاه (qah) - yer, şəhər (Bərdə nəzərdə tutulur)

گاه (qah) - vaxt

گاه (qah) - yer və məkan bildirən sözdüzəldici şəkilçi

گاه (qah) - vaxt bildirən sözdüzəldici şəkilçi

گاه (qah qah) - bəzən, vaxtaşırı

گاه... گاهی (qah... qahi) - bəzən... bəzən, gah... bəzən

گاه... گاهی (qahi... gah) - bəzən... bəzən

گداختن (qodaxtən) - ərimək

گدازند از آن کوه آتش چو موم (۲۴, ۸۰)

گداختن (qodaxtən) - əritmək

بکشتی رسم تشنه بنوازش (۵۸, ۲۳۰)

گداختن (qodaxtən) - ərimək, utanmaq

که گرزهره باشد گدازد زشرم (۴۹۱, ۴۴۱)

گدازان (qodazan) - yandırıcı

گدازان تراز آتش رستخیز (۴۵, ۳۲۸)

گدازنده (qodazənde) - əriyən

گدازنده چون موم در آفتاب بمومی چنین بسته بر دیده خواب (۱۵, ۲۱)

گزار (qozar) - keçid, yol

گذار دادن (qozar dadən) - yol vermək

که پل نشکند برمن این رود بار (۶, ۱۰)

گذار کردن (qozar kərdən) - gəlmək, baş çəkmək, dəymək

بر آن تختگه کرد خواهد گذار (۱۳, ۳۰۱)

گذارانیدن (qozaranidən) - yaşamaq, keçirmək

عیش خوش گذارانیدن (eys-e xoş qozaranidən) - əylənmək, nəşələnmək

جهانجوی را باجزیت چکار (۵۱, ۱۶۳)

دمی چند را خوش گذارانیدن (dəmi çənd-ra xoş qozaranidən) - az vaxtı xoş keçirmək

بشادی گذارد می چند را (۹, ۲۱۵)

روز گذارانیدن (ruz qozaranidən) - gün keçirmək, yaşamaq

که درما زنند آتش رخت سوز (۱۰۶, ۳۰۷)

گذارشگر (qozarəşgər) - şərh edən, bəyan edən

گذارشگر کارگاه سخن (qozarəşgər-e karqah-e soxən) - söz mülkünü şərhçisi (Firdosi nəzərdə tutulur)

چنین گوید از موبدان کهن (۱۱, ۱۱۹)

گذارنده (qozarənde) - şərhi, yazan
 – (qozarənde dana-ye doulətpərəst) گذارنده دانای دولت پرست
 dövlətpərəst alim şərhi, Firdosi
 -Şahnaməni (qozarənde-ye name-ye xosrovi) گذارنده نامه خسروی
 yazan, Firdosi
 گذارنده نامه خسروی چنین داد نظم را نوی (۶۴, ۳)
 گذاشتن (qozaştən) - qoymaq
 توانگر که میراث خواری نداشت بر آتشکده مال خود را گذاشت (۲۰۷, ۱۶)
 گذاشتن (qozaştən) - sağlam buraxmaq, əl vurmamaq
 نه آتش گذارم نه آتشکده شود آتش از دستم آتش زدم (۱۶۲, ۳۱)
 گذاشتن (qozaştən) - səbr etmək, gözləmək
 اگر تاج خواهی ریود از سرم یکی لحظه بگذار تا بگذرم (۱۸۴, ۱۳۰)
 گذاشتن (qozaştən) - gözləmək, həvalə etmək
 به ار من گذارم که خود روزگار بهر نیک و بد باشد آموزگار (۲۴, ۲۶)
 گذاشتن (qozaştən) - uzanmaq, çatmaq
 کلاه مرصع برافراشته قبا تا کف پای بگذاشته (۴۰۷, ۵۲)
 گذاشتن (qozaştən) - unutməq
 باول قدح دردی آرد بپیش گذارد شکوه من و شرم خویش (۱۴۸, ۷۴)
 گذاشتن (qozaştən) - saxlamaq, işi dayandırmaq, qəbul etmək
 بعینه بهر سوکه برداشتند نمایش یکی بود بگذاشتند (۱۲۸, ۲۴)
 گذاشتن (qozaştən) - vermək, qoymaq
 بناموس رایب همی داشتند غنیمت ببذخواه نگذاشتند (۱۷۳, ۹۱)
 گذاشتن (qozaştən) - qoymaq (oxumamış)
 بسی نیز تاریخها داشتم یکی حرف ناخوانده نگذاشتن (۲۱۰, ۵۱)
 گذاشتن (qozaştən) - azalmaq, soyumaq (kin)
 بدین ترس بگذارد آن کین گرم که آهن باهن توان کرد نرم (۹۰, ۱۰۴)
 گذاشتن (qozaştən) - salamat qoymaq

نه دولت نه دنیا نه دارا گذاشت سنان را سر ازسنگ خارا گذاشت (۶۵, ۱۶)
 گذر (qozər) - keçid, yol
 مگر درگذرهای اندیشه گیر که از باز گفتن بود ناگزیر (۴۱, ۱۲)
 گذر دادن (qozər dadən) - yol vermək
 فرستاد خلقی بانبوه را گذر داد بریستن آن کوه را (۲۹۸, ۱۳۵)
 گذر داشتن (qozər daştən) - getmək, yol tapmaq
 بر آتشگهی کوگذر داشتی بنا کندی آن گنج برداشتی (۲۰۷, ۱۹)
 گذر کردن (qozər kərdən) - gəlmək, qoşun yeritmək
 ندانم که مقصود این شهریار چه بود از گذر کردن این دیار (۳۶۱, ۱۰۲)
 گذر کردن (qozər kərdən) - yarıb keçmək
 نه قاروره برکوه شد کارگر نمیگرد حربه زدیرا گذر (۴۳۹, ۳۸۷)
 گذر کردن (qozər kərdən) - keçmək
 زدیرا گذر کرد و آمد بروم جهان نرم درزیر مهرش چوموم (۱۱۵, ۴۲)
 گذر کردن (qozər kərdən) - gəlmək, daxil olmaq
 بر آن صیدگه چون گذر کرد شاه معنیر شد از گرد او صید گاه (۳۴۲, ۴۵)
 گذر کردن (qozər kərdən) - uçmaq, süzmək
 چو تیرم گذر بر دلیران کند نشانه زپهلوی شیران کند (۳۵۲, ۵۲)
 گذر یافتن (qozər yaftən) - yol tapmaq, gəlmək
 بهشتی رخی دوزخش تافته زمالک برضوان گذر یافت (۴۴۴, ۴۷۰)
 گذرگاه (qozərqah) - yol, keçid
 کمین برگرگاه زنگ آورند تنی چند زنگی بچنگ آورند (۹۱, ۱۰۸)
 گذرگاه (qozərqah) - tərəf
 در آن ناختن کار زومند بود رهش بر گذرگاه در بند بود (۲۹۰, ۲۷)
 گذشت از... (qozəşt əz...) -... dən başqa, ... dən savayı
 گذشت از پرستیدن کردگار بجز خواب و خوردن ندارند کار (۲۵۳, ۶۲)
 گذشتن (qozəştən) - keçmək
 زخونخواردارا هراسنده گشت که آسان نشاید برین پل گذشت (۲۰۱, ۱۴۲)

کسی کو بران اژدها بگنرد همان ساعتش یا کشد یا خورد (۸۰، ۲۱۲)

کسی کو بران اژدها بگنرد همان ساعتش یا کشد یا خورد (۸۰، ۲۱۲)

ازین گفته به باشد اربگذری تو گفتی و باقی زمن بنگری (۵۱، ۳۹۵)

ازین گفته به باشد اربگذری تو گفتی و باقی زمن بنگری (۵۱، ۳۹۵)

گذشته نیای من از عهد پیش چنین گفت با من در اندرز خویش (۳۳، ۱۴۵)

گذشته نیای من از عهد پیش چنین گفت با من در اندرز خویش (۳۳، ۱۴۵)

گر آلوده کردم من اندیشه نیست که جز گرد ره خاک را پیشه نیست (۴۲، ۶)

گر آلوده کردم من اندیشه نیست که جز گرد ره خاک را پیشه نیست (۴۲، ۶)

بفرمان او زرگر چیره دست طلی های زیر بر سر نقره بست (۳۳، ۵۵)

بفرمان او زرگر چیره دست طلی های زیر بر سر نقره بست (۳۳، ۵۵)

برآمخته لشگر روم و زنگ سپید و سیه چون گراز دورنگ (۱۴۲، ۹۳)

برآمخته لشگر روم و زنگ سپید و سیه چون گراز دورنگ (۱۴۲، ۹۳)

گوزن گرازنده در مرغزار زمردم گریزد سوی کوه و غار (۲۱۴، ۱۹۰)

گوزن گرازنده در مرغزار زمردم گریزد سوی کوه و غار (۲۱۴، ۱۹۰)

ز پوشیدنیهای بغداد و روم که بود آن گرامی دران مرزوبوم (۷۷، ۳۸۱)

ز پوشیدنیهای بغداد و روم که بود آن گرامی دران مرزوبوم (۷۷، ۳۸۱)

گر انمایه تراج از ادگان گرامی تر آدمی زادگان (۲، ۱۳)

گر انمایه تراج از ادگان گرامی تر آدمی زادگان (۲، ۱۳)

که این نامه را نغز و نامی کند گرامی کنش را گرامی کند (۶۸، ۴۴)

که این نامه را نغز و نامی کند گرامی کنش را گرامی کند (۶۸، ۴۴)

برین زیستم هم برین بگنرم (۲۷، ۳۲)

برین زیستم هم برین بگنرم (۲۷، ۳۲)

ز طوفان پیشینه خواهد گذشت (۶۷، ۳۴۴)

ز طوفان پیشینه خواهد گذشت (۶۷، ۳۴۴)

سکندر خداوند و من چاکرم (۵۹، ۳۲۹)

سکندر خداوند و من چاکرم (۵۹، ۳۲۹)

ازو نرم گردد دل سختشان (۶۵، ۴۰۲)

ازو نرم گردد دل سختشان (۶۵، ۴۰۲)

چویک نیمه از روز روشن گذشت فلک نیمه راه زمین درنوشت (۶۸، ۲۸۰)

چویک نیمه از روز روشن گذشت فلک نیمه راه زمین درنوشت (۶۸، ۲۸۰)

گذشت از قضا بر یکی کوهسار که بود از بسی گونه دروی شکار (۳۹، ۱۲۰)

گذشت از قضا بر یکی کوهسار که بود از بسی گونه دروی شکار (۳۹، ۱۲۰)

بیاد آرای تازه کبک دری که چون بر سر خاک من بگذری (۵۷، ۲۹)

بیاد آرای تازه کبک دری که چون بر سر خاک من بگذری (۵۷، ۲۹)

ملک فیلقوس از تماشای دشت شکار افکنان سوی آن زن گذشت (۲۷، ۶۶)

ملک فیلقوس از تماشای دشت شکار افکنان سوی آن زن گذشت (۲۷، ۶۶)

که چون آتش روز روشن گذشت پراز دود شد کنبد تیز گشت (۱۱، ۱۷۶)

که چون آتش روز روشن گذشت پراز دود شد کنبد تیز گشت (۱۱، ۱۷۶)

چو کوه روانه چهل ژنده بیل که نگذشتی از نافشان رود نیل (۳۱، ۳۳۵)

چو کوه روانه چهل ژنده بیل که نگذشتی از نافشان رود نیل (۳۱، ۳۳۵)

زیند بزرگان نباید گذشت سخن را ورق در نباید نوشت (۵۸، ۱۴۷)

زیند بزرگان نباید گذشت سخن را ورق در نباید نوشت (۵۸، ۱۴۷)

زمانی ز شغل زمین بگنریم بمرجان پرورده جان پروریم (۳۳۳، ۲۷۳)

زمانی ز شغل زمین بگنریم بمرجان پرورده جان پروریم (۳۳۳، ۲۷۳)

جهان چیست بگنرز نیرنگ او رهائی بچنگ آواز چنگ او (۶۱، ۷۳)

جهان چیست بگنرز نیرنگ او رهائی بچنگ آواز چنگ او (۶۱، ۷۳)

بخوی خوش آمده به گوهرم برین زیستم هم برین بگنرم (۲۷، ۳۲)

بخوی خوش آمده به گوهرم برین زیستم هم برین بگنرم (۲۷، ۳۲)

شتابنده سیلی که بر کوه و دشت ز طوفان پیشینه خواهد گذشت (۶۷، ۳۴۴)

شتابنده سیلی که بر کوه و دشت ز طوفان پیشینه خواهد گذشت (۶۷، ۳۴۴)

ز مولانی و چاکری نگنرم سکندر خداوند و من چاکرم (۵۹، ۳۲۹)

ز مولانی و چاکری نگنرم سکندر خداوند و من چاکرم (۵۹، ۳۲۹)

برین سنگ چون بگنرد رختشان ازو نرم گردد دل سختشان (۶۵، ۴۰۲)

برین سنگ چون بگنرد رختشان ازو نرم گردد دل سختشان (۶۵، ۴۰۲)

گران (geran) - bahalı, qiymətli

جداگانه نیزازی مهتران فرستاد هرروزنزی گران (۲۵۴, ۸۳)
گران داشت آن نکته را شهریار زنان را بمردی ندید استوار (۳۸۹, ۱۱۳)
سبک شد شبه گشت گوهر گران چنین است خود رسم گوهرگران (۱۰۹, ۴۶)

گران (geran) - məst

بمی لهومیگرد با مهتران سرو ساغرش هر دوازمی گران (۲۲۱, ۹۲)

گران (geran) - ləng

فرو ماند دستم زمی خواستن گران گشت پیم زیرخاستن (۲۷, ۳۱)
جهاندار چون دید کز گنج وزر غنیمت کشتار گران گشت سر (۲۸۴, ۴۳)

گرانبار (geranbar) - ağıryüklü

سپاه از غنیمت گرانبار دید بترسید چون گنج بسیار دید (۲۸۵, ۵۵)
چو موکب درآمد بیوان زمین گرانبار شد گوهر نازنین (۲۳۹, ۸۳)

گرانسایه (geransaye) - yüksək mənsəbli

چو دریا نگویم گرانسایه همانا که چون کان گرانسایه (۴۸, ۴۰)

گرانسنج (geransənc) - sözüünün ərəbləşmiş

جو شاه آن متاع گران سنج دید چو دریا یکی دشت پرگنج دید (۱۱۱, ۷۰)

گران سنگ (geransəng) - ağır

بهر منزلی کوگرقتی قرار گران سنگ بودی زگنجینه بار (۳۲۵, ۱۱۶)
زگرز گران سنگ چالشگران شده ماهی وگاو را سرگران (۸۲, ۴۷)

گرانمایگان (geranmayeqan) - döyüşçülər

بفرمود رفتن سوی دست راست (۱۷۸, ۴۸)

گرانمایگان (geranmayeqan) - əsilzadələr

فرومایگانرا کند چیره دست (۲۰۴, ۱۸۴)

گرانمایگان (geranmayeqan) - başçılar

گرامی کنان هریکی را نشانده (۲۸۳, ۱۸)

گرانمایه (geranmaye) - qiymətli

نیارم برون تا نخواهد کسی (۳۱, ۱۳)

گرانمایه (geranmaye) - dövlət adamı

سخن گفت بر قدر هر پایه (۱۹۶, ۷۵)

گرانمایه (geranmaye) - qiymətli əmtəə

گرانمایه ها بیش از اندازه بود (۳۰۱, ۱۹)

گرانمایه (geranmaye) - möhkəm, iti

عنان کرد سوی بداندیش راست (۴۴۱, ۴۱۴)

گرانمایه (geranmaye) - gözəl

که پرورد از انسان گرانمایه (۳۸۸, ۹۴)

گرانمایه تر (geranmayetər) - ən qiymətli

گرانمایه تر تاج آزادگان (geranmayetər tac-e azadeqan) - azad

insanların ən qiymətli tacı, Məhəmməd peyğəmbər(s.)

گرامی تر آدمی زادگان (۱۳, ۲)

گرانمایه (gerayeş) - meyl

گرانمایه (gerayeş kərdən) - meyl etmək, istəmək

گهی دل برفتن گرایش کند گهی خواب را سر ستایش کند (۲۷, ۳۷)

گرانمایه (gerayənde) - mayil, meyl edən

گرانمایه بومش باسودگی فرو شسته خاکش ز آلودگی (۲۴۹, ۸)

گرانمایه (gerayənde şodən) - yz qoymaq, yollanmaq, getmək

سرانجام چون شاه از ان مرزوبوم گرانمایه شد سوی اقلیم (۳۱۱, ۳۲)

چوباران بود روزیا باد وگرد برون ناورد موی خویش از نورد (۶, ۲۵)
 نهادند خوان آنگهی بیدریغ -ətirli buxar (gərd-e ənbər) گرد عنبر
 گراينده شد گرد عنبر بمیغ (۳۱۸, ۲۷۲)
 دنیای کول -dünyanı külə (gərd əz-giti bər avərdən) گرد از گیتی بر آوردن
 çevirmək, dünyanı dağıtmaq
 وگر جای خالی کنیم از نبرد زگیتی بر آرند یکباره گرد (۸۹, ۹۰)
 کول بر آوردن -kül çıxarmaq, külə döndərmək (gərd bər avərdən)
 بجای گرفتند جای نبرد که گرمی زمرد بر آورد گرد (۵۰, ۸۲)
 - (bər ru-ye xorşid-o-mah şodən-e gərd) بر روی خورشید و ماه شدن گرد
 tozun göyə qalxması, tozun günəşə, aya yüksəlməsi
 زبس پای پیلان که آزرده راه شده گرد بر روی خورشید و ماه (۲۴۴, ۲۷۰)
 - tozdan təmizləmək (əz gərd bər əfruxtən) از گرد بر افروختن
 یمن را بر افروخت از گرد خیل چنان چون ایم یمن را سهیل (۶۱, ۲۴۴)
 - torpağa gömülmək (be-gərd dər amədən) بگرد در آمدن
 چنان زد بروتیغ زنگار خورد که زنگی زگرتش در آمد بگرد (۲۲۹, ۹۹)
 گرد (gərd) - tozanaq
 شتر نیز هم نافه هم بیسراک شتابنده چون گرد از گرد پاک (۴۶, ۲۴۳)
 - tozsuz, toz qaldırmayan (əz gərd pak) از گرد پاک
 شتر نیز هم نافه هم بیسراک شتابنده چون گرد از گرد پاک (۴۶, ۲۴۳)
 گرد (gerd) - topa
 پراکنده نی آتشی گرد بود چو دید اندراو کان گوگرد بود (۶۴, ۳۱۳)
 - toplamaq, başına yığmaq (gerd amədən) گرد آمدن
 زبس خون که گرد آمد اندر مفاک چو گوگرد سرخ آتشین گشت خاک (۴۲, ۱۶۹)
 - toplamaq, başına yığmaq (gerd kərdən) گرد کردن
 پراکنده چند را گرد کرد که از آب دریا بر آرند گرد (۲۹, ۳۱۸)
 گرد (gerd) - dövrə, ətraf
 تو نیز آن به ای بیک علوی نژاد که گرد جهان برنگردی چوباد (۲۷, ۴۲)

گرانیدن (geraidən) - istəmək, meyl etmək
 بشادی گرانید از اندوه ورنج بخواهندگان داد بسیار گنج (۶۳, ۶۸)
 - zərifliyə meyl etmək (be-nərmə gerandən) بنرمی گرانیدن
 kobudluqdan əl çəkmək
 درشتی رها کن بنرمی گرای ز جایم میرتا یمانی بجای (۱۵۹, ۶۲)
 - qoşun yeritmək, qoşun çıxarmaq (sepah geraidən) سپاه گرانیدن
 جواز فورفوران ربایم کلاه سوی خان خاتان گرایم سپاه (۲۰, ۳۲۶)
 - dikbaşlıq etmək (sər geraidən) سر گرانیدن
 اگر سر گرانی ربایم کلاه وگرپوزش آری پذیرم گناه (۷۳, ۳۷۳)
 گزارنده (qozarənde) - şərhi, yazan
 - (qozarənde-ye təxtə-ye salxord) گزارنده تخته سالخورد
 qədim şahlığı şərh edən, Firdosi
 گزارنده تخته سالخورد چنین در کشت نقش را لاجورد (۱۰, ۳۱۷)
 گربه (qorbe) - pişik
 بهندوستان اسب ودرپارس پیل بجین گربه زینسان نماید دلیل (۱۵, ۳۴۰)
 گربه چشم (qorbeçəşm) - pişikgöz
 نگر ره یکی روسی گربه چشم چوشیران بایرو در آورده خشم (۲۶۰, ۴۳۰)
 گربه گون (qorbequn) - hiyləgər
 ازین گربه گون خاک تا چند چند بشیری توان کردنش گرگ بند (۲۷, ۱۴۲)
 گرچه (gərçe) bağlayıcısının qısa forması,
 baxmayaraq ki, ...
 تتم گرچه هست از مقیمان شهر دلم نیست غافل ز شاهان دهر (۱۹۳, ۲۶۲)
 گرد (gerd) - çörək növü
 همان قرصه شکر آمیخته چوکنجد بر آن گردها ریخته (۲۴۵, ۲۶۶)
 گرد (qord) - igid, qəhrəman
 زخون خوردن طوطیانوش گرد همه لشکر از بیم خواهند مرد (۷۵, ۸۸)
 گرد (gərd) - toz, qubar

زنوک سنان چرخ دولاب رنگ زیرگارگردش فرو ماند لنگ (۱۸۰, ۶۸)

گردش (gərdeş) - səyahət, yürüş

بهر گردشی گرد برگار دهر بنا کرد چندین گر انمايه شهر (۵۶, ۴۵)

گردش بسیج (gərdeşbəc) - fırlanan, dövr edən

ترازوی گردون گردش بسیج نماند و نماند سنجیده هیچ (۲۴, ۲۷)

گردن (gərdən) - boyun

زلعل وزدر گردن و گوش پر لب از لعل کانی و دندان زدر (۲۵۲, ۵۰)

گردن افراختن (gərdən əfraxtən) - baş qaldırmaq

زیس تیغ برگردن انداختن نیارست کس گردن افراختن (۱۶۹, ۴۷)

گردن تافتن (gərdən taftən) - boyun qaçırmaq

بهرچ آن خوش آید بندگان او نتابند گردن ز فرمان او (۳۰۴, ۵۶)

گردن از رای بیچیدن (gərdən əz-rəy piçidən) - tabe olmamaq, boyun qaçırmaq

نیچید کسی گردن از رای تو سرما و پانینگه پای تو (۱۹۵, ۵۵)

گردن بر آوردن (gərdən bər avərdən) - baş qaldırmaq

بر آورده گردن چواهریمنی فکنده بهر شهر در شیونی (۳۱۸, ۲۷)

گردن بزیر آوردن (gərdən be-zir avərdən) - başını aşağı salmaq

چو دندان کنان گردن آرد بزیر زگردن کند خون اوتند شیر (۳۶۶, ۱۷۴)

گردن دراز کردن (gərdən deraz kərdən) - baş ucaltmaq, baş qaldırmaq

نهنگان شمشیر جوشن گداز بگردنکشی کرده گردن دراز (۴۱۴, ۴۰)

گردن زدهقانی آزاد کردن (gərdən ze-dehqani azad kərdən) - böyüklük iddəasında olmamaq

درین ده کسی خانه آباد کرد که گردن زدهقانی آزاد کرد (۱۴۳, ۷)

گردن زدن (gərdən zədən) - boyun vurmaq

پیام تو چون تیغ گردن زند کرا زهره کین تیغ بر من زند (۲۶۳, ۱۳۹)

گردن کشیدن (gərdən kəşidən) - boyun qaçırmaq, baş qaldırmaq

چو گردن کشد خصم گردن زنم چو در دشمنی تن زند تن زنم (۲۲۹, ۵۰)

bir-birinin ətrafında - گرد بر گرد

بسی گرد برگرد بر تاختند بسی زخم چون آتش انداختند (۴۲۰, ۱۳۲)

vuruşmaq - گرد چالشگری گشتن (gerd-e çələşgəri gəştən)

همه کارشان شرب و مالشگری نگشته شبی گرد چالشگری (۴۰۶, ۳۹)

ze-gerd-e sərapərde ta gerd-e kuy) - زگرد سراپرده تا گرد کوی

çadırdan həyəətə qədər, həddən artıq çox

رفاق تنگ گرده گرد روی زگرد سراپرده تا گرد کوی (۲۶۶, ۲۴۴)

birinin ətrafına - birinini ətrafına

بگرد دوالی در آمد دلیر دوالک همی یافت با جنگ شیر (۴۲۴, ۱۷۸)

fırlanmaq - گردان (gərdan)

زیس شورش رق و روئینه طاس بگردون گردان در آمد هراس (۱۰۱, ۲۴۹)

ayırmaq, uzaqlaşdırmaq - گردانیدن (gərdanidən)

مگردان سر خفته را از سریر که گردون گردان بر آرد نفیر (۱۸۴, ۱۲۸)

qaytarmaq, qarşısını almaq, geri qaytarmaq - گردانیدن (gərdanidən)

من از بهر آن آمدم پیشباز که گردانم از شهر خود این نیاز (۳۵۸, ۶۱)

çevirmək, dəyişmək - گردانیدن (gərdanidən)

ra səpid gərdanidən) - سیاه (siyah-e(kəsi) - ra səpid gərdanidən) - سیاه گردانیدن

günahını bağışlamaq

سیاه مرا هم تو گردان سپید نگردانم از درگهت نا امید (۱۰, ۸)

qolugüclü, güclü - گرد بازو (gerdbazu)

سیه کوله گرد بازو منم گران کوه راهم ترازو منم (۹۹, ۲۲۳)

girdə - گرد روی (gerdruy)

چو آن گرد روی آهن سخت پشت بنرمی در آمد زخوی درشت (۱۲۸, ۲۷)

dövretmə, fırlanma - گردش (gərdeş)

həyatın axını - گردش روزگار (gərdeş-e ruz(e)qar)

چو فتح سکندر در آمد بکار دگر گونه شد گردش روزگار (۶۵, ۱۵)

fırlanmamaq - زگردش فرو ماندن (ze- gərdeş foru mandən)

363

گردن گشادن (gərdən qoşadən) - yaxasını açmaq, nəfəsin açmaq
 چو خصمی قوی دید گردن گشاد بیک ضربت او نیز گردن نهاد (۱۶۲, ۴۲۲)
 گردن نهادن (gərdən nəhadən) - başını itirmək, ölmək
 چو خصمی قوی دید گردن گشاد بیک ضربت او نیز گردن نهاد (۱۶۲, ۴۲۲)
 بار گردن زدوش نهادن (bar-e gərdən ze-duş nəhadən) - böyüklük
 iddəsında olmamaq, ağır yükdən azad olmaq
 تو نیزارنهی بارگردن زدوش زگردن زنان برنیاری خروش (۸, ۱۴۳)
 بگردن در آوردن (be-gərdən dər avərdən) - boynuna salmaq,
 boynuna asmaq
 زروسی یکی شیرشوریده سر بگردن در آورده روسی سپر (۶۷, ۴۱۶)
 زگردن کردن (ze-gərdən kərdən) - boynundan atmaq, imtina etmək
 چو دندان کنان گردن آرد بزیر زگردن کند خون او تند شیر (۱۷۴, ۳۶۶)
 زگردن خون در آویختن (ze-gərdən xun dər avixtən) - boynunda qan
 olmaq, qana batmaq
 زگردن بسی خون در آویخته بسی خون گردنکشان ریخته (۱۸۸, ۴۲۵)
 گردن (gərdən) - ugid, pəhlivan
 بسی گردن را از گردن کشان زد از سر مهری بیخ بر نشان (۱۶۹, ۴۲۳)
 گردن را بلند کردن (gərdəni-ra bolənd kərdən) - birini ucaltmaq
 چو گردون کند گردنی را بلند بگردن فرازان در آرد کمند (۹۱, ۱۹۷)
 گردن برافراخته (gərdənbərəfraxte) - təkəbbürlü
 دوسر هنگ گردن برافراخته حمایل بگردن در انداخته (۵۹, ۱۹۵)
 گردن برافراخته (gərdənbərəfraxte) - fərağat, qulluğahazır
 غلامان گردن برافراخته یکایک همه رزم را ساخت (۲۲, ۳۰۱)
 گردن افراز (gərdənəfraz) - başıuca, mütəkəbbir, təkəbbürlü
 دوالی که سالار ابخاز بود بنیروی شه گردن افراز بود (۱۹, ۳۹۳)
 گردن زن (gərdənzən) - igidyıxan, güclü
 دوالی چو دید آنچنان گردنی نه گردن همانا که گردن زنی (۱۷۰, ۴۲۳)

گردن گی (gərdəndegi) - dövretmə, hərəkət
 سوی باز گشتن بسیجید کار بگردنگی گشت چون روزگار (۱۱۹, ۳۹۰)
 گردنده (gərdənde) - fırlanan, dövredən
 که تا گردنده اخترست وزین هر نوآمیزش گوهرست (۸۱, ۱۲۳)
 گردنده آمدن (gərdənde amədən) - fırlanmaq
 ولیکن چو گردنده آمد سپهر بگردد جهان از یرکین ومهر (۲۱, ۳۱۸)
 گردنده بودن (gərdənde budən) - tərپənmək, hərəkətdə olmaq
 بیاسخ چنین گفت پیر کهن که گردنده باشد زبان درسخن (۱۲۹, ۲۰۰)
 گردن زن (gərdənzən) - boyunvuran
 ز گردن زنان برنیاری خروش (۸, ۱۴۳)
 گردن زنی (gərdənzəni) - boyunvurma
 سیاست درآمد بگردن زنی ز چشم جهان دور شد روشنی (۴۱, ۱۶۹)
 گردن شکن (gərdənşəkən) - boyunsındıran
 زیولادی لخت گردن شکن برون ریخته مغزها از دهن (۱۸, ۴۵۳)
 گردن فراز (gərdənəfraz) - mənəb sahibi, başıuca, təkəbbürlü,
 güc sahibi
 چو گردون کند گردنی را بلند بگردن فرازان در آرد کمند (۹۱, ۱۹۷)
 گردن فرازی (gərdənəfrazi) - güclülük, qüdrət, məharət
 گردن فرازی کردن (gərdənəfrazi kərdən) - məharət göstərmək,
 güc göstərmək
 توانم که گردن فرازی کنم بشمسیر با شیربازی کنم (۲۲, ۱۶۱)
 گردن کش (gərdənkeş) - şah, iqtidar, güclü
 برون آید ازروم گردنکشی زند درهر آتشکده آتشی (۳۶, ۱۴۵)
 گردن کشان گوی بردن (ze-gərdənkeşan quy bordən) - şahlara ystün
 olmaq, şahlarla döyüşdə qələbə çalmaq
 چو استاد دانست کان طفل خرد بخواهد زگردن کشان گوی برد (۴۵, ۷۲)
 گردن کش (gərdənkeş) - döyüşçü, igid, pəhləvan

زایسو کمریسته گردن کشی برون زد جنیبت چو تند آتشی (۱۶۰, ۴۲۲)

علم بر کشیدند گردنکشان پدیدآمد از روز محشر نشان (۱۲۷, ۳۹۰)

چو بود از جوانی و گردن کشی هم آن جانب آبی هم این آتشی (۱۶, ۱۶۸)

چو گردن بر آرم بگردن کشی نه ز آبی هراسم نه از آتشی (۱۷۲, ۹۵)

چنین تا ز روسان گردن گزای در آورد هفتاد تن را ز پای (۱۲۵, ۴۲۰)

سر افشانی تیغ گردن گزای بر آورده از جوی خود لاله زار (۲۵, ۴۵۳)

زبس شورش رق و رونینه طاس بگردن گردان درآمد هراس (۲۴۸, ۱۰۱)

ترازوی گردون گردش بسیج نماند و نماند سنجیده هیچ (۲۷, ۲۴)

فرو خواند نامه دبیر دلیر که از هیبت افتاد گردون بزیر (۱۰۰, ۳۳۲)

کلید همه پادشاهی که داشت بدو داد و تاجش ز گردون گذاشت (۱۳۴, ۲۲۴)

گردن کشی (gərdənkeşi) - sər-kərdə, qoşun başçısı

گردن کشی (gərdənkeşi) - dikbaşlıq, inadkarlıq

گردن کشی (gərdənkeşi) - döyüş, müharibə

گردن کشی (gərdənkeşi) - be-gərdənkeşi gərdən bər avərdən - şöyüşə girmək, döyüşmək

گردن کشی (gərdənkeşi) - başvurma, qətl

گردن کشی (be-gərdənkeşi gərdən deraz kərdən) - qətlə susamaq, qətlə hazır olmaq

گردن گزای (gərdəngəray) - igid, güclü, pəhləvan

گردن گزای (gərdəngəzay) - boyunkəsən, iti

گردون (gərdun) - göy, fələk

گردون (gərdun-e gərdan) - göy, fələk

گردون (gərdun-e gərdeşbəsiç) - göy, fələk

گردون (be-zir oftadən-e gərdun) - göyün yerə düşməsi

گردون (ze-gərdun qozaştən) - göydən uca olmaq

بریشم نوازان سغدی سرود بگردون بر آورده آواز رود (۴۷, ۳۸۴)

پی بارگی سوی این مرز راند بروبوم مارا بگردون رساند (۳۸, ۳۰۲)

چو انجم بر آراست لشگر گهی کشیده بگردون درودر گهی (۱۷, ۴۰۴)

چو خوردن بر زد سر از سبزمیل فروشت گردون قبا را ز نیل (۲۰۰, ۴۲۶)

بکوه و بصحرا بسختی ورنج سپاهش بگردون کشیدند گنج (۴۶, ۲۸۵)

غریبیدن کوس گردون شکاف زمین را بر افکند بیچش بناف (۲۹, ۴۱۳)

شندیم که بود اندران خار ه کوه مقرنس یکی طاق گردون شکوه (۵۶, ۱۲۱)

شاه گردان شاه گردون گزای ز پرگار موکب تهی کرد جای (۱۸۷, ۹۶)

رقاق تنگ گرده گرد روی زگرد سر پرده تا گرد کوی (۲۴۴, ۲۴۴)

درم پهلوی پهلوانان بتیغ خورم گرده گردانان بیدریغ (۱۷۳, ۹۵)

(be-gərdun bər avərdən-e avaz-e rud) - rudun səsinə göyə qaldırmaq, ucadan rud çalmaq

(be-gərdun rəsanidən-e (çizi-ra) - ucaltmaq, göylərə qaldırmaq, başuca etmək

(be-gərdun kəşidən) - ucaltmaq, tikdirmək

(sər-e təşt-e simin qoşadən-e gərdun) - səhərin açılması

(qəba-ra əz- nil foru şostən-e gərdun) - səhərin açılması, fələyin əbasının göy rəngini dəyişməsi

(gərdun) - araba

(gərdunşəkaf) - göyyaran

(gərdunşokuh) - göyə başvuran, uca

(gərdungəray) - güclü, böyük

(gerde) - çörək növü, girdə

(qorde) - böyrək

(gerdepəz) - çörəkçi, çörəkbişirən

همان گرده نرم چون لیف خز کزو پخته گرده پز (۲۷۲, ۳۲۱)
 ولیکن چو گرنده آمد سپهر بگردد جهان از سرکین ومهر (۳۱۸, ۲۱)
 بیا بگردیم میدان خوشست به بینیم کز ما که سختی کشست (۱۰۴, ۲۹۲)
 مگر گردد آن زربین ریخته خود این زربدان زر شد آمیخته (۲۳, ۱۳)
 زحکمی که آن درازل رانده نگرند قلم ز آنچه گردانده (۸, ۷۵)
 زگرز گرانسنگ چالشگران شده ماهی وگاو را سرگران (۸۲, ۴۷)
 یکی گرز هفتاد مردی بدست که البرز را مغزدر هم شکست (۴۲۹, ۲۵۳)
 لگد کوبهء گرز هفت جوش برآورده از گاو گردون خروش (۴۱۳, ۳۲)
 زمهرم مکش سوی پیگار خویش گرفته مزن بر گرفتار خویش (۲۶۲, ۱۸۶)
 زمیران برطاس و روسی دیار گرفتار شد تیغزن ده هزار (۴۵۵, ۴۹)

qırışmaq - gereftar-e çin budən) گرفتار چین بودن
 از چین دور به طاق ابروی شاه (۲۴۸, ۲۰۵)
 alçalmaq, əsir olmaq - gereftar-e xari şodən) گرفتار خواری شدن
 چو خصمان گرفتار خواری شدند حبش در میان زینهارى شدند (۱۱۰, ۶۴)
 əsir saxlamaq - gereftar kərdən) گرفتار کردن
 گرفتن تنی چند زنگی ز راه گرفتار کردن درین بارگاه (۹۳, ۹۰)
 tabeçiliyinə vermək, tabe etdirmək - gereftar kərdən) گرفتار کردن
 طرفها بشاهان گرفتار کن بهرسو یکی را طرفدار کن (۲۳۷, ۵۹)
 ölmək - gereftar kərdən-e əcəl) گرفتار کردن اجل
 اجل خواست کردن گرفتارشان (۱۷۲, ۸۹)
 toza bulanmaq, tozla örtülmək - gereftar-e gərd budən) گرفتار گرد بودن
 دروغ آیدم کین نگارین نورد بود در سفینه گرفتار گرد (۴۳, ۵۲)
 əsir olmaq - gereftar gəştən) گرفتار گشتن
 گرایدونکه آید فریدون بمن گرفتار گردد همیدون بمن (۳۵۰, ۲۸)
 əsirlik - gereftari) گرفتاری
 چو بخت از گرفتاری آزاد باش (۳۶۷, ۱۸۸)
 müsibət, bəla - gereftari) گرفتاری
 که بر من گرفتاری آید درست (۳۶۶, ۱۷۸)
 tutaq ki, ... - gereftəm) گرفتم
 گرفتم همه آهن آری زروم در آتشگه ما چه آهن چه موم (۱۵۶, ۲۳)
 tutmaq, ələ almaq, işğal etmək - gereftən) گرفتن
 جهان گیردر سایهء تاج و تخت نگیرد جهان با تو این کار سخت (۱۲۰, ۲۶)
 həbs etmək, tutmaq, əsir almaq - gereftən) گرفتن
 گرفتن تنی چند زنگی ز راه گرفتار کردن درین بارگاه (۹۰, ۹۳)
 tutmağı ilə öldürməyi bir oldu - gereftən həman bud-o- koştən həman) گرفتن همان بود و کشتن همان

بدان تا خرنند آنچه یابند خورد طعامی که پیش آید از گم و سرد (۵۷، ۳۵۸)
 که تا دور او بود در گرم و سرد کس از پیشه خویشتن نخورد (۱۷۶، ۲۰۳)
 گرمی (gərmi) - istilik, coşğunluq
 سبق برده از آهوان درشتاب بگرمی چو آتش بنرمی چو آب (۶۶، ۳۸۶)
 فرو پزمرید آتش انگیزشان زگرمی نشست آتش تیزشان (۱۳۰، ۹۲)
 گرمی (gərmi) - od
 زگرمی و سردی و از خشک و تر سرشتی باندازه دریکدگر (۱۳، ۴)
 گرمی (gərmi) - hirs, qəzəb
 دماغش زگرمی برآمد بجوش بر آورد چون رعد غران خروش (۳۸، ۸۶)
 گرایی زجانی نگهدار جای وگرنه سرت بسپریم زیر پای (۲۰۵، ۹۸)
 گرو (gerou) - girov
 باسودگی عمر نو کردمی جهان را بشادی گرو کردمی (۴۸، ۲۸)
 گروگیر (gerougir) - girov götürən
 گروگیر کردن (gerougir kərdən) - girova götürmək
 گروکن بعمرابد جام را گروگیرکن باده خام را (۲۲، ۱۱۹)
 گروه (qoruh) - dəctə, qrup
 حصاریست بر سفت این تیغ کوه درو رهنانند چندین گروه (۹۱، ۲۹۵)
 گروه (qoruh) - tədqiqatçılar
 گروهیش خوانند صاحب سریر ولایت ستان بلکه آفاق گیر (۴۲، ۴۳)
 گروه (qoruh) - döyüşçü qrupu
 گروهی که بر پیل کردند زور فتانند چون پیله درپای مور (۶۲، ۱۱۰)
 گروه (qoruh) - nümayəndələr
 در آن انجمنگاه انجم شکوه که جمع آمد از هفت کشور گروه (۵۷، ۱۹۵)

چنان گرم گشت آتش کارزار که از نعل اسپان برآمد شرار (۵۱، ۱۷۰)
 گرم (gərm) - qızgın, möhkəm, qatı
 بدین ترس بگذارد آن کین گرم که آهن باهن توان کرد نرم (۱۰۴، ۹۰)
 گرم (gərm) - səmimi
 بسی شرط بر عذر آزرم او برانگیخت با دل گرم او (۹۳، ۳۳۱)
 گرم (gərm) - əzmlı, dönməz
 چو روسی سپه را دلی گرم دید زنیروی خود کوه را نرم دید (۶۶، ۴۰۸)
 گرم (gərm) - qəzəbli, alovlu, odlu
 بیکسونهم مهر و آزرم را بجوش آورم کینه گرم را (۵۵، ۱۳۳)
 گرم شدن (gərm şodən) - qəzəblənmək
 چو آگاه گشت آن نصیحت گزار که از بند او گرم شد شهریار (۱۳۲، ۱۵۲)
 گرم (gərm) - coşğun, həyəcanlı
 گرمتر شدن (gərm tər şodən) - daha coşğun olmaq, həyəcanlı olmaq
 خبر گرمتر شد همی هر زمان که آمد بروم ازدهای دمان (۲۳، ۱۳۸)
 گرم خیز (gərm xiz) - iti hərəkətli, cəld, çevik
 چو هندوی بازیگر گرم خیز معلق زنان هندوی تیغ تیز (۲۵۷، ۱۰۲)
 گرم خیز شدن (gərm xiz şodən) - sürətlə fırlanmaq
 کشیدند بریکد گر تیغ تیز زگرمی شده چون فلک گرم خیز (۱۳۰، ۴۲۰)
 گرم خیز (gərm xiz) - hirsli, qəzəbli
 گرم خیز شدن (gərm xiz şodən) - hirs lənmək, qəzəblənmək
 محابا رها کرد و شد گرم خیز زبان کرد بر پاسخ شاه تیز (۱۶۷، ۲۶۱)
 گرمابه (gərmabə) - hamam
 بدری سفالینهء سفته گیر سرودی بگرمابه گفته گیر (۹۳، ۳۷)
 گرمای (gərmay) - istilik
 چو گردد جهان گاه گاه از نورد بگرمای گرم و بسرمای سرد (۷۶، ۳۵۹)
 گرم و سرد (gərm-o-sərd) - yaxşı-pis, isti-soyuq

گرویدن (gerəvidən) - inanmaq, etuqad etmək

زبس جادوئیهای فرهنگ او بدو بگرویدند و ارژنگ او (۳۸۰, ۶۰)

گره (gereh) - düyün

گره زابروی خویش برگوشه نه که برگوشه بهتر کمانرا گره (۱۵۳, ۱۴۴)

gereh əz-soxən baz kərdən) - danışmaq

نخستین گره کزسخن باز کرد سخن را بچربی سرآغاز کرد (۱۳۴, ۸۱)

gereh be-əbru dər avərdən) - ümidsiz olmaq,

fikrə dalmaq

گره در میاور بابروی خویش درآئینهء فتح بین روی خویش (۱۲۷, ۹)

gereh bər zədən) - düyün vurmaq, bağlamaq

للم را بزنده زه بر زدی بجادوزبانی گره برزدی (۳۳۳, ۱۳)

gereh bər zədən) - ox vurmaq

چودرزور پیچیدی اندام را گره برزدی گوش ضرغام را (۷۶, ۲۱)

gereh baz kərdən) - düyünü açmaq

ببالینگه خسته آمد فراز زدرع کیانی گره کرد باز (۱۸۳, ۱۱۳)

gereh bər-kəmər) - belibağlı

صدش هیربد بود با طوق زر باتش پرستی گره برکمر (۲۱۱, ۶۳)

gereh bər kəmərgəh zədən) - belini əymək,

məhsulun ağırlığından

گره بر کمر زده ساق جو رسیده بدھقان درود درو (۳۲۱, ۶۷)

gereh bər-gereh fəkəndən) - dərd üstünə dərd

gətirmək

دل بسته را برگشایم زبند گره برگره چون توانم فکند (۲۶۵, ۲۲۷)

gereh bər gəluha foru bəstən-e gərd) -

tozun boğazları tutması, nəfəsin tutulması

گره برگلوهها فرو بست گرد زیخونی اندامها گشت زرد (۱۰۱, ۲۴۷)

gereh bəstən) - bağlamaq

صنم بین که آن نقش پرداز کرد که گاهی گره بست وگه باز کرد (۴۰۳, ۷۹)

gereh ze-raz-e nəhofte baz kərdən) - gizli

sirrin üstünü açmaq, gizli sirri faş etmək

بفرمان شه مرد پوشیده راز زراز نهفته گره کرد باز (۳۶۴, ۱۵۳)

gereh kərdən) - düyün vurmaq, bağlamaq

گره بر دوال کمر سخت کرد بجنگ دوال کمر سخت کرد (۴۲۵, ۱۸۹)

gereh qoşadən) - sirri açmaq

گهی راز با انجمن مینهاد که از راز انجم گره میگشاد (۷۶, ۳۲)

dər şəkəstən-e gereh-e gəlu) - nəfəsin kəsilməsi

زغریدن زنده پیلان مست گره درگلوی هزیران شکست (۱۶۹, ۴۶)

gerehbərgereh) - burum-burum, düyün-düyün

بتن بریکی آسمان گون زره چومرغول زنگی گره برگره (۹۷, ۱۹۰)

gerehbərgereh) - qıvrım-qıvrım, buruq-buruq

گره برگره چین زلفش چو دام همه چینیان چین او را غلام (۳۳۶, ۹۰)

gerehdade) - burumlu, düyünlü

کمند گره دادهه پیچ پیچ بجزگرد گردن نمیگشت هیچ (۱۰۱, ۲۵۶)

qorixtən) - qaçmaq, uzaqlaşmaq

ze-nezare-ye(kəsi) qoruxtən) - nəzərindən qaçmaq

زسختی که کبکان درآویختند ز نظاره شاه نگریختند (۱۲۰, ۴۳)

qorixtən) - qorxub qaçmaq

چوزنگی چرا گشت باید سیاه (۳۲, ۲۵)

qorixtən) - uzaqlaşmaq, əl çəkmək

بکارنگرکس درآویختست (۲۰۴, ۱۸۹)

qoriz) - qaçma, imtina, qaçış

نه روی رهانی نه راه گریز (۱۸۰, ۷۲)

qoriz avərdən) - qaçmaq

نگریاره از دست این دوستان گریز آورم سوی این بوستان (۱۱۸, ۹)

پراکندگی (pərakəndəlik düşmək, fərarilik üz
 vermək) - گریز اوقاتدن
 کجا او بتنها زدی بر سپاه گریز انفتادی دران رزمگاه (۱۲۷, ۲۰۰)
 (qoriz rəsidən) - dağılmaq, qaçmaq گریز رسیدن
 غریب آیدم کز یکی تیغ تیز چگونه رسد لشگری را گریز (۱۲۸, ۲۰۰)
 (qoriz kərdən) - qaçmaq گریز کردن
 سیه روی از آنی که از تیغ تیز درین حربگه کرد خواهی گریز (۱۹۹, ۹۷)
 (qoriz gereftən) - uzaqlaşmaq, uzaq uçmaq گریز گرفتن
 عقابی که از پشه گیرد گریز گرفتاد نش هست گوبرمخیز (۸۷, ۱۴۹)
 (qoriz yaftən) - çıxmaq, çıxış yolu tapmaq گریز یافتن
 مگر چاره سازم درین سنگریز چو بیجاده از سنگ یابم گریز (۲۳۳, ۵)
 (be-qoriz dər amədən) - qaçmağa başlamaq
 ز شوریدن بانگ چون رستخیز بو حش بیابان درآمد گریز (۴۸, ۸۲)
 (rah-e qoriz bəste kərdən) - qaçma yolunu
 bağlamaq
 چو پیروز باشی مشو در ستیز مکن بسته بر خصم راه گریز (۱۱۷, ۱۹۹)
 (qorizaqoriz) - qaçaqaç گریز اگریز
 (qorizaqoriz kərdən) - dağılıb qaçmaq گریز اگریز کردن
 ستیزنده از تیغ سیماب ریز چوسیماب کرده گریز اگریز (۴۶, ۱۸۰)
 (qorizan) - qaçaraq گریزان
 قدر مایه رستند بی برگ و ساز گریزان سوی روس رفتند باز (۵۱, ۴۵۵)
 (qorizan şodən) - qaçmaq گریزان شدن
 ز بیم وی افتان و خیزان شدند بنزد سکندر گریزان شدند (۷۸, ۲۱۲)
 (qorizənde) - qaçan گریزنده
 گراز گریزنده را پی گرفت شبیخون زد و راه بروی گرفت (۸۲, ۳۲۲)
 (qorizənde şodən) - qaçmaq گریزنده شدن
 چو بر جنگ شد ساخته سازشان گریزنده شد دیواز آواشان (۴۹, ۸۲)

گریستن (geristən) - ağlamaq
 بعبرت در آن کشتگان بنگریست بخندید پیدا و بنهان گریست (۷۹, ۱۱۱)
 (geristən) - yağmaq گریستن
 ز شیران بود رویهان را نوا نخندد زمین تا نگرید هوا (۸۲, ۱۴۹)
 (geristən) - ağlamaq, halına yanmaq گریستن
 چنان آرمش چین در ابروی تنگ که در چین بگرید بروخاره سنگ (۱۲۴, ۳۴۸)
 (qoriğ) - qaçış گریغ
 (qoriğ gereftən) - qaçmaq گریغ گرفتن
 چو لشگرکش افتاده گشتی بتیغ گرفتندی از بیم لشگر گریغ (۱۳۱, ۲۰۰)
 (gərive) - dağlıq yer گریوه
 گریوه بلندست و سیلاب سخت مپیچان عنان من از راه بخت (۵, ۱۰)
 (gərive nəvərdidən) - dağlıq yerdən keçmək
 همان به که گردیم ازین راه تنگ گریوه نوردیم و سانیم سنگ (۳۰, ۲۹۲)
 (gerye) - ağı, ağlama گریه
 چو مرگ از یکی تن بر آرد هلاک شود شهری از گریه اندوهناک (۷۸, ۱۸۱)
 (dər gerye avərdən) - ağlatmaq
 کسی را که در گریه آرم چو آب بخندانمش باز چون آفتاب (۵۴, ۳۴)
 (gəz) - kəsik, hissə, parça گز
 بهر بوم و هر کشوری گز زمیست ببینم که خوشدل کدام آمیست (۲۷, ۲۸۳)
 (qozardən) felinin kökü (qozar) گزار
 (qozar kərdən) - yanb keçmək گزار کردن
 خدنگ سه پر کرده ز آهن گزار چومرغ نوپر بر سر مرغزار (۳۴, ۴۱۳)
 (qozar kərdən) - çəkmək گزار کردن
 که چون کرده اند این دو صورت نگار نوار تنگ را بر یکی سان گزار (۲۷, ۳۷۷)
 (qozardən) - yazmaq, təsvir etmək, izah etmək گزاردن
 وگر بی شگفتی گزاری سخن ندارد نوی نامه های کهن (۸۳, ۵۹)
 (qozarəş) - məktub گزارش

غضبناک و خونریز و گستاخ چشم خدای آفریدش زبیداد و خشم (۳۸۷, ۷۹)
 دلبر و سخنگوی و دانش پرست بتیر و بشمشیر گستاخ دست (۸۴, ۲۱)
 چه گستاخرونی بر آن داشتت که در پرده پوشیده گذاشتت (۳۶۵, ۱۶۶)
 غرور جوانی چو از سر گذشتت ز گستاخ کاری فرو شوی دست (۲۶, ۲۲)
 از آن بوالفضولان گستاخ گوی وزان بوالحکیمان دیوانه خوی (۲۳۱, ۷۶)
 توای مغز پوسیده سالخورد ز گستاخی خسروان باز گرد (۱۵۰, ۱۰۳)
 گرافسانهء بیند از کار دور نه سایه برو گستراند نه نور (۵۱, ۱۰)
 باندازه باید سخن گسترید گزافه سخن را نباید شنید (۲۳۲, ۸۴)
 گرافسانهء بیند از کار دور نه سایه برو گستراند نه نور (۵۱, ۱۰)
 بسارود کز زخم خوردن گسست که تا زخمهء رودی آمد بدست (۱۵۳, ۱۵۰)
 در خانه بگشای و آبی بزین چومه خیمهء در خرابی بزین (۳۵۵, ۱۲)
 ستانند کشور گشایند شهر که خامان خلقتند و دوانان دهر (۳۹۵, ۴۰)
 همان کام نگشاید از دست من همان تیر دور افتد از شست من (۳۶۷, ۱۹۴)

گشاد (qoşad) - açıq, geniş
 در ما چو دریا ببايد گشاد (۳۵۵, ۱۱)
 گشاده (qoşade) - açıq, açılmış
 یکی تیغ زن یکی تاج بخش (۷۷, ۴۰)
 گشاده شدن (qoşade şodən) - həll olunmaq, qaydasına düşmək
 مگر کز کلید تو و تیغ من گشاده شود کار این انجمن (۲۹۴, ۹۰)
 گشاده نفس (qoşadenəfəs) - dilavər
 در آن انجمن بود بسیار کس بشاه آزمائی گشاده نفس (۲۳۱, ۷۵)
 گشایش (qoşayəş) – genişlik
 گشایش دادن (qoşayəş dadən) - açmaq, həll etmək
 نوازش کند سینهء خسته را گشایش دهد کار در بسته را (۴۵, ۷۱)
 گشایند (qoşayənde) - açan
 گشایند دیدهء هوشمند (۱۶۰, ۲)
 گشتن (gəştən) - gəzmək, dolanmaq
 جهانرا همه چار حد گشت و دید که بی چار حد ملک نتوان خرید (۵۵, ۲۹)
 گشتن (gəştən) - fırlanmaq
 همی گشت چون گرد گیتی سپهر (۴۳۷, ۳۶۳)
 گشتن (gəştən) - dönmək, əl çəkmək
 هر آنچه او بگرد ز تدبیر کار بگردد برو گردش روزگار (۳۵۸, ۸۰)
 گشتن (gəştən) - dövrə vurmaq, meydan sulamaq
 همی گشت پولاد هندی بمشت تنی چند رومی و چینی بگشت (۴۱۸, ۱۰۴)
 گشتن (gəştən) - olmaq
 کفن گشت در زیر جوشن حریر (۱۰۹, ۴۰)
 گشتنی (gəştəni) - tərپənən, canlı
 کبابه ز چرخه کمان ساختی بهر گشتنی تیری انداختی (۷۶, ۲۲)
 گفت (qoft) - söz
 چنین گفت و شد گفت او دلپذیر (۲۱۰, ۵۴)
 همان پارسی گوی دانای پیر

مبین گنبد کوه را سنگ بست مگو سنگ را کی درآید شکست (۱۶۵, ۷۶)
 گفتن (qoftən) - danışmaq به از گفتن و گفته را سوختن (۳۱, ۱۰)
 سخن گفتن آنگه بود سودمند کزان گفتن آوازه گردد بلند (۳۱, ۸)
 نخست آنچه از گنج زر گفته بود رسانید چندانکه پذیرفته بود (۱۹۵, ۶۱)
 گفتن (qoftən) - əmr etmək گرایند بر جنگ او بارگی (۱۷۱, ۶۵)
 بلشگر بگوید که یکبارگی در آن نامه کان گوهر سفته راند بسی گفتنیهای نا گفته ماند (۳۹, ۱۱۸)
 گفتن (qoftən) - demək در آن هر دو گفتار چستی نبود گزاره سخن را درستی نبود (۴۶, ۳۵)
 گفتن (qoftən) - yazmaq, qələmə almaq همان گفت کزوی گزیرش نبود (۳۹, ۱۲۰)
 گفتن (qoftən) - fikirləşmək, qərara gəlmək

ز یونان و افرنجه و مصر و شام نه چندانکه برگفت شاید بنام (۴۰۹, ۷۴)
 گفتار (qoftar) - söz, danışiq سکندر ز گفتار او روی تافت پیاده سوی غار خسرو شتافت (۳۱۲, ۵۰)
 گفتار (qoftar) - söz, vəd که شه گرچه گفتار خود را بجای بیارد که نیروش باد از خدای (۳۶۹, ۲۲۳)
 گفتار (qoftar) - kitab, əsər, mənbə در آن هر دو گفتار چستی نبود گزاره سخن را درستی نبود (۴۶, ۳۵)
 گفتار (qoftar) - əmr بگفتار شه مغز را ترکم بگفت کسان مغز در سر کنم (۵۲, ۱۹)
 گفتگو (qoftoqu) - söhbət, danışiq ندارم سر گفتگوی کسی مرا گفتگو هست با خود بسی (۳۵۴, ۵)
 گفتن (qoftən) - demək نیارد هوا تا نگوئی بیار زمین ناورد تا نگوئی بیار (۳, ۱۱)
 گفتن (qoftən) - hürümək جو صبح از دم گرگ برزد زبان بگفتن درآمد سگ پاسبان (۷۹, ۳)
 گفتن (qoftən) - qəliz və çox danışmaq بگفتن کسی کوشود سختکوش نیوشنده را در نیاید بگوش (۱۵۲, ۱۲۴)
 گفتن (qoftən) - özündən demək جو از بهر هر کس دری سفتی است سرودی هم از بهر خود گفتی است (۳۲, ۲۸)
 گفتن (qoftən) - yazmaq, qələmə almaq همان گفت کزوی گزیرش نبود (۳۹, ۱۲۰)
 گفتن (qoftən) - fikirləşmək, qərara gəlmək

مبین گنبد کوه را سنگ بست مگو سنگ را کی درآید شکست (۱۶۵, ۷۶)
 گفتن (qoftən) - danışmaq به از گفتن و گفته را سوختن (۳۱, ۱۰)
 سخن گفتن آنگه بود سودمند کزان گفتن آوازه گردد بلند (۳۱, ۸)
 نخست آنچه از گنج زر گفته بود رسانید چندانکه پذیرفته بود (۱۹۵, ۶۱)
 گفتن (qoftən) - əmr etmək گرایند بر جنگ او بارگی (۱۷۱, ۶۵)
 بلشگر بگوید که یکبارگی در آن نامه کان گوهر سفته راند بسی گفتنیهای نا گفته ماند (۳۹, ۱۱۸)
 گفتن (qoftən) - demək در آن هر دو گفتار چستی نبود گزاره سخن را درستی نبود (۴۶, ۳۵)
 گفتن (qoftən) - yazmaq, qələmə almaq همان گفت کزوی گزیرش نبود (۳۹, ۱۲۰)
 گفتن (qoftən) - fikirləşmək, qərara gəlmək

مبین گنبد کوه را سنگ بست مگو سنگ را کی درآید شکست (۱۶۵, ۷۶)
 گفتن (qoftən) - danışmaq به از گفتن و گفته را سوختن (۳۱, ۱۰)
 سخن گفتن آنگه بود سودمند کزان گفتن آوازه گردد بلند (۳۱, ۸)
 نخست آنچه از گنج زر گفته بود رسانید چندانکه پذیرفته بود (۱۹۵, ۶۱)
 گفتن (qoftən) - əmr etmək گرایند بر جنگ او بارگی (۱۷۱, ۶۵)
 بلشگر بگوید که یکبارگی در آن نامه کان گوهر سفته راند بسی گفتنیهای نا گفته ماند (۳۹, ۱۱۸)
 گفتن (qoftən) - demək در آن هر دو گفتار چستی نبود گزاره سخن را درستی نبود (۴۶, ۳۵)
 گفتن (qoftən) - yazmaq, qələmə almaq همان گفت کزوی گزیرش نبود (۳۹, ۱۲۰)
 گفتن (qoftən) - fikirləşmək, qərara gəlmək

زبان کسان بست ازین گفت و گوی بیای خود آمد بدین جست و جوی (۲۱۸, ۵۲)
 گفتن (qoftən) - danışmaq فتانند از آن کار در گفت و گوی (۴۴۳, ۴۵۶)
 گفتن (qoftən) - demək نیارده هر کوسخن یاد کرد همه گفتهء خویش را بآید کرد (۳۱, ۶)
 گفتن (qoftən) - deyilmək چو پیشینه پیغامها گفته شد سخن راند از آنها که پذیرفته شد (۲۳۱, ۸۴)
 گفتن (qoftən) - sanki, elə bil زمین گفتی از یکدیگر بردید سرافیل صور قیامت نمید (۱۶۸, ۲۵)
 گفتن (qoftən) - sanki, elə bil ki, صدق بود گفتی مگر ماه چرخ درو غالیه سوده عطار کرخ (۲۲۱, ۸۶)
 گل (qol) - gül بشیرینی از گلشکر نوش تر بنرمی ز گل نازک آغوش تر (۳۳۶, ۴۹)
 چوبرگ گل سرخ بر شاخ سرو برو گاه دراج و گاهی تدر و (۲۷۸, ۵۰)

زمین را بجرعه معتبر کنیم   بسرشوی شادی گلی تر کنیم (۲۷۳, ۳۳۵)
 گلاب (qolab) - güləb
 گلاب سیاهان و مشگ طراز   سرنافه و شیشه کردند باز (۲۲۰, ۸۱)
 گلاب (qolab) - gözyaşı
 اگلانماق، اگلانماق (əz-dide qolabi rixtən) - از دیده گلابی ریختن
 شکر دانم از هر لب انگیختن   گلابی زهر دیده ریختن (۲۴, ۵۳)
 قلع گلابی و گلشکری   طبرزد فشان از دم عنبری (۲۶۷, ۲۵۲)
 گل اندام (qoləndam) - gülbədən
 کنیزی سیه چشم و پاکیزه روی   گل اندام و شکر لب و مشگبوی (۳۸۷, ۸۱)
 گل آگین (qolagin) - gülləyoğrulmuş, güllə doldurulmuş
 گل آگین کردن (qolagin kərdən) - müəttər etmək, gülətirli etmək
 گل آگین کند چشمه قند را   بشادی گذارد می چند را (۲۱۵, ۹)
 گلبنام (qolbam) - səs, qışqırıq
 ز گلبنام شبابه زند باف   دریده صبا شعر گل تا بناف (۳۲۱, ۶۲)
 گلبن (qolbon) - gül kolu
 اگر به ز خود گلبنی دیدمی   گل سرخ یا زرد از وچیدمی (۳۴, ۶۴)
 گلپرست (qolpərest) - gülpərest, gülsevən
 چو سروسهی دسته گل بدست   سهی سرو زیبا بود گل پرست (۲۰۸, ۲۹)
 گلچهره (qolçehre) - güllüzlü, gözəl
 غلامان گلچهره د لر بای   کمر در کمر گرد تختش بیای (۷۹, ۱۴)
 گل رنگ (qolrəng) - gülrəngli
 خوش آوازی ناله چنگ او   خبر داند از روی گل رنگ او (۴۵۰, ۵۴۹)
 گلزار (qolzar) - gülzar, gülüstan
 بهار فریون و گلزار جم   بیاد خزان گشته تاراج غم (۱۸۳, ۱۰۸)
 گلزار آتش (qolzar-e atəş) - atəşkəde
 همان نازنینان گلزار چهر   ز گلزار آتش بریند مهر (۲۰۹, ۴۲)

گل سرخ (qol-e sorx) - günəş
 سحرگه که آمد بنیک اختری   گل سرخ بر طاق نیلوفری (۱۰۰, ۲۳۷)
 گل لعل (qol-e lə'l) - qırmızı gül
 خرامنده بر رخس بیجاده نعل   گل لعل در زیر گلنار لعل (۳۲۱, ۶۳)
 گل چیدن (qol çidən) - gül dərmək
 بگل چیدن آمد عروسی بیاغ   فروزنده روئی چو روشن چراغ (۶۲, ۳۰)
 گل از غنچه خندید و در سفته شد   سخن بین که در پرده چون گفته شد (۳۳۷, ۷۳)
 گل (qol) - çiçək
 آموزش گل کوهساری دهد   زمستان نسیم بهاری دهد (۲۴۸, ۴)
 گل (qol) - üz
 تم گونهء لاجوردی گرفت   گلم سرخی انداخت زردی گرفت (۲۷, ۳۲)
 گل زرد (qol-e zərd) - zəif, solğunüz
 بمن ده که تازه جوانی کنم   گل زرد را ارغوانی کنم (۳۳۹, ۲)
 گل (gel) - palçıq
 ترازور ایزدی در دست   بزبورچه پوشی تنی کز گلست (۲۳۲, ۹۲)
 torpağa düşmək, ölmək (be-gel dər amədən) - بگل درآمدن
 جهاندار از ان کار شد تنگ دل   که سالار گیلی درآمد بگل (۴۲۱, ۱۳۷)
 torpağa dönmək, yox olmaq (be-gel foru şodən) - بگل فرو شدن
 نباید نهادن برین خاک دل   کز و گنج قارون فروشد بگل (۳۲۵, ۵)
 torpağa salmaq, öldürmək (dər gel akənde kərdən) - در گل آکنده کردن
 چو بدخواه رذا در گل آکنده کرد   پراکندگانرا پراکنده کرد (۳۲۲, ۸۴)
 günəşi (xorşid-ra zir-e gel puşidən) - خورشید را زیر گل پوشیدن
 palçıqla gizlətmək, faydasız işlə məşğul olmaq
 بر آشفت نوشابه زان شیر دل   که پوشید خورشید را زیر گل (۲۶۰, ۱۶۶)

گل (gel) - gil

گلستان (qolestan) - gülüstan, güllük
 مباد آن گلستان که سالار او بدین خستگی باشد از خار او (۱۴۸, ۱۸۵)

گلستان (qolestan) - gülüstan (Azərbaycan)
 اگر شد سہی سرو شاه اخستان تو سرسبز بادی درین گلستان (۱۸, ۳۱۰)

گلستان (qolestan) - gülüstan (Rusiya)
 بکوشیم کوشیننی چون نهنگ نمائیم ازین گلستان بوی ورنگ (۶۳, ۴۰۸)

گلشکر (qolşəkkər) - gülqənd
 بشیرینی از گلشکر نوشتن بنرمی ز گل نازک آغوشتر (۲۳۶, ۴۹)

گلشکری (qolşəkkəri) - gülqənddən düzəldilmiş
 فقاع گلابی و گلشکری طبرزد فشان از دم عنبری (۲۵۲, ۲۶۷)

گلشن (qolşən) - güllük, gülüstan
 همه کوه گلشن همه نشت باغ جهان چشم روشن بزین چراغ (۷, ۳۰۰)
 گلزار چو گلشن (qolşən kərdən) - gülzara çevirmək
 بروشن رخس چشم روشن کند بدان سرخ گل خانه گلشن کند (۴۹, ۲۱۸)

گلگون (qolqun) - gülrənəli
 بگلگون گلابی دلایزتر نشانده جهان از جهان درد سر (۶۱, ۲۷۹)
 گلگون گشتن (qolqun gəştən) - rənəbərəng olmaq
 زبس پرنیانهای زرین درفش هوا گشته گلگون و صحرا بنفش (۲۹۹, ۲۷۱)

گلنار (qolnar) - nar çiçəyi
 که چون فرخی شاه را گشت جفت چو گلنار خندید و چون گل شکفت (۱۵, ۱۱۳)
 گلنار چهر (qolnarçehr) - gülnarüzlü
 همان نازنینان گلنار چهر ز گلزار آتش بریدند مهر (۴۲, ۲۰۹)

گلنارگون (qolnarqun) - qırmızı, gülnarəngli
 چو گلنارگون کسوت آفتاب کبودی گرفت از خم نیل آب (۲۳۳, ۱۰۰)
 گلنار لعل (qolnarləl) - al nar çiçəyi
 خرامنده بر رخس بیجاده نعل گل لعل در زیر گلنار لعل (۶۳, ۳۲۱)

گلو (gəlu) - boğaz

بیندیش از آن دشتهای فراخ کز او از گردد گلو شاخ شاخ (۹۴, ۳۷)

گلوبسته (gəlubəste) - susmuş, ağzıbağlı
 چو فریاد را در گلو بست راه گلوبسته به مرد فریاد خواه (۸۳, ۱۴۲)

گلوگیر (gəlugir) - boğazqurudan
 بدار را رساند از سکندر جواب جوابی گلوگیر چون زهر نایب (۱۰۴, ۱۳۶)

گلوگیر شدن (gəlugir şodən) - boğmaq
 جگر تاب شد نعره های بلند گلوگیر شد حلقه های کمند (۲۸, ۱۶۸)

گله (gel(l)e) - sürü
 شبانی که انجا رساند گله کند پیش او گوسفندی یله (۷۶, ۴۰۳)

گلین گوی (gelinquy) - yer kürəsi
 چو خاطر آمد جهانجوی را که در چنبر آرد گلین گوی را (۴۷, ۲۸۵)

گم (qom) - itmiş, ayağı kəsilmiş, yox olmuş, ölmüş
 پی گورکز دشتبانان گمست زنا مردمیهای این مردمست (۲۱۳, ۱۹۰)

گم شدن (qom şodən) - yox olmaq
 ز نعره بر آوردن گاو دم شده ز آسمان زهره گاو گم (۱۳۴, ۹۳)

گم کردن (qom kərdən) - yox etmək, ayırıp aparmaq
 بسا مرغ را کز چمن گم کنند قفس عاج و دام از بریشم کنند (۹۹, ۳۰۷)

گم کردن (qom kərdən) - itirmək
 چرا بی نکر دم درین راه گم (۱۳۷, ۱۸۴)

گم گشتن (qom gəştən) - yox olmaq
 علف در زمین گشت چون گنج گم ز نعل ستوران بیگانه سم (۱۱۵, ۱۳۶)

گماشتن (qomaştən) - təyin etmək
 مساحت گران داشت اندازه گیر بدان شغل بگماشته صدبیر (۶۲, ۵۷)

گمان (qoman) - fikir, düşüncə
 بدو گفت شخصی بهی بیکری گمانم چنانست کاسکندری (۶۵, ۲۹۳)

گمان بردن (qoman bərdən) - düşünmək, fikirləşmək
 شه از مردی آن سوار دلیر گمان برد کان شیر دل بود شیر (۲۴۶, ۴۲۹)

گمان بودن (qoman budən) - gūman edilmək, düşünlük, fikir yaranmaq
 زناى نمدده بر آهنگ دور گمان بود كامد سرافيل وصور (۱۰۱, ۲۵۲)
 درگمان خلك آوردن (dər qoman xələl avərdən) - fikrə zərər gətirmək, pis fikirlərə gətirmək
 رها کن رهی کان زیان آورد ره بد خلك درگمان آورد (۲۰۲, ۱۵۴)
 گن (gən) - sözdüzəldici şəkilçi
 از آن سهمگن ترسیاهی قوی عنان راند برچالش خسروی (۹۹, ۲۲۸)
 گناه (qonah) - günah
 گناه من ار نامدی در شمار ترا نام کی بودی آمرزگار (۴, ۴۴)
 گناه کردن (qonah kərdən) - günah etmək
 وگرنیز کردم گناهی بزرگ غریبی بود عنرخواهی بزرگ (۳۶۶, ۱۸۲)
 گنبد (qonbəd) - künbəz
 زمهد زروگنبد سنگ بست مهپاش کردند جای نشست (۱۸۸, ۱۸۵)
 گنبد (qonbəd) - göy
 درویم رسانی رسانم درود بیانی بیایم زگنبد فرود (۲۹, ۶۳)
 گنبد تابناک (qonbəd-e tabnak) - göy, asiman
 زسرسیزی گنبد تابناک زمرد شده لوح طفلان خاک (۴۶۲, ۴)
 گنبد تیزرو (qonbəd-e tizrou) - göy, asiman
 سرسال کزگنبد تیزرو شمار جهان را شدی روز نو (۲۰۸, ۳۰)
 گنبد تیز گشت (qonbəd-e tizgəšt) - göy, asiman
 باندیشه از گنبد تیز گشت که فردا بسر بر چه چه خواهد گشت (۱۷۳, ۹۶)
 گنبد لاجورد (qonbəd-e lacevərd) - göy, asiman
 زبس رایت انگیزی سرخ وزرد مقرنس شده گنبد لاجورد (۱۱۴, ۲۸)
 گنبد (qonbəd) - zirvə
 گنبد کوه (qonbəd-e kuh) - dağın zirvəsi, dağın başı
 مبین گنبد کوه را سنگ بست مگوسنگ را کی درآید شکست (۱۶۵, ۷۶)

گنج (gənc) - xəzinə, var-dövlət
 درین عالم آباد گردد بگنج در آن عالم آزاد گردد زرنج (۴, ۵۲)
 گنج با اژدها (gənc-e ba əjdəha) - üstündə əjdəha yatmış xəzinə
 مروت تو داری ومردی تراست بداندیش را گنج با اژدها ست (۱۲۴, ۱۱۰)
 گنج بر گنج بودن (gənc bər-e gənc budən) - xəzinə üstə xəzinə yığılmaq
 جهان گشتن گرچه با رنج بود همه راه او گنج بر گنج بود (۲۲۴, ۱۱۵)
 گنج پنهان (gənc-e penhan) - Hind şahı Keydin qızı
 چو نوبت بدان گنج پنهان رسید زهندوستان چینی آمد پدید (۲۳۶, ۴۴)
 گنج ریختن (gənc rixtən) - xəzinə paylamaq, xəzinə səpmək
 گهی باده میخورد بریاد کی گهی گنج میریخت بریاد می (۷۹, ۱۵)
 گنج ره نمودن (be-gənc rəh nəmudən) - xəzinə bağıqlamaq, əliaçıqlıq etmək
 چو بخشش کند ره نماید بگنج چو بخشایش آرد رهاند ز رنج (۳۴۹, ۵)
 گنج فرو رفتن (be-gənc foru rəftən) - xəzinə tapmaq
 مگر داد دولت مرا پای رنج که پایم فرورفت ازینسان بگنج (۲۸۷, ۸۵)
 گنج گشادن (dər-e gənc qoşadən) - xəzinə qapısını açmaq, bəxşiş vermək
 ببخشش در آمد کف مرزبان در کنج بگشاد بر میزبان (۳۱۵, ۸۸)
 زگنج سخن حصن رونین گشادن (ze-gənc-e soxən hesn-e rumin qoşadən) - söz xəzinəsinin tunc hasarını açmaq, danışmağa başlamaq
 چو شه پای بر تخت زرین نهاد زگنج سخن حصن رونین گشاد (۲۲۷, ۲۲)
 گنج (gənc) - sirt
 بغارت میر گنج غاری چنین براندیش مختی زکاری چنین (۳۱۲, ۴۶)
 گنج بخش (gəncbəxş) - xəzinə paylayan, xalqa əl tutan
 گراو گنجدان شد تونی گنج بخش (۱۲۵, ۱۱۱)

گنج بخش شدن (gəncbəxş çodən) - xəzinə bağışlamaq
 چو شمشیر گیرد بود چون درخش جومی برکف آرد شود گنج بخش (۹۲, ۳۴۶)

گنجخانه (gəncxanə) - xəzinə
 در آن گنج خانه که زریافتند ره از ازدها بر خطر یافتند (۹, ۳۲۶)

گنجخواه (gəncxah) - ehtiyacı olan, qoşun
 در گنج بگشاد بر گنج خواه توانگر شد از گنج و گوهر سپاه (۱۶, ۱۱۳)

گنجدان (gəncdan) - xəzinə
 بدین خرمی گلستانی کجاست بدین فرخی گنجدانی کجاست (۲۱, ۲۵۰)

گنجدان کهن (gəncdan-e kohən) - qədim xəzinə (Bərdə şəhəri nəzərdə tutulur)
 چنین گفت گنجینه دار سخن که سالاران گنجدان کهن (۲۲, ۲۵۰)

گنجدانی برانگیختن (gəncdani bər əngixtən) - söz xəzinəsi yaratmaq
 از آن کیمیاهای پوشیده حرف برانگیختم گنجدانی شگرف (۵۳, ۲۱۰)

گنج ریز (gəncriz) - xəzinə verən, xəzinə bağışlayan
 گنج ریز کردن (gəncriz kərdən) - xəzinə vermək, xəzinə bağışlamaq
 بفرمود تاخازن زود خیز کند پیل بالابرو گنج ریز (۸۷, ۲۴۶)

گنجشک (qonçeşk) - sərçə
 بتاراج خود ترکتازی کنی که گنجشک باشی و بازی کنی (۲۹۱, ۱۰۴)

گنجانامه (gəncname) - xəzinə haqqında sənəd
 همه نسخه گنجانامه که بود بدارنده نیر دادند زود (۷۹, ۲۸۷)

گنجانامه (gəncname) - Şərəfname
 درین گنج نامه زراز جهان کلید بسی گنج کردم نهان (۱۲, ۵۲)

گنجدار (gəncdar) - xəzinədar
 چنان کرد گنجدار کار آزمای که فرمود شاهنشاه خوب رای (۹۰, ۲۴۶)

گنجه (gənce) - Gəncə şəhəri
 نهان مرا کاشکارا برند ز گنجه ست اگر تا بخارا برند (۲۲, ۲۴)

گنج باب (gəncyab) - xəzinətapən
 گنجیاب شدن (gəncyab şodən) - xəzinə tapmaq
 چرا روی آنکس که شد گنج یاب زشادی بر افروخت چون آفتاب (۳۱, ۱۹۳)

گنجیدن (qoncidən) - sığmaq, yerləşmək
 زبس غارت آوردن از بهر شاه غنیمت نگنجید در عرضگاه (۶۹, ۱۱۱)

گنجینه (gəncine) - xəzine
 بگنجینه این دکان تلختم زرخود برابر بر انداختم (۱۲, ۲۳)

گنجینه برداختن (gəncine pərdaxtən) - xəzinə yaratmaq, söz qoşmaq
 تن اینجا بیست جوین ساخته دل آنجا بگنجینه برداخته (۸۶, ۳۶)

گنجینه (gəncine) - sirt, gizli mətləb
 تو دانی که این گوهر نیم سفت چه گنجینه دارد اندر نهفت (۱۵, ۵۲)

گنجینه دار (gəncinedar) - xəzinədar
 بسی گنجهای گر انمایه برد بگنجینه داران خسرو سپرد (۸۲, ۲۴۶)

گنجینه دار سخن (gəncinedar-e soxən) - cözxəzinədarı, Firdovsi
 چنین گفت گنجینه دار سخن که سالاران گنجدان کهن (۲۲, ۲۵۰)

گنجینه سنج (gəncinesənc) - xəzinəölçən
 دگر زان مجوسان گنجینه سنج باتشکده کس نیاکند کنج (۴۱, ۲۰۹)

گنجینه کش (gəncinekəş) - xəzinədəşıyan
 همان زنده بیلان گنجینه کش همان تازی اسپان طاوس وش (۷۴, ۱۱۱)

گندم (gəndom) - buğda
 نمایم جو و گندم آرم بجای نه چون جو فروشان گندم نمای (۴۰, ۳۳)

گندم نمای (gəndomnəmay) - buğdagöstərən
 نمایم جو و گندم آرم بجای نه چون جو فروشان گندم نمای (۴۰, ۳۳)

گندمی رنگ (gəndomirəng) - buğdayırəng
 بر آن گونه گندمی رنگ او جو مشک سیه خال جوسنگ او (۵۴, ۳۳۶)

گنه (qonəh) - qonah sözünün qısa forması, günah
 چو آرد کسی را جوانی بجوش گنه پیر دارد که باشد خموش (۸۱, ۱۹۷)

و گرنه چنانکه دهم گوش پیچ که دانی که هیچی و کمتر هیچ (۲۹، ۱۵۷)
 qulaqburması vermək, گوش بیچانیدن (quş piçanidən) -
 cəzalandırmaq
 و گریبچی از امر من رای و هوش بیچاندت چرخ گردنده گوش (۲۱، ۳۵۰)
 qulaq asmaq - گوش داشتن (quş daştən)
 که فرمان مارا ندارند گوش درین سنگ بینند و یابند هوش (۶۲، ۴۰۲)
 qulaq asmaq, eşitmək - گوش کردن (quş kərdən)
 از آن نکتها مردم تیز هوش پراز لعل و پیروزه کردند گوش (۹۶، ۲۳۲)
 eşitməmək, dinləməmək - گوش گرفتن (quş gereftən)
 ترنم شناسان داستان نیوش زبانگ مغنی گرفتند گوش (۱۰۸، ۳۸)
 qulaqburması vermək - گوش مالیدن (quş malidən)
 باتش کشی باز مالید گوش چو پروانه کایدش خون بجوش (۱۸۰، ۹۶)
 eşitməməsi, qulağın eşitməkdən qalması - از سماع بیچیدن گوش (əz- səma' piçidən-e quş)
 سرازلهو بیچید و گوش از سماع که نزدیک شد کوچگه را و داع (۳۹، ۲۷)
 - bər qofte-ye hər kəsi budən-e quş) برگفته هر کسی بودن گوش
 hamının yazdığını nəzərə almaq, hamının sözünü dinləmək
 درین داستان داوریها بسیست مرا گوش برگفته هر کسیست (۱۷، ۶۵)
 eşidilmək - بگوش آمدن (be-quş amədən)
 بگوش کسی کاید آوازشان سر خود کند در سرنازشان (۴۹، ۲۵۲)
 başa düşmək - بگوش درآمدن (be-quş dər amədən)
 بگفتن کسی کوشود سخت گوش نیوشنده را در نیاید بگوش (۱۲۴، ۱۵۲)
 eşitmək - بگوش در آوردن (be-quş dər avərdən)
 سخنهای کس در نیارد بگوش در آن کار بودند یکسر خموش (۲۷، ۱۴۵)
 eşidilmək - بگوش رسیدن (be-quş rəsiden)
 در آن خرمیهای با نازونوش رسیده زلب موج گوهر بگوش (۷، ۳۷۵)
 eşitmək, bir şey eşitmək - بگوش (be-quş (çizi-ra) rəh dadən) چیزی را
 bir şey öyrənmək, bir şeylə məşğul olmaq

همه ساله شهزاده تیز هوش بجز علم را ره ندادی بگوش (۲۱، ۷۱)
 - bər quş-e zəğam gereh bər zədən) بر گوش ضرغام گره بر زدن
 şirin qulağını burmaq, şirə üstün gəlmək
 چو در زور بیچیدی اندام را گره برزدی گوش ضرغام را (۲۱، ۷۶)
 - bir şeyin həvəsinə düşmək) در گوش کردن (dər quş kərdən)
 کلاغی تک کبک در گوش کرد تک خویشتن را فراموش کرد (۴۰، ۱۵۷)
 eşitmək - در گوش یافتن (dər quş yaftən)
 دل شه در آن آرزو جوش یافت طلب کرد چشم آنچه در گوش یافت (۸۶، ۳۳۱)
 - quş bər gəsse-ye xab-o-xord budən) گوش بر قصه خواب و خورد بودن
 yeyib- yatmaq
 چه میگویم ای ناتیوشنده مرد ترا گوش بر قصه خواب و خورد (۱۱، ۳۱)
 qulağı kar etmək - گوش کر کردن (quş kər kərdən)
 دهان جلاجل بهرای زر ز شور جرس گوشها کرده کر (۲۴، ۱۱۴)
 - şeir (quş-ra əz-dəhən tuşei dadən) گوش را از دهن توشه دان
 qoşmaq, yazıb yaratmaq
 نشینم چوسیمرخ در گوشه دهم گوش را از دهن توشه (۶۶، ۳۵)
 - quş soxən-ra ba-couhər bər amudən) گوش سخن را بجوهر برآمدن
 sözü inci ilə bəzəmək, qulağı söz incisi ilə doldurmaq
 گزارنده صراف جوهر فروش سخن را بجوهر برآمد گوش (۶، ۴۱۱)
 qulağıkəsik - گوش بریده (quşboride)
 ز گوش بریده شتر بارها ز سرهای پرکاه خروارها (۶۲، ۱۱۶)
 - ətdən (quştin) گوشتین
 - dil ətdəndir (zəban quştin əct) زبان گوشتین است
 چه خوش گفت فرزانه پیش بین زبان گوشتین است و تیغ آهنین (۳۹، ۱۳۲)
 - sırqa (quşvar) گوشوار
 بر آراید از طوق و از گوشوار (۸۸، ۲۴۶)
 - yan, kənar (quşe) گوشه

ولی درخت من از گوشه رست زجا گریبند شود بیخ سست (۵۴, ۳۴)

زهر گوشهء بارمی اوفتاد همان کاردرکار می اوفتاد (۵۲, ۳۲۰)

باهی که برد اشت بی توشهء فروریخت از منظرش گوشهء (۱۱۴, ۲۸۶)

یکی گوشه از شقهء آن حریر بدو داد کین نقش بردست گیر (۱۷۰, ۲۶۱)

بکام از جوانی توانی رسید چوپیری رسد گوشه باید گزید (۹۶, ۱۹۸)

که از گوشه داران درین گوشه کیست که بر ماتم آرزوها گریست (۵۵, ۲۹۲)

چو من بلبلی را بود ناگزیر کزین گوشه گیران شوم گوشه گیر (۵, ۱۱۸)

چومن بلبلی را بود ناگزیر کزین گوشه گیران شوم گوشه گیر (۵, ۱۱۸)

زمینی زگوگرد بی آبتن هوایی زدوزخ جگر تابتتر (۵۱, ۸۲)

از آن سیمگون سکهء نوبهار درم ریز کن بر سر جویبار (۲۲, ۴۱)

بر آن گونهء گندمی رنگ او چومشگ سیه خال جوسنگ او (۵۴, ۳۳۶)

گلم سرخی انداخت زردی گرفت (۳۲, ۲۷)

چو موکب درآمد بیونان زمین گرانبار شد گوهر نازنین (۸۳, ۲۳۹)

گنشت از قضا بریکی کوهسار که بود از بسی گونه دروی شکار (۳۹, ۱۲۰)

بفرخندگی فتح را گشت جفت بدان گونه کان نغز گوینده گفت (۴۷, ۲۰۹)

پری روی را باتوی خانه کرد پری چند ازین گونه دیوانه کرد (۱۱۵, ۲۱۴)

سپهرم بدانگونه پهلو درید که شد در جگر پهلوم نا پدید (۱۱۷, ۱۸۳)

بدین گونه کاری خدائی بود خصومت خدای آزمائی بود (۱۰۹, ۳۶۱)

بدین گونه مساح منزل شناس ز ساحل بساحل گرفتی قیاس (۷۰, ۵۸)

فروریزم از نظم ترکیب خویش دگر گونه کردم ز ترتیب خویش (۶۳, ۷)

تونی که آفریدی زیک قطره آب گوهرهای روشن تر از آفتاب (۸, ۳)

بفرزانه فرزند شد سربلند که فرخ بود گوهر ارجمند (۱۱, ۷۰)

گهی با چنان گوهر خانه خیز چو بو طاللی را کنی سنگ ریز (۳۷, ۶)

گزارنده عقد گوهرکشان خبر داد از آن گوهر زرفشان (۱۳, ۲۸۲)

شه از ناز آن گوهر شاهوار بگوهر خریدن درآمد بکار (۱۱۷, ۲۲۳)

چو موکب درآمد بیونان زمین گرانبار شد گوهر نازنین (۸۳, ۲۳۹)

گوهر نو (qouhər-e nou) - təzə inci (İskəndərin oğlu)
 چو نه ماهه شد کان گوهر گشاد جهان برگهر گوهری نو نهاد (۸۴, ۲۳۹)

گوهر (qouhər) - ruh
 بخوی خوش آموزده به گوهرم بدین زیستم هم برین بگذرم (۲۷, ۳۲)

گوهر (qouhər) - söz
 تو گوهر کن از کان اسکندری سکندر خود آید بگوهر خری (۲۹, ۴۲)
 tam deyilməmiş söz, (qouhər-e nimsofi) گوهر نیم سفت
 İskəndərnamə
 تو دانی که این گوهر نیم سفت چه گنجینها دارد اندر نهفت (۱۵, ۵۲)
 -söz qoşmaq, (qouhər dər reştə kəşidən) گوهر در رشته کشیدن
 نظامی که در رشته گوهر کشید قلم دیدها را قلم در کشید (۱۲۲, ۳۹) şeir yazmaq

گوهر (qouhər) - təbiət, xarakter, icəri, varlıq
 میی چند با گوهرش یاز کرد بمی گوهرش را پدیدار کرد (۴۵۰, ۴۴۳)

گوهر (qouhər) - plazma, couhər
 مزنی بی. ازین لاف گردنکشی که خاکی بگوهر نه از آتشی (۴۷, ۱۶۳)

گوهر (qouhər) - qəlb
 چراغ جهان گوهر شاه باد رخ شاه روشن تراز ماه باد (۸۲, ۱۲۳)

گوهر (qouhər) - üz, sifət
 سکندر درو دید بیش از گروه زگوهر بگوهر درآمد شکوه (۲۸, ۱۲۸)

گوهر (qouhər) - səth, üst
 چو پرداخت رسام آهنگرش بصیقل فروزنده شد گوهرش (۱۸, ۱۲۸)

گوهر (qouhər) - güzgü
 سکندر درو دید بیش از گروه زگوهر بگوهر درآمد شکوه (۲۸, ۱۲۸)

گوهر (qouhər) - dəyər, qiymət
 نشستگهی دید از آب و گیا بگوهر گرامیتر از کیمیا (۷۳, ۲۵۴)

گوهر (qouhər) - mey qətrələri
 تماشای دریای خزران کنم زجره براو گوهر افشان کنم (۳۱, ۲۸۴)

گوهر (qouhər) - həyat, ömr
 چو بنگوهران را قوی کرد دست جهان بین که چون گوهرش راشکست (۱۸۱, ۲۰۴)

گوهر (qouhər) - kimyəvi maddə
 رسید آزمایش بهر گوهری نمودند هر یک دگر پیکری (۱۶, ۱۲۷)

گوهر (qouhər) - Günəş
 - (be-dərya-ye nil foru rəftən-e gouhər) بدریای نیل فرورفتن گوهر
 gövhərin (Günəşin) Nil çayında (asimanda) batması, Günəşin batması
 چو در سمره ز دچشم خورشید میل فرو رفت گوهر بدریای نیل (۳۲, ۲۹۲)

گوهر (qouhər) - tale
 که تا چرخ گردنده و اختر است وزین هر دو آمیزش گوهر است (۸۱, ۱۲۳)

گوهر (qouhər) - inci (İskəndərin oğlu)
 چو نه ماهه شد کان گوهر گشاد جهان برگهر گوهری نو نهاد (۸۴, ۲۳۹)

گوهر افشان (qouhərəfşan) - incisəpən, inciverən
 - inci səpmək (qouhərəfşan şodən) گوهر افشان شدن
 بزرگان روم آفرین خوان شدند بران گوهری گوهر افشان شدند (۴۴, ۱۱۵)

گوهر آگین (qouhəragin) - inci ilə bəzənmiş, inci ilə işlənmiş
 برآمود گوهر بمشگین کمند فرو هشت برگوهر آگین پرند (۹۸, ۲۵۶)

گوهر پرست (qouhərpərest) - şəkilsevən, əkspərest
 همه پیکری را بدانسان که هست درو دید رسام گوهر پرست (۱۹, ۱۲۸)

گوهر پسند (qouhərpəsənd) - sözbilən, sözü qiymətləndirən
 مرا با چنین گوهری ارجمند همی حاجت آید بگوهر پسند (۱۵, ۳۱)

گوهر خری (gouhərxəri) - incialışı
 - gövhər almağa gəlmək (be-qouhərxəri amədən) بگوهر خری آمدن
 تو گوهر کن از کان اسکندری سکندر خود آید بگوهر خری (۲۹, ۴۲)

از آن کان چو گوهر گرای آمدند (۲۸۱, ۸۳) چو گنجی روان باز جای آمدند (۲۸۱, ۸۳)

بزرگان روم آفرین خوان شدند بر آن گوهری گوهر افشان شدند (۱۱۵, ۴۴) گوهری (qouhəri) - əsli- nəcəbatli

چو پیرایه گوهری دانشان قرار زنا شوهری دانشان (۴۶۱, ۷۴) گوهری (qouhəri) - gövhər (sif.)

در آن گوهرین گنج بن ناپدید بدی خایه زرخدای آفرید (۱۳۲, ۴۳) گوهرین (qouhərin) - incidən ibarət

بجز گوهرین جام وزرین عمود بخروار عنبر بانبار عود (۱۱۱, ۷۱) گوهرین (qouhərin) - incidən düzəldilmiş

بدان طوق وگویی آن بت مهرجوی زمه طوق برده زخورشید گوی (۳۸۸, ۹۱) گوی (quy) - üz, çöhrə

یکی گوی وچوگان بقاصد سپرد قفیزی پرازکنجد نا شمرد (۱۳۴, ۷۶) گوی (quy) -top

چوگویی زمین شاه مارا سپرد بدین گوی خواهیم ازو گوی برد (۱۳۵, ۹۵) گوی بردن (quy bordən) (əz kəsi) - topu qaçırmaq, qalib gəlmək

Günəşə üstün (quy ze- xorşid bordən) گوی زخورشید بردن گوی (quy) -top

بدان طوق وگویی آن بت مهرجوی زمه طوق برده زخورشید گوی (۳۸۸, ۹۱) گوی زنام اوران جهان برده (quy ze-namavəran-e cəhanborde) - dünyanın adçıxaran adamlarına qalib gəlmiş (Nüşabə nəzərdə tutulur)

چنین گفت کای بانوی نامجوی زنام اوران جهان برده گوی (۲۵۸, ۱۲۲) گوی زر (quy-e zər) - Günəş

بتاوان آن گوی زیر سپهر بسا گوی سیمین که بنمود چهر (۲۷۰, ۲۸۹) گوی زمین (quy-e zəmin) - yer kürəsi

چو گوی زمین شاه مارا سپرد بدین گوی خواهیم ازوگویی برد (۱۳۵, ۹۵)

گوهرزبانی (qouhərzəbani) - şirindillilik

بگوهرزبانی در آمدن (be-qouhərzəbani dər amədən) - şirin danışmaq

مه روی پوشیده در زیر میغ بگوهر زبانی درآمد چو نیغ (۳۶۴, ۱۳۹)

ازینجام گفت آنخد اوند هوش زهی دولت مرد گوهر فروش (۱۹۲, ۱۲) گوهر فروش (qouhərforuş) - incisatan, şair

شهنشاه گوهر فروشان (şəhənşah-e qouhərforušan) - şairlərin

شهنشاه گوهر فروشان منم (۲۲, ۳۱) شهنشاه گوهر فروشان منم (şəhənşahı (Nizami)

گرفتم سر تیز هوشان منم شهنشاه گوهر فروشان (۲۲, ۳۱)

گوهر فشان (qouhərfešan) - incisəpilmiş, daş-qaşlı

چنین زیور نغز گوهر فشان بنوشابه دادند زیور کشان (۲۸۱, ۷۷)

گوهر فشان شدن (qouhərfešan şodən) - işıq saçmaq, parlamaq

زیس گوهر گوش گوهر کشان شده چشم بیننده گوهر فشان (۲۵۶, ۱۰۷)

گوهر فشان (qouhərfešan) - inci ilə işlənmiş, cəvahiratla işlənmiş

شد از سرفرازان وگردن کشان (۲۴۷, ۹۲)

گوهرنگار (qouhərneqar) - inci ilə işlənmiş, cəvahiratla işlənmiş

زبرگستوانهای گوهرنگار همان چرم زرافه ابدار (۱۱۱, ۷۶)

گوهر کش (qouhərkeş) - incigəzdirən

زبس گوهر گوش گوهر کشان شده چشم بیننده گوهر فشان (۲۵۶, ۱۰۷)

گوهر کشی (qouhərkeşi) - incidaşıma

غنی کرد گردن کشان را ز گنج زگوهر کشی لشکر آمد برنج (۲۸۴, ۴۲)

گوهر کنی (qouhərkəni) - söz demək, şeir yazmaq

بگوهر کنی نیشه را تیز کن عروس سخن را شکر ریز کن (۴۲, ۲۳)

گوهرگر (qouhərgər) - sərraf, zərgər

سبک شد شبه گشت گوهرگران چنین است خود رسم گوهرگران (۱۰۹, ۴۶)

گوهر گرای (qouhərgəray) - incisahibi

گوهر گرای آمدن (qouhərgəray amədən) - varlanmaq, inci sahibi olmaq

از آن کان چو گوهر گرای آمدند (۲۸۱, ۸۳) چو گنجی روان باز جای آمدند (۲۸۱, ۸۳)

بزرگان روم آفرین خوان شدند بر آن گوهری گوهر افشان شدند (۱۱۵, ۴۴) گوهری (qouhəri) - əsli- nəcəbatli

چو پیرایه گوهری دانشان قرار زنا شوهری دانشان (۴۶۱, ۷۴) گوهری (qouhəri) - gövhər (sif.)

در آن گوهرین گنج بن ناپدید بدی خایه زرخدای آفرید (۱۳۲, ۴۳) گوهرین (qouhərin) - incidən ibarət

بجز گوهرین جام وزرین عمود بخروار عنبر بانبار عود (۱۱۱, ۷۱) گوهرین (qouhərin) - incidən düzəldilmiş

بدان طوق وگویی آن بت مهرجوی زمه طوق برده زخورشید گوی (۳۸۸, ۹۱) گوی (quy) - üz, çöhrə

یکی گوی وچوگان بقاصد سپرد قفیزی پرازکنجد نا شمرد (۱۳۴, ۷۶) گوی (quy) -top

چوگویی زمین شاه مارا سپرد بدین گوی خواهیم ازو گوی برد (۱۳۵, ۹۵) گوی بردن (quy bordən) (əz kəsi) - topu qaçırmaq, qalib gəlmək

Günəşə üstün (quy ze- xorşid bordən) گوی زخورشید بردن گوی (quy) -top

بدان طوق وگویی آن بت مهرجوی زمه طوق برده زخورشید گوی (۳۸۸, ۹۱) گوی زنام اوران جهان برده (quy ze-namavəran-e cəhanborde) - dünyanın adçıxaran adamlarına qalib gəlmiş (Nüşabə nəzərdə tutulur)

چنین گفت کای بانوی نامجوی زنام اوران جهان برده گوی (۲۵۸, ۱۲۲) گوی زر (quy-e zər) - Günəş

بتاوان آن گوی زیر سپهر بسا گوی سیمین که بنمود چهر (۲۷۰, ۲۸۹) گوی زمین (quy-e zəmin) - yer kürəsi

چو گوی زمین شاه مارا سپرد بدین گوی خواهیم ازوگویی برد (۱۳۵, ۹۵)

گوی سیمین (quy-e simin) - ulduz
 بتاوان آن گوی زبر سپهر بسا گوی سیمین که بنمود چهر (۲۸۹, ۲۷۰)

گویا (quya) - danışan, deyən
 زگویا وخاموش و هشیارومست کسی را براسرار او نیست دست (۳۷, ۳۵۷)

گویا (quya) - şirindilli, şair
 گزارش چنین کرد گویای دور که اورنگ شاهان نشد جای جور (۱۲, ۲۳۴)

گوینده (quyənde) - şair
 چنین زد مثل شاه گویندگان که یابندگانند جویندگاه (۴۸, ۶۳)

گوینده (quyənde) - danışan, deyən
 رلیک آنکه این نکته بودی درست که گوینده جوهرنجستی نخست (۲۶۸, ۲۷۲)

گوینده (quyənde) - danışan, deyən (qasid)
 کمان گوشه ابروش خم گرفت زتندیش گوینده را دم گرفت (۳۲, ۱۳۱)

گوینده (quyənde) - danışan (İskəndər)
 جهاننیده پیران بیدار هوش جو گفتار گوینده کردند گوش (۴۰, ۱۴۰)

گوینده (quyənde) - danışan (Dara)
 سکنر پذیرفت ازو هرچه گفت پذیرنده برخاست گوینده خفت (۱۷۷, ۱۸۷)

گوی که (qui ke) - san ki, elə bil ki, ...
 شکیبانی ارم درین رنج و تاب خیالیست گونی که بینم بخواب (۲۲۹, ۲۶۵)

گه (gəh) - qah) - sözünün qısa forması, vaxt, zaman
 گه کینه با شاه دارا چه کرد زحد حبش تا بخارا چه کرد (۴۹, ۳۲۸)

گه (gəh) - qah) - yer bildirən sözdüzəldici şəkilçinin qısa forması
 کجا زاهدی خاوتی یافتی بخلوتگهش زود بشتافتی (۱۴, ۲۸۹)

گه (gəh) - gah, bəzən
 گه از نطفه نیک بختی دهی گه از استخوانی درختی دهی (۳۵, ۵)

گهر (qohər) - qouhər) sözünün qısa forması, söz

گهر سفتن (qohər softən) - söz demək, danışmaq
 نشاط از تو دارد گهر سفتتم سزاوار تست آفرین گفتتم (۱۶, ۵۲)

گهر شکستن (qohər şəkəstən) - sözü qiymətdən salmaq
 سخن تا نپرسند لب بسته دار گهر نشکنی تیشه آهسته د ار (۵, ۳۰)

گهر (qohər) - inci, pul vahidi (quru qoyun dərisi)
 گر این خلق را نیستی این گهر نیستی کسی حکم کس را کمر (۴۳, ۴۵۹)

گه گه (gəhgəh) - qahqah) sözünün qısa forması, hərdən, bəzən
 چو بیرون جهم گه گه ازکنج باغ ترنجی بدستم چوروشن چراغ (۷, ۱۱۸)

گه... گه (gəh... gəh) - gah... , gah, bəzən... , bəzən
 همه کارشان شوخی و دلبری گه افسانه گونی گه افسونگری (۲۶, ۲۰۸)

گه... گهی (gəh... gəhi) - gah... , gah da, bəzən... bəzən də
 نشسته بکردار سرو جوان که گه لاله ریزد گهی ارغوان (۴۱, ۴۶۵)

گهواره (gəhvare) - qahvare) sözünün qısa forması, beşik
 زگهواره در مرکب آورده پای شد از چنبرمهد میدان گرای (۶۶, ۶۸)

گهی... گهی (gəhi... , gəhi...) - bəzən... , bəzən...
 گهی دل برفتن گرایش کند گهی خواب را سرستایش کند (۳۷, ۲۷)

گیا (giya) - giyah) sözünün qısa forması, ot, bitgi
 گیا بینی از خاکم انگیخته سرین سوده بالین فرو ریخته (۵۸, ۲۹)

گیا (giyah) - bitgi, ot
 نروید گیاهی زمازندران که صد نوک زوپین نبینی در آن (۲۳, ۴۱)

گیتی (giti) - dünya, aləm
 در افتاد دارا بدن زخم تیز زگیتی برآمد یکی رستخیز (۹۰, ۱۸۱)

دنیای (ze-roxsar-e giti ğobar neşəndən) – dünyanı
 زرخسارگیتی غبارنشانند از خاکم انگیخته سرین سوده بالین فرو ریخته (۵۸, ۲۹)

زیس رود خیزان لب رود بار نشانده زرخسارگیتی غبار (۵۹, ۳۲۰)

دنیای (ze- giti ğərd bər avərdən) - dünyanı dağıtmaq
 وگر جای خالی کنیم از نبرد زگیتی برآرند یکباره گرد (۸۹, ۹۰)

dünyada - (ze-giti qiyamət bər əngixtən) زگیتی قیامت برانگیختن
qiyamət qoparmaq
 جو لشگر بلشگر در آمیختند قیامت زگیتی برانگیختند (۸۴, ۱۸۱)
dünyadan yox olmaq - (ze-giti nəhan budən) زگیتی نهان بودن
 دعا کرد بر تاجدار جهان که تاجت مباد از گیتی نهاد (۴۸۳, ۴۴۵)
dünyanı gəzmək, dünyanı dolanmaq - (gerd-e giti şetab avərdən) گرد گیتی شتاب کردن
 چنان بینم از رای روشن صواب که چون من کنم گرد گیتی شتاب (۲۴, ۲۳۵)
səhərin açılması - (dər-e rouşəni baz kərdən-e giti) در روشنی باز کردن گیتی
 چو گیتی در روشنی باز کرد جهان بازیی دیگر آغاز کرد (۳۴, ۱۷۷)
fateh - (gitipəjuh) گیتی پژوه
 همه کارشاهان گیتی پژوه زرای وزیران پذیرد شکوه (۴۷, ۷۷)
dünyanın pənahı, allah - (gitipənah) گیتی پناه
 سیاس از خداوند گیتی پناه که بیشست ازین قصه انصاف شاه (۸, ۵۱)
İskəndər - (şah-e gitipənah) شاه گیتی پناه
 چو بی گرد شد راه را کرد راه درآمد بزین شاه گیتی پناه (۸۰, ۱۱۴)
dünyagəzən - (gitixoram) گیتی خرام
 همه کرده شاه گیتی خرام درین یک ورق کاغذ آرم تمام (۲۷, ۵۵)
dünyanı işıqlandıran - (gitiforuz) گیتی فروز
dünyanı işıqlandıran şah - (cəhandar-e gitiforiz) جهاندار گیتی فروز
İskəndər
 نشست جهاندار گیتی فروز بغیروزی آورده شب را بروز (۱۷, ۱۱۹)
cahangirlik - (gitiqoşai) گیتی گشائی
cahangirlik nümunəsi - (nomudar-e gitiqoşai) نمودار گیتی گشائی
İskəndər
 نمودار گیتی گشائی تراست خلل خصم را مومیائی تراست (۱۲۱, ۱۲۵)

dünyagöstərən - (gitinomay) گیتی نمای
 زکیخسرو آن جام گیتی نمای که احکام انجم در ویافت جای (۶۱, ۵۰)
dünyanı dolaşan - (gitinəvərd) گیتی نورد
dünyanı dolaşan şah (İskəndər) - (şah-e gitinəvərd) شاه گیتی نورد
 جهان مرزبان شاه گیتی نورد بر افروخت کین داستان گوش کرد (۱۵۲, ۲۹۹)
çəkilmış, nəqş olunmuş - (girənde) گیرنده
 هر آن نقش کان صفه گیرنده شد بافروزش این سو پذیرنده شد (۴۲, ۳۷۸)
hörük - (gisu) گیسو
 زگیسو بنفشه ز عارض سمن (۴۱, ۶۷)
Gilan - (gilan) گیلان
 بگیلان ندارم سر بازگشت (۵۵, ۲۸)
gilan, axirət dünyası - (gilan) گیلان
 که فردا چورخ در نقاب آورم زگیله بگیلان شتاب آورم (۱۴, ۳۵۵)
kənd, Nizami öz evini nəzərdə tutur - (gile) گیله
 که فردا چورخ در نقاب آورم زگیله بگیلان شتاب آورم (۱۴, ۳۵۵)
gilanlı - (gili) گیلی
 بنانپاره هر چار هستند خرد (۲۲, ۷۱)
Gilan(sif.) - (gili) گیلی
 چو زنبور گیلی کشیدند نیش بزنبوره زنبور کردند ریش (۷۵, ۱۷۲)

ل (lam) - Fars əlifbasının iyirmi yeddinci hərfi

لاجورد (lacevərd) - göy rəng, lazurit
 که رویت کند کهرباوارزرد کبودت کند جامه چون لاجورد (۱۸۸, ۱۹۵)
 lazurite - (bər-lacevərd şengerf sudən) بر لاجورد شنگرف سودن
 kinovar qatmaq, ulduzlu gecənin cilvələnməsi
 چو شنگرف سودند بر لاجورد سمورسیه زاد رویاه زرد (۲۷۴, ۳۴۶)
 لاجورد (lacevərd) - göy, asiman
 زسیمای سبزه فرو شوی گرد که روشن بشستن شود لاجورد (۶۰, ۹)
 لاجوردی (lacevərdi) - göy, mavi(sif.)
 تتم گونه لاجوردی گرفت گلم سرخی انداخت زردی گرفت (۲۷, ۳۲)
 لاجوردی بساط (lacevərdibəsat) - göy, asiman
 مکن زیر این لاجوردی بساط بدین قلعه کهرباگون نشاط (۱۸۸, ۱۹۴)
 لاجوردی خز (lacevərdixəz) - göy xəz
 فلکها که چون لاجوردی خزند همه جامه لاجوردی رزند (۱۱۲, ۸۴)
 لاجوردی رز (lacevərdirəz) - göyrəngləyən, matəm paltarı
 hazırlayan
 فلکها که چون لاجوردی خزند همه جامه لاجوردی رزند (۱۱۲, ۸۴)
 لاجوردی سپهر (lacevərdisepehr) - göy səma
 خرامیدن لاجوردی سپهر همان گرد برگشتن ماه ومهر (۱۶۷, ۳)
 لازم (lazem) - lazim, gərəkli
 همه سختی از بستگی لازمست چو در بشکنی خانه پر هیزمست (۶۹, ۷)
 لاغر (lağər) - incə, nazik
 رخی چون گل و آب گل ریخته میان لاغر وسینه انگیخته (۲۲۴, ۱۲۶)
 لاف (laf) - qürrələnmə, özünü öymə, tərif
 لاف زدن (laf zədən) - qürrələnmək, özünü öymək, dəmvurmaq
 بروز جوانی ونوزاده گی زدم لاف پیری وافتادگی (۲۸, ۴۳)

مردانگی لاف (laf ze-mərdanəgi zədən) - mərdanəlikdən dəm vurmaq
 مردانگی لاف چندین مزن هراسان شوازی سایه خویشتن (۱۰۴, ۲۸۷)
 لاف غلامی زدن (laf-e ğolami zədən) - qul olmaq, qulam olmaq (yaxşılığın)
 کسی کو در نیکنامی زند درین حلقه لاف غلامی زند (۲۸۸, ۳)
 لاف گردنکشی زدن (laf-e ğərdənkeşi zədən) - təkəbbürlük etmək
 مزین بیش ازین لاف گردنکشی که خاکی بگوهر نه از آتشی (۱۶۳, ۴۷)
 لاف نور زدن (laf-e nur zədən) - işıqlı olmasıyla qürrələnməq
 شب افروز کرمی که تابد ز دور زبی نوری شب زند لاف نور (۲۸, ۴۶)
 لافیدن (lafidən) - öyünmək
 زن از سیمتن نی که رونین تنست زمردی چه لافد که زن هم زنت (۳۸۹, ۱۱۰)
 لاله (lale) - lələ
 بهی چهره باغ چندان بود که شمشاد با لاله خندان بود (۲۶, ۲۳)
 لاله برگ (lalebərg) - lələyarpağı
 بهاری پدید آمد از زیر کرک بسی نغز و نازکتر از لاله برگ (۴۳۸, ۳۷۷)
 لاله رنگ (lalerəng) - lələrəngli
 بمشگین زغال آتش لاله رنگ در افتاده چون عکس گوهر بسنگ (۲۷۷, ۲۷)
 لاله زار (lalezar) - lələzar, güllük
 ستان در ستان رسته چون نوک خار سپر بر سپر بسته چون لاله زار (۱۸۰, ۷۱)
 لاله زار (lalezar bər avərdən) - lələzar yaratmaq
 سرافشانی تیغ گردن گزای بر آورده از جوی خون لاله زار (۴۵۳, ۲۵)
 لاله گون (lalequn) - lələrəng, qırmızı
 لاله گون شدن (lalequn şodən) - qızarmaq
 بجنبش درآمد دودریای خون شد از موج آتش زمین لاله گون (۱۷۹, ۶۳)
 لب (ləb) - dodaq
 لب از باد عیسی پراز نوش تر تن از آب حیوان سیه پوش تر (۱۳, ۱۰)

لب برق (ləb-e bərg) - şimşək
 بختل ای دل رعد چون کوس شاه بخند ای لب برق چون صبحگاه (۴, ۴۶)
 badə içmək - (ləb-e cam-ra buse dadən) لب جام را بوسه دادن
 گهی بوسه دادی لب جام را گهی لب گزیدی دلارام را (۵۵۸, ۴۵۱)
 güldürmək - (əz-ləb şəkkər əngixtən) از لب شکر انگیختن
 شکر دائم از هر لب انگیختن گلابی زهر دیده ریختن (۵۳, ۳۴)
 içmək - (bər-ləb nəhadən) بر لب نهادن
 سدد ماه و بوسید و بر لب نهاد بپوسه سدد جام و بابوسه داد (۵۵۶, ۴۵۰)
 ağzı köpüklənmiş, hirsli - (bər-ləb kəf avərdə) بر لب کف آورده
 کفیده دل و بر لب آورده کف دهن باز کرده چو پشت کشف (۲۶۳, ۱۰۲)
 yeri - (be-ləb xak-ra ənbəralud kərdən) بلب خاک را عنبر آلود کردن
 öpmək, təzim etmək
 بلب خاک را عنبر آلود کرد زمین را بچهره زرانلود کرد (۲۴, ۳۹۷)
 ze-ləb be-quş rəsidən-e mouc-e qouhər) - (ze-ləb be-quş rəsidən-e mouc-e qouhər) -
 ağızdan inci dalğası kimi qiymətli sözlərin eşidilməsi
 دران خرمیها با ناز و نوش رسیده ز لب موج سخن بگوش (۷, ۳۷۵)
 لب (ləb) - kənar, qıraq
 همان سبزه کو بر لب حوض رست بسبزی بر آن حوض بستند چست (۵۰, ۳۷۹)
 (ləb) - ağız
 لبش در سخن موج طوفان زند همه رای با فیلسوفان زند (۱۰۲, ۳۴۶)
 ağzını yummaq, danışmamaq. - (ləb xamoş kərdən) لب خامش کردن
 susmaq
 لب از خفته چند خامش مکن فروخفتگان را فرامش مکن (۶۶, ۲۹)
 ağzını açmaq, danışmaq - (ze-ləb bənd beqoşadən) ز لب بند بگشادن
 نگر باره نوشابه هوشمند ز نوشین لب خویش بگشاد بند (۱۵۰, ۲۵۹)
 boyunduruq - (lobad) لبیاد
 کشاورز بر گاو بند لباد ز گاو آهن و گاو جوید مراد (۱۹۷, ۲۰۵)

لباس (lebas) - paltar, geyim
 لباس گرانمایه خسروی که دل را نوا داد و تن را نوی (۱۵, ۲۱۶)
 dolu - (ləbaləb) لبالب
 ağzınadək doldurmaq, doldurmaq - (ləbaləb kərdən) لبالب کردن
 لبالب کن از باده خوشگوار بنه پیش کیخسرو روزگار (۲, ۳۰۸)
 susmuş - (ləbbəste) لب بسته
 susmaq, danışmamaq - (ləbbəste daştən) لب بسته داشتن
 سخن تا نپرسند لب بسته دار گهر نشکنی تیشه آهسته دار (۵, ۳۰)
 qəbir, sinədaşı - (ləh(ə)d) لحد
 لحد بسته بر کشتگان خست خاک (۲۴, ۴۵۳)
 ləhzə, an - (ləhze) لحظه
 که آن لحظه میرد که خندان بود (۴۹, ۸۶)
 bir anda - (be-yek ləhze) بیک لحظه
 زمین را زکنجد بیرداختند (۹۸, ۱۲۵)
 çul, araqçın - (ləhif) لحیف
 درآمد بزین آن تن پیل زور (۱۹۳, ۹۷)
 əmud, toppuz, kürz - (ləxt) لخت
 بیامزمت من بیازوی سخت (۲۰۴, ۹۷)
 parça-parça, tikə-tikə - (ləxtləxt) لخت لخت
 بسختی برون آید از جای سخت (۱۷, ۴۱)
 bir parça, bir qədər - (ləxti) لختی
 زپهلوی وادی درآمد بنشت (۲۷, ۱۱۴)
 bir müddət - (ləxti) لختی
 بر آن جام بی باده لختی گریست (۳۰۶, ۹۲)
 lərzə, titrəyiş - (lərze) لرزه
 زده آتشین مفرعه چون چراغ (۱۳۷, ۹۳)
 sözünün qısa forması, titrəyiş - (lərze) لرزه- (lərz) لرز

که شه گرکشند لشگری زان قیاس سپاه مرا هم بدینسان شناس (۱۰۲, ۱۳۶)
 مصاف دو خسرو در آن مرز بود کز آشوبشان کوه با لرز بود (۹۳, ۱۶۶)
 جزاونیست در لشگرش تیغ زن زهی لشگر آرای لشگر شکن (۱۱۰, ۳۴۷)
 (ləşgərara) - qoşunyaradan, qoşunhazırlayan
 لشگر آرای روم (ləşgərara-ye rum) - rum sarkərdəsi, İskəndər
 زدیگر طرف لشگر آرای روم بر آراست لشگر چونحلی ز موم (۳۶, ۱۶۹)
 گشاده بخار از تن کوه درز زمین را فتاده بر اندام لرز (۴۱, ۴۱۴)
 (ləşgərpənəh) - qoşundayağı
 لشگر پناه بدن آمدن شاد مان گشت شاه از آن پهلوانان لشگر پناه (۴۵, ۱۹۴)
 (ləşgərşekən) - qoşun məğlub edən, igid, pəhlivan
 لشگر شکن جهان از دلبران لشگر شکن کشیده چو انجم بسی انجم (۱۵, ۸۴)
 (ləşgərşenas) - hərbi işi bilən, ordutanıyan
 لشگر شناس بدانتست سالار لشگر شناس که در رومی از زنگی آمد هراس (۷۰, ۸۸)
 (ləşgərkəş) - sarkərdə, qoşun başçısı
 لشگر کش ملوکی کز افسر نشان داشتند جهانرا بلشگر کشان داشتند (۱۰۹, ۳۴۷)
 (ləşgərkəşi) - müharibə
 لشگر کشی دلیر است هنجار لشگر کشی سرافکنگی نیست درسر کشی (۱۱۴, ۱۹۹)
 (be-ləşgərkəşi həmdəstan gəştən) - müharibəyə əl atmaq
 بلشگر کشی گشت همدستان (۶۲, ۱۴۱)
 (ləşgər qoşay) - qoşun xilas edən, pəhlivan
 لشگر گشای درشت و تنومند و زور آزمای بتنها عدو بند و لشگر گشای (۱۸۷, ۴۲۴)
 (ləşgərgəh) - orduqah
 لشگر گه ستمگر سیاهی ز راجه بنام ز لشگر گه زنگ بگزارد گام (۱۵۶, ۹۴)
 (ləşgərgəh arastən) - orduqah yaratmaq
 لشگر گه آراستن چو انجم بر آراست لشگر گهی کشیده بگردون درودر گهی (۱۷, ۴۰۴)
 (ləşgəri) - nizami, hərbi, hərbiçi
 لشگری همه مصریان شهری و لشگری پذیره شدندش بنیک اختر (۳۹, ۸۱)
 (ləşgər kəşidən) - qoşun çıxarmaq
 لشگر کشیدن

titrəmək, lərzəyə gəlmək
 balərz budən) با لرز بودن
 titrətmək, tərpatmək
 (lərzəndən) لرزاندن
 (lərzidən) - titrəmək
 لرزیدن
 xəcalətdən titrəmək, xəcalət
 çəkmək
 (ze-şərm lərzidən) - xəcalətdən titrəmək, xəcalət
 çəkmək
 (lərzidən) - qorxmaq
 لرزیدن
 qoşun, ordu
 (ləşgər) - qoşun, ordu
 (ləşgər avərdən) - qoşun çıxarmaq
 (ləşgər bər arastən) - qoşun hazırlamaq
 (ləşgər dər avərdən) - qoşun çıxarmaq
 (ləşgər randən) - qoşun yeritmək
 (ləşgər saxtən) - qoşun hazırlamaq
 (ləşgər kəşidən) - qoşun çıxarmaq

تو آوردی از لطف جوهر پدید بجوهر فروشان تو دادی کلید (۳, ۹)

gözəl, zərif, zövqlü - lotf) لطف
 بر آراسته بزمی از ناز و نوش بلطفی که برده زبینه هوش (۱۴۳, ۲۲۵)

incəlik, zəriflik - lotf) لطف
 چو می خوردی از لطف اندام وی زحلقش پدید آمدی رنگ می (۹۳, ۳۸۸)

gəlinçik - lo'bat) لعبت
 ز شرم شه آن لعبت نازنین چو لعبت بسردر کشید آستین (۴۴۵, ۴۴۴)

gözəl - lo'bat) لعبت
 صنمخانه دارد از قصر و کاخ بر آن لعبتان کرده درها فراخ (۵۴, ۲۵۲)

ləl - lə'l) لعل
 هم از زر کانی هم از لعل و در بسی چرم و قنطارها کرده پر (۷۲, ۱۱۱)

mədən ləli, təmiz və saf ləl - lə'l-e kani) لعل کانی
 ز لعل وز در گردن و گوش پر لب از لعل کانی و دندان زدر (۵۹, ۲۵۲)

mey - lə'l) لعل
 فروزنده لعلی که ریحان باغ ز قندیل او بر فروزد چراغ (۲, ۱۲۶)

süzülmüş ləl, təmiz şərab - lə'l-e palude) لعل پالوده
 بیاور ساقی آن لعل پالوده را بیاور بشوی این غم آلوده را (۱, ۱۲۶)

qızartmaq - lə'l kərdən) لعل کردن
 سم باد پایان پولاد نعل بخون دلیران زمین کرده لعل (۱۴۳, ۹۳)

lələ çevirmək - lə'l kərdən) لعل کردن
 بهر سو که میراند شیرنگ را ز خون لعل کرد آهش سنگ را (۲۳۳, ۴۲۸)

cöz, hikmətli ifadə - lə'l) لعل
 بخوناب لعلی که آرد بچنگ ستیزه کند با دل خاره سنگ (۷, ۷۹)

bakirə cöz, deyilməmiş şeir, qəzəl - lə'l-e nasofte) لعل ناسفته
 گهی سفته لعلی بیبمانه خورد گهی گوش بر لعل ناسفته کرد (۴۳۴, ۴۴۲)

ləl kimi qırmızı - lə'l) لعل
 مگر کتشی بر افروزند لعل در آتش نهند از پی شاه نعل (۳۴۲, ۲۷۴)

ləfc) - ayaq) لفق
 برآمده دید از اندیشه دور ز سرهای سنجاب و لفق سمور (۲۹, ۴۵۸)

sümüksüz xaş - ləfçe) لفقچه
 بیاورد خوان زیرک هوشمند بر و لفقهای سرگوسفند (۱۱۸, ۹۱)

dil - ləfz) لفظ
 خردنامهها را ز لفظ دری بیوان زبان کرد کسوت گری (۳۴, ۵۵)

cilov - leqam) لگام
 (bir yerə) yollanmaq - leqam dadən (be-cai) لگام دادن (به جانی)
 همه ملک ایران مرا شد تمام بهندوستان داد خواهم لگام (۱۴, ۳۲۶)

müharibəyə can atmaq, döyüşə əl atmaq - su-ye cəng leqam dadən) سوی جنگ لگام دادن
 مرادی که در صلح گردد تمام چه باید سوی جنگ دادن لگام (۱۹۸, ۳۶۷)

təpik, ayaq - ləgəd) لگد
 بچوب و لگد راه را کوفتند بنیرنگها برف را روفتند (۷۵, ۳۱۴)

zərbə - ləgədkube) لگد کوبه
 لگد کوبهء گرز هفت جوش بر آورده از گاو گردون خروش (۳۲, ۴۱۳)

Ləqzan, dağ adı - ləgzan) لگزان
 جرم نامی از کوه لگزان چو کوه درآمد کزو عالم آمد ستوه (۱۶۳, ۴۲۲)

çolaq - ləng) لنگ
 تھی دست کومایه داری کند چولنگیست کوراهواری کند (۸۳, ۱۴۹)

ləngər - ləngər) لنگر
 (foru mandən - e ləngər) - ləngərin batması, ləngərvurma
 فرو ماند لنگر پلنگر بمرد (۳۷, ۱۰۸)

ləngər yeri - ləngərgəh) لنگرگه
 یکی را بلنگرگه خویش ماند یکی را بقدر رسن پیش راند (۶۷, ۵۸)

گه از لوح ناخوانده عبرت پذير گه از صحف پيشينگان درس گير (۲۱, ۱۳) **لوح (louh) - kitab**
لوح (louh) - səth
 تونی برترین دانش آموز پاک ز دانش قلم رانده بر لوح خاک (۳, ۴) **لوح (louh-e xak) - yer üzü**
 ز سرسبزی گنبد تابناک ز مرد شده لوح طفلان خاک (۴۶۲, ۴) **لوح (louh-e teflan-e xak) - bitgilerin üzü**
 زری تا دهستان و خوارزم و جند نوندی نبینی بجز لورگند (۴۱, ۲۱) **لورگند (lurgənd) - şorsu**
 ز لوزینهء خشک و حلوائی تر بتنگ آمده تنگهای شکر (۲۶۷, ۲۵۱) **لوزینه (louzine) - badamlı halva**
 بریشمی دمی بلکه لولو سمی رونده چو لولوبر ابریشمی (۱۵, ۱۲) **لولو (lolo) - inci**
 دهاتی فراخ و سیه چون لويد کزو چشم بیننده گشتی سپید (۹۴, ۱۵۹) **لويد (ləvid) - iri qazan**
لويشه (ləvişə) - yüyən
 گعەنەن (ləvişə be-kam-e şəb əfkəndən) لويشه بکام شب افکندن
 ağzına yüyən vurmaq
 تبیره زن از خارش چرم خار لويشه بر افکند شب را بکام (۸۷, ۵۷)

برأسود روزی دو در لھو و ناز ز مشکوی دارا خبر جست باز (۲۱۶, ۱۲) **لھو (ləhv) - oyun, əyləncə**
 بمی لھو می کرد با مہتران سر و ساغرش هر دو از می گران (۲۲۱, ۹۲) **لھو کردن (ləhv kərdən) - əylənmək**

بکنجی کند بی علف جای خویش نلیسد مگر دست یا پای خویش (۲۵, ۷) **لیسیدن (lisidən) - yalamaq**

لیف (lif) - lif, tel
لیف خز (lif-e xəz) - xəz lif

همان گرده نرم چون لیف خز کزو پخته شد گرده گرده پز (۲۷۲, ۳۲۱)
لیک (leyk) - bağlayıcısının qısa forması, amma
 شوم بر درم ریز خود در فشان کنم سر کشی لیک با سرکشان (۳۳, ۴۷)
لیکن (likən) - amma, lakin
لیلی و مجنون (leyli və məcnun) - Leyli və Məcnun əsəri
 در عشق لیلی و مجنون زدن (dər-e eşğ-e leyli və məcnun zədən) –
 Leyli və Məcnun eşqinin qapısını döymək, Leyli və Məcnun əsərini yazmaq
 وز آنجا سرا پرده بیرون زدم در عشق لیلی و مجنون زدم (۶۳, ۴۰)

م (mim) - Fars əlifbasının iyirmi səkkizinci hərfi

م (əm) - I ş. təkin xəbər şəkilçisi

تو گر هوشیاری نه من بیخودم همان هوشیارم همان بخردم (۱۶۵, ۷۱)

م (əm) - I ş. təkin nisbət şəkilçisi

وگر بامدادست راهم بتست همه روزتا شب پناهم بتست (۶, ۴۸)

م (əm) - I ş. təkdə yiyəlik halı bildirən bitişik əvəzlik

گرم شیر پیش آید وگر هزیر بروسیل یارم چو غرنده ایر (۹۵, ۱۶۸)

م (əm) - I ş. təkdə yönlük halı bildirən bitişik əvəzlik

بدین نیکی آرندم از دشت ورود زنیکان و از نیکنامان درود (۳۳, ۴۵)

م (əm) - I ş. təkdə təsirlik halı bildirən bitişik əvəzlik

چو خواهم زتوروزو شب یآوری مکن شرمسارم درین داوری (۶, ۴۹)

م (əm) - هم (həm) in qısa forması, da, də

جز اینم نشانهای پوشیده هست کزو راز پوشیده آید بدست (۲۶۰, ۱۵۷)

م (om) - sıra sayları əmələ gətirən şəkilçi

بنه بست ازین کوی هفتاد راه بهفتم فلک برزده یارگاه (۱۵, ۷)

م (mə) - من (mən) şəxs əvəzliyinin qısa forması

سوی روم ازین پیش بودم بسیج عنان مرا داد از آن چرخ بیج (۲۸۳, ۲۳)

ما (ma) - biz

خدایا جهان پادشائی تراست ز ما خدمت آید خدائی تراست (۳, ۱)

ما هر دو (ma hər do) - bizim hər ikimizin

زما هر یکی را توانگر کنی بزراکار ما هر دو چون زر کنی (۱۷۴, ۱۱۱)

ما (ma) - biz (Nizami özünü nəzərdə tutur)

چو مارا سخن نام دریا نهاد در ما چو دریا بیاید گشاد (۳۵۵, ۱۱)

در ما بروی کسی درمبند که در بستن در بود نا پسند (۳۵۵, ۱۰)

ما (ma) - biz (ruslar)

بنزدیک ما این فرومایه چرم گرامی ترست از بس موی نرم (۴۵۸, ۲۵)

ما (ma) - biz (İskəndərin özü və dövləti)

جهانرا بیپروزی آوازه ده زما مزده خرمی باز ده (۳۳۸, ۸۲)

ما (ma) - biz (İranın kəyan nəsli)

دل خود بپردازی از تخم کین نپردازی از تخمه ما زمین (۱۸۷, ۱۷۲)

ما (ma) - biz (çinlilər)

بهر مرزبان خطی از خون نوشت که در مرز ما خاک با خون سرشت (۳۴۵, ۷۵)

کجا موکب شه کند تاختن زما بندگان بنگی ساختن (۳۸۰, ۶۸)

ماتم (matəm) - yas

arzularına yas (bər matəm-e arezuha geristən) - بر ماتم آرزوما گریستن

qurmaq, tərki dünüyalığı qəbul etmək

که از گوشه داران درین گوشه کیست که بر ما تم آرزوها گریستن (۲۹۲, ۵۵)

şibəstan dərə matəm bəşt - yasdan çıxarmaq (əz-matəm şostən) - از ماتم شستن

بجای بنفشه گل سرخ رست (۲۱۶, ۲۲)

مادیان (madiyan) - madyan

چو شیری که آتش زدم برزند دم مادیان را بهم برزند (۱۷۱, ۶۲)

مادر (madər) - ana

ز بی شیری انگشت خود میمزد ب مادر بر انگشت خود میگزید (۶۶, ۲۹)

anadan tac (ze-madər avərde-ye tac-o-təxt) - ز مادر آورده تاج و تخت

və taxt gətirmiş, anadan şah doğulmuş

تو نیز ای جهاندار فیروز بخت نه کم مادر آورده تاج و تخت (۱۶۱, ۱۷)

anadan olmaq, anadan doğulmaq (ze-madər zadən) - ز مادر زادن

بنفرین ترکان زبان برگشاد که بی فتنه ترکی ز مادر نژاد (۳۷۲, ۲۵۹)

مادر آورد (madər avərd) - anadangəlmə

سه خصلت درو مادر آورد هست که آنرا چهارم نیاید بدست (۳۸۸, ۱۰۲)

ماده (made) - dişi

اگر ماده گرن بود در ستیز بر انگیزد از عالمی رستخیز (۳۱۷, ۴۳۴)
 ana ahu, dişi ahu - آهوی ماده (ahu-ye made)
 چو طاوس نرخاصه در نیکونی چو آهوی ماده زیبی آهونی (۲۴, ۲۵۰)
 anaşir, dişişir - ماده شیر (madeşir)
 ولی زن نباید که باشد دلیر که محکم بود کینهء ماده شیر (۲۱۶, ۲۶۴)
 ilan - مار (mar)
 مگر مار بر گنج از آن رونشست که تا رایگان مهره ناید بدست (۲۰, ۳۱)
 ilan (rus ordusundaki vâhşi döyüşçü) - مار (mar)
 عجب ماند خسرو که آن کار دید نه در مار در مهرهء مار دی (۴۶۴, ۴۴۴)
 ilanbêdên - مار پیکر (marpeykêr)
 نگهبان این مار پیکر درفش زران بود بر پرنیان بنفش (۲۳۴, ۱۰۰)
 ilanxislêtlilik - مارخونی (marxui)
 ilanxislêtlî olmaq, sancmaq, marxui kerdên - مارخونی کردن (marxui kerdên)
 zaharlêmək
 چو کژدم تونی مارخونی کنی که با اژدها جنگجویی کنی (۱۷, ۱۵۶)
 Mazandaran - Mazandaran (mazândêran) - مازندران
 نروید گیاهی ز مازندران که صد نوک زوپین نیینی در آن (۲۳, ۴۱)
 qamış-tütäk - ماسوره (masure)
 چو ماسوره هند باری برنگ میان آکنیده بتیر خدنگ (۲۵۹, ۴۳۰)
 mal, mal-dövlät - مال (mal)
 بخوانند ه آن بخشم از مال و گنج که از یاز دادن نیایم برنج (۳۹, ۳۳)
 ədavət, kin - مالش (maleş)
 فرستاد چندان بدو گنج و مال کزو دور شد مالش بدسگال (۱۳, ۶۵)
 zərbə - مالش (maleş)
 zərbə vurmaq - مالش دادن (maleş dadên)
 چنانست دهم مالش از تیغ تیز که یا مرگ خواهی زمن یا گریز (۱۹, ۱۵۶)
 təngə gəlmək, yorulmaq, malesh-o- tab yaftên - مالش و تاب یافتن (maleş-o- tab yaftên)
 əzab çəkmək

بمالشگر آسایش و خواب یافت (۸۱, ۳۱۴)
 döyəcəläyən - مالشگر (maleşgêr)
 بمالشگر آسایش و خواب یافت (۸۱, ۳۱۴)
 tumarlama, sığal - مالشگری (maleşgêri)
 نگشته شبی گرد چالشگری (۳۹, ۴۰۶)
 cəhənnəmin gözətşisi - مالک (malek)
 زمالک برضوان گذر یافته (۴۷۰, ۴۴۴)
 hamarayaqlı - مالیده ران (malideran)
 عرق کرده در زیر بار گران (۹۶, ۳۱۶)
 çay adıdır - مامشان رود (mameşanrud)
 لب مامشان رود را می گزید (۸۰, ۲۲۰)
 I ş. cəmdə təsirlik halda işlənən bitişik əvəzlik - مان (e man)
 خوانند مان عاقلان عاقلان (۸۸, ۸۹)
 qalmaq - ماندن (mandên)
 چو پایان پذیرد حد کاینات نماند در اندیشه دیگر حیات (۲۰, ۱۱)
 bir küncdə mat qalmaq - بکنج و ماندن (be-konc va mandên)
 زیبی آلتی و اماندم بکنج جهان باد و از باد ترسد ترنج (۴۸, ۳۳)
 döyüşsüz qalmaq - بیجنگ ماندن (bicəng mandên)
 سپهدار جنگی چو بیجنگ ماند تکاور سوی لشکر زنگ راند (۲۷۳, ۱۰۳)
 susuz qalmaq - تشنه ماندن (taşne mandên)
 در آن سیل کز پای شد تا بفرق یکی تشنه مانده یکی گشته غرق (۶, ۱۰۶)
 gözləmək - ماندن (mandên)
 چه شب بازی از پرده آرد برون (۴۶۰, ۴۴۴)
 qoymaq - ماندن (mandên)
 چو وقت آید از نی بر آریم قند (۱۶۳, ۵۹۶)

جهان خسرو اسکندر فیلقوس زیوند آن ماه بیکر عروس (۳۳۷, ۶۹)

اگر ماند از بند آن رهنان برون آرمش بزخم سنان (۴۴۲, ۴۳۹)

ماندن (mandən) - sağ qalmaq

بدان داستان ماند این تاج و تخت که از هندونی هندو برد رخت (۳۲۰, ۴۸)

مانستن (manestən) - oxşamaq

مانند (manənd-e...) -... kimi

سکندر در آن داوریکاه سخت پی افشرد مانند بیخ درخت (۱۷۲, ۷۶)

مانند شدن (manənd şodən) - oxşamaq

چو پرداخت آن نغز بنیاد را که مانند شد مصر و بغداد را (۱۱۵, ۴۰)

ماننده (manənde) - oxşayan

دروغی که ماننده باشد بر است به از راستی کز درستی جداست (۵۹, ۸۶)

مانی (mani) - qədim nəqqaşın adı

شنیدم که مانی بصورتگری زری سوی چین شد بیغمبری (۳۷۸, ۴۵)

مانیدن (manidən) - sağ qoymaq

بهندوستان در زخم آتشی نمانم در آن بوم گردنکشی (۳۳۳, ۸)

مانی فریب (manifərib) - Manini aldadan

بر آورد کلکی باین وزیب رقم زد بر آن حوض مانی فریب (۳۷۹, ۵۵)

ماوا (mava) - məskən, yaşadığı yer

بیونان زمین بود ماوا ای او بمقنونه خاص ترجای او (۶۴, ۶)

ما ورائنهر (mavər-on-nəhr) - Türkistan, Mavəronnəhr

چو شه کشور ماورالنهرید جهانی نگوم که یک شهر دید (۳۹۱, ۱۴۷)

ماه (mah) - ay

هزارش زن بکر در پیشگاه بخدمت کمر بسته هر یک چوماه (۲۵۰, ۲۶)

ماه مشکین کمند (mah-e meşginkəmənd) - mişkinhörüklü ay

زبهر شه آن ماه مشکین کمند ز چشم ودهان ساخت بادام وقتند (۲۸۱, ۸۷)

ماه بیکر عروس (mahpeykərus) - ayüzlü gəlin (hind şahzadəsi Pəridox)

ماه (mah) - ay (İskəndər)

بباین گه تخت شاهم نشاند ز پایان ماهی بماهم رساند (۴۴۸, ۵۲۰)

ماه (mah) - ay (Çin xaqanının İskəndərə bağışladığı kəviz)

برافروخت آن ماه چون آفتاب فرو ریخت بر گل زنگس گلاب (۳۹۰, ۱۲۲)

ماه (mah) - ay (Nüşabə)

دگر خانه دارد ز سنگ رخام شب آنجا رود ماه تنها خرام (۲۵۳)

ماه (mah) - gözəl

پری روی را برد نزدیک شاه که این ماه بود ازدهای سیاه (۲۱۳, ۱۰۱)

ماه رو (mahru) - ayüzlü

روان ماهرویان پس پشت او چو ناهید صد دریک انگشت او (۲۷۰, ۲۹۷)

ماه گیر (mahgir) - aytutan

گراورا کمندی بود ماه گیر مراهم کمندی بود شاه گیر (۴۶۷, ۶۷)

ماه و سال (mah-o-sal) - həmişə, daim

بفرخندگی فال زن ماه و سال که فرخ بود فال فرخ بفال (۱۲۶, ۱۳۰)

ماهی (mahi) - balıq

اگر رومی اندیشد از جنگ زنگ عجب نیست کین ماهیست آن نهنگ (۸۹, ۸۶)

be-mahi gereftən əz-çah-e dəlv su-ye houz borun rəftən-e aftab - Günəşin Dolça bürçündən çıxıb balıq bürçünə daxil olması

برون رفته از چاه دلو آفتاب ماهی گرفتن سوی حوض آب (۲۷۶, ۱۱)

ماه ماهی چون نهنگ (mahi-ye çun nəhəng) - nəhənggüclü balıq (Nüşabə)

شه از شرم آن ماهی چون نهنگ   چو زرافه از رنگ میشد برنگ (۲۱۳, ۲۶۴)

ماهی (mahi) - yerin üstündə dayandığı balıq
زیس کوهه گاو وماهی چوکوه   شده در زمین گاو وماهی ستوه (۲۴۷, ۲۶۷)

ze-mahi be-mah) - yerdən göyə   زماهی تف تیغ برشد بماه (۲۴۵, ۱۰۰)

درآمد بغریدن ابر سیاه

مانده (maede) - süfrə
چوبرمانده دستها شد دراز   دهان برخورش راه بگشاد باز (۲۵۶, ۲۶۷)

مایل (mayel) - meyl edən
ببرگرچه سیمند سنگین دلند   بسنگین دلان زین سبب مایلند (۴۰۲, ۶۴)

mayel budən) - meyl etmək, istəmək   مایل بودن
بگردندگی چون فلک مایلم   جز آفاق گردی نخواهد دلم (۲۴, ۲۳۵)

مايه (maye) - bilik, elm
هر آنچه از پدرمايه اندوختی   گزارش کنان دروی آموختی (۲۴, ۷۱)

مايه (maye) - xərac, bac
ببین پایگاه مرا تا کجاست   بدان پایه باید زمن مایه خواست (۶۰, ۱۳۳)

مايه (maye) - maya, əsas, məğz
مرا و ترا مایه باید نخست   که تا زوبسازیم چیزی درست (۹, ۱۶۰)

مايه (maye) - varlıq
سپردم بتو مایه خویش را   تو دانی حساب کم و بیش را (۹۵, ۹)

مايه (maye) - mal
جز این مایه ها نیز بسیار گنج   که آید ضمیر از شمارش برنج (۲۶, ۴۵۷)

مايه داری (mayedari) - firavan həyat tərzü
firavan həyat sürmək, firavan   مایه داری کردن
yaşamaq
تهی دست کومايه داری کند   چو لنگیست کوراهاواری کند (۸۳, ۱۴۹)

مباد (məbad) - yox olsun
مباد آن گلستان که سالار او   بدین خستگی باشد از خار او (۱۴۸, ۱۸۵)

مبادا (məbada) - allah eləməsin, olmasın, məbada
مبادا که شه را رسد پای لغز   که گردد سرملک شوریده مغز (۵۲, ۷۸)

مبارز (mobarez) - döyüşçü
مبارز طلب کرد وجولان نمود   بنام آوری خویشتن را ستود (۴۹, ۴۱۵)

مبارک (mobarək) - mübarək, xeyirli, uğurlu
مبارک بودن (mobarək budən) - xoş olmaq, uğurlu olmaq
مبارک بود فال فرخ زدن   نه بر رخ زدن بلکه شهرخ زدن (۳, ۲۴۰)

مبارک شدن (mobarək şodən) - uğurlu olmaq
بمهرش روان باید آراستن   مبارک نشد کین ازو خواستن (۳۵, ۸۵)

مبارک (mobarək) - şəfaveriçi, xeyirxah
پزشک مبارک چوبر زد نفس   زتن برد بیماری از دل هوس (۴۳, ۳۳۵)

مبارک (mobarək) - xoşaurali, nurlu
که خاقان رسولی فرستاد چست   بدیدن مبارک بگفتن در ست (۳۶۳, ۱۳۱)

مبتلا (mobtəla) - yoluxma, tutulma, düçar olma
dər bəlai mobtəla kərdən) - bir bəlaya mübtəla   در بلانی مبتلا کردن
etmək, bir müsibətə düçar etmək
گرم در بلانی کنی مبتلا   نخستم صیوری ده آنگه بلا (۸۶, ۹)

متاع (məta) - mal, əmtəə
چو شاه آن متاع گران سنج دید   چو دریا یکی دشت پرگنج دید (۷۰, ۱۱۱)

متاع (məta) - söz, şeir
متاع گرانمایه دارم بسی   نیارم برون تا نخواهد کسی (۱۳, ۳۱)

متاع (məta) - peyğam (çövqan, top və küncüd)
متاعی که دربنگه خویش داشت   بیایورد ویک یک فرایش داشت (۸۶, ۱۳۵)

متاع (məta) - keyfiyyət, cəhət, xüsusiyyət
چه نیکو متاعیست کار آگهی   کزین نقد عالم مبادا تهی (۳, ۱۳۷)

مثال (mesal) - bərnəmə
چونامه نویس این وثیقت نوشت   مثالی بکافور و عنبر سرشت (۹۴, ۳۳۲)

مثل (məsəl) - misal, məsəl

چنین زد مثل شاه گویندگان که یابند گانند جویندگان (۶۳, ۴۸)
 مثل زدن (məşəl zədən) - misal çəkmək, düşünmək
 مثل زد که هرچ آن گریزد زبیش بچوگان کشیدش توان پیش خویش (۱۳۵, ۹۲)
 مجرم (mocrem) - günahkar
 همان پنجم از مجرم عنرخواه زروی کرم عفو کردن گناه (۵۰, ۷۰)
 مثل (... kimi) - (... meşl-e...)
 نه انجیر شد نام هر میوهه نه مثل زبیدست هر میوهه (۳۷, ۹۷)
 مجلس (mæcles) - məclis, şənlık
 مس ومجلس شه بر آواز چنگ بر خسار گیتی در آورد رنگ (۲۲۵, ۱۴۰)
 مجلس آراستن (mæcles arastən) - məclis qurmaq
 از آن می همه بیخودی خواستم بدان بیخودی مجلس آراستم (۲۹, ۶۹)
 مجلس افروختن (mæcles əfruxtən) - məclis qurmaq
 توانم در زهد بردوختن بیزم آمدن مجلس افروختن (۳۴, ۵۶)
 مجلس بر آراستن (mæcles bər arastən) - məclis qurmaq
 دگر باره مجلس بر آراستند برامش نشستند و می خواستند (۲۹۵, ۱۰۱)
 مجلس نهادن (mæcles nəhadən) - məclis qurmaq
 شه کاردان مجلسی نو نهاد سرانرا طلب کرد و ابرو گشاد (۲۹۱, ۴۳)
 مجلس آراستن (çehre-ye mæcles arastən) - məclisi
 rövneqləndirmək
 بمی چهرهه مجلس آراسته زروی جهان گرد بر خواسته (۳۷۵, ۶)
 مجلس افروز (mæclesəfruzi) - sözüünün مجلس افروزی (mæclesəfruz)
 qısa forması, ziyafət, şənlık
 شبی کاسمان مجلس افروز کرد شب از روشنی دعوی روز کرد (۱۵, ۱)
 مجلس افروز (mæclesəfriz) sözüünün qısa مجلس افروز (mæclesforuz)
 forması, məclisbəzəyən
 می ونقل وریحان مجلس افروز کشیدند ازین نزلها چند روز (۲۵۴, ۸۲)
 مجلس افروزی (mæclesəfruzi) مجلس افروزی (mæclesforuzi)
 qısa forması, ziyafət, şənlık

بمجلس فروزی لثم خوش بود که چون شمع بر فرقم آتش بود (۱۴۳, ۲)
 مجرم (mæcmər) - manqal
 ازین جنبش آن بود مقصود من که خوشبو کنی مجرم از عود من (۳۷۳, ۲۷۸)
 مجوس (mæcus) - muğ, atəşpərəst
 دگر زان مجوسان گنجینه سنج باتشکده کس نیاکند گنج (۲۰۹, ۴۱)
 محابا (mohaba) - hörmət- izzət, abır-həya
 پدر با پسر کین بر آراسته محابا شده مهر بر خاسته (۱۷۰, ۴۸)
 محابا رها کردن (mohaba reha kərdən) - hörmət- izzəti kənara
 qoymaq
 محابا رها کرد وشدگرم خیز زبان کرد بر پاسخ شاه تیز (۲۶۱, ۱۶۷)
 محابا (əz-mohaba-ye (kəsi) qozəştən) - birinə
 hörmət etməmək, birinə qarşı qəddar olmaq
 وگر بگنری از محابای من نبخشی بمن جای ابای من (۲۶۸, ۲۰۰)
 محاسب (mohaseb) - mühasib
 محاسب در احکام خورشید و ماه (mohaseb dər əhkam-e xorşid-o-mah) -
 Günəş və Ay hökmlərini izləyən, astroloq
 ندیم سکند بیبگاه وگاه محاسب در احکام خورشید و ماه (۸۵, ۲۴)
 محتاج (mohtac) - ehtiyacı olan, möhtac
 گهر جست نتوان باسودگی بود نقره محتاج پالودگی (۴۱, ۱۸)
 محتاجی (mohtaci) - ehtiyac
 ز محتاجی لشگر اندیشه کرد که زن زن بود بیگمان مرد مرد (۳۹۹, ۲۶)
 محتشم (mohtəşəm) - əzəmətli, mənsəb və sərvət sahibi
 پرستندگان در خویش را همان محتشم را ودرویش را (۱۹۴, ۳۷)
 محرم (məhrəm) - məhrəm, yaxın
 ارسطوکه دستور درگاه بود بهر نیک وید محرم شاه بود (۷۷, ۴۴)
 محک (məhək) - məhək daşı
 بسنگ سیه بر زرسرخ سود مگر بر محک زر همی آزمود (۲۱۶, ۲۱)

محکم (mohkəm) - möhkəm, sədaqətli
همان نیکخواهم که بودم نخست بسوگند محکم بییمان درست (۲۷۶, ۲۷۳)

محکم (mohkəm) - kobud
سمن نازک و خار محکم بود که مردانگی در زنان کم بود (۱۰۹, ۳۸۹)
möhkəm olmaq, güclü olmaq - möhkəm budən) محکم بودن
ولی زن نباید که باشد دلیر که محکم بود کینهء ماده شیر (۲۱۶, ۲۴۴)
möhkəmləndirmək, bərkitmək - möhkəm kərdən) محکم کردن
برو بند وزنجر محکم کنند وزو آب ونانی فراهم کنند (۳۳۷, ۴۳۵)

محمد (mohəmməd) - son peyğəmbərin adı, Məhəmməd(s.)
محمد کازل تا ابد هرچه هست بارایش نام او نقش بست (۳, ۱۳)

محمل (mohmel) - yükdaşıyan
بجانی رسانید کار مرا که محمل کشد چرخ بار مرا (۲۴, ۲۲۸)

محمل کش (məhməlkəş) - yükdaşıyan
نماند از سپه سفت محمل کش که بروی زدیبا نبد مفرشی (۵۰, ۴۵۹)

محمود (məhmud) - Şah Məhmud
ملکشاه و محمود و نوشین روان که بردند گوی از همه خسروان (۴۸, ۷۷)

محنت (mehnət) - əzab, qayğ, çətinlik
ze- mehnət rehai dadən) - əzabdan azad etmək, qayğıdan qurtarmaq, çətinlikdən xilas etmək
می کو ز محنت رهانی دهد بازرگان مومیانی دهد (۲, ۷۴)

محنتبر (mehnətbər) - mehnətaparan, əzabın, çətinliyin əlacı
بیا ساقی آن می که محنت برست بچون من کسی ده که محنت خورست (۱, ۲۴۰)

محنت خور (mehnətxor) - mehnətli, əzablı
بیا ساقی آن می که محنت برست بچون من کسی ده که محنت خورست (۱, ۲۴۰)

محنت کشی (mehnətkeşi) - mehnətkeşlik, əzabçəkme
جهان از پی شادی و دلخوشیست نه از بهر بیداد و محنت کشیست (۹, ۴۶۲)

محیط (mohit) - okean

محیطی چه گویم چو بارنده میغ بیک دست گوهر بیک دست تیغ (۱۴, ۱۴)

مخالف (moxalef) - düşmən
مخالف پس اندیش و او پیش بین بداندیش کم مهر و اوبیشکین (۱۲, ۴۶)
düşmənə hücum (bər moxalef şetab avərdən) - düşmənə hücum
چنانست رخصت برای صواب که شه بر مخالف نیارد شتاب (۸۶, ۱۲۳)

مخالف (moxalef) - əksinə
مربع مخالف نمودی خیال مسدس نشان دور دادی ز حال (۲۲, ۱۲۸)

مخالف شکن (moxalefşekən) - düşmənə qalibgələn, qalib (İskəndər)
مخالف شکن شاه فیروز بخت بفیروز فالی برآمد بتخت (۴۷, ۱۱۵)

مخزن (məxzən) - xəzinə
نگر چیزهائی که باشد غریب وزو مخزن خاص یابد نصیب (۲۶, ۱۹۳)

مخزن (məxzən) - Məxzən-ol-əsrar (Sirlər xəzinəsi) əsəri nəzərdə tutulur
سوی مخزن آوردم اول بسیچ که سستی نکردم در آن کار هیچ (۳۸, ۴۳)

مدارا (modara) - xoş təəssürat, məhəbbət
کس از خاصگان پیش دارا نبود کزو در دل کس مدارا نبود (۸۷, ۱۸۱)
modara kərdən) - xoş davranmaq, yola getmək
چنان به که با او مدارا کنید بنالید و عذر آشکارا کنید (۳۳, ۸۵)
modara kərdən) - güzəştə getmək
وگردرستیش مدارا کنم زبونی بخلق آشکارا کنم (۱۰۱, ۳۶۱)

مدارا (modara-ye(kəsi) kərdən) - (biri ilə) nəzakətlə dolanmaq
مدارای او کن که دارای ماست چو دارا دلش بر مدارای ماست (۱۰۵, ۲۲۲)

مدارا (dər modara gereftən) - əzizləmək
ره خانهء خاص دارا گرفت همه خانه را در مدارا گرفت (۳۶, ۲۱۷)

مداین (mədain) - Mədain
قدرخان ز چین گورخان از ختن دبیس از مداین ولید از یمن (۷۰, ۴۰۸)

مدت (moddət) - vaxt, müddət

نبینند پیرایش یکدگر مگر مدت دعوی آید بسر (۲۰, ۳۷۶۹)

بکم مدت (be-kəmmmoddət) - az müddətə

میانبرز پیکر بر انداختند (۲۴, ۳۷۷)

مدح (mədh) - mədh, tərif

در مدح پا د شاه سعید نصره الدین ابوبکر (ص. ۴۵)

مدد (mədəd) - kömək

مدد بخشیدن (mədəd bəxşidən) - kömək etmək

جهان از سخا دارم آراسته سخی را مدد بخشم از خواسته (۴۶, ۲۲۹)

مدد خواستن (mədəd xastən) - kömək istəmək, kömək gözləmək

بهنگام لشگر بر آراستن ز لشگر نباید مدد خواستن (۱۱۵, ۱۹۹)

مدور (modəvvər) - dairəvi, yumru

مدور شدن (modəvvər şodən) - dairəvi şəklə dişmək

چو شکل مدور شد انگیخته تفاوت نشد با وی آمیخته (۲۳, ۱۲۸)

مدهوش (mədhuş) - huşunuitirmiş, mat

مدهوش ماندن (mədhuş mandən) - huşunu itirmək, mat qalmaq

ز پرکار آن حلقه مدهوش ماند در آن حلقه چون نقطه خاموش ماند (۱۲۷, ۳۶۳)

مدهون (mədhun) - rənglənmiş, cilalanmış

مدهون بزر (mədhun be-zər) - qızıl tutulmuş

یکی نصفی لعل مدهون بزر به از نار دانه چویک نارتر (۹۲, ۳۱۵)

مذهب (məzhəb) - məzhəb, din

نه آن می که آمد بمذهب حرام میی کاصل مذهب بدو شد تمام (۲, ۴۰)

مذهبی را آراستن (məzhəbi-ra arastən) - bir işə yaramaq, əlindən bir

iş gəlmək

بهر داوری کوفتد راستند جزاین مذهبی را نیار استند (۳۱۸, ۴۳۴)

مرا (məra) - mənə (Nizami özünü nəzərdə tutur)

بیا ساقی از می نشان ده مرا از آن داروی بیهشان ده مرا (۱, ۲۵)

مرا (məra) - mənə (Nizami özünü nəzərdə tutur)

مرا زنده پندار چون خویشتن من آیم بجان گرتو آیی بتن (۶۴, ۲۹)

مرا (məra) - mənə (İskəndəri)

چه لافی که من دیو مردم خورم مرا خور که از دیو مردم ترم (۲۰۳, ۹۷)

مرا (məra) - mənəm

مرا و ترا گرشود پای سست تن شاه باید که ماند درست (۵۱, ۷۸)

مرا خود (məra xod) - mənəm özümün

مرا خود بسی در دریانیست غلامان چینی ویغمانیست (۳۴, ۲۵۱)

مرا (məra) - mənəm (Nizami özünü nəzərdə tutur)

ندارم سرگفتگوی کسی مرا گفتگو هست با خود بسی (۵, ۲۵۴)

مراد (morad) - istək, arzu, istənilən

نوشت آن سخنها که بودش مراد زیب روزی مرز مشکین سواد (۷۶, ۳۳۸)

مراد جستن (morad costən) - murad axtarmaq, istəyini axtarmaq

کشاورز بر گاو بندد لباد ز گاو آهن و گاو جوید مراد (۱۹۷, ۲۰۵)

مرادا çatma, murada çatma (be-çəng amədən-e morad) - بچنگ آمدن مراد

arzuya çatma

که چون شاه روم از شبیخون زنگ بر آسود و آمد مرادش بچنگ (۱۲, ۱۱۹)

مراجعت (moracə't) - qayıdış

مراجعت کردن (moracə't kərdən) - qayıtmaq

مراجعت کردن اسکندر از مصر بروم (ص. ۱۱۲)

مربع (morəbbe) - dördkünc, kvadrat

مربع مخالف نمودی خیال مسدس نشان دور دادی ز حال (۲۲, ۱۲۸)

مرجان (mərcan) - mərcan

مرجان پرورده (mərcan-e pərvərdə) - al şərab

زمانی ز شغل زمین بگذریم بمرجان پرورده جان پروریم (۳۳۳, ۲۷۳)

مرجان (mərcan) - mərcan (şadlıq)

بمراجان ز پیروزه گرد بنشانند (be-mərcan ze-piruze gərd beneşandən) -

yası sevinclə əvəz etmək, yasdan çıxarmaq
 بمرجان زپیروزه بنشانند گرد   طلای زر افکند بر لاجورد (۲۰، ۲۱۶)

مرحله (mərhələ) - yer, məntəqə
 تماشا کنان رفت از آن مرحله   عنان کرد بر صید صحرا یله (۱۰۲، ۲۴۷)

مرد (mərd) - adam, insan, şəxs
 چه میگویم ای نا نیوشنده مرد   ترا گوش بر قصه خواب و خورد (۱۱، ۳۱)
 (mərd-e asannyuş) - şairliyi asan hesab edən   مرد آسان نیوش
 چه پنداری ای مرد آسان نیوش   که آسان پراز درتوان کرد گوش (۸، ۷۹)
 (mərd-e əxtərşenas) - münəccim   مرد اخترشناس
 از آن فرخی مرد اختر شناس   خبر داد تا کرد خسرو سپاس (۶۱، ۶۸)
 (mərd-e əxtərşenas) - münəccim (Bəlinas)   مرد اخترشناس
 شه از مژده مرد اخترشناس   خدا را پذیرفت بر خود سپاس (۴۱۱، ۴۴۰)
 (mərd-e əncomşenas) - astronom   مرد انجم شناس
 رقیبان لشگر بایین پاس   نگهبان تراز مرد انجم شناس (۲۳۵، ۱۰۰)
 (mərd-e eksirgər) - kimyagər   مرد اکسیرگر
 چوب کوره مرد اکسیرگر   فروبرده آهن بر آورده زر (۴۰، ۲۷۸)
 (mərd-e ahəstəray) - ehtiyatlı   مرد آهسته رای
 که این کاردان مرد آهسته رای   چرا رسم خدمت نیارد بجای (۱۱۱، ۲۵۷)
 (mərd-e izədpənah) - izədpərəst, allahadamı   مرد ایزد پناه
 پناه بایزد بیگاه وگاه   نیفتد بید مرد ایزد پناه (۱۰۴، ۳۴۷)
 (mərd-e izədpənah) - allahadamı, allahtanıyan   مرد ایزد شناس
 بهر نعمتی مرد ایزد شناس   فروتنتر کند پیش ایزد سپاس (۳۵۷، ۵۲)
 (mərd-e izədpərəst) - izədpərəst, İskəndər   مرد ایزد پرست
 چو گنجینه غارش آمد بدست   هر اسنده شد مرد ایزد پرست (۵۳، ۳۱۲)
 (mərd-e bonyadsənc) - işin axırını götür-qoy edən, nəzərə alan   مرد بنیاد سنج
 چه زیرک شد آن مرد بنیادسنج   که ویرانه راساخت باروی گنج (۲۴، ۴۶۴)

(mərd-e penhanpəjuh) - gizli xəbərçi, gizli agent   مرد پنهان پزوه
 خیر دادش آن مرد پنهان پزوه   که شاهست با شوکت وبا شکوه (۸۴، ۳۴۵)

(mərd-e puşideraz) - sirgizlədən (Çin xaqanı)   مرد پوشیده راز
 بفرمان شه مرد پوشیده راز   زراز نهفته گره کرد باز (۱۵۳، ۳۶۴)

(mərd-e cuyənde) - möhtac, ehtiyac sahibi   مرد جوینده
 خدائی که امید و آرام ازوست   دل مرد جوینده را کام ازوست (۳، ۲۴۸)

(mərd-e çarəseqal) - çarəaxtaran   مرد چاره سگال
 چو عاجز شود مرد چاره سگال   زیبچاری درگریز بقال (۶، ۲۴۰)

(mərd-e dəlir) - igid, qorxmaz adam (Bolinaz)   مرد دلیر
 رسن در میان بست مرد دلیر   فرو شد در آن چاه رخشنده زیر (۶۲، ۳۱۳)

İskəndər - (mərd-e ruminejad)   مرد رومی نژاد
 مبادا که این مرد رومی نژاد   در آن قالب افتد که هرگز مباد (۳۹، ۱۴۵)

(mərd-e zəbanbəste) - lal adam (Rus ordusindəki vəhşi döyüşçü)   مرد زبان بسته
 چو مرد زبان بسته نالید زار   ببخشد بروی دل شهریار (۴۴۶، ۴۴۳)

(mərd-e səngəzmay) - daş-qaşpərəst, daş-qaş sevən   مرد سنگ آزما
 تو نیز ار نه مرد سنگ آزما   سبک سنگ شو ز آنچه مانی بجای (۲۶۸، ۲۶۸)

(mərd-e şirinqozar) - şirin şərhedən şəxs, Firdovsi   مرد شیرین گزار
 همان چرب گو مرد شیرین گزار   چنین چربی انگیخت از مغز کار (۱۰، ۲۲۶)

(mərd-e kari) - iş adamı, iş bilən, sənət-peşə sahibi   مرد کاری
 بقدر بسندش یساری بود   کند کاری از مرد کاری بود (۴، ۶۹)

(mərd-e qouhərforuş) - gövhər kimi qiymətli sözlər deyən, gözəl və bəlağətli şeir yazan   مرد گوهر فروش
 ازینجام گفت آن خداوند هوش   زهی دولت مرد گوهر فروش (۱۲، ۱۹۲)

(mərd-mərdomşenas) - adamtanıyan   مرد مردم شناس
 زبان دان یکی مرد مردم شناس   طلب کرد کز کس ندا رد هر اس (۷۲، ۳۵۳)

(mərd-e meydan) - tay-tuş, bərabər səviyyəli   مرد میدان

بانگیزش از آسمان کم نبود صبا مرد میدان او هم نبود (۲۸۶, ۶۹)
 xeyirxah - (mærd-e nikipəsənd) مرد نیکی پسند
 چه میخواهی ای مرد نیکی پسند که نامی بر آری بنیکی بلند (۲۸۸, ۷)
 vəhşi adam (rus ordusundakı vəhşi) - (mærd-e vəhşi) مرد وحشی
 döyüşçü) بفرمود دادن بدو بیقیاس ستد مرد وحشی و بردش سپاس (۴۵۹, ۵۷)
 astronom - (mærd-e heyətşenas) مرد هیئت شناس
 همان گوی را مرد هیئت شناس بشکل زمین می نهد در قیاس (۱۳۵, ۹۴)
 – (be-mærd rəsīdən-e came-ye bikəbudı) بمررد رسیدن جامه بی کیبودی
 insana yas paltarının çatmaması, insana sevinçin qismət olması
 میندار کز گنبد لاجورد رسد جامه بی کیبودی بمررد (۳۶۲, ۱۲۰)
 (mærd) - mærd, igid, döyüşçü مرد
 تومردی و من مرد وقت نبرد بمرردی پدید آید از مرد (۱۶۳, ۴۰)
 döyüşçülər - (mærdan-e kar) مردان کار
 چهل روز باشد که مردان کار بشمشیر کوشند با این حصار (۲۹۶, ۱۱۲)
 (mærd) - kişi مرد
 فرو ماند مرد از زر انگیختن وزان یک عدد در صد آمیختن (۲۳, ۸)
 (mærd) - düşmən, müxalif مرد
 شد آگه که در گشت نورد او نباشد چونو مردمی مرد او (۴۱۹, ۱۱۳)
 (mærdomazar) - zalım, xalqı incidən مردم آزار
 زرتگی نه آدمی خوارتر نه از بربری مردم آزارتر (۱۶۴, ۶۳)
 (mærdəfkən) - igidyıxan مرد افکن
 بلشگر چنین گفت قنطال روس که مرد افکنانرا چه باک از عروس (۴۰۶ع۳۵)
 (mærdəfkəni) - qələbə, üstünlük مرد افکنی
 بنزدی و سالوسی و رهنی نمایند مردی و مرد افکنی (۴۰۹, ۷۷)
 (mærdanəgi) - mærdanəlik, şücaət مردانگی
 طرفدار مغرب بمرردانگی قدرخان مشرق بفرز انگی (۴۶, ۱۰)

mærdanəlik göstərmək - (mærdanəgi nomudən) مردانگی نمودن
 دران داوریهها بیگانگی نمودند بسیار مردانگی (۴۲۷, ۲۱۳)
 mærdanə, mærd, igid - (mærdanə) مردانه
 گه نامیدیبجان باز کوش که مردانه راکس نمالید گوش (۱۹۹, ۱۱۸)
 adamöldürən - (mærdkoş) مرد کش
 adamöldürən dəmir silah - (ahət-e mærdkoş) آهن مردکش
 زهر سو بدان آدم مرد کش بمررد کشی دست میگردی خوش (۴۳۲, ۲۹۰)
 xalq, adamlar - (mærdom) مردم
 چزایزد پرستی ندارند کار (۲۰۹, ۴۴)
 insan, adam - (mærdom) مردم
 که با آدمی خوگرست آدمی (۲۶, ۱۶)
 adamyeyən - (mærdomxor) مردم خور
 نه مردم کشم بلکه مردم خورم (۹۵, ۱۷۴)
 hannibalizm - (mærdomxöri) مردم خوری
 ز مردم خوری چون نترسد کسی (۸۹, ۸۷)
 adamşəkil, adamsifət - (mærdömxəyal) مردم خیال
 که این ازدها خوری مردم خیال نهنگیست کاورد برما زوال (۹۲, ۱۲۶)
 adamçalan, zəhərli - (mærdomzən) مردم زن
 سیاهان که ماران مردم زنند نه مردم همانا که اهریمنند (۸۹, ۸۵)
 adamtanıyan - (mærdomşenas) مردم شناس
 طلب کرد کز کس ندارد هراس (۳۵۳, ۷۲)
 adamaldadan - (mærdomfərib) مردم فریب
 بشیرین سخنهایی مردم فریب ریوده نیوشندگان را شکیب (۸۴, ۲۳)
 göz bəbəyi - (mærdomək) مردمک
 هم از مردن مردمی شد سیاه (۱۹۰, ۲۱۸)
 adamöldürən - (mærdomkoş) مردم کش
 نه مردم کشم بلکه مردم خورم (۹۵, ۱۷۴)

مردم کشتی (mærdōmkoši) - qırğın, qətlıam
 زمردم کشتی ترس باشد بسی زمردم خوری چون نترسد کسی (۸۷, ۸۹)

مردم کن (mærdomkon) - incanları yaradan, allah
 فروزندهء کوکب تابناک بمرم کن مردم از تیره خاک (۳, ۱۵۵۹)

مردم گزای (mærdomgəzay) - adamincidən
 همه آدمی خوار و مردم گزای ندارد درین داوری مصریای (۲۴, ۸۰)

مردم گزانی (mærdomgəzai) - zülm, əziyyət, əzab
 دلیران شمشیرزن بیشمار بمرم گزانی چوپبچیده مار (۲۱, ۴۰۵)

مردم نژاد (mærdomnejad) - insannəsilli, insanövladı
 زویرانه جاننیت وحشی نهاد بصورت چو مردم نه مردم نژاد (۳۰۹, ۴۳۳)

مردم نوازی (mærdomnəvazi) - xalqa qayğı, xalqa məhəbbət
 مردم نوازی کردن (mærdomnəvazi kərdən) - xalqın qayğısına qalmaq,
 xalqa məhəbbət göstərmək
 همه مردمی سرفرازی کند سران شد که مردم نوازی کند (۱۰۴, ۱۲۴)

مردمی (mærdomi) - insanlıq
 اگر دیگران کاصلشان آدمیست همه مردمند او همه مردمیست (۳۰, ۴۷)

مردمی جستن (mærdomi costən) - insanlıq axtarmaq, insanlıq
 gözləmək
 زروسی نجوید کسی مردمی که جز گوهری نیستش زادمی (۴۲, ۳۹۵)

مردمی داشتن (mærdomi daştən) - insanlığa malik olmaq
 دها ودهش دارد و مردمی سروشیست در صورت آدمی (۸۵, ۳۴۵)

مردمی کردن (mærdomi kərdən) - insanlıq etmək
 دوم مردمی کردن بیسپاس عوض باز ناجستن از حق شناس (۶۷, ۵۰)

مردمی نمودن (mærdomi nəmudən) - insanlıq etmək
 زبس مردمیها که آن زن نمود زبان بر زبان هرکش می ستود (۸۴, ۲۵۵)

مردن (mordən) - ölmək
 بویرانهء بار بنهاد و مرد غم طفل میخورد و جان می سپرد (۲۱, ۴۵)

مردن مردمی (mordən-e mærdomi) - insanlığın yox olması
 بچشم اندرون مردمک را کلاه هم از مردن مردمی شد سیاه (۲۱۸, ۱۹۰)

مردن (mordən) - sönmək
 چو خورشید مشعل در آرد بیاغ بیروانگی پیش میرد چراغ (۱۴۲, ۱۵۳)

مرد وار (mærdvar) - kişi kimi
 بگویشیم کوشیدنی مردوار رگ جان بکوشش کنیم استوار (۳۲, ۱۷۷)

مرده (morde) - ölmüş
 اگر مردهء سر بر آرد زگور بگیرد همه شهر و بازار شور (۳۲, ۴۸)

مردم میل آوردن (dər morde meyl avərdən) - ölmüşü tamaha salmaq
 غلامان لشگرشکن خیل خیل کنیزان که در مرده آرد میل (۶۱, ۲۸۵)

مردی (mærdi) - mærdlik, kişilik
 مروت تو داری و مردی تراست بد اندیش را گنج با اژدهاست (۱۱۰, ۱۲۴)

مردی کردن (mærdi kərdən) - mærdlik göstərmək
 اگر با من او همنبردی کند نه مردمی که آزاد مردمی کند (۱۲۲, ۳۴۸)

مردی نمودن (mærdi nomudən) - mærdlik göstərmək
 نمائی بمن مردمی اهل روم ره کوه آتش بر آری بموم (۶۷, ۱۴۸)

مردی راه (be-mærdi rəhnəmay şodən) - kişilik yolu
 göstərmək
 هزار آفرین بر زن خوب رای که ما را بمردی شود رهنمای (۲۷۸, ۲۶۹)

مرز (mærz) - ölkə, torpaq
 مرز مشگین سواد (mærz-e meşginsəvad) - torpağıətirli ölkə
 (Hindistan)

نوشت آن سخنها که بودش مراد زیب روزی مرز مشگین سواد (۷۶, ۳۳۸)

مرز روم (mærz-e rum) - Rum ölkəsi
 چنان دادگر شد که هر مرزوبوم زدی داستان کای خوشا مرز روم (۴۳, ۷۷)

مرزبان (mærzban) - şah, ölkə başçısı
 فرستاد نامه بهر کشوری بهر مرزبانی و هر مهتری (۱۰۱, ۲۳۳)

مرزبان (mərzbān) - şah, ölkə sahibi (Dara)
تن مرزبان دید درخاک و خون کلاه کیانی شده سرنگون (۱۰۵, ۱۸۲)

مرزبان (mərzbān) - ev sahibi, ölkə başçısı (İskəndər)
از آن چرب گفتار شیرین زبان گره بر گشاد از دل مرزبان (۱۸۷, ۳۶۷)

مرزدار (mərzdār) - şah, ölkə sahibi
سپاه سپنجاب و فرغانه را دگر مرزداران فرزانه را (۷۷, ۳۴۵)

مرزو بوم (mərzo-bum) - el-oba, ölkə
کز آمد شد شاه ایران و روم برومند بادا همه مرزو بوم (۱۴۰, ۳۶۴)

مرزو بوم (mərzo-bum) - yer, məkan
ز هنجار دیگر درآمد بروم فرو ماند گنج اندران مرزو بوم (۷۴, ۲۸۷)

مرصع (morəssə) - cəvahiratla bəzədilmiş
مرصع بسی تیغ گوهر نگار نمطهای زرافه آبدار (۵۸, ۱۱۴)

مرصع فسار (morəssə 'fesar) - sözüünün qısa forması, cəvahiratla bəzədilmiş cilov
تکا ورده اسب مرصع فسار همه زیر هر ای گوهر نگار (۹۵, ۳۱۵۹)

مرغ (morğ) - toyuq
زمانه دگر گونه آیین نهاد شد آن مرغ کوخایه زرین نهاد (۴۷, ۱۳۲)

مرغ (morğ) - quş
چو در لشکر دشمن آری رحیل بمرغان کشی فیل و اصحاب فیل (۳۴, ۵)

مرغ سحرگه (morğ-e səhərgəh) - xoruz
بر آورد مرغ سحرگه غریو چو سرسامی از نور و صرعی ز بیو (۵, ۴۵۲)

مرغزار (mərğzar) - çəmənlük
چو روز آخر صبح ابلق سوار طویله برون زد برین مرغزار (۱۸۲, ۱۸۸)

مرغول (mərğul) - tük, saç
بتن بر یکی آسمان گون زره چو مرغول زنگی گره بر گره (۱۹۰, ۹۷)

مرکب (mərəkəb) - at
چرا مرکب را نیفتاد سم چرا پی نکردم درین راه گم (۱۳۶, ۱۸۴)

مرکب افکندن (mərəkəb əfkəndən) - at çapmaq, hücum etmək
بران روسی افکند مرکب چو باد بتیغ آزمائی بغل برگشاد (۲۲۸, ۴۲۸)

مرکب آوردن (mərəkəb avərdən) - at sürmək
چو مرکب سوی راه دور آورم سر تیغ برفرق فور آورم (۱۹, ۳۲۶)

مرکب روان کردن (mərəkəb rəvan kərdən) - at çapmaq, at sürmək
روان کرد مرکب شتابنده زیولاد چون برق تابنده (۲۲۳, ۴۲۷)

مرکب زیر آوردن (əz-mərəkəb zir avərdən) - atdan salmaq, öldürmək
بدار نمودند کان تند شیر بسا شیر کز مرکب آورد زیر (۶۳, ۱۷۱)

مرکب افشردن (bər mərəkəb ran əfşərdən) - atı sürmək, atı mahmızlamaq
بگفت این ویر مرکب افشرد ران بر آفراخت یولاد گرز گران (۹۰, ۴۱۷)

مرکب پای آوردن (dər mərəkəb pay avərdən) - ata minmək, atlanmaq
ز گجهاره در مرکب آورد پای شد از چنبر مهد میدان گرای (۶۶, ۶۸)

مرکز (mərəkəz) - mərkəz, orta
طناب سر پرده خسروی کشیدند و شد میخ مرکز قوی (۱۴۵, ۱۹۱)

مرکز سخت بوم (mərəkəz-e səxtbum) - müharibə meydanı
چنین گفت با پهلوانان روم که فردا درین مرکز سخت بوم (۳۱, ۱۷۷)

مرکز نورده (mərəkəznəvərd) - mərəkəz ətrafında fırlanan
نو پره چو پیرگار مرکز نورده یکی دیر جنبش یکی زود گرد (۱۳۱, ۴۲۰)

مرکوب (mərəkub) - at
گرانمایه هائی که باشد غریب ز مرکوب و جوهر ز دنیا و طیب (۵۴, ۱۱۶)

مرگ (mərğ) - ölüm
همه چاره کرد در کوه و دشت چو مرگ آمد از مرگ بیچاره گشت (۷۵, ۵۸)

مرگ آشکار شدن (aşkara şodən-e mərğ) - acəlin çatması, ölmək
چه بودی که مرگ آشکارا شدی سکندر هم آغوش دارا شدی (۱۴۲, ۱۸۵)

ümumi (mərg-e bənbuh-ra cəşn xandən) - مرگ باتبوه راجشن خواندن
 ölümü bayram adlandırmaq
 سخن گوسخن سخت پاکیزه راند که مرگ باتبوه را جشن خواند (۷۷, ۱۸۱)
مرو (mərv) - Mərv
 چوزد لشگر کبک را برتذرو زملک نشا بورشد سوی مرو (۱۰۰, ۳۲۳)
مروت (morovvət) - alicənablıq, humanistlik, xeyirxahlıq
 مروت تو داری ومردی تراست بد اندیش را گنج با اژدهاست (۱۰۰, ۱۲۴)
مرهم (mərhəm) - məlhəm
 مرهم دادن (mərhəm dadən) - məlhəm vermək, əlac etmək
 بپرداخت آن گنج دیرینه را وزو داد مرهم بسی سینه را (۱۰۹, ۳۲۴)
مریم (məryəm) - Məryəm
 ضمیرم نه زن بلکه آتشنست که مریم صفت بکر آبستنت (۸۹, ۳۶)
مزاج (məzac) - məzac, təb
 برآمد زکوه ابرکافور یار مزاج زمین گشت کافور خوار (۳۶, ۲۷)
مزور (məzəvvər) - yalandan, kələkbaşıqla
 برغم سپاهان شه پیل بند مزور همی خورد از آن گوسفند (۱۲۳, ۹۲)
مزیدن (məzidən) - əmmək, sormaq
 زبی شیری انگشت خود میمزد بماندیر انگشت خود می گزید (۲۸, ۸۸)
مژده (mojde) - müjdə, muştuluq
 جهان را بدین مژده نوروز بود که بیداد دارا جهانسوز بود (۱۶, ۱۴۴)
 müjdə vermək, muştuluq vermək - مژده دادن (mojde dadən)
 چنین داد مژده که چون شهریار بملک سپاهان برآست کار (۱۴, ۲۲۷)
 müjdə vermək, muştuluq vermək - مژده باز دادن (mojde baz dadən)
 جهانرا بیروزی آواز ده زما مژدهء خرمی باز ده (۸۲, ۳۳۸)
مژه (moje) - kiprik
 مژه چون سنان چشمها چون عقیق ز خرطوم تادم در آهن غریق (۱۵۰, ۹۴)
 (əz- moje qətreha feşandən) - kipriyindən از مژه قطره ها فشاندن
 qətrələr tökmək, ağlamaq

سکندر در آن برف سرگشته ماند چو برف از مژه قطره ها میفشانند (۷۳, ۳۱۴)
مساح (məssah) - yerölçən
 بدین گونه مساح منزل شناس ز ساحل بساحل گرفت قیاس (۷۰, ۵۸)
مساحت (məsahət) - ölçmə
 وگراه بر روی دریا ش بود طریق مساحت مهباش بود (۶۵, ۵۸)
ölçmək - (dər məsahət kəşidən) در مساحت کشیدن
 جهان را که از غم براحت کشید بدین هندسه در مساحت کشید (۷۱, ۵۸)
مساحتگر (məsahətger) - yerölçən
 مساحتگران داشت اندازه گیر بدان شغل بگماشته صد دبیر (۶۲, ۵۷)
مست (məst) - məst
 ز جعد بنفشه بی انگیز تاب سر نرگس مست برکش ز خواب (۵, ۶۰)
məst olmaq - (məst şodən) مست شدن
 می نعل بگرفت با او بدست چنین تا شدند از می آنروز مست (۸۷, ۳۱۵)
məst etmək - (məst kərdən) مست کردن
 بیا ساقی از می مرا مست کن چو می در دهی نقل بر دست کن (۱, ۱۱۲)
məst olmaq - (məst gəştən) مست گشتن
 بیا ساقی آن ارغوانی شراب بمن ده که نامست گردم خراب (۱, ۴۰)
əzmək - (məst yaftən) مست یافتن
 چو روسی برومی چنان دست یافت ز کویال خود پیل را مست یافت (۱۰۳, ۴۱۸)
məst - qəzəbli, qızgın
 بران گرگ درنده چون شیر مست بر اشفت پولاد هندی بدست (۶۳, ۴۱۵)
مستجاب (mostəcab) - qəbul olunmuş
qəbul olunmaq - (mostəcab şodən) مستجاب شدن
 دعای تو بر هر چه دارد شتاب من آمین کنم تا شود مستجاب (۶۳, ۲۹)
qəbul etmək - (mostəcab kərdən) مستجاب کردن
 تو گفتی که هر کس که در رنج و تاب دعائی کند کنم مستجاب (۷۷, ۸)
مستراح (mostərah) - tualet

چو مرغ از پی کوچ بر کش جناح مشو مست راح اندرین مستراح (۱۹۷, ۱۸۹)

مستی (mästi) - mästlik
 سکندر زمستی شده نیمخواب روان آب درچنگ وچنگی چوآب (۶۴, ۲۸۰)
 (mästi kərdən) - mästlik etmək
 همان زنگیان چیره دستی کنند چو بیلان آشفته مستی کنند (۷۸, ۸۹)
 سکندر زمستی شده نیمخواب روان آب درچنگ وچنگی چوآب (۶۴, ۲۸۰)
 (mästi (bər kəsi) dər amədən) - birinin məst olması
 چو مستی درآمد بران شوربخت بغلتید چون سایه درپای تخت (۴۵۱, ۴۴۳)

مسجل (məscəl) - təsdiq olunmuş
 نویسم خطی زین نیایش گری مسجل بامضای پیغمبری (۲۵, ۱۱)
 (məscəl kərdən) - təsdiq etmək
 بحر فی مسجل کنم نام او که ماند درین جنبش آرام او (۵۷, ۴۴)

مس (mes) - mis
 جهودی مسی را زرانود کرد دکان غارتیدن بدان سود کرد (۹۶, ۳۷)

مس (mes) - hal, əhval
 (mes-e xiş-ra kimiyai kərdən) - halını dəyişdirmək, əhvalını yaxşılaşdırmaq
 بمن ده که تا زودوانی کنم مس خویش را کیمیائی کنم (۲, ۳۲۵)

مسدس (məsdəs) - altıbucaqlı
 مربع مخالف نمودی خیال مسدس نشان دور دادی زحال (۲۲, ۱۲۸)

مسکن (məskən) - yer, məskən
 همان ربع مسکون ازو شد پدید بدان مسکن از ما که داند رسید (۷۳, ۵۸)

مسلخ (məsləx) - qırğın
 درآن مسلخ آدمیزادگان زمین گشته کوه از بس افتادگان (۷۴, ۱۸۰)

مسلسل (məsəlsəl) - bir-birinə qarışmış, bir-birinə birləşmiş
 بران جام از آنجا که پیوند بود مسلسل کشیده خطی چند بود (۲۹, ۳۱۱)

سارینماق (məsəlsəl şodən) - sarınmaq
 برو چون مسلسل شود بند سخت کشندش بینجاه مرد ازدرخت (۳۳۳, ۴۳۵)

بۈرۈق-بۈرۈق etmək, qıvrım-qıvrım etmək
 (məsəlsəl kərdən) - مسلسل کردن
 مرو تا بخون سرخ رویت کنم مسلسل تراز جعد مویت کنم (۲۰۰, ۹۷)

دۈیۈن-دۈیۈن, buruq-buruq
 (məsəlsəlşekənc) - مسلسل شکنج
 کمند ازدهائی مسلسل شکنج دهن باز کرده بتاراج گنج (۴۵, ۱۶۹)

مەسئەت (məsnəd) - məqam, mövqə
 که هرتخت را تخته هست پیش (۷۵, ۱۶۵)
 مزین تکیه برمسند و تخت خویش

مەسئەت (məsnəd) - yerləşdiyi yer
 ستون خرد مسند پشت او مه انگشت کش گشته زانگشت او (۱۲, ۱۴)

مەشت (moşt) - əl, ovuc
 تلی چند رومی و چینی بکشت (۱۰۴, ۴۱۸)

مەشتی (moştı) - bir qrup
 بشرطی که مشتی فرومایگان ند زدند کالای همسایگان (۳۰, ۲۲)

مەشتی (moştı) - bir ovuc
 بکس روی ننماید از هیچ راه کند بی نیازی بمشتی گیاه (۵۷, ۲۹۲)
 (be-moşt gereftən) - əlinə almaq, əlində tutmaq
 چو پیر کهن گردد آزرده پشت ز نیزه عصا به که گیرد بمشت (۱۰۹, ۱۵۱)

بە-مەشتیگەزاف زەبان بەر قەشادەن (be-moştigəzaf zəban bər qəşadən) - bir qədər boş sözlər demək, boş-boşuna öyünmək
 دگر زنگیی رفت سوی مصاف زبان بر گشاده بمشتی گزاف (۲۲۱, ۹۹)

مەشتەری (moştəri) - Müştəri
 برآراسته قوس را مشتری زحل در ترازو ببازیری (۵۵, ۶۷)

مەشتەری (moştəri) - ağıl, elm
 (bər-moştəri zohre feşandən) - ağılı gözəl dillə birləşdirmək, ağıllı fikirləri gözəl dillə yazmaq
 بر مشتری زهره فشاندن

دبیر عطارد منش را نشاند که بر مشتری زهره داند فشاند (۱۲۴, ۳۴۸)

Çin müşgü - moşg-e çin) مشگ چین

ز دیبای چینی بخروارها هم از مشگ و چین باوی انبارها (۵۵, ۳۸۵)

qara və quru müşgün bir növü) مشگ سیاہ

سر زلف پیچان چومشگ سیاہ وزو مشگبو گشته مشکوی شاه (۴۳, ۶۷)

qara müşg, qara və quru müşgün bir növü) مشگ سیه

بر آن گونه گندمی رنگ او چومشگ سیه خال جوسنگ او (۵۴, ۳۳۶)

Təraz müşgü, keyfiyyəti ilə tanınmış müşg) مشگ طراز

گللاب سپاهان و مشگ طراز سر ناهه و شیشه کردند باز (۸۱, ۲۲۰)

xalis müşg) - moşg-e nab) مشگ ناب

سر زلفش از چنیر مشگ ناب رسن کرده در گردن آفتاب (۱۰۶, ۲۱۴)

qara mürəkkəb) - moşg-e nab) مشگ ناب

جهاندار فرمودکز مشگ ناب نویسند هر جانبی را جواب (۳۰, ۲۴۲)

müşgü (ətrini) - be-moşk xaşak feşandən) بمشگ خاشاک فشاندن

zibillə yox etmək, nəticəsi olmayan bir işlə məşğul olmaq

برین مشگ خاشاک نتوان فشاند که بوی خوش مشگ پنهان نماند (۳۳, ۱۶۲)

müşgrəngli, qara) - moşg) مشگ

سری که سزاوار باشد بتاج سرین گاه او مشگ باید نه عاج (۵۱, ۲۸)

moşg-ra ba-hərir be-kar avərdən) - yazmaq) مشگ را باحریر بکار آوردن

طلب کرد کاید زدیوان دبیر بکار آورد مشگ را با حریر (۱۵۵, ۱۵۴)

moşg-e siyäh bər hərİR pərakəndən) - yazmaq) مشگ سیه بر حریر پراکندن

ز ناف قلم دست چابک دبیر پراکند مشگ سیه بر حریر (۲۴, ۳۵۶)

ətirli, ətirsəçan) - moşgbər) مشگبیر

دبیر عطارد منش را نشاند که بر مشتری زهره داند فشاند (۱۲۴, ۳۴۸)

Müştərisifət, Yupiter görkəmli, gözəl) - moştəripeykər) مشتری بیکر

بیاد شه آن مشتری بیکران چو زهره کشینند رطل گران (۶۷, ۲۸۰)

Şərq) - məşreğ) مشرق

چو روز جوانی بیایان رسید سپیده دم از مشرق آمد پدید (۴۹, ۲۸)

bər xətt-e məşreq ələm əndaxjən) - Şərqə yollanmaq) علم برخط مشرق علم انداختن

زیرگار مغرب چو پرداختی علم برخط مشرق انداختی (۴۳, ۳۵۶)

Şərq) - məşreğzəmin) مشرق زمین

زحد حبش عزم چین ساختم ز مغرب بمشرق زمین تاختم (۱۷, ۳۴۹)

məşəl) - məş'əl) مشعل

Günəş) - məş'əl-e ruz) مشعل روز

گل باغ عالم افروز باد چراغ شبش مشعل روز باد (۲۳, ۵۳)

məşəlsöndürən) - məş'əlkoş) مشعلکش

چو کردی چراغ مرا نوردار زمن باد مشعل کشان دور دار (۳, ۱۰)

məşəl) - məş'əle) مشعله

زبان اوران را بتو بار نیست که با مشعله گنج را کار نیست (۳۹, ۶)

sözünün qısa forması, məşguliyyət) - məşguli) مشغولیت

məşguliyyət, əyləncə

بمشغولی نغمهء این سرود شوم فارغ از شغل دریا و رود (۶, ۱۱۸)

mex, tuluq) - məşk) مشک

نکر گونه برهریکی تخت عاج برو زنگی برسراز مشک تاج (۱۵۱, ۹۴)

müşg, ətirli maddə) - moşg) مشگ

نه آهو ولی ناهه از مشگ پر چو دندان آهویرآموده در (۱۳, ۱۵)

xüsusi şəkildə hazırlanmış müşg) - moşg-e poxte) مشگ پخته

بلیناس را نیز گنجی تمام هم از مشگ پخته هم از عود خام (۳۳, ۳۲۵)

müşg istehsal etmək, müşg yaratmaq) - moşg pərvərdən) مشگ پروردن

چو آهو بچین مشگ پرورده بود قرنفل بهندوستان خورده بود (۵۱, ۳۳۶)

Çin müşgü - moşg-e çin) مشگ چین

ز دیبای چینی بخروارها هم از مشگ و چین باوی انبارها (۵۵, ۳۸۵)

qara və quru müşgün bir növü) مشگ سیاہ

سر زلف پیچان چومشگ سیاہ وزو مشگبو گشته مشکوی شاه (۴۳, ۶۷)

qara müşg, qara və quru müşgün bir növü) مشگ سیه

بر آن گونه گندمی رنگ او چومشگ سیه خال جوسنگ او (۵۴, ۳۳۶)

Təraz müşgü, keyfiyyəti ilə tanınmış müşg) مشگ طراز

گللاب سپاهان و مشگ طراز سر ناهه و شیشه کردند باز (۸۱, ۲۲۰)

xalis müşg) - moşg-e nab) مشگ ناب

سر زلفش از چنیر مشگ ناب رسن کرده در گردن آفتاب (۱۰۶, ۲۱۴)

qara mürəkkəb) - moşg-e nab) مشگ ناب

جهاندار فرمودکز مشگ ناب نویسند هر جانبی را جواب (۳۰, ۲۴۲)

müşgü (ətrini) - be-moşk xaşak feşandən) بمشگ خاشاک فشاندن

zibillə yox etmək, nəticəsi olmayan bir işlə məşğul olmaq

برین مشگ خاشاک نتوان فشاند که بوی خوش مشگ پنهان نماند (۳۳, ۱۶۲)

müşgrəngli, qara) - moşg) مشگ

سری که سزاوار باشد بتاج سرین گاه او مشگ باید نه عاج (۵۱, ۲۸)

moşg-ra ba-hərir be-kar avərdən) - yazmaq) مشگ را باحریر بکار آوردن

طلب کرد کاید زدیوان دبیر بکار آورد مشگ را با حریر (۱۵۵, ۱۵۴)

moşg-e siyäh bər hərİR pərakəndən) - yazmaq) مشگ سیه بر حریر پراکندن

ز ناف قلم دست چابک دبیر پراکند مشگ سیه بر حریر (۲۴, ۳۵۶)

ətirli, ətirsəçan) - moşgbər) مشگبیر

از آن مشگبرابر گل ریخته   مه از سنبله سنبله آویخته (۵۳, ۲۳۶)

مشگ بوم (moşgbum) - müşgevi, ətirli

مشگ بوم کردن (moşgbum kərdən) - ətirli etmək, yazmaq, izah etmək

گزارنده نقش دیبای روم   کند نقش دیبایچه را مشگ بوم (۱۰, ۱۲۷)

مشگبوی (moşgbuy) - müşgətirli

کنیزی سیه چشم و پا کیزه روی   گل اندام و شکرلب و مشکبوی (۸۱, ۳۸۷)

مشگبو گشتن (moşgbu gəştən) - ətir saçmaq

سر زلف پیچان چو مشگ سیاه   وزو مشکبو گشته مشکوی شاه (۴۳, ۶۷)

مشگ بید (moşgbid) - söyüdün ətirli bir növü

مشگ بید کاشتن (moşgbid kaştən) - müşgbid əkmək, ədalət ağacı əkmək

بهندوسنان کاشتم مشگ بید   بکارم بچین یاسمین سپید (۱۹, ۳۵۰)

مشگ بید (moşgbid) - gecə

اسیر سمیرگ شدن مشگ بید (əsir-e səmənberg şodən-e moşgbid) - səhərin açılması, qaranlığın çəkilməsi

اسیر سمیرگ شد مشگ بید   غراب سیه صید باز سپید (۴۷, ۱۰۹)

مشگ سای (moşgsay) - ətirli

نموده جو از گندم مشکسای   نه چون جوهر فروشان گندم نمای (۵۵, ۳۳۶)

مشگ سای (moşksay) - qara

سم گور برسبزه حاریده جای   چو برسبز دیبا خط مشگ سای (۳۳, ۳۴۲)

فələyin - fələyin (bər sər moşgsay şodən-e fələk) - bərsərşək sayı şodən fələk başını qara rəngləməsi, gecənin düşməsi

فلك تا نشد برسرش مشکسای   نیامد ز اوردگه باز جای (۲۴۰, ۴۲۸)

مشگ بست (moşgbəst) - müşklə dolu

همان نافهء آهوان مشگ بست   مگر چنگ و دندان یوزان شکست (۱۰۵, ۳۰۷)

مشگو (moşgu) - hərəmxana

سر زلف پیچان چو مشگ سیاه   وزو مشکبو گشته مشکوی شاه (۴۳, ۶۷)

مشگ و ماه (moşk-o- mah) - qara ətirli saç və ayüzlü, gözəl

فرستاد هر دو بمشگوی شاه   که در خورد مشکو بود مشگ و ماه (۸۸, ۲۲۱)

مشگین (moşgin) - qara

بمشگین زکال آتش لاله رنگ   در افتاده چون عکس گوهر بسنگ (۲۷, ۲۷۷)

مشگین پرند (moşginpərənd) - qara

علم برکش ای آفتاب بلند   خرامان شو ای ابر مشکین پرند (۳, ۴۵)

be-diba-ye udi bədəl gəştən-e (be-diba-ye udi bədəl gəştən-e) - bədibəy eودی بدل گشتن مشکین پرند طراز

moşgin pərəndtəraz) - naxışlı qara ipəyin (gecənin) Udi qumaşına (səhərə) çevrilməsi, səhərin açılması

سحرگه که مشکین پرند طراز   بديبای عودی بدل گشت باز (۱۰۰, ۴۸۱)

qara ipək (moşginhərir) - مشکین حریر

نیینی که باشد ز مشکین حریر   فروشنده پاک را ناگزیر (۹, ۲۸۸)

مشگین سرشت (moşginsereşt) - müşgətirli

در آمد بمشکوی مشکین سرشت   چو آب روان کاید اندر بهشت (۳۷, ۲۱۷)

müşghörüklü, müşgkəməndli (moşginkəmənd) - مشکین کمند

ز بهر شه آن ماه مشکین کمند   ز چشم و دهان ساخت بادام و قند (۸۷, ۲۲۱)

مصاف (məsaf) - müharibə, döyüş meydanı

سنانم زیهلو در آید بناف   دروغی نمی گویم اینک مصاف (۵۴, ۴۱۵)

Misir (mesr) - مصر

بهر ناحیت نام داغش رسید   بمصرو حبش بوی باغش رسید (۳۹, ۷۷)

moserr) - inadkar, əzmində möhkəm (moserr) - مصر

سخن چون زر مصری اراستن (۵۹, ۱۳۳)

مصرشه (moserrşəh) - əzmkarşah (İskəndər)

سوی مصرشه رفت چون رود نیل (۲۸۵, ۳۷۴)

چو گفت این فرود آمد از پشت پیل

مصری (mesri) - misirli

که بر مصریان تنگ شد مرزوبوم (۱۸, ۸۰)

تظلم زنانند بر شاه روم

mesri) -sif. Misir, Misirə məxsus (mesri) - مصری

زمصرى ورومى وچينى پرنده برآراست پيرايه ارجمند (۱۴, ۲۱۶)

مصطفى (mostəfa) - Məhəmməd peyğəmbər (s.)
 نظامى بدین بارگاه رفیع نیارد بجز مصطفى را شفیع (۴۴, ۱۲)

مصقل (mosəqqəl) - pardaxlanmış
 مصقل کردن (mosəğğəl kərdən) - pardaxlamaq
 بصورتگرى بود رومى بیای مصقل همى کرد چینی سراى (۴۱, ۲۷۸)

مصوص (məsus) - yemək növü (göyərçin əti, badam və püstədən düzəldilir)
 مصوص سرائى و ریچار نغز زبادام و پسته برآورده مغز (۲۴۹, ۲۶۷)

مطبخ (mətbəx) - mətbəx
 یکى راسرازن بریدن ببرد بمطبخ فرستادن از بهر خورد (۹۵, ۹۰)
 مطبخى (mətbəxi) - aşbaz
 بفرمای تا مطبخى در نهفت نهاد جفته وان را کند خاک جفت (۹۷, ۹۰)

مطرا (motərra) - bəzək, tərəvət, yenilik
 مطرا کردن (motərra kərdən) - tərəvətləndirmək, yeniləşdirmək
 بمنسوج خوارزم وديبای روم مطرا کنند آنچه مرزوبوم (۷۲, ۲۲۰)

مطرب (motreb) - musiqiçi
 نشاندهند مطرب فشاندهند مال که آمد چنان بازيى درخيام (۴۶, ۱۱۵)

مطرح (mətrəh) - tələ
 که چون بایدم مطرحى ساختن شکارى درآن مطرح انداختن (۷, ۲۰)

مطلق (motləğ) - dəyişilməz, mütləq
 چو وهم از همه سوى مطلق حرام چو اندیشه درتیز رفتن تمام (۷۲, ۳۸۶)

معامل (mo'amel) - tacir, qiymətgöyan
 دران آرزوگاه فرخار دیس نکرد ارزو با معامل مکيس (۴۱, ۳۸۴)

معانى (mə'ani) - mənə, mənalar
 راه معانى گرفتن (rah-e mə'ani gereftən) - mənə ardınca getmək
 سکندر که راه معانى گرفت پی چشمهء زندگالتى گرفت (۴۵, ۶۳)

معنور (mə'zur) - üzürlü
 معنوربودن (mə'zir budən) - üzürlü olmaq
 زمن رخت این همراهان نور باد زبانم بدین نکته معنورباد (۸, ۸۳)

معتدل (mə'tədel) - mülayim
 هوا معتدل بوستان دلکش است هواى دل بوستان زان خوشست (۱۶, ۶۱)

معراج (mə'rac) - yüksəlmə, merac
 شهبى که آرزومند معراج تست زمین بوس او درة التاج تست (۷, ۴۶)

معركه (mə'rəke) - meydan
 چو در معركه بر کشم تیغ نیز بکوهه کنم کوه را سنگ ریز (۱۶۷, ۹۵)

معشوق (mə'suğ) - məşuqə
 برعاشقان گر بدى بد شوم همان به که معشوق خود خودشوم (۷۴, ۳۵)

معشوقى (mə'suği) - vürğunluq, məşuqəlik
 زبند جهان داد خود را خلاص بمعشوقى عرشیان کشت خاص (۶, ۱۵)

معلق (mə'əlləğ) - fırlanan
 برو غبغبى کاب ازومى چکيد برآتش بر آب معلق که دید (۸۴, ۳۸۷)

معلق زن (mə'əlləğzən) - fırlanan, dövrəvuran
 همان پایکوبان کشمیرزاد معلق زن از رقص چون دیوباد (۴۹, ۳۸۵)

معلق زنان (mə'əlləğzənan) - fırlanan, dövrəvuran
 چو هندوى بازیگر گرم خیز معلق زنان هندوى تیغ نیز (۲۵۷, ۱۰۲)

معنبر (mə'ənbər) - ətirli
 بر اورنگ شاهنشهبى بر نشست گرفته ترنجى معنبر بدست (۱۰۰, ۲۵۶)

معنبر شدن (mə'ənbər şodən) - ətirə bürünmək, müənbər olmaq
 برآن صیدگه چون گنر کرد شاه معنبر شد از گرد اوصیدگاه (۴۵, ۳۴۲)

معنبر کردن (mə'ənbər kərdən) - ətirə bürümək
 زمین را بجرعه معنبر کنیم بسر شوى شادى گلى تر کنیم (۲۳۵, ۲۷۳)

معنى شناس (mə'nişenas) - mənabilən
 زهر دانشى کوبود درقیاس وزو گردد اندیشه معنى شناس (۱۸, ۷۰)

معیار (me'yar) - ölçü, meyar
 بمعیار این چارسوره روی نسنجد دو جوتا نذر دد جوی (۵, ۸۳)

مغ (moğ) - muğ, atəşpərest
 جو خسرویر آن گنجدان دست یافت مغان را ز جام مغان مست یافت (۱۰۷, ۳۲۱)

مغاک (məğak) - yerin altı, çala, çuxur
 نشان جست از آن آتش تابناک که چون میدهد روشنی زان مغاک (۶۲, ۳۱۳)
 مغاک گشتن (məğak gəştən) - çala- çuxur olmaq

مغاک (məğak) - göyün altı, aşağı
 فلک در بلندی زمین در مغاک یکی طشت خون شد یکی طشت خاک (۷۹, ۱۴۲)

مغانه (moğane) - muğ adətiylə
 مغانه می لعل بر داشته بیاد مغان گردن افراشته (۲۴, ۲۰۸)

مغرب (məğreb) - Qərb
 طرفدار مغرب بمردانگی قدرخان مشرق بفرزانگی (۱۰, ۴۶)
 مغربی (məğrebi) - pul vahidi
 ببازار شد تا بزرز رکشد بیک مغربی مغربی در کشد (۳, ۲۲)

مغز (məğz) - beyin
 جو بر داری از ره گذردود را خورد پشه مغز نمرود را (۳۳, ۵)
 مغز-e kuh əz-sər əndaxtən) - daği yerindən
 oynatmaq, daği külə çevirmək
 ز خرمهره مغز پرداخته زمین مغز کوه از سرانداخته (۲۵۰, ۱۰۱)
 مغز-e dəhən borun rixtən-e məğz) - beynin
 burundan gəlməsi, ölmək
 ز پولاد لخت گردن شکن برون ریخته مغزها از دهن (۱۸, ۴۵۳)
 مغز-e (çizi, kəsi) cuş dər
 əfkəndən) - beynini coşdurmaq, vəlvələyə salmaq
 بمغز خراسان در افکند جوش خراسانیان را بمالید گوش (۱۱۱, ۳۲۱)
 مغز-e dər sər kərdən) - beyni coşdurmaq
 بر آن شد که در مغز تاب آورد سوی کید هندو شتاب آورد (۲۶, ۳۲۷)

در مغز کوه رفتن (dər məğz-e kuh rəftən) - daği deşmək
 ترنگ کمان رفته در مغز کوه فشافتن کمان تیر بر هر گروه (۱۷, ۴۵۲)

مغز (məğz) - huş, ağıl
 مغز-e palude) - zayolmuş ağıl, itirilmiş ağıl
 زبس صاف پالوده عطرسای بسا مغز پالوده کامد بجای (۲۵۰, ۲۶۷)
 مغز-e palude) - ağılın yerinə
 gəlməsi, zayolmuş ağılın bərpası
 زبس صاف پالوده عطرسای بسا مغز پالوده کامد بجای (۲۵۰, ۲۶۷)
 مغز-e dər amədən-e fəramuşkari) -
 huşsuz olmaq
 زبیری دگرگون شود رای نغز فراموشکاری در آید بمغز (۱۱۰, ۱۵۱)
 مغز (əz- çizi, kəsi) bər avərdən) - ağılını
 aparmaq, heyran etmək
 مصوص سرانی و ریچار نغز زیادام و پسته بر آورده مغز (۲۴۹, ۲۶۷)

مغز (məğz) - fikir, düşüncə
 در آن رهگذرهای اندیشناک پراکنده شد بر سرم مغز پاک (۱۷, ۲۱)
 مغز-e şodən-e məğz) - düşüncənin
 artması, düşüncənin kamilləşməsi
 بسی نافه مشگ و دیبای نغز کز ایشان فروده شود هوش و مغز (۷۲, ۲۸۰)
 مغز-e hekmət be-kar avərdən) - hikməti işə
 salmaq, hikmətli sözlər işlətmək
 چونقد سخن در عیار آورد همه مغز حکمت بکار آورد (۳۴۶, ۹۳)
 مغز-e dər sər kərdən) - ağıl başa yığmaq,
 ağıllanmaq
 بگفتار شه مغز را تر کنم بگفت کسان مغز در سر کنم (۱۹, ۵۲)
 مغز-e ra tər kərdən) - həvəslənmək, yeni fikrə
 gəlmək

بگفتار شه مغز را تر کنم   بگفت کسان مغز در سر کنم (۵۲, ۱۹)
 fikrini cilalamaq, fikrini itiləmək - (məğz-ra tiz kərdən) مغز را تیز کردن
 گزارش کنان تیز کن مغز را   گزارش ده این نامه مغز را (۳۳۹, ۵)
 fikri işıqlandırmaq - (məğz-ra rouşən kərdən) مغز را روشن کردن
 چنان گوید این نامه مغز را   که روشن کند خواند نش مغز را (۴۴, ۶۴)
 baş - (məğz) مغز
 چو اقتاد دشمن دران پای لغز   بسم سمنش بسنید مغز (۴۲۳, ۱۶۸)
 qillə, gövdə - (məğz) مغز
 یکی گرز هفتاد مردی بدست   که البرز را مغز در هم شکست (۴۲۹, ۲۵۳)
 iç, ləpə - (məğz) مغز
 چنان میخورد زنگی خام را   که زنگی خورد مغز بادام را (۹۲, ۱۲۷)
 mənə, mahiyyət - (məğz) مغز
 در آن تندی ئ آتش افروختن   کز و حواست مغز سخن سوختن (۱۵۴, ۱۵۴)
 işin - (əz- məğz-e kar çerbi əngixtən) از مغز کار چربی آنگیختن
 mahiyyətini gözəl bəyan etmək, məsələnin mahiyyətindən şirin danışmaq
 همان چرب گو مرد شیرین گزار   چنین چربی آنگیخت از مغز کار (۳۲۶, ۱۰)
 istək, arzu - (məğz) مغز
 یکی روسیش پاسخی داد نغز   کزین پوست میزاید آنجمله مغز (۴۵۸, ۳۳)
 daxili və xarici aləm - (məğz-o-pust) مغز و پوست
 insanın – (əz- məğz-o-pust ağəhi daştən) از مغز و پوست آگاهی داشتن
 daxili və xarici aləminə bələd olmaq
 نگر کاگی دارد از مغز و پوست   شناسد بد از نیک و دشمن زدوست (۱۹۸, ۹۹)
 beynixarab, başixarab - (məğzpuside) مغز پوسیده
 نو ای مغز پوسیده سالخورد   زگستاخی خسروان باز گرد (۱۵۰, ۱۰۳)
 ölüm, başqoyma - (məğzkubi) مغز کوبی

بجز مغز کوبی ندانست چیز (۴۲۱, ۱۴۶)
 məğlub - (məğlub) مغلوب
 از آن هندسی حرف شکلی کشید   که مغلوب و غالب درو شد پدید (۷۲, ۴۶)
 müğənni - (moğənni) مغنی
 ترنم شناسان دستان نیوش   زبانگ مغنی گرفتند گوش (۳۸, ۱۰۸)
 şadıqqətirən, xumarlandıran - (mofərreh) مفرح
 رحیم برقص آورد آبرا   عقیق مفرح دهد خوابرا (۴۶۸, ۸۱)
 tək, misilsiz - (mofred) مفرد
 برآمد دلیران مفرد سوار (۱۳۹, ۲۸)
 paltar, örtük - (məfrəş) مفرش
 که بروی زدیا نبد مفرشی (۴۵۹, ۵۰)
 kasıb, yoxsul - (mofles) مفلس
 که مفلس بجان کوشد از بهر گنج (۱۴۵, ۴۱)
 qədər, miqdar - (məqadir) مقادیر
 مقادیر منزل هویدا شد (۵۷, ۶۳)
 dayaq, nöqtə, yer, mənzil - (məqam) مقام
 dayanmaq, mənzil etmək - (məqam avərdən) مقام آوردن
 بهر شهری آورد لختی مقام (۳۲۴, ۱۱۰)
 mənzil etmək, yaşamaq - (məqam saxtən) مقام ساختن
 تونی قبله هر جا که سازی مقام (۳۸۰, ۶۷)
 xoşbəxt, uğurlu - (moqbel) مقبل
 نه با مقبلان دشمنی ساختن (۳۶۲, ۱۱۲)
 qədər, miqdar - (meqdar) مقدار
 چنین تا بمقدار هفتاد مرد   بتیغ آمد از رومیان در نبرد (۹۶, ۱۸۳)
 nə qədər ki, ... qədər - (be-meqdar-e an ke, ...) بمقدار آن که ..
 که مرغی برون آورد سرز آب (۲۵۳, ۶۷)
 qiymət - (meqdar) مقدار

بمقدار خود هر یکی را شناخت که از هر متاعی چه شایسته ساخت (۲۸، ۴۵۸)

be-meqdar-e xiş - öz səviyyəsinə uyğun (بمقدار خویش)

ولی شاه باید که در کار خویش پژوهش نماید بمقدار خویش (۴۲، ۲۳۴)

Makedoniya - (məqduniye) مقدونیه

سکندر بدستوری رهنمون زمقدونیه برد رایت برون (۳۴، ۸۱)

taziyana (şölə) - (məğrə'e) مقررعه

زمین لرزه مقررعه در دماغ زده آتشین مقررعه چون چراغ (۱۳۷، ۹۳)

alovlanmaq - (məqrə'e zədən) مقررعه زدن

زمین لرزه مقررعه در دماغ زده آتشین مقررعه چون چراغ (۱۳۷، ۹۳)

qamçı - (məğrə'e) مقررعه

qamçılamaq - (məqrə'e zədən) مقررعه زدن

مران چون نظر بر من انداختی مزن مقررعه چونکه بناختی (۳۸، ۱۲)

haçabaş oxun ucu, peykantı - (məğraze) مقراضه

بمقراضه تیر پهلوشکاف بسی آهو افکنده با نافه ناف (۵۱، ۳۴۳)

kəsmə - (meğrazi) مقراضی

جو سوزن سنان سینه را دوخته زمقراضه مقراضی آموخته (۲۴، ۴۵۳)

naxışlı, bəzəkli - (moğərnə) مقرنس

شنیدم که بود اندران خاره کوه مقرنس یکی طاق گردون شکوه (۵۴، ۱۲۱)

bəzənmək, naxışlı olmaq - (moğərnə şodən) مقرنس شدن

زبس رایت انگیزی سرخ وزرد مقرنس شده گنبد لاجورد (۲۸، ۱۱۴)

arzu, istək - (məğsud) مقصود

چه دولت که در بند کار تو نیست چه مقصود کان درکنار تو نیست (۵۵، ۴۹)

məqsəd - (məğsud) مقصود

نپنداری ای خضر پیروز پی که از می مرا هست مقصود می (۶۸، ۲۹)

müqim, daimi yaşayan - (moqim) مقیم

مقیمه نبینی درین باغ کس تماشا کند هر یکی یکنفس (۶۴، ۷۴)

iştirakçı, əhl - (moqim) مقیم

مقیمان مجلس نوینند پیش (۱۰۰، ۲۹۵)

şəhər əhli - (moqiman-e şəhr) مقیمان شهر

دلم نیست غافل زشاهان دهر (۱۹۳، ۲۶۲)

məktəb - (məktəb) مکتب

که چون سربر آری بچرخ بلند زمکتب بمیدان جهانی سمند (۳۰، ۷۱)

məkr, hiylə - (məkr) مکر

مشو غافل از مکر ونیرنگ او (۱۱۲، ۲۱۴)

naxış tikilmiş, naxışlı - (mokəlləl) مکمل

همه درزش ازگرد کافور پر (۷۵، ۲۸۰)

ornamentli - (mokəlləl) مکمل

بگوهر برآمده با طوق وتاج (۶۰، ۱۱۶)

ulduz naxışlı, parlaq naxışlı - (məkukəb) مکوکب

بپوشید خفتانی از کرگدن مکوکب بزر زآستین تا بدن (۲۷۷، ۱۰۳)

sövdələşmə - (mokis) مکاس - (mokis) مکیس

sövdələşmək - (mokis kərdən) مکیس کردن

نکرد آرزویا معامل مکیس (۴۱، ۳۸۴)

təsdıq ədatı, yəqin - (məgər) مگر

که تا زوکشم ملک در خویشتن (۹۳، ۱۳۵)

sual ədatı, məgər - (məgər) مگر

مگر چنگ و دندان یوزان شکست (۱۰۵، ۳۰۷)

bəlkə - (məgər) مگر

خود این زربدان زرشد آمیخته (۱۳، ۲۳)

başqa, yalnız - (məgər) مگر

مگروقت آن کاب و هیزم نماند (۹، ۱۷۵)

məqsəd budaq cümləsində bağlayıcı funksiyasında işlənir - (məgər) مگر

مگر دور گردد شه از داوری (۱۹۵، ۳۶۷)

sanki, elə bil - (məgər) مگر

بسنگ سیه برز سرخ سود مگر بر محگ ز ره می آزمود (۲۱۶, ۲۱)

مگر (mægər) - zaman kəsiyi bildirən bağlayıcı, nə qədər ki... ,
neçə (vaxt) ki...

زمیدان نخواهم شدن باز جای مگر لشگری را در آرم از پای (۲۱۹, ۴۲۶)

مگرک (mægər k(ke)) - əgər (۴۵)

نجویند کین تازه دارند مهر مگر کز روش باز ماند سپهر (۲۲۹, ۳۶۹)

مگرک (mægər k(ke)) - məqsəd budaq cümləsində işlənən bağlayıcı (۴۵)

مگر کاتشی بر فرزند لعل در آتش نهند از پی شاه نعل (۳۴۲, ۲۷۴)

مگرک (mægər k(ke)) - bəlkə (۴۵)

مگر کز کلید تو وتیغ من گشاده شود کار این انجمن (۹۰, ۲۹۴)

مگرک (mægər k(ke)) - yəqin ki, ... (۴۵)

مگرکان سخن را گران دید شاه نکرد از سر خشم در من نگام (۴۹۵, ۴۴۶)

مگرک (mægər k(ke)) - bəlkə, əksinə (۴۵)

نه ایم آمده از پی دلخوشی مگر کز پی رنج و سختی کشی (۸, ۱۷۵)

مگرک (mægər k(ke)) - sual ədatı, mægər (۴۵)

مگر کاتشست این دل سوخته که از خار خوردن شد افروخته (۳۷, ۳۳)

مگرک (mægər k(ke)) - yalnız, başqa (۴۵)

نیندیشید از هیچ خونخواره مگر کز ضعیفی و بیچاره (۱۱۱, ۳۴۷)

مگس (mægəs) - milçək

ordugahı (mægəs gerd-e xərqah nəqozaştən) - مگس گرد خرگاه نگذاشتن
möhkəm qorumaq, ordugah ətrafında milçəyin uçmasına imkan
verməmək

دو رویه سپه پاس برداشتند مگس گرد خرگاه نگذاشتند (۱۹۹, ۴۲۵)

ملال (məlal) - bezmə

ملال گرفتن (məlal gereftən) - bezmək

جهان پادشاه چون شود دیرسال پرستنده را زوبگیرد ملال (۹۸, ۱۹۸)

ملالت (məlalət) - qəm, qüssə, kədər

ملالت گرفتن (məlalət gereftən) - qəmlənmək, kədərlənmək

ملالت گرفت از من ایام را بکنج ارم بر دم آرام را (۶۷, ۳۵)

ملامت (məlamət) - məzəmmət

ترا کاسه و خوان پر از گوهرست ملامت ببین تا که را در خورست (۲۷۴, ۲۶۹)

ملت (məllət) - millət

دیگر نامه ها را که جونی نخست بجمهور ملت نباشد درست (۱۱۳, ۳۹)

ملخ (mələx) - çəyirtgə

دو لشگر چو مور و ملخ تاختند نبردی جهان در جهان ساختند (۷۳, ۱۷۱)

ملک (məlek) - şah

غلیواژ را پاکبوتر چه کار بباز ملک در خورست این شکار (۶۲, ۴۴)

شاهلار نەسلی (məlek bər məlekzad) - ملک بر ملک زاد
جهان ایمن از دانش و داد او ملک بر ملک زاد بر زاد او (۹۷, ۳۴۶)

ملک (məlek) - şah (İskəndər)

ملک ماند خالی در آن جای خویش نهاده یکی تیغ الماس پیش (۱۵۱, ۳۶۴)

ملک (məlek) - şah (Çin xaqanı)

نشسته ملک بر یکی زنده پیل ز ما تا بدو نیست بیش از دو میل (۲۴۷, ۳۷۱)

ملک (molk) - ölkə

بیزیر آمدن ز آسمان بر زمین بسی بهتر از ملک ایران بچین (۳۵, ۳۵۱)

ملک (molk) - torpaq, yer

دنیای (molk-e cəhan) - ملک جهان
که چون شاه یونان ملک فیلقوس بر آراست ملک جهان چون عروس (۱۰, ۷۰)

دنیای (molk-e aləm) - dünya

در آباد و ویران نشست اورم همه ملک عالم بدست اورم (۲۵, ۲۸۳)

ملک (molk-e nuşafərin) - İstəxr

بران ملک نوش آفرین بگردد بدو نیک آن مملکت بنگردد (۱۴, ۳۹۳)

ملک (molk) - şahlıq

شاهلیقدان (əz-molk rəxt pərdaxtən) - از ملک رخت پرداختن
getmək, şahlıqdan uzaqlaşmaq

چو کیخسرو از ملک پرداخت رخت نهاد اندران تاجگه جام و تخت (۱۲۸, ۲۹۹)

(bər molk-e afağ kamqar şodən) – dünyaya
 hakim olmaq, dinyaya sahib olmaq

چو بر ملک آفاق شد کامگار همی گشت بر کام او روزگار (۱۶, ۲۳۴)

ملک (mol) - şəhər
 همان ملک بردع بر انداختند یکی شهر پر گنج پرداختند (۳۱, ۳۹۴)

ملک (mol) - mülk, mal
 که از ملک دنیا بچندین درنگ درستی زر آورده بودم بچنگ (۱۰, ۲۳)

(İskəndər) - şahlıq bağışlanmış şah (mələkbəxş) ملکبخش
 چو شد ملک در ملک آن ملکبخش بمیدان فراخی روان کرد رخس (۴۶, ۲۰۹)

ملکزاده (məlekzadə) - şahzadə
 بیبانیان پهلوانی کنند ملکزادگان دشتبانی کنند (۱۹۰, ۲۰۴)

ملکشاه (məlekşah) - Məlikşah
 ملکشاه و محمود و نوشین روان که بردند گوی از همه خسروان (۴۸, ۷۷)

ملکواری (məlekvar) - şahənə, şahlara məxsus
 سلاح ملکواری ترتیب کرد بجوشن بر از تیغ ترکیب کرد (۲۷۶, ۱۰۳)

(mol) - o-mal, var-dövlət, daşınan və daşınmaz əmlak ملک و مال
 چه بندی دل خود در آن ملک و مال که هستش کمی رنج و بیشی و وبال (۱۵۷, ۲۰۲)

ملکی (məleki) - şahlıq
 چو دوران ملکی بی پایان رسد بدو دست جوینده آسان رسد (۷۸, ۱۶۵)

(moləmmə) - rəngarəng parçadan dyzəldilmiş ملمع
 (gəba-ye moləmmə) - asiman قیای ملمع
 چو گشت آن ملمع قیای جای او بدستی کم آمد زیلای او (۱۹, ۱۴)

(moluk) - mələk (məlek) sözlünün cəmi, şahlar ملوک
 ملوکی کز افسر نشان داشتند جهان را بلشگر کشان داشتند (۱۰۹, ۳۴۷)

(molukane) - şahənə, şahlara məzsus, şahlara layiq ملوکانه
 سرانی ملوکانه دار بدیند بساطی کشیده در وار جمند (۵۶, ۲۵۲)

ملک (məmləkət) - ölkə, məmləkət
 ز خصم تو چون مملکت گشت سیر بخصم افکتی پای در نه دلیر (۵۵, ۱۴۱)

(mə) - Nizami من
 بمن داد جامی پراز شیرومی (۳۲, ۶۲)

(mə) - Keyd من
 سبب چیست کاید بیگار من (۵۵, ۳۲۹)

(mə) - Xaqanın İskəndərə bağışladığı kəviz من
 که با آب حیوان بر آرد نفس (۴۹۰, ۴۴۵)

(mə) - Dəvali من
 ازین به بکشتن بر آسودمی (۳۵, ۳۹۴)

(mə) - Çin xaqanı من
 منم کار فرمانی این مرزوبوم (۴۶, ۳۵۷)

(mə) - Tərtus (rus pəhlivani) من
 هژبری کزین گونه شیر افکنم (۲۱۶, ۴۲۷)

(mə) - Sərii من
 چو شاه از ره آید کنم عزم راه (۵۸, ۳۰۴)

(mə) - Nüşabə من
 کرا زهره کین تیغ بر من زند (۱۳۹, ۲۵۹)

(mə) - İskəndər من
 کجا تیغی از تیغ من تیزتر زیبکان من آتش انگیزتر (۱۲۵, ۲۵۸)

(mə) - o-gərdən keyd-o- şəmşir-e tiz - mənəm Keydin boynudur və iti qılınc
 من و گردن کید و شمشیر تیز
 و گریا من اودر سر آرد ستیز

(mə) - çəki vahidi, batman من
 که هر پاره زوبود صد من بسنگ (۵۷, ۱۱۶)

(menacat) - minacat مناجات
 فی المناجات (ص. ۱۰)

منادی (menadi) - carçı

منادی برآمد بگرد سپاه که اینست پاداش خونریز شاه (۶۴, ۱۹۵)

منادی برانگیختن (menadi bər əngixtən) - car çəkdirmək

هراستنده شد زین سخن شهریار منادی برانگیخت در هر دیار (۱۹۵, ۲۰۵)

مناظره (mənzərə) - yarış, müsabiqə

مناظره رومیان با چینیان در نقاشی (ص. ۳۷۵)

مناسک (mənasək) - ziyarət mərasimi

سوی کعبه شد رخ بر افروخته حساب مناسک در آموخته (۵۱, ۲۴۴)

منت پذیر (mennətpəzir) - minnətdar

منت پذیر شدن (mennətpəzir şodən) - minnətdar olmaq

از آن بیش کرد کسی در ضمیر فرستاد و شد کید منت پذیر (۶۸, ۳۳۷)

منجیق (məncəniğ) - mancanaq, sapand

نه عراده برگرد اور هشناس نه از گردش منجیق هراس (۴۱, ۲۹۱)

منجوق (məncuğ) - bayraq

بمنجوق بر زد پرندی بنفش (۷۰, ۱۴۲)

مند (mənd) - sözdüzəldici şakilçi

شود برگ ریزان ز شاخ بلند دل باغبانان شود در مند (۲۵, ۲۷)

مندل (məndel) - tilsim

مندل خاکی (məndel-e xaki) - dünya

درین مندل خاکی از بیم خون نیارم سر آوردن از خط برون (۷۸, ۳۶)

منزل (mənzəl) - mənzil, dayanacaq, düşülən yer

ز خشکی بهر جا که زد بارگاه منزل بمنزل بپیمود راه (۶۴, ۵۸)

منزل ساختن (mənzəl saxtən) - məskən salmaq, yaşamaq

دبیری که آن حرفها را شناخت درین غار با غول منزل ساخت (۶, ۴۶۲)

منزل (mənzəl) - məsafə, yol

منزل بریدن (mənzəl boridən) - yolu ötüb keçmək

ملک بارگه سوی صحرا کشید عنان راه را داد و منزل برید (۱۳۸, ۲۹۸)

منزل (mənzəl) - yer, məkan

بهر منزلی کو علم بر کشید در آن منزل آمد عمارت پدید (۳۴, ۱۱۵)

منزل بمنزل (mənzəl-be-mənzəl) - mənzil- mənzil (zərf)

جهاندار با صید و با رود و جام همی کرد منزل بمنزل خرام (۷۱, ۳۲۲)

منزل شناس (mənzəlşenas) - yerəbələd

بدین گونه مساح منزل شناس ز ساحل بساحل گرفت قیاس (۷۰, ۵۸)

منزلگه (mənzəlğəh) - düşərgə, gecələmə yeri

بمنزلگه خویش گشتند باز برزم دگر روز کردند ساز (۱۲۳, ۱۷۴)

منسوج (mənsuc) - parça növü, mənsuc

بمنسوج خوارزم و دیبای روم مطرا کند آنهمه مرزوبوم (۷۲, ۲۲۰)

منش (məneş) - ürək

منشها شد از مهر پرداخته شدن منشها (əz-mehr pərdaxte şodən-e mənəşha) -

ürəklərdən məhəbbətin silinməsi

جو آ بین پیگار شد ساخته منشها شد از مهر پرداخته (۱۵۵, ۹۴)

منش (məneş) - fikir, düşüncə, meyl

منش بر (چیزی) تیز کردن (məneş bər (çizi) tiz kərdən) - arzulamaq

سکندر منش کرد بر باده تیز زمی کرد با قوت را جرعه ریز (۲۳۵, ۳۷۰)

منش خاستن (məneş xastən) - ((ze- çizi) mənəş xastən) - ((z- çizi) mənəş xastən)

imtinə

بمهر اسکندر بیاراستی (۱۸, ۱۴۴)

منش را گوش بمالیدن (məneş-ra quş bəmalidən) - fikirləşmək,

götür-qoy etmək

چو لختی منش را بمالید گوش نشاند آتش طیرگی را ز جوش (۲۳۸, ۲۴۶)

منش را (بکسی) راه دادن (məneş-ra (be-kəsi) rah dadən) -

(birinə) meyl etmək

طراز عروسی برو بست شاه پس آنگه منش را بدو داد راه (۶۳, ۳۲۷)

منش سوی (چیزی) آوردن (məneş su-ye (çizi) avərdən) - bir şey

haqqında düşünmək, bir şeyə meyl etmək

جو شب خواسن کز غم سپاه آورد منش سرسوی خوابگاه آورد (۲۷۳, ۳۲۸)

düşünmək - (dər- mənəş taxtən) در منش تاختن

سراسیمگی در منش تاخته ز رخت خرد خانه پرداخته (۴۸, ۱۰۹)

tələnamə - (məñşur) منشور

جو منشور اقبال او خواند پیش درو بست عنوان فرزند خویش (۲۷, ۷۱)

tikinti, hasar - (mənzər) منظر

باهی که بر داشت بیتوشه فرو ریخت از منظرش گوشه (۱۱۴, ۲۹۶)

dimdik - (menğar) منقار

گه این مغز آنرا بمنقار خست گه آن بال این را بناخن شکست (۴۱, ۱۲۰)

uc - (menğar) منقار

ز منقار پولاد پیران خدنگ گره بسته خون در دل خاره سنگ (۲۵۴, ۱۰۱)

naxışlı - (monəğğəş) منقش

منقش یکی خسروانی بساط که بیننده را تازه کردی نشاط (۴۴, ۱۳۲)

nurlu, parlaq - (monir) منیر

نشسته چو بر چرخ بدر منیر (۲۳, ۱۳۰)

tük - (mu) مو

بحمدالله از هیچ بالا و پست نیامد درین ملک مونی شکست (۲۰, ۳۱۸)

ağ saç - (mu-ye sepid) موی سپید

سر نسترتین را ز موی سپید سیاهی ده از سایه مشگ بید (۱۱۱, ۶۱۴)

uyğun, münasib - (movafeg) موافق

münasib olmaq, bəyənilmək - (movafeg budən) موافق بودن

نصیحت موافق بود شاه را گراز کبر خالی کند راه را (۱۳۰, ۱۵۲)

möbid, kahin - (moubəd) موبد

گذارشگر کارگاه سخن چنین گوید از موبدان کهن (۱۱, ۱۱۹)

sif. mobidə məxsus - (moubedi) موبدی

بفرمود تا آتش موبدی کشند از هنرمندی و بخردی (۵۷, ۲۱۰)

dalğa - (mouc) موج

بدینش درآمد دو دریای خون شد از موج آتش زمین لاله گون (۱۷۹, ۶۳)

dalğalandırmaq - (mouc bər əngixtən) موج بر انگیختن

گزارند گیهای کلک دبیر برانگیخته موج ازان آبگیر (۴۸, ۳۷۹)

dalğalanmaq - (mouc zədən) موج زدن

جهانجوی چون دید کز لشگرش همی موج دریا زند کشورش (۱۱۱, ۱۳۶)

dalğalanmaq - (mouc bər zədən) موج بر زدن

چو خورشید روشن برآید باوج ز روشن جهان بر زند نور موج (۵۴, ۴۶۶)

– (mouc-e soxən-ra riz-riz kərdən) موج سخن را ریز ریز کردن

şeir qoşmaq, söz demək

بر آنم من ای همت صبح خیز که موج سخن را کنم ریز ریز (۲, ۲۸۲)

gözəl və mənalı - (mouc-e tufan zədən-e-ləb) موج طوفان زدن لب

damışmaq

لبش در سخن موج طوفان زند همه رای با فیلسوفان زند (۱۰۲, ۳۴۶)

– (mouc-e qouhər ze-ləb be-quş rəsiden) موج گوهر ز لب بگوش رسیدن

inci dalğası kimi cümlələr eşitmək

در آن خرمیهای با ناز و نوش رسیده ز لب موج گوهر بگوش (۷, ۳۷۵)

qoşun - (əz- mouc-e ləşgər hesari zədən) از موج لشگرحصاری زدن

dalğasından hasar çəkmək

بران پهن صحرای دریا شکوه حصاری زد از موج لشگر چو کوه (۱۲, ۴۵۲)

sinəsi qan dalğalı, - (sine dər mouc-e xun) سینه در موج خون

ölümcül yaralı

دریغا بدریا کنون آدمم که تا سینه در موج خون آدمم (۱۳۶, ۱۸۴)

dalğa (qoşun) - (mouc) موج

جو دارای دریا دل آگاه گشت که موج سکندر ز دریا گشت (۱۹, ۱۴۴)

dalğalı, dalğa vuran, dalğalanan - (mouc-mouc) موج موج

وگر بیند از در درو موج موج سراینده را سر بر آورد باوج (۱۱, ۵۲)

müəzzən, əzandeyən - (moəzzən) مؤذن

بر آورده مؤذن باول قنوت که سبحان حی الذی لایموت (۲۱, ۲۱) مور (mur) - qarışqa

اگر پای پیلیست اگر پر مور بهریک تودادی ضعیفی وزور (۵, ۳۱) موصل (mosel) - Mosul

که چون شه زدارا ستد تاج و تخت زیرگار موصل برون برد رخت (۲۱۰, ۵۵) موکب (moukeb) - süvari qoşun dəstəsi

برون آمد از موکب قلبگاه باواز گفتا کدامست شاه (۳۷۱, ۲۵۵) موکب در آوردن (moukeb dər avərdən) - qoşun çıxarmaq

چوموکب در آرم بدریا کنار کتم هفته مرغ وماهی شکار (۲۸۴, ۳۲) موکب روان کردن (moukeb rəvan kərdən) - qoşun çıxarmaq

بهر ناحیت کرد موکب روان که یاریگرش بود بخت جوان (۳۲۴, ۱۱۲) موکب (moukeb) - svita

ز غزنین درآمد بهندوستان ره از موکبش گشته چون بوستان (۳۲۷, ۲۵) موکب رو (moukebrou) - svitanı müşaiyyət edən atlı

چو در موکب قلب دارا رسید زموکب روان هیچکس را ندید (۱۸۲, ۱۰۴) مولا (moula) - qul, nökar

سهی سرو محتاج بالای او شکر بنده و شهید مولای او (۳۸۷, ۸۶) مولا بودن (moula budən) - itaətkar olmaq

اگر چه ملک داشت بالا ترش زمان تا زمان بود مولا ترش (۳۸۱, ۷۳) مولانی (moulai) - qulluq, xidmət

ز مولانی و چاکری نگذرم سکندر خداوند و من چاکرم (۳۲۹, ۵۹) مولد (mouled) - doğum

از مولد دمیدن (əz- mouled dəmidən) - doğulmaq

صلاح جهان آن شب آمد پدید که از مولد این صبح صادق دمید (۴۷, ۲۵) موم (mum) - mum

نه مصر و نه افرنجه ماند نه روم گدازند از آن کوه آتش پوموم (۲۶, ۸۰) موم کردن (mum kərdən) - muma çevirmək, yumşaltmaq

بایرانم آورد از اقصای روم بفرمان من سنگرا کرد موم (۲۲۸, ۲۵) موم گشتن (mum gəştən) - mum olmaq, yumşalmaq

چنین بود در نامه شاه روم بلفظی کزوگشت خارا چوموم (۱, ۳۳۲) مومیایی (mumyai) - mumya, dərman

نمودار گیتی گشائی تراست خلل خصم را مومیایی تراست (۱۲۵, ۱۲۱) مومیایی دادن (mumyai dadən) - əlac etmək

میی کوز محنت رهائی دهد بازرندگان مومیایی دهد (۲, ۷۴) مومیایی (mumyai) - sülh, barışiq

ستیزنده چون روستائی بود شکستن به از مومیایی بود (۱۰۰, ۱۵۰) موی (muy) - tük, saç

زحل را سیاهی بشوید ز روی شود بر حصاری بیک تار موی (۱۰۴, ۲۱۴) موی از خمیر آوردن (muy əz-xəmir avərdən) - asan bir iş görmək

گران سیم در سنگ شد جایگیر برون آوریمش چو موی از خمیر (۶۴, ۳۹۶) موی برون آوردن (muy borun avərdən) - tük çıxarmaq, tüklənmək

درستی بود زخمهارا ز خون ولی زخمگه موی نارد برون (۱۱۷, ۳۶۲) موی بسربستن (muy be-sər bər bəstən) - tükünü başına yığmaq, iş görmək üçün özünü hazırlamaq

بسر خیلی فتنه بر بست موی سوی تاجگاه نو آورد روی (۲۴, ۳۱۳) - (ze- mui səd çubetir cəhandən) - bir tükdən yüz ox keçirmək, sərrast atmaq

غلامان چینی که در داروگیر زمونی جهانند صد چوبه تیر (۲۳, ۴۰۵) - (ze-hər muy şəmşiri əngixtən) - hər tükü bir qılınc etmək, çox ciddi-cəhdlə vuruşmaq

دوشمشیر زن در هم آویختند زهر موی شمشیری انگیختند (۱۲۳, ۴۲۰) - (sər bər avərdən-e muy) - tüklərin biz-biz durması (qorxmaq)

بر آشفته شد شاه از آن زشت روی چو تیغ از تنش سر بر آورد موی (۲۹۶, ۱۰۵)

ستاره چنان گنجی از زر فشاند که مهد زمین گاو برگنج راند (۲۳۴, ۳۷۰)
 مهاد (məhd-e fələk) - göy
 پری دخت را دریکی مهد عود که مهد فلک بردی اورا سجود (۲۳۵, ۳۴)
 yazmaq - (məhd-e qozareş rəvan kərdən) مهد گزارش روان کردن
 گزارشگر دفتر خسروان چنین کرد مهد گزارش روان (۱۰, ۲۱۶)
 ölkə - (məhd) مهد
 که فریاد شاهها زبیداد روس که از مهد ابخازبستد عروس (۲۲, ۳۹۳)
 yer - (məhd) مهد
 کمرگوشه مهد اوتاج ماست زمین بوس آن مهد معراج ماست (۵۷, ۲۱۹)
 ev - (məhd) مهد
 چوانی بدرگاه مهدی فرود بمهد من آورزمهدی درود (۴, ۱۹۱)
 cənəzə - (məhd) مهد
 تونیز ار شود مهد من در نهفت خبر ده که جان ماند اگر خاک خفت (۶۸, ۷)
 təzim - (məhd) مهد بوس
 نهادند نامش پس از مهد بوس بفرمان اسکندر اسکندروس (۸۵, ۲۳۹)
 (Nüsrətəddin Əbubəkr) - doğru yol göstərən (məhdi) مهدی
 کجا بودی ای دولت نیک عهد بدرگاه مهدی فرود آرمهد (۳, ۱۹۱)
 məhəbbət - (mehr) مهر
 قصبهای زربفت و خزهای نرم که پوشیدگانرا کند مهر گرم (۱۶, ۲۱۶)
 mehriban olmaq, dost olmaq - (mehr taze daştən) مهرتازه داشتن
 نجوید کین تازه دارند مهر مگرکزروش باز ماند سپهر (۲۲۹, ۳۶۹)
 mehriban olmaq - (mehr costən) مهر جستن
 از آن پس که برکینه ره یافتند سراز جستن مهر بر یافتند (۱۸, ۱۶۸)
 məhəbbət bəsləmək, məhəbbət göstərmək - (mehr bər avərdən) مهر بر آوردن
 چواز کینه بر فروزند چهر بفرزند خود بر نیارند مهر (۱۲۸, ۱۵۲)
 birindən üz çevirmək - (mehr(əz-çizi) boridən) مهر (از چیزی) بریدن

موی (muy) - dəri, xəz
 نباشد جز این موی مارا درم نگردهد یکی موی ازین موی کم (۳۸, ۴۵۸)
 (muyrixte) - tükü tükülmüş موی ریخته
 کهن گشته وموی ازو ریخته زنیکوترین جانی آویخته (۳۰, ۴۵۸)
 muine - (muine) - mex, xəz موینه
 زهر موینه کان چو گل تازه بود گرانمایه هابیش از اندازه بود (۱۹, ۳۰۱)
 (mah) sözüünün qısa forması, ay ماه- (mäh) مه
 مه و مشتری را بمشگین کمند فرود آورید از سپهر بلند (۳۴۰, ۲۷۴)
 (Çin xaqanı) - üzüörtülü ay (məh-e ruypuşide) مه روی پوشیده
 مه روی پوشیده در زیر میخ بگوهر زبانی درآمد چو تیغ (۱۳۹, ۳۶۴)
 (ze- mäh borun bordən) - aydan uca qaldırmaq زمه برون بردن
 سپاهش ز مه برده رایت برون ستونی بر آورده تا بیستون (۵۶, ۳۲۰)
 ay (Rövşənək) - (mäh) مه
 زدارا چنین در پذیرفت عهد بمه بردن اینک فرستاد مهد (۵۰, ۲۱۸)
 ay (Nüşabə) - (mäh) مه
 بفرمان شه کرد روسی شتات رسانید مه را بر آفتاب (۶۸, ۴۶۰)
 böyük - (mäh) مه
 در آن بوم آباد و جای مهان زمانه بسی گنج دارد نهان (۲۰, ۲۵۰)
 inkar şəkilçisi - (mə) مه
 چو خواهم ز تو روز و شب باوری مکن شرمسارم درین دلوری (۴۹, ۶)
 ayli gecə - (məhtab) مهتاب
 در آن نیم شب کز توجویم پناه بمهتاب فضلم بر افروز راه (۸۲, ۸)
 beşik - (məhd) مهد
 نهادند نامش پس از مهد بوس بفرمان اسکندر اسکندروس (۸۵, ۲۳۹)
 (kecavə, xəti-rəvan) - (məhd) مهد
 یکی مهد زرین برآمده در همه پیکر از لعل و پیروزه پر (۲۲, ۲۱۷)
 yer - (məhd-e zəmin) مهد زمین

همان تازنینان گلنار چهر زگلزار آتش بریدند مهر (۲۰۹, ۴۲)
 (mehr dər-can gereftən) - ürəyi məhəbbətə
 doldurmaq
 برسم کیان نیزبیمان گرفت وفا در دل مهر درجان گرفت (۲۱۹, ۶۹)
 (mehr-e (kəsi) -ra ze-(kəsi) - birinin
 məhəbbətini birindən (qəlbindən) çıxarıb atmaq
 سکندر بسی پای درکین فشرد زکس مهر دارا نشایست برد (۲۲۳, ۹۳)
 (bər mehr-o-mah poşt avərdən) - məhəbbətə,
 gözələ arxa çevirmək
 بدین حنیفی پناه آورند همه پشت برمهروماه آورند (۲۰۹, ۴۵)
 (be-mehr rəvan arastən) - dostlaşmaq
 بمهرش روان باید آراستن مبارک نشد کین ازو خواستن (۸۵, ۳۵)
 (ze- mehr-e(kəsi) sineşuy şodən) - (birinin)
 məhəbbətini qəlbindən çıxarmaq
 بقلب اندرون روسی کینه جوی زمهر سکندر شده سینه شوی (۴۱۳, ۲۶)
 مهر (mehr) - Günəş
 خرامیدن لاجوردی سپهر همان گرد برگشتن ماه و مهر (۱۶۷, ۳)
 (əz- cəhan mehrebani boridən-e mehr) -
 Günəşin batması
 جو مهر از جهان مهریانی برید شبه ماند و یاقوت شد ناپدید (۱۸۷, ۱۸۰)
 (sərafkənde şodən-e mehr-e gitiföruz) -
 dünyanı işıqlandıran Günəşin başısağağı olması, Günəşin batması
 شب تیره چون بانگ برزد بروز سرافکنده شد مهرگیتی فروز (۴۲۳, ۳۰۴)
 مهر (mohr) - möhür
 برآراست لشگر باین روم چو آرایش نقش بر مهر موم (۸۴, ۱۹)
 (saxte şodən-e mohr) - möhür vurulmaq,
 möhürlənmək

چو شد نامه نغز پرداخته برو مهرشاهانه شد ساخته (۱۶۰, ۱۵۴)
 (be-mohr xas(s) kərdən) - möhürlə xüsusiləşdirmək
 چنان گنجی از سیم وزر خلاص بمهر جهانداد کردند خاص (۱۹۳, ۲۷)
 (be-mohr-e(kəsi) mum nərm kərdən) -
 (birinin) fərmanına tabe olmaq
 نشستند بیدار مغزان روم بمهرملک نرم کردند موم (۱۳۹, ۳۰)
 (zir-e mohr nərm budən-e cəhan) -
 dünyanın birinin (İskəndərin) hökmünə tabe olması
 زدريا گذر کرد و آمد بروم جهان نرم برزیر مهرش چوموم (۱۱۵, ۴۲)
 (mehriban, qayğıkeş, dərdəyanan) -
 mehriban
 بپرسیدش از مهربانان یکی که خرم چرائی و عمر اندکی (۲۳۱, ۲۶۵)
 (mehriban şodən) - mehriban olmaq
 چو کین آوری کین ستانی کنم شوی مهربان مهریانی کنم (۳۵۳, ۶۱)
 (mehribanqoca) - mehribanpir
 دگر باره کردش سکندر سؤال که ای مهربان پیردیرینه سال (۱۲۵, ۲۰۰)
 (mehribanşah) mehribanşah
 برآن مهربان شه چنان مهربان که جز یاد او نامدش برزبان (۴۴, ۶۷)
 (mehrebani) - mehribanlıq
 شه از مهریانی بدو داد دست درون رفت و پیشش بزانو نشست (۶۶, ۲۹۳)
 (mehrebani kərdən) - mehribanlıq etmək, dost olmaq
 چو کین آوری کین ستانی کنم شوی مهربان مهریانی کنم (۶۱, ۳۵۳)
 (mehrebani nomudən) - mehribanlıq göstərmək
 بپرسید و بس مهریانی نمود بدان آمدن شا دمانی نمود (۳۱۳, ۲۷۲)
 (mehrcuy) - məhəbbət axtaran
 بدان طوق و گوی آن بت مهرجوی زمه طوق برده زخورشید گوی (۹۱, ۳۸۸)
 (mehreqan) - ay adıdır
 نواگر شدند آن پری چهرگان نو آئین بود مهر در مهرگان (۳۴۹, ۲۷۴)

مهرناکرده باز (mohrnakərdebaz) - möhürü açılmamış, ağzı
 açılmamış
 بسی ناهه مهرناکرده باز زنیفه بسی جامهء دلنواز (۱۸, ۲۱۶)
 مهره (məhrü) - ayüzlü
 که تا روی مهری دارا نژاد ببینم که دید نش فرخنده باد (۲۰, ۲۱۷)
 مهره (mohre) - zəncir bəndi
 گشتند وما نیز بگنریم که چون مهره هم عقد یکنیگریم (۱۵۰, ۲۰۱)
 مهره (mohre) - kürəcik
 hamarlamak - (mohre bər amudən) مهره برآمدن
 چو مهره برآمیم از مهروکین بدین چین که آمد درابروی چین (۹۹, ۳۶۱)
 asiman, göy - (mohre-ye lacevərd) مهرهء لاجورد
 بیاموز ازین مهرهء لاجورد که باسرخ سرخست و بازرد زرد (۲۲۱, ۱۹۱)
 padzəhr, zəhər əleyhinə vasitə - (mohre-ye mar) مهرهء مار
 خبر ده مرا تا بدانم شمار که در سله مارست یا مهره مار (۴۱, ۳۵۱)
 kəhrəba kürəcik - (mohre-ye kəhrəba) مهرهء کهریا
 ریوندش آن دیوساران زجای چوکه برگ را مهرهء کهریای (۴۰, ۸۶)
 مهره (mohre) - əfsun
 بهر مهرهء حقه بازی کنم بوا ماند خود چاره سازی کنم (۵۴, ۲۸)
 fitne, hiyləgərlik - (mohrebazi) مهره بازی
 hiyləgərlik etmək - (mohrebazi kərdən) مهره بازی کردن
 بیماری چو من مهره بازی مکن نبردآرو نیرنگ سازی مکن (۴۴, ۱۶۳)
 möhlət, vaxt - (mohlət) مهلت
 بمهلت زشب عذرخواه آمدند زمین سوی خوابگاه آمدند (۳۰۶, ۱۰۵)
 mehman - (qonaq) مهمان
 نه بر جنگ از ایران زمین آمدیم بمهمان جیبال چین آمدیم (۱۲, ۳۴۹)
 qonaq etmək - (mehman kərdən) مهمان کردن
 مهمان کردن خاقان چین اسکندر را (۳۸۱)

qonaqpərvərlik - (mehmanpərəsti) مهمان پرستی
 درین داوری هیچ بیغاره نیست ز مهمان پرستی مرا چاره نیست (۸۹, ۳۶۰)
 qonaqpərvərlik - (mehmanpərəsti kərdən) مهمان پرستی کردن
 göctərmək
 کمر بند د و چرب دستی کند بصد مهر مهمانپرستی کند (۵۱, ۳۰۳)
 qonaqsevən - (mehmannəvaz) مهمان نواز
 ددو دام را شیر از آنست شاه که مهماننوازست در صیدگاه (۱۰۵, ۱۲۴)
 qonaqlıq, ziyafət - (mehmani) مهمانی
 بمهمانی خویش تا روز مرگ درختی شواز خویشتن ساز برگ (۱۰, ۱۴۳)
 ziyafət düzəltmək - (mehmani bər arastən) مهمانی برآستن
 چنان از می و میوه و خوشگوار برآراست مهمانی شاهوار (۱۹, ۳۸۳)
 qonaqlıq vermək, ziyafət - (mehmani saxtən) مهمانی ساختن
 düzəltmək
 ملوکانه مهمانی سازش جهان در سم مرکب اندازش (۱۵, ۳۸۲)
 nə... , nə... , nə lazım - (mə... , mə...) مه... مه
 چو خضر از چنین روزی روزه گیر چو هست آب حیوان مه خرما مه شیر (۲۱۱, ۱۹۰)
 mühəndis - (mohəndes) مهندس
 مهندس بسی جوید از رازشان نداند که چون کردی آغازشان (۱۵, ۴)
 hazır - (mohəyya) مهیا
 وگراهر بر روی دریاش بود طریق مساحت مهیاش بود (۶۵, ۵۸)
 yıǵılmaq - (mohəyya şodən) مهیا شدن
 چوباران که یک یک مهیا شود شود سیل وانگه بدریا شود (۶, ۱۲۹)
 hazırlamaq, ayırmaq - (mohəyya kərdən) مهیا کردن
 اگر گنجی آرم ز دنیا بدست مهیا کنم قسمت هر که هست (۳۶, ۲۲۸)
 mey, şərab - (mey) می
 بیا ساقی از می نشان ده مرا از آن داوری بیهشان ده مرا (۱, ۲۵)
 mey içmək - (mey kərdən) می کردن

چو در پیل پای می میکنم   بیک پیل پا پیل رای می‌کنم (۹۵, ۱۶۶)

mey içmək - mey gereftən) می گرفتن
 بانبوه می با جوانان گرفت   بخلوت پی کاردانان گرفت (۷۶, ۳۳)

mey içmək - (mey bər-kəf avərdən) می بر کف آوردن
 چو شمشیر گیرد بود چون درخش   چو می بر کف آرد شود گنج بخش (۳۴۶, ۹۲)

mey içmək, badə tutmaq, əz-mey camgir şodən) از می جامگیر شدن
 چو کیخسرو از می شود جام گیر   چرا جام خالی بود بر سریر (۴۶۶, ۵۸)

mey verməyə tələsmək - (be-mey şetab kərdən) می شتاب کردن
 بیا ساقی امشب می کن شتاب   که با درد سر واجب آید گلاب (۳۹۲, ۱)

mey içmək - (rəy-e mey kərdən) رای می کردن
 که چون شاه فارغ شد از کار کید   گهی رای می کرد و گه رای صید (۳۴۰, ۸)

ze-mey bər xak yağut riz kərdən) - زمی بر خاک یاقوت ریز کردن
 yerə nur saçmaq, yer üzünü işıqlandırmaq

دیگر روز کین ساقی صبح خیز   زمی کرد بر خاک یاقوت ریز (۴۱۶, ۷۶)

töxunulmamış, mey-e lə'İ dərcamnoxorde) می لعل در جام نا خورده
 bakirə

می لعل در جام ناخورده بود   نسفته در می دست ناکرده بود (۴۴۹, ۵۴۲)

mey) - qan
 بپرداخت از خونش اندام را   چو مس ریخت بر سنگ زد جام را (۴۲۷, ۲۱۵)

mi) - felin indiki zaman formasında işlənən önsəkilçi
 گر آسوده گر ناتوان می زیم   چنان کافریدی چنان می زیم (۷, ۶۱)

mi) - şəxsiz feil formalarında işlənən önsəkilçi
 دیگر گونه با مطبخی رفته راز   که چون ساخت میباید این ترکناز (۹۱, ۱۱۵)

mi) - feilin bitməmiş keçmiş zaman formasında işlənən önsəkilçi
 سپاهان بدانسان که میخواستند   بدیبا و گوهر بیاراستند (۲۲۰, ۷۳)

mi) - felin müzare-e iltizam formasında işlənmiş önsəkilçi
 چوبر سکه شاه زر میزنی   چنان زن که گریشکند نشکنی (۳۷, ۹۵)

mi) - felin əmr formasında işlənmiş önsəkilçi
 زدریای او گنج گوهر میوش   در میستان و گوهری میفروش (۴۳, ۳۲)

miyan) bel
 زده بر میان گوهر آگین کمر   در آورده پولاد هندی بسر (۹۶, ۱۸۹)

bel bağlamaq, qəsdinə durmaq - (miyan(bər çizi) bəstən) میان (برچیزی) بستن
 عنان تاب شد شاه فیروز جنگ   میان بسته بر کین بدخواه تنگ (۱۴۱, ۶۵)

hazır olmaq, şərəf duymaq - (miyan bəstən(bər çizi)) میان بستن (بر چیزی)
 میان بر خدمت شهریار   وزان پس همه خدمتش بود کار (۲۴۷, ۹۵)

üz döndərmək, əl çəkmək - (miyan(əz-çizi) qoşadən) میان (از چیزی) گشادن
 مسکندر بفرمود کایرانیان   گشایند از آتش پرستی میان (۲۰۷, ۱۱)

hazır olmaq, bel bağlamaq - (miyan-ra(be-çizi) bəstən) میانرا (بچیزی) بستن
 برادر یکی داشت چون پیل مست   بکین برادر میان رابست (۴۲۴, ۱۸۳)

miyan) - ara, orta(lıq)
 بفرمود تا در میان تاختند   حجابی دیگر در میان ساختند (۳۷۸, ۳۴)

aradan qaldırmaq - (əz- miyan bordən) از میان بردن
 که گردست یابم بر ایرانیان   برم دین زردشت را از میان (۱۶۲, ۳۰)

gətirmək, ortaya gətirmək - (dər miyan avərdən) در میان آوردن
 که سالار خوان خورد خوان آورد   خورشهای خوش در میان آورد (۲۷۲, ۳۱۵)

aradan ikitirəliyin uzaq olması, arada ikitirəliyin baş verməməsi - (dur budən-e doi əz-miyan) دور بودن دونی از میان
 که مشکوی شه را ز شه نور باد   دونی از میان شما دور باد (۲۱۸, ۴۱)

miyan) - qın
 چودارای روم آن سیه را بدید   نهنگ سیاه از میان بر کشید (۹۸, ۲۱۸)

میان (miyan) - meydan

همه نقش نیرنگها پاره کرد مغان را زمیخانه آواره کرد (۲۰۹, ۳۸)

جهان چون نباشد بجان آمده منی وتونی در میان آمده (۱۶۵, ۷۹)

یکی مژده ده سوی بلبل براز که مهد گل آمد بمیخانه باز (۶۰, ۸)

خراسا نیانش عنان میکشند بییگار شه در میان میکشند (۳۱۹, ۳۲)

میانه (miyane) - ara, orta

جو ماسوره هند باری برنگ میان آکنیده بتیر خدنگ (۴۳۰, ۲۵۹)

میانجی (miyancı) - elçi, vasitəçi

بکم مدت از کار پرداختند میانیر زیبکر برانداختند (۲۷۷, ۲۴)

میانجی نه شاه آزاده فرستنده نه فرستاده (۲۵۹, ۱۳۸)

میانجی چنان کن برای صواب که همسخ برجا بود هم کباب (۴۲, ۳۴)

میانجی کش (miyancikəş) - elçiöldürən

میانجی که باشد که بس بیهشند وگر راست خواهی میانجی کشند (۹۰, ۹۱)

میانجی (miyane) - ara, orta

بلی در میانه یکی فرق بود که این میپذیرفت و آن مینمود (۳۷۷, ۳۱)

میانجی (miyane) - orta vəziyyət

باندازه کن برانداز خویش که باشد میانه نه اندک نه بیش (۳۸۲, ۱۰)

میانجی (miyane) - orta vəziyyətdə olmaq

نشاط ابروی می پرستان گشاد ز نیروی می روی مستان گشاد (۲۷۳, ۳۲۶)

میانجی (miyane) - orta vəziyyətdə olmaq

نخستین چنان دید رایش صواب که میثاق شه را نویسد جواب (۳۵۶, ۲۳)

میخ (mix) - mîx

زده بارگاهی بریشم طناب ستونش زرو میخس از سیم ناب (۲۷۱, ۳۰۲)

میخانه (meyxane) - meyxanə

همه نقش نیرنگها پاره کرد مغان را زمیخانه آواره کرد (۲۰۹, ۳۸)

میخانه (meyxane) - gülüstan, bağ

یکی مژده ده سوی بلبل براز که مهد گل آمد بمیخانه باز (۶۰, ۸)

میخانه (meyxane) - şərab

بمیخانه و میوه زبیم دهی بنقل و بریحان فریبم دهی (۲۵۸, ۱۳۰)

میخواره (meyxare) - meyiçən, meypərəst

زیاده چنان آتشی بر فروخت که میخوارگان را در آن رخت سوخت (۲۷۴, ۳۴۴)

میدان (meydan) - meydan

که چون سر بر آری بچرخ بلند ز مکتب بمیدان جهانی سمند (۷۱, ۳۰)

چو شد ملک در ملک آن ملکبخش بمیدان فراخی روان کرد (be-meydan-e fəraxi rəxş rəvan kərdən)

چو شد ملک در ملک آن ملکبخش بمیدان فراخی روان کرد رخش (۲۰۹, ۴۶)

میدان (meydan) - döyüş meydanı

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربه چار پهلوی بدست (۴۱۹, ۱۰۹)

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربه چار پهلوی بدست (۴۱۹, ۱۰۹)

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربه چار پهلوی بدست (۴۱۹, ۱۰۹)

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربه چار پهلوی بدست (۴۱۹, ۱۰۹)

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربه چار پهلوی بدست (۴۱۹, ۱۰۹)

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربه چار پهلوی بدست (۴۱۹, ۱۰۹)

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربه چار پهلوی بدست (۴۱۹, ۱۰۹)

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربه چار پهلوی بدست (۴۱۹, ۱۰۹)

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربه چار پهلوی بدست (۴۱۹, ۱۰۹)

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربه چار پهلوی بدست (۴۱۹, ۱۰۹)

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربه چار پهلوی بدست (۴۱۹, ۱۰۹)

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربه چار پهلوی بدست (۴۱۹, ۱۰۹)

بمیدان درآمد چو عفریت مست یکی حربه چار پهلوی بدست (۴۱۹, ۱۰۹)

جو خورشید مشعل در آرد بیباغ   ببروانگی پیش میرد چراغ (۱۴۲, ۱۵۳)

زمیران برطاس و روسی دیار   گرفتار شد تیغزن ده هزار (۴۹, ۴۵۵)

توانگر که میراث خواری نداشت   بر آتشکده مال خور را گذاشت (۱۶, ۲۰۷)

پدیدآور خلق عالم تونی   تو میرانی و زنده کن هم تونی (۵۳, ۷)

بدین عقد دولت پناهی کنیم   همان میری و پادشاهی کنیم (۱۰۰, ۲۲۲)

توبا دادی او هست بیدادگر   تو میزان زور او ترازوی زر (۹۵, ۱۲۴)

ببخشش درآمد کف مرزبان   در گنج بگشاد بر میزبان (۸۸, ۳۱۵)

کسی کین مرانش میسر بود   گرش جو نباشد سکندر بود (۶۴, ۲۸۰)

صفت میسر هم بر آراست چست   یکی کوه گفتی زیولاد رست (۳۳, ۱۶۹)

چنان داد گر بود کزداد خویش   دم گرگ را بست بر پای میش (۸, ۴۴)

شب آمد شبیخون رها کردنیست   بمیعاد فردا وفا کردنیست (۳۰۱, ۱۰۵)

روان کرد مرکب بمیعا دگاه   پذیره که دشمن کی آید براه (۱۶, ۱۰۷)

میغ (miğ) - duman, bulut
 زتاب نفس بر هوا بست میغ   جهان سوخت از آتش برق تیغ (۲۹, ۱۶۸)
 (be-xorşid-e rouşən miğ dər avərdən) –
 زیولاد پوشان الماس تیغ   بخرشید روشن در آورد میغ (۱۶, ۴۱۲)
 میغ (miğ) - saç
 مه روی پوشیده در زیر میغ   بگوهر زبانی درآمد چو تیغ (۱۳۹, ۳۶۴)
 میغ (miğ) - göy
 نهادند خوان آنگهی بیدریغ   گر اینده شد گرد عنبر بمیغ (۲۱۸, ۲۷۲)
 میل (meyl) - istək, arzu, meyl
 جهان بینم از میل جوینده پر   یکی سوی دریا یکی سوی در (۱۱۸, ۳)
 غلامان لشکر شکن خیل خیل   کنیزان که در مرده آرنده میل (۶۱, ۳۸۵)
 وگر میل دارد بجان خوشم   بدنجان گرفته بخدمت کشم (۵۷, ۳۲۹)
 سکندر بدان کامگاری که بود   همه میل بر شهر خود مینمود (۸, ۳۹۳)
 میل (mil) - mil, ölçü vahidi
 زفر سنگ و از میل و از مرحله   بدستی زمین را نکردی یله (۶۱, ۵۷)
 زمین را شود میل و منزل شناس   بتری و خشکی رساند قیاس (۴۸, ۲۸۵)
 میمینه (meymənə) - sağ cinah
 نخستین صف میمینه ساز کرد   ز تیغ ازدها را دهن باز کرد (۳۲, ۱۶۹)
 مینا (mina) - mina, emal
 چو مینا چراگاهی آمد پدید   که از خرمی سر بمینو کشید (۲۷, ۳۴۱)

مینا (mina) - minalı

یکی سنگ مینای مینوسرشت بزینائی وخرمی چون بهشت(۱۴۶, ۲۹۹)

مینو (minu) - minalı

شهی را بدین تخت باشد نیاز که برتخت مینونخسبد بناز(۹۷, ۳۰۷)

مینو (minu) - behišt

یکی مجلس آراست از رود ومی که مینو زشرمش برآورد خوی(۹۱, ۲۲۱)
کسی کو بمینو کشد رخت را بزندان شمارد چنین تخت را(۹۸, ۳۰۷)
- behištə yollanmaq, ölmək (be-minu rəxt kəşidən) بمینو رخت کشیدن

مینوسرشت (minuserešt) - behištəbənzer, behištəbiətli

درآن خرم آباد مینو سرشت فرو ماند حیران زیب آب وکشت(۳۵, ۲۵۱)

میوه (mive) - meyvə

که هرک افکند میوه زان درخت نشاننده را گوید ای نیکبخت(۲۹, ۲۲)

میوه خور (mivexor) - meyvəyeyən

چو دورافتد از میوه خور میوه دار چه خرما بود نخل بن راچه خار(۱۸, ۲۶)

میوه دار (mivedar) - ağac

چو دور افتد از میوه خور میوه دار چه خرما بود نخل بن را چه خار(۱۸, ۲۶)

میهمان (mihman) - qonaq

بفرمود شه تا رضییان گنج کشند از پی میهمان پای رنج(۶۹, ۲۸۰)

می... ی (mi... i) - felin bitməmiş keçniş zaman formasında işlənən

qoşa şəkilçi
بدان موم چون رغبتش خاستی بکردی ازوهر چه میخواستی(۴۳, ۱۱۵)

ن (nun) - Fars əlifbasının iyirmi doqquzuncu hərfi

نا (na) - inkarlıq bildirən cözdüzəldici önsəkilçi

بلانی که باشم درو ناصبور زمن نور دار ای زبیداد نور(۸۵, ۹)

نا امید (naom(m)id) - ümidsiz

سیاه مرا هم توگردان سپید مگردانم از درگهت ناامید(۸, ۱۰)
- ümidsizləşmək (naom(m)id şodən) ناامید شدن
بهنگام سختی مشو نا امید کز ابر سیه بارد آب سپید(۶, ۱۲۷)

ناب (nab) - saf, təmiz

بیا ساقی از سر بنه خواب را می ناب ده عاشق ناب را(۱, ۳۰)

ناب (nab) - qarışıqsız, xalis

درفشنده حوضی زبلور ناب بران راه بستند چون حوض آب(۴۷, ۳۷۹)

ناب (nab) - sadıq

می ناب ده عاشق نابرا بمستی توان کردن این خواب را(۲, ۳۱۶)

نا باور (nabavər) - yalan, inanılmaz

سخن گر چو گوهر برآرد فروغ چونا باور افتد نماید دروغ(۸۵, ۵۹)

نا بخرد (nabexerəd) - ağılsız

چودرکوی نابخردان دم زنی به ار داستان خرد کم زنی(۶, ۱۴۳)

نابخردی (nabexerədi) - ağılsızlıq

بخسبد شیائروزی از بیخودی که خوابست بنیاد نابخردی(۲۲۹, ۴۳۵)

نابوده (nabude) - yoxluq

- var olmamaq (nabude budən) نابوده بودن

چه خواهی زمن با چنین بود سست همان گیر نابوه بودم نخست(۳۷, ۱۲)

ناپاک (napak) - napak, pistəbiətli, xəbis

سرشت مرا کافریدی زخاک سرشته تو کردی بناپاک وپاک(۹, ۱۰)

ناپخته (napoxte) - bişirilməmiş, çiy

شه آن چرم ناپختهء نیم خام بدرد بخاید بحرصی تمام(۹۹, ۹۰)

بهر ناحیت نام داغش رسید بمصر و حبش بوی باغش رسید (۷۷, ۳۹)

تو ای طفل ناپختهء خام رای مزن پنجه در شیرجنگ آزمای (۱۵۶, ۱۵) ناپخته (napoxte) - təcrübəsiz, bişməmiş

بهرای یکی مرکبش درکشید زسرتا کفل زیر زرنایدید (۲۸۷, ۳۷۴) ناپدید (napədid) - görünməz, örtülü

سپهرم بدانگونه پهلو درید که شد در جگر پهلویم ناپدید (۱۱۷, ۱۳) ناپدید شدن (napədid şodən) - yox olmaq

چو مهر از جهان مهربانی برید شبه ماند و یاقوت شد ناپدید (۱۸۰, ۱۸۷) ناپدید شدن (napədid şodən-e yağut) - Günəşin batması

درما بروی کسی در میند که در بستن در بود ناپسند (۳۵۵, ۱۰) ناپسند (napəsənd) - bəyənilməyən, xoşagəlməz

از آن خوشتر آید جهان دیده را که بیند همی ناپسندیده را (۱۰, ۴۰) ناپسندیده (napəsəndide) - xoşagəlməyən

همان خورد کان ناتراش دگر چنین چند را خاک خارید سر (۲۱, ۱۰۷) ناتراش (natəraş) - kobud, yekəpər

نه لشگریکی کوه با او روان که در زیر او شد زمین ناتوان (۲۵, ۴۰۵) ناتوان (natəvan) - gücsüz

جهان آفرین ایزد کارساز توانا کن و ناتوانا نواز (۳۳, ۳۵۶) ناتوانا نواز (natəvananəvaz) - gücsüzlərin qayğıkeşi, allah

وزان جام ناجانوریشنوم درودی کزین جانور شوم (۴۶, ۳۰۳) ناتوان (nacənvər) - cansız

برآویخته ناچخی زهردار بوقت زدن تلخ چون زهرمار (۱۴, ۱۰۷) ناچخ (naçəx) - kiçik niza, kiçik bıçaq

چنان زد برو ناچخ نه گره که هم کالبد سفته شد هم زره (۳۶, ۱۰۸) ناچخ نه گره (naçəx-e nohgereh) - niza növü

ناحیت (nahiyyət) - vilayət, zona

بهر ناحیت نام داغش رسید بمصر و حبش بوی باغش رسید (۷۷, ۳۹)

ناخن (naxon) - dırnaq, caynaq

گه این مغز آن را بمنقار خست گه آن بال این را بناخن شکست (۴۱, ۱۲۰)

بمن ده که سیماب خود گشته ام بسیماب خون ناخنی رشته ام (۲, ۲۸۷)

یکی آنک از گنج آراسته دهی آرزوهای نا خواسته (۶۶, ۵۰)

نا خواسته (naxaste) - istənilməmiş, xahiş olunmamış

گه از لوح ناخوانده عبرت پذیر گه از صحف پیشینگان درس گیر (۱۳, ۲۱)

نا خوردگی (naxordegi) - yeməməzlik

درخرج بر خود چنان در میند که گردی ز ناخوردگی در میند (۸, ۳۸۲)

چرا از پی سنگ ناخوردنی کنی داوریهای ناگردنی (۲۴۳, ۲۴۸)

ناخورد (naxorde) - alınmamış, dadılmamış (zərbə)

پلنگر چو دید آنچه آنچنان دستبرد شد اندامش از زخم نا خورده خرد (۲۸, ۱۰۸)

ناخورد (naxorde) - içməmiş

می ناب ناخورد مستی مکن اگر میخوری بت پرستی مکن (۵, ۳۱۷)

ناخورد (naxorde) - toxunulmamış, bütöv

نهنگی بما برگنر کرده گیر همه گنج ناخورد را خورده گیر (۸, ۱۲۹)

ناخورد (naxorde) - yeyilməmiş

مخور غم بصیدی که نا کرده که یخنی بود هرچه ناخورده (۱۵, ۴۱)

زیبغاره آن زن نغزگوی ز ناخورد خوان کرد شه دست شوی (۲۶۹, ۲۶۸)

ناخورد (naxordexan) - yeyilməyə namünasib xörək

ناخوش (naxoş) - xoşagəlməz, pis

که چون یافت اسکندد فیلقوس خبرهای ناخوش ز تاراج روس (۷, ۳۹۸)

ناخوش (naxoş) - dadsız, ləzzətsiz

چو زنگی بخوردن چنین دلکش است کبابی دگر خوردنم ناخوش است (۱۲۱, ۹۲)

ناخوش زبان (naxoşzəban) - pisağızlı, söyüşsöyən
 بمن بر شده لشگری دیده بان همه خارج آهنگ و ناخوش زبان (۳۱۳, ۴۴۷)
 ناداشتی (nadaşti) - yoxsulluq
 دنیا برم رنگ ناداشتی دهم باد را با چراغ آشتی (۶۲, ۲۳۰)
 نا دلپسند (nadelpəsənd) - xoşagəlməz
 نا دلپسند آمدن (nadelpəsənd amədən) - xoşa gəlməmək
 جهان گرچه زیر کمند آمدش نکرد آنچه نادلپسند آمدش (۲۱, ۲۴۲)
 نادلیز (nadəliz) - qorxaq, gücsüz
 دلیری کند با من این نادلیز چو گر گرازنده با شرزه شیر (۷۰, ۱۴۸)
 نا دوخته (naduxte) - tikilməmiş
 سلبهای زر بفت نا دوخته سپرهای چون کوبک افروخته (۲۱, ۴۵۷)
 نا دیده (nadide) - görünməmiş, nadir
 شه این داستان را پسندیده داشت تمنای آن نقش نادیده داشت (۷۲, ۲۵۴)
 نادیده (nadide) - xəbərdar olmadığı, görmədiyi
 ز پوشدگیها خبر داشتن ز نادیده ها بهره برداشتن (۵, ۳۹۲)
 نا دیده (nadide) - baxmamaq
 چو درروی بیگانه نادیده به جنایت نه برروی بر دیده به (۳۷, ۴۰۰)
 نادیدرەنە (nadiderənc) - əziyyət görməmiş
 چنین لشگر خوب نادیده رنج همه سر بسر کاروانهای گنج (۳۶, ۴۰۶)
 نادیده گرد (nadidegərd) - üstünə toz qonmamış, biganəbaxmamış
 گلی دید خوشبوی و نادیده گرد بهاری نیاز رده از باد سرد (۴۶, ۳۳۶)
 نادیده نعل (nadidenə'l) - nallanmamış, nalgörməmiş
 فروزنده سنجاب و روباه لعل همان کره اسبان نادیده نعل (۲۴, ۴۵۷)
 نار (nar) - sinə
 از آن نارون تا بوقت بهار گهی نار خواهد گهی آب نار (۵, ۲۱۵)
 نار (nar) - nar çiçəyi
 فرو ریخت آن تازه گلها ز نار وزان نارونرگس بر آمد غبار (۱۴, ۲۴۹)

نار (nar) - nar
 ترنج و به و نار و نارنج تیز (۶۰, ۲۷۹)
 نارین (narəbin) - nar ağacı
 که بیوقت برناورد نارین (۱۱۵, ۱۵۱)
 نار پستان (narpestan) - narsinə
 که در نار پستان شکست آورد (۴, ۲۱۵)
 ناراستی (narasti) - yalan
 بناراستی یک رکیبی میاش (۱۵۱, ۲۵۹)
 نار دانه (nardane) - nar dənəsi
 به از نار دانه چویک نار تر (۹۲, ۳۱۵)
 نار رسیده (narəside) - yetişməmiş, kal
 چو در میوه نار رسیده رسی بجنباتیش نار رسیده کسی (۱۰۱, ۳۷)
 نار رسیده کس (narəsidekəs) - nakamil
 چو در میوه نار رسیده رسی بجنباتیش نار رسیده کسی (۱۰۱, ۳۷)
 نارنج (narənc) - narınc
 ترنج و به و نارو نارنج تیز (۵۹, ۲۷۹)
 نارنج زرین (narənc-e zərrin) - qızıl narınc
 که خورشید نارنج زرین بدست ترنج فلک را بدو سر شکست (۲۹۳, ۲۷۰)
 ناروا (narəva) - günah, səhv
 گنه گریبایشان نهم نارواست وراز خود خطا بینم اینهم خطاست (۸۱, ۱۱۲)
 نارون (narvən) - gözəl
 از آن نارون تا بوقت بهار گهی نار خواهد گهی آب نار (۵, ۲۱۵)
 نار ریخته (narixte) - dağılmamış, uçmamış
 نار ریخته ماندن (narixte mandən) - dağılmamış qalmaq,
 uçmamış qalmaq
 در آن دشت ماندست نار ریخته (۷۰, ۴۰۲)
 ناز (naz) - naz

بیا ساقی آن می که ناز آورد جوانی دهد عمر باز آورد (۱, ۲۸۸)

نازپرورده (nazpərvərdə) - nazla tərbiyə olunmuş

نازپرورده شدن (nazpərvərdə şodən) - nazla tərbiyə olunmaq

چو شد نازپرورده آشخا سرو خرامنده شد چون خرامان تذرو (۶۵, ۶۸)

نازش (nazeş) - alicənablıq, böyüklük

alicənablıq etmək, böyüklük etmək - nazeş avərdən) نازش آوردن

گر او نازش آورد من ارم نیاز مگر گردد از بنده خشنود باز (۶۰, ۳۲۹)

ناز و نوش (naz-o-nuş) - şən

بر آراسته بز می از ناز و نوش بلطفی که برده زبینه هوش (۱۴۳, ۲۲۵)

نازک (nazok) - incə, zərif

برنج تن نازک از درد و داغ چه خویشی بود باد را با چراغ (۹۲, ۱۸۲)

نازک آغوش (nazokağuş) - nazıkbədən, incəqoyun

بشیرینی از گلشکر نوش تر بنرمی زگل نازک آغوش تر (۴۹, ۳۳۶)

نازکی (nazoki) - incəlik

همان روشنگ را که دخت منست بدان نازکی دست پخت منست (۱۷۴, ۱۸۷)

نازنین (nazənin) - nazlı gözəl

همان نازنینان گلنار چهر زگلزار آتش بریند مهر (۴۲, ۲۰۹)

əzizləmək - nazənin daştən) نازنین داشتن

بریچهره ترکی که خاقان چین بشه داد تا داردش نازنین (۱۲۰, ۳۹۰)

نازنین (nazənin) - gözəl, abad

بدان نازنین شهر آراسته که با خوشدلی بود و باخواست (۶۶, ۲۱۱)

نازنین (nazənin) - nazlı, incə (Nüşabə)

برسم رسولان بر آراست کار سوی نازنین شد فرستاده وار (۸۹, ۲۵۵)

نازنینان (nazəninan) - zəiflər (İskəndərin qoşunu)

کجا پای دارند با روسیان چنین نازنینان و ناموسیان (۳۷, ۴۰۶)

نازورمند (nazurmənd) - gücsüz

سگ کیست رویاه نازورمند که شیر ژریان را رساند گزند (۸۱, ۱۴۹)

نازو نعمت (naz-o-nemət) - naz-nemət

زبس نازو نعمت کزورنده اند ولی نعمت عالمش خوانده اند (۳۲, ۴۷)

نا ساخته (nasaxte) - xam

یکی خرمن از سیم بگداخته یکی خانه کافور ناساخته (۵۶, ۱۱۶)

نا سپاس (nasepas) - naşükür, nankor

سپاس خدا کن که بر ناسپاس نگوید ثنا مرد مردم شناس (۱۹, ۱۶۱)

ناسپاسی (nasepasi) - naşükürlük, nankorluq

nankorluq etmək - nasepasi kərdən) ناسپاسی کردن

ترا ملکی آسوده بیداغ ورنج مکن ناسپاسی در آن مال و گنج (۶۲, ۱۳۳)

ناسفتی (nasoftəni) - danışmağa, deməyə layiq olmayan

سفالی که مار است ناسفتنیست چو گونی بگو اندکی گفتنیست (۴۹۲, ۴۴۶)

ناسفته (nasofte) - bakirə

من آن سفته گوشت که خاقان چین ز ناسفتگان کرده بودم گزین (۴۹۳, ۴۴۶)

ناسفته (nasofte) - deşilməmiş

نا سفته در (nasofte dorr) - deyilməmiş söz, təkrar edilməmiş söz

بناسفته دری که در گنج یافت ترازوی خود را سخن سنج یافت (۱۲۳, ۳۹)

نا سود مند (nasudmənd) - faydasız

کرا در خرد رای باشد بلند نگوید سخنهاى نا سودمند (۳۶, ۱۳۱)

ناسیر (nasir) - ac

دگر آنکه ناسیری آید بجنگ دودستی زند تیغ بر بوی رنگ (۵۷, ۲۸۵)

نا شکفت (naşekoft) - açılmamış

گلی بود در بوستان نا شکفت همان نرگسی در جمن نیم خفت (۵۴۱, ۴۴۹)

نا شکیب (naşekib) - səbirsiz, qərarısız

بر آنگیخت آن جادوی ناشکیب بسی جادونیهای مردم فریب (۸۸, ۲۱۲)

نا شمرد (naşomord) - sayılmaz, sayagəlməz

یکی گوی و چوگان بقاصد سپرد قفیزی پراز کنجد ناشمرد (۷۶, ۱۳۴)

ناشمرده (naşomorde) - saycız

همان کنجد نا شمردہ فشانند کزین بیش خواهم سپه بر توراند (۹۰، ۱۳۵)
 ناصبور (nasəbur) - dözümsüz
 بلانی که باشم درو ناصبور زمن دور دارای زبیداد دور (۸۵، ۹)
 ناصواب (nasəvab) - qeyri-münasib, məsləhətsiz
 ناصواب بودن (nasəvab budən) - məsləhət olmamaq, gərəksiz olmaq
 ناصواب آنچنان شد که ارم شتاب که آزرم دشمن بود ناصواب (۴۹، ۳۲)
 ناغالب (nağaleb) - məğlub
 وگر زانکه ناغالبی در قیاس زغالب تر از خویشتن در هراس (۴۹، ۷۲)
 ناف (naf) gobək
 برهنه تنی چند را در مصاف چه باشد بریدن زسر تا ناف (۸۰، ۴۰۹)
 ناف پیچیدن (naf piçidən) - ağırdan qıvrılmaq
 زبس بانگ شیبورزهره شکاف بدرید زهره بیچید ناف (۵۶، ۱۷۹)
 ناف عالم (naf-e aləm) - dününin mərkəzi (Kə'bə)
 قدم برسر ناف عالم نهاد بسا نافه کز ناف عالم گشاد (۵۲، ۲۴۴)
 افتادن ناف (oftadən-e naf) - göbəyin düşməsi
 هر آهو که با داغ او زاده بود ز نافه کشتی نافش افتاده بود (۴۶، ۳۴۲)
 ناف (naf) - qarın
 بناف (fe-naf-e (kəsi, çizi) piçəş bər افکندن بر افکندن
 (qarına sancı salmaq, canına lərzə salmaq) - əfkəndən
 غریویدن کوس گردون شکاف زمین رابر افکند پیچش بناف (۲۹، ۴۱۳)
 ناف (naf) - pero, qələmin ucu
 ز ناف قلم دست چاپیک دبیر پراکند مشک سیه بر حریر (۲۶، ۳۵۶)
 ناف (naf) - orta
 طلسمی برانگیزم از ناف دشت که افسانه سازند از ان سرگذشت (۵۱، ۴۰۱)
 ناف (naf) - iç, alt
 زری که امیرا کند بیمناک چه در صلب آتش چه در ناف خاک (۱۱۸، ۳۲۵)
 نافه (nafe) - ətirli maddə

پی آهو از چشمه انگیخته چو بر نیفه ها نافه ها ریخته (۳۲، ۳۴۱)
 نافه (nafe) - müşk qabı
 بسی نافه مهرنا کرده باز ز نیفه بسی جامهء دلنواز (۱۸، ۲۱۶)
 نافه گشادن (nafe qoşadən) - müşk kisəsinə açıb ətrafı müəttər etmək
 قدم بر سر ناف عالم نهاد بسا نافه کز ناف عالم گشاد (۵۲، ۲۴۴)
 نافه (nafe) - göbək
 نه آهوولی نافه از مشک پر چو دندان آهو برآمده در (۱۳، ۱۵)
 نافه بوی (nafebuy) - xoşətirli
 زخون ناف خود را نافه بوی کردن (ze xun-e naf xod-ra nafebuy kərdən)
 -öz qanıyla özünü müəttər etmək
 جهانجوی چون دید کان یافه گوی زخون ناف خود را کندن نافه بوی (۲۲۶، ۹۹)
 نافه دار (nafedar) - göbəyi müşklə dolu
 نفرمود کاهو کند کس شکار (۲۴، ۳۴۱)
 نافه کشتی (nafekəşi) - qarınsalma, köklük
 هر آهو که باداغ اوزاده بود ز نافه کشتی نافش افتاده بود (۴۶، ۳۴۲)
 نافه (naqe) - dəvə (dişi)
 شتر نیز هم نافه هم بیسراک شتابنده چون گرد واز گرد پاک (۴۶، ۲۴۳)
 نافه ناک (nak) - cözdüzəldici şakilçi
 برون ریخته نافه از ناف خاک (۲، ۲۰)
 نافه ناکاسته (nakaste) - sönməz
 فروزان تر از ماه ناکاسته (۱۲۷، ۳۴۸)
 نافه ناکردنی (nakərdəni) - görünməmiş, edilməmiş
 کنی داوریهی ناکردنی (۲۶۳، ۲۶۸)
 نافه ناکرده (nakərdə) - etməmiş
 که یخنی بود هر چه نا خورده (۱۵، ۴۱)
 نافه ناکس (nakəs) - nakəs
 کس آنرا نباشد که ناکس بود (۱۰۸، ۱۲۴)

مگر در گذرهای اندیشه گیر که از باز گفتن بود ناگزیر (۱۲, ۴۱)
 مچبور olmaq - məçbur olmaq (əz-çizi) (از چیزی) ناگزیر داشتن
 جهاندار گفت ای جهان دیده پیر ازین آمدن داشتیم ناگزیر (۸۵, ۲۹۴)
 نا گفته (naqofte) - deyilməmiş
 سخن کان بابرو در آرد گره اگر آفرینست ناگفته به (۸۵, ۲۳۲)
 نا گفته ماندن (naqofte mandən) - deyilməmiş qalmaq
 در آن نامه کان گوهر سفته راند بسی گفتنیهای نا گفته ماند (۱۱۸, ۳۹)
 ناگفتنی (naqoftəni) - qəbahətli, deyilməyə layiq olmayan
 سخنها-ye naqoftəni) - qəbahətli sözlər, ləyaqətsiz sözlər
 زبان چون زگرمی بر آشفته شد سخنها ناگفتنی گفته شد (۳۴, ۱۳۱)
 بیگفتار ناگفتنی در پیچیدن (be-qoftar-e naqoftəni dər piçidən) - qəbahətli sözlər demək, ləyaqətsiz sözlər yazmaq
 نظامی بخاموشکاری بسیج بیگفتار ناگفتنی در میبج (۲۱۹, ۱۹۰)
 زناگفتنیها زبان بستن (ze- naqoftəniha zəban bəstən) - qəbahətli sözlər dilinə gətirməmək, ləyaqətsiz sözlər yazmamaq
 که بیدار و باشرم و آهسته بود زناگفتنیها زبان بسته بود (۱۳۳, ۲۲۴)
 ناگه (nagəh) - qəfil, qəflətən
 برآمد زمن ناله ناگهی کز اندیشه پر گشتم از خود تهی (۲۲, ۲۱)
 نالنده (nalənde) - nalə edən, nalə çəkən
 ز بسد چناری بر آفراخته برو کبک نالنده چون فاخته (۵۱, ۲۷۸)
 نالنده (nalənde) - xəstə
 چهارم پزشکی خردمند و جست که نالندگان را کند تندرست (۷۲, ۳۳۰)
 ناله (nalə) - nalə
 ناله برکشیدن (nale bər kəşidən) - nalə çəkmək
 شهنشه که آواز دلبر شنید ز دل ناله بیدلان برکشید (۵۴۸, ۴۵۰)
 ناله زدن (nale zədən) - nalə etmək, oxumaq

نا کشته (nakošte) - diri
 بنوعی ز پیش نگشتم رها که ناکشته دیدم هنوز از دهها (۵۰۸, ۴۴۷)
 ناگاه (naqah) - qəfildən
 زخشم خدا منجنیقی رسید دز افتاد و ناگاه در هم درید (۱۰۷, ۲۹۶)
 نا گرفته (nagerefte) - tutulmamış
 چو من نا گرفته در آیم ز در نبرد مرا هیچ بدخواه سر (۱۷۲, ۳۶۶)
 ناگزاینده (nagəzayənde) - incitməyən, ziyanverməyən
 بر ناگزاینده ناید گزند (bər-nagəzayənde nayəd gəzənd) - ziyanverməyənə ziyan gəlməz
 چه خوش داستانی ز دآن هوشمند که بر ناگزاینده ناید گزند (۶۹, ۲۳۸)
 ناگزیر (naqozir) - lazım, gərək, vacib
 بمطبخ سپردند کین را بگیر بساز آنچه شه را بود ناگزیر (۱۱۴, ۹۱)
 ناگزیر (naqozir) - qaçılmaz, labüd
 بساطی چه باید بر آراستن کزو ناگزیرست بر خاستن (۱۱, ۲۶)
 ناگزیر (naqozir) - möhtac
 ناگزیر بودن (əz-çizi)naqozir budən) - ehtiyacı olmaq, möhtac olmaq
 خداوند روزی ده دستگیر پناهنده را از درش ناگزیر (۲, ۱۵۵)
 ناگزیر (naqozir) - tabe, təbəə
 ناگزیر بودن (əz-çizi)naqozir budən) - tabe olmaq, təbəəlikdə olmaq
 سپاهی و شهری و برنا و پیر که از ما هستشان ناگزیر (۸۳, ۳۳۸)
 ناگزیر (naqozir) - inam
 ناگزیر بودن (əz-çizi)naqozir budən) - bəyənmək, inanmaq
 که چون در کتابت شود جایگیر نیوشنده را ز بود ناگزیر (۱۱۰, ۳۸)
 ناگزیر (naqozir) - məçbur
 ناگزیر بودن (əz-çizi)naqozir budən) - çarəsiz olmaq, məçbur olmaq

که از هر سخن بر تراشم گلی بر آن گل زخم ناله چون بلبلی (۶۳, ۳۴)
 ناله نرم کردن (nale nərm kərdən) - həzin səs çıxarmaq, şikayətlənmək
 که گر زهره کاینجا کند ناله نرم که گر زهره باشد گدازد زشرم (۴۹۱, ۴۴۶)
 ناله (nale) - nalə, musiqi
 خوش آوازی ناله چنگ او خیرداده از روی گلرنگ او (۵۴۹, ۴۵۰)
 ناله (nale) - gurultu
 زشوریدن ناله گرنای بر افتاد تب لرزه بردست و پای (۱۷۹, ۵۴)
 نالیدن (nalidən) - nalə çəkmək, ağlamaq
 بنال ای کهن بلبل سالخورد که رخساره سرخ گل گشت زرد (۲۷, ۲۷)
 نام (nam) - ad
 گناه من از نامدی در شمار ترا نام کی بودی آموزگار (۴۴, ۴)
 نام داشتن (nam naştən) - adlanmaq
 اگر زن خود از سنگ و آهن بود چو زن نام دارد نه هم زن بود (۳۱, ۴۰۰)
 نام آوردن (nam avərdən) - adini çəkmək
 اگر بر نیاریم تیغ از نیام بمردی زما نیارند نام (۳۴, ۱۳۹)
 نام در آورده (namdəravərde) - ad çıxarmış
 یکی نامور بود طرطوس نام بمردی در آورده در روس نام (۲۰۰, ۴۲۴)
 نام و نامی (əz nam-e(kəci) xastən) - birinin adı ilə
 باغلی olmaq
 کسی کین ستم خیزد از نام او بدین روز باشد سرانجام او (۶۵, ۱۹۵)
 نام بردن (nam(be-çizi) pərvərdən) - ad çıxarmaq, tanınmaq
 ببنیکی چنان پرورد نام خویش کزو نیک یابد سرانجام خویش (۴, ۲۸۸)
 نام ستم را ز عالم تهی کردن (nam-e setəm-ra ze-aləm tohi kərdən) - zülmün adini dinyadan yox etmək
 که شاه جهان چون جهان رام کرد ستم را ز عالم تهی نام کرد (۴۴, ۲۴۴)

نام غم از جهان ستردن (nam-e ġəm əz-cəhan setordən) - dünyadan qəm adını silmək, dünyadan qəmi yox etmək
 بجستن فریدون و نوروز جم که شادی سترد از جهان نام غم (۳, ۲۷۵)
 نام کردن (nam kərdən) - adlandırmaq
 پدر کرده آذر همایونش نام (۷۲, ۲۱۱)
 نام (nam-e(kəsi) bər yəx zədən) - unutmaq, tərək etmək
 به ار شاه بریخ زند نام او نیارد درین کشور آرام او (۴۰, ۱۴۵)
 نام (nam-e(kəsi) bər kəşidən) - adını yüksəltmək, adını çəkmək
 ز نام اوران بر کشد نام تو نتابد سراز جستن کام تو (۷۶, ۳۳۰)
 نام گشتن (nam gəştən) - adlanmaq
 بر آموخت زواجونیهها تمام بلیناس جادوش از آن گشت نام (۱۱۶, ۲۱۴)
 نام نهادن (nam nəhadən) - ad qoymaq
 باسکندر آن شهر چون شد تمام هم اسکندریه ش نهادند نام (۳۹, ۱۱۵)
 نام (nam) - qorxulu xəbər
 بهر ناحیت نام داغش رسید بمصر و حبش بوی باغش رسید (۳۹, ۷۷)
 نام (nam) - namus, ad-san
 که روئی بدین سختی از خاره سنگ چو خود راهمی پوشد از نام و ننگ (۶۶, ۴۰۲)
 نام (nam) - adli
 ز خویشان قنطال کویال نام کویلتن کرد بروی خرام (۱۲۲, ۴۲۰)
 نام آور (namavər) - qəhrəman, igid, döyüşçü
 چو انبوه شد لشگر بیگران عدد خواست از نام نام اوران (۲۷, ۱۳۹)
 نام آور (namavər) - adlı-sanlı, görkəmli, tanınmış, böyük
 چو دادیم ناموس نام اوران بده دانم ای داور داوران (۴۰, ۱۲)
 نام آوری (namavəri) - qəhrəmanlıq, igidlik
 مبارز طلب کرد و جولان نمود بنام آوری خویشتن را ستود (۴۹, ۴۱۴)

نام آورى (namavəri) - məşhurluq, tanınma, ad çıxarma
 سکندریحکم پیام آورى بر خویش خواندش ز نام آورى (۲۵, ۸۵)
 (namavəri costən) - şöhrət axtarmaq, ad-san güdmək
 بهر کار کو جست نام آورى در آن کار دانش فلک یاورى (۲۹, ۷۶)
 (nam bər avərdən) - tanıtmaq, məşhurlaşdırmaq
 همان نوبت پاس در صبح وشام ز نوبتگه او بر آورد نام (۳۵, ۵۵)
 (nam (be-çizi) bər avərdən) - ad çıxarmaq, tanınmaq
 نام (be-çizi) bər avərdən نام (بجیزی) بر آوردن
 چو میخواهی ای مرد نیکی پسند که نامی بر آری بنیکی بلند (۷, ۲۸۸)
 (namcuy) - şöhrət-şan sahibi, adlı-sanlı نامجوی
 (banu-ye namcuy) - بانوی نامجوی
 چنين گفت کای بانوی نامجوی ز نام آوران جهان برده گوی (۱۲۲, ۲۵۸)
 (xosrov-e namcuy) - خسرو نامجوی
 بزنگی زبان گفتن این را بشوی بپز تا خورد خسرو نامجوی (۹۶, ۹۰)
 (naməhrəm, kənar adam) - نامحرم
 ز نامحرمان کرد خرگه تهی سماع و سماع آور خرگهی (۴۵, ۴۶۵)
 (ze-naməhrəman ruy puşidən-e qol) - gülün
 açılmaması, gülün qönçələnməsi
 صبا بلبلان را دریده دهل ز نامحرمان روی پوشیده گل (۲۰, ۲۷۶)
 (namdar) - adlı-sanlı نامدار
 جهان خسروش گفت کای نامدار ز کیخسرو آن تخت را یادگار (۳۹, ۳۰۲)
 (namdar) - döyüşçü, döyüşdə adçıxarmış
 دگر تا شب از نامداران زنگ نیامد کسی را تمنای جنگ (۲۳۱, ۹۹)
 (namərdomi) - namərdlik نامردمی
 بی گورکز دشتبانان گمست ز نامردمیهای این مردمست (۲۱۳, ۱۹۰)
 (namnəborde) - adınıçəkməmiş, adınışəitməmiş نام نبرده
 نزی دید با آسمان هم نورد نبرده کسی نام او در نورد (۶۳, ۳۰۴)

(namvər) نام آور - (namavər) sözlünün qısa forması, məşhur, tanınmış نامور
 بدین نامه نامور دیرباز بماتم برو نام اورادراز (۵۵, ۴۴)
 (namvərşəhriyar) - نامور شهریار
 چنين گفت کين نامور شهریار کمر بست بر جستن کارزار (۳۲, ۱۳۹)
 (namus) - namus, qeyrət ناموس
 چو دادیم ناموس نام اوران بده دادم آی داور داوران (۴۰, ۱۲)
 (be-namus rəngi bər amixtən) - üzde özünü
 namuslu aparmaq, namusa rəng qatmaq
 (namusqah) - şərfli yer, döyüş meydanı ناموسگاه
 چنان رایتی را بناموس شاه برانگیختندی بناموسگاه (۹۲, ۳۲۳)
 (namusi) - namuslu, qeyrətli ناموسی
 کجا پای دارند با روسیان چنين نازنینان و ناموسیان (۳۷, ۴۰۶)
 (nam-o-namus) - ad-san, ad və əzəmət, ad və qüdrət نام و ناموس
 باقبال شه راه بر بستمش همه نام و ناموس بشکستمش (۱۰۷, ۲۱۴)
 (name) - məktub نامه
 یکی نامه نغز پیکر نوشت بنغزی بگردار باغ بهشت (۱۵۸, ۱۵۴)
 (name) - kitab, əsər نامه
 ضرورت شد این شغل را ساختن چنين نامه نغز پرداختن (۱۰۹, ۳۸)
 (nameha-ye kohən) - qədim kitablار نامه های کهن
 وگر پیشگفتی گزارى سخن ندارد نوی نامه های کهن (۸۳, ۵۹)
 (name-ye xosrovi) - Şahnamə نامه خسروی
 گذارنده نامه خسروی چنين داد نظم سخن را نوی (۳, ۶۴)
 (name-ye mərəd-e izədən) - allahıtanın kitabı, Firdovsinin Şahnamə kitabı
 ز تاریخها چون گرفتم قیاس هم از نامه ایزد شناس (۳۴, ۶۶)
 (name-ye namvər-e dirbaz) - qədim məşhur kitab, İskəndərnəmə
 نامه نامور دیرباز

بدین نامه ناموردیرباز بمانم برو نام اورا دراز (۴۴, ۵۵)
 İskəndəməmə - incə kitab, name-ye nəğz) نامه نغز
 گزارش کنان تیزکن مغزرا گزارش ده این نامه نغزرا (۳۳۹, ۵)
 mehribansızlıq, qəddarlıq - namehrebani) نامهربانی
 جهان بین که با مهربانان خویش ز نامهربانی چه آورد پیش (۳۰۹, ۹)
 məktubyazan - namenevis) نامه نویس
 چو نامه نویس این وثیقت نوشت مقالی بکافورو عنبر سرشت (۳۳۲, ۹۴)
 adlı - nami) نامی
 فریبرز نامی که از فرو برز تن جوشنش بود و بازوی گرز (۱۴۵, ۲۹)
 adlı-sanlı, məşhur - nami) نامی
 بتخمه دراز زنگه شاوران سری بود نامی ز نام اوران (۱۴۵, ۲۸)
 məşhurlaşdırmaq, tanıtmaq - nami kərdən) نامی کردن
 که این نامه رانغز و نامی کند گرامی کنش را گرامی کند (۴۴, ۶۸)
 başını ucaltmaq, şərəfətləndirmək - nami kərdən) نامی کردن
 جهان شاه برخاست نامیش کرد بشرط نشاندن گرامیش کرد (۳۰۲, ۲۷)
 çörək - nan) نان
 بدان کس که او را خمیرست خام همه کس دهد نان پخته بوام (۱۲۴, ۱۰۹)
 çörək yapmaq - nan dər bəstən) نان در بستن
 تنوری چنین گرم در بند نان ره انجام را گرم تر کن عنان (۱۴۱, ۵۶)
 çörək qıtlığı - nantəngi) نان تنگی
 ازین روی مارا زیانها رسد زنان تنگی آفت بجانها رسد (۲۹۷, ۱۲۸)
 çörək parçası - nanpare) نان پاره
 çörək parçasına - be-nanpare xord budən) بنانپاره خورد بودن
 möhtac olmaq
 بخاری و خزری و گیلی و کرد بنانپاره هرچار هستند خرد (۴۱, ۲۲)
 məvacib, donluq - nanpare) نانپاره
 کند تازه نانپاره هر کسی در آن باره سازد نوازش بسی (۳۹۳, ۱۶)

naniyuşənde - eşitməyən, dinləməyən) نانیوشنده
 چه میگویم ای نانیوشنده مرد ترا گوش برقصه خواب و خورد (۳۱, ۱۱)
 dövüş, vuruş - navərd) ناورد
 چو کرد آن زبانی سپه را زیون نیامد بناورد او کس برون (۹۶, ۱۸۶)
 dövüş meydanını - bazar-e navərd-ra arastən) بازار ناورد راراستن
 hazırlamaq
 براراست بازار ناورد را برانگیخت ز آب روان گرد را (۱۰۶, ۸)
 dövüşün bitməsi, bir işin bitməsi - dər gəştən-e navərd) درگشتن ناورد
 شد آگه که درگشت ناورد او نباشد چنو مردمی مرد او (۴۱۹, ۱۱۳)
 dövüş meydanı - navərdqah) ناوردگاه
 دگر باره هندی چوشیر سیاه درافکند ختلی بناوردگاه (۴۲۶, ۲۰۵)
 ox - navək) ناوک
 نوا گرنوای چکاوک بود چو دشمن زند تیر ناوک بود (۴۴, ۶۶)
 oxatan - navəkəndaz) ناوک انداز
 گراو ناوک اندازد از زوردست مرا غمزه ناوک انداز هست (۴۶۷, ۶۸)
 kiprik - navək) ناوک
 بهر ناوک غمزه کانداختی شکاری ز روحانیان ساختی (۴۴۴, ۴۷۲)
 Hahid (ulduz) - nahid) ناهید
 روان ماهرویان پس پشت او چو ناهید صد دریک انگشت او (۲۷۰, ۲۹۷)
 ney - nay) نای
 زدارا نیاید بجز نای و نوش گراید بتو خونش آید بجوش (۱۲۳, ۹۰)
 mücərrəd isimlər əmələ gətirən - na... i) نا... ی
 sözdüzəldici qoşaşəkilçi
 جهان بین که با مهربانان خویش ز نامهربانی چه آورد پیش (۳۰۹, ۹)
 gələcək zaman fəli sifət əmələ gətirən cözdüzəldici - na... i) نا... ی
 doşaşəkilçi

چرا از پی سنگ ناخوردنی کئی داوریهای ناگردنی (۲۶۳, ۲۶۸)
 نایب (nayebe) - müavin, nayib
 همان ملک را داری از قتنه دور که مه نایب مهرباشد بنور (۳۲, ۲۳۵)
 نباید (nəbayəd) - olmaz, gərək deyil
 چو شد جامه بر قد فرزند راست نباید دگر مهر فرزند خواست (۵۶, ۱۴۷)
 نباید که... (nəbayəd ke...) - allah eləməsin ki, ...
 نباید که ما را شود کار سست صبو ناید از آب دایم درست (۲۸, ۲۳۵)
 نباید که (nəbayəd) - olmaz ki..., yaramaz ki, ...
 ولی زن نباید که باشد دلیر که محکم بود کینهء ماده شیر (۲۱۶, ۲۶۴)
 نبد هیچکس را دگر یارگی که با او برون آفکند بارگی (۲۷۵, ۴۳۱)
 نبرد (nəbərd) - müharibə, döyüş
 چنین تا بمقدار هفتاد مرد بتیغ آمد از رومیان در نبرد (۱۸۳, ۹۶)
 مباری چو من مهره بازی مکن نبرد آر ونیرنگ سازی مکن (۴۴, ۱۶۳)
 مرو تا نبرد دلیران کنیم درین رزمگه جنگ شیران کنیم (۲۸۲, ۱۰۳)
 دوشگر چو مور و ملخ تاختند نبردی جهان در جهان ساختند (۷۳, ۱۷۱)
 نبرد (nəbərd amədən) (əz-kəsi) - döyüşməyi bacarmaq. (از کسی)
 ز رومی و چینی نیاید نبرد همه خز و دیبا بود سرخ و زرد (۴۲, ۴۰۶)
 نبرد آوردن زمین لرزه (nəbərd avərdən-e zəminlərze) -
 zəlzələnin başlanması, zəlzələ olması
 چو آرد زمین لرزه ناگه نبرد بر آرد باسانی از کوه گرد (۷۷, ۱۶۵)
 نبرد (nəbərd) - müharibə meydanı, döyüş meydanı

روارو برآمد ز راه نبرد هزاهز درآمد بمردان مرد (۲۴, ۱۶۸)
 (əz-nəbərd cay xali kərdən) - müharibə meydanını boş qoymaq, döyüş meydanından qaçmaq
 وگر جای خالی کنیم از نبرد زگیتی بر آرند یکباره گرد (۸۹, ۹۰)
 (əz-nəbərd qəlb bər arastən) - müharibə meydanının mərkəzini bəzəmək, döyüş meydanının mərkəzində qərar tutmaq
 بر آراسته قلب شاه از نبرد چو کوهیکه آنباشد از لاجورد (۲۶۱, ۱۰۲)
 (nəbərd) - sözüün fonetik sinonimi, kitab, yazı
 نورد (nəvərd) نورد کسی نام اودر نبرد (۶۳, ۳۰۴)
 نبرد آزمای (nəbərdazmay) - təcrübəli döyüşçü
 نبرد آزمایان ایران سپاه گرفتند بر لشگر روم راه (۸۸, ۱۷۲)
 (nəbərdazmai) - vuruş, döyüş, müharibə
 (əz-nəbərdazmai sotuh şodən) - müharibədən təngə gəlmək, vuruşmaqdan bezmək
 شدند از نبرد آزمائی ستوه (۱۲۲, ۱۷۴)
 دولشگر کشیده کمر چون دوکوه
 نبرده (nəbərdə) - igid, cəsur
 خبر ده که با فور فوران چه کرد (۶, ۳۴۰)
 نبرده (nəbərdə) - igid, cəsur (çinli kəviz)
 بپوشیدگی حرب کرد آشکار (۲۷۴, ۴۳۱)
 چنین چند روز آن نبرده سوار
 نبرده (nəbərdə) - yazmaq
 قضای تو این نقش بر من نبشت (۱۰, ۱۰)
 نبرده (nəbərdə) - yazılmış
 نبشته بچندین قلمهای تیز (۱۱۴, ۳۹)
 نبی (nəbi) - peyğəmbər
 فی نعت خاتم النبیین علیه الصلوٰة والسلام (ص. ۱۳)
 نبید (nəbid) - şərab

زپیروزی بخت میگرد یاد   نیید گوارنده میخورد شاد(۴۳۱, ۴۴۲)

نپرسیده (nəporside) - soruşulmamış

نپرسیده هرکو سخن یاد کرد   همه گفتهء خویش ر اباد کرد(۶, ۳۱)

نثار (nesar) - töhfə, bəxşiş, hədiyyə

نثاری که باشد سزاوار تخت   فشانند بر شاه پیروزبخت(۱۹, ۲۲۷)

نجات (necat) - nicat, xilas

نجات دادن (necat dadən) - nicat vermək, xilas etmək

وگر ماه نورا براتی دهد   ز نقص کمالش نجاتی دهد(۱۹, ۴۷)

– (əz-cəhan xime birun zədən-e necat) از جهان خیمه بیرون زد نجات

nicatın mümkün olmaması, xilasın mümkünsüzlüyü

ستون علم جامه درخون زده   نجات از جهان خیمه بیرون زده(۴۹, ۱۷۰)

نحل (nəhl) - an

ز دیگر طرف لشگر آرای روم   بر آراست لشگر چونحلی زموم(۳۶, ۱۶۹)

نخجیر (nəxcir) - müharibə

ز لشگر که عرضش بفرسنگ بود   بیابان بنخجیر بر تنگ بود(۱۲۸, ۳۹۰)

نخجیر (nəxcir kərdən) - müharibə etmək

دگر ره بنخجیر کردن شتافت   کز اول گر انمایه نخجیر یافت(۳۸۲, ۴۳۸)

نخجیر بر خاستن (be-nəxcir bər xastən) - döyüşə başlamaq,

döyüşə girişmək

سپاه از دوسوصف بر آراستند   هزیران بنخجیر بر خاستند(۹۸, ۱۷۳)

نخجیر -ov (nəxcir)

نخجیر ساختن (nəxcir saxtən) - ov ovlamaq

چو از می بنخجیر پرداختند   بیجکجای نخجیر میساختند(۲۹۶, ۳۷۵)

نخجیر کردن (nəxcir kərdən) - ov etmək, ov ovlamaq

شکار افکنان دشتها در نوشت   همی کرد نخجیر برکوه و دشت(۳۷, ۱۲۰)

نخجیر پرداختن (be-nəxcir pərdaxtən) - ovla məşğul olmaq,

ova başlamaq

چو از می بنخجیر پرداختند   بیجکجای نخجیر میساختند(۲۹۶, ۳۷۵)

نخجیرسازی (nəxcirsazi) - ov

نخجیرسازی کردن (nəxcirsazi kərdən) - ov ovlamaq

عقابی که نخجیرسازی کند   بفروجکان بست بازی کند(۱۱۹, ۱۲۵)

نخجیرگه (nəxcirgəh) - ovlaq, ovyeri

نخجیرگه شیر کردی شکار   زگوروگوزنش نرفتی شمار(۲۳, ۷۶)

نخست (nəxost) - əvvəl

بدار ا نداد آنچه داد نخست   همان داده را نیز ازوباز جست(۳۲, ۱۲۰)

نخست (əz nəxost) - əvvəlki

ز پیشه گریزنده را باز جست   بدان پیشه دانش که بود از نخست(۲۰۰, ۲۰۵)

نخست (nəxost) - qədim

گزارنده سرگذشت نخست   باندیشه نغز و رای درست(۱۳, ۲۲۷)

نخست (nəxost) - əvvəldən

سبونی که سوراخ باشد نخست   بموم و سریشم نگردد درست(۱۵۹, ۱۸۶)

نخستین (nəxostin) - əvvəl

نخستین در پادشاهی زم   دم از کار کشور خدانی زم(۴۴, ۴۳)

نخستین (nəxostin) - birinci

نخستین کس او شد که زیورنهاد   بروم اندرون سکه زر نهاد(۳۲, ۵۵)

نخل (nəxl) - ağac

گر از نخل طوبی رسد در بهشت   بهرکوشکی شاخ عنبر سرشت(۴۲, ۴۸)

نخل خرما (nəxl-e xorma) - xurma ağacı

سر زنگی نخل بالا فتاد   چوزنگی که از نخل خرما فتاد(۲۲۰, ۹۹)

نخل بن (nəxlbən) sözlünün qısa forması, güclü

چنان ضربتی زد بر آن نخل بن   که شیر جوان بر گوزن کهن(۲۱۹, ۹۸)

نخل بند (nəxlbənd) - nəxl bənd edən, güclü

سیاهی بکردار نخل بلند   هراسان از و دیده نخل بند(۲۱۵, ۹۸)

نخل بن (nəxlbən) - ağac

چه خرما بود نخل بن را چه خار(۱۸, ۲۶)

بدین ترس بگذارند آن کین گرم که آهن باهن توان کرد نرم (۱۰۴, ۹۰)
 برین سنگ چون بگردد رختشان ازونرم گردد دل سختشان (۶۵, ۴۰۲)
 نرم (nərm) - müti, tabe
 زدریا گذر کرد و آمد بروم جهان نرم در زیر مهرش چوموم (۴۲, ۱۱۵)
 نرم شدن (nərm şodən) - əyilmək, tabe olmaq, müti olmaq
 بسا گردن سخت کیمخت چرم که شد چون دوال از رکاب تونرم (۵۶, ۴۹)
 نرم (nərm) - zərif
 جز آن نیست کین بیکر سخت چرم ندارد پی سست و اندام نرم (۴۰۵, ۴۴۰)
 نرم (nərm) - rəhm
 نرم آمدن (nərm amədən) - rəhm etmək
 سرش خواست کندن که نرم آمدش چورونی چنان دید شرم آمدش (۳۷۸, ۴۳۸)
 نرم آهنی (nərmahəni) - yumşaq, qətiyyətsizlik
 که درمن چه نرم آهنی دیده که پولاد خود را پسندیده (۶۶, ۱۴۸)
 نرم خونی (nərmxui) - utancaqlıq
 (nərmxui kərdən) - utanmaq نرم خونی کردن
 چه سازیم تا نرم خونی کنند زیگانه پوشیده رونی کنند (۴۹, ۴۰۱)
 نرم خیز (nərmxiz) - asta, yavaş
 همه ساز آهنگها نرم خیز بجز ساز کاهنگ او بود تیز (۶۲, ۲۷۹)
 نرم دل (nərm del) - ürəyiyumşaq, yumşaqürəkli
 (nərm del şodən) - ürəyi yumşalmaq نرم دل شدن
 جهاندار دارای جوشیده مغز نشد نرم دل زان سخنهاى نغز (۱۵۳, ۱۵۴)
 نرم شمشیر (nərmşəmşir) - süst, astagəl
 (nərmşəmşir budən) - döyüşkən olmamaq, şəmşir budən نرم شمشیر بودن
 öldənküt olmaq
 پدرگرچه باقوت شیر بود بکین خواستن نرم شمشیر بود (۱۱۲, ۱۲۵)
 نرم گردن (nərmgərdən) - müti, boyunəyən

ناخل بالا (nəxlbala) - nəxlboylu, ucaboylu
 سرزنگی نخل بالا فتاد جو زنگی که از نخل خرما فتاد (۲۲۰, ۹۹)
 نداده (nədade) - verilməmiş, ödənilməmiş
 زدارا درود آوریدش نخست نداده خراج کهن باز جست (۲۷, ۱۳۱)
 ندیم (nədim) - nədim, yaxın adam
 ندیم سکند ریگه و گاه محاسب در احکام خورشید و ماه (۲۴, ۸۴)
 نر (nər) - nər
 سلاح از تنم رسته چون شیر نر زیولاد دارم سلاحی نگر (۱۷۰, ۹۵)
 نرخ (nərx) - qiymət, nırx
 هر آن جوکه بازر بود هم عیار بنرخ زر آرندش اندر شمار (۴۹, ۱۴۶)
 نردبان (nərdban) - pillə
 چو خواهی که برمه رسانی سریر ازین نردبان باشدت ناگزیر (۴۰, ۷۲)
 نرگس (nərges) - nərgiz
 ز جعد بنفشه برانگیز تاب سر نرگس مست برکش ز خواب (۵, ۶۰)
 نرگس (nərges) - göz
 (ze-nərges qolab foru rixtən) - gözündən yaş
 فرو ریخت آن ماه چون آفتاب فرو ریخت بر گل ز نرگس گلاب (۱۲۲, ۳۹۰)
 نرم (nərm) - yumşaq, mülayim
 بپرسیدش اول باواز نرم بشیرین زبانی دلش کرد گرم (۸۶, ۲۴۶)
 نرم (nərm) - yumşaq
 قصبهای زربفت و خزهای نرم که پوشندگان را کند مهر گرم (۱۶, ۲۱۶)
 (nərm şodən) - yumşalmaq نرم شدن
 شود نرم از افشردن انجیر خام ولی چون خوری خون برآرد ز کام (۱۰۲, ۳۸)
 (nərm şodən-e del) - yrəyin yumşalması نرم شدن دل
 بازرم خسرو دلش نرم شد بسیچش بیدار او گرم شد (۱۱۸, ۳۴۷)
 (nərm kərdən) - yumşaltmaq نرم کردن

دو شخص اینند از توکایی بجوش یکی نرم گردن یکی سفته گوش (۴۹, ۵۷)

م۱لایمدانیسان - nərmaqay) نرم گوی

بسوگند وپیمان شد آرم جوی (۳۳۱, ۸۸)

نرمی (nərmi) - müləyimlik

درشتی ونرمی نمودم ترا بدین هر دو قول آزمودم ترا (۳۵۳, ۶۷)

م۱لایملیه مهیل یتمک, (benərmi geraidən) بنرمی گراییدن

م۱تی یتماق

درشتی رها کن بنرمی گرای ز جایم میرتا بمانی بجای (۱۵۹, ۶۲)

نرمی (nərmi) - incəlik, zəriflik, ləfəfət

بشیرینی از گلشکر نوشتن بنرمی زگل نازک آغوشتر (۳۳۶, ۴۹)

نرمی (nərmi) - sıǵal, tumar

چوان گردروی آهن سخت پشت بنرمی درآمد زخوی درشت (۱۲۸, ۲۷)

نره شیر (nəreşir) - nər şir

همان روسی افکن سوار دلیر برون آمد از پره چون نره شیر (۴۳۰, ۲۵۶)

نره گور (nərequr) - nər gur

درشتم بچنگال و سخت بزور بخامی درم پهلوی نره گور (۴۱۵, ۵۳)

نزار (nezar) - zəif, anq

مرنج ار نزاری که فربه شوی چوگونی کزین به شوم به شوی (۲۴۱, ۱۰)

نزد (nəzd-e...) - a, ə, ya, yə, yönlük halın göstəricisidir

خبر برد صاحب خبر نزد شاه که مثنی ستم دیدهء دادخواه (۸۰, ۱۷)

نزد (nəzd-e...) -... yanına

بجوشد سرگوسفندی سیاه تهی زاستخوان آورد نزد شاه (۹۰, ۹۸)

نزدیک (nəzdik-e...) -... yanında

بنزدیک من یکسر موی شاه گرامیتر از صد هزاران کلاه (۱۸۵, ۱۴۴)

نزدیک (nəzdik-e...) -... yanında

نواز شگری را بدو راه داد بنزدیک تختش و طنگاه داد (۲۴۶, ۸۵)

نزدیک (nəzdik) - yaxın

باندازه آنکه نزدیک و دور چراغ جهانتاب را هست نور (۵۲, ۲۲)

yaxınlaşmaq, yaxın gəlmək) - nəzdik amədən) نزدیک آمدن

چونزدیک غار آمد از راه دور بغار اندر افتاد از آن شمع نور (۲۹۲, ۶۱)

yaxın olmaq) - nəzdik budən) نزدیک بودن

نگشتی زمردان کسی بر درش وگر چند نزدیک بودی بر درش (۲۵۰, ۲۸)

yaxınlaşmaq) - nəzdik şodən) نزدیک شدن

سراز لهو بیچید و گوش از سماع که نزدیک شد کوچگه را و داغ (۲۷, ۳۹)

نزل (nozl) - hədiyyə, töhfə

شکوهد دارا ز نزلی چنان حسد را برو تیزتر شد عنان (۱۱۷, ۶۶)

نزل (nozl) - sovqat, ərzaq

سپهدار چین هر دم از چین دیار فرستاد نزلی بر شهریار (۳۷۴, ۲۹۳)

نژاد (nejad) - nəsl

نژاده منم دیگران زیر دست نژاد کیان را کی آری شکست (۱۵۸, ۵۷)

nejade) - ali nəsilli, şah nəsilli) نژاده

نژاده منم دیگران زیر دست نژاد کیان را کی آری شکست (۱۵۸, ۵۷)

nejademəlek) - şah nəsilli) نژاده ملک

نژاده ملک نایب شهریار سخن را چنین مینماید عیار (۳۱۷, ۱۶)

نسب (nəsəb) - əsl, nəsəb

نسب کردن (nəsəb kərdən) - əslini təyin etmək

بکیخسروی نامش افتاده چست نسب کرده بر کیقبادی درست (۴۸, ۴۴)

nesbət) - səs-musiqi) نسبت

بهر نسبتی کامد از بانگ چنگ سخن بسی در نمطهای تنگ (۱۳۰, ۱۶)

nesbət) - cəhət, xüsusiyyət) نسبت

دگر نسبتی کاسمانیست آن نگویم که رمزی نها نیست آن (۴۰۲, ۶۸)

nəsəbname) - vərəsəname, nəsəbname) نسبنامه

گراسفندیار از جهان رخت برد نسبنامه من ببهن سپرد (۱۵۸, ۵۳)

itburnu gülü) - nəstərən) نسترن

سر نسترن را زموی سپید سیاهی ده از سایه مشگ بید (۱۱, ۶۱)
 nosxət - nūsxə, əlyazması نسخه
 همه نسخه گنجنامه که بود بدارنده دیردادند زود (۷۹, ۲۸۷)
 nosxət) - əsər نسخه
 سخنها که چون گنج آکنده بود بهر نسخه دیر آکنده بود (۱۸, ۵۴)
 nosxe) - nūsxə نسخه
 زهر نسخه برداشتم مایها برو بستم از نظم پیر ایها (۱۹, ۵۴)
 nəsrin) - zanbaq نسرين
 زبلور تابنده خوانی فراخ چو نسرين تر بر سر سبز شاخ (۹۴, ۳۱۵)
 deşilməmiş dürr, bakirə) - nəsoftedorr) نسخه در
 نسخه دري ناشکفته گلی همائی برو فتنه چون بلبلای (۷۲, ۳۲۷)
 nəsl) - nəsl, kök نسل
 نگر گونه دهقان آنر پرست بدارا کند نسل او باز بست (۳۳, ۶۶)
 ölçüyəgəlməz) - nəşəncide) نسنجیده
 یکی را بدست افکند کوه گنج نسنجیده هائی دهد کوه سنج (۷, ۱۵۵)
 nəsim) - nəsim نسيم
 آموزش گل کوهساری دهد زمستان نسيم بهاری دهد (۴, ۲۴۸)
 nəfəs) - nəsim نسيم
 اگر کیمیا سنگ را زر کند نسيم من از خاک عنبر کند (۸۴, ۴۶۸)
 Nişapur) - neşabur) نشابور
 زحد نشابور تا خاک بلخ کنندش بصرای ما کام تلخ (۳۳, ۳۱۹)
 neşat) - şənlik, şadlıq, sevinc) نشاط
 نشاط ابروی می پرستان گشاد ز نیروی می روی مستان گشاد (۳۲۶, ۲۷۳)
 sevinc yaymaq) - neşat əngixtən) نشاط انگيختن
 ز پیروزی دولت کامگار نشاط نوانگيختن بر روزگار (۴۸, ۱۱۶)
 şadlanmaq) - neşat avərdən) نشاط آوردن
 مگر چون بدان شربت آرم نشاط غمی چند را در نوردم بساط (۲, ۷۸)

neşat kərdən) - sevinmək) نشاط کردن
 مکن زیر این لاجوردی بساط بدین قلعه کهرباگون نشاط (۱۹۴, ۱۸۸)
 zövq almaq, xoşlanmaq) - neşat-e(çizi) gereftən) نشاط (چیزی) گرفتن
 وزان پس نشاط سواری گرفت پی شاهی و شهر یاری گرفت (۶۹, ۶۸)
 sevinmək) - neşat yaftən) نشاط یافتن
 فراخ افکند بارگه را بساط باتدازه خندد چو یابد نشاط (۱۱۲, ۳۴۷)
 sevinc gətirmək) - neşat əndər avərdən) نشاط اندر آوردن
 نشاط اندر آورد بخوانندگان مفرح رساند بدانندگان (۷۰, ۴۵)
 sevinmək) - neşat daştən) نشاط داشتن
 نشاط از تو دارد گهر سفتتم سزاوار تست آفرین گفتم (۱۶, ۵۲)
 qırmızı) - neşat-e mey-e gərmezı saxtən) نشاط می قرمزی ساختن
 şərabdan şənlənmək, qırmızı şərab içmək) نشاط می قرمزی ساختند بساطی هم از قرمز انداختند (۴۴, ۲۸۴)
 Xorasanın havasını udmaqdan sevinmək) - neşat-e həva-ye xorasan kərdən) --
 هوای وطن در دل آسان کند نشاط هوای خراسان کند (۱۱, ۳۹۳)
 sevincdən) - əz-neşat pər bər avərdən) از نشاط پر بر آوردن
 qanadlanmaq) ز مرغ و بره روی رنگین بساط بر آورده پر مر غوار از نشاط (۳۴۸, ۲۶۷)
 nişanə, yadigar) - neşan) نشان
 که از تخم شاهان و گردنکشان همین یک سهی سرو مانده نشان (۱۱۱, ۲۲۲)
 iz, əlamət) - neşan) نشان
 بسختی در آن غار شد شهر یار نشانی مگر یابد از یار غار (۵۵, ۳۱۲)
 qələbə çalmaq) - neşan bordən) نشان بردن
 دو پیلند خرطوم در هم کشان ز بردن یکی برد خواهد نشان (۳۹, ۱۶۲)
 səbəbini öyrənmək) - neşan costən) نشان جستن
 نشان جست از آن آتش تابناک که چون میدهد روشنی زان مگاک (۶۳, ۳۱۳)

من از هر سه دانه که دانا فشانند درختی برومند خواهم نشانند (۴۳, ۴۵)

نشان جستن کان کشور آرای کی کجا خوابگاه دارد از خون و خوی (۱۰۲, ۱۸۲) **neşandan** - təyin etmək نشانند

نشان جستن (neşan costən) - xəbərdar olmaq

نشان جسته بود از درفش بلند که ماند از فریدون فیروزمند (۶۸, ۱۴۱) **neşandan** - yox etmək نشانند

نشان دادن (neşan dadən) - xəbər vermək

بفرمود شه تا غنیمت کشان د هند از شمار غنیمت نشان (۱۴, ۴۵۷) **neşan dadən** - göstərmək نشانند

هر آنچ آفریدست بیننده را نشان میدهد آفریننده را (۱۲, ۱۰) **neşan kərdən** - nişanlamaq نشانند

یکی را نشان کرد بر نام خویش برو بست فال سرانجام خویش (۴۵, ۱۲۱) **neşan mandən** - iz qoymaq, əsər-ələmət qoymaq نشانند

که از روم و رومی نماتم نشان شوم بر سر هر دو آتش فشان (۲۲, ۱۵۶) **neşanha-ye puşide** - gizli əlamətlər نشانند

جز اینم نشانهای پوشیده هست کزو راز پوشیده آید بدست (۱۵۷, ۲۶۰) **neşan-e pərəstəndəgi nəmudən** - sitayiş etmək نشانند

سر افکنده در پایهء بندگان نمودش نشان پرستندگی (۸۰, ۱۳۴) **neşan-e dur dadən** - başqa şəkildə göstərmək نشانند

مربع مخالف نمودی خیال مسدس نشان دور دادی ز حال (۲۲, ۱۲۸) **neşan-e soxən baz costən** - sirri soruşmaq, hərəkətin səbəbini müəyyənləşdirmək نشانند

شگفتی فرو ماند خسرو دران نشان سخن باز جستن از سران (۴۵۴, ۴۴۳) **peşimançılığın** - peşimançılığın pədid amədən-e pəşimani نشانند

طرب را بمیخانه گم شد کلید نشان پشیمانی آمد پدید (۳۵, ۲۷) **peşimançılığın üzverməsi** نشانند

نشانند (neşandan) - oturtmaq نشانند

نشانند بدانش در آموختن که گوهر شود سنگ از فروختن (۱۴, ۷۰) **neşandan** - əkmək نشانند

چگونه زدارا نشانم غرور چه کردم بجای فرومیاه فور (۲۵, ۳۵۰) **başqa düşmənlərin gününə qoymaq, başqa düşmənlər kimi yox etmək** نشانند

نشانندش بروز دگر دشمنان (be-ruz-e doşmənən-e degər neşandan) - başqa düşmənlərin gününə qoymaq, başqa düşmənlər kimi yox etmək نشانند

نشانندش بروز دگر دشمنان سپردش بزندان اهرمان (۴۲۶, ۴۴۱) **neşandan** - qismət etmək نشانند

چو هستی بیند من آموزگار بدین روز نشانندت روزگار (۱۶۳, ۱۸۴) **neşandan** - təmizləmək نشانند

نشانند (neşandan) - təmizləmək

نشانند (ze-roxsar-e giti gobar neşandan) - ze-roxsar-e giti gobar neşandan - dūnyanı tozdan təmizləmək نشانند

زبس رودخیزان لب رودبار نشانده زرخسار گیتی غبار (۵۹, ۳۲۰) **neşanənde** - bağban نشانند

که هر که افکند میوه از آن درخت نشاننده را گوید ای نیکبخت (۲۹, ۲۲۷) **neşanənde** - oturdan, İskəndər نشانند

نشاننده (neşanənde) - oturdan, İskəndər

بفرمان شاه آن سخنگوی مرد نشست و نشاننده را سجده کرد (۱۳۵, ۳۴۳) **neşane** - hədəf نشانند

نشانده (neşane) - hədəf

نشانده (neşane kərdən) - hədəf etmək نشانند

چو تیرم گذر بر دلیران کند نشانده زیهلوی شیران کند (۵۲, ۳۵۲) **neşayəd** - mimkün deyil نشانند

نشانده (neşayəd) - mimkün deyil

چه سودست مردن شاید بزور که پیش از اجل رفت نتوان بگور (۱۴۳, ۱۸۵) **neşəst** - oturma(q) نشانند

نشانده (neşəst) - oturma(q)

نشانده (neşəst amədən) - məskən salmaq, mənzil etmək نشانند

نشانده (neşəst amədən) - məskən salmaq, mənzil etmək نشانند

چوزینگونه جانی بدست آمدش در آن جای فرخ نشست آمدش (۹, ۴۵۶)

نشستگاه (neşəstəngəh) - yaşayış yeri, yaşayış məntəqəsi
 نشستگاهی دید از آب و گیا بگوهر گرامیتر از کیمیا (۲۵۴, ۷۳)

نشیب (neşib) - eniş
 پس آنگاه از هر نشیب و فراز بگوش ملک برگشاندند راز (۱۴۴, ۲۹۸)

نشیننده (neşinənde) - oturan
 دورویه سماطینی آراسته نشینندگان جمله برخاسته (۷۰, ۱۹۶)
 (neşinənde bər bəznqah-e keyan) - Dara نشیننده بر بزمگاه کیان
 منم تاج بر سر کمر بر میان (۹۱, ۱۵۰)

نشیننده (neşinənde) - oturan (Nüşabə)
 نشیننده راجون دل آمد بجای اشارت چنان رفت با راهنمای (۳۱۴, ۲۷۲)

نشیننده (neşinənde) - yaşayan, sakin
 نشستگاهی زانطرف بازجست که دارد نشیننده را تن درست (۴, ۴۵۶)

نصرانی (nəsrani) - xaçpərəst, xristian
 زیادت ز تاریخهای نوی یهودی و نصرانی و پهلوی (۲۰, ۵۴)

نصرت (nosrət) - qələbə
 شه از نصرت مصر و تاراج زنگ بچهره در آورده بود آب و رنگ (۲۹, ۱۲۰)

نصفی (nesfi) - cam, bədə
 یکی نصفی لعل مدهون بزر به از نار دانه چویک نار تر (۹۲, ۳۱۵)

نصیب (nəсіб) - qismət, pay, nəсіб
 ز رونق مبر نقش آرایشم نصیبی ده از گنج بخشایم (۳۶, ۱۲)

نصیب (nəсіб) - nəсіб olmaq
 دگر چیز هائی که باشد غریب وزو مخزن خاص را یابد نصیب (۲۶, ۱۹۳)

نصیحت (nəsihət) - nəsihət
 سگالشگری کونصیحت شنید در چاره را در کف آرد کلید (۶۰, ۱۴۷)
 (nəsihət nəmudən) - nəsihət etmək نصیحت نمودن
 حقیقت شد اورا که با آن گروه نصیحت نمودن ندارد شکوه (۴۵, ۴۰۰)
 (nəsihət nəhan daştən) - nəsihət etməmək نصیحت نهان داشتن

نشست آوردن (neşəst avərdən) - məskən salmaq, yaşamaq
 در آباد و ویران نشست آورم همه ملک عالم بدست آورم (۲۵, ۲۸۳)

نشست داشتن (neşəst daştən) - oturmaq
 اگر چه پس پرده دارد نشست همه روز باشد عمارت پرست (۵۵, ۲۵۲)

نشست داشتن (neşəst daştən) (ba-kəsi, ba-çizi) -
 həvəs göstərmək
 چویا دیو دارد سلیمان نشست کند پاره انگشتی را ز بدست (۵۹, ۱۶۴)

نشست ساختن (neşəst saxtən) - oturmaq
 طلسمی بر آن تخت فرزانه بست که هر کو بر آن تخت سازد نشست (۳۶, ۳۱۱)

نشست کردن (neşəst kərdən) - məskən salmaq, mənzil etmək
 زد ریا بد ریا تو کردی نشست بر ایران و توران ترا بود دست (۴۲, ۳۵۷)

نشستن (neşəstən) - oturmaq
 که بی شغل چندین نباید نشست دگر باره طرزی نو آرم بدست (۲۶, ۲۲۰)

نشستن (neşəstən) - minmək, səvar olmaq
 سکندر بران خنگ ختلی نشست که چون باد برخاست چون برق جست (۱۱, ۳۹۸)

نشستن (neşəstən) - qalmaq
 من اینجا نشینم بفرمان شاه چو شاه از ره آید کنم عزم راه (۳۰۴, ۵۸)

نشستن (neşəstən) - rast gəlmək, düşmək
 که ما بندگان تا کمر بسته ایم بدین روز یک روز ننشسته ایم (۴۶, ۲۹۱)

نشستن (neşəstən) - qalmaq, mənzil salmaq, dayanmaq
 بران فرضه جانی دل افروز دید نشستن بر انجای فیروز دید (۱۴۴, ۳۹۱)

نشستن (neşəstən) - sönmək, söndürmək
 نباید که آن آتش آید بتاب که نشیند آنگه بدریای آب (۳۴, ۸۵)

نشستن (neşəstən) - karaul çəkmək
 نگهبان لشگر برون از قیاس نشستند بر رهگذر های پاس (۱۰۶, ۴۱۱)

نشستن (neşəstən) - gozləmək
 تو بنشین گراوباتو جنگ آورد برو تیغ تو کار تنگ آورد (۸۷, ۱۲۳)

نشستگاه (neşəstəngəh) - yaşayış yeri, yaşayış məntəqəsi
 نشستگاهی دید از آب و گیا بگوهر گرامیتر از کیمیا (۲۵۴, ۷۳)

نشیب (neşib) - eniş
 پس آنگاه از هر نشیب و فراز بگوش ملک برگشاندند راز (۱۴۴, ۲۹۸)

نشیننده (neşinənde) - oturan
 دورویه سماطینی آراسته نشینندگان جمله برخاسته (۷۰, ۱۹۶)
 (neşinənde bər bəznqah-e keyan) - Dara نشیننده بر بزمگاه کیان
 منم تاج بر سر کمر بر میان (۹۱, ۱۵۰)

نشیننده (neşinənde) - oturan (Nüşabə)
 نشیننده راجون دل آمد بجای اشارت چنان رفت با راهنمای (۳۱۴, ۲۷۲)

نشیننده (neşinənde) - yaşayan, sakin
 نشستگاهی زانطرف بازجست که دارد نشیننده را تن درست (۴, ۴۵۶)

نصرانی (nəsrani) - xaçpərəst, xristian
 زیادت ز تاریخهای نوی یهودی و نصرانی و پهلوی (۲۰, ۵۴)

نصرت (nosrət) - qələbə
 شه از نصرت مصر و تاراج زنگ بچهره در آورده بود آب و رنگ (۲۹, ۱۲۰)

نصفی (nesfi) - cam, bədə
 یکی نصفی لعل مدهون بزر به از نار دانه چویک نار تر (۹۲, ۳۱۵)

نصیب (nəсіб) - qismət, pay, nəсіб
 ز رونق مبر نقش آرایشم نصیبی ده از گنج بخشایم (۳۶, ۱۲)

نصیب (nəсіб) - nəсіб olmaq
 دگر چیز هائی که باشد غریب وزو مخزن خاص را یابد نصیب (۲۶, ۱۹۳)

نصیحت (nəsihət) - nəsihət
 سگالشگری کونصیحت شنید در چاره را در کف آرد کلید (۶۰, ۱۴۷)
 (nəsihət nəmudən) - nəsihət etmək نصیحت نمودن
 حقیقت شد اورا که با آن گروه نصیحت نمودن ندارد شکوه (۴۵, ۴۰۰)
 (nəsihət nəhan daştən) - nəsihət etməmək نصیحت نهان داشتن

از آنجا که راز جهان داشتی نصیحت چرا زونهان داشتی (۸۰, ۱۹۶)
 نصیحت گری (nəsihətgəri) - öyüd, nəsihət
 چو درمن گرفت آن نصیحت گری زبان بر گشادم بدد نری (۳۷, ۴۲)
 نصیحت گزار (nəsihətqozar) - nəsihətverən, nəsihətçi
 چو آگاه گشت آن نصیحت گزار که از پند او گرم شد شهریار (۱۳۲, ۱۵۲)
 نطفه (notfe) - nütfe
 گه از نطفه نیک بختی دهی گه از استخوانی درختی دهی (۳۵, ۵)
 نظارگی (nəzzaregi) - baxan, nəzər yetirən
 عجب ماند از آن کار نظارگی بعبرت فروماند یکبارگی (۲۴, ۳۷۷)
 نظارگی بودن (nəzzarəgi budən) - baxmaq
 در آن معرکه راند شه بارگی همی بود بر هر دو نظارگی (۴۲, ۱۲۰)
 نظاره (nəzzare) - baxan, kənar adam
 ze- nəzzareqan pərdə pərdaxtən) - ز نظارگان پرده پرداختن
 biganələrdən gizli saxlamaq, biganə gözlərdən qorumaq
 بخلو تگه خسروش تاختند ز نظارگان پرده پرداختند (۱۰۸, ۲۲۲)
 نظاره (nezare) - baxış, nəzər yetirmə
 ز سختی که کبکان در آویختند ز نظاره شاه نگرینتند (۴۳, ۱۲۰)
 نظاره کردن (nezare kərdən) - baxmaq, nəzər yetirmək
 کسی کز تو در تو نظاره کند ورقهای بیهوده پاره کند (۹۲, ۹)
 نظاره کن (nezarekon) - baxan, nəzarətedən
 نظارت کنان شهری و لشگری بر انصاف و آزرم اسکندری (۶۷, ۱۹۶)
 نظامی (nezami) - Nizami
 نظامی بدین بارگاه رفیع نیارد بجز مصطفی را شفیع (۴۴, ۱۲)
 نظر (nəzər) - göz
 نظر طاقت آن ندارد ز نور که بیند در ایشان ز نزدیک و دور (۴۸, ۲۵۲)
 نظر (nəzər) - nəzər, baxış
 بروزی که طالع برومند بود نظرها سزاوار پیوند بود (۶۷, ۲۱۹)

nəzər əndaxtən) - baxmaq, nəzər yetirmək, diqqət yetirmək
 مران چون نظر بر من انداختی مزن مفرعه چونکه بنواختی (۳۸, ۱۲)
 نظر آوردن (nəzər avərdən) - baxmaq, nəzər yetirmək
 تمنای دل در دماغ آوردن نظر سوی روشن چراغ آوردند (۲۴, ۲۱۷)
 نظر بر داشتن (nəzər bər daştən) - diqqət vermək, nəzərdən salmamaq
 نظر بر نداری ز فرزند من بجای آوری حق پیوند من (۳۵, ۷۱)
 نظر بر گماشتن (nəzər bər qomaştən) - baxmaq, nəzər yetirmək
 پس از ناخن پای تا فرق سر گمارم بهر صورتی بر نظر (۲۰۱, ۲۶۳)
 نظر داشتن (nəzər daştən) - diqqət vermək, rəğbət göstərmək, meyl etmək
 همه سوی نیکان نظر داشتی بدان را بر خویش نگذاشتی (۱۲, ۲۸۹)
 نظر زدن (nəzər zədən) - baxmaq, həzər yetirmək
 نزد برکس از تنگ چشمی نظر ز چشمش دهانش بسی تنگ تر (۹۵, ۳۸۸)
 نظر کردن (nəzər kərdən) - baxmaq, nəzər yetirmək
 چودانا نظر کرد در جام ژرف رقمهای او خواند حرفا بحرف (۲۷, ۳۱۰)
 نظر کردن (nəzər kərdən) - tamaşa etmək, seyr etmək
 نیاید ز ما جز نظر کرنی دگر خفتنی باز یا خوردنی (۱۶, ۴۹)
 نظر کردن (nəzər kərdən) - qayğı göstərmək, diqqət göstərmək
 ز کشور خدایان و شهزادگان نظر بیش کردی با فتادگان (۱۳, ۲۸۹)
 yuxudan oyanmaq) - ze-xab dər amədən-e nəzər) - ز خواب در آمدن نظر
 غنوده تن مرداز رنج و تاب نظر هر زمانی درآمد ز خواب (۱۶, ۱۷۶)
 نظرگاه (nəzərqah) - nəzəryeri, nəzərqah, nəzər nöqtəsi
 مرا هست بینش نظرگاه تو چگونه بینم بدو راه تو (۱۳, ۱۱)
 نظرگاه (nəzərqah) - qarşı, qabaq
 چو خسرو در آن روی چون ماه دید صنم خانه در نظرگاه دید (۴۷۵, ۴۴۵)
 نظم (nəzm) - nəzm
 زهر نسخه برداشتم مایها برو بستم از نظم پیرایها (۱۹, ۵۴)

گزارندهه داستان دری چنین داد نظم گزارش گری (۱۴, ۱۱۲) *nəzm dadən* - *nəzmə çəkmək* نظم دادن
 نظمی که نظم دری کار اوست دری نظم کردن سزاوار اوست (۴۴, ۶۳)
 نظامی که نظم دری کار اوست دری نظم کردن سزاوار اوست (۴۴, ۶۳)
 نظم (*nəzm*) - *ahəng, nizam, harmoniya*
 -öz (*əz- nəzm foru rixtən-e tərkiib-e xiş*) از نظم فرو ریختن ترکیب خویش
 ترکیبش از نظم ترکیب خویش دگر گونه کردم ز ترتیب خویش (۷, ۶۳)
 نظمت (*nə't*) - *tərif*
 در نعت خاتم النبیین علیه الصلوٰة والسلام (ص. ۱۳)
 نعره (*nə're*) - *nəre*
 زبس نعره کامد برون از کمین فرود اوقتاد آسمان بر زمین (۸۲, ۴۶)
 نعره بر آوردن (*nə're bər avərdən*) - *nə'ildəmək, guruldamaq*
 ز نعره بر آوردن گاو دم شده ز آسمان زهره گاوگم (۹۳, ۱۳۴)
 نعل (*nə'l*) - *nal*
 خر از پای زنجیده زیشت ریش بیفکنندشان نعل وپالان به پیش (۷۴, ۷۰)
 نعلین نعل (*fərsudən-e nə'l*) - *nalın sürtünüb yox olması*,
 نعلین نعل (*fərsudən-e nə'l*) - *nalın sürtünüb getməsi, nalın yeyilməsi*
 طبعهای بلور و خوانهای لعل طرایف کشان را بفرسود نعل (۱۹۳, ۲۲)
 نعل زنگی (*nə'l-e zəngi*) - *gecənin nalı*
 نعل زنگی بر آتش نهادن فلک - *nə'l-e zəngi bər atəş nəhadən-e fələk*
 - *səhərin açılması, Günəşin çıxması*
 که چون شاه چین زین برابرش نهاد فلک نعل زنگی بر آتش نهاد (۸۴, ۱۳)
 نعل در آتش نهادن (*nə'l dər atəş nəhadən*) - *əfsunlamaq, cadu etmək*
 مگر کاتسی بر فرزند لعل در آتش نهادن از پی شاه نعل (۲۷۴, ۳۴۲)
 نعل را نعل (*be-nə'l-e rəhəncəm-e xiş sevardən*) - *atının ayaqları altına salmaq*
 بر آورد از افکندنش کام خویش سپردش نعل ره انجام خویش (۴۲۶, ۲۰۸)

نعلبند (*nə'lbənd*) - *nalvuran, nəlbənd*
 شبی نعلبندی وپالانگری حق خویش میخواستند از خری (۶۹, ۷۴)
 نعمت (*ne'mət*) - *nemət*
 رسد شوق تا غرب از احسان او بهر خانه نعمت خوان او (۴۸, ۴۳)
 نغز (*nəğz*) - *gözəl*
 درآمد بمن خوابی از جوش مغز در آن خواب دیدم یکی باغ نغز (۲۱, ۱۸)
 نغز (*nəğz*) - *məzmunlu, yaxşı tərtib olunmuş*
 فرستاد تا نامه نغزبرد بمهر سکندر بخاقان سپرد (۲۵۳, ۷۳)
 نغز (*nəğz*) - *dadlı*
 بگوید که مغزش بیارید نیز کزین نغز تر کس نخوردست چیز (۹۰, ۱۰۰)
 نغز (*nəğz*) - *mənəli, hikmətli*
 جهاندار دارای جوشیده مغز نشد نرم دل زان سخنهای نغز (۱۵۴, ۱۵۳)
 نغز (*nəğz*) - *incə, zövqlə işlənmiş*
 چنین زیور نغز گوهر فشان بنوشابه داندن زیورکشان (۲۸۱, ۷۷)
 نغز (*nəğz*) - *mynasib, düşünülmüş*
 جهانجوی را پاسخ نغز او پسند آمد و گرم شد مغز او (۳۶۹, ۱۱۸)
 نغز (*nəğz*) - *məharətli*
 چو روسان سختی کش سخت مغز فریبی شنیدند از ینگونه نغز (۴۰۸, ۶۱)
 نغز (*nəğz*) - *zərif*
 بهاری پدید آمد از زیر ترک بسی نغز و نازکتر از لاله برگ (۴۲۸, ۳۷۷)
 نغز پیکر (*nəğzpeykər*) - *gözəlxətli*
 یکی نامه نغز پیکر نوشت بنغزی بگردار باغ بهشت (۱۵۴, ۱۵۸)
 نغزگفتاری (*nəğzqoftari*) - *bəlağətlik, bədiilik, natiqlik*
 مرا کار با نغزگفتاریست همه کار من خود غلطکاریست (۵۹, ۷۹)
 نغزگوی (*nəğzquy*) - *şirindil, gözəldilli*
 قوی رای و روشندل و نغزگوی فرشته منش بلکه فرزانه خوی (۲۵۰, ۲۵)
 نغزگوینده (*nəğzquyənde*) - *məharətli şair, Firdovsi*

بفرخندگی فتح را گشت جفت   بدان گونه کان نغزگوینده گشت (۲۰۹, ۴۷)
 نغزونیکو (nəğz-o-niku) - gözəl, yaxşı
 نغزونیکوکردن (nəğz-o-niku kərdən) - bəzəmək
 عروسان بزبورکشی خوکنند   سروفرق نغزونیکوکنند (ض ۵, ۲۱۷)
 نغزی (nəğzi) - gözəllik, incəlik
 یکی نامه نغزیبکر نوشت   بنغزی بکردارباغ بهشت (۱۵۴, ۱۵۸)
 نغمه (nəğme) - musiqi, səs
 نخست آنچنان کردم آغاز او   که سوز آورد نغمه ساز او (۵۴, ۹)
 نغمه (nəğme) - nəğmə, mahnı
 سراینندگان ره پهلوی   زبس نغمه داده نوا را نوی (۳۸۵, ۴۸)
 نفخ (nəfx) - nəfəs
 نغصه (nəfx-e sur) - qiyamət günü, zurna çalınan gün
 خصوصتگی ساخت تا نفخ صور   که از سازکاری شد آن شهر دور (۲۲۳, ۹۸)
 نفرین (nefrin) - nifrət, qarqış, lənət
 بچینی بر آن روزنفرین رسید   که این ازدها برچین رسید (۳۶۲, ۱۱۹)
 نفس (nəfəs) - nəfəs
 نفس به کز امید یاری دهد   که ایزد خود امید واری دهد (۲۷, ۸)
 نفس بر آوردن (nəfəs bər avərdən) - danışmaq, söhbət etmək
 بزرگیت باید درین دسترس   بیاد بزرگان بر آوردن نفس (۳۰, ۴)
 نفس بر زدن (nəfəs bər zədən) - danışmaq
 پزشک مبارک چو بر زد نفس   زتن برد بیماری از دل هوس (۳۳۵, ۴۳)
 نفس بر آوردن (nəfəs borun taxtən) - nəfəs almaq
 زبس بردهن ناچخ انداختن   نفس را نه راه برون تاختن (۱۸۰, ۷۰)
 تازه آید (nəfəs taze naştən) - təzə açılmaq
 عرق ریزه در عراقت و بس (۴۲, ۲۶)
 نفس تافتن (nəfəs taftən) - nəfəs almaq
 زتاب نفس بر هوا بست میخ   جهان سوخت از آتش برق تیغ (۱۶۸, ۲۹)

نفس زدن (nəfəs zədən) - nəfəs almaq
 بصد رنج دل نفس میزنم   بدان تا نخسیم جرس میزنم (۳۵, ۷۱)
 دانışmaq (nəfəs qoşadən) - نفس گشادن
 جهان دیده دستور فریادرس   گشاد از سر کاردانی نفس (۸۱, ۸۹)
 نفس (nəfəs) - an
 بدانچ آمی را بود دسترس   بکوشیم تا خوش بر آید نفس (۲۹, ۴۴۴)
 نفس (nəfəs) - dua
 یکی منجیق از نفس برگشاد   که بر قلعه آسمان در گشاد (۲۸۵, ۹۷)
 نفت (nəft) - neft
 جهانی چنین بر ز نفت سپید   ز طوفان آتش نگهدار بید (۱۶۳, ۵۰)
 نفیر (nəfir) - dad
 نفیر از جهانی که دارا کشست   نهان پرور و آشکارا کشست (۱۴۹, ۱۸۵)
 نفیر (nəfir) - səs, nəriti
 ز فریاد رونین خم از پشت پیل   نفیر نهنگان بر آمد ز نیل (۱۷۹, ۵۵)
 نغیر بر آوردن (nəfir bər avərdən) - inləmək, nəritdərək
 دل ترک تازان در آن داروگیر   بر آورده از نای ترکی نفیر (۱۳۶, ۹۳)
 نقاب (neğab) - niqab, örtük, pərdə
 چو گشت آفتاب مرا روی زرد   نقابی بمن درکش از لاجورد (۱۲۳, ۱۸۴)
 نقاب برداشتن (neqab bər daştən) - niqabı açmaq, niqabı götürmək
 ولیکن نگهدارم آزر و آب   ز پوشیدگان بر ندارم نقاب (۱۶۵, ۳۶۵)
 نقاش (nəğğaş) - rəssam
 همه صورتی بیش فرهنگ و رای   بنقاش صورت بود رهنمای (۱۵, ۱۱)
 نقاشی (nəğğāşi) - rəssamlıq
 مناظره رومیان با چینیان در نقاشی (ص. ۳۷۵)
 نقاشی (nəğğāşi) - qantökmə, ovlama
 تهی کرده صحرای چین راز رنگ (۵۴, ۳۴۳)
 نقد (nərd) - valyuta, dəyər vahidi

بخواری مبین اندرین خشک پوست که روشترین نقد این کشور اوست (۳۴, ۴۵۸)
 (nəgd-e soxən dər əyar avərdən) - söz demək, نقد سخن در عیار آوردن
 danışmaq
 چه نقد سخن در عیار آورد همه مغز حکمت بکار آورد (۹۳, ۳۴۶)
 (nəgd) - vəd edilmiş məbləğ نقد
 چه نقد پذیرفته آورد پیش برون آمد از عهده عهد خویش (۶۲, ۱۹۵)
 (nəgd) - nəqd var-dövlət نقد
 چه نیکو متاعیست کار آگهی کزین نقد عالم مبادا تهی (۲, ۱۳۷)
 (noğre) - gümüş نقره
 نخستین عمل کابینه ساختند زرو نقره در قالب انداختند (۱۴, ۱۲۷)
 (noğre-ye zibəği) - civə gümüşü نقره زینتی
 زرکاتی و نقره زینتی که مهتاب را داد بیرونقی (۱۸, ۴۵۷)
 (noğrequn) - gümüşü نقره گون
 بلارک بگاورسه نقره گون ز نقره بر آورده گاورس خون (۳۳, ۴۱۳)
 (nəqş) - naxış, rəsm نقش
 در ارژنگ این نقش چینی پرند قلم نیست برمانی نقشند (۱۵, ۵۴)
 (nəqş-e firuzfal) - uğurnaxışı, Kəbə نقش فیروز فال
 همان کعبه را نیز بیند جمال شود شاد از آن نقش فیروز فال (۳۵, ۲۴۳)
 (nəqş) - surət, şəkil نقش
 سیاست گره بسته بردست و پای زهر بیکری مانده نقشی بجای (۲۲, ۱۹۶)
 (nəqş bəstən) - rəsm çəkmək نقش بستن
 نداند چو رومی کس نقش بست گه صقل چینی بود چیره دست (۴۴, ۳۷۸)
 (nəqş nomudən) - iz qoymaq, əsər etmək نقش نمودن
 ز ما سر براری و یا مانهء نمائی بما نقش و پید انهء (۶, ۲۲۴)
 (nəqş-e nadide) - görünüb eşidilməmiş əhvalat, nadir iş نقش نادیده
 شه این داستان را پسندیده داشت تمنای آن نقش نادیده داشت (۲۲, ۲۵۴)
 (nəqş) - heykəl, mücəssəmə نقش

(nəqş-e yekta) - nadir heykəl, nadir mücəssəmə نقش یکتا
 همه خیل قفجاق کانجا رسند نوتا پیش آن نقش یکتا رسند (۷۳, ۴۰۲)
 (nəqş) - varlıq, kimlik, yaranış نقش
 بئو نقش تو زان نمودم نخست که تا نقش من بر تو گردد درست (۱۸۱, ۲۶۱)
 (nəqş bəstən) - yaranmaq نقش بستن
 جهانرا نبود از بنه هیچ ساز بفرمان او نقش بست ان طراز (۶, ۳۴۹)
 (nəqş) - yazı نقش
 اگر نقش مردم بخوانی شگرف بگوید که مردم جنین ست حرف (۲۱۷, ۱۹۰)
 (nəqş bər zədən) - yazmaq نقش بر زدن
 سخن را گزارشگر نقشند چنین نقش بر زد بچینی پرند (۱۲, ۳۸۲)
 (nəqş bəstən) - yazmaq نقش بستن
 چنین نقش بند که چون شاه روم بملک جهان نقش بر زد چوموم (۱۲, ۷۵)
 (nəqş bəstən) - yazılmaq نقش بستن
 محمد کازل تا ابد هر چه هست بارایش نام او نقش بست (۳, ۱۳)
 (nəqş) - əsər, əlamət نقش
 چو از شمع خالی کنی خانه را نبینی دگر نقش پروانه را (۴۲, ۲۸)
 (nəqşbənd) - rəssam نقشبند
 در ارژنگ این نقش چینی پرند قلم نیست برمانی نقشند (۱۵, ۵۴)
 (nəqşbənd) - heykəltəraş, Bəlinas نقشبند
 ز خوبی چنان ساختش نقشبند که بر بست بر نقش ترکان پرند (۱۰, ۴۰۴)
 (nəqşbin) - rəsmşünas نقشبین
 یکی گفت نشنیدی ای نقش بین که افسانه شد در جهان نقش چین (۱۴, ۳۷۶)
 (nəqşpərdaz) - heykəltəraş نقش پرداز
 صنم بین که آن نقش پرداز کرد که گاهی گره بست و گه باز کرد (۷۹, ۴۰۳)
 (nəqş) - çatışmamazlıq, eyb نقص
 وگر ماه نو را براتی دهد ز نقص کمالش نجاتی دهد (۱۹, ۴۷)
 (nəqtə) - nöqtə نقطه

زپرکار آن حلقه مدهوش ماند در آن حلقه چون نقطه خاموش ماند (۱۳۷, ۳۶۳)

niğteqah - nöqtə, yer, Kəbə نقطه گاه
چو پرگار گردون بر آد نقطه گاه بیای پرستش بیمود راه (۵۳, ۲۴۴)

noğul - noğul نقل
می و نقل و ریحان مجلس فروز کشیدند ازین نزلها چند روز (۸۲, ۲۵۴)

noğul qabı - noğıldan نقل دان
بفرمود کارند خوانهای خورد همان نقلدانهای نا دیده گرد (۲۸۱, ۲۶۹)

Nequmaxos (Ərəstunun oğlu) - xüs. ad, Nequmaxos نقوماخس
نقوماخس آنکو خردمند بود ارسطو داناش فرزند بود (۱۵, ۷۰)

səs - nəfir نفیر
nəfir daştən - səs salmaq, səsi çıxmaq نفیر داشتن
اگر دزد برده ندارد نفیر برد دست خود شحنه دزدگیر (۲۵, ۲۴)

ağıllı - nəği نقی
چنین آمدست از نقیبان پیر که با هیچ ناداشت کشتی مگیر (۱۹۱, ۲۶۲)

qoşun rəhbəri - nəğib نقیب
خسک بر گنرگاه کین ریختند نقیبان خروشیدن انگیختند (۱۱, ۱۶۷)

incə mətləb, hikmətli cöz - nokte نکته
بهر دانشی دفتر آراسته بهر نکته خامه خواسته (۵۱, ۳۴)

iş, məsələ - nokte نکته
چه پنداشتی کار بازیست این همه نکته کار سازیست این (۱۰۸, ۳۶۱)

əkilməmiş - nəkaştə نکشته
əkilməmiş ağac, İskəndər nəkaştəderəxt نکشته درخت
کند دعوی از تخم کاوس کی (۲۳, ۳۱۸)

niku sözünün qısa forması, yaxşı - neku نکو
yaxşılaşdırmaq - neku kərdən نکو کردن
نکو کن چو کردار خود کار من مکن کار با من بکردار من (۴۳, ۱۲)

xeyirxah - nekurəy نکورای

نکورای چون رای را بد کند خرابی در آبادی خود کند (۷۵, ۳۵۹)

şəkil - neqar نگار
پری پیکرانی درو چون نگار صنمخانهائی چو خرم بهار (۱۰۴, ۳۲۴)

şəkil çəkmək - neqar neqaridən نگار نگاریدن
برین گوشه رومی کند دستکار بر آن گوشه چینی نگار د نگار (۱۹, ۳۷۶)

bəzək, naxış - neqar نگار
bəzəmək, bəzək vurmaq - neqar bər neşandən نگار بر نشانیدن
در دولتی کوکوزین دستکار بدیوار او بر نشانم نگار (۵۳, ۴۳)

əsər, İskəndərnəmə - neqar نگار
که بر نام ما نقش بند آین نگار (۱۸, ۵۲)
əmə yazmaq - neqar saxtən نگار ساختن
هنوز از تو حرفی نپرداختند (۴, ۲۲۶)

təsvir - neqar نگار
پنیرنده شد گوهرش را نگار (۱۷, ۱۲۷)

heykəl, mücəssəmə - neqar نگار
درین سنگدل قوم چون کرد کار (۶۱, ۴۰۲)

gözəl - neqar نگار
فرورده خاکش سرانجام کار (۸۹, ۲۳۹)

rəssam - neqarənde نگارنده
سرانجام نزد من آرد نگار (۱۹۷, ۲۶۳)

rəssam (Bəlınas) - neqarənde نگارنده
درین سنگدلان قوم چون کرد کار (۶۱, ۴۰۲)

şəkil çəkmək - neqaridən نگاریدن
سگی مرده بر روی آن آبیگر (۵۶, ۳۷۹)

yazmaq - neqaridən نگاریدن
ندیدم نگاریده دریک نور د (۱۷, ۵۴)

çok gözəl üz - neqarinrox نگارین رخ
نوآیین دلش را بفرهنگ و هوش (۸۸, ۲۳۹)

نگارین نورد (neqarinnəvərd) – dillərdə dolaşan çox gözəl əsər
(İskəndərnamə)
دریغ آیدم کین نگارین نورد بود در سفینه گرفتار گرد (۴۳, ۵۲)
نگاشتن (neqaştən) - şəkil çəkmək
برین گوشه رومی کند دستکار بر آن گوشه چینی نگارد نگار (۳۷۶, ۱۹)
نگاشتن (neqaştən) - yazmaq
چه هر وقت کان حرف بنگاشتی زیب روزی خود خیر داشتی (۷۵, ۵۱)
نگاه (neqah) - baxış
نگاه داشتن (neqah daştən) - qorumaq, gözləmək, riayət etmək
بسوزند وریزند یکسر بچاه ندارند تعظیم نعمت نگاه (۳۵۸, ۵۸)
نگاه داشتن (neqah daştən) - qorumaq, saxlamaq, hifz etmək
بتعوید بازو کنم خط شاه زبهر سر خویش دارم نگاه (۳۶۹, ۲۲۶)
نگاه داشتن (neqah daştən) - çalmaq
همان مشکبو باده میخورد شاه همان پرده میداشت مطرب نگاه (۴۴۲, ۴۳۳)
نگاه داشتن (neqah daştən) - bəfalı olmaq, sədaqətli olmaq
زچینی بجز چین ابرو مخواه ندارند بیمان مردم نگاه (۳۷۲, ۲۶۰)
نگاه داشتن (neqah daştən) - həddi keçməmək
جوایی نویسد سزاوار شاه سخن را درو پایه دارد نگاه (۳۵۶, ۲۵)
نگاه کردن (neqah kərdən) - baxmaq
بوقت ولادت فرمود شاه که دانا کند سوی اختر نگاه (۶۷, ۴۸)
نگریستن (negəristən) - baxmaq
دبیران نگر تا بروز سپید قلم چون تراشند ازین مشگ ببید (۲۴, ۲۱)
نگریستن (negəristən) - görmək
ازین آشنایان بیگانه خوی دورونی نگر یک زبانی مجوی (۸۳, ۹)
نگاه (neqah) - sözlünün qısa forması, baxış, nəzər
نگاه داشتن (neqah daştən) - qoruyub saxlamaq
بهر تختگاهی که بنهاد پی نگاه داشت آیین شاهان کی (۵۵, ۳۰)

نگاه داشتن (negəh daştən) - riayət etmək, əməl etmək
نظامی چومی با سکندر خوری نگهدار ادب تا ز خود برخورداری (۶۳, ۴۹)
نگاه داشتن (negəh daştən) - hifz etmək, mühafizə etmək
بدان خرج خوشنود شد شاه روم زسوزنده آتش نگهداشت موم (۶۵, ۱۴)
نگاه داشتن (negəh daştən) - yerinə yetirmək
بشرطیکه در عهد شه داشتیم پذیرفته ها را نگاه داشتیم (۳۱۸, ۱۹)
نگاه داشتن (negəh daştən) - qorumaq
ببازی نپیماید این راه را نگاه دارد از دزد بنگاه را (۱۳۷, ۵)
نگاه داشتن (negəh daştən) - növbətdə olmaq, gözətçilik etmək
طلایه برون شد بره داشتن یتاقی بنوبت نگهداشتیم (۸۷, ۵۴)
نگاه داشتن (negəh daştən) - ehtiyatlı olmaq
همان شیشه می که داری بچند نگهدار و مستیز با خاره سنگ (۱۶۳, ۴۹)
نگاه داشتن (negəh daştən) - tapşırmaq, vermək
دگر گنج را در زمین کرد جای نمونش نگهداشت بار همنای (۳۳۹, ۸۹)
نگاه داشتن (negəh daştən) - saxlamaq, sönməyə qoymamaq
بسحنه توان پاس ره داشتن بخاکستر آتش نگاه داشتن (۲۱, ۲۲)
نگاه داشتن (negəh daştən) - unutmamaq
ششم عهد و بیمان نگهداشتیم وفاداری از یاد نگذاشتیم (۵۰, ۷۱)
نگاه کردن (negəh kərdən) - baxmaq, nəzər yetirmək
چو نیکو نگاه کرد بشتافتش ز تخت خود آرامگه ساختش (۲۵۷, ۱۱۴)
نگهبان (negəhban) - gözətçi
نگهبان این ماریبکر درفش زرانود بر پر نیان بنفش (۱۰۰, ۲۳۴)
نگهبان (negəhban) - ayıq, diqqətçil
رقیبان لشکر بلین پاس نگهبانتر از مرد انجم شناس (۱۰۰, ۲۳۵)
نگهدار (negəhdar) - qoşun, mühafizə dəstəsi
گراو لشگر آرد بیبکار من نگهدار من بس نگهدار من (۱۲۲, ۷۲)
نگهدار (negəhdar) - xilaskar, allah

بیبچارگی چاره کارما درآب ودرآتش نگهدار ما (۴, ۳۴۹)
 نگین (negin) - daş-qaş
 زمرد نگینهایی با آب و رنگ دروعل و فیروزه بی وزن و سنگ (۷۳, ۲۸۰)
 نم (nəm) - yağmur, yağış
 گرآن تیر باران کنون آمدی بجای نم از ابرخون آمدی (۶۰, ۱۷۹)
 نم (nəm) - su
 چو سوسن سراز بندگی تافته نم از چشمه زندگی یافت (۵, ۴۰)
 نماز (nəməz) - ibadət
 زبیران دو چیزست با زیب و ساز یکی درستودان یکی در نماز (۱۱۱, ۱۵)
 نماز آوردن (nəməz avərdən) - təzim etmək, diz çökmək
 گراز بهران کردی این ترکتاز که چون بندگان پیش آرم نماز (۸۶, ۳۶۰)
 نماز بردن (nəməz bordən) - təzim etmək
 کمر بند شمشیر نگشاد باز برسم رسولان نبردش نماز (۱۰۴, ۲۵۶)
 نماز دگر (nəməz-e degər) - üçüncü namaz vaxtı, axşam namazi vaxtı
 زبیشین گهان تا نماز دگر بمیدان نشد رزمساز دگر (۹۷, ۴۱۸)
 نمازی کردن (nəməzi kərdən) - təmizləmək, hazırlamaq
 گوزنی که باشیر بازی کند زمینجای قربان نمازی کند (۸۹, ۱۲۳)
 نمایندن (nomayəndən) - göstərmək
 سخن گرچو گوهر برآرد فروغ چو ناباور افتد نماید دروغ (۸۵, ۵۹)
 نمایش (nomayəş) - əksətdirmə, əks
 بعینه بهرسو که برداشتند نمایش یکی بود بگذاشتند (۲۴, ۱۲۸)
 نماینده (nomayənde) - bələdçi
 نماینده غاربا شاه گفت که کیخسرو اینک درین غارخفت (۴۴, ۳۱۲)
 نماینده (nomayənde) - döyüşçü, əsgər
 نماینده روسی بهرسو ستیز برآورده از رومیان رستخیز (۲۹, ۴۵۳)
 نمد (nəməd) - parça növü

نمد زین (nəməd-e zin) - yəhərin altından salınan tərlik
 سم بادپایان زخون چون عقیق شده تا نمدزین بخون درغریق (۲۲, ۴۵۳)
 نمرود (nəmrud) - xüs. isim, Nəmrud
 چو بر داری از ره گذردود را خورد پشه مغز نمرود را (۳۳, ۵)
 نمد (nəmət) - sözüünün ərəbləşmiş forması
 مرصع بسی گوهر نگار نمطهای زرافه ابدار (۵۸, ۱۱۶)
 نمد (nəmək) - duz
 جگرها زخون درنمد یافت نمک را ز حسرت جگر تافته (۵۷, ۲۷۹)
 نمد (nəmək) - dərd, ağrı
 نمد (nəmək bər del-e xəstə rixtən) - xəstənin dərdinin üstünə dərd gətirmək, aşıqın ürəyini yandırmaq
 بهر شور کزلب برانگیختی نمک بر دل خسته ریختی (۱۲۴, ۲۲۳)
 نمودار (nomudar) - göstərici
 صدائی شنیدندی از کوه سخت بدانسان که بودی نمودار بخت (۵۸, ۱۲۱)
 نمودار (nomudar) - güzgülü
 بدین هندسه ز آهن تیره مغز بر افروخت شاه این نمودار نغز (۲۵, ۱۲۸)
 نمودار (nomudar) - nümunə, göstərici
 ز غیب آن نمودارش آری بدست کزین غایب آگاه باشد که هست (۶۶, ۷)
 نمودار (nomudar-e azərn kərdən) - təmkinlilik göstərmək
 نپرسید و رخساره پر شرم کرد نخستین نمودار آزر م کرد (۱۱۷, ۲۵۷)
 نمودار (nomudar) - sübut, dəlil
 گواهی که برگنج خویش آورد نمودار پیشینه پیش آورد (۶۷, ۲۸۶)
 نمودن (nəmədən) - vermək, bağışlamaq
 بشاهان چین دستگاهی نمود که در قدرت هیچ شاهی نبود (۷۸, ۳۸۱)
 نمودن (nəmədən) - əmr vermək, göstəriş vermək
 نماید که ترتیبها نوکنند بسیج زمین بوس خسرو کنند (۱۵, ۳۹۳)
 نمودن (nəmədən) - göstərmək

بیبی دیده نتوان نمودن چراغ که جز دیده را دل نخواهد بیاغ (۷, ۳۱)
 قبول نمودن (qəbul etmək) - nəmədən نمودن
 بدان ره که خود را نمودم نخست قدم داشتم تا باخر درست (۹, ۷۵)
 نمودن (nomudən) - görünmək
 چنانم نماید که از هر د یار نداری دری جز در شهر یار (۱۰, ۱۹۲)
 چنانم نماید که از هر د یار نداری دری جز در شهر یار (۱۰, ۱۹۲)
 نمودن (nəmədən) - yayılmaq
 زهر سو خیر ترک تازی نمود که رومی بزنگی چه بازی نمود (۲۲, ۱۱۷)
 نمودن (nəmədən) - demək, xəbər vermək, bildirmək
 نمودند کان رومی خوب چهر چه بد دید از آن زنگی سرد مهر (۴۴, ۸۶)
 نمودن (nomun) - nişan, əlamət
 دگر گنج را در زمین کرد جای نمونش نگهداشت با رهنمای (۸۹, ۳۳۹)
 نمودن (nomun) - xözüünün qısa forması, göstərilən, deyilən - نمونه -
 چو فیروز بود آن نمونش بفال درین هم توان بود پیروز حال (۱۲۷, ۱۲۶)
 ننگ (nəng) - ləkə
 که رونی بدین سختی از خاره سنگ چو خود راهمی پوشد نام و ننگ (۶۶, ۴۰۲)
 نو (nou) - yeni
 نو شدن (nou şodən) - yeniləşmək, gözəlləşmək, bəzənmək
 چمن باز نو شد بشمشاد و سرو خرامش درآمد بکبک و تذرو (۳۴۸, ۲۷۴)
 نو کردن (nou kərdən) - təzələmək
 همان دین دیرینه را نو کنند گرایش سوی دین خسرو کنند (۱۲, ۲۰۷)
 نو کردن (namei dər soxən nou kərdən) - kitabı yeni
 formada yazmaq, kitabı başqa şəkildə yazmaq
 نهادم زهر شیوه هنگامه مگر درسخن نو کنم نامه (۳۸, ۴۲)
 نو گشتن (nou gəştən) - yeniləşmək, təzələnmək
 بنوروز جمشید و جشن سده که نوگشتنی آیین آتشکده (۲۱, ۲۰۸)
 نو تاریخ (tarix-e nou) - yeni tarix

تاریخ نو تا بعهد کهن که ماند که باما بگوید سخن (۱۴۷, ۲۰۱)
 زنو (ze-nou) - yenidən
 بلی گرفتار بود شاه را زنو زیوری بخشد آن گاه را (۱۸, ۲۵۰)
 زنو (ze-nou) - fasiləsiz, tez-tez
 زنوزادن آهوان سره جهانده جهان یک یک آهو بره (۷۰, ۳۲۱)
 نو (nou) - cavan
 نو سرو نوی خصم بید کهن کجا سر کشد بید با سروین (۴۹, ۱۴۰)
 نوا (nəva) - səs
 جلاجل زنان از نواهای زنگ بر آورده خون از دل خاره سنگ (۶۲, ۱۷۹)
 نوا (nəva bər kəşidən) - banlamaq
 خروسی که بیگه نوا برکشید سرشرا پگه باز باید برید (۱۱۶, ۱۵۱)
 نوا (nəva) - qida, azuqə
 ز شیران بود رو بهان را نوا نخندد زمین تا نگرید هوا (۸۲, ۱۴۹)
 نوا (nəva) - musiqi, melodiya
 نوا (nəva-ye çəkavək) - musiqi ləhninin adi, melodiya
 ləhninin adı
 نوا گرنوای چکاوک بود چو دشمن زند تیر ناوک بود (۶۶, ۴۴)
 نوا (nəva zədən) - musiqi çalmaq
 نوانی زد از نغمه های نوی نو آیین سرودی درو پهلوی (۵۳۲, ۴۴۹)
 نوا (nəva kəj zədən) - dizgün çalmamaq,
 düzgün danışmamaq
 بنوشابه شه گفت کای ساده دل نواکژ مزن تانمانی خجل (۲۵۸, ۲۶۷)
 نوا (nəva) - söz, şeir
 نوا (nəva zədən) - söz demək, şeir qoşmaq
 مگر زان خرابی نوانی زخم خراباتیان را صلاتی زخم (۲, ۴۰)
 نوا (nəvai dər sorud avərdən) - şeir qoşma
 نوانی غریب آورم در سرود دهم جان پیشینگان را درود (۲۷, ۲۲)

rudçalan - (nəvazənde-ye rud) نوازنده رود
 نوازندگان می ورود و جام برآراسته دست مجلس تمام (۲۷۵, ۵)
 cazçalan (Nizami) - (nəvazənde-ye saz) نوازنده ساز
 سعادت بما روی بنمود باز نوازنده ساز بنواخت ساز (۳۳۹, ۳)
 nəvasaz - (nəvasaz) - nəğmə bəstələyən نواساز
 نواساز خنیاگران شگرف بقانون اوزان برآورده حرف (۲۸۴, ۴۴)
 müğənni - (nəvager) نواگر
 oxumaq - (nəvager şodən) نواگر شدن
 نواگر شدند آن پری چهرگان نوایین بود مهر در مهرگان (۲۷۴, ۳۴۹)
 xərək - (nəvale) نواله
 جهان یک نواله ست بیچنده سر دروگاه حلوا بود گه جگر (۱۴۲, ۷۸)
 qurumuş - (nəvan) نوان
 کهن باغ را وقت نو کردنست نوان در حساب درو کردنست (۱۴۰, ۵۰)
 mcə, həssas - (nouayin) نوایین
 نگارین رخس را بناز و بنوش نوایین دلش را بفرهنگ و هوش (۲۲۹, ۸۸)
 cavan, gözəl - (nouayin) نوایین
 نوایین عروسی در آن جلوه گاه برانگیخت از خاره سنگی سیاه (۴۰۱, ۵۶)
 şən olmaq, gözəl olmaq - (nouayin budən) نوایین بودن
 نواگر بودند آن پری چهرگان نوایین بود مهر در مهرگان (۲۷۴, ۳۴۹)
 daha cəlbedici olmaq - (nouayintər gəştən) نوایین تر گشتن
 بینند کز هر دو بیکر کدام نوایین تر آید چو گردد تمام (۲۷۶, ۲۴)
 məlahətli, yeniahəngli - (nouayin) نوایین
 تازن برآورده باتگ سرود سرودی نوایین تر از صد درود (۲۷۹, ۵۵)
 yeni ranunlu - (nouayin) نوایین
 نوایین ترین شاه آفاق بود نوازنده عیص اسحق بود (۶۴, ۷)
 musiqi ləhninin adı, noayin - (nouayin) نوایین
 معنی سراینده برباتگ رود بنوروزی شه نوایین سرود (۱۱۹, ۲۰)

yeni boy atmış - (noubave) نوباه
 زحلوا و ابریشم آورده سود (۳۲۱, ۶۴)
 nadirlik - (noubavei) نوباه
 دهم چار چیزش که بی پنجمند بنوباه نویرانجمند (۳۳۰, ۶۸)
 növbə - (noubət) نوبت
 شتربار زر تابخارا رسید (۱۱۶, ۵۱)
 təbilvurma - (noubət) نوبت
 همان نوبت پاس در صبح و شام ز نوبتگه او در آورد نام (۵۵, ۳۵)
 namaz əzami - (noubət) نوبت
 یکی نوبتی چار حد بر فراخت که بر نه فلک پنج نوبت نواخت (۵۷, ۵۶)
 təbilçi, təbilçalan - (noubətzən) نوبت زن
 چرسار زنگی بجنابند زنگ (۱۰۰, ۲۴۴)
 sözlünün qısa forması, nobətgah, (noubətgəh) نوبتگه
 təbil çalınan yer همان نوبت پاس در صبح و شام ز نوبتگه او بر آورد نام (۵۵, ۳۵)
 saray - (noubətgəh) نوبتگه
 بدان دستگه دست شه بوسه داد بنوبتگه خویشتن رفت شاد (۳۱۶, ۱۰۰)
 çadır - (noubətgəh) نوبتگه
 رقیبان بارش گشادند بار درآمد بنوبتگه شهریار (۲۷۱, ۳۰۴)
 çadır - (noubəti) نوبتی
 زمبس نوبتیهای زرین نگار نمیرد ره بر در شهریار (۲۷۱, ۳۰۰)
 gözətçi - (noubətidar) نوبتی دار
 قفائی زخون سرخ ورونی سیاه (۹۱, ۱۱۱)
 çadır - (noubətiqah) نوبتیگاه
 بلند اخترش باز دمساز گشت (۳۱۴, ۷۹)
 cürbəcür, müxtəlif - (noubenou) نوبنو
 دهد بخش خواهندگان جوبجو (۴۸, ۳۸)

اثرهای آن شاه آفاق گرد ندیدم نگاریده دریک نور (۱۷, ۵۴)

نورد (nəvərd) - döyüş meydanı
 زبس کشته برکشته مردان مرد شده راه بر بسته برره نور (۸۰, ۱۸۱)

بسی برده نوبی ویربری سبق برده بر ماه ویر مشتری (۷۵, ۱۱۱)

نوحه (nohe) - nohə, ağı
 نوحه کردن (nohe kərdən) - ağılamaq, yas tutmaq
 بچاره گری چون ندارم توان کنم نوحه بر زاد سرو جوان (۱۵۰, ۱۸۵)

نوخاسته (nouxaste) - təzə, təzə boyatmış, cavan
 سرونوخاسته (sərv-e nouxaste) - cavan sərv (İskəndər)
 همه روم از آن سرونوخاسته بریحان سرسبزی آراسته (۳۰, ۷۶)

نور (nur) - işıq, nur
 ادبهای شاهی هنرهای نغز که نیروی دل باشد و نور مغز (۱۷, ۷۰)

نور افکندن (nur əfkəndən) - işıq salmaq
 گرافکند بر کار تو بخت نور من از بختیاری نیم نیز دور (۷۲, ۱۶۵)

نور انداختن (nur əndər oftadən) - işıq düşmək, işıqlanmaq
 چون نزدیک غار آمد از راه دور بغار اندر افتاد از آن شمع نور (۶۱, ۲۹۲)

نور باد (nur bad) - nurlansın, işıqlansın
 دل دوستان را بدو نور باد وزو دیده دشمنان دور باد (۶۵, ۴۴)

نور گستراندن (nur qostərandən) - işıq salmaq, qiymətləndirmək
 گرافسانه ببند از کار دور نه سایه بر او گستراند نه نور (۱۰, ۵۱)

نور غرق (dər nur gərg) - işığa qərq (olmuş)
 بر اقی شتابنده زیرش چو برق ستامش چو خورشید در نور غرق (۱۰, ۱۵)

نور (nur) - atəş
 اگر راهم ببند از راه دور برد سجده چون هیرید پیش نور (۸۹, ۴۶۸)

نور (nur) - xəzinə, qızıl, daş-qaş
 بدان تا چو آیند از راه دور زهر تیره چاهی بر آرند نور (۶۶, ۲۸۶)

نورد (nəvərd) - yer, kitab

نورد (nəvərd) - döyüş meydanı
 زبس کشته برکشته مردان مرد شده راه بر بسته برره نور (۸۰, ۱۸۱)

میدان گذاشتن (dər nəvərd nəhadən) - meydanda qoymaq, köməksiz qoymaq
 گرم بشکنی گرنهی درنورد کفی خاک خواهی زمن خواه گرد (۸۷, ۹)

نورد (nəvərd) - geyim
 نورد ملوکانه بیش از شمار شتر بار زرینه بیش از هزار (۲۴, ۱۹۳)

نورد (nəvərd) - ehtiyat
 در انبار آکنده خوردی نماند همان در خزینه خوردی نماند (۲۹, ۳۹۴)

نورد (nəvərd) - yuva
 چو باران بود روز با باد و گرد برون نارد موی خویش از نور (۶, ۲۵)

نورد (nurdar) - işıqlı
 چو کردی چراغ مرانوردار زمن باد مشعل کشان دوردار (۳, ۱۰)

نوردیدن (nəvərdidən) - çevirmək, dəyişmək
 غم را در بساط نور دیدن (gəm-ra dər bəsat nəvərdidən) - qəmi sevincə çevirmək, şənlənmək, əylənmək
 مگر چون بدان شربت آرم نشاط غمی چند را در نوردم بساط (۲, ۷۸)

نوردیدن (nəvərdidən) - keçmək
 زمین را نور دیدن (zəmin-ra nəvərdidən) - yolu keçmək, məsafəni qət etmək
 وز انجا شوم سوی چاچ و طراز زمین را نوردم بیک ترک تاز (۲۱, ۳۲۷)

نورسته (nouroste) - cücərmış bitgi, təzə-tər bitgi
 بنورستگان چمن باز بین مکش خط در آن خطه نازنین (۱۴, ۶۱)

نوروز (nouruz) - təzəgün, Novruz bayramı
 بنوروز بنشست و می نوش کرد سرود سر ایندگان گوش کرد (۱۴, ۱۱۹)

نوروز (nouruz) - bayram, şadlıq, toy-bayram

جهان را بدین مژده نوروژ بود که بیداد دارا جهانسوز بود (۱۶، ۱۴۴)

نوزاده گی - yeniyetməlik (nouzadəgi) نوزاده گی

بروز جوانی و نوزاده گی زدم لاف پیری و افتادگی (۴۳، ۲۸)

نوش (nuş) - xoş, şirin

لب از باد عیسی پر از نوش تر تن از آب حیوان سیه پوش تر (۱۰، ۱۳)

nuş olsun, şirin olsun - (nuş bad) نوش باد

گرآیند حاضر میت نوش باد وگر نی حسابت فراموش باد (۹۰، ۵۹)

نوش (nuş) - şərab (içmək)

زدارا نیاید بجز نای و نوش گرآید بتوخونش آید بجوش (۹۰، ۱۲۳)

içmək - (nuş kərdən) نوش کردن

که بر یاد جهان نوش کن جزاین هرچه داری فراموش کن (۳۳، ۶۲)

نوشابیه (nüşabe) - Nüşabe

Bərdə hakimi Nişabə - (nuşabe-ye bərdə) نوشابیه بردع

چو از مرغ و ماهی تهی کرد جای بنوشابه بردع آورد رای (۱۰۵، ۲۴۸)

Nişabə adlı - (nüşabenam) نوشابیه نام

زنی حاکمه بود نوشابیه نام همه ساله باعشرت و نوش و جام (۲۳، ۲۵۰)

şənlik bəxşedən - (nuşbəxş) نوشبخش

درخشان شده می چون روشن درخش قدح شکر افشان و می نوشبخش (۱۸، ۱۳۰)

xöşbəxt - (nuşbəhr) نوشبهر

پریچهره نوشابیه نوش بهر بفال همایون برون شد ز شهر (۲۹۴، ۲۷۰)

neveştən - (yazmaq) نوشتن

نویسم خطی زین نیایش گری مسجل بامضای پیغمبری (۲۵، ۱۱)

keçib getmək - (neveştən) نوشتن

شهنشه چو بنوشت لختی زمین اشارت چنان شد بخاقان چین (۱۳۹، ۳۹۱)

məktub - (neveşte) نوشته

سکندر بفرمود کارد شتاب سزای نوشته نویسد جواب (۶۷، ۱۵۹)

şəkil çəkilmiş - (neveşte) نوشته

سکندر بفرمان اوساز کرد حریر نوشته زهم باز کرد (۱۷۳، ۲۶۱)

badə, cam, bakal - (nuşcam) نوشجام

دوم نوش جامی زیاقوت ناب کز وکم نگرند بخوردن شراب (۷۰، ۳۳۰)

dərman - (nuşdaru) نوش دارو

dərman qoymaq - (nuşdaru kərdən) نوش دارو کردن

بفرزانه فرمود تا هم ز راه کند نوش دارو بران زخمگاه (۱۹۶، ۴۲۵)

içmək - (nuşidən) نوشیدن

برخسرو آورد بارای و هوش که بریاد کیخسرو این می بنوش (۸۸، ۳۰۶)

şirin - (nuşin) نوشین

سراز خواب نوشین بر آورد شاه یکی مجلس آراست چون صبحگاه (۲۹۲، ۲۷۰)

şirinlik - (nuşin) نوشین

dünyanın şirinlikləri, dünyanın ləzzətləri - (nuşin-e cəhan) نوشین جهان

انوشه منش باد دارای دهر ز نوشید جهان باد بسیار بهر (۸۶، ۱۹۷)

ətirli - (nuşin) نوشین

اباهای نوشین عنبر سرشت خیر داده از خورد های بهشت (۲۴۴، ۲۶۷)

şirinmeyvəli ağac - (nuşinderəxt) نوشین درخت

که نوشین درختی بر آمد بیباغ بر افروخت مانند روشنچراغ (۵۴۰، ۴۴۹)

xüs. ad, Nuşinrəvan - (nuşinrəvan) نوشین روان

ملکشاه و محمود و نوشین روان که بردند گوی از همه خسروان (۴۸، ۷۷)

ətirli - (nuşinsereşt) نوشین سرشت

نخستین ز جلاب نوشین سرشت زمین گشت چون حوضهای بهشت (۳۱۶، ۲۷۲)

gülabətirli - (nuşinqolab) نوشین گلاب

یکی جوی از آن حوض نوشین گلاب نه خسرو که شیرین ندیده بخواب (۳۱۷، ۲۷۲)

şirindodaq (Çin kənizi) - (nuşinləb) نوشین لب

بنوشین لب آن جام را نوش کرد ز لب جام را حلقه در گوش کرد (۴۰، ۴۶۵)

xoş, şirin - (nuşine) نوشینه

şirin yuxudan - (əz-nuşinexab dər amədən) از نوشینه خواب در آمدن

oynamaq

رطب چین درآمد ز نوشینه خواب دماغی پر آتش دهانی پر آب (۲۰, ۲۱)

نوعروس (nouərus) - təzə gəlin
 که در بزم خاص ملک فیلقوس بتی بود پاکیزه و نوعروس (۳۹, ۴۶)

ba-nouərusanneşəst) - təzə gəlinlərləoturān با نوعروسان نشست
 دگر آفت آن بود کاتش پرست همه ساله با نوعروسان نشست (۲۰, ۲۰۸)

uc, qələmin yazan hissəsi) - nuk) نوک
 بنیروی نوک چنین خامه ها شرف دارد این بردگر نامه ها (۱۱۵, ۳۹)

deşiçi silahların ucu) - nuk) نوک
 ز نوک سنان چرخ دولاب رنگ زیرگار گردش فروماند لنگ (۶۸, ۱۸۰)

tikanin ucu) - nuk) نوک
 سنان در سنان رسته چون نوک خار سپر بر سپر بسته چون لاله زار (۷۱, ۱۸۰)

dəndanə, dilikli naxış) - nuk) نوک
 شکر بوره با نوک دندان بر از شکر خواره را کرده دند ان دراز (۵۷, ۲۷۹)

naom(m)id) sözlünün qısa forması, ümitsiz) - nomid) نومید
 امیدم چنان شد سرانجام کار که نومید از و گردد امید وار (۴۴, ۲۱۸)

yeni) - nəvi) نوی
 زیادت ز تاریخهای نوی یهودی و نصرانی و پهلوی (۲۰, ۵۴)

yenilik) - nəvi) نوی
 که از شادی امشب جهانرا نویست همه شادی از دولت خسرو یست (۵۲, ۴۶۶)

yenilik gətirmək, xəbər vermək) - nəvi dadən) نوی دادن
 گذارنده نامه خسروی چنین داد نظم سخن را نوی (۳, ۶۴)

işıqlandırmaq, nur vermək) - nəvi dadən) نوی دادن
 بیا ساقی آن جام کیخسروی که نورش دهد دیدگانرا نوی (۱, ۳۰۸)

təravət vermək) - nəvi dadən) نوی دادن
 لباس گرنامهیه خسروی که دل را نوا داد و تن را نوی (۱۵, ۲۱۶)

yenidən parlamak) - nəvi gereftən) نوی گرفتن
 ندانم که دیهیم کیخسروی ز فرق که خواهد گرفتن نوی (۴۲, ۱۵۸)

at) - nəvənd) نوند
 ز نعل نوندان پولاد میخ زمین را ز جنبش بر افتاد بیخ (۴۵, ۸۱)

təzə əldəedilmiş) - nouyafte) نویافته
 شنیدم که رندی جگر تافته درستی کهن داشت نویافته (۱, ۲۲)

yazan) - nevisənde) نویسنده
 دبیر نویسنده آمد چوباد نوشت آنچه دارا بدو کرد یاد (۱۵۴, ۱۵۴)

katib) - nevisənde) نویسنده
 بفرمود تا کاغذ و کلک و ساز نویسنده چینی آرد فراز (۲۴, ۳۵۶)

inkarlıq bildirən sözdəyişdirici şəkilçi) - nə) نه
 نبارد هوا تا نگوئی بیار زمین ناورد تا نگوئی بیار (۱۱, ۳)

inkarlıq bildirən sözdüzəldici şəkilçi) - nə) نه
 یکی را بدست افکنده کوه گنج نسنجیده هانی دهد کوه سنج (۷, ۱۵۵)

deyildir) - nə) نه
 نه آن لشگرند این که روز نبرد ز خسته کلوخی بر آرند گرد (۵۹, ۴۰۷)

yoxu idi) - nə) نه
 سلاحش نه جز آهنی سر بزم کزو کوه را در کشیدی بهم (۲۸۹, ۴۲۲)

yox, demə) - nə) نه
 نه گیسو که زنجیری از مشگ ناب فرو هشته چون ابری از آفتاب (۵۲, ۳۳۶)

yox, deyil) - nə) نه
 شنیدم نه از زیرکی ز ابلیهی که زر ز رکشد چون بر ابر نهی (۱۱, ۲۳)

yox idi) - nə) نه
 یکی بود پیکر دو ارزنگ را تفاوت نه هم نقش و هم رنگ را (۲۵, ۳۷۷)

doqquz) - noh) نه
 چو نه مه بر آمد بر آبستنی بجنبش درآمد رگ رستنی (۴۷, ۶۷)

qoymaq) - nəhadən) نهادن
 یکی خود پولاد آینه فام نهاد از بر فرق چون سیم خام (۲۷۸, ۱۰۳)

atmaq, yerə qoymaq) - nəhadən) نهادن

تو نیز از نهی بار گردن زدوش زگردن زنان بر نیاری خروش (۸، ۱۴۳)

نهادن (nəhadən) - ayırmaq saxlamaq زبهر کسان نیز چیزی بنه (۶، ۳۸۲)

نهادن (nəhadən) - vurmaq, bağlamaq بفرمود کز زریکی پایبند نهادند بریای سر و بلند (۱۴۸، ۳۶۴)

نهادن (nəhadən) - düzmək نهادند شاهانه خوان زرش همان خورد هائی که بد درخورش (۶۵، ۳۰۴)

نهادن (nəhadən) - yazmaq, yaratmaq نهادم زهر شیوه هنگامه مگر در سخن نوکم نامه (۳۸، ۴۲)

نهادن (nəhadən) - qurmaq, tikmək بنا بر اساسی نهادم نخست که دیوار آنخانه باشد درست (۱۳، ۵۴)

نهادن (nəhadən) - hesab etmək, bilmək شکوه کیان بیش باید نهاد قدم درخور خویش باید نهاد (۸۰، ۱۴۹)

نهادن (nəhadən) - götürmək گزیت رباخوارگان چون دهم بخود بر چنین خواریی چون نهم (۶۹، ۱۲۲)

نهادن (nəhadən) - açmaq, demək گهی راز با انجمن مینهاد گه از راز انجم گره میگشاد (۳۲، ۷۶)

نهادن (nəhadən) - inanmaq نباید نهادن برین خاک دل کزو گنج قارون شد بگل (۵، ۳۲۵)

نهادن (nəhadən) - düşmək جو خصمی قوی دید گردن گشاد بیک ضربت اونیز گردن نهاد (۱۶۲، ۴۲۲)

نهادن (nəhadən) - meyl etmək, istəmək زساقی بمی دادنی دل نهاد که ره توشه از بهر منزل نهاد (۳۵۳، ۴۵۰)

نهادن (nəhadən) - təyin etmək شه روس را نیز با طوق و تاج رها کرد و بنهاد بروی خراج (۷۸، ۴۶۱)

نهادن (nəhadən) - əlavə etmək, artırmaq چو نه ماهه شد کان گوهر گشاد جهان بر گهر گوهری نونهاد (۸۴، ۲۳۹)

نهادن (nəhadən) - yumurtlamaq زمانه نگرگونه آیین نهاد شد آن مرغ کوخایه زین نهاد (۴۷، ۱۳۲)

نهال (nehal) - tingi (uşaq) چو زاد آن گرامی بفال چنین بر افروخت باغ در نهالی چنین (۵۸، ۴۸)

نهان (nəhan) - fikir, söz نهان مرا کاشکارا برند ز گنجه ست اگر تا بخارا برند (۲۲، ۲۴)

نهان (nəhan) - gizli, gizlin نگهدارم آن خط خونی رهان چو تعویذ بر بازوی خود نهان (۲۷، ۱۱)

نهان (nəhan) - gizli saxlamaq در آن بوم آباد و جای مهان زمانه بسی گنج دارد نهان (۲۰، ۲۵۰)

نهان (nəhan) - yox olmaq که چون شد سرتاج دارا نهان باسکندر اقتاد ملک جهان (۱۷، ۱۹۲)

نهان (nəhan) - uzaq olmaq, uzaqlaşmaq ازین دیو مردم که دام و دندند نهان شوکه هم صحبتان بندند (۲۱۲، ۱۹۰)

نهان (nəhan) - gizlətmək بفرمود تا هر کرا گنج بود نهان کرد کز بردنش رنج بود (۷۰، ۲۸۶)

نهان (nəhan) - gizlində سه چیز آرزو دارم اندر نهان بر آید باقبال شاه جهان (۱۶۹، ۱۸۷)

نهان (nəhan) - gizli bəsləyən نفیر از جهانی که دارا کشتست نهان پرور و آشکارا کشتست (۱۴۹، ۱۸۵)

نهان (nəhan) - gizlin, gözəgörünməz نهان بیکر آن هاتف سبز پوش که خواند سر اینده او را سر و ش (۱۱، ۱۱۳)

نهان (nəhan) - gizli gedərək نهان رفته جاسوس را باز جست که تا حال او باز گوید درست (۸۳، ۳۴۵)

نهانی (nəhani) - gizlicə نهانی در آن قصر زینده دید بهشتی سرانی فریبده دید (۱۰۵، ۲۵۶)

نهانی (nəhani) - sirr چه حجت بود پیش دارا مرا نهانی کنید آشکارا مرا (۷۹، ۱۲۳)

gizlin saxlamaq (nəhani daştən) - نهانی داشتن
 سکندر شدآز رده از کار او نهانی همیداشت (۱۱۷, ۷۰)
 gizli mətləblərdən xəbərverən (nəhaniqoşay) - نهانی گشای
 سوم فیلسوفی نهانی گشای که باشد بر از فلک رهنمای (۲۱, ۳۳۰)
 yersiz (nə bər ca-ye xod) - نه برجای خود
 نه برجای خود پاسخی ساز کرد در کین پوشیده را باز کرد (۶۸, ۱۱۷)
 doqquz asiman (nohrəvağ) - نه رواق
 مزن پنج نوبت درین چارطاق که بی شد ره نیست این نه رواق (۱۵۱, ۲۰۱)
 doqquz yüz min (nohsədhezər) - نهصد هزار
 ز جنگی سواران چابک رکاب بنهصد هزار اندر آمد حساب (۱۱۰, ۱۳۶)
 gizlin (nəhoft) - نهفت
 گزارش کن رازهای نهفت ز تاریخ دهقان چنین باز گفت (۱۲, ۸۴)
 gizlətmək (nəhoftən) - نهفتن
 خبر داشت آنکودرین غار خفت بگوگرد از آن کیمیا را نهفت (۶۸, ۳۱۳)
 (nəhoftən-e ruz-e rouşən əz-tirəşəb) - نهفتن روز روشن از تیره شب
 qaranlıq gecədə işıqlı günün gizlənməsi, axşamın düşməsi
 جواز تیره شب روز روشن نهفت طلایه برون رفت وجاسوس خفت (۱۰۵, ۴۱۱)
 gizli (nəhoftə) - نهفته
 ز راز نهفته نشانش دهد وزان جنبش آرام جانش دهد (۴۹, ۶۷)
 asiman (nohfələk) - نه فلک
 یکی نوبتی چارحد بر فراخت که بر نه فلک پنج نوبت نواخت (۳۱۷, ۵۷)
 doqquz düyün (nohgereh) - نه گره
 چنان زد بروناچ نه گره که هم کالبد سفته شد هم زره (۳۶, ۱۰۸)
 doqquzaylıq (nohmañe) - نه ماهه
 چو نه ماهه شد کان گوهر گشاد جهان بر گهر گوهری نونهاد (۸۴, ۲۳۹)
 qapaq, sərpuş (nohonbən) - نهین
 نهین بر دیگ پر خون نهادن (nohonbən bər dig-e porxun nəhadən) -

qanla doluqazanın ağzına qapaq qoymaq, təhlükənin qarşısını
 almaq
 به اریای ازین پایه بیرون نهم نهین برین دیگ پر خون نهم (۹, ۲۰۷)
 nəhəng (nəhəng) - نهنگ
 اگر رومی اندیشد از جنگ زنگ عجب نیست کین ماهیست آن نهنگ (۸۶, ۸۹)
 qılinc (nəhəng-e cəhansuz) - نهنگ جهانسوز
 نهنگ جهانسوز را برکشید سوی ازدهای دمنده دويد (۳۷۲, ۴۳۸)
 qılinc (nəhəng-e siyah) - نهنگ سیاه
 چو دارای روم آن سیاه را بدید نهنگ سیاه از میان برکشید (۲۱۸, ۹۸)
 tabesiz mürəkkəb cümlələrdə işlənən (nə... nə...) - نه... نه
 ayırıncı bağlayıcı
 نه آتش گذارم نه آتشکده شود آتش از دستم آتش زده (۳۱, ۱۶۲)
 deylsən (nəi) - نه
 دل از بند بیهوده آزاد کن ستمگر نه داد کن داد کن (۱۶۳, ۲۰۲)
 qorxu, vahimə (nəhib) - نهیب
 نهیب بلارک بپرهای مور زبال عقابان تهی کرده زور (۲۰, ۴۵۳)
 inkarlıq bildirən öncəşmə, yox (ni) - نی
 همو داد زیور سمرقند را سمرقند نی کانچنان جند را (۴۷, ۵۶)
 ney (ney) - نهی
 بهر خار چون گل صلابی زخم بهر زخم چون نی نوانی زخم (۳۶, ۳۳)
 nəsl, ata-baba (neya) - نیا
 گذشته نیای من از عهد پیش چنین گفت با من اندر ز خویش (۳۳, ۱۴۵)
 icra (niyabət) - نیابت
 (niyabət be-cay avərdən(əz-çizi)) - نیابت بجای آوردن (از چیزی)
 riayət etmək
 نیابت بجای آری از دین و داد نیاری ز من جز نیکی بیاد (۲۵, ۲۳۵)
 müşavir, canişin (niyabətkon) - نیابت کن

که تا شاه برحل و عقیقه داشت نیابت کن خویش را برگماشت (۱۷, ۳۱۸)

نیاز (niyaz) - ehtiyac
 بهر چه آفریدی و بستی طراز نیابت نه ای از همه بی نیاز (۱۷, ۴)
 نیاز آمدن (niyaz amədən) - ehtiyacı olmaq (به چیزی)
 هیون رونده زره ماند باز بیالین گه آمد سرم را نیاز (۳۳, ۲۷)
 نیاز آوردن (niyaz avərdən) - xidmətdə durmaq, ehtiyacını təmin etmək
 گراو نازش آرد من ارم نیاز مگر گردد از بنده خشنود باز (۶۰, ۳۲۹)

نیاز (niyaz) - mysibət, bəla
 من از بهر آن آمدم پیشباز که گردانم از شهر خود این نیاز (۶۱, ۳۵۸)

نیاز (niyaz) - istək, arzu, marağ
 ملک را بدیداران دلنواز زمان تا زمان بیشتر شد نیاز (۸۵, ۲۵۵)
 نیاز آمدن (niyaz amədən) - istəmək, arzu etmək
 دگر هیچکس را نیامد نیاز که با آن زبانی شود رزمساز (۱۸۴, ۹۶)
 نیاز داشتن (niyaz daştən) - istəmək, arzu etmək
 بدارای گیتی و دانای راز که دارم ببهبود دارا نیاز (۱۳۹, ۱۸۵)
 نیاز زده از یاد سرد (nəyazorde əz-bad-e sərd) - soyuq küləklər soldurmamış, əğyar nəfəsi dəyməmiş, bakirə
 گلی دید خوشبوی و نا دیده گرد بهاری نیاز زده از یاد سرد (۴۶, ۳۳۶)

نیال یل (niyalı) - xüs. ad, Niyalyəl
 زریوند گیلی زمان ندران نیال یل از کشور خاوران (۷۲, ۴۰۸)

نیام (niyam) - qin
 از نیام تیغ بر آوردن (əz-niyam tiğ bər avərdən) - qılınıcı qından çıxarmaq, döyüşmək, müharibəyə əl atmaq
 اگر بر نیاریم تیغ از نیام بمردی زما بر نیارند نام (۳۴, ۱۳۹)
 از نیام تیغ بر کشیدن (əz-niyam tiğ bər kəşidən) - qılınıcı qından çıxarmaq

چو شه تیغ را برکشید از نیام بداندیش را سر آمد بدام (۱۰, ۳۴۰)

نیایش (niyayeş) - dua
 نیایش نمودن (niyayeş nəmudən) - dua etmək
 بطاعتگه آمد نیایش نمود زبان را بشکر آزمایش نمود (۷, ۴۵۲)

نیایش (niyayeş) - üzr, yalvarış
 بر آنم که گربنده را شهریار شناسد نیایش نیاید بکار (۱۵۸, ۳۶۵)

نیایش کنان (niyayeşkonan) - allaha yalvararaq, dua edərək
 نیایش کنان هر دولشگر بر از که ای کاشکی بودی امشب در از (۱۷, ۱۷۶)

نیایش کنان (niyayeşkonan) - təzim edərək
 نیایش کنان گفت اگر بخت شاه کند بر سر تخت این بنده راه (۲۸, ۳۸۳)

نیایشگری (niyayeşgəri) - tərif
 نویسم خطی زین نیایش گری مسجل بامضای پیغمبری (۲۵, ۱۱)

نیت (niyyət) - niyyət
 نیت نمودن (niyyət kərdən) - niyyət etmək
 پناهنده را یاد کرد از نخست نیت کرد بر کامکاری درست (۳۳, ۱۰۸)

نیرنگ (neyrəng) - fitnə-fəsad, əfsun
 ز نیرنگ این پرده دیر سال خیالی شدم چون نیازم خیال (۶, ۵۴)
 نیرنگ ساختن (neyrəng saxtən) - hiylə qurmaq, əfsunlamaq
 چه نیرنگ با بخردان ساختست چه گردنکشان را سر انداختست (۲۰۶, ۱۸۹)

نیرنگ سازی (neyrəngsazi) - fitnəkarlıq, əfsunkarlıq
 بیک شعبده بست بازیش را تبه کرد نیرنگ سازی را (۹۵, ۲۱۳)
 نیرنگ سازی نمودن (neyrəngsazi kərdən) - fitnəkarlıq etmək, fitnəyə əl atmaq
 بیماری چومن مهره بازی مکن نبرد آور و نیرنگ سازی مکن (۴۴, ۱۶۳)
 نیرنگ سازی نمودن (neyrəngsazi nəmudən) - fitnəkarlıq etmək
 بتختی که نیرنگ سازی نمود بدان تخت گیران چه بازی نمود (۱۰, ۳۰۹)

نیرو (niru) - güc, qüvvə

جو نیرو فرستی بتقدیر پاک بموری زماری برآری هلاک (۵, ۳۲)

نیرو (niru) - kōmæk

امیدم چنان شد بنیروی بخت که بستانم از دشمنان تاج و تخت (۱۲۳, ۷۶)

نیرو (niru) - güc, təsir

نشاط ابروی می پرستان گشاد زنیروی می روی مستان گشاد (۲۷۳, ۳۲۶)

نیز (niz) - da, də, həmçinin

نه پراکنده تا فراهم شوی نه افزوده نیز تا کم شوی (۵, ۲۶)

نیزه (neyze) - nizə

سنان کش یکی نیزه سی ارش باب جگریافته پرورش (۱۰۷, ۱۱)

نیز هم (niz həm) - həmçinin

گذشتند ومانیز بگذریم که چون مهره هم عقد یکدیگریم (۲۰۱, ۱۵۰)

نیسان (neysan) - Nisan ayı, Aprel ayına müvafıqdir

شد از ابر نیسان صدف باردار پدیدار شد لوء لوء شاهوار (۶۷, ۴۶)

نیست (nist) - yaraşmaz, layiq deyil

خرمند را نیست کز راه تیز کند با خداوند قوت ستیز (۳۵۸, ۶۶)

نیست (nist) - yoxluq

پژوهنده حال سربست من نهد تهمت نیست بر هست من (۷, ۶۵)

نیستان (neystan) - qamışlıq

qamışlığa dönmək - neystan şodən) نیستان شدن

ز نیزه نیستان شده روی خاک زکوپالها کوه گشته مغاک (۴۱۴, ۳۵)

نیستی (nisti) - yoxsulluq

مخور جمله ترسم که دیر ایستی بییرانه سر بد بود نیستی (۳۸۲, ۷)

نیستی (nisti) - yoxluq

قرار همه هست بر نیستی تونی آنکه بریک قرار ایستی (۹, ۹۰)

نیش (niş) - tikan, arının iynəsi

بزنبوره تیرزنبور نیش شده آهن و سنگ را روی ریش (۱۰۲, ۲۵۹)

نیش کشیدن (niş kəşidən) - tikan qaldırmaq, silah qaldırmaq

جو زنبور گیلی کشیدند نیش بزنبوره زنبور کردند ریش (۱۷۲, ۷۵)

نیش (niş) - nizə, süngü və bu kimi iti uclu deşici silah

جو برخون شتابنده شد نیش او نیامد کس از بیم در پیش او (۴۲۸, ۲۳۵)

نیشدار (nişdar) - tikanlı

بیندیش از آن پشه نیشدار که نمرود را گت سربیش دار (۱۴۶, ۵۲)

نیشکر (neyşək(k)ər) - şəkər qamışı

شگرخنده راست چون نیشکر لطیف و خوش وسبز و شیرین وتر (۳۳۷, ۵۹)

نیفه (nife) - mex

بسی نفاه مهر ناکرده باز زنیفه بسی جامه دلنواز (۲۱۶, ۱۸)

نیک (nik) - yaxşılıq

بدونیکرا از تو آید کلید ز تو نیک و از من بد آید پدید (۷, ۵۵)

نیک یافتن (nik یافتن) - yaxşılıq tapmaq, uğur əldə etmək

بنیکی چنان پرورد نام خویش کزو نیک یابد سر انجام خویش (۲۸۸, ۴)

نیک (nik) - xoş

بدو گت نیک آمدی شادباش چوبخت از گرفتاری آزاد باش (۳۶۷, ۱۸۸)

نیک (nik) - yaxşı

بدین نیکی آرندم از دشت و رود زنیکان و از نیکنامان درود (۳۳, ۴۵)

yaxşılara rəğbət - su-ye nikan nəzər daştən) سوی نیکان نظر داشتن

başləmək

همه سوی نیکان نظر داشتی بدان را بر خویش نگذاشتی (۲۸۹, ۱۲)

نیک اختر (nikəxtəri) - xoşbəxtlik

بروزی که نیک اختر یار بود نمودار دولت پدیدار بود (۳۲۷, ۲۳)

نیک بهر (nikbəhr) - lazımcı, qədərincə

بیوشیدن و خوردن نیک بهر شدند ایمن از خوردن تیغ و زهر (۱۹۸, ۱۰۵)

نیکبخت (nikbəxt) - xoşbəxt

که هرک افکند میوه زان درخت نشاننده را گوید ای نیکبخت (۲۲, ۲۹)

نیکخواه (nikxah) - xeyirxah

بد آن بد که از جمله شهر و سپاه زنیکان ندارد کسی نیکخواه (۱۲۴, ۳۷)

نیکخواهی (nikxahi) - xeyirxahlıq
 ندانم چه مرغی بدین نیکوئی ز ما یادگاری که ماند تویی (۲۲۶, ۸)
 نیکخواهی نمودن (nikxahi nə mudən) - xeyirxahlıq göstərmək, yaxşı
 münasibətdə olmaq
 کسی کو مرا نیکخواهی نمود زمن هیچ بدخواهی اورا نبود (۳۰, ۲۵۰)
 نیکرایی (nikrəy) - xöşniyyətli, ağıllı
 چنان داد فرمان شه نیک رای که رسم مغان کس نیارد بجای (۳۶, ۲۰۸)
 نیک عهد (nikəhd) - xoşniyyətli, xoşməramlı
 کجا بودی ای دولت نیکعهد بدرگاه مهدی فرود آمد مهد (۳, ۱۹۱)
 نیکمرد (nikmərd) - yaxşı məramlı
 بشمیر باید جهان را گشاد تو از نیکمردان چه آری بیاد (۱۲۰, ۲۸۹)
 نیک نام (niknam) - yaxşı adam, yaxşılıqda adçıxarmış
 بدین نیکی آرندم از دشت ورود ز نیکان واز نیکنامان درود (۴۵, ۲۳)
 نیکنامی (niknami) - yaxşılıq, xoşadlılıq
 نیکنامی نمودن (niknami nə mudən) - yaxşılıq etmək, yaxşılıqda
 ad qoymaq
 سکندر که آن نیکنامی نمود بر آن نام نیکوبسی کرد سود (۱۰, ۲۸۹)
 نیک نامی (dər-e nikhami zədən) - yaxşılıq etmək, yaxşı iş
 görmək, yaxşılıq qapısını döymək
 کسی کو در نیکنامی زند درین حلقه لاف غلامی زند (۳, ۲۸۸)
 نیکو (niku) - yaxşı
 به از نام نیکو دگر نام نیست بدانکس که نیکو سرانجام نیست (۶, ۲۸۸)
 نیکو (niku) - yaxşı, gözəl
 ز جنس حبش خادمی نیز چند بیدار نیکو بیالا بلند (۷۱, ۲۸۹)
 نیکو (niku) - diqqətlə, yaxşı
 چو نیکو نگه کرد بشناختش ز تخت خود آرامگه ساختش (۱۱۴, ۲۵۷)
 نیکونمای (nikunomay) - xoş, xoşməramlı
 چنان کن که این عهد نیکونمای در اینای مادیرماند بجای (۱۴, ۳۳۳)

نیکوئی (nikui) - yaxşılıq
 ندانم چه مرغی بدین نیکوئی ز ما یادگاری که ماند تویی (۲۲۶, ۸)
 نیکوئی (əz-sər-e nikui) - yaxşılıqla, yaxşı niyyətlə
 چو نمود شاه از سر نیکوئی بدان تنگ چشمان فراخ ابروئی (۸۱, ۳۸۱)
 نیکوئی (nikui) - gözəllik
 چو طاوس نرخاصه در نیکوئی چو آهوی ماده زیبا هونی (۲۴, ۲۵۰)
 نیکو (niki) - yaxşılıq
 بجای یکی بد یکی بد کنم بیاداش نیکی یکی صد کنم (۴۸, ۲۲۹)
 نیکو بنای (niki bəna kərdən) - yaxşılıq binası qurmaq, yaxşılıq
 etmək
 بنا کردن نیکی از من بود بدی را بدایت زدشمن بود (۵۱, ۲۲۹)
 نیکو کردن (niki kərdən) - yaxşılıq etmək
 که هر پیشه ور پیشه خود کند جز این گرچه نیکی کند بد کند (۱۹۶, ۲۰۵)
 نیکو نامی (be-niki nami bolənd bər avərdən) -
 yaxşılıqda böyük ad çıxarmaq, yaxşı adam olmaq
 چو میخواهی ای مرد نیکی پسند که نامی بر آری بنیکی بلند (۷, ۲۸۸)
 نیکو توخوم (toxm-e niki kəştən) - yaxşılıq toxumu səpmək,
 yaxşılıq etmək
 در آن بوم آراسته چون بهشت شب و روز جز تخم نیکی نکشت (۱۰۰, ۲۴۷)
 نیکو پسند (nikipəsənd) - yaxşılıq sevən
 چو میخواهی ای مرد نیکی پسند که نامی بر آری بنیکی بلند (۷, ۲۸۸)
 نیکو سگال (nikiseqal) - yaxşıfikirli, xoşməramlı
 درآمد بر شاه نیکی سگال بنالید مانند کوس از دوال (۲۱, ۳۹۳)
 نیل (nil) - Nil çayı
 چو آب فرات آشکارا نواز چو سرچشمه نیل پنهان گداز (۱۷, ۴۶)
 نیل کردن (nil kərdən) - Nil yaratmaq (qandan)
 اگر روس مصرست نیلش کنم سر اسیمه دریای پیلش کنم (۴۶, ۳۹۶)

زروسی درآمد سواری چوپیل رخی چون بقم چشمهانی چو نیل (۹۹, ۴۱۸) نیل (nil) - göy rəng

کمند افکنم برسر ژنده پیل زخون بیخ روین بر آرم زنیل (۹, ۲۳۳) نیل (nil) - bitgi növü

نیلگون (nilqun) - nil rəngli, göy
 زیس پیل کامد بچالش برون شدازیای پیلان زمین نیلگون (۱۵۳, ۹۴) نیلگون (nilqun) - nil rəngli, göy

بر آن جلله خون بلند آفتاب چونیلوفر افکنده زورق برآب (۸۱, ۱۸۱) نیلوفر (nilufər) - nilufər gülü

چنان بستی این طاق نیلوفری که اندیشه را نیست زوبرتری (۲۳, ۵) نیلوفری (nilufəri) - nilufər rəngli, göy

چو درنیم شب سربرآرم زخواب تراخوانم وریزم از دیده آب (۴۷, ۴) نیم (nim) - yarı

اگر من بچشم تونام آورم سکند رنیم زو پیام آورم (۱۵۹, ۲۶۰) نیم (nəyəm) - I ş. t. xəbər şəkilçisi, deyiləm

شه آن چرم ناپخته نیم خام بدرد بخاید بحرصی تمام (۹۹, ۹۰) نیم خام (nimxam) - yarıçıy

جمالی چو درنیمروز آفتاب کرشمه کنان نرگسی نیمخواب (۴۲, ۶۷) نیم خواب (nimxab) - yuxulu, xumar

سکندر زمستی شده نیمخواب روان آب درچنگ وچنگی چوآب (۴۴, ۲۸۰) نیم خواب (nimxab) - xumar olmaq, məst olmaq

گلی بود دربوستان ناشگفت همان نرگسی درچمن نیم خفت (۵۴۱, ۴۴۹) نیم خفت (nimxoft) - xumar

جمالی چو درنیمروز آفتاب کرشمه کنان نرگسی نیمخواب (۴۲, ۶۷) نیمروز (nimruz) - günorta

نیم سفت (nimsoft) - tam deşilməmiş, tam yazılmamış, yarımçıq qalmış

تو دانی که این گوهر نیم سفت چه گنجینها دارد اندر نهفت (۱۵, ۵۲) نیم سفت (nimsoft) - tam deşilməmiş bu gövhər, "İskəndərnamə"

چو درنیم شب سربرآرم زخواب تراخوانم وریزم از دیده آب (۴۷, ۶) نیم شب (nimşəb) - gecəyarı

چنان رفت و آمد باوردگاه که واماند از ووهم درنیمه راه (۷۰, ۳۸۶) نیمه راه (nimerah) - yarıyol

نیمه راه (nimerah-e zəmin dər nevestən) - Yər kürəsinin yarısını keçmək

چویک نیمه از روز روشن گذشت فلک نیمه راه زمین درنوشت (۶۸, ۲۸۰) نیمه راه (nimerah) - dər-nimerah ba mandən - yarıyolda qalmaq, geri qalmaq

نیوشنده (niyuşənde) - dinləyən, eşidən

چو درنیم شب سربرآرم زخواب تراخوانم وریزم از دیده آب (۴۷, ۴) نیوشنده (niyuşənde) - eşitmək

نیوشنده شد ناله چنگ را بکف بر نهاد آب گلرنگ را (۴۳۰, ۴۴۲) نیوشنده (niyuşənde) - eşitmək

vav) - Fars əlifbasının otuzuncu hərfi (vav) و

- و (və) - bitişdirici bağlayıcı
 پناه بلندی و پستی تویی همه نیستند آنچه هستی تویی (۲, ۳)
 و (u) - o (Allah) -nun qısa forması, او - (u)
 خدائی که امید آرام ازوست دل مرد جوینده را کام ازوست (۳, ۳۴۸)
 و (u) - o (İskəndər)
 دگر کز جهانگیری شهریار خبرداشت کورا سپهرست یار (۴۸, ۳۲۸)
 و (u) - o (Bolinas)
 بدان روشنی ره بسی باز جست برو راه روشن نمیشد درست (۶۱, ۳۱۳)
 و (u) - o (Keyd)
 زافسون و افسانهء دلنواز در جادونیهها برو کردباز (۱۹, ۳۳۴)
 و (u) - o (Keydin qızı Pəridoxt)
 باین اسحاق فرخنیا کزویافت چشم خردتوتیا (۶۲, ۳۲۷)
 و (u) - o (Nüşabə)
 زمین بوسه داد آفرین برگرفت درومانده آن شیرمردان شگفت (۳۱۰, ۲۷۱)
 و (u) - o (Ferənce)
 چنان زد بروشروه شمشیر تیز که کرد از قفس مرغ جانش گریز (۱۵۹, ۴۲۲)
 و (u) - o (Çin xaqanı)
 چنان آرمش چین درابروی تنگ که در چین بگرید بروخاره سنگ (۱۲۴, ۳۴۸)
 و (u) - o (Mani)
 ازو چنینان چون خبر یافتند بران راه پیشینه بشتافتند (۴۶, ۳۷۹)
 و (u) - o (Dəvali)
 دوالی ملک راربدو داد دست دوال دوالی برو عقد بست (۷۳, ۴۶۱)
 و (u) - o (Çin xaqanının İskəndərə bağışladığı kəviz)
 سه خصلت دروماند آورد هست که آنرا چهارم نیاید بدست (۱۰۲, ۳۸۸)
 و (u) - o (Rus şahı)

- بمولانیش حلقه درگوش کرد برو کین رفته فراموش کرد (۶۵, ۴۶۰)
 و (u) - o (şərab)
 گوارنده آبی کزین تیره خاک بدو شاید اندوه را شست پاک (۲, ۴۶۲)
 و (u) - o (ipək)
 بفرمود کارد کنیزی دوان حریری برو بیکر خسروان (۱۶۹, ۲۶۱)
 و (u) - o (dünya)
 چه بپیچیم در عالم بیچ بیچ که هیچست ازوسود و سرمایه هیچ (۱۷, ۴۶۳)
 و (u) - o (Cəmərqənd)
 سمرقند را کادمی شاد ازوست شنیده چنین شد که بنیاد ازوست (۱۵۰, ۳۹۱)
 و (u) - o (gecə)
 شبی فرخ و ساعتی ارجمند بود شادمانی درودلیسند (۳۷, ۴۶۴)
 و (u) - ora
 بر افکند ازورسم و راه بدان پرستیدن آتش موبدان (۷۵, ۲۴۵)
 و (ve) - in qısa forması, وی (vey)
 وزین بیخبر بدکه پروردگار چگونه ورا پرورد وقت کار (۲۳, ۶۵)
 و (va) - düzəltmə feillərdə işlənən prefiks
 yaxın gəlmək - (va amədən) و آمدن
 که بسیار ناید برانندی یکی واصلد آید نه صد وایکی (۱۵, ۲۳)
 xilas etmək - (va rəstən) و راستن
 بزین برقوار آتشی درجهان جهانرا خود واره ووارهان (۱۹۸, ۱۸۹)
 xilas olmaq - (va rəhanidən) و راهانیدن
 بزین برقوار آتشی درجهان جهانرا از خود واره و وورهان (۱۹۸, ۱۸۹)
 götürmək, imtina etmək - (va gereftən) و گرفتن
 که چون بود کز گوهرو و طوق و تاج زدرگاه ماوا گرفتگی خراج (۲۸, ۱۳۱)
 məttəl qalmaq - (va mandən) و ماندن
 ز بی آلتی و انماندم بکنج جهان باد واز باد ترسد ترنج (۴۸, ۳۳)
 va mandən) - geridə qalmaq و ماندن

چنان رفت و آمد باوردنگاه که واماند از ووهم در نیمه راه (۲۰, ۳۸۶)

vacib - (vaceb) واجب

vacib olmaq - (vaceb amədən) واجب آمدن

بیا ساقی امشب بمی کن شتاب که بادر سرواچب آید گلاب (۱, ۳۹۲)

vaxast, xahiş - (vaxast) واخواست

جز این بامنت هیچ واخواست نیست که دریک ترازو دومن راست نیست (۸۰, ۱۶۵)

vadi, dizənlik - (vadi) وادی

بهر وادی کو عنان تافته درمنه بدامن درم یافته (۴۵, ۴۸)

oxşarlıq bildiren sözdüzəldici şəkilci - (var) وار

فلکوار دوراز فسوس همه سرآمد ولی پای یوس همه (۳۲, ۳۲)

varis - (vares) وارث

تو نتوانی این ملک را داشتن نه پروارشان نیز بگذاشتن (۵۱, ۲۳۷)

Əfrasiyab mülkünün - (vares-e molk-e əfrasiyab) وارث ملک افراسیاب

varisi (Çin xaqanı)

که چون وارث ملک افراسیاب سراز چین بر آورد چون آفتاب (۱۹, ۳۵۵)

parlaq, gözəl - (vala) والا

ملک گرز جمشید بالاترست رخ من زخورشید والا ترست (۵۹, ۴۶۶)

borc - (vam) وام

بدم جهان هستی از وام او بده وام اورستی از دام او (۶۸, ۷۴)

geriləmə, geridə qalma - (vamand) واماند

بهر مهرهء حقه بازی کنم بواماند خود چاره سازی کنم (۵۴, ۲۸)

borcluluq, borc - (vamdari) وامداری

چو از وام داری خرازاد شد بر آسود و از خویشتن شاد شد (۷۱, ۷۴)

bəla, ölüm - (vəbal) وبال

سرانجام کاید اجل سوی او وبال تن او شود موی او (۹, ۲۵)

əmnıyyət, təminat, zəmanət - (vəsiqət) وثیقت

وثیقت طلب کرد هر سروری بزنهاار خواهی زهرکشوری (۲۸, ۲۴۲)

vəsiqət nevestən) - zəmanət yazmaq (وثیقت نوشتن)

بدستوری دانا وثیقت نوشت که از دانش و داد بودش سرشت (۷۰, ۳۳۹)

vücut - (vocud) وجود

وجود تو از حضرت تنگبار کند بیک ادراک را سنگسار (۵, ۲۵)

tərz - (vəch) وجه

həddində, qaydasınca - (dər-vəch-e əndaze) دروجه اندازه

خروجی نه بروجه اندازه کرد در آن بقعه کین کهن تازه کرد (۲۶, ۳۹۴)

heyvanat, fauna - (vəhş) وحش

ز شوریدن بانگ چون رستخیز بوخش بیابان درآمد گریز (۴۸, ۸۲)

qorxu, təhlükə - (vəhşət) وحشت

بر انداز رای که یاری دهد وزین وحشتم رستکاری دهد (۸۰, ۸۹)

vəhşi - (vəhşi) وحشی

چوشیران وحشی در آن سلسله جهان کرده پرشور و پر مشغله (۲۸۷, ۴۳۲)

bərbəri - (vəhşi) وحشی

شه آن وحشیان را که بود از حبش نفرمود کشتن در آن کشمکش (۶۵, ۱۱۰)

düşmənayağı - (vəhşipəy) وحشی پی

زمین عجم گورگاه کی است درو پای بیگانه وحشی پیست (۵۴, ۲۳۷)

vəhşi, vəhşi təbiətli - (vəhşisereşt) وحشی سرشت

که از بیم قفجاق وحشی سرشت درین مرز تخمی نیاریم کشت (۱۲۶, ۲۹۷)

vəhşinəhad, heyvannəsilli - (vəhşinəhad) وحشی نهاد

زویرانه جانپست وحشی نهاد بصورت چو مردم نه مردم نژاد (۳۰۹, ۴۳۳)

vida - (veda) وداع

– (nəzdik şodən-e veda'-e kuçgəh) نزدیک شدن وداع کوچگه

ölümün çatması

سراز لھو بیچید و گوش از سماع که نزدیک شد کوچگه را وداع (۳۹, ۲۷)

sözdüzəldici şəkilçi - (ur) و در

جوانمردی شیرازو دور نیست (۱۷۵, ۳۶۶)

وزان پس نشاط سواری گرفت بی شاهی و شهریاری گرفت (۶۸, ۶۹)

وزانجا (vəzanca) - oradan جدا هر یکی بزمی آراستی وزانجا بسی فتنه برخاستی (۲۰۸, ۳۲)

وزان جمله (vəzan comle) - onlardan, onların harnısından زبان در زبان گنج پرداختم وزان جمله سر جمله پرداختم (۵۵, ۲۲)

وزغ (vəzəğ) - qurbağa اگر خود شود غرقه در زهر مار نخواهد نهنگ از وزغ زینهار (۱۴۹, ۷۶)

وزن (vəzn) - vəzn, ağırlıq درو دید چون ازدها در گوزن بچشمی که دور افتد از سنگ وزن (۱۴۷, ۶۵)

وزن داشتن (vəzn daştən) - ağır olmaq, çətin olmaq سرین خوردن گور و پشت گوزن ندارد بر شیر درنده وزن (۳۵۲, ۵۶)

وزن ترازی خویش نگهداشتن (vəzn-e tərəzu-ye xiş negəh daştən) – öz tərəzisinin ağırlığı(çəkmə) dərəcəsinə qorumaq, ayağını yorğanına görə uzatmaq ممکن تکیه بر زور بازوی خویش نگهدار وزن ترازی خویش (۱۴۶, ۴۴)

وزو (vəzu) - və əz-u)nun qısa forması, və ondan کزین باغ رنگین رطب چیدمی وزو دانمی هر که را دیدمی (۲۱, ۱۹)

وزیر (vəzir) - vəzir که شاهی چو بر من کند شغل راست وزیر او بود بر من ایزد گواست (۷۲, ۴۲)

وزین (vəzin) - və əz in) - qüsa forması, bu... dan(dən) ز تو شش جهت بی روانی مباد وزین شش خصالت جدانی مباد (۵۰, ۷۲)

وزین (vəzin) - və əz in)in qısa forması, və bu... haqqında ارسطوی بیدار دلرا بخواند وزین در بسی قصه با او براند (۸۰, ۳۰)

وزش (vəş) - sözdüzəldici şəkilçi بیا ساقی آن می که رومی و شست بمن ده که طبعم چوزنگی خوشست (۸۳, ۱)

وزان پس (vəzan pəs) - ondan sonra وشاقان موکب رو زود خیز بیدار تازه برفتار تیز (۳۰۱, ۲۳)

ورد (vər) - sözdüzəldici şəkilçi که چون کینه ور شد دل کینه خواه همه خار و خشت بر آید ز راه (۱۴۰, ۴۷)

ورد (vər) - və əğər)in qısa forması, və əğər گنه گری ایشان نهم نارواست وراز خود خطابیم اینهم خطاست (۱۱۲, ۸۱)

ورزیدن (vərzidən) - öyrənmək, yiyələnmək بتنهائی آن پیشه ورزیده بود ز شمشیر دشمن نلرزیده بود (۴۳۰, ۲۶۵)

ورق (vərəğ) - vərəq یکایک ورقهای ما زین درخت بزیر افتد چون باد سخت (۷۳, ۶۳)

ورق بر ورق (bərəğbər vərəğ) - vərəq-vərəq نسنامه دولت کیقباد ورق بر ورق هر سونی برده باد (۱۸۳, ۱۰۹)

ورق پاره (vərəğpare) - fraqment بهم کردم آن گنج آکنده را ورق پاره های بر آکنده را (۲۱۰, ۵۲)

وز (vəz) - və əz)in qısa forması, və... dan(dən) شب افروز شمعی بر افروختم وز اندیشه چون شمع میسوختم (۲۲, ۲۴)

وزان (vəzan) - əsən بعزلت کمر بسته باد خزان نسیم بهاری ز هر سو وزان (۳۰۰, ۶)

وزان (vəzan) - və əz an)in qısa forması, və o... dan(dən) زبان در زبان گنج پرداختم وزان جمله سر جمله پرداختم (۵۵, ۲۲)

وزان پس نشاط سواری گرفت بی شاهی و شهریاری گرفت (۶۸, ۶۹)

وزانجا (vəzanca) - oradan جدا هر یکی بزمی آراستی وزانجا بسی فتنه برخاستی (۲۰۸, ۳۲)

وزان جمله (vəzan comle) - onlardan, onların harnısından زبان در زبان گنج پرداختم وزان جمله سر جمله پرداختم (۵۵, ۲۲)

وزغ (vəzəğ) - qurbağa اگر خود شود غرقه در زهر مار نخواهد نهنگ از وزغ زینهار (۱۴۹, ۷۶)

وزن (vəzn) - vəzn, ağırlıq درو دید چون ازدها در گوزن بچشمی که دور افتد از سنگ وزن (۱۴۷, ۶۵)

وزن داشتن (vəzn daştən) - ağır olmaq, çətin olmaq سرین خوردن گور و پشت گوزن ندارد بر شیر درنده وزن (۳۵۲, ۵۶)

وزن ترازی خویش نگهداشتن (vəzn-e tərəzu-ye xiş negəh daştən) – öz tərəzisinin ağırlığı(çəkmə) dərəcəsinə qorumaq, ayağını yorğanına görə uzatmaq ممکن تکیه بر زور بازوی خویش نگهدار وزن ترازی خویش (۱۴۶, ۴۴)

وزو (vəzu) - və əz-u)nun qısa forması, və ondan کزین باغ رنگین رطب چیدمی وزو دانمی هر که را دیدمی (۲۱, ۱۹)

وزیر (vəzir) - vəzir که شاهی چو بر من کند شغل راست وزیر او بود بر من ایزد گواست (۷۲, ۴۲)

وزین (vəzin) - və əz in) - qüsa forması, bu... dan(dən) ز تو شش جهت بی روانی مباد وزین شش خصالت جدانی مباد (۵۰, ۷۲)

وزین (vəzin) - və əz in)in qısa forması, və bu... haqqında ارسطوی بیدار دلرا بخواند وزین در بسی قصه با او براند (۸۰, ۳۰)

وزش (vəş) - sözdüzəldici şəkilçi بیا ساقی آن می که رومی و شست بمن ده که طبعم چوزنگی خوشست (۸۳, ۱)

وزان پس (vəzan pəs) - ondan sonra وشاقان موکب رو زود خیز بیدار تازه برفتار تیز (۳۰۱, ۲۳)

چو من زین ولایت گشام کمر تو خواه افسرا من ستان خواه سر (۱۳۱, ۱۸۴)
 velayətsetan, cahangir - ولایت ستان

گروهیش خوانند صاحب سریر ولایت ستان بلکه آفاق گیر (۴۲, ۴۳)
 fateh - (velayətqoşa) ولایت گشا

ولایت گشایان گردن فراز نشستند و بردند شه رانماز (۴۵, ۲۹۱)
 amma, lakın - (vəli) ولی

نه آهو ولی نافه از مشگ پر چو دندان آهو برآمده در (۱۳, ۱۵)
 xüs. ad, Vəlid (Yəmən sərkerdəsi) - (vəlid) ولید

قدرخان زچین گورخان ازختن دبیس ازمداین ولید ازیم (۷۰, ۴۰۸)
 nemət hamisi, nemətverən - (vəline'mət) ولی نعمت

زیارتگه اصل داران پاک ولی نعمت فرع خواران خاک (۷, ۱۳)
 vəliəhd - (vəliəhd) ولیعهد

محمد که سلطان این مهد بود زچندین خلیفه ولیعهد بود (۴, ۱۵)
 amma - (və leyk) ولیک

سمندرچو پروانه آتسروست ولیک این کهن لنگ و آن خوشروست (۱۹۹, ۱۸۹)
 amma, lakın - (və leykən) ولیکن

ولیکن زفرمان او نگذیریم بجز راه فرمان اونسپریم (۴۵, ۱۴۰)
 vəhm, təxəyyül - (vəhm) وهم

چنان رفت و آمد باوردگاه که و مانند ازو وهم در نیمه راه (۷۰, ۳۸۴)
 III ş. t. şəxs əvəzliyi - (vey) وی

هرآنچ از پدر مایه اندوختی گزارش کنان دروی آموختی (۲۴, ۷۱)
 işarə əvəzliyi - (vey) وی

زندیای چینی بخروارها هم از مشگ چین با وی انبارها (۵۵, ۳۸۵)
 ora - (vey) وی

سوادی که دروی سیاهی نبود و گری بود جز پشت ماهی نبود (۳۴, ۳۴۲)
 o (Çin xaqanının İskəndərə bağışladığı kəviz) - (vey) وی

جو می خوردی از لطف اندام وی زحلقش پدید آمدی رنگ وی (۹۳, ۳۹۹)
 İskəndər - (vey) وی

می خوش میخورد بریاد کی چوشاهان این دور بریاد وی (۹۵, ۳۳۹)
 o (Keyd) - (vey) وی

درود فرستنده بر وی رساند (۱۸, ۳۳۴)
 Rus şahı - (vey) وی

رها کرد و بنهاد بروی خراج (۷۸, ۴۴۱)
 viran, xaraba - (viran) ویران

همه ملک عالم بدست آورم (۲۵, ۲۸۳)
 dağılmaq - (viran budən) ویران بودن

بمرگ خودش خانه ویران بود (۱۹۶, ۱۸۸)
 xarabalıq - (viranzəmin) ویران زمین

ز ویران زمین تا بآباد بوم (۱۹۴, ۲۶۲)
 xaraba, viranə - (virane) ویرانه

غم طفل میخورد و جان میسپرد (۲۱, ۶۵)
 xaraba yer, dağılmış yer - (viranecay) ویرانه جای

بصورت چو مردم نه مردم نژاد (۳۰۹, ۴۳۳)
 xarabalıq - (virani) ویرانی

بابادی آورد در عهد خویش (۲۰۲, ۲۰۵)
 جهان رازویرانی عهد پیش

• (ha) - Fars əlifbasının otuz birinci hərfi

- (e) - keçmiş zaman feli sifəti əmələ gətirən sözdüzəldici şəkilçi
 زنی د میده بر آهنگ دور گمان بود کامد سرافیل وصور (۱۰۱, ۲۵۲)
- (e) - feli bağlama əmələ gətirən sözdüzəldici şəkilçi
 سر افکنده در پایه بندگی نمودش نشان پرستندگی (۱۳۴, ۸۰)
- (e) - sifətdən isim düzəldən sözdüzəldici şəkilçi
 همان سبزه کو بر لب حوض رست بسبزی بر آن حوض بستند چست (۳۷۹, ۵۰)
- (e) - ərəd dili sözlərinin sonunda qadın cinsinin qrammatik göstəricisi
 زنی حاکمه بود نوشابه نام همه ساله باعشرت و نوش و جام (۲۵۰, ۲۳)
- ها (ha) - cəm şəkilçisi
 تونی که آفریدی زیک قطره آب گوهرهای روشن تر از آفتاب (۳, ۸)
- هاتف (hatef) - xüs. ad, Hatif
 نهان پیکر آن هاتف سبزپوش که خواند سراینده اورا سروش (۱۱۳, ۱۱)
- هاروت (harut) - Harut
 دلم با زبان درسخن پروری چو هاروت وزهره بافسونگری (۲۲, ۲۵)
- هاروتی (haruti) - sehrbaz
 - (ze-harutiyan xak-e an bum şostən) زهاروتیان خاک آن بوم شستن
 o ölkədən sehrbazları yox etmək
 چو زهره بیابل درآمد نخست زهاروتیان خاک آن بوم شست (۲۱۰, ۵۶)
- هارون (harun) - gözətçi
 جلاجل زنان گفت هارون شاه که شه تاجور باد دشمن تپاه (۸۷, ۵۳)
- هارونی (haruni) - gözətçilik
 بر آویخت هندوی چرخ از کمر بهارونی شب جرسهای زر (۸۷, ۵۲)
- هان (han) - çağırış nidası
 زگفتن که هوی و دگر باره هان بر آورده سرهای وهوی از جهان (۱۰۹, ۵۰)
- هایل (hayel) - yırtıcı

- گوزنان ببازی برآشفته اند هزبران هایل مگر خفته اند (۳۰۷, ۱۰۴)
- hay-küy - hay-o-huy) های وهوی
 چو از شب یکی نیمه کمتر گذشت بگوش آمدن های وهوی زدشت (۴۴۷, ۵۱۴)
- هدایت (hedayət) - həqiqət
 خرد را تو روشن بصر کرده چراغ هدایت تو بر کرده (۳, ۶)
- هدف (hədəf) - nişan, hədəf
 کمان خواست از دایه و چوب تیر گهی کاغذش بر هدف گه حریر (۶۸, ۶۷)
- هر (hər) - hər bir
 نخورند بی یکدگر براده بازادی از خود هر آزاده (۳۷۵, ۲۹۷)
- هرا (hərta) - qızıl halqalar
 بهرای گنجش چو بدرام کرد بیلو زبانش هری نام کرد (۳۲۳, ۸۷)
- هرا (hərta) - yəhər
 تکاورده اسب مرصع فسار همه زیر هرای گوهرنگار (۳۱۵, ۹۵)
- هراس (həras) - qorxu
 بدانست سالار لشکر شناس که در رومی از زنگی آمد هراس (۸۸, ۷۰)
- هراس دادن (həras dadən) - qorxuya salmaq
 خروشین کوس روئینه کاس نیوشنده را داد بر جان هراس (۱۷۹, ۶۱)
- هراس داشتن (həras daştən) - qorxmaq
 بلی گرزما داشتندی هراس میانجی برایشان نهادی سپاس (۹۰, ۹۰)
- هراسان (hərasan) - qorxmuş
 سیاهی بکردار نخل بلند هراسان ازو دیده نخل بند (۹۸, ۲۱۵)
- هراسان شدن (hərasan şodən) - qorxmaq
 هراسان شد از لشکر بیقیاس نیاید که دانا بود بی هراس (۸۰, ۲۹)
- (əz-saye-ye xiştən hərasan şodən) از سایه خویشان هراسان شدن
 öz kölgəsindən qorxmaq, qorxacaq olmaq
 زمردانگی لاف چندین مزین هراسان شو از سایه خویشان (۱۰۴, ۲۸۷)
- هراسنده (hərasənde) - qorxmuş

هنر هرکجا یافت قدری تمام بدولت خدائی بر آورد نام (۳۸, ۷۲)

هرکرا (hærkera) - hær kimin, kimin ki,...

بفرمود تا هرکرا گنج بود نهان کرد کز بردنش رنج بود (۷۰, ۲۸۶)

هرکس (hærkæs) - hær kim

توگفتی که هرکس که در رنج و تاب دعائی کند من کنم مستجاب (۷۷, ۸)

هرکس (hær kæs) - hær adam

سخن گفتن بکر جان سفتن است نه هرکس سزای سخن گفتن است (۹۲, ۵۷)

هرکو (hær ku) - kim ki,...

طلسمی بر آن تخت فرزانه بست که هرکوبر آن تخت سازد نشست (۳۶, ۳۱۱)

هرکه (hær ke) - hær kim

کزان باغ رنگین رطب چیدمی وزودامی هرکه را دیدمی (۱۹, ۲۱)

هرگز (hægez) - heç vaxt

میادا که این مردومی نژاد در آن قالب افتد که هرگز میاد (۳۹, ۱۴۵)

هرگز (hægez) - næ vaxtsa, næ zamansa

گرازمی شدم هرگز آلوده جام حلال خدا باد بر من حرام (۷۲, ۳۰)

هرگوشه (hærquşe) - hær tæræf, hær yan

درویش از اندازه دینار و گنج نهاده بهرگوشه بی دسترنج (۱۰۵, ۳۲۴)

هرگونه (hærqune) - hær cür

ز هرگونه آرایش خوان کنند بسیج خورشهای الوان کنند (۲۴۱, ۲۶۶)

هروم (horum) - Horum (Bærcænin qædim adı)

هرومش لقب بود از آغاز کار کنون بردعش خواند آموزگار (۱۹, ۲۵۰)

هرهفت (hærhæft) - hær yeddisi

یکی لشکرانگیخت از هفت روس بگردار هرهفت کرده عروس (۲۹, ۴۰۵)

هری (hæri) - Herat

بهرای گنجش چو بدرام کرد بیهلو زبانش هری نام کرد (۸۷, ۳۲۳)

هریک (hær yek) - hær birini

خراسان و کرمان و غزنین و غور بیبمود هریک بسم ستور (۱۱۳, ۳۲۴)

هراسنده شدن (hærasænde şodæn) - qorxmaq, tæsirlænmeک

هراسنده شد زین سخن شهریار منادی برانگیخت در هر دیار (۱۹۵, ۲۰۵)

هراسنده گشتن (hærasænde gæştæn) - qorxmaq

ز خونخوار دارا هراسنده گشت که آسان نشاید برین پل گذشت (۱۴۲, ۲۰۱)

هراسیدن (hærasidæn) - qorxmaq

چو گردن بر آرم بگردن کشی نه ز آبی هر اسم نه از آتشی (۱۷۲, ۹۵)

هرآن (hær an) - hansı, hær bir

هرآن جانورکو خود آرای نیست طمع را بازار اورای نیست (۱۲, ۲۶)

هرآنچه (hær anç) - hær an çeninin qısa forması, hær næ, næyi

هرآنچه از خد اخواستم زین قیاس خدا داد بر داده کردم سپاس (۷۵, ۴۵)

هرجا (hær ca) - hær yer

بهرجا که پیگار فرمود شان فریضه ترین کاری آن بودشان (۳۳, ۲۵۱)

هرچ (hærç) - hær næ

بهرچ آفریدی وبستی طراز نیازت نه ای از همه بی نیاز (۱۷, ۴)

هرچه (hær çe) - hær næ

دعای تو بر هرچه دارد شتاب من آمین کنم تا شود مستجاب (۶۲, ۲۹)

هرچهار (hær çæhar) - hær dördü

فرستاده پذیرفت کین هرچهار اگر تحفه سازی بر شهریار (۷۴, ۳۳۰)

هردم (hærdäm) - hær an, tez-tez

سپهدار چین هر دم از چین دیار فرستاد نزلی بر شهریار (۲۹۳, ۳۷۴)

هردمی (hærdæmi) - hær bir an, hær vaxt

دروهردمی نوبری میرسد یکی میرود دیگری میرسد (۶۵, ۷۴)

هردو (hær do) - hær ikisini

فرستاد هر دو بمشکوی شاه که در خورد مشکو بود مشک و ماه (۸۸, ۲۲۱)

هردو (hær do) - hær iki

نوشته برین هردو آلوده طشت چو خون سیاوش بسی سرگذشت (۸۰, ۱۴۲)

هرکجا (hær koca) - harada

561

هاریک (həryek) - hər biriniz
 چه گوئید هریک بر این داستان که نولت نییچد سرازراستان (۲۸۴, ۳۴)
 هریک (hər birindən) - ze-hər yek) زهریک
 در آن باغ مرغان بجوش آمده زهریک دگر گون خروش آمده (۲۷۹, ۵۴)
 هریکی (həryeki) - hər biri, hər kəs
 مقیمی نیینی درین باغ کس تماشا کند هریکی یکنفس (۷۴, ۶۴)
 هزار (hezar) - min
 چهله چهل گشت و خلوت هزار بیزم آمدن دور باشد زکار (۳۴, ۵۸)
 هزاران (hezarən) - minlərlə
 هزاران دل مرده از عدل شاه شود زنده و خصم نایدبراه (۴۸, ۳۴)
 هزاروچهل (hezar-o-çehel) - minqırx
 هزاروچهل سنجق پهلوی روان در پی رایت خسروی (۳۹۰, ۱۳۴)
 هزارهز (hezahez) - döyüşdə əsgərlərin biri-birini yrəkləndirmək
 هزارهز در آمد ز راه نبرد هزارهز در آمد بمردان مرد (۱۶۸, ۲۴)
 هزارهز (hozəbr) - şir
 گرم شیر پیش آید و گر هزارهز برو سیل بارم چو غرنده ابر (۹۵, ۱۶۸)
 هزارهز (hozəbr-e jıyan) - yırtıcı şir
 هزارهز زیان کی شود صید گور سیه مارکی روی تابد ز مور (۱۲۵, ۱۱۸)
 هزارهز (hozəbr) - əsgər, döyüşçü
 هزارهز انم آهوی چین دیده اند کم آهوی فربه چنین دیده اند (۳۵۱, ۴۳)
 هزارهز (həzimet) - pərakəndəlik, qaçaqaç
 هزارهز (həzimet oftadən) - qaçmaq, meydandan qaçmaq
 هزارهز در افتاد بدخواه را جهان داد شاهی جهان شاه را (۴۵۴, ۴۵)
 هزارهز (həzimet rəftən) - qaçmaq
 هزارهز سوی لشکرگه خویش داد هزارهز همی رفت چون تند باد (۴۱۹, ۱۱۴)
 هزارهز (hojəbr) - şir

هاریک (həryek) - hər biriniz
 چه گوئید هریک بر این داستان که نولت نییچد سرازراستان (۲۸۴, ۳۴)
 هریک (hər birindən) - ze-hər yek) زهریک
 در آن باغ مرغان بجوش آمده زهریک دگر گون خروش آمده (۲۷۹, ۵۴)
 هریکی (həryeki) - hər biri, hər kəs
 مقیمی نیینی درین باغ کس تماشا کند هریکی یکنفس (۷۴, ۶۴)
 هزار (hezar) - min
 چهله چهل گشت و خلوت هزار بیزم آمدن دور باشد زکار (۳۴, ۵۸)
 هزاران (hezarən) - minlərlə
 هزاران دل مرده از عدل شاه شود زنده و خصم نایدبراه (۴۸, ۳۴)
 هزاروچهل (hezar-o-çehel) - minqırx
 هزاروچهل سنجق پهلوی روان در پی رایت خسروی (۳۹۰, ۱۳۴)
 هزارهز (hezahez) - döyüşdə əsgərlərin biri-birini yrəkləndirmək
 هزارهز در آمد ز راه نبرد هزارهز در آمد بمردان مرد (۱۶۸, ۲۴)
 هزارهز (hozəbr) - şir
 گرم شیر پیش آید و گر هزارهز برو سیل بارم چو غرنده ابر (۹۵, ۱۶۸)
 هزارهز (hozəbr-e jıyan) - yırtıcı şir
 هزارهز زیان کی شود صید گور سیه مارکی روی تابد ز مور (۱۲۵, ۱۱۸)
 هزارهز (hozəbr) - əsgər, döyüşçü
 هزارهز انم آهوی چین دیده اند کم آهوی فربه چنین دیده اند (۳۵۱, ۴۳)
 هزارهز (həzimet) - pərakəndəlik, qaçaqaç
 هزارهز (həzimet oftadən) - qaçmaq, meydandan qaçmaq
 هزارهز در افتاد بدخواه را جهان داد شاهی جهان شاه را (۴۵۴, ۴۵)
 هزارهز (həzimet rəftən) - qaçmaq
 هزارهز سوی لشکرگه خویش داد هزارهز همی رفت چون تند باد (۴۱۹, ۱۱۴)
 هزارهز (hojəbr) - şir

هفت (hæft) - yeddi

همایون کنی تخت را زیر تاج فرستد ت از هفت کشور خراج (۳۲, ۷۱)

هفت اختر (hæftæxtər) - yeddi səyyarə

در احکام هفت اختر آمد پدید که دنیا بدو داد خواهد کلید (۶۰, ۶۸)

هفت آسمان (hæftasiman) - fələk

جهان خسروا زیر هفت آسمان طرفدار پنجم تونی بیگمان (۱, ۵۱)

هفت چرخ بلند (hæft çərx-e bolənd) - asiman, göy

برون جسته از کنده چار بند فرس رانده بر هفت چرخ بلند (۹, ۱۵)

هفت چشمه خراس (hæftçeşməxəras) - asiman, yeddi çeşməli

dəyirman

چه باید درین هفت چشمه خراس ز بهرجوی چند بردن سپاس (۲۱۰, ۱۹۰)

هفت پرگار (hæftpərqar) - yeddi fələk

از آن پیش کین هفت پرگارتیز کند خط عمر مرا ریزریز (۵۲, ۲۸)

هفت پیکر (hæft peykər) - yeddi gözəl

وزین قصه چون باز پرداختم سوی هفت پیکر فرس تاختم (۴۱, ۶۳)

هفتاد (hæftad) - yetmiş

چنین تا بمقدار هفتاد مرد بتیغ آمد از رومیان در نبرد (۱۸۳, ۹۶)

هفتاد مردی (hæftadmərđi) - yetmiş adam gücündə

یکی گرز هفتاد مردی بدست که البرز را مغز در هم شکست (۲۵۳, ۴۲۹)

هفتاد و هفت (hæftad-o-hæft) - yetmiş yeddi

جو هم خوان خضری برین طرف جوی بهفتاد و هفت آب لب را بشوی (۵۰, ۶۳)

هفت جوش (hæftcuş) - materialı yeddi dəfə əridilmiş

نگد کوبه گرز هفت جوش بر آورده از گاوگردون خروش (۳۲, ۴۱۳)

هفت روس (hæft rus) - yeddi rus ölkəsi

یکی لشکر انگیخت از هفت روس بگردار هر هفت کرده عروس (۲۹, ۴۰۵)

هفت ساله (hæftsale) - yeddiillik

وینک بشرطی که از ملک خویش کشی هفت ساله مرا دخل پیش (۲۱۳, ۳۶۸)

هفت کشور (hæftkeşvər) - yeddi ölkə

شاه هفت کشور (şəh-e hæftkeşvər) - İskəndər

شاه هفت کشور برسم کیان یکی هفت چشمه کمر بر میان (۱۴۱, ۲۲۵)

چو کیخسرو هفت کشور (keyxosrov-e hæftkeşvər) - İskəndər

چو کیخسرو هفت کشور تونی ولایت ستان سکندر تونی (۱۲, ۳۰۹)

هفت گنجینه (hæftgəncinə) - yeddi xəzine

در هفت گنجینه را باز کرد برسم کیان خلعتی ساز کرد (۱۳, ۲۱۶)

هفتم (hæftom) - yeddinci

هفتم فلک (hæftom fələk) - yeddinci göy

بنه بست ازین کوی هفتاد راه بهفتم فلک بر زده بارگاه (۷, ۱۵)

هفتم چرخ هفتم (çərx-e hæftom) - göyün yeddinci qatı

فریبنده راهی شد این راه دور که بر چرخ هفتم توان دید نور (۳, ۸۳)

هفته (hæfte) - hæftə

بر آسود یک هفته برجای جنگ بیاقوت می رنگ را داد رنگ (۱۶, ۱۱۳)

هلاک (həlak) - ölüm

هلاک بر آوردن (həlak bər avərdən) - ölüm gətirmək, öldürmək

بر آورد زنگی ز رومی هلاک که این نازنین بود و آن هولناک (۲۶۶, ۱۰۲)

هلاک در آوردن (həlak dər avərdən) - həlak etmək, öldürmək,

yox etmək

سرحق شناسان بر آرم ز خاک بیاطل پرستان در آرم هلاک (۶۱, ۲۳۰)

هلاک کردن (həlak kərdən) - həlak etmək

که بر خیز و بخت آزمائی بکن هلاک چنان از دهانی بکن (۳۲, ۸۱)

هلاک گشتن (həlak gəştən) - həlak olmaq

جویی زعفران گشته خنده ناک مخور زعفران تا نگردی هلاک (۶, ۳۱۷)

هلاک شتابنده (bər həlak şetabəndə) - öldürməyə tələsən

گراینده عفریتی آشوبناک شتابنده چون ازدها بر هلاک (۲۴, ۳۱۸)

در هلاک افتادن (dər-həlak oftadən) - məhv olmaq

شاه از هول آن بازی سهمناک   بترسید کافتد سپه در هلاک (۳۹۲, ۴۳۹)
 – (həlak-e sər-e xiş bər dər nəhadən) هلاک سر خویش بر در نهادن
 başı sağ saxlamaq, başını qorumaq
 بدرگاه مایکسره سرنهید   هلاک سر خویش بر در نهید (۴۰, ۱۹۴)
 هم (həm) - sözdüzəldici önşəkilçi
 خرد نیک همسایه شد آن بدست   که همسایه کوی نا بخردست (۵, ۱۴۳)
 هم (həm) - həmçinin
 شاه از گوسفندان پرورنی   وز آنها که باشد هم خوردنی (۵۷, ۴۵۹)
 هم (həm) - da, də bağlayicisi
 نبود آفرینش تو بودی خدای   نباشد همین هم تو باشی بجای (۲۰, ۴)
 هم (həm) - yənə də
 سخن اگر چه با اوز هازه بود   نگفتن هم از گفتنش به بود (۲۸, ۱۳۱)
 هم (həm) - məhz
 کس خانه هم خانه زادی شود   بیاد آمده هم بیادی شود (۵۵, ۲۱۸)
 هم (həmaxer) - nəhayət
 هم آخریکی تیغ زد شاه روس   بر آن شخص آراسته چون عروس (۱۳۴, ۴۲۱)
 هم (həmazar) - zülm
 ببینی که روزی هم آزار او   کسادی در آرد بیزار او (۹۸, ۱۲۴)
 هم (həmağuş) - istək, arzu
 فلک نیست یکسان هم آغوش تو   طرازش دورنگست بردوش تو (۲۰۷, ۱۸۹)
 هم (həməmac) - hədəf
 (həməmac-e(çizi) budən) - hədəf olmaq هم آماج (چیزی) بودن
 اگر خسرو شست امیران بود   هم آماج این شست گیران بود (۴۸, ۳۵۲)
 همان (həman) - işarə əvəzliyi, o
 بر عاشقان گریدی بد شوم   همان به که معشوق خود خود شوم (۷۴, ۳۵)
 - (həman əhrəmənru-ye dejximrəng) همان اهرمن روی دژخیم رنگ
 o əhrimənsifət yırtıcı (Rus ordusundakı vəhşi döyüşçü)

همان اهرمن روی دژخیم رنگ   درآمد چوبیلان جنگی بجنگ (۳۵۵, ۴۳۷)
 همان (həman) - həmçinin
 همان لشکرزنگ و خیل حبش   بهر گوشهء گشته شمشیرکش (۲۴۲, ۱۰۰)
 همانا (həmana) - heç, qətiyyən
 زیرواز پیروزی خویشتن   نبودش همانا غم جان وتن (۵۳, ۱۲۱)
 همانا که (həmana ke...) - çünki
 زیروزی خود دلآور شدست   همانا که تنها بدآور شدست (۳۰, ۳۱۸)
 همانا که (həmana ke...) - amma, amma ki, ...
 بسا کس که از روی عالم گمست   همانا که عالم همان عالمست (۸, ۲۳۴)
 همانا که (həmana ke...) - yəqin ki, ... , şbhəsiz ki, ...
 براو شاه اگر یک شبی خون کند   ز ملکش همانا که برون کند (۱۵, ۱۳۸)
 همانا که (həmana ke...) - daha doğrusu...
 دوالی چو دید آنچنان گردنی   نه گردن همانا که گردن زنی (۱۷۰, ۴۲۳)
 همان به که (həman beh ke...) - yaxşısı odur ki, ...
 همان به که با این چنین باد سخت   برون ناورم چون گل از گوشه رخت (۶۰, ۳۴)
 همانجا که بدخواه را کشته بود   بنزدیک صحرا یکی پشته بود (۸۵, ۳۲۳)
 همان (həman... həman) - birgəlik bildirən qoşa bağlayıcı,
 həm... , həm...
 توگر هوشیاری نه من بیخودم   همان هوشیارم همان بخردم (۷۱, ۱۶۵)
 هم (həməvaz) - həməvaz
 (həməvaz şodən) - səsləşmək, həməvaz olmaq هم آواز شدن
 تیره هم آواز شد با درای   چو صور قیامت دمیدند نای (۳۵۱, ۴۳۶)
 همان (həməvərd) - düşmən, döyüşdə tərəfmüqabil
 بغرید کای شیر صید آزمای   هم آورد ت آمد مشویاز جای (۲۸۱, ۱۰۳)
 هم (həməhəng) - musiqi çalan müqabil tərəf
 درین پرده گرسازگاری کنی   هماهنگ را به که یاری کنی (۱۲۲, ۳۶۲)

همای (homay) - quş adıdır, humay
 مرا دیدن تو بفرهنگ و رای همایون ترآمد زفر همای (۱۳۲, ۲۵۸)

همایون (homayun) - xoşbəxt
 همایون آمدن (homayun amədən) - xoşbəxt olmaq
 بخود کم شوم خلق را رهنمای همایون زکم دیدن آمد همای (۶۱, ۳۴)
 همایون تر آن شد که این یزماگه همایون بود خاصه دریزم شاه (۷۶, ۴۵)
 همایون تر آن شد که این یزماگه همایون بود خاصه دریزم شاه (۷۶, ۴۵)
 همایون کئی تخت را زیر تاج فرستند ت از هفت کشور خراج (۳۲, ۷۱)

همایون درخت (humayunderəxt) - İskəndər
 که سرسبزباد این همایون درخت که نامش بلند ست ونیروش سخت (۴۲, ۱۴۰)

همایون کن (homayunkon) - xoşbəxtedən, uğur gətirən
 همایون کن تاج وگاه و سریر (homayunkon-e tac-o-qah-o sərir) -
 tacı, ölkəni və taxtı xoşbəxtedən (İskəndər)
 همایون کن تاج وگاه و سریر فرود آمد از تاجگاه سریر (۷۸, ۳۱۴)

همایون کنان (homayunkonan) - alqışlayaraq, tərif deyərək,
 mübarək deyərək
 رسولان رسیدند با ساوویاج همایون کنان شاه را تخت و تاج (۲۱, ۲۲۷)

هم پشٹی (həmpošti) - kömək, arxa
 هم پشٹی نیاز آمدن (be-həmpošti niyaz amədən) - köməyə
 ehtiyacı olmaq
 اگر چه مرا با چنین برگ و ساز بهم پشٹی کس نیاید نیاز (۹۸, ۴۱۰)

هم پنجهه (həmpəncei) - əlbəyaxa vuruş
 هم پنجهه با منت یارکو سپاهت کجا یا سپهدارکو (۱۶, ۱۵۴)

همت (həmmət) - səy, əzmkarlıq, fədakarlıq
 جو همت سلاحت در نستبرد بگو تا کنیم آنچه داریم خرد (۲۲, ۲۸۹)

همت (həmmət) - çarə, tədbir

همت دادن (həmmət dadən) - çarə axtarmaq, tədbir görmək
 یکی روز همت بدان خار داد بزرگان ققچاق را بار داد (۲۷, ۳۹۹)

همت (həmmət) - dərrakə, qabiliyyət
 همت زیرک اندیش داشتن (həmmət-e zirəkəndiş daştən) - itidüştüncə
 qabiliyyətinə malik olmaq
 هم او همتی زیرک اندیش داشت هم اندیشهه زیرکان بیش داشت (۵۳, ۷۳)

همتا (həmta) - tay
 همتا شدن (həmta şodən) - tay olmaq
 که یاقوت یکتای اسکندری جو همتای در شد بهم گوهری (۹۹, ۲۲۲)
 همتای خویش کردن (həmta-ye xiş kərdən) - özüne tay etmək,
 evlənmək
 جهانجوی بر رسم آبی خویش پرزاده را کرد همتای خویش (۶۸, ۲۱۹)

همترازو (həmtərazu) - həmgüc, rəqib, düşmən tərəf
 قوی کرد بر جنگ بازوی خویش بکشید با همترازوی خویش (۸۶, ۱۷۲)

همجامه (həmcame) - böyümüş, paltarasığmayan
 همجامه گشتن (həmcame gəştən) - böyümək, paltara sığmayan
 نه بیگانه گر هست فرزند و زن جو همجامه گردد شود جامه کن (۵۵, ۱۴۷)

همچنان (həmcənən) - eləcə, o şəkildə
 بخم کمندش سر اندر کشید کسان همچنان سوی لشگر کشید (۴۲۰, ۴۴۱)

همچنان (həmcənən) - kimi
 نظامی بس این صاحب آوازی کهن گشتن و همچنان تازگی (۳, ۲۵)

همچنین (həmcənin) - həmçinin
 سوم همچنین خشت بروی شکست نشاید بخش آب را باز بست (۳۷۰, ۴۳۸)

همچو (həmcu) - kimi
 برو سینهه همچو پولاد ترس حدیث تنومندی آن خود مپرس (۱۶۱, ۹۴)

همچون (həmcun) - kimi
 ستیزند روسی ز آلان وارک شبیخونی آورد همچون تگرگ (۲۴, ۳۹۴)

همخوايه (həmxabe) - həyat yoldaşı
 چو بیرون رود جوهر جان زتن گریزی ز همخوايه خویشتن (۱۸۸, ۱۸۸)

همخوان (həmxan) - həmsüfrə
 چو هم خوان خضری برینطرف جوی بهفتاد و هفت آب لب رایشوی (۶۳, ۵۰)

همخوانی (həmxani) - evlənmə
 بهمخوانی خود کنی سرینند که خوان گردد از نازکان ارجمند (۱۸۷, ۱۷۵)

همداستان (həmdastan) - həmfikir
 همداستان گشتن (həmdastan gəştən) - həmfikir olmaq, razılaşmaq
 بدستوری رخصت راستان بلشگرکشی گشت همداستان (۱۴۱, ۶۲)

هم در زمان (həmdərzəman) - o dəqiqə, filhal
 شهنشاه برخاست هم در زمان عنان تاب گشت از بر همدمان (۲۵۲, ۵۸)

همدرس (həmdərs) - həmdərs
 ارسطو که همدرس شهزاده بود بخدمتگری دل بوداده بود (۷۱, ۲۳)
 همدرس بودن (həmdərs budən) - birlikdə oxumaq, biryerdə
 dərs almaq
 هنر پیشه فرزند استاد او که همدرس او بود و همزاد او (۷۳, ۵۵)

همدم (həmdəm) - həmdəm, yaxın adam
 شهنشاه برخاست هم در زمان عنان تاب گشت از بر همدمان (۲۹۲, ۵۸)

همراه (həmrəh) - dost, tanış, yoldaş
 همه همراهان تا بدریا منند چومن رفتم این دوستان دشمنند (۸, ۷۰)
 همراه کردن (həmrəh kərdən) - özü ilə aparmaq, yol yoldaşı etmək
 زخلصان تتی چند همراه کرد نشان جست و آمد بر نیکمرد (۲۹۲, ۵۹)

همرنگ (həmrəng) - oxşar, kimi
 همرنگ تو ز گشتن (həmrəng-e tuz gəştən) - xədəng ağacının
 qabığına oxşamaq
 کمتی بر آراست از پشت گوز بی و استخوان گشته همرنگ تو ز (۱۹۷, ۸۳)

همزاد (həmzad) - yaşıd

هنر پیشه فرزند استاد او که همدرس او بود و همزاد او (۷۳, ۵۵)

همسال (həmsal) - yaşıd
 که همسال را سردر آید بگرد (۱۸۲, ۱۰۱)

همسایه (həmsəye) - qonşu
 خرد نیک همسایه شد آن بدست که همسایه کوی نابخر دست (۱۴۳, ۵)

همسر (həmsər) - tay, bərabər
 همه چیز داری که آن درخورست نداری یکی چیزوان همسرست (۴۹, ۵۱)
 همسر بودن (həmsər budən) - tay olmaq, bərabər olmaq
 که باشد زیونی خراجی سری که همسر بود بابلند افسری (۱۴۹, ۹۰)

همسری (həmsəri) - taylıq, bərabərlik
 برون آرش از دعوی همسری گراین پایه دارد کند سروری (۱۴۶, ۴۸)

هم سکه (həmsəkke) - bərabər mövqeli
 که بی سکه را چه یار بود که هم سکه نام دارا بود (۱۳۳, ۶۹)

همسنگی (həmsəngi) - bərabər mövqelilik
 بهمسنگی خویش در روم و شام نیامد کسش در ترازو تمام (۱۲۰, ۳۱)

همعقد (həməqd) - yanyana düzölmüş, birbirinə bağı
 همعقد یکدیگر بودن (həməqd-e yekdigər budən) - yanyana düzölmək, birbirinə bağı olmaq
 گذشتند و ما نیز بگذریم که چون مهره هم عقد یکدیگریم (۲۰۱, ۱۵۰)

هم عیار (həmə'əyar) - eyni əyarlı
 هم عیار بودن (həmə'əyar budən) - eyni əyarlı olmaq, bərabər olmaq
 هر آن جوکه بازر بود هم عیار بنرخ زرارندش اندر شمار (۱۴۶, ۴۹)

همصحبت (həmsöhbət) - dost, həmsöhbət
 ازین دیومردم که دام و دند نهاد شوکه همصحبان بیند (۱۹۰, ۲۱۲)

همگروه (həmqoruh) - bir hərbi bölmə döyüşçiləri
 بفرمود شه تا گنرگاه کوه ببینند خزرانیان همگروه (۲۹۸, ۱۳۲)

همگروه آمدن (həmqoruh amədən) - birləşmək, birlikdə
 qərara gəlmək

زیبیداد او چون ستوه آمدم بخونریز او همگروه آمدم (۱۰۶, ۱۷۳)
 همگروه شدن (həmqoruh şodən) - birləşmək
 پس آنکه فرس راند بالای کوه تنی چند بااوشده همگروه (۴۸, ۴۰۷)
 همگروهه (həmqoruhe) - birlikdə
 همه همگروهه بیکسر زنند بیکبارگی برسکندرزنند (۶۷, ۱۷۱)
 هممصاف (həmməsaf) - müqabil döyüşü, dişmən tərəf
 هممصاف بودن (həmməsaf budən) - müqabil döyüşü olmaq, döyüşmək
 سکندر نه گر خود بود کوه قاف که باشد که من باشمش هم مصاف (۷۳, ۱۳۴)
 همنبرد (həmnəbərd) - müqabil döyüşü, düşmən tərəf
 گرم ژرف دریا بود همنبرد ز دریا برآرم بشمشیر گرد (۵۳, ۳۵۲)
 همنبرد با همنبرد در آویختن (ba- həmnəbərd dər avixtən) - düşmənlə əlbəyəq olmaq döyüşə girişmək
 دگر باره برخاست از زیر گرد بسختی در آویخت باهم نبرد (۳۷۴, ۴۳۸)
 همنبردی (həmnəbərđi) - döyüş, müharibə
 درین همنبردی چو روباه و گرگ توسر کوچک آبی ومن سر بزرگ (۱۹۰, ۲۴۲)
 همنبردی کردن (həmnəbərđi kərdən) - vuruşmaq, müharibə etmək
 اگر با من او همنبردی کند نه مردی که آزاد مردی کند (۱۲۲, ۳۴۸)
 همنشست (həmnəşəst) - həmsöhbət, müsahib
 همنشست شدن (həmnəşəst şodən) - həmsöhbət olmaq
 گر آید خریداری از دور دست که با کان کوه شود هم نشست (۶, ۳۵۴)
 همنشین (həmnəşin) - həmdəm, dost
 مدان خالی از همنشینی مرا که بینم ترا گرنبینی مرا (۶۵, ۲۹)
 همنشین (həmnəşin) - yan-yanə oturmuş
 دوخورشید بایکنگر همنشین (۴, ۳۷۵)
 همه (həme) - bütün
 و گریامداد ست راهم بتوست همه روز تا شب پناهم بتست (۴۸, ۶)

همه (həme) - hamı
 خداوند بی یار و یار همه بخود زنده وزنده دار همه (۳۲, ۳۵۶)
 همه (həme) - həmişə
 لبش درسخن موج طوفان زند همه رای با فیلسوفان زند (۱۰۲, ۳۴۶)
 همه روز (həmeruz) - bütün gün
 اگر چه پس پرده دارد نشست همه روز باشد عمارت پرست (۵۵, ۲۵۲)
 همه چیز (həmeçiz) - hər şey
 همه چیزی از بنگری لخت لخت بسختی برون آید از جای سخت (۱۷, ۴۱)
 همه ساله (həmesale) - ilboyu, bütün ili
 دگر آفت آن بود کاتش پرست همه ساله با نوعروسان نشست (۲۰, ۲۰۸)
 همه ساله (həmesale) - həmişə, əbədi
 که دولت پناها جوان بخت با ش همه ساله با افسر و تخت باش (۲۱, ۱۱۹)
 همه کس (həmekəs) - hamı
 پی پوستین خون خود را خورد همه کس تن او پوست را پرورد (۸, ۲۵)
 birgəlik bildirən qoşa bağlayıcı, (həm... , həm...) - هم... هم...
 میانجی چنان کن برای صواب که هم سیخ برجا بود هم کباب (۳۴, ۴۲)
 همه (həmi) - feilin mazi-ye estemrari zaman formasında işlənən önşəkilçi
 عمارت همه کرد وزر میفشاند همه خار میکند و گل مینشاند (۳۸, ۷۷)
 همه (həmi) - feilin indiki zaman formasında işlənən önqoşma
 مرا با چنین گوهری ارجمند همه حاجت آید بگوهر پسند (۱۵, ۳۱)
 همه (həm... i) - cözdüzəldici qoşa şəkilçi
 درین همنبردی چو روباه و گرگ توسر کوچک آبی ومن سر بزرگ (۱۹۰, ۲۴۲)
 همه بدون (həmidun) - həmçinin
 گرایدونکه آید فریدون بمن گرفتار گردد همه بدون بمن (۲۸, ۳۵۰)
 همیشه (həmişə) - həmişə, daim

همه ساله ریحان او سبز شاخ همیشه دروناز و نعمت قراخ (۹، ۲۴۹)
 همین (həmin) - işarə əvəzliyi, bu
 چوبرسختم اندیشهء کار خویش همین گوشه دیدم سزاوار خویش (۷۸، ۲۹۳)
 همین (həmin) - həmçinin
 همین گفت بابهن اسفندیار که گرنشکنی بشکنی کارزار (۱۹۹، ۱۲۱)
 ز هنجار د یگر درآمد بروم فرو ماند گنج اندران مرزوبوم (۲۴، ۲۸۷)
 هندی سرشت (hendü sereşt) - hind təbiətli
 مهی ترک رخساره هندوسرشت ز هندوستان داده شه را بهشت (۵۶، ۳۳۴)
 هند (hend) - Hindistan
 بهند آمدن تیغ هندی بدست کباب نرم باید از پیل مست (۴۱، ۳۲۸)
 هندباری (hendbari) - Hindistan vilayəti hindbara məxsus
 چو ماسوره هندباری برنگ میان آکنیده بتیر خدنگ (۲۵۹، ۴۳۰)
 هندسه (həndəse) - elm
 بدین هندسه ز آهن تیره نغز بر افروخت شاه این نمودار نغز (۲۵، ۱۲۸)
 هندسه (həndəse) - həndəse
 جهانرا که از غم براحت کشید بدین هندسه در مساحت کشید (۷۱، ۵۸)
 هندسی (həndəsi) - həndəsi
 بدان چار گوشه خط اطلسی برانگیخت اندازه هندسی (۵۵، ۵۷)
 هندسی حرف (həndəsi hərf) - həndəsi hərf
 از آن هندسی حرف شکلی کشید که مغلوب و غالب درو شد پدید (۴۶، ۷۲)
 هندو (hendü) - hind, hindli
 دو هندو بر آید ز هندوستان یکی دزد باشد یکی پاسبان (۹۸، ۳۷)
 هندوی بازیگر (hendü-ye baziğar) - rəqqas hindli
 چو هندوی بازیگر مخیز معلق زنان هند وی تیغ تیز (۲۵۷، ۱۰۲)
 هندوی چرخ (hendü-ye çərx) - Zöhəl ulduzu
 بر آویخت هندوی چرخ از کمر بهارونی شب جرسهای زر (۵۲، ۸۷)
 هندو (hendü) - qul

birinin qulu olmaq (hendü-ye (kəsi) şodən) - هندوی (کسی) شدن
 ز کید و فسونهای جادوی او شده کید یکبار هندی او (۲۰، ۳۳۴)
 birinə qul etmək (hendü-ye (kəsi) kərdən) - هندوی (کسی) کردن
 tabe etmək
 یکی نامه کالماس را موم کرد همه هند را هندی روم کرد (۹۰، ۳۲۱)
 birinə qul olmaq (hendü-ye (kəsi) gəştən) - هندوی (کسی) گشتن
 ز رومی رخ هندی گوی او شه رومیان گشته هندی او (۵۸، ۳۳۷)
 qul olmaq (hendü-ye rah budən) - هندوی راه بودن
 که چون بر عجم دستگاهش بود عرب نیز هندی راهش بود (۳۴، ۲۴۳)
 هندو (hendü) - oğri
 بدان داستان ماند این تاج و تخت که از هندونی هندونی برد رخت (۴۸، ۳۲۰)
 هندوزن (henduzən) - hindli qadın
 ز هندوزنی خانه پر خون شده همه آبنس طیر خون شده (۳۲، ۲۷۷)
 هندوستان (hendustan) - Hindistan
 ز هندوستان تا باقصای روم برانگیخت شهری بهر مرزوبوم (۴۶، ۵۶)
 هندو ملک (hendüməlek) - hind şahı
 چو هندو ملک دید کان پاک مغز ندادش بدین کار در پای لغز (۷۷، ۳۳۰)
 هندو نژاد (hendunejad) - hind nəsilli
 فرستادگان باز گشتند شاد همان قاصد پیر هندو نژاد (۸۰، ۳۳۱)
 هندوی گوی (hendüyquy) - hinddilli, hind dilində danışan
 ز رومی رخ هندی گوی او شه رومیان گشته هندی او (۵۸، ۳۳۷)
 هندی (hendi) - hindlilərə məxsus
 (pulad-e hendi) - hindlilərə məxsus polad papaq پولاد هندی
 زده بر میان گوهر آگین کمر در آورده پولاد هندی بسر (۱۸۹، ۹۶)
 هندی (hendi) - xüs. ad, Hendi (Rey sər kərdəsi)
 نوالی ز ابخاز و هندی زری قباد صطخری ز خویشان کی (۷۱، ۴۰۸)
 هندی (hendi) - qılınç

همان رومی رایت افراخته ز هندی در آب آتش انداخته (۴۱۴, ۴۴)
 پولاد هندی (pulad-e hendi) - polad qılınc
 بر آن گرگ درنده چون شیر مست بر آشت پولاد هندی بدست (۴۱۵, ۶۳)
 هنر (honər) - hünər, məharət
 بگفتن چه حاجت که هنگام کار هنرهای خود را کنند آشکار (۳۸۸, ۱۰۰)
 هنر جستن (honər costən) - hünər görmək, məharət aşkar etmək
 ره من همه زهر نوشیدنت هنر جستن و عیب پوشیدنت (۷۵, ۸)
 هنر نمودن (honər nəmudən) - məharət göstərmək
 الانی سواری فرجه بنام هنرها نموده بشمشیر و جام (۴۲۱, ۱۴۷)
 نشاندهند شایستگان را ز پای بقدر هنر هر یکی جست جای (۲۲۵, ۱۴۴)
 هنر (honər) - hünər, sənət, peşə
 ادبهای شاهی هنرهای نغز (honərha-ye nəğz) - incəsənət növləri
 که نیروی دل باشد ونور مغز (۷۰, ۱۷)
 هنر پیشه (honərpışe) - hünərli, bilikli
 هنر پیشه فرزند استاد او که همدرس و همزاد او (۷۳, ۵۵)
 هنرمند (honərmənd) - məharətli, bacarıqlı, ağıllı
 هنرمند را سربر آرم بلند کنم پای دیوانه را زیر بند (۲۲۸, ۳۸)
 هنرمندی (hönərməndi) - ağıllılıq
 بفرمود تا آتش موبدی کشند از هنرمندی و بخردی (۲۱۰, ۵۷)
 هنرنامه (honərname) - kitab, məxəz
 هنرنامه های عرب خوانده بود در آن آرزو سالها مانده بود (۲۴۲, ۳۳)
 هنگام (henqam) - vaxt, zaman
 بهنگام سیل آشکارا شدن نشاید زری تا بخارا شدن (۳۴, ۵۹)
 هنگام گل (henqam-e qol) - bahar, yaz
 بهنگام گل خوش بود روزگار بخند جهان چون بخند د بهار (۴۶۶, ۵۲)
 هنگامه (henqame) - yer, məqam, vəzifə

be-henqame dər avərdən) - vəzifəyə çatdırmaq, yüksəltmək
 یکی را در آرد بهنگامه تیز یکی را ز هنگامه گوید که خیز (۱۸۸, ۱۹۳)
 هنوز (hənuz) - hələ, hələ də
 هنوزم زبان از سخن سیر نیست چو بازو بود باک شمشیر نیست (۶۲, ۳۶)
 هوا (həva) - hava, göy
 نیارد هوا تا نگوئی بیار زمین ناورد تا نگوئی بیار (۳, ۱۱)
 از هوا در زمین (əz-həva dər zəmin) - göydən yerə
 جناح از هوا در زمین برد بیخ پس آهنگ شد چون زمین چارمیخ (۱۷۸, ۴۳)
 هوا (həva) - hava, iqlim
 هوای خوش و بیبشه های فراخ درختان بار آور سبز شاخ (۳۴۱, ۲۹)
 هوا (həva) - əhval-ruhiyyə
 هوا معتدل بوستان دلکش است هوای دل دوستان زان خوشست (۶۱, ۱۶)
 هوا (həva) - istək, sevda, həsrət
 - (həva-ye vətən dər del asan kərdən) -
 هوای وطن در دل آسان کردن
 vətən həsrətini qəldindən yox etmək
 هوای وطن در دل آسان کند نشاط هوای خراسان کند (۳۹۳, ۱۱)
 هواخواه (həvaxah) - tərəfdar
 دلیران ارمن هواخواه او کمر بسته بر رسم و بر راه او (۲۴۵, ۷۰)
 هور (hur) - Günəş
 نبرد بازوی تابنده هور ولیکن شد آزرده در زیز زور (۱۷۲, ۸۰)
 هوس (həvəs) - fikir, arzu
 که دوشم چنان در دل آمد هوس که جز با شما بر نیارم نفس (۲۸۳, ۲۱)
 هوس (həvəs) - həvəs, qayğı
 - (əz-həvəsha-ye dəhr bər asudən) -
 از هوسهای دهر بر آسودن
 dünya qayğılarından azad olmaq
 یکی روز فارچ دل وشاد بهر بر آسوده بود از هوسهای دهر (۱۳۰, ۱۳)

پزشک مبارک چوبرزد نفس زتن برد بیماری از دل هوس (həvəs) - kədər, qəm-qüссə (۳۳۵, ۴۳)

بنادیده دیدن هوسناک بود بهر جا که شد چست وچالاک بود (həvəsnaq) - həvəsli, maraqlı (۲۹۹, ۱۵۶)

چو دلدارى خضرم آمد بگوش دماغ مرا تازه ترکرد هوش (huş) - huş, ağıl, beyin (۴۲, ۳۵)

بفرمود تا طوطیانوش را کشند ویرند از تنش هوش را (huş əz-tən bordən) - ağılını başından aparmaq, öldürmək (۸۶, ۳۹)

زیونانیان ارغون زن بسی که بردند هوش از دل هرکسی (huş əz-del bordən) - ağılını başından almaq, ürəyini aparmaq (۳۸۵, ۵۰)

برآراسته بزمی از نازونوش بلطفی که برده ز بیننده هوش (huş-e(kəsi) bordən) - ağılını aparmaq, heyran etmək (۲۲۵, ۱۴۳)

که فرمان ما را ندارند گوش درین سنگ بینند ویابند هوش (huş yaftən) - ağıllanmaq (۴۰۲, ۶۲)

زیوار ودر گنتی آمد خروش که کیخسرو خفته آمد بهوش (be-huş amədən) - ayılmaq, dirilmək (۳۰۵, ۷۰)

ازینجام گنت خداوند هوش زهی دولت مرد گوهر فروش (xodavənd-e huş) - ağıl sahibi, ağıllı (۱۲, ۱۹۲)

زنی کار دانست و بسیار هوش (huşmənd) in qısa forması, ağıllı (huş) هوش (۲۱۳, ۱۰۲)

همش هوش دل بود وهم زور دست بدین هر دو بر تخت شاید نشست (huşdel) - ağıllı, huşyar (۷۶, ۲۸)

بیآورد خوان زیرک هوشمند برولفجهای سرگوسفند (huşmənd) - ağıllı (۹۱, ۱۱۸)

بچاره گری زیرک هوشمند (huşmənd) - ağıllı (Bolinas) فسون فساینده را کرد بند (۲۱۳, ۹۲)

بیاسخ نمودن زن هوشمند (zən-e huşmənd) - Nüşabə زیاقوت سربسته بگشاد بند (۲۵۸, ۱۳۵)

نبینم کس از هوشیاران مست (huşyar) - ayıq که دادن توان آن ترنجش بدست (۱۱۸, ۸)

چنین آمد از هوشیاران روم (huşyar) - alim که زاهد زنی بود از آن مرزویوم (۴۵, ۱۸)

بدو گنت ششساله دخل دیار (huşyar) - ağıllı (Çin xaqanı) بیا مزد تو دادم ای هوشیار (۳۶۹, ۲۱۹)

چنان آمد از هر دو لشگر غریو (houl) - qorxu کزان هول دیوانه شد مغز دیو (۱۰۰, ۲۴۶)

بآورد زنگی ز روم. هلاک (houlnak) - qorxulu که این نازنین بود و آن هولناک (۱۰۲, ۲۶۶)

هویدا (hoveyda) - aşkar, müəyyən (hoveyda şodən) - aşkar olmaq, müəyyənləşmək رسن بسته اندازه پیدا شده مقادیر منزل هویدا شده (۵۷, ۶۳)

بسا خفته کز هیبت پیل مست (heybət) - qorxu سراسیمه هر ساعت از خواب جست (۱۷۱, ۱۵)

گر آرد ملک هیچ بخشایشی (hiç) - azacıq, bir az رساند بدین کشور آسایشی (۲۹۷, ۱۲۹)

فدا کن درم خوشدلی را بسیج (hiç) - ucuz که ارزان بود دل خریدن بهیج (۴۶۴, ۳۲)

نیندیشد از هیچ خونخواره (hiç) - heç bir مگر کز ضعیفی و بیچاره (۳۴۷, ۱۱۱)

در این دم که داری بشادی بسیج (hiç) - heç, yoxluq که آینده ورفته هیجست هیچ (۱۷۵, ۷)

هیچکس (hiçkəs) - heç kəs, heç bir kəs

نه رونی که پیدا کند شرمشان نه بر هیچکس مهر و آزریشان (۲۳, ۸۰)

هیچ نداشت (hiçnadaşt) - heçnəyolmayan, kasıb

– (ba-hiçnadaşt koştı məgir) با هیچ نداشت کشتی مگیر

kasıbla güləşmə

چنین آمدست از نقیمان پیر که با هیچ نداشت کشتی مگیر (۱۹۱, ۲۶۲)

هیرید (hərbəd) - atəşkədə kahini

صدش هیرید بود با طوق زر باتش پرستی گره بر کمر (۶۳, ۲۱۱)

(hərbədxane) - atəşkədə, atəşqah هیرید خانه

بکشت آتش هیرید خانه را و ز آتش پراکند پروانه را (۱۰۱, ۳۲۴)

هیزم (hizom) - odun

همه سختی از بستگی لازمست چو در بشکنی خانه پر هیزمست (۷, ۶۹)

هیکل (heykəl) - bədən

زن جادو از هیکل خویشتن نمود ازدهانی بدان انجمن (۷۶, ۲۱۲)

هیون (heyun) - dəvə

ز صحرا غنیمت بر آورده کوه ز گور کشیدن هیونان ستوه (۲۹, ۱۱۴)

ی (ye) - Fars əlifbasının otuz ikinci hərfi

ی (i) - II ş. t. xəbər şəkilçisi

پناه بلندی و پستی تونی همه نیستند آنچه هستی تونی (۲, ۳)

ی (i) - II ş. t. şəxs sonluğu

تونی که آسمان را بر افراختی زمین را گنرگاه او ساختی (۷, ۳)

ی (ye) - ya-ye izafət

اگر پای بیلمست و اگر پر مور بهریک تو دادی ضعیفی و مور (۳۱, ۵)

ی (i) - ya-ye məsdər

خدایا جهان پادشاهی تراست ز ما خدمت آید خدائی تراست (۱, ۳)

ی (i) - ya-ye nəkərə

سکندر باین شاهان پیش بر آراست بزمی در ایوان خویش (۱۳, ۷۹)

ی (i) - ya-ye vəhdət

چه باید درین هفت چشمه خراس ز بهر جوی چند بردن سپاس (۲۱۰, ۱۹۰)

ی (i) - ya-ye nesbət

چو زنگی درآمد بزنگانه رود ز شهرود رومی بر آمد سرود (۵۵, ۱۱۰)

ی (i) - ya-ye eşare

بلانی که باشم درو تا صبور زمن دوردار ای زبیداد دور (۸۵, ۹)

ی (i) - ya-ye estemrari

گر این خاک روی از گنه تافتی با مرزش تو که ره یافتی (۴۳, ۶)

ی (i) - ölçü və miqdar vahidi

چو مرگ از یکی تن بر آرد هلاک شود شهری از گریه اندوهناک (۷۸, ۱۸۱)

ی (i) - ya-ye ləyaqət

در آن نامه کان گوهر سفته راند بسی گفتنیها ی نا گفته ماند (۱۱۸, ۳۹)

ی (i) - keyfiyyət bildirən sözdüzəldici şəkilçi

که این نامه را نغز و نامی کند گرامی کنش را گرامی کند (۴۴, ۶۸)

ی (i) - feilin müzare'-e iltizami formasında arzu bildirir

مرا کاشکی بودی آن دسترس که نگذاری حاجت کس بکس (۳۵, ۷۷)

ی (i) - zərf əmələ gətirən sözdüzəldici şəkilçi
 نکشتم نهانی کسی را بزه مگر کاشکارا بشمشیر قهر (۲۳۱, ۶۹)

ی (y) - iki sait arasında işlənən bitişdirici samit
 چنان بر کشیدی و بستی نگار که به زان نیارد خرد در شمار (۴, ۱۴)

یا (ya) - bitişdirici bağlayıcı, ya, və
 نیاید زما جز نظر کردنی دگر خفتنی باز یا خوردنی (۴, ۱۴)

یابنده (yabənde) - tapan
 چنین زد مثل شاه گویندگان که یابندگانند جویندگان (۶۳, ۴۸)

یاجوج (yacuc) - xüs. ad, Yacuc
 اگر کوه پولاد شد پیکرت وگر خیل یاجوج شد لشگرت (۳۷۲, ۲۶۹)

یاجوج (yacuc) - coğ. ad, Yacuc səddi
 همان سد یاجوج ازو شد بلند که بست آن چنان کوه تا کوه بند (۵۷, ۵۱)

یاد (yad) - yaddaş, xatir
 یاد آوردن (yad avərdən) - fikirləşmək, düşünmək
 بجانببرد خود هرکسی گشته شاد کسی از گشته خود نیاورد یاد (۱۸۰, ۷۵)

یاد آوردن (yad avərdən) - yad etmək, xatırlamaq
 درین ره چومن خوابنده بسیست نیارد کسی یاد کاینجا کسیست (۲۸, ۵۶)

یاد بودن (yad budən (əz-çizi)) - izi qalmaq
 چو از شاخ بستان کند طوق و تاج نه زابریشمش یاد باشد نا عاج (۳۰۷, ۱۰۰)

یاد کردن (yad kərdən) - demək, danışmaq
 بتعظیم دارا جهاندیده مرد بسی گونه زین داستان یاد کرد (۱۵۳, ۱۵۲)

یاد کردن (yad kərdən) - tərifi etmək
 سخن را دگرگونه بنیاد کرد بشیرین زبان شاه را یاد کرد (۱۵۲, ۱۳۳)

یاد کردن (yad kərdən) - yad etmək, görüşə getmək
 دل خود راز بدعهدی آزاد کن وزین خوبتر شاه را یاد کن (۲۵۹, ۱۴۷)

یاد کردن (yad kərdən) - dua etmək

پناهنده را یاد کرد از نخست نیت کرد بر کامکاری درست (۱۰۸, ۳۳)

یاد کردن (yad kərdən) - istəmək, arzulamaq
 بشکر شهنش زبان بر گشاد یزیدان برو آفرین کرد یاد (۲۴۷, ۹۳)

یاد (yad-e(kəsi, çizi-ra) fəramuş
 فراموش کردن (yad-e(kəsi, çizi-ra) fəramuş kərdən) - unutmaq, yaddan çıxarmaq
 مرا از پس پرده خاموش کرد بیکباره یادم فراموش کرد (۴۴۶, ۴۹۶)

یاد گرفتن (yad gereftən) - öyrənmək, yadda saxlamaq
 بشاه و بفرزانه اوستاد عددهای خط را گرفتند یاد (۳۱۱, ۳۱)

یاد (yad-e(kəsi, çizi) əz cəhan bordən) - unutmaq
 جهان یاد نیک از جهان کی برد (۴۸, ۳۹)

یاد بردن (əz-yad bordən) - yaddan çıxarmaq, unutmaq
 نه خرمی که عالم زیادش برد نه باران بشوید نه بادش برد (۴۴, ۵۸)

یاد شدن (əz-yad şodən) - yaddan çıxmaq, unudulmaq
 بدان گنجها آنچهان شاد شد که گنجینه رومش از یاد شد (۳۳۵, ۳۹)

یاد گذاشتن (əz-yad qozaştən) - unutmaq
 ششم عهد و پیمان نگهداشتن وفاداری از یاد نگذاشتن (۵۰, ۷۱)

یاد آوردن (ba-yad-e məstan sorud avərdən) - məstlərin yadına mahnı salmaq, oğrunun yadına daş salmaq
 بلا برسر خود فرود آورند که با یاد مستان سرود آوردن (۳۵۰, ۲۴)

یاد بر یاد (bər yad-e...) - birinin xatirə, birinin ruhuna, birini xatırlayaraq
 بر خسرو آورد با رای وهوش که بر یاد کیخسرو این می بنوش (۳۰۴, ۸۷)

یاد آمدن (be-yad amədən) - yada düşmək, xatırlamaq
 بیا ساقی آن راح ریحان سرشت بمن ده که با یادم آمد بهشت (۶۹, ۱)

یاد آوردن (be-yad avərdən) - xatırlamaq, yada salmaq
 بیاد آور ای تازه کبک دری که چون بر سر خاک من بگذری (۲۹, ۵۷)

بیباد آوردن (be-yad avərdən) - qorxmaq
 در ابخاز کردیست عادی نژاد که از رزم رستم نیارد بیاد (۶۸, ۲۴۵)
 بیاد داشتن (be-yad daštən) - xatırlamaq, unutmamaq
 شب و روز در شام و در بامداد تو بریادی از هر چه دام بیاد (۴۵, ۶۹)
 یاد (yad) - saqlıq
 همه باده بریاد او میخورند خراج ولایت بدو میبرند (۷۱, ۲۴۵)
 یاد کرد (yadkərd) - xatırlatma, söz
 سکندر بلرزد از آن یاد کرد چو برگ خزان لرزد از باد سرد (۱۴۱, ۲۰۱)
 یادگار (yadeqar) - yadigar
 ز چندین سخنگو سخن یاد دار سخن را منم در جهان یادگار (۲۹, ۳۲)
 یادگار شدن (yadeqar şodən) - yadigar olmaq, qayim olmaq
 تونی تاج بخشی کزان تاجدار سریر پدر را شدی یادگار (۱۵, ۳۰۹)
 یادگار ماندن (yadeqar mandən) - yadigar qalmaq
 بیا ساقی آن جام زرین بیار که ماند از فریدون و جم یادگار (۱, ۳۱۶)
 یار (yar) - yar, dost
 طلب کرد یار دلارام را پری بیکر نازک اندام را (۴۴, ۴۶۵)
 - (yaran ze-yaran baz nəmanənd) یاران زیاران باز نمانند
 dost distdan geri qalmaz
 بهنگام خود توشه ره بساز که یاران زیاران نمانند باز (۱۰, ۲۳۴)
 یار بودن (yar budən) - yar olmaq
 بخور کاختر فرخت یار باد بدین جام دستت سزاوار باد (۸۹, ۳۰۶)
 چار یار (çar yar) - dörd xəlifə
 گواهی درو از که از چاریار که صد آفرین باد بر هر چهار (۲۶, ۱۱)
 -içirtmək (ba-qouhərəş yar kərdən) با گوهرش یار کردن
 می چند با گوهرش یار کرد بمی گوهرش را پدیدار کرد (۴۵۰, ۴۴۳)
 یار غار (yar-e ğar) - Keyxosrov
 بسختی در آن غار شد شهر یار نشانی مگر باید از یار غار (۵۵, ۳۱۲)

یار (yar) - tay, bərabər
 که در خویرونی کشش یار نیست (۱۰۱, ۳۸۸)
 یارا (yara) - cəsarət
 که بی سکه را چه یارا بود که هم سکه نام دارا بود (۶۹, ۱۳۳)
 یارستن (yarestən) - bacarmaq
 که از بیم قفجاق وحشی سرشت درین مرز تخمی نیاریم کشت (۱۲۶, ۲۹۷)
 یارستن (yarestən) - cəsarət etmək
 نیارم سر آوردن از خط برون (۷۸, ۳۶)
 یارستن (yarestən) - cəhd etmək
 ز ما خواهد این ملک پرداختن (۲۲, ۲۴۵)
 یارگی (yarəgi) - cəsarət
 بجز شه کراباشد این یارگی (۱۵۶, ۲۶۰)
 یارگی (yarəgi) - güc, qıvvə
 زمن جای آبا کند جست و جوی (۹۲, ۱۵۰)
 یارگی (yarəgi) - kömək
 -kömək istəmək (yarəgi xastən) یارگی خواستن
 زیاری ده خود دران داوری گهی یارگی خواست گه یآوری (۸, ۴۵۲)
 یاری (yari) - kömək, köməklik
 جهان را ندیدم وفاداری نخواهد کس از بی وفا یاری (۷۷, ۲۹۳)
 -kömək etmək (yari dadən) یاری دادن
 بر انداز رای که یاری دهد ازین وحشتم رستکاری دهد (۸۰, ۸۹)
 -kömək etmək, köməklik göstərmək (yari kərdən) یاری کردن
 به ارپرده خود حصاری کنی بخاموشی خویش یاری کنی (۸۴, ۱۴۲)
 -kömək olmaq, yar olmaq (yari nəmudən) یاری نمودن
 سرانجام کاقبال یاری نمود بر آن عهد شاه استواری نمود (۴۴, ۷۲)
 -köməklik görmək (be-yari rəsiden) بیاری رسیدن
 سخن را گزارش بیاری رسید سخن گو بامید واری رسید (۴, ۳۳۹)

یکی نیست در جمله بی تاج زر   بدریا نیاییم چندین گهر (۴۵, ۴۰۶)
 یافتن (yaftən) - görmək
 زهر نقش کان یاقتم بر پرند   خیال تو آمد مراد لپسند (۲۶۴, ۲۶۳)
 یافتن (yaftən) - rast gəlmək
 گرت دشمن کینه ور یافتی   بجز سر بریدن چه بر تافتی (۲۲۴, ۲۶۵)
 یافتن (yaftən) - almaq
 سهیلی بر اوج عرب تافته   ادیم یمن رنگ ازویافته (۱۱, ۱۵)
 یافتن (yaftən) - tapmaq, axtarmaq
 نشاید ترا جزیتو یافتن   عنان باید از هر دری تافتن (۹۳, ۹)
 یافه (yafe) - boş danışmaq
 یافه گفتن (yafe qoftən) - boş danışmaq
 سر تیغ برگردن افراختش   در آن یافه گفتن سر انداختش (۲۲۷, ۹۹)
 یافه گوی (yafequy) - boşdanişan
 جهانجوی چون دید کان یافه گوی   ز خون ناف خود را کند نافه بوی (۲۲۶, ۹۹)
 یاقوت (yağut) - yaqut
 یکی از زر و دیگر لعل پر   سه دیگر یاقوت و چارم زدر (۲۵۵, ۲۶۷)
 یاقوتun xüsusi növü (yaqut-e romani) - یاقوت رمانی
 گرایدون که یاقوت اوکانیست   مرا لب چویاقوت رمانیست (۷۴, ۴۶۷)
 dodaq (yağut meyrəng) - یاقوت می رنگ
 بر آسود یک هفته بر جای جنگ   بیاقوت می رنگ راداد رنگ (۱۷, ۱۱۳)
 (be-yağut-e meyrəng rəng dadən) - بیاقوت می رنگ رنگ دادن
 şərab içmək
 بر آسود یک هفته بر جای جنگ   بیاقوت می رنگ را داد رنگ (۱۷, ۱۱۳)
 Günəş (yağut nasofte) - یاقوت ناسفته
 (yağut-e nasofte-ra softən-e çərx) - یاقوت ناسفته را سفتن چرخ
 Günəşin tülüü
 چو یاقوت نا سفته را چرخ سفت   جهان گشت با تاج یاقوت جفت (۲۴۰, ۳۷۰)

یاری ده (yarideh) - allah, köməkədən
 زیاری ده خود دران داوری   گهی یارگی خواست گه یاورى (۸, ۴۵۲)
 köməkçi (yarideh) - یاری ده
 درین پرده کاتصاف یاری دهست   اگر پرده کژنیاری بهست (۱۲, ۲۴۱)
 köməkədən (yarirəs) - allah, köməkədən
 بزرگا بزرگی دها بیکم   تونی یاورى بخش ویاری رسم (۱, ۱۰)
 köməkədən, köməkçi (yarigər) - یاریگر
 بهر ناحیت کرد موکب روان   که یاریگرش بودبخت جوان (۱۱۲, ۳۲۴)
 kömək, köməklik (yarigəri) - یاریگری
 köməyə gəlmək (be-yarigəri amədən) - بیاریگری آمدن
 گرآید بیاریگری شهریار   وگر نی بتاراج رفت آن دیار (۲۵, ۸۰)
 ox (yasəc) - یاسج
 زقارورده یاسج وید برک   قواره قواره شده درع وترک (۶۱, ۸۷)
 yasəmin (yasəmin) - یاسمین
 ədalət toxumu səpmək (yasəmin-e səpid kaştən) - یاسمین سپید کاشتن
 بهندوستان کاشتم مشک بید   بکارم بچین یاسمین سپید (۱۹, ۳۵۰)
 tapmaq (yaftən) - یافتن
 بدان تا خرنند آنچه یابند خورد   طعمی که پیش آید از گرم و سرد (۵۷, ۳۵۸)
 toxumaq (yaftən) - یافتن
 زبهر پلاسی رسن تافته   بجای پلاس اطلسی یافت (۳۹, ۲۷۸)
 adlanmaq (yaftən) - یافتن
 درویند اول که در بند یافت   بشرط خرد زان خرمنند یافت (۴۹, ۵۶)
 hesab etmək (yaftən) - یافتن
 چو پیروز دید آنچه حال را   دلیل ظفر یافت آن فال را (۴۹, ۱۲۱)
 hiss etmək (yaftən) - یافتن
 همان جودره سوی میدان شتافت   که در خود یکی نره سستی نیافت (۲۰۴, ۴۲۶)
 əldə etmək (yaftən) - یافتن

یاقوت (yağut) - Günəş

نا پدید شدن یاقوت (napədid şodən-e yağut) - Günəşin batması

چومهر از جهان مهربانی برید شبه ماند ویاقوت شد ناپدید (۱۸۷, ۱۸۰)

– جویاقوت خورشید را دزد برد (yaqut-e xorşid-ra bordən-e dozd)

axşamın düşməsi

جویاقوت خورشید را دزد برد بیاقوت جستن جهان پی برد (۱۷۴, ۱۲۰)

یا قوت (yaqut) - dodaq

سکندر منش کرد بر باده تیز زمی کرد یاقوت را جرعه ریز (۳۷۰, ۲۳۵)

– زیاقوت سر بسته بند گشادن (ze-yağut-e sərbəste bənd qoşadən)

danışmaq

بیاسخ نمودن زن هوشمند زیاقوت سر بسته بگشاد بند (۲۵۸, ۱۳۵)

یاقوت (yaqut) - tarix, həyat

گزارش چنین میکند جوهری سخن را بیاقوت اسکندری (۴۶۵, ۳۸)

یاقوت بار (yağutbar) - yağut səpən, şərab səpən

بیا ساقی آن آب یاقوت وار در افکن بدان جام یاقوت بار (۴۵, ۱)

یاقوت سنج (yağutsənc) - şərabla dolu

همان گهرین جام یاقوت سنج کلیدیست بر قفل بسیار گنج (۳۰۵, ۷۵)

یاقوت کار (yağutkar) - yaqutla işlənmiş

همه زین زرین یاقوت کار کفل پوشها جواهر نگار (۴۰۷, ۵۱)

یاقوت وار (yağutvar) - al qırmızı, yaqut kimi

بیا ساقی آن آب یاقوت وار در افکن بدان جام یاقوت بار (۴۵, ۱)

یاور (yavər) - kömək, dost

ترا دولت اورا هنر یاورست هنرمند با دولتی درخورست (۷۲, ۳۷)

یاوری (yavəri) - məsləhət

شما زیرکان از سریاوری چه گویند چونباید این را داوری (۱۲۳, ۷۸)

یاوری (yavəri) - kömək

بر آن رفت فتوی دران داوری که هست از بصر هردورا یوری (۳۷۸, ۴۳)

یاوری خواستن (yavəri xastən) - kömək istəmək

چو خواهم زتوروزوشب یوری مکن شرمسارم درین داوری (۴۹, ۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

طرفدار چین چون دران داوری بکوشش ندید از فلک یوری (۱۲۳, ۳۶۳)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

– بهره کار کوجست نام آوری در آن کار دادش فلک یوری (۲۹, ۷۶)

پدرکشتهه بیپدر مانده را یتیمی ولایت بر افشاندن را (۱۱۳, ۲۲۳)

buz - (yəx) یخ

buzla sərinlətmək, buzla soyutmaq - از یخ سرشتن (əz-yəx sereştən)

جهان شربت هر کس از یخ سرشت بجز شربت ماکه بر یخ نوشت (۱۵۶, ۱۸۶)

məhv etmək - (bə-yəx bər neşan zədən) بیخ بر نشان زدن

بسی گردن را زگردن کشان زد از سرد مهری بیخ بر نشان (۴۲۳, ۱۶۹)

yoxx etmək - (bər yəx neveştən) بر یخ نوشتن

جهان شربت هر کس از یخ سرشت بجز شربت ما که بر یخ نوشت (۱۸۶, ۱۵۶)

buz bağlamaq - (ze-yəx gereh bəstən) زیخ گره بستن

درم بر درم کیسه کوه و شیخ گره بسته چون پشت ماهی زیخ (۲۷۶, ۱۲)

ehtiyat azuqə - (yəxni) یخنی

مخور غم بصیدی که ناکرده که یخنی بود هر چه نا خورده (۴۱, ۱۵)

allah - (yəzdan) یزدان

بیزدان که اهریمنش دشمنست بزردهشت کو خصم اهریمنست (۱۵۶, ۲۱)

allahtanıyan - (yəzdşenas) یزدشناس

Firdovsi - (mərd-e yəzdşenas) مرد یزدشناس

ز تاریخها چون گرفتم قیاس هم از نامه مرد یزدشناس (۴۶, ۳۴)

karaul - (yəzəg) یزگ

فرود آمدند از دو جانب سپاه یزگها نشانند بر پاسگاه (۴۱۶, ۷۵)

dəstə-dəstə - (yəzəg-bər-yəzəg) یزگ بر یزگ

یزگ بر یزگ سو بسو در شتاب نه در دل سکونت نه در دیده خواب (۱۶۷, ۱۲)

gəzətçilərin rəisi - (yəzəkdar) یزگدار

برون شد یزگدار دشمن شناس یتاقی کمر بست بر جای پاس (۸۲, ۵۸)

col tərəf - (yəsar) یسار

حبش بر زمین بربری بر یسار بقلب اندرون زنگی دیوسار (۱۰۰, ۲۴۳)

var-dövlət - (yəsarı) یساری

بقدر بسندش یساری بود کند کاری از مردکاری بود (۴۹, ۴)

yəni - (yə'ni) یعنی

تندروان رومی وزاغان زنگ شده سینه باز یعنی لورنگ (۱۰۶, ۳)

çünkü - (yə'ni ke) یعنی که

نپذیرفت یعنی که باگنج وساز بیابانیان را نباشد نیاز (۴۵۹, ۵۵)

talan - (yəğma) یغما

چو فارغ شد اسکندر فیلقوس زیغمای برطاس و تاراج روس (۴۵۶, ۳)

igid - (yəğma) یغما

مگر تیرترکان یغمای من نخوردی که تندی یغوغای من (۱۵۶, ۲۴)

coğ. ad, Yəğma - (yəğma) یغما

زکوس شهنش بر آمد خروش بیغما و خلخ در افتاد جوش (۳۴۴, ۶۲)

Yəğma və - (çu yəğma-vo-xəllox şodən) چو یغما و خلخ شدن

Xəllox kimi olmaq, parlaq və gözəl olmaq

جهانی چو هندو بود افکنی چویغما و خلخ شد از روشنی (۳۴۴, ۶۱)

qul - (yəğmai) یغمانی

بیغما و چین نیارم نشست که یغمانی و چینی آرم بدست (۳۵۱, ۳۳)

bir - (yek) یک

تونی کافریدی زیک قطره آب گهرهای روشن تراز آفتاب (۳, ۸)

qatır - (yek) یک

چو در آب جام جهانتاب دید زیک شربتش خلق سیراب دید (۳۳۵, ۴۱)

bu gecə - (yek emşəb) یک امشب

بدان لعبتان گفت سالار دهر یک امشب نباید شدن سنی شهر (۲۷۳, ۳۲۹)

bir-bir, birbəbir - (yekayek) یکایک

یکایک ورقهای ما زین درخت بزیز افتد چون شود باد سخت (۷۳, ۶۳)

təklikdə - (yekayek) یکایک

غلامان گردن بر افراخته یکایک همه رزم را ساخته (۳۰۱, ۲۲)

birlikdə - (yekbar) یکبار

نشاید همه ساله گرگینه دوخت خورورشته یکبار شاید فروخت (۱۵۷, ۳۴)

birlikdə, hamı birdən - (yekbarəgi) یکبارگی

عجب ماند از ان کار نظارگی	بعبرت فروماند یکبارگی (۳۷۷, ۲۶)
شد از رومیان رنگ ینبارگی	که دیدند از آنگونه خونخوارگی (۸۶, ۴۷)
زکید و فسونهای جلای او	زکیدی یکهبار (yekbare) - tez, o dəqiqə
زکیدی یکهبار (yekbare) - bütün, bir dəfədən	زکیدی یکهبار (yekbare) - bütün, bir dəfədən
زکیدی یکهبار (yekpare) - bir parça	زکیدی یکهبار (yekpare) - bir parça
زکیدی یکهبار (yekbe-yek) - bir-bir	زکیدی یکهبار (yekbe-yek) - bir-bir
زکیدی یکهبار (yekta) - düzqəmətli	زکیدی یکهبار (yekta) - düzqəmətli
زکیدی یکهبار (yekta) - bircə, yeganə	زکیدی یکهبار (yekta) - bircə, yeganə
زکیدی یکهبار (yekdən) - bir nəfər, heç kəs	زکیدی یکهبار (yekdən) - bir nəfər, heç kəs
زکیدی یکهبار (yekçənd) - bir qədər, bir müddət	زکیدی یکهبار (yekçənd) - bir qədər, bir müddət
زکیدی یکهبار (yekçəndi) - bir müddət	زکیدی یکهبار (yekçəndi) - bir müddət
زکیدی یکهبار (yekdigər) - bir-biri	زکیدی یکهبار (yekdigər) - bir-biri
زکیدی یکهبار (yekdil) - yekdil	زکیدی یکهبار (yekdil) - yekdil

بر آن تخت بنشمت یکدم نه دیر	ببوسید بر تخت و آمد بزیر (۳۰۶, ۸۳)
سکندر باهستگی یک دوروز	گذشت از سرخشم اندیشه سوز (۸۶, ۵۰)
یکایک همه لشکر از شرم او	نگشتند یک ذره زازرم او (۲۷۵, ۹)
یکایک همه لشکر از شرم او	نگشتند یک ذره زازرم او (۲۷۵, ۹)
چو یکرشته شد عقد شاهنشهی	چو یکرشته شد عقد شاهنشهی
چو یکرشته شد عقد شاهنشهی	چو یکرشته شد عقد شاهنشهی
کزین بیش بر دلقریبی مباح	بناراستی یک رکیبی مباح (۲۵۹, ۱۵۰)
که ما بندگان تا کمر بسته ایم	بدین روزیک روزنشسته ایم (۲۹۱, ۴۶)
چو تاریخ یکروزه دارد جهان	چرا گنج صد ساله داری نهان (۴۶۴, ۲۵)
چو گوئی که یک رویه هستیم یار	چرا زیروبلا در آری بکار (۲۳۲, ۸۷)
چو ما حمله سازیم یکره زجای	بیک حمله ما ندارند پای (۴۰۷, ۶۹)
ازین آشنایان بیگانه خوی	دورونی نگر یکرسانی مجوی (۸۳, ۹)
تی چند را زان سپاه درشت	بیک زخم یکرخم چون سگ بکشت (۱۰۳, ۲۷۱)

زمان من اینک رسد بیگمان رها کن بخواب خوشم یکزمان (۱۲۹, ۱۸۴)
 yekzəman - birdən, eyni zamanda یکزمان
 نهادند سر بر زمین یکزمان کله گوشه بردند بر آسمان (۵۱, ۱۹۵)
 birillik - (yeksale) یک ساله
 چو دیدم ترا زیرک و هوشمند بیکساله دخل از تو کردم پسند (۲۲۰, ۳۶۹)
 eyni cür - (yeksan) یکسان
 فلک نیست یکسان هم آغوش تو طرازش دورنگست بردوش تو (۲۰۷, ۱۸۹)
 bütүн, başdan başa - (yeksar) یکسر
 بفرمود کان آتش دیرسال بکشند و کردند یکسر زکال (۶۴, ۲۱۱)
 birdən, bir dəfədə - (yeksar) یکسر
 چنان نیز یکسر مپرداز گنج که آبی زبیهوده خواری برنج (۹, ۳۸۲)
 bir tərəf, bir hədəf - (yeksar) یکسر
 همه همگروهه بیکسر زبند بیکیارگی بر سکندر زبند (۶۷, ۱۷۱)
 birlikdə, bilavasitə - (yeksarə) یکسره
 بدینسان گرانمایهای سره فرستاد با قاصدی یکسره (۶۴, ۱۱۷)
 bərtərəf, kənar - (yeksu) یکسو
 kənar etmək, uzaq olmaq - (yeksu kərdən) یکسو کردن
 شه آزر م اوبه که یکسو کند کزان پهلوان بیل پهلو کند (۶۴ع ۱۷۱)
 bir ay - (yekmah) یکماه
 شه عالم آهنگ گیتی نورد در آن خاک یکماه کرد آبخورد (۶۳, ۳۴۴)
 bir ovuc torpaq - (yekmoştaxak) یکمشت خاک
 جهان کرد از آشوب خود دردناک زبهرچه از بهریک مشت خاک (۷۶, ۱۴۲)
 bir an, bir dəfə - (yeknəfəs) یکنفس
 مقیمی نبینی درین باغ کس تماشا کند هر یکی یکنفس (۶۴, ۷۴)
 yarısı - (yeknime) یکنیمه
 چو یکنیمه از روز روشن گذشت فلک نیمه راه زمین درنوشت (۶۸, ۲۸۰)
 bir həftə - (yekhəfte) یکهفته

در آن دشت یکهفته نخجیر کرد پس هفته کوچ تدبیر کرد (۱۰۳, ۳۱۶)
 bir - (yeki) یکی
 که بسیا ناید بر اندکی یکی و احد آید نه صد و ایکی (۱۵, ۲۳)
 bir olmaq, birləşmək - (yeki şodən) یکی شدن
 دولشگر یکی شد در آن پهن جای دولشگر شکن را یکی گشت رای (۲۹۱, ۳۷۴)
 bir yaxşılığın müqabilində yüz yaxşılıq etmək - (yeki səd kərdən) یکی صد کردن
 بجای یکی بد یکی بد کنم بیاداش نیکی یکی صد کنم (۴۸, ۲۲۹)
 bir olmaq - (yeki gəştən) یکی گشتن
 دولشگر یکی شد در آن پهن جای دولشگر شکن را یکی گشت رای (۲۹۱, ۳۷۴)
 bir həftə - (yekihəfte) یکی هفته
 یکی هفته از خرمی یافت بهر بر آسود با پهلوانان دهر (۳۶, ۳۴۲)
 biri - (yeki) یکی
 زمانه چنین پیشها پردهد یکی درستاند یکی دردهد (۱۸, ۳۱)
 bir nəfər - (yeki) یکی
 ندیدست کس مرده ز ایشان یکی مگر زنده و آن زنده نیز اندکی (۳۱۹, ۴۳۴)
 birinci odur ki, ... , əvvəla ona görə ki, ... - (yeki an ke) یکی آنکه
 یکی آن که خود بود پر هیز کار دگر در حرم کردنتوان شکار (۸, ۲۷۵)
 biri birinə - (yeki bər yeki) یکی بر یکی
 نمیشد یکی بر یکی کامگار ز پیشین درآمد بشب کارزار (۱۳۳, ۴۲۲)
 başqa biri - (yeki digər) یکی دیگر
 ترا هست چون من بسی سفته گوش یکی دیگرگرت من بتدی مکوش (۴۷, ۳۵۷)
 bir zərrə, azacıq - (yekizərre) یکی ذره
 همان جودره سوی میدان شتافت که در خود یکی ذره سستی نیافت (۲۰۴, ۴۲۶)
 bir gin - (yekiruz) یکی روز
 نشستہ یکی روز بالای تخت باندیشه کوچ می بست رخت (۱۲, ۳۱۷)
 bir gün, bir dəfə - (yekiruz) یکی روز

MƏNZƏRƏ HƏSƏN qızı MƏMMƏDOVA

**Nizami Gəncəvi dilinin lüğəti
(«Şərəfnamə» əsəri üzrə)**

II hissə

*Nəşriyyatın direktoru: Hafiz Abiyev
Kompüter tərtibçisi: Qabil Xeyrullaoglu
Korrektoru: Xəlil Nəbiyev*

Çapa imzalanmışdır: 01.02.2010. Sifariş № 6. Həcmi 37 ç.v.
Formatı 84x108 1/16. Tirajı 200 nüsxə. Qiyməti müqavilə ilə.

*Azərbaycan MEA Geologiya İnstitutu «Nafta-Press»
nəşriyyatının mətbəəsi. Bakı, H.Cavid pr. 29A. Tel.: 4393972*